

SÖZ BAŞI

Tarihin birçok medeniyetine ev sahipliği yapmış olan Hatay ilinin Türkmen nüfusu bakımından en yoğun ilçesi Yayladağı'dır. Birçok ırkın istilasına uğramış olmasına rağmen üç Arap köyü (Güveççi, Uluyol, Görentaş) hariç halkı tamamıyla Türktür. Ve onu kültürel anlamda önemli ölçüde etkileyen grup Türkmenlerdir. Yayladağı, Türkçenin güneyde Arapça ile iç içe girdiği bir bölgedir. Bu sebeple yöre ağzı zaman içinde belli bir derinlik kazanmıştır.

Yüksek lisans tezi olarak “Yayladağı Ağzı” nı seçmemizin birinci sebebi; Yayladağı'nın memleketimiz olması ve bölge ağzını iyi bilmemizin sağlıklı bir çalışma yapmamıza sağlayacağı kolaylıktı. Bir diğer sebebi ise bugün oldukça ilerlemiş durumda bulunan Türkiye Türkçesi ağız araştırmalarına katkıda bulunmak ve ağız araştırmaları zincirine bir halka daha eklemektir.

Araştırmamız “Giriş, İnceleme, Sonuç, Kaynakça, Metinler, Sözlük ve Ekler” olmak üzere yedi bölümden meydana gelmektedir.

Giriş Bölümü'nde araştırmanın amacı açıklanmış, araştırma sahası coğrafi açıdan tanıtılmış, bölgenin tarihi ve buna bağlı olarak da etnik yapısı izah edilmiştir.

İnceleme Bölümü'nde Yayladağı Ağzı'nın ses ve şekil bilgisi özellikleri çalışma esnasında derlenilen metinlere dayanılarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Standart Türkiye Türkçesine göre farklılık arz eden hususlar özellikle belirtilmiştir. Yöre ağzında serpintiler halinde var olan arkaik unsurlar ise itina ile belirtilmiştir.

Sonuç kısmında Yayladağı Ağzı'nın genel nitelikleri özetlenmiş, Standart Türkiye Türkçesinden farklı olan özellikleri maddeler halinde verilmiştir.

Kaynakçada ise çalışmamız esnasında faydalandığımız eserlere ve yazılara yer verilmiştir.

Metinler Bölümü, ilçeye bağlı 3 beldeye ve 29 köye 10-20 Temmuz 2008, 20-25 Nisan 2010 ve 20-25 Haziran 2010 tarihlerinde yaptığımız araştırma gezilerimizde derlediğimiz 103 metinden bu çalışmaya temel teşkil etmek üzere seçtiğimiz 76 metine dayanarak oluşturulmuştur

Sözlük bölümünde Standart Türkiye Türkçesine göre önemli şekil ve anlam farklılıkları gösteren kelimelere ve Standart Türkiye Türkçesinde hiç bulunmayan kelimelere yer verilmiştir..

Ekler bölümünde ise çalışmamızı görsel olarak destekleyen yöremizle ilgili harita ve fotoğraflara yer verilmiştir.

Araştırmanın her aşamasında bana sabırla yol gösteren, benden derin bilgi birikimini esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN'e; gerekli kaynakları temin etmemde büyük faydalarını gördüğüm Yayladağı Belediye Başkanı Mustafa Kemal DAĞISTANLI'ya ve İlçe Nüfus Müdürlüğüne; köyler ile ilgili bilgi ve fotoğraf derleme aşamasında desteğini gördüğüm Yayladağı Ekspres Gazetesi imtiyaz sahibi Muhammed BİLGİLİ'ye ve tüm gazate çalışanlarına; Yüksek lisans eğitimim boyunca her konuda desteğini gördüğüm sayın Yasin BERBER'e; gezilerim sırasında bana kılavuzluk eden, yöre halkıyla sıcak ilişkiler kurmamı sağlayan fedakâr annem Emine YURTMAN'a, babam Ali YURTMAN'a ve kardeşlerim Kübra YURTMAN ile İrem YURTMAN'a; hayatımda birçok şeyin ilkini kendisiyle birlikte tatdığım biricik babaannem Meryem YURTMAN'a; destediğini her zaman yanımda hissettiğim eşim Abdurrahman TEMÜR'e; ve derlemeler sırasında bana evlerini, sofralarını açan sıcakkanlı Yayladağı halkına teşekkür ederim.

Kevser YURTMAN

Edirne 2012

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	X
EKLER LİSTESİ	XII
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ	XIV
METİNLER LİSTESİ	XIX
0. GİRİŞ	1
0.1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	1
0.2. SINIRLILIKLAR	1
0.3. ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	1
0.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	2
0.5. İLÇENİN COĞRAFYASI	2
0.5.1. Dağlar	3
0.5.2. Akarsular	3
0.5.3. Göller	4
0.5.4. İklim	4
0.5.5. Bitki Örtüsü	4
0.6. İLÇENİN NÜFUSU	4
0.7. İLÇENİN TARİHÇESİ	5
0.7.1. Hititler Dönemi	5
0.7.2. Romalılar Dönemi	5
0.7.3. Emeviler-Abbâsiler Dönemi	6
0.7.4. Selçuklular Dönemi	6
0.7.5. Haçlı İşgali	6
0.7.6. Memlûkler Dönemi	6
0.7.7. Osmanlılar Dönemi	7
0.7.8. Fransızlar Dönemi	7
0.7.9. Hatay Devleti Dönemi	8
0.7.10. Anavatana İlhak	8
0.8. İLÇENİN ETNİK KÖKENİ	8
0.8.1. Avsarlar	10
0.8.2. Avarlar	13
0.8.3. Bayındır	14
0.8.4. Bayat	14
0.8.5. Kızık	15
0.8.6. Boz-Ulus	16

0.8.7. Diğer Türkmenler	16
0.8.8. Yörükler	16
1. SES BİLGİSİ	19
1.1. ÜNLÜLER	19
1.1.1. STANDART TÜRKÇEDE BULUNMAYAN ÜNLÜLER	19
1.1.1.1. á Ünlüsü	19
1.1.1.2. ̂ Ünlüsü	20
1.1.1.3. â Ünlüsü	21
1.1.1.4. ê Ünlüsü	21
1.1.1.5. é Ünlüsü	21
1.1.1.6. í Ünlüsü	22
1.1.1.7. ̇ Ünlüsü	22
1.1.1.8. ̈ Ünlüsü	23
1.1.1.9. ó Ünlüsü	23
1.1.1.10. ô Ünlüsü	24
1.1.1.11. ̄ Ünlüsü	24
1.1.1.12. ú Ünlüsü	24
1.1.2. UZUN ÜNLÜLER	25
1.1.2.1. Ses Hadiselerine Bağlı Olarak Oluşan Uzun Ünlüler	25
1.1.2.1.1. Hece Kaynaşması (contraction) İle Oluşan Uzun Ünlüler	25
1.1.2.1.2. Ünsüz Düşmesi İle Oluşan Uzun Ünlüler	26
1.1.2.1.3. Çift Ünlülerin Kaynaşması İle Oluşan Uzun Ünlüler	27
1.1.2.2. Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Olarak Oluşan Uzun Ünlüler	28
1.1.2.3. Alıntı Kelimelerde Bulunan Ünlü Uzunluklarının Devam Ettirilmesiyle Oluşan Uzun Ünlüler	28
1.1.2.4. Asli Uzun Ünlüler	28
1.1.3. KISA ÜNLÜLER	31
1.1.4. GENİZ ÜNLÜLERİ	32
1.1.5. İKİZ ÜNLÜLER	32
1.1.5.1. Yükselen İkiz Ünlüler	33
1.1.5.2. Alçalan İkiz Ünlüler	33
1.1.5.3. Eşit İkiz Ünlüler	33
1.1.6. ÜNLÜ UYUMU	33
1.1.6.1. Dil Benzeşmesi (Kalınlık-İncelik Uyumu)	34
1.1.6.1.1. Türkçe Kelimelerde Dil Benzeşmesi	34
1.1.6.1.2. Alıntı Kelimelerde Dil Benzeşmesi	35

1.1.6.1.3.	Dil Benzeşmesinin Bozulması	36
1.1.6.1.4.	Uyum Değişmesi	38
1.1.6.2.	Dudak Benzeşmesi (Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu)	38
1.1.6.2.1.	Dudak Benzeşmesi	38
1.1.6.2.2.	Dudak Benzeşmesinin Bozulması	40
1.1.7.	ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ	41
1.1.7.1.	Kalın Ünlülerin İncelmesi	42
1.1.7.2.	İnce Ünlülerin Kalınlaşması	42
1.1.7.3.	Geniş Ünlülerin Daralması	43
1.1.7.4.	Dar Ünlülerin Genişlemesi	44
1.1.7.5.	Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması	45
1.1.7.6.	Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi	45
1.1.8.	ÜNLÜ DÜŞMESİ	47
1.1.9.	ÜNLÜ TÜREMESİ	47
1.1.9.1.	Ön Seste Ünlü Türemesi	48
1.1.9.2.	İç Seste Ünlü Türemesi	48
1.1.9.3.	Son Seste Ünlü Türemesi	49
1.1.10.	ÜNLÜ GÖÇÜSMESİ	49
1.2.	ÜNSÜZLER	50
1.2.1.	STANDART TÜRKÇEDE BULUNMAYAN ÜNSÜZLER	52
1.2.1.1.	B Ünsüzü	52
1.2.1.2.	ç Ünsüzü	52
1.2.1.3.	ç Ünsüzü	52
1.2.1.4.	D Ünsüzü	52
1.2.1.5.	F Ünsüzü	52
1.2.1.6.	ğ Ünsüzü	53
1.2.1.7.	ğ Ünsüzü	53
1.2.1.8.	h Ünsüzü	53
1.2.1.9.	h Ünsüzü	53
1.2.1.10.	h Ünsüzü	53
1.2.1.11.	k Ünsüzü	53
1.2.1.12.	k Ünsüzü	54
1.2.1.13.	L Ünsüzü	54
1.2.1.14.	ñ Ünsüzü	54
1.2.1.15.	S Ünsüzü	54
1.2.1.16.	ğ, k, l, n, f Ünsüzleri	54
1.2.1.17.	h, ç, ç Ünsüzleri	55

1.2.1.18. ع (Ayn) Ünsüzü	55
1.2.2. ÖN SES ÜNSÜZLERİ	55
1.2.3. ÜNSÜZ UYUMU	59
1.2.4. ÜNLÜ-ÜNSÜZ UYUMU	60
1.2.5. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ	61
1.2.5.1. TONLULAŞMA	61
1.2.5.1.1. Ön Seste Tonlulaşma	62
1.2.5.1.2. İç Seste Tonlulaşma	64
1.2.5.1.3. Son Seste Tonlulaşma	66
1.2.5.1.4. Tonlu Ünsüzler Arasındaki Değişmeler	67
1.2.5.2. TONSUZLAŞMA	68
1.2.5.2.1. Ön Seste Tonsuzlaşma	68
1.2.5.2.2. İç Seste Tonsuzlaşma	69
1.2.5.2.3. Son Seste Tonsuzlaşma	70
1.2.5.2.4. Tonsuz Ünsüzler Arasındaki Değişmeler	70
1.2.5.3. SÜREKLİLEŞME	70
1.2.5.3.1. Sızıcılaşma	71
1.2.5.3.1.1. Ön Seste Sızıcılaşma	71
1.2.5.3.1.2. İç Seste Sızıcılaşma	71
1.2.5.3.1.3. Son Seste Sızıcılaşma	72
1.2.5.3.1.4. Sızıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler	72
1.2.5.3.2. Akıcılaşma	73
1.2.5.3.2.1. İç Seste Akıcılaşma	73
1.2.5.3.2.2. Akıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler	74
1.2.5.4. AYKIRILAŞMA (SÜREKSİZLEŞME)	76
1.2.5.4.1. Ön Seste Aykırılışma	76
1.2.5.4.2. İç Seste Aykırılışma	76
1.2.5.4.3. Son Seste Aykırılışma	76
1.2.5.4.4. Süreksiz (Katı) Ünsüzler Arasındaki Değişmeler	76
1.2.6. ÜNSÜZ BENZEŞMELERİ	77
1.2.6.1. İlerleyici Benzeşme	78
1.2.6.1.1. İlerleyici Yarım Benzeşme	78
1.2.6.1.2. İlerleyici Tam Benzeşme	78
1.2.6.2. Gerileyici Benzeşme	79
1.2.6.2.1. Gerileyici Yarım Benzeşme	79
1.2.6.2.2. Gerileyici Tam Benzeşme	79
1.2.6.3. Uzak Benzeşme	80
1.2.7. BENZEŞMEZLİK	81

1.2.8.	ÜNSÜZ DÜŞMESİ	81
1.2.9.	ÜNSÜZ TEKLEŞMESİ	84
1.2.10.	HECE DÜŞMESİ	84
1.2.11.	HECE KAYNAŞMASI	85
1.2.12.	ÜNSÜZ TÜREMESİ	85
1.2.12.1.	Ön Seste Ünsüz Türemesi	85
1.2.12.2.	İç Seste Ünsüz Türemesi	86
1.2.12.3.	Son Seste Ünsüz Türemesi	87
1.2.13.	HECE TÜREMESİ	87
1.2.14.	ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ	87
1.2.15.	GÖÇÜŞME	90
1.2.15.1.	Yakın Göçüşme	91
1.2.15.2.	Uzak Göçüşme	92
1.3.	VURGU	93
1.3.1.	Kelime Vurgusu	93
1.3.2.	Cümle Vurgusu	96
2.	ŞEKİL BİLGİSİ	96
2.1.	KELİME ÇEŞİTLERİ	96
2.1.1.	İSİMLER	96
2.1.1.1.	İsim Yapım Ekleri	97
2.1.1.1.1.	İsimden İsim Yapan Ekler	98
2.1.1.1.2.	Fiilden İsim Yapan Ekler	107
2.1.1.2.	İsim Çekim Ekleri	113
2.1.1.2.1.	Hâl (Durum) Ekleri	114
2.1.1.2.1.1.	Yalın Hâl	114
2.1.1.2.1.2.	İlgi Hâli	115
2.1.1.2.1.3.	Belirtme Hâli	117
2.1.1.2.1.4.	Yönelme Hâli	120
2.1.1.2.1.5.	Bulunma Hâli	123
2.1.1.2.1.6.	Ayrılma Hâli	125
2.1.1.2.1.7.	Vasıta Hâli	127
2.1.1.2.1.8.	Eşitlik Hâli	129
2.1.1.2.1.9.	Yön Gösterme Hâli	131
2.1.1.2.2.	Çokluk Ekleri	132
2.1.1.2.3.	İyelik Ekleri	134
2.1.1.2.4.	Aitlik Eki	137
2.1.1.2.5.	Soru Eki	137
2.1.2.	ZAMİRLER	138

2.1.2.1. Şahıs Zamirleri	138
2.1.2.1.1. Şahıs Zamirlerinin Edatlara Bağlanması	139
2.1.2.2. Dönüşlülük Zamirleri	140
2.1.2.3. İşaret Zamirleri	141
2.1.2.3.1. İşaret Zamirlerinin Edatlara Bağlanması	142
2.1.2.4. Soru zamirleri	142
2.1.2.5. Belirsizlik Zamirleri	143
2.1.3. SIFATLAR	144
2.1.3.1. Niteleme Sıfatları	144
2.1.3.2. Belirtme Sıfatları	145
2.1.3.2.1. İşaret Sıfatları	145
2.1.3.2.2. Sayı Sıfatları	146
2.1.3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları	146
2.1.3.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları	146
2.1.3.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları	146
2.1.3.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları	146
2.1.3.2.2.5. Topluluk Sayı Sıfatları	147
2.1.3.2.3. Soru Sıfatları	147
2.1.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları	147
2.1.4. ZARFLAR	147
2.1.4.1. Yer-Yön Zarfları	148
2.1.4.2. Zaman Zarfları	148
2.1.4.3. Hâl (Durum) Zarfları	148
2.1.4.4. Azlık-Cokluk Zarfları	149
2.1.4.5. Soru Zarfları	149
2.1.5. FİİLLER	150
2.1.5.1. FİİL YAPIM EKLERİ	150
2.1.5.1.1. Fiilden Fiil Yapan Ekler	150
2.1.5.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler	152
2.1.5.2. KİŞİ EKLERİ	154
2.1.5.2.1. Zamir Kökenli Kişi Ekleri	154
2.1.5.2.2. İyelik Kökenli Kişi Ekleri	156
2.1.5.3. ŞEKİL VE ZAMAN ÇEKİMLERİ	157
2.1.5.3.1. BASİT ÇEKİMLİ HABER (BİLDİRME) KİPLERİ	157
2.1.5.3.1.1. Geniş Zaman	157
2.1.5.3.1.2. Şimdiki Zaman	161
2.1.5.3.1.3. Görülen Geçmiş Zaman	163
2.1.5.3.1.4. Duyulan Geçmiş Zaman	165

2.1.5.3.1.4.1.	-mİş, -mUş Ekli Duyulan Geçmiş Zaman	165
2.1.5.3.1.4.2.	-İk, -Uk Ekli Duyulan Geçmiş Zaman	167
2.1.5.3.1.5.	Gelecek Zaman	172
2.1.5.3.1.5.1.	-AcAk Ekli Gelecek Zaman	173
2.1.5.3.1.5.2.	-İcİ, -UcU Ekli Gelecek Zaman	175
2.1.5.3.2.	BASİT ÇEKİMLİ DİLEK (TASARLAMA) KİPLERİ	179
2.1.5.3.2.1.	Emir Kipi	179
2.1.5.3.2.2.	İstek Kipi	181
2.1.5.3.2.3.	Şart Kipi	183
2.1.5.3.2.4.	Gereklilik Kipi	184
2.1.5.4.	EK FİİL (Cevher Fiili)	185
2.1.5.4.1.	İSİMLERDE EK FİİL	185
2.1.5.4.1.1.	İsimlerde Ek Fiilin Basit Çekimi	185
2.1.5.4.1.1.1.	Geniş veya Şimdiki Zaman Çekimi	185
2.1.5.4.1.1.2.	Bilinen Geçmiş Zaman Çekimi	186
2.1.5.4.1.1.3.	Duyulan Geçmiş Zaman Çekimi	186
2.1.5.4.1.1.4.	Şart Çekimi	186
2.1.5.4.1.2.	İsimlerde Ek Fiilin Birleşik Çekimi	186
2.1.5.4.1.2.1.	Duyulan Geçmiş Zamanın Hikayesi	186
2.1.5.4.1.2.2.	Geniş Zamanın Hikayesi	186
2.1.5.4.2.	FİİLLERDE EK FİİL (Fiillerin Birleşik Çekimi)	186
2.1.5.4.2.1.	Hikaye Birleşik Zaman	186
2.1.5.4.2.1.1.	Geniş Zamanın Hikayesi	186
2.1.5.4.2.1.2.	Şimdiki Zamanın Hikayesi	187
2.1.5.4.2.1.3.	Görülen Geçmiş Zamanın Hikayesi	188
2.1.5.4.2.1.4.	Duyulan Geçmiş Zamanın Hikayesi	189
2.1.5.4.2.1.4.1.	-mİş, -mUş Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Hikayesi	189
2.1.5.4.2.1.4.2.	-İk, -Uk Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Hikayesi	189
2.1.5.4.2.1.5.	Gelecek Zamanın Hikayesi	190
2.1.5.4.2.1.5.1.	-AcAk Ekli Gelecek Zamanın Hikayesi	190
2.1.5.4.2.1.5.2.	-İcİ, -UcU Ekli Gelecek Zamanın Hikayesi	191
2.1.5.4.2.1.6.	İstek Şeklinin Hikayesi	191
2.1.5.4.2.1.7.	Şart Şeklinin Hikayesi	192
2.1.5.4.2.1.8.	Gereklilik Şeklinin Hikayesi	192
2.1.5.4.2.2.	Rivayet Birleşik Zaman	193
2.1.5.4.2.2.1.	Geniş Zamanın Rivayeti	193
2.1.5.4.2.2.2.	Şimdiki Zamanın Rivayeti	193
2.1.5.4.2.2.3.	Duyulan Geçmiş Zamanın Rivayeti	194

2.1.5.4.2.2.3.1.	-mİş, -mUş Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Rivayeti	194
2.1.5.4.2.2.3.2.	-İk, -Uk Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Rivayeti	194
2.1.5.4.2.2.4.	Gelecek Zamanın Rivayeti	195
2.1.5.4.2.2.4.1.	-AcAk Ekli Gelecek Zamanın Rivayeti	195
2.1.5.4.2.2.4.2.	-İcİ, -UcU Ekli Gelecek Zamanın Rivayeti	195
2.1.5.4.2.2.5.	İstek Şeklinin Rivayeti	196
2.1.5.4.2.2.6.	Şart Şeklinin Rivayeti	196
2.1.5.4.2.2.7.	Gereklilik Şeklinin Rivayeti	197
2.1.5.4.2.3.	Şart Birleşik Zaman	197
2.1.5.4.2.3.1.	Geniş Zamanın Şartı	197
2.1.5.4.2.3.2.	Şimdiki Zamanın Şartı	198
2.1.5.4.2.3.3.	Görülen Geçmiş Zamanın Şartı	199
2.1.5.4.2.3.4.	Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı	199
2.1.5.4.2.3.4.1.	-mİş, -mUş Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı	199
2.1.5.4.2.3.4.2.	-İk, -Uk Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı	200
2.1.5.4.2.3.5.	Gelecek Zamanın Şartı	200
2.1.5.4.2.3.5.1.	-AcAk Ekli Gelecek Zamanın Şartı	200
2.1.5.4.2.3.5.2.	-İcİ, -UcU Ekli Gelecek Zamanın Şartı	201
2.1.5.4.2.3.6.	Gereklilik Şeklinin Şartı	201
2.1.6.	FİİLİMSİLER	202
2.1.6.1.	İsim-Fiiller	203
2.1.6.2.	Sıfat-Fiiller	205
2.1.6.3.	Zarf-Fiiller	208
2.1.7.	EDATLAR	213
2.1.7.1.	Ünlem Edatları	214
2.1.7.1.1.	Ünlemler	214
2.1.7.1.2.	Seslenme Edatları	214
2.1.7.1.3.	Sorma Edatları	215
2.1.7.1.4.	Gösterme Edatları	215
2.1.7.1.5.	Cevap Edatları	215
2.1.7.2.	Bağlama Edatları	215
2.1.7.2.1.	Sıralama Edatları	216
2.1.7.2.2.	Denkleştirme Edatları	216
2.1.7.2.3.	Karşılaştırma Edatları	216
2.1.7.2.4.	Cümle Başı Edatları	217
2.1.7.2.5.	Sona Gelen Edatlar	219
2.1.7.3.	Son Çekim Edatları	220
3.	SONUC	224

4. KAYNAKÇA	229
5. METİNLER	233
6. SÖZLÜK	663
7. EKLER	680

KISALTMALAR LİSTESİ

AAİÇE	:	Anadolu Ağızlarında İsim Çekim Ekleri
AAS	:	Anadolu Ağızlarının Sınıflandırması
age.	:	Adı geçen eser
agm.	:	Adı geçen makale
AOİA	:	Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları
bk.	:	Bakınız
BYA	:	Bartın ve Yöresi Ağzı
C.	:	Cilt
çev.	:	Çeviren
DLT	:	Divanü Lugati't- Türk
EAT	:	Eski Anadolu Türkçesi
EİA	:	Erzurum İli Ağızları
ET	:	Eski Türkçe
GA	:	Gaziantep Ağzı
GDİAT	:	Güney-Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar
HA	:	Hatay Ağzı
haz.	:	Hazırlayan
KB	:	Kültür Bakanlığı
KİA	:	Kars İli Ağızları
KIYA	:	Kırşehir ve Yöresi Ağızları
KYA	:	Kütahya ve Yöresi Ağızları
m.	:	Metre
m.d.	:	Metin Dışı
NYA	:	Nevşehir ve Yöresi Ağızları
OT	:	Orta Türkçe
s.	:	Sayfa
S.	:	Sayı
STT	:	Standart Türkiye Türkçesi
TDAV	:	Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı

TDAY	:	Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TKAE	:	Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TS	:	Tarama Sözlüğü
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
TTTSKBS	:	Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü
UİA	:	Uşak İli Ağızları
vb.	:	Ve benzerleri
Yay.	:	Yayınları

EKLER LİSTESİ

Ek 1 :	Görentaş Köyü
Ek 2 :	Güveççi Köyü
Ek 3 :	Uluyol Köyü
Ek 4 :	Hatay Siyasi Haritası
Ek 5 :	Yayladağı Siyasi Haritası
Ek 6 :	Yayladağı Sınır Kapısı
Ek 7 :	Kel Dağ
Ek 8 :	Yayladağı Barajı
Ek 9 :	Yayladağı Ormanlarından Bir Görünüş
Ek 10 :	Kasım Bey Camii
Ek 11 :	Dibitçe Köprüsü
Ek 12 :	Yayladağı'ndan Genel Görünüş 1
Ek 13 :	Yayladağı'ndan Genel Görünüş 2
Ek 14 :	Atatürk Meydanı
Ek 15 :	Tütün Tarlaları
Ek 16 :	Seralardan Genel Görünüş
Ek 17 :	Aslanyazı Köyü
Ek 18 :	Aşağı Pulluyazı Köyü
Ek 19 :	Aydınbahçe Köyü
Ek 20 :	Ayışığı Köyü
Ek 21 :	Çabala Köyü
Ek 22 :	Çakı Köyü
Ek 23 :	Çandır Köyü
Ek 24 :	Denizgören Köyü
Ek 25 :	Eğerci Köyü
Ek 26 :	Gözlekçiler Köyü
Ek 27 :	Gözlüce Köyü
Ek 28 :	Gürışık Köyü
Ek 29 :	Güzelyurt Köyü

- Ek 30 : Hisarcık Köyü
- Ek 31 : Karacurun Köyü
- Ek 32 : Karaköse Beldesi
- Ek 33 : Kışlak Beldesi
- Ek 34 : Kızılçat Köyü
- Ek 35 : Kösrelik Köyü
- Ek 36 : Kulaç Köyü
- Ek 37 : Leylekli Köyü
- Ek 38 : Olgunlar Köyü
- Ek 39 : Sebenoba Köyü
- Ek 40 : Sungur Köyü
- Ek 41 : Sürütme Köyü
- Ek 42 : Şakşak Köyü
- Ek 43 : Yalaz Köyü
- Ek 44 : Yayıkdamlar Köyü
- Ek 45 : Yeditepe Beldesi
- Ek 46 : Yenice Köy
- Ek 47 : Yeşiltepe Köyü
- Ek 48 : Yukarı Pulluyazı Köyü
- Ek 49 : Kırk Yama İle Yapılan Seccade Örneği
- Ek 50 : Tarihi Barlaam Manastırı
- Ek 51 : Kara Mağara
- Ek 52 : Aba Güreşi Müsabakaları
- Ek 53 : Yayladağı Lokumu
- Ek 54 : Katıklı Tandır Ekmeği

ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ

ÜNLÜLER

a	:	düz, geniş, kalın ünlü
á	:	düz, geniş, yarı kalın, a-e arası ünlü
	:	düz, yarı geniş, kalın, a-ı arası ünlü
å	:	yarı yuvarlak, geniş, kalın a-o arası ünlü
ā	:	uzun a
ă	:	kısa a
ã	:	genzel a
e	:	düz, geniş, ince ünlü
è	:	düz, yarı geniş, ince, e-i arası ünlü
	:	yarı yuvarlak, geniş, ince, e-ö arası ünlü
ē	:	uzun e
ě	:	kısa e
ẽ	:	genzel e
ı	:	düz, dar, kalın ünlü
í	:	düz, dar, yarı kalın, ı-i arası ünlü
	:	yarı yuvarlak, dar, kalın, ı-u arası ünlü
ī	:	uzun ı
ĩ	:	kısa ı
i	:	düz, dar, ince ünlü
	:	yarı yuvarlak, dar, ince, i-ü arası ünlü
î	:	uzun i

	:	kısa i
o	:	yuvarlak, geniş, kalın ünlü
ó	:	yuvarlak, geniş, yarı kalın, o-ö arası ünlü
ö	:	yuvarlak, yarı geniş, kalın, o-u arası ünlü
ō	:	uzun o
õ	:	kısa o
õ	:	genzel o
ö	:	yuvarlak, geniş, ince ünlü
	:	yuvarlak, yarı geniş, ince, ö-ü arası ünlü
ō	:	uzun ö
u	:	yuvarlak, dar, kalın ünlü
ú	:	yuvarlak, dar, yarı kalın, u-ü arası ünlü
ū	:	uzun u
ü	:	dar, yuvarlak, ince ünlü
ū	:	uzun ü

ÜNSÜZLER

b	:	patlayıcı, çift dudak, tonlu ünsüz
B	:	patlayıcı, çift dudak, yarı tonlu, p-b arası ünsüz
c	:	patlayıcı, ön, sert damak, tonlu ünsüz
ç	:	patlayıcı, ön, sert damak, tonsuz ünsüz
ç	:	ç-ş arası ünsüz
Ç	:	patlayıcı, ön, sert damak, yarı tonlu, ç-c arası ünsüz
d	:	patlayıcı, diş eti, tonlu ünsüz

D	:	patlayıcı, diş eti, yarı tonlu, t-d arası ünsüz
f	:	sızıcı, diş dudak, tonsuz ünsüz
F	:	sızıcı, diş dudak, yarı tonlu, f-v arası ünsüz
g	:	patlayıcı, arka, sert damak, tonlu ünsüz
ğ	:	ince g ünsüzü. patlayıcı, arka, sert damak, tonlu ünsüz
ġ	:	patlayıcı, arka, yumuşak damak, tonlu ünsüz
ĝ	:	patlayıcı, gırtlak, tonlu ünsüz
ğ	:	sızıcı, arka yumuşak damak, tonlu ünsüz
h	:	sızıcı, gırtlak, tonsuz ünsüz
ħ	:	sızıcı, gırtlak, tonlu ünsüz
ḥ	:	sızıcı, gırtlak, tonlu ünsüz
ḥ	:	sızıcı, gırtlak, sonsuz ünsüz
ḥ	:	sızıcı, gırtlak, tonsuz ünsüz, düşmek üzere olan h
j	:	sızıcı, ön, sert damak, tonlu ünsüz
k	:	patlayıcı, arka, sert damak, tonsuz ünsüz
ќ	:	ince k ünsüzü. patlayıcı, ön, sert damak, tonsuz ünsüz
ķ	:	patlayıcı, arka, yumuşak damak, tonsuz ünsüz
ķ	:	patlayıcı, gırtlak, tonsuz ünsüz
l	:	yanaksal, diş eti, tonlu ünsüz
ĺ	:	ince l ünsüzü. yanaksal, ön, diş eti, tonlu ünsüz
	:	yanaksal, diş eti, tonlu ünsüz, düşmek üzere olan l
m	:	genzel, çift dudak, tonlu ünsüz
n	:	genzel, diş eti, tonlu ünsüz
ń	:	ince n ünsüzü. genzel, diş, tonlu ünsüz

	:	genzel, diş eti, tonsuz ünsüz
ñ	:	genzel, ön, yumuşak damak, tonlu ünsüz
p	:	patlayıcı, çift dudak, tonsuz ünsüz
r	:	titrek, diş eti, tonlu ünsüz
ř	:	ince r ünsüzü. titrek, diş, tonlu ünsüz
	:	titrek, diş eti, tonsuz ünsüz, düşmek üzere olan r
s	:	sızıcı, diş, tonsuz ünsüz
S	:	sızıcı, diş, yarı tonlu, z-s arası ünsüz
ş	:	sızıcı, ön, sert damak, tonsuz ünsüzü
Ş	:	sızıcı, ön, sert damak, yarı tonlu, ş-j arası ünsüz
t	:	patlayıcı, diş eti, tonsuz ünsüz
v	:	sızıcı, diş dudak, tonlu ünsüzü
y	:	yarım ünlü, ön, sert damak, tonlu ünsüz
z	:	sızıcı, diş, tonlu ünsüz

İŞARETLER

ˉ	:	ünlüler üzerinde uzunluk işareti
˘	:	ünlüler üzerinde kısalık işareti
˙	:	kalın ünlüler üzerinde yarı incelme ve ünsüzler üzerinde telaffuz noktasının daha öne kaydığını gösteren işaret
˚	:	geniş ünlüler üzerinde yarı daralma işareti
°	:	ünlüler üzerinde yarı yuvarlaklaşma işareti
˜	:	genzellik işareti
	:	ünsüzler altında belirsizlik (düşmek üzere oluş) işareti
'	:	vurgu işareti (STT'den farklı veya daha şiddetli vurgulanan hecelerden önce konur)

- ˤ : Arapçadaki ayın sesi
 ulama işareti
- : diftong işareti

METİNLER LİSTESİ

1. Ahmet Alkan, Lamia Alkan; Aslanyazı Köyü (Kandıl Köyü)
2. Emine Altıntaş; Aslanyazı Köyü
3. Meryem Sayık; Aslanyazı Köyü
4. Mehmet Tekkalan; Aşağı Pulluyazı Köyü (Aşağı Tinziri Köyü)
5. Muazzez Tükenmiş, Fatma Yakın; Aşağı Pulluyazı Köyü
6. Nebiha Tekkalan; Aşağı Pulluyazı Köyü
7. Sultan Şahin, Hüsne Yılmaz, Kader Şahin; Aydınbahçe Köyü
8. Ahmet Er; Ayışığı Köyü (Surmacık Köyü)
9. Fatma Kahraman, Melike Sakallı, Ayışığı Köyü
10. Fatma Payashlı; Ayışığı Köyü
11. Hatice Uğurlu; Çabala Köyü (Tumtum Köyü)
12. Mehmet Uğurlu; Çabala Köyü
13. Şahmaran Atilla; Çakı Köyü
14. Yusuf Topaloğulları; Çakı Köyü
15. Ali Alagöz; Çandır Köyü
16. Hüsniye Kartal; Çandır Köyü
17. Kemal Ölçek; Çandır Köyü
18. Mevlüde Dağcı; Çandır Köyü
19. Saniye Kartal; Çandır Köyü
20. Süleyman Çakmak; Çandır Köyü
21. Cafer Sülük; Denizgören Köyü (Mürselek Köyü)
22. Fatma Önal; Denizgören Köyü
23. Medine Kekeç, Hatice Doğru; Denizgören Köyü
24. Veli Doğru; Denizgören Köyü
25. Fatma Çardakoğlu; Eğerci Köyü
26. Osman Kurtoğlu; Eğerci Köyü
27. Ali Acem, Asiye Acem; Gözlekçiler Köyü (Dusturu Köyü)
28. Hüseyin Yıldırım; Gözlekçiler Köyü
29. Muhammet Güler; Gözlekçiler Köyü

30. Şadiye Acem; Gözlekçiler Köyü
31. Zekiye Güler; Gözlekçiler Köyü
32. Mehmet Sabancı, Ayşe Sabancı; Gözlüce Köyü
33. Hatice Aksoy, Ali Aksoy; Gözlüce Köyü
34. Ahmet Öztürk; Gürışık Köyü (Öküzdami Köyü)
35. Zekiye Öztürk, Fatma Öztürk; Gürışık Köyü
36. Hatice Köse, İsmail Köse; Güzelyurt Köyü (Hıralı Köyü)
37. Fatma Yalçın; Hisarcık Köyü
38. Mevlüt Pekmez, Mustafa Alkan; Hisarcık Köyü
39. Şerif Uyanık; Hisarcık Köyü
40. Ayşe Doğrul, Abdurrahman Doğrul; Karacurun Köyü
41. Meryem Gülistan, Mustafa Gülistan; Karacurun Köyü
42. Sabri Yeloğulları; Karacurun Köyü
43. Ahmet Canbatık; Karaköse Beldesi
44. Duran Çatlak; Karaköse Beldesi
45. Fatma Şahinoğlu, Aysel Şahinoğlu; Karaköse Beldesi
46. Ayşe Fatma Bilgin; Kışlak Beldesi
47. Nebi Yarar, İhsan Bilgin, Mustafa Yetişkin; Kışlak Beldesi
48. Ömer Yanar; Kışlak Beldesi
49. Durmuş Güney, Mevlüde Güney; Kızılçat Köyü
50. Meziyet Yılmaz, Samiha Yılmaz, Leyla Yılmaz; Kızılçat Köyü
51. Durmuş Kalabaz; Kösrelik Köyü
52. Nazmiye Kalabaz; Kösrelik Köyü
53. Şevket Altıok; Kösrelik Köyü
54. Feride Uysal; Kulaç Köyü (Hasma Köyü)
55. Hanifi Kızılkaya; Kulaç Köyü
56. Havva Akbaş; Kulaç Köyü
57. Mevlüt Aslan; Leylekli Köyü
58. Ayşe Yıldız; Olgunlar Köyü (Kırpüçük Köyü)
59. Burhan Karaman; Sebenoba Köyü (Tumama Köyü)
60. Ahmet Karakurt; Sungur Köyü
61. Elif Çaparoğlu; Sungur Köyü

62. Hatice Kerten; Sürütme Köyü
63. Mustafa Dönmez; Sürütme Köyü
64. Nebiye Bozkurt; Şakşak Köyü
65. Necla Yılmaz; Şakşak Köyü
66. Cemal Tokaç, Meryem Erdal; Yalaz Köyü (Lobas Köyü)
67. Meryem Erdal, Emine Tokaç; Yalaz Köyü
68. Emine Durmaz; Yayıkdamlar Köyü (Urfayıl Köyü)
69. Recep Aktaş, Meliha Aktaş; Yayıkdamlar Köyü
70. Durdu Mehmet Yanaray; Yeditepe Beldesi (Bezge Beldesi)
71. Gülperi Yetim, Felek Bağrıyanık, Ayşe Çete; Yeditepe Beldesi
72. Ayşe Taylan, Fatma Taylan; Yeniceköy
73. Emine Uğurlu; Yeniceköy
74. Muzaffer Parlak, Bekir Aydoğan; Yeşiltepe Köyü (Kerer Köyü)
75. Abdullah Gökalp; Yukarı Pulluyazı Köyü (Yukarı Tinziri Köyü)
76. Burhan Altaş; Yukarı Pulluyazı Köyü

0. GİRİŞ

Bu araştırmanın konusu Hatay ili Yayladağı ilçesi ağızıdır. Amacı ilçenin ağız özelliklerini tespit etmek, böylelikle Türkiye Türkçesinin ağız araştırmalarına katkıda bulunmaktır. Çünkü ilçenin 28.801 kişi olan nüfusunun % 98'i Türkmenlerden oluşmaktadır. Hatay'ın güney ilçelerine bakıldığı vakit bu ilçelerin nüfus itibarıyla ya tamamen Araplardan ya da çoğunlukla Araplardan müteşekkil olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Yayladağı, Hatay'ın güney ilçeleri içerisinde istisnai bir duruma sahiptir. Şüphesiz ki bu istisnai durum yöre halkının kullandığı Türkçeye de yansımaktadır. Yapmış olduğumuz araştırmada yöre ağzının fonetik ve morfolojik özellikleri ele alınmıştır.

0.1.ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Bu araştırma, Türkiye'nin en güneyinde yer alan Yayladağı ilçesine bağlı 3 beldeye ve 29 köye 10-20 Temmuz 2008, 20-25 Nisan 2010 ve 20-25 Haziran 2010 tarihlerinde yaptığımız araştırma gezilerimizde derlediğimiz 103 metinden seçilen 76 metine dayanarak oluşturulmuştur. Bu araştırma, derlenilen metinlere dayanarak yöre ağzının ses ve şekil bilgisi özelliklerini, yörede kullanılan ancak STT'de kullanılmayan sözcükleri, yörenin tarihçesi ve etnik yapısıyla ilgili bilgileri kapsar.

0.2. SINIRLILIKLAR

Araştırma, Hatay ili Yayladağı ilçesi siyasi sınırları dâhilinde ele alınmıştır. Sınır olarak Yayladağı ilçesinin siyasi sınırları belirlenmiştir. Yayladağı ilçesine bağlı 3 belde ve 32 köy içerisinde sadece halkının Arap olduğunu bildiğimiz üç köy (Görentaş, Güveççi, Uluyol) araştırma sınırlarının haricinde tutulmuştur. (bk. Ek: 1, Ek: 2, Ek: 3)

0.3. ARAŞTIRMANIN TÜRÜ

Yapmış olduğumuz araştırma eş zamanlı bir alan araştırmasıdır.

0.4. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmaya, önceden tespit edilen, Yayladağı ilçesine bağlı 3 belde ve 29 köye yapılan derleme gezileri ile başladık. Derlemeler sırasından kaynak kişilerin zaman zaman doğallıktan uzaklaştıklarına, STT ile konuşmaya çalıştıklarına tanık olduk. Bu tarz sorunlardan kaçınmak için mümkün olduğunca soruları yöre ağzını kullanarak sorduk. Derlemelerin okuma yazma bilmeyen 60 yaş üstü kadın ve erkeklerden oluşmasına dikkat ettik. Ancak okuma yazma bilen ve 60 yaş altı olan kadın ve erkeklerden de derlemeler elde ettik. Bayan olmamız sebebiyle kadın kaynak kişilerle konuşma noktasında sorunlar yaşamadık. Ses kayıt cihazını elimizde görüp konuşmayacağına inandığımız kaynak kişilerden gizli ses kayıtları aldık.

Ses kayıt cihazıyla derlenen metinlerin tamamını dinledikten sonra yazıya geçirdik. Yazıya geçirirken yukarıda verilen çeviri yazı işaretlerini kullandık. Yazıya geçirilen metinler öncelikle derlenen köy isimlerine göre tasnif edildi ve bu köyler alfabetik sıraya uygun bir şekilde sıralandı. Köyler sıralandıktan sonra her köydeki kaynak kişilerin isimlerini ölçü alarak alfabetik sıraya uygun bir sıralama daha yaptık. Bu şekilde sıralanan metinleri numaralandırdık. Böylelikle elde edilen metinlere dayanarak yöre ağzının ses ve şekil bilgisi özelliklerini tespit etmeye çalıştık. **Ses Bilgisi** ve **Şekil Bilgisi** bölümlerini yazarken, konuları genelden özele doğru sıralamaya dikkat ettik. Her bir konuyla ilgili yeterince örnek vermeye özen gösterdik. Konunun daha iyi anlaşılması için gerek gördüğümüz yerlerde resimlere yer verdik. Yöre halkının kullandığı ancak STT’de olmayan kelimeleri **Sözlük** bölümünde topladık. Yörede arkaik olduğunu düşündüğümüz bazı fonetik ve morfolojik özellikleri de incelememiz içerisinde belirttik.

0.5. İLÇENİN COĞRAFYASI

Yayladağı ülkemizin en güney ilçesidir. *“İlçe, Türkiye-Suriye sınır hattı üzerindeki 819 rakımlı Kaz, Kızıl ve Yayla Dağlarının güneye bakan sırtları arasında, kuzey-güney istikametinde uzanan bir dere vadisinde bulunmaktadır.”*¹

¹ Türkiye Ansiklopedisi, “Yayladağı” maddesi, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1958, C. 6, s. 221

İlçenin kuzeyinde Antakya, kuzeydoğusunda Altınözü, doğusunda ve güneyinde Suriye, batısında Akdeniz ve kuzeybatısında Samandağı yer alır. (bk. Ek: 4)

İlçe 35° - 36° kuzey enlemleri ile 36° - 37° doğu boylamları arasında yer alır. *“Yüzölçümü 366 km²’dir. Yayladağı, Hatay’ın ilçeleri arasında Altınözü’nden sonra, en az yüzölçümüne sahip olan ilçedir. Hatay ilinin yüzölçümünün (5,313 km²) yaklaşık % 7’sini oluşturur.”*² Denizden yüksekliği 450 metredir. Ülkemizin en güney noktası olan Topraktutan (Beysun) köyü Yayladağı ilçesine bağlıdır. Ancak köy 2000 yılında köylünün isteğiyle Antakya Akçaova’ya taşınmıştır. (bk. Ek: 5, Ek: 6)

0.5.1. DAĞLAR

İlçenin etrafı dağlarla kaplıdır. *“Doğusunda Yayla Dağı, batısında Kel Dağı, güneyinde ise Sercan Dağları yer alır. İlçenin en yüksek dağı 1739 m. yüksekliğinde olan Kel Dağı’dır.”*³ (bk. Ek: 7)

0.5.2. AKARSULAR

İlçenin en önemli akarsuyu, ilçenin batısında bulunan ve kuzeyden güneye doğru akan Savcılar Deresi’dir. Savcılar Deresi Suriye sınırını aşarak Akdeniz’e dökülür. İlçenin bir önemli deresi Kureyşi Deresi’dir. Kureyşi Deresi, Gökpınar Deresi ve Kızlar Deresi’nden meydana gelir. Gökpınar Deresi ve Kızlar Deresi, Çat Değirmeni yakınlarında birleşir ve Kureyşi Deresi adını alır. Kureyşi Deresi, ilçenin içinden geçtikten sonra bir müddet daha akarak Sazlık Tepe civarında sınırlarımızı terk eder. Kureyş Deresi’nin akış rejimi düzenli değildir. Yazları kurak geçtiği için dere kuruma noktasına gelir. Kışları ise yağışlar nedeniyle akıttığı su miktarı fazladır. Kışın akan fazla suyu depolamak için 2000 yılında Yayladağı Barajı yapılmıştır.⁴

² Sebahattin Bilgin, *Yayladağı*, Pehlivan Ofset, Hatay 2007, s. 6.

³ age., s. 8.

⁴ age., s. 8.

0.5.3. GÖLLER

2000 yılında tamamlanan ve hizmete açılan Yayladağı Barajı ilçenin en büyük göletidir (bk. Ek: 8) İlçenin diğer göleti ise Görentaş köyünde 1984 yılında hizmete açılan Görentaş Göleti'dir. Bu gölet Görentaş köyü ve çevresindeki köylerin sulama ihtiyacını karşılamak maksadıyla yapılmıştır.

0.5.4. İKLİM

İlçede yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçer. İklim iç kesimlere doğru gidildikçe sertleşmektedir. İlçenin batısında Akdeniz vardır. Ancak deniz ile ilçe arasında bulunan ve yüksekliği 1739 m. olan Kel Dağ Akdeniz etkisinin ilçe merkezine ve ilçenin doğusuna ulaşmasını engeller. Bunun için ilçe merkezinde geçiş iklimi hâkimdir. Akdeniz ikliminden karasal iklime bir geçiş vardır.

0.5.5. BİTKİ ÖRTÜSÜ

İlçenin genellikle yeşil bir görünümü vardır. Kel Dağı'nın Akdeniz'e bakan yamaçlarında, yaklaşık 900 m. yüksekliğe kadar olan kuşak maki türlerinden, mersin, defne ve kekiklerle örtülüdür. 900 m.'den sonra fıstıkçamı, meşe ve kayın ormanları görülür.⁵ (bk. Ek: 9)

0.6. İLÇENİN NÜFUSU

2000 yılı nüfus sayımına göre ilçenin merkez nüfusu 7.780'dir. Belde ve köylerin toplam nüfusu ise 21.021'dir. Toplam nüfus ise 28.801'dir. İlçeye bağlı 3 belde ve 32 köy bulunmaktadır.⁶

⁵ age., s.11.

⁶ <http://www.yayladagi.gov.tr> (24.04.2010)

0.7. İLÇENİN TARİHÇESİ

0.7.1. HITİTLER DÖNEMİ

İlçenin tarihi MÖ 2000 yıllarına kadar uzanmaktadır. Bölgede ilk olarak Hititler yaşamıştır. Hititler yöreye MÖ 2000 yıllarında gelmişlerdir.⁷ Yörede Hititlerden beri kullanılagelen bir tapınak vardır. Bu tapınağın olduğu yerde önceleri bir kent olduğu ve Kel Dağı'nın püskürmesiyle bu kentin lavlar altında kaldığı sanılmaktadır.⁸ Hititlerden sonra bölgede Fenikeliler ve İyonyalılar yaşamıştır. Bölge İyonyalılardan sonra MÖ 600 yıllarında Perslerin eline geçmiştir. Perslerden sonra ilçe, MÖ 333 yılında Makedonya, MÖ 323 yılında Seleukos Asya İmparatorluğu'nun eline geçmiştir.⁹

0.7.2. ROMALILAR DÖNEMİ

İlçe, MÖ 27 yılında Romalıların hükmü altına girmiştir.¹⁰ Romalılar Anadolu'yu 24 eyalete bölerek yönetiyorlardı. Hatay ve civarı Suriye eyaletine bağlanmıştı. Hristiyanlığın bölgede Romalılar devrinde yaygınlaştığı bilinmektedir. Kel Dağı'ndaki tarihî kilise Hristiyanlığın bu bölgeye giriş zamanı konusunda bilgi verebilir. Amerika'nın UTAH Üniversitesi arkeoloji profesörü Vastang Djebads bu kilisede yaptığı kazı esnasında bu kilisenin Hz. İsa'dan sonra tahminen 200-300 yıllarına ait olduğunu ileri sürmektedir.¹¹ MS 395 yılında Roma İmparatorluğu ikiye bölünmüş ve ilçe Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde kalmıştır.

⁷ Hayri Aydın, *İlköğretim Müfredat Programına Göre İlimiz Hatay ve İlçeleri*, Bilgi Dağıtım, Hatay 1994, s. 98.

⁸ Sebahattin Bilgin, age., s. 4.

⁹ Hayri Aydın, age., s. 98.

¹⁰ age., s. 98.

¹¹ *Yayladağı İlçesi Çevre İncelemesi*, Yayladağı Lisesi Kütüphanesi, s. 8.

0.7.3. EMEVİLER-ABBASİLER DÖNEMİ

İlçe, 638 yılında Hz. Ömer'in komutanlarından Ebu Ubeyde İbn-ül Cerrah tarafından ele geçirilmiş, 661-750 yılları arasında ise Emevilerin idaresinde kalmıştır. Emevilerden sonra Abbasiler bölgeye hâkim olmuştur.

0.7.4. SELÇUKLULAR DÖNEMİ

İlçemiz topraklarına Türkler ilk kez 11. yüzyılda yerleşmeye başlamışlardır.¹² 1015'ten sonra Büyük Selçuklu komutanı Çağrı Bey tarafından Anadolu'ya yapılan akınların bir kolunun buraya kadar gelmesine rağmen burası ancak 1071'deki Malazgirt Savaşı'ndan sonra Selçuklu Devleti'nin eline geçmiştir.¹³ Selçuklu Sultanı Alparslan zamanında Selçuklu akıncıları Antakya ve Halep'e kadar sokulmuşlardı. Anadolu fatihi olarak bilinen Selçuklu komutanlarından Kutalmışoğlu Süleyman Şah 1074 yılında Antakya prensini mağlup etmişse de bölgeyi Selçuklu topraklarına dâhil edememiştir. Bölgenin fethi ancak 1084 yılında gerçekleşmiştir. Selçuklular, merkezi Antakya olan bir beylik kurmuşlardır. Hatay ve civarını bu şekilde yönetmişlerdir.¹⁴

0.7.5. HAÇLI İŞGALİ

*"İlçe, 1097'de I. Haçlı Seferi sırasında Antakya'da kurulan Antakya Kontluğu tarafından işgal edildi. Bu işgal 1268 yılına kadar sürdü."*¹⁵

0.7.6. MEMLÜKLER DÖNEMİ

Merkezi Mısır olan Memluk İmparatorluğu, Suriye'yi de içine alacak şekilde genişleyerek, 1268'de Sultan Baybars zamanında Hatay ve civarını sınırlarına dahil etti. Sultan Baybars aşiret reislerine "Küffardan alacağınız yerler size aittir." diye bir buyruk çıkarmıştı. Bu buyruğa dayanarak Avar Türklerinden Savcılar aşireti reisi Kasım Bey ilçeyi fethetmiştir. Kasım Bey daha sonra ilçeye bir cami, bir okul ve bir de köprü yaptırmıştır. Okula ait hiçbir iz olmasa da cami ve köprü hâlâ kullanılmaktadır. (bk. Ek: 10, Ek: 11) Kasım Bey bu eserlerin yaşaması için Ahmet Bey isminde bir muteber tayin etmiştir. Maddi imkân sağlamak için de Kesep,

¹²Hayri Aydın, age., s. 98.

¹³Sebahattin Bilgin, age., s. 5.

¹⁴Yayladağı İlçesi Çevre İncelemesi, Yayladağı Lisesi Kütüphanesi, s. 9.

¹⁵Sebahattin Bilgin, age., s. 5.

Kozluk, Helgin ve Şakşağı vakfetmiştir. Ayrıca ilçenin batısındaki dereye Savcılar Deresi denilmiş ve ismi günümüze kadar böyle söylene gelmiştir. Sultan Baybars zamanında bu bölgeyi Türkleştirmek için bazı Türk aşiretleri getirilerek bölgeye yerleştirilir. Yayladağı'na Savcılar aşiretinden başka Avşar-Zuvalı aşireti de iskân edilmiştir. Bölge 1516 yılına kadar Memluk İmparatorluğu sınırları dâhilinde kalmıştır.¹⁶

0.7.7. OSMANLILAR DÖNEMİ

Yavuz Sultan Selim bu bölgeyi 1516 Mercidabık ve 1517 Ridaniye savaşları sonunda Memlûklüler'den alarak Osmanlı topraklarına dâhil etmiştir. Sabahattin Bilgin *"Asırlarca Osmanlı hâkimiyetinde kalan ilçe için Evliya Çelebi Seyahatname'sinde Trablusşam'a bağlı Ordu köyü olarak bahsetmektedir. Posta işlerinde Karadeniz'deki Ordu ile karışmaması için ilçenin ismi Ordu-Muradiye olarak değiştirilmiştir."* şeklinde bir izahat yapmaktadır.¹⁷ Tarihçi Yılmaz Öztuna ise 1902 yılı Halep Vilayeti Salnamesi'nden aktardığı bilgiye dayanarak *"Ordu 1902 yılında Halep Eyaletinin Cisir-i Şuğur kazasına bağlı bir nahiyedir."* der.¹⁸

0.7.8. FRANSIZLAR DÖNEMİ

Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Devleti çökmeye başlamış ve İtilaf Devletleri Osmanlı topraklarına göz dikmişti. Memleketin bir çok yeri düşman işgaline uğramıştı. Fransızlar Güney Anadolu'da 1918 yılında işgale başladılar. Yayladağı da işgale uğrayan yerler arasındaydı. Fakat Fransızlar bölgeyi daha işgal etmeden Mondros Mütarekesi'ne göre Türkler bölgeden askerlerini çekince meydana boş bulan bazı Araplar ve taraftarları Antakya'da bir Arap hükûmeti kurdular. Daha sonra Fransızların Hatay'ı işgali Yayladağı'na bağlı Kesep köyündeki (şu an Suriye'ye bağlı) Ermenileri sevindirmişti. Bunu fırsat bilen bazı Ermeniler birtakım taşkınlıklar da bulundular. Bu Ermeniler kendilerine en yakın Türk köyü olan Gözlekçiler köyünü basarak köyün bir kısmını yakmışlar, daha sonra yakın Türk köylerinden yardım gelmesi üzerine geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Bu sırada

¹⁶ *Yayladağı İlçesi Çevre İncelemesi*, Yayladağı Lisesi Kütüphanesi, s. 9.

¹⁷ Sebahattin Bilgin, age., s. 5.

¹⁸ *Yayladağı İlçesi Çevre İncelemesi*, Yayladağı Lisesi Kütüphanesi, s.10.

Antakya, Reyhanlı, Kırıkhan, Altınözü ve Hassa'da teşkilatlanan Kuvayımillîye'yi Yayladağı'nda kurmak için Yzb. Ali Bedri Bey tarafından Nuri Aydın Konuralp görevlendirildi.¹⁹ Nuri Bey'in ciddi girişimleri sonucunda Yayladağı'nda da Kuvayımillîye teşkilatlanmış oldu.²⁰

0.7.9. HATAY DEVLETİ DÖNEMİ

20 yıl süren işgal yılları Türkiye Cumhuriyeti'nin ve bilhassa Atatürk'ün şahsi çalışmaları ile sona ermiştir. Milletlerarası birtakım girişimler sonucu 2 Eylül 1938'de Hatay ayrı bir devlet olarak kabul edilmiştir. İlk kurulan Hatay Devleti 40 milletvekiline sahipti. Devletin cumhurbaşkanı Tayfur Sökmen, Başbakanı ise Abdurrahman Melek idi.²¹ Devletin merkezi Antakya, ilçeleri ise Kırıkhan, İskenderun, Reyhanlı ve Yayladağı'dır.

0.7.10. ANAVATANA İLHAK

Hatay Devleti Millet Meclisi 23 Temmuz 1939'da anavatana katılma kararı almıştır. Böylelikle Hatay Türkiye Cumhuriyeti'nin bir ili olurken Yayladağı da Hatay iline bağlı bir ilçe olmuştur. İlçenin ismi, Ordu ili ile karıştırılmasın diye 1952 yılında Yayladağı olarak değiştirilmiştir.

0.8. İLÇENİN ETNİK KÖKENİ

“Bugün Anadolu ağızları bazı genel özellikleri ile coğrafi bölgelere uygun birtakım bölümlere ayrılabilirse de çok defa birbirine komşu kasaba ve köylerde bile birçok önemli ayrılıkların bulunduğu ya da birbirinden uzak bölgelerdeki ağızların birtakım özellikleri bakımından birleştikleri görülür. Bu durum, esas itibariyle 11. yüzyıldan bu yana yaptıkları sürekli göçler ile Anadolu'nun Türkleşmesini gerçekleştiren türlü Oğuz boyları arasındaki ağız ayrılıklarından ileri gelmekte ise de, özellikle Anadolu'ya gelen boyların belirli yerlere belirli gruplar hâlinde yerleşmemiş olmalarından ve Anadolu'nun Selçuklulardan bu yana kendi yapısında

¹⁹ age., s.10.

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. Nuri Aydın Konuralp, *Hatay Kurtuluş ve Kurtuluş Mücadelesi Tarihi*, İskenderun 1996.

²¹ Ayrıntılı bilgi için bk. Tayfur Sökmen, *Hatay'ın Kurtuluşu için Harcanan Çabalar*, TTK Yay., Ankara 1992.

geçirdiği tarihî ve sosyal değişimler ile ilgili etnik dalgalanmalardan ileri gelmektedir. Anadolu'daki birçok boy ve oymakların yüzyıllar boyu göçebe yaşayışa bağlı kalmaları, Selçuklu İmparatorluğu'nun parçalanmasından sonraki yüzyıllarda gelişen türlü tarihî olayların yol açtığı durumlar, Osmanlı Devleti'nin şu ya da bu şekildeki siyaseti sonunda Doğu Anadolu'daki boyların dağılması ile Batı ve Orta Anadolu bölgelerinin yeni Türkmen göçlerine sahne oluşu, 18. yüzyılda güdülen göçbeleri yerleştirme politikasının doğurduğu sonuçlar Anadolu ağızlarının geçirmiş oldukları değişimlerde ve tabakalaşmalarda önemli şekilde etki yapmıştır.”²²

“12. yüzyılda Çukurova'nın güneyinde -Halep bölgesinde- 1071'de bölgeyi istila eden “Nakeviyye” Türkmenleri yaşamaktaydı. Onların önemli bir kolu olan ve Yıva boyuna mensup bulunan Yaruklular ise Tell-Başır'de yaşamaktaydılar. Halep Türkmenleri 13. yüzyıl başlarında Duduoğlu ve Kenger adlı iki beyin idaresindeydiler. Memluk Sultanı Baybars zamanında sayıları 40.000'den fazla olan Türkmenler Antakya'dan Gazze'ye kadar olan bölgeyi yurt tutmuş, beylerine dirlikler verilmiş; bu Türkler daha sonra Şam Türkmenleri olarak anılmıştır. Şam Türkmenleri arasında hem Üç-Oklu hem de Boz-Oklu boylar bulunmaktadır. Kaldı ki 14. yüzyılda bölgeyi ziyaret eden seyyah İbn-i Batuta “Amik ovasında Türkmenlerin sürüleri ile konakladıklarını gördüm” der.”²³

O dönemde bölgede Bozoklardan Avşar, Beğdili ve diğer Türkmen boyları yaşıyordu. 14 ve 15. yüzyıllarda Halep, Antep ve Antakya yörelerinde Avşarlar ve Bayatlar çoğunlukta idi. Kuzey Suriye Avşarlarından Gündüzoğulları Amik Ovası'nda, Köpekoğulları Antep'te ve Özeroğulları İskenderun körfezini çevreleyen bölgede yaşıyorlardı.²⁴

15 -16. yüzyıllarda Halep Türkmenleri Sivas taraflarına yaylaya çıkmakta ve orada Dulkadirli teşekkülleri ile birlikte Yeni-İl'i meydana getirmekteydiler. Bu gruba tabi oymaklar, yazı Arapgir, Canik, Divriği, Bozok, Çorum, Amasya ve Sivas sancaklarında, kışı Antakya ile Şam arasındaki bölgede geçirirlerdi.²⁵

²² Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay, Ankara 1994, s. 1.

²³ Faruk Yıldırım, *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları*, TDK Yay, Ankara 2006, s. 8

²⁴ Mehmet Tekin, *Hatay Tarihi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay, Ankara 2000, s.10.

²⁵ Yusuf Halaçoğlu, *18.Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, TTK Yay, Ankara 2006, s.25.

Memluk İmparatorluğu zamanında Sultan Baybars bu bölgeyi Türkleştirmek için bazı Türk aşiretlerini getirerek bölgeye yerleştirir. Bu dönemde bölgeye gelen aşiretlerden en önemlisi Avar Türlerinden olan Savcılar Aşiretidir. Yayladağı'na Savcılar aşiretinden başka Avşar-Zuvalı aşireti de iskân edilmiştir.²⁶

16. yüzyılda Yavuz Sultan Selim zamanında bölgeye Zağralıade Kara Molla idaresinde 5.000 kişilik bir Türkmen aşireti gelip bu geniş topraklara yerleşmiştir. Bunlardan başka Kemah tarafından da 10.000 kişilik bir aşiret gelmiş ve bunlar Kara Molla ile birleşmişlerdir. Bu grup Humus, Antakya ve Ordu (Yayladağı) taraflarına yerleşmişlerdir. Son gelen grup güneydeki geniş bölgelere, Bayır-Bucak taraflarına inerek bu iki nahiyeyi kurmuşlardır. (Bayır-Bucak şu anda Suriye sınırları dâhilindedir. Bu bölgede ikamet edenlerin büyük bir çoğunluğu Türkmenlerden oluşmaktadır.)²⁷

17. yüzyıl sonları ile 18. yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti kapsamlı tedbirler aldı ve büyük bir iskân projesini uygulamaya koydu. Bunun bölgeye yansıması ise Antakya, Humus, Hama, Lazkiye ve Trablusşam dolaylarına konar-göçer hâlde yaşayan çok sayıda Türkmen Yörük aşiretinin iskân edilmesi şeklinde görüldü. Bununla göçerlerin zararları en aza indirilmiş, harap yerlerin imarı ve üretim dengesi sağlanmış, yollar emniyet altına alınmış, Şam çölünün bir ucunda olan Rakka bölgesine Anadolu göçerleri yerleştirilerek çöl şenlendirilmiş, aynı zamanda bedevi Arap göçebelerine karşı bir güvenlik kuşağı, bir set oluşturulmuş oluyordu. Bu yüzyılda en çok Türkmen aşireti barındıran bölgenin merkezi olan Halep “Türkmen Halep” olarak anılmaktaydı.²⁸

0.8.1. AVŞARLAR

14. ve 15. yüzyıllarda başlıca Halep, Ayıntap ve Antakya bölgesinde yaşayan Türkmenlerin Boz-Ok kolunu teşkil eden boyların başında Avşarlar ile Bayatlar gelmektedir. Yani Avşarlar Boz-Ok kolunun en büyük ve en kuvvetli iki boyundan biridir. Kuzey Suriye Avşarları başlıca üç aile tarafından idare edilmişlerdir. Bunlar Köpekoğulları, Gündüzoğulları ve Kutbeğioğullarıdır. Köpekoğulları'nın Antep

²⁶ *Yayladağı İlçesi Çevre İncelemesi*, Yayladağı Lisesi Kütüphanesi, s. 9.

²⁷ Mehmet Tekin, age., s.11.

²⁸ age., s. 56.

bölgesinde, Gündüzoğulları'nın Amik ovasında, Kutbeğioğulları'nın da Halep dolaylarında yaşadıkları bilinmektedir.²⁹

“Akkoyunlu ve Safavi devletlerinin askerî bakımından Osmanlı ve Memluk devletlerinin aksine Türk göçebe teşekküllerine dayanması Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye'deki Türk topluluklarından mühim kümelerin İran'a gitmelerine sebep olmuştur ki, bunlar arasında Avşarlara mensup olan oymaklar da vardır. Bundan dolayı Osmanlı hâkimiyetinin başlarında Halep Türkmenleri arasındaki Avşarlar aynı topluluktaki diğer oymaklar gibi fazla bir nüfusa sahip bulunmuyorlardı. Yani İran'a yapılan göçler sebebiyle onların nüfusları azalmıştı. Kanuni Sultan Süleyman devrinin ilk yıllarında Halep Türkmenleri arasında Köpekli Avşarı ve Gündüzlü Avşarı kolları ile bir de müstakil Avşar oymağı görülmektedir. Dulkadirli Avşarları aslında Kuzey Suriye Avşarlarının bir koludur. Dulkadirli Ulusu arasındaki Avşarlar; Maraş, Kadirli, Yeni-İl ve hatta Boz-Ok bölgesine dağılmış bir hâlde bulunuyorlar. Bunların en mühimi İmanlu Afşarı olup başlıca Maraş bölgesinde yaşamakta idiler. Bunlar Suriye çölünde kışlamakta ve Maraş sancağına bağlı muhtelif yerlerde yaylamakta idiler. Diğer İmanlu Afşarı obalarının kışlaklarının ise Çukurova'nın Kınık, Özer yörelerinde ve hatta Lazkiye çevresinde olduğu görülmüyor. 1691 yılında Rakka bölgesine iskânları emredilen Türkmenler arasında bazı Avşar oymakları da görülmektedir. Bunlar Boz-Ulus'un eski yurdunda kalmış olan kısmına bağlı Avşarlar ile Yeni-İl'e mensup Avşar oymakları idi. Ancak Boz-Ulus kalıntısına bağlı Avşarların Rakka'da yerleşmiş olduklarına dair bir kayda sahip değiliz. Buna karşılık Yeni-İl'e bağlı Avşar ve torunlarının Rakka bölgesindeki Tell-Şammar ve Tell-Zivan çevresinde yerleştirildiklerini biliyoruz. Rakka bölgesinde sonradan Avşar Bucağı denilen yer, bunların yerleştirildikleri yöre olmalıdır. Yeni-İl'e bağlı olduğunu söylediğimiz Avşar ve torunları oymağı Halep Türkmeni Avşarlarından mı yoksa Dulkadirli (İmanlu Afşarı) Avşarları'ndan mı idiler, kesin olarak bilinmiyor. Fakat birincilere yani Halep Türkmenlerine mensup olmaları muhtemeldir. Bir de 1693 tarihinde Hama ve Humus sancaklarında yerleştirilen oymaklar arasında Kara Avşar ile Genceli Avşarı oymakları görülmüyor. Bu sonuncusu Azerbaycan'daki Gence'den geldiği için, bu adı almış olabilir. Yerleştirilen bu Avşar oymaklarının

²⁹Faruk Sümer, *Oğuzlar*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1999, s. 274.

*nüfuslarının fazla olmadığı anlaşıyor. Receplü Afşarı, Kara-Gündüzlü Afşarı ve Bahrili Afşarı ve diğerleri olmak üzere 4-5 obaya ayrılmış olup, bunların en ünlüsü Receplü Afşarı idi. Receplü Afşarı'nın ekseriyetle Köpekli Afşarı'ndan geldiği anlaşıyor. Bu Avşarların 18. yüzyıldan itibaren kışlamak için Halep dolaylarını bırakıp Çukurova'ya inmeğe başladıkları anlaşıyor.*³⁰

Avşarlar 14. yüzyılda Halep bölgesindeki kalabalık Türkmen topluluğunu meydana getiren üç büyük boydan biridir.³¹

Çabala köyünde “Gündüz” soyadını taşıyanların köye ilk yerleşen aile olduklarını köy halkından öğreniyoruz. “Gündüz” soyadını taşıyanlardan öğrendiğimiz bilgiye göre soyadı kanunu çıkmadan önce de bunlar “Gündüzler” olarak bilinmekteydiler. Buna dayanarak bu ailenin “Gündüzoğulları”ndan gelme olasılığı kanaatimize göre oldukça yüksektir.

Köy halkından işittiklerimize göre Karacurun köyüne ilk gelenler, 1600’lü yılların sonlarında Kayseri-Avşarovası bölgesinden Kırıkhan civarındaki Hamamat bölgesinin Keli mevkisine gelmişlerdir. Burada çıkan büyük bir kavga sonucu da halkın bazıları bu bölgeden kaçarak Demirköprü-Bozhöyük-Sofular-Okçular-Sürütme güzergâhıyla şimdiki yerlerine yerleşmişlerdir. Bundan dolayı köyün Avşar kökenli olduğu kanaatindeyiz.

Olgunlar köyünün ilk ismi Kırkbucak’tır. İsmindeki “bucak” isminin eskiden Yayladağı’na bağlı olan ancak Türkiye-Suriye sınırı çizilirken Suriye topraklarında kalan Bayır-Bucak yöresiyle bağlantılı olduğunu düşünüyoruz. Burada yaşayan Türklerin ise Bucak Avşarı olduklarını düşünüyoruz. Bu kanaatimizi Türkay’ın konu ile ilgili vermiş olduğu bilgiler de desteklemektedir.³²

Avşarlar’ın ağızdaki bazı fonetik ve morfolojik özellikler yöremiz ağızında da aynen veya ufak farklılıklarla görülür. Bu özellikler şunlardır:

1) r > l değişmesi vardır.

belber (59/3)

2) di-, vir-, yi- örneklerinde görüldüğü üzere Eski Türkçedeki ilk hece i’leri genel olarak açılmadan süregelmiştir.

³⁰ Faruk Sümer, *Oğuzlar*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1999, s. 274, 281

³¹ age., s. 286

³² Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İşaret Yay, İstanbul 2005, s. 221.

dimiş (12/40; 41/28), dimişler (42/16), idik (41/75), virdidi (11/122), vire (11/20; 42/65), yimiş (33/258) ... vb.

3) Sözcüklerin iç ve son seslerindeki patlayıcı, tonsuz, damak k'ları boğumlanma bakımından geriye kayarak sızıcı, tonlu gırtlak ve ħ'sına dönüşmüştür. aḥşam (30/32), vaḥıtnan (40/133), yoḥ (11/21; 28/4) ... vb.

4) İki ünlü arasında bulunan ñ, g, y, ğ damak ve yanak ünsüzleri hece kaynaşması ile eriyip kaybolarak yanlarındaki ünlüleri uzatmışlardır.

birbirin (4/222), dēl (3/13), dērmēn (16/44), çocūm (18/28; 23/39), nāpıcın (36/54), ne bilim (11/10), õñde (44/28) ... vb.

5) *eyle beyle* örneklerinde de görüldüğü gibi, yuvarlak ünlülerde düzleşme görülür.

beyle (11/1; 41/59), eyle (11/96), şeyle (42/12) ... vb.

6) Eski Türkçedeki *-kına / -kine* pekiştirme edatı çekimli fiiller yanında olduğu gibi devam ediyor.

dedilerkine (62/77), demişkine (62/129), olmazkine (3/146), yeterkine (24/92) ... vb.

7) Çekimli fiillerde kullanılan 1. şahıs eki *-m*'dir.

aldım (44/24), dedim (11/11), görmedim (8/49), kaldım (11/38) ... vb.

8) Gelecek zaman eki olarak *-ıcı / -ici* ekinin kullanılması:

asıcı'dım (11/98), gidici'dım (11/98), kırıcıdım (12/50), konuşucu (22/1), ne yapıcı (11/35), nolucu (41/117), verici (50/97) ... vb.³³

0.8.2. AVARLAR

1268'de Hatay ve civarı Memluklüler'e dâhil olunca Sultan Baybars'ın bu bölgeyi Türkleştirmek için bazı Türk aşiretlerini getirdiğini ve bölgeye yerleştirdiğini daha önce de söylemiştik.³⁴

Prof. Dr. Niyazi Ramazanoğlu, ilçede bulunun Ayvacık Çiftliği'nin isminin kökenini buraya gelen Türklerin Savcılar aşiretinden olduğunu söyleyerek izah

³³Zeynep Korkmaz, "Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu", TDAY Belleten 1971, s. 28-29.; Ahmet Günşen, "Anadolu Ağızlarında Farklı Bir Gelecek Zaman Eki ve Çekimi", Turkish Studies, 2006, S. 1, s. 74-75.

³⁴Ayrıntılı bilgi için bk. 0.7.6 s. 6

etmektedir. Neden olarak da Orta Asya'da da Ayvacık isminde yerleşim yerlerinin olduğunu söylemektedir. Ayrıca Kasım Bey'in üzerine köprü yaptırdığı derenin ismi de hâlâ Savcılar Deresi'dir.³⁵

Cevdet Türkay, Savcılar aşiretini konar-göçer Türkmen taifeleri arasında zikreder. Kırşehir, Konya, Halep, Rakka ve Kilis dolaylarına yerleşmişlerdir. Danişmendlü aşiretindendir.³⁶ Danişmendlüler ise kona-göçer Türkmen taifesinden olup Kırşehir, Halep, Konya, Nevşehir, Kütahya, Sivas ve Karaman eyaletlerinde yer tutmuşlardır ve Boz-Ulus aşiretindendirler.³⁷ Boz-Ulus aşireti Ruha sancağı, Karaman ve Ankara dolaylarında yaşayan Türkmenlerdir.³⁸

0.8.3. BAYINDIR

Üç-Okların en asil boyu sayılan Bayındırlar II. Selim devrinde Halep Türkmenleri içerisinde 250 vergi nüfusuna bağlı bulunuyorlardı. Hüseyin Kethüda'nın idaresinde bulunan bu oymağın ufak bir kolu da aynı devirde Antep bölgesinde yaşamakta idi. Bayındırlar 19. yüzyılda Antep bölgesine gelip burada köyler kurarak yerleştiler. Halidli obası Suriye'deki Çoban-Begli köyünde oturmaktadır. Bu Bayındırlar dedelerinin Sivas'tan Rakka'ya sürülmüş olduklarını hâlâ unutmamışlardır.³⁹

Mürselek köyü 1550 yılında kurulmuştur. Yavuz Sultan Selim, Mısır seferine giderken olası bir Haçlı seferinde düşmanın önünü kesmek için Karaman ilinden ve Amik Ovası'ndan birtakım Türkmenleri buraya yerleştirmiştir. Köy ilk olarak bugün de köyün bir mahallesi olan Bayındır mevkiinde kurulmuştur. Köy halkının söylemlerine göre Karamanoğulları ve Mürseloğulları köye ilk gelen ailelerdir.

0.8.4. BAYAT

Bayatlar büyük ihtimalle Dulkadirli Beyliği'ni kurmuşlar, bununla ilgili olarak da geniş ölçüde Maraş ve Elbistan yöresinin yeniden iskânına katılmışlardır.

³⁵Yusuf Şerifoğlu, “*Yayladağı'nın Tarihçesi*”, HATDER dergisi, Antakya, 2008, S. 2, s. 12.

³⁶Cevdet Türkay, age., s.565.

³⁷age., s. 265.

³⁸age., s. 220.

³⁹Faruk Sümer, age., s. 316-317.

15. yüzyılın başlarında Karatatarlardan boşalan Yozgat ve komşu yörelerde Boz-Ok oymakları yer tutmuştu. Bunlar arasında kalabalık sayıda Bayatlar da vardı. Bu Bayatlar kışın Kuzey Suriye'ye gittiklerinden Şam Bayatı adını taşıyorlardı. Bayatların Kırşehir ve yöresine çok eski tarihlerde gelmiş olduklarını ve de bunların 16. yüzyıldan sonra Halep, Şam ve Maraş yöresinden gelenlerle takviye olunduklarını söyleyebiliriz.⁴⁰

14. yüzyıldan beri Kuzey Suriye'deki Türkmenler arasında büyük bir Bayat topluluğunun yaşamakta olduğunu biliyoruz. 14. yüzyılda Kuzey Suriye'de yaşayan büyük Türkmen topluluğunun Boz-Ok kolunu başlıca üç boy, yani Bayat, Avşar ve Beğdili boyları teşkil ediyordu. 18. yüzyılda Bayat obalarından biri de Reyhanlı teşekkülüdür. Adı geçen yüzyılda Reyhanlı oymağı kendisine bağlı diğer obalarla birlikte Sivas'ın güney kısımlarında yaylamakta ve Halep çevresinde kışlamakta idi. Mürseloğulları aşireti Reyhanlı oymağına bağlı idi.⁴¹

Mürselek köyünde ikâmet eden Mürseloğulları, Bayat kolundan olup köye adını vermiş olabilirler. Çünkü köye ilk gelenlerin bir kısmının Karaman ilinden ve Amik Ovası'ndan geldikleri bilinmektedir. Mürseloğulları'nın da Amik Ovası'nda kışladıklarını biliyoruz. Yani köye Yavuz Selim tarafından yerleştirilenlerin bir kolunu Bayatlar diğer kolunu ise Bayındırlar oluşturmaktadır.

0.8.5. KIZIK

16.yüzyılda Kızıklara ait ancak bir oymağa rast gelinebilmiştir ki, bu da Halep Türkmenleri arasında bulunmaktadır. Kızık oymağının mühim bir kısmı 17. yüzyılda Antep bölgesinde yerleşmiş ve Oturak-Kızık adı ile anılmıştır. 16. yüzyılda Kızıkların bir kolu da Şam bölgesinde yaşamakta idi.⁴²

Aba güreşi dünyada giysilerle yapılan ilk güreş türlerindendir. Bu güreş türü İskit, Saka, Uygur, Karahan ve Moğollar tarafından da yapılmaktadır. Bugün Antep ve Hatay yörelerinde konaklama yapan Kızık Türklerince bu gelenek devam ettirilmektedir. Bugün Hatay'da sadece Yayladağı ilçesinde aba güreşleri devam etmektedir. Bu da bir dönemler Kızıkların Yayladağı'nda yaşadığını gösterir.

⁴⁰ Ahmet Günşen, *Anadolu'nun Türkleşmesi Sürecinde Türk Soy, Boy, Oymak ve Cemaatleri İle Kırşehir*, Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı Yay, İstanbul 1997, s. 32-33.

⁴¹ Faruk Sümer, age., s. 241-248.

⁴² age., s. 300.

0.8.6. BOZ-ULUS

Mürselek köyüne ilk gelen ailelerden olan Karamanoğlu ailesinin Türkay'ın belirttiği Karamanlı Cemaati'ne bağlanabileceğini düşünüyoruz. Karamanlı Cemaati Adana, Halep, Sis, Konya ve Karaman'da iskân eden ve Boz-Ulus aşiretine bağlı konar-göçer Türkmen idiler.⁴³

Kızılçat ve Şakşak köylerindeki Koçak soyadı dikkati çekecek kadar çoktur. Bunların Boz-Ulus'a bağlı Koçak Türkmenleriyle bir bağı olduğunu düşünüyoruz. Koçaklar Sivas, Bozok, Niğde, Kütahya sancaklarında iskân eden Boz-Ulus aşiretine bağlı Türkmen/Yörük taifesindendirler.⁴⁴

0.8.7. DİĞER TÜRKMENLER

Hisarcık köyü Yayladağı'nın en eski köylerindendir. Tarihî bir camisi ve cami bahçesinde toplu bir mezarı vardır. Köy halkına göre bu mezarda yatan merhumlar, hâlâ köyde iskân eden Ballılar ailesine mensupturlar. Eğer bu söylem doğruysa köyün ilk sakinleri Ballılar'dır.⁴⁵

Köy halkından duyduklarımıza göre Gözlekçiler köyü ile ilgili bilinen en eski bilgi Hasan Ağa lakablı bir kişinin kışın Yayladağı'nda yazın da bu köyde ikamet ettiğidir. Bölgeye daha sonraları Karaman, Konya, Erzurum ve Kerkük dolaylarından göçler olmuştur. Göçlerle yöreye gelen halk bu araziye beğenerek Hasan Ağa'dan arazi almış ve köye yerleşmişlerdir. Ancak Hasan Ağa'nın bölgeye nereden geldiği bilinmemektedir. Köyün sayılı ailelerden biri Acemlerdir. Acemler dedelerinin çok eskiden Erzurum'dan geldiğini söylemektedirler. Buna dayanarak biz de Acemler'in, Erzurum eyaletinde iskân eden Ekrad taifesinden olan Acemler'den olduğunu düşünmekteyiz.⁴⁶

0.8.9. YÖRÜKLER

Köy halkının söylemlerine göre Aşağı Pulluyazı köyüne ilk olarak 1900'lerde Harrik ailesi taşınmıştır. Harrikli'ler Adana ve Sis bölgesinde yaşayan Yörüklerdir.

⁴³ Cevdet Türkay, age., s. 411.

⁴⁴ age., s. 455.

⁴⁵ <http://www.yayladagi.gov.tr>

⁴⁶ Cevdet Türkay, age., s.154.

Adı hiç değişmeyen köylerden biri olan Çakı köyünün halkı; Adana, Halep, Rakka, Maraş ve Hama sancaklarında yaşayan; Çakılı, Çakılı, Çakılı tokuzu diye bilinen Yörük taifesinden olabilir.⁴⁷

Çandır köyüne ilk gelenlerin, Türkay'ın Ordu kazasında ve Tarsus Sancağında yaşadıklarını söylediği Yörük taifesinden olan Çandarlı veya Çandır cemaatine mensup olmaları muhtemeldir.⁴⁸

İsmi hiç değişmeyen köylerden olan Sungur köyü halkının yıllar önce Çorum ilinin Sungurlu ilçesinden gelerek şu anki yerlerine yerleştiklerini ve o sebepten köyün adının Sungur olduğunu köy halkından bir çok defa işittik. Buna dayanarak köy halkının Çorum'da yaşayan Sungurlu cemaati Yörüklerinden olduğunu söyleyebiliriz.⁴⁹

Sürütme köyü ilk olarak şu anda köye bağlı bir mevki olan Alemler Çiftliği'nde kurulmuştur. Bu çiftliğin ismi kanaatimize göre mensup oldukları cemaatle alakalıdır. Alemler cemaati Ordu kazasında yaşayan Yörük taifesindendir.⁵⁰

İsmi hiç değişmeyen köylerden biri de Yeniceköy'dür. Türkay, Yeniceköy cemaatini Yörük taifesinden kabul etmekle birlikte Ankara, Adana, Tarsus sancaklarında yaşadıklarını söylemektedir.⁵¹

1516 yılında Yavuz Sultan Selim'in orduları Mısır seferine çıktığı zaman, Konya ilinin Çumra kazasında bulunan Yörük Türklerinden bir grup Yavuz Sultan Selim'in ordularının peşine takılarak Hatay iline gelmişlerdir. Bugün Yayladağı ilçesine bağlı Ayışığı (eski adıyla Çumracık) köyünü kendilerine yurt tutmuşlardır. Çumracıklılar köylerini inşa ettikten sonra da adına Çumracık demişlerdir.⁵²

Erzincan ilindeki Otlukbeli Savaşı'nda Akkoyunlular yenilince dağıldılar. Yayladağı ilçesine bağlı bir mevkiye geldiler. Köylerini inşa ettiler. Kurdukları yeni köye Erzincan'dan geldikleri Karaköse'nin adını verdiler.⁵³ Köyün nereden geldiğine dair diğer bir rivayet ise 1518 yılında şimdiki yerlerine yerleştiklerine dairdir. Yavuz Sultan Selim Mısır seferinden dönerken Yayıkdamlar'a Abdi Paşayı, Karaköse'ye ise

⁴⁷ age., s. 246.

⁴⁸ age., s. 248-249.

⁴⁹ Cevdet Türkay, age., s.582.

⁵⁰ age., s.170.

⁵¹ age., s. 657.

⁵² Zafer Sarı, *Hatay'da Yer Adları ve Kuruluş Öyküleri*, Doğu Ofset, Antakya 2003, s. 40.

⁵³ age., s. 52.

Köse adında bir komutanı bırakmıştır.⁵⁴ Türkay, Karaköse cemaatini Yörük taifesinden göstermekle birlikte Banaz kazasında, Kütahya sancağında yerleştiklerini bildirmektedir.⁵⁵ Türkay, bir de Köseler, Köseli cemaatinden bahseder. Bu cemaat Ordu kazasına yerleşmiş Yörük taifesindendir.⁵⁶

Gözlekçiler köyünde Kadılılar olarak bilinen bir aile vardır. Bu aile sakinleri cedlerinin Konya taraflarından geldiklerini söylemektedirler. Türkay da halkın söylediklerini pekiştirmektedir. Kadı, Kadılar cemaati Maraş, Konya, Kütahya yörelerinde yer tutmuş Yörük taifesindendirler.⁵⁷

---

⁵⁴ www.wikipedia.com (24.04.2011)

⁵⁵ Cevdet Türkay, age., s. 93.

⁵⁶ age., s. 380.

⁵⁷ age., s.385.

1. SES BİLGİSİ

1.1. ÜNLÜLER (Vowels)

Ünlüler, bir dilin melodili sesleri, dolayısıyla da estetiği olarak kabul edilmektedir. Bir dilin estetiği, o dilin ünlülerinin çokluğu ve çeşitliliğiyle doğru orantılıdır. Her ünlünün kendine özgü nitelikleri vardır. Türkçe, ünlüler açısından oldukça zengindir. Bu zenginliği yöremiz ağızında da görmekteyiz.⁵⁸ Yayılladığı ağızında, STT’de kullanılan sekiz temel ünlü (a,e,ı,i,o,ö,u,ü) yanında, boğumlanma (articulation) nitelikleri bakımından bu ünlülerden az çok farklılıklar gösteren ünlüler de bulunur. Konuşmalarda ve metinlerde tespit edebildiğimiz temel ünlüler dışında kalan başlıca ünlüler şunlardır: **á, , â, ê, , í, , , ó, ô, , ú**

	DÜZ			YARI YUVARLAK		YUVARLAK		
	Geniş	Yarı Geniş	Dar	Geniş	Dar	Geniş	Yarı Geniş	Dar
Kalın	a		ı	â		o	ô	u
Yarı Kalın	á		í			ó		ú
İnce	e	ê	i			ö		ü

1.1.1. STT’de Bulunmayan Ünlüler

Boğumlanma nitelikleri bakımından temel ünlülerden az çok farklılık gösteren **á, , â, ê, í, , , ó, ô, , ú** ünlülerini ayrı ayrı ele alıp temel ünlülerin özellikleri ile kıyaslayarak inceleyelim:

1.1.1.1. á Ünlüsü

Gerek Türkçe, gerekse yabancı asıllı kelimelerdeki ince a’yı belirtmek için kullandığımız bu işaret, gereğince kalınlaşmamış ve a < e değişimi ile oluşmuş bir

⁵⁸ Mehmet Volkan Coşkun, *Türkçenin Ses Bilgisi*, IQ Kültür Sanat Yay, İstanbul 2010, s. 41.

ünlüdür. Sert ve yumuşak damağın ortasında oluşan a ünlüsüne göre daha önde teşekkül eder. Berrak bir tınlama rengine sahiptir.⁵⁹ Yöremiz ağzında oldukça sık rastladığımız bir sestir. Bazı ünsüzlerin eriyip kaybolması sonucu oluşmuştur.⁶⁰

Türkçe asıllı kelimelerdeki á ünlüsü, yanlarındaki ünlüler üzerinde kalınlaştırma etkisi yapan k, g, ğ, ñ, h, ünsüzlerinin, ünsüz düşmesi ya da hece kaynaşması olayları ile eriyip kaybolmaları durumunda, kendi etkilerini geride kalan ünlülere yüklemeleri ve a < e değişimi ile oluşmuş bir ünlüdür. Genel olarak ön ve iç seslerde görünür.⁶¹

Yabancı asıllı kelimelerde de á < a yoluyla ortaya çıkan á sesine rastlanmaktadır. Özellikle Arapça ve Farsçadan alınan kelimelerde c, d, h, g, k, l ünsüzlerinin yanında görülür. á ünlüsü yabancı asıllı kelimelerde Türkçe kelimelerdekinden daha berraktır.

gávır (1/79), áksiler (2/39), hâyvan (4/679), máhsül (5/57), káder (8/57), yákendi (9/53), dáhnek (9/54), káhveci (12/37), máhelle (74/3), siyáh (44/21), áskerlik (1/16), áhmet (1/36), ekmáğide (17/99), yáye (31/27), háç (30/50).

Ünlüsü

Yarı geniş, kalın, düz bir ünlüdür. a ile ı arasındaki boğumlama alanının çene açısından a'ya daha yakın bir yerinde boğumlanan kapalı a'dır.⁶² Bu ünlü oluşurken çene açısı a'ya göre daha dar, ı'ya göre daha geniştir.⁶³ İç seste genellikle y'nin yanında, a'nın daralmasıyla oluşmuştur.

tarl lara (36/45), bur ya (3/91), r ħmat (41/98), r hatsız (47/38), z hmat (62/9), alm ya (2/11), or ya (3/91), hav ya (8/65), damnar (8/66), fabrík ya (9/34), har tada (12/80).

⁵⁹ Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2000, s.18.

⁶⁰ Bu sesi Gülensoy altı noktalı a (KYA, s. 19), Korkmaz siyah punto a (a) (NYA, s. 31), Caferoğlu ters e (f) (GDİAT, s. XIV), Yıldırım á (AOİA, s. 39), Öztürk á (HA, s. 39) şekillerinde göstermektedirler.

⁶¹ Ahmet Günşen, age., s. 18.

⁶² Tuncer Gülensoy, *Kütahya ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 1988, s. 19.

⁶³ Kapalı a diye de adlandırdığımız bu sesi, Gülensoy (â) (KYA, s.19), Korkmaz (â) (NYA, s. 29), Günşen (è))(KIYA, s. 17), Yıldırım (â) (AOİA, s. 41), Öztürk (ă) (HA, s. 39), Gemalmaz (a) (EİA, C 1, s. 73) şekillerinde ifade etmişlerdir.

1.1.1.3. â Ünlüsü

Geri, yuvarlakça ve genişçe bir ünlüdür.⁶⁴ Gerek dudak ve dil oynaması, gerek tınlama bakımından a'ya daha yakındır.⁶⁵

yâhididi (1/34), gayunbâbayın (7/165), bâbam (8/61), dinamâyı (31/12).

1.1.1.4. ê Ünlüsü

Türkçede bilinen temel ünlülerin dışında dokuzuncu ünlü olarak yer alan ê, boğumlanma noktası i ve e ünlüleri arasında bulunan kapalı bir e sesidir. İnce, düz ve yarı geniş bir ünlüdür.⁶⁶ i'ye yakın bir dar ünlü olan ê, Türkçe kelimelerde çoğunlukla i > e değişimi ve Eski Türkçedeki i sesinin tarihî gelişme seyri içinde gösterdiği genişleme eğilimine uyarak ê'ye dönmesi sonucu oluşmuştur.⁶⁷

Yayladağı yöresine ait derlediğimiz metinlerde de görüldüğü üzere , Eski ve Orta Türkçedeki ön ve iç ses durumunda olan kök hece i'lerini devam ettirme eğilimi görülmektedir. Eski ve Orta Türkçede ê'li olduğu ileri sürülen bazı kelimelerin yöremiz ağzında da çoğunlukla ê'li şekilleri kullanılmaktadır. Ancak bunun yanında, yöremiz ağzında aynı hecelerin hem e'li hem ê'li hem de i'li şekillerine rastlamak da mümkündür.

zikirêderim (31/8), dêrler (31/11), sêferberlik (41/84), antekêye (54/82), hêsep (55/57), êyyi (58/18), dêyi (3/101).

1.1.1.5. Ünlüsü

Bölgemizde tipik bir yuvarlaklaşma etkisiyle oluşmuş yuvarlak bir e ünlüsüdür.⁶⁸

Bunun yanında düzleşme eğilimiyle de oluşan örnekler de bir hayli fazladır.

refer ndüm (4/144), yle (11/33), b yle (11/84), ş yle (14/60), yledi (17/23), b le (23/35), ş le (23/74), d yyüs (27/89), d vlet (28/54), h yle (56/47).

⁶⁴ Bu sesi Gülensoy (â) (KYA, s. 20), Günşen (â) (KIYA, s. 19), Ercilasun (â) (KİA, s. 51), Yıldırım (â) (AOİA, s. 41), Öztürk (â) (HA, s. 39) şeklinde göstermişlerdir.

⁶⁵ Tuncer Gülensoy, age., s. 20.

⁶⁶ Bu sesi, Gülensoy (e) (KYA, s. 21), Korkmaz (è) (NYA, s. 29), Günşen (è) (KIYA, s.19), Yıldırım (è) (AOİA, s. 42), Öztürk (è) (HA, s. 39), Ercilasun (è) (KİA, s. 51) şekillerinde göstermişlerdir.

⁶⁷ Ahmet Günşen, age., s. 19.

⁶⁸ Bu sesi, Korkmaz (NYA s. 30), Günşen (KIYA, s. 20), Yıldırım (AOİA, s. 45), Öztürk (HA, s. 39) ve Ercilasun (KİA, s. 52) (') şeklinde göstermişlerdir.

1.1.1.6. í Ünlüsü

Orta damağın i'ye daha yakın bir bölgesinde boğumlanan ve ı ile i arasındaki ses basamağında bulunan incelmış bir ı ya da kalınlaşmış bir i ünlüsüdür.⁶⁹ Oluşma sebepleri ise değişiklik göstermektedir:

a) ç, l, ş ve y ünsüzlerinin inceltici etkisiyle oluşan í'lar yöremiz ağzında oldukça fazladır.

b) Bazı durumlarda k ve ğ ünlüsü ile birleşen i'ler, boğumlanma noktalarını k ve ğ'nin etkisi altında geriye kaydırarak ince bir í'ya dönerler.

c) Nadir olmakla birlikte ñ ve ğ ünsüzlerinin kalınlaştırma etkisi ile i'den dönmüş í'lar da vardır.

filan (34/80), nişan (36/87), piyade (1/63), ayrıldı (4/130), hacíya (15/22), eşkıya (15/88), alış veriş (17/35), getdik (73/59), tarihíte (51/9), hıkmet (62/48), hízmetçisi (28/83), hangí (4/102), hañi (30/61), yiğít (27/22).

1.1.1.7. Ünlüsü

ı ve u ünlüleri arasında, ı'ya daha yakın bir noktada boğumlanan, dudakların çok zayıf bir yuvarlaklaşması sonucu oluşan bir sestir.⁷⁰ Çoğunlukla dudak ünsüzlerinin yanında veya yapısında diğer bir yuvarlak ünlü bulunduran kelimelerde düzleşme eğilimi gösteren u ünlüsü 'ya dönüşür.

Nadir olmakla birlikte ı ünlüsünün yuvarlaklaşarak 'ya dönüştüğü örnekler de yöremizden derlediğimiz metinlerde mevcuttur.

merd van (3/55), b rda (3/71), dav l (10/66), stanbul (8/24), yoğ dı (21/8), kav t (58/53), y vasını (8/64), fas lya (9/99), ğav rların (15/105), yavr m (18/17), m rt (23/58), m stafa (28/14), çab k (27/74).

⁶⁹ Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağzı*, TDK Yay, Ankara 1994, s. 32.

Bu sesi Gülensoy altı noktalı (ı) (KYA, s. 21); Korkmaz kalın punto ı (ı) (NYA, s. 32) şeklinde; Günşen (KIYA, s. 20), Yıldırım (AOİA, s. 45), Öztürk (HA, s. 39) ve Ercilasun (KİA, s. 53) ise í şeklinde belirtmişlerdir.

⁷⁰ Bu sesi, Yıldırım (AOİA, s. 47), Ercilasun (KİA, s. 53), Öztürk (HA, s. 39) (i) şeklinde belirtmişlerdir.

1.1.1.8. Ünlüsü

i ve ü ünlüleri arasında i'ye daha yakın bir noktada boğumlanan, yuvarlaklaşma eğilimi gösteren, dar ve ince bir ünlüdür.⁷¹ Bazen ünlü benzeşmesi bazen de dudak ünsüzlerinin etkisiyle ortaya çıkmaktadır.

Yöremiz ağzında ender olmakla birlikte ö ve ü'den değişerek oluşan 'lere de rastlanmaktadır.

ç ftçilik (28/1), ik (4/82), k lo (8/68), müh t (28/77), süph (4/153), götüry m (18/117), parf m (23/58), öb r (48/41), l leb rgaz (48/41).

1.1.1.9. ó Ünlüsü

Boğumlanma noktası, ön damak ünlüsü olan ö ile arka damak ünlüsü olan o'nun arasında bulunan kalınlaşmış bir ö (ö > ó) ya da incelmış bir o (o > ó) sesidir.⁷²

İki oluşum şekli vardır:

a) k ve g seslerinin kalınlaşarak k ve ğ seslerine dönüşmesi sonucu yanlarında bulunan ön damak sesi olan ö sesinin boğumlanma noktasını orta damağa çekmesiyle oluşur. k ve ğ seslerinin yanında ñ ve h seslerinin kalınlaştırıcı etkisiyle de ó sesi oluşur.⁷³

b) y ve l gibi inceltici etkisi olan ünsüzlerin yanında bulunan o sesinin incelererek ó sesine dönüştüğü de görülür.

ğórdüğün (11/3), ğóhsümde (31/21), kór (2/37), kóyü (2/68), ğórevimi (2/82), dókülmiş (11/43), ğómlek (13/35), ğóñüllü (15/50), ómür (1/111), bólük (12/32),

⁷¹ i sesini Günşen í (KIYA, s. 21), Yıldırım í (AOİA, s. 47), Ercilasun í (KİA, s. 53), Öztürk ú (HA, s. 40) şeklinde göstermişlerdir.

⁷² Bu sesi, Gülensoy altı noktalı o (o) (KYA, s. 22), Korkmaz kalın punto o (o) (NYA, s. 33), Ercilasun (ó) (KİA, s. 53), Günşen (ó) (KIYA, s. 21), Öztürk altında yuvarlak olan o (HA, s. 40), Yıldırım (ó) (AOİA, s. 48) şeklinde göstermişlerdir.

⁷³ k ve ğ seslerinin kalınlaştırıcı etkisiyle oluşan ó sesinin, Ercilasun Kars'ta bulunan Hanak Türkmenlerinde oldukça sık görüldüğünü söyleyerek bu özelliğin Hanak Türkmenlerini Anadolu'nun diğer yerlerinde yaşayan Türkmenlere ve Yörük topluluklarında oldukça fazla görüldüğünü ve bu özelliğin, bu ağız gruplarını Orta Anadolu ağızlarına bağladığını dile getirir. Yöremizde hemen hemen her köyde karşımıza çıkan bu özellik, bölgede Yörüklerin yerleşik hayata geçerek Türkmenlerle karışık bir şekilde yaşadıklarını göstermektedir.

dórt (2/21), ótede (3/25), óbir (4/135), kádrólü (27/3), diyóm (27/51), óşür (66/32), ómreye (16/66), hódut (3/111), dóğülür (15/35), dóğme (19/23), óñce (28/32)

1.1.1.11. ö Ünlüsü

o ve u sesleri arasında bulunan dar bir o ünlüsüdür. Genellikle daraltma etkisi bulunan ünsüzlerin yanında karşımıza çıkar. Yöremizde bu ses çok nadir kullanılır.⁷⁴

kömutanım (1/39), döldurmaya (1/41), geliyör (4/197), yöguru (6/96), koyón (9/22), yönca (9/35), öyza (12/81), ölabilir (23/95), söğan (23/107), söğuk (36/161), döğan (55/30), söhbet (62/105).

1.1.1.12. Ünlüsü

Boğumlanma noktası ö ile ü ünlüleri arasında bulunan daralmış bir ö sesi veya genişlemiş bir ü sesidir.⁷⁵

ğretmen (3/134), okud yü (3/25), hód t (12/77), b yükler (38/15), ç kerdí (9/26), y neni (27/79), h kümet (27/83), g zel (27/23),

1.1.1.13. ú Ünlüsü

Yöremizde yaygın bir kullanıma sahip olan kalınlaşmış bir ü sesidir. a ve o ünlülerinin oluşmasında etkili olan k, g, ğ, n ünsüzlerinin kalınlaştırma etkisi sonucu, sert damağın önünde teşekkül eden ü sesi ile yumuşak damağın arkasında teşekkül eden u sesi arasındaki orta damak bölgesinde boğumlanan bir sestir.⁷⁶ İncelme sonucu oluşan ú sesi de yöremiz ağızında mevcuttur.

múbarak (28/106), omúr (37/119), ğúnüm (1/37), ğúle ğúle (1/131), ökúzdanı (2/55), düğúsünü (7/4), düğün (7/78), ğúzel (7/110), ğúldü (12/5), obúr (21/110), iskenderúndadı (2/40), cúm'e (8/42), nevrúzda (24/133), búçúk (27/33), yúnanistanın (27/100), mektúp (27/103), súç (28/77), erzúruma (40/27), nüfúz (73/83)

1.1.2. Uzun Ünlüler

⁷⁴ ö sesini Günşen (ö) (KIYA, s. 22), Yıldırım (ö) (AOİA, s. 48), Korkmaz (ö) (NYA, s. 30), Öztürk (ö) (HA, s. 40) şeklinde göstermişlerdir.

⁷⁵ ê sesini Yıldırım altı çizili (ë) (AOİA, s. 49), Öztürk (ö) (HA, s. 40) şeklinde belirtmişlerdir.

⁷⁶ Bu sesi Gülensoy altı noktalı u (ü) (KYA, s. 22), Korkmaz koyu punto u (u) (NYA, s. 33), Günşen (ú) (KIYA, s. 22), Yıldırım (ú) (AOİA, s. 50), Ercilasun (ú) (KİA, s. 54), Öztürk (û) (HA, s. 40) şeklinde ifade etmişlerdir. Ercilasun (ö) sesini açıklarken söylediği ifadeleri(ú) sesi için de tekrarlamaktadır (bk. EİA, s. 54; dipnot 18).

Bir ünlünün oluşmaya başladığı an ile bittiği an arasındaki süre, onun kısalık ve uzunluğunu belirtmektedir. Buna göre, boğumlanma süresi temel ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha uzun olan ya da normal uzunluktaki iki ünlünün boğumlanma süresini içine alan ünlülere “uzun ünlü” adı verilir.⁷⁷

Yöremiz ağızında yukarıda tanıttığımız ünlüler dışında kısa ve uzun olmak üzere iki ünlü türü daha vardır. Öncelikle uzun ünlülerden bahsedeceğiz. Yöremiz ağızında değişik ses hadiseleri sonucunda oluşan uzun ünlüler mevcuttur. Şunu da belirtmeliyiz ki yöremiz ağızında ciddi boyutta ünlüleri kısaltma eğilimi olduğundan uzun ünlüler sadece birkaç örnekte ve şahıslara bağlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yöremiz ağızındaki uzun ünlülerin oluşma sebepleri ise şunlardır:

1.1.2.1. Ses Hadiselerine Bağlı Olarak Oluşan Uzun Ünlüler

Yöremiz ağızlarında, hece kaynaşmaları, ünsüz düşmeleri ve çift ünlülerin kaynaşmaları gibi ses hadiselerine bağlı olarak oluşan uzun ünlüler mevcuttur.

1.1.2.1.1. Hece Kaynaşması ile:

Bu tip uzunluklar, iç seslerde iki ünlü arasında bulunan g, ğ, k, h, n, r, t, v, y ünsüzlerinin eriyip kaybolmaları ve her birinin kendi hecesi içinde bulunan ünlünün kendisinden önceki hece ünlüsü ile kaynaşması sonucu oluşur.⁷⁸ Hece kaynaşmalarında önce ünsüz eriyip kaybolur, yan yana gelen ünlüler ikiz ünlü oluşturur. Sonra da ikiz ünlü tümüyle kaynaşıp uzun ünlüye dönüşür.

1.1.2.1.1.1. -ğ- Ünsüzünün Erimesi ile:

dēl (< deġil) (17/47), dērmēn (< deġirmēn) (16/44), çocūm (< çocuġum) (18/28).

1.1.2.1.1.2. -h- Ünsüzünün Erimesi ile:

ırātsız (< rahatsız) (47/38), , mānasız (< mahanasız < bahanesiz) (m.d.), vallā (< vallahi) (74/11), mātab olmadım (< muhattab) (m.d.).

1.1.2.1.1.3. -n-, -ñ- Ünsüzlerinin Erimesi ile:

birbirin (< birbirinin) (m.d.), õñde (< önünde) (44/28), bizinen (< bizim ile+n) (42/49), sizinen (< sizin ile+n) (m.d.).

⁷⁷ Ahmet Günşen, age., s. 23.

⁷⁸ Zeynep Korkmaz, age., s. 37.

1.1.2.1.1.4. -t- Ünsüzünün Erimesi ile:

ōyze (< öte yüze) (40/120), nōyze (< ne yüze) (54/102).

1.1.2.1.1.5. -v- Ünsüzünün Erimesi ile:

oklānan (< oklavı ile+n) (23/244), kōdulā (< kovdular) (m.d.).

1.1.2.1.1.6. -y- Ünsüzünün Erimesi ile:

ne bilīm (< ne bileyim) (61/10), nāpıcın (< ne yapacaksın) (36/54), şētmez (< şey etmez) (1/16), nāpak (< ne yapalım) (37/168), kızartmācısın (7/5), yapmāyoz (7/7), hesaplācılā (7/118).

1.1.2.1.2. Ünsüz Düşmesi ile:

Yöremiz ağzında iç seste bir ünlüden sonra bulunan -b-, -g-, -ğ-, -h-, -k-, -l-, -n-, -r-, -v-, -y-, ve ğ sesleri, düştükleri ya da eriyerek kayboldukları zaman, kendilerinden önceki ünlüleri uzatırlar. Birkaç örnekte de son seslerdeki -ğ-, -h ve -r'nin düşerek kendilerinden önceki ünlüleri uzattıkları görülmektedir.

1.1.2.1.2.1. -b- Ünsüzünün Düşmesi ile:

Süreksiz bir ünsüz olan b ünsüzünün doğrudan erimesi elbette düşünülemez. Muhtemeldir ki önce -b- > -v- değişimi şeklinde bir süreklileşme hadisesi gerçekleşmiş ve bu hadiseden sonra ünsüz düşmüştür. Yöremiz ağzında bu hadise sadece *bōbrek* kelimesinde gerçekleşmektedir. Buna rağmen karakteristik değildir. Kişilere göre değişmektedir.

būrek (< böbrek) (m.d.)

1.1.2.1.2.2. -g-, -ğ-, -ğ-, -ğ- Ünsüzlerinin Düşmesi ile:

yāmır (< yağmur) (39/17), ölüm (< oğlum) (2/24), ūramış (< uğramış) (10/16), rāman (< rağmen) (18/9), dōmüşler (< döğmüşler) (62/129), sādıc (< sağdıç) (7/65), sā (< sağ) (12/14), yā (< yağ) (m.d.)

1.1.2.1.2.3. -h-, -h-, -h-, -h- Ünsüzlerinin Düşmesi ile:

şēriye (< şehriye) (59/13), tamirānede (8/28), hastāne (4/33), bidā (< bir daha < bi daha) (3/133).

1.1.2.1.2.4. -k- Ünsüzünün Düşmesi ile:

yūsek (< yüksek), āşamısına (< akşamına) (70/48), ēsik (< eksik) (56/33).

1.1.2.1.2.5. -l- Ünsüzünün Düşmesi ile:

ōsun (< olsun) (8/98), ōmadan (< olmadan) (m.d.), yāñış (< yanış) (m.d.)

1.1.2.1.2.6. -n-, -ñ-, Ünsüzlerin Düşmesi ile:

sōra (sonra) (44/9), senīki (seninki), īşallah (inşallah) (41/97), āñad (< annad < anlad) (47/28).⁷⁹

1.1.2.1.2.7. -r-, -r Ünsüzlerinin Düşmesi ile:

sōña (< sonra) (72/7), getīdim (< getirdim) (49/68), hazıllāsın (< hazırlarsın), otutturullā (< otuttururlar) (7/46), yapallā (< yaparlar) (7/1), alıllā (< alırlar) (7/139), götürüllē, (< görürler) (m.d.), dellē (< derler) (7/186), davet edellē (< davet ederler) (19/60), davar kesellē (< davar keserler) (52/47).

1.1.2.1.2.8. -v- Ünsüzünün Düşmesi ile:

tōbe (< tövbe) (11/39), yōmye (< yövmiye) (33/34).

1.1.2.1.2.9. -y- Ünsüzünün Düşmesi ile:

ōle (öyle) (37/73), bōle (< böyle) (37/95), šōle (37/153), lēlek (< leylek) (57/5), sōle (< söyle) (40/141), gōnek (< göynek) (m.d.)⁸⁰

1.1.2.1.2.10. ǧ Ünsüzünün Düşmesi İle:

Arapçadan yöremiz ağzına geçmiş ve hecelerinden biri gırtlak patlayıcısı olan ayın ünsüzü ile kapanmış olan kelimelerde, bu ünsüzün düşerek kendisinden önceki ünlüyü uzattığı görülür.

bāzı (< Ar. ba‘ zı) (23/95), yāni (< Ar. ya‘ ni) (6/55), māşımda (<ma‘ aşımda) (8/34).

1.1.2.1.3. Çift Ünlülerin Kaynaşması ile:

Son ve ön sesleri birer ünlü olan iki kelime yan yana geldiğinde iki ünlü kaynaşarak bir uzun ünlüye dönüşür. Bu tür kelimeler yöremiz ağzında (diğer uzun ünlülerde olduğu gibi) çok nadir ve kişilere bağlı olarak karşımıza çıkar. Yöremiz ağzında, ünlülerde kısalma eğilimi olduğu için uzun ünlülü kelimelerin de genel olarak normal süreli ünlüler şeklinde telaffuz edildiğini unutmamak gerekir. Bunun yanında nadir de olsa *ne* soru zamiri ile meydana gelen kelime birleşmelerinde uzun ünlülere rastlamaktayız.

⁷⁹ sōra ve ānamak kelimelerinde damak n’sinin (ñ) önce yine bir damak ünsüzü olan ǧ’ye dönüşmesi sonra düşerek veya eriyerek ünlü uzunluğuna sebep olması da düşünülebilir.

⁸⁰ İç ses konumundaki v ve y ünsüzlerinin düşmesinden çok, yarı ünlü de kabul edilen bu ünsüzlerin ünlüleşmesinden (diftonglaşmasından) de söz edilebilir.

nōlucu (< ne olucu “Ne olacak?”) (3/5), noluk (< ne oluk “Ne olmuş?”) (11/71), nişliyo (< ne işliyok “Ne işliyoruz?”) (41/55), nēdicik (< ne edicik “Ne edeceğiz?”) (16/15), nānca (< ne anca “Ne kadar”) (58/79).

1.1.2.2. Vurgu Ve Tonlamaya Bağlı Olarak Oluşan Uzun Ünlüler

Söze kuvvet vermek ya da kavramların anlamlarını daha etkili duruma sokmak için, bazı hecelerin vurgu ile uzun söylendiği görülür.

Çok nadir olmakla birlikte soru anlamının vurgu ile sağlandığı da görülür.

'çōk (1/81), 'yā (15/59), asıcı'dīm (11/98), 'tē (12/12), 'pū (12/43), 'yōk (12/55).

1.1.2.3. Alıntı Kelimelerde Bulunan Uzun Ünlülerin Devam Ettirilmesi İle Oluşan Uzun Ünlüler

Arapça ve Farsçadan yöremiz ağızına girmiş olan bazı kelimelerdeki uzun ünlülerin devam ettiği görülür.

dāyima (< Ar. dā' imā) (m.d.), ilāzım (< Ar. lāzım) (33/32).

1.1.2.4. Asli Uzun Ünlüler

Türkçede asli uzunluklarla ilgili ilk çalışma bilindiği gibi *Otto Böhlíngk*'in 1848-51 yılında yazdığı *Yakut Grameri*'dir. O zamandan günümüze kadar Türkçede asli uzunluklar konusu Türkologlar tarafından tartışıl原因miştir. Artık Türkçede asli uzun vokal meselesi büyük çapta aydınlığa kavuşmuş⁸¹, birçok Türkolog asli uzun ünlülerin Türkçede eskiden bu yana var olduğunu kabul etmiştir. Talat Tekin, yaptığı kapsamlı araştırma ile Ana Türkçede uzun ünlülerin varlığını net olarak ortaya koymuştur.⁸² Osman Nedim Tuna ise kitabelerde ve Uyğurca metinlerde yer alan uzun ünlüleri belirlemiştir.⁸³ Bunların sonucunda Türkologlar Ana Türkçedeki asli uzunlukların; Halaç, Yakut ve Türkmen lehçeleri hariç olmak üzere diğer lehçelerde çeşitli ses hadiselerine bağlı olarak kısaldığını söylemişlerdir.⁸⁴

⁸¹ Tuncer Gülensoy, *Kütahya ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 1988, s. 25.

⁸² Talat Tekin, *Türk Dillerinde Birincil Ünlü Uzunlukları*, Simurg Yay., Ankara 1995, s. 86-91.

⁸³ Osman Nedim Tuna, “Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uyğurcada Uzun Vokaller”, TDAY Belleten 1960, s. 213-282.

⁸⁴ Mehmet Dursun Erdem, “Birincil Ünlü Uzunlukları ve İmale”, Turkish Studies” Volume 3/3, Spring 2008, s.502

Türkiye Türkçesi ise uzun ünlü barındırmayan bir lehçe olarak ele alınmıştır. *Yad* ve *yarın* gibi kelimelerin dışında asli uzun ünlülerin bulunmadığı fikri ortaya atılmıştır.⁸⁵ Türkiye Türkçesi ağız araştırmalarında ise, Korkmaz (GBAA), Gülensoy (KYA), Ercilasun (KİA), Yıldırım (AOİA) ve Öztürk (HA) gibi araştırmacılar incelemiş oldukları yöre ağızında asli uzun ünlü olarak tespit ettikleri kelimelerin listesini vermişlerdir.

Yöremiz ağızında asli uzun ünlüleri içinde bulundurduğunu düşündüğümüz az sayıda kelime tespit ettik. Bunlar alfabetik sıraya göre şöyledir:

āga: Bu kelimenin ilk a ünlüsünü, Gülensoy (KYA, s. 26) asli uzun ünlüler arasında saymaktadır. (53/72)

āña- Yöre ağızında çok büyük bir çoğunlukla kelimenin ilk a sesi uzun ve n sesi de damak n'si (ñ) olarak telaffuz edilmektedir. āña- < anla- “idrak etmek” (bk. Gülensoy, KYA, s. 26) (20/30)

bōrek: Yöremiz ağızında genel olarak börek kelimesindeki ö sesi uzun olarak söylenmektedir. (bk. Gülensoy, KYA, s. 26) (m.d.)

çāl- Kelime, yöremiz ağızında “südü çāldı” şeklinde, “sütü mayaladı.” anlamında kullanılır. Kelimenin ünlüsünü, Yıldırım (AOİA, s. 59) asli uzun ünlülerden sayar. (61/20)

dōrt: Yöremiz ağızında “dōrt, dōrd, dōrt, dōrd” gibi hem uzun hem de kısa kullanılışları mevcuttur. Daha çok kişisel bir kullanıma sahip olduğu için vurguya bağlı olduğu da düşünülebilir. (52/48)

gīz: Bazı metinlerde uzun söylenişe rastlamakla birlikte yöremiz ağızında “kīz, kız, kīz, kız, gız” gibi çok şekilli bir kullanışa sahiptir. Vurguya bağlı bir uzunluk olduğu da düşünülebilir. (7/15)

gōk: Yöremiz ağızında hemen hemen her metinde uzun şekline rastlamaktayız. Başdaş, bu kelimedeki uzunluğu asli uzunluk olarak değerlendirmektedir.⁸⁶ (m.d.)

gōzel: Yöremiz ağızında sadece birkaç kişisel kullanıma bağlı istisna dışında devamlı uzun söylenen nadir kelimelerdendir.⁸⁷ (10/69)

⁸⁵ Talat Tekin, age. s. 86-91.

⁸⁶ Cahit Başdaş, “Türkiye Türkçesinde Asli Uzunluk Belirtileri”, Turkish Studies, C. 1, S. 4, s. 89-101.

⁸⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. Gülensoy, KYA, s. 26.

sî-: Hatay ağzında uzun olarak söylenen bir kelime olduğunu ilk olarak Öztürk (bk. HA, s. 42) tespit etmiştir. Ancak Öztürk, kelimeyi *siig* olarak göstermiş ve “çatıdan kiremitlerin üzerinden yağmur sularının akması için yapılan oluk” şeklinde anlamlandırmıştır. Yayladağı ağzında bu anlamda kullanılmamaktadır. Yayladağı ağzında; “hamır sîydi” (hamur yumuşadı, yayvanlaştı), “habya eskiyik zağır, her yana zeyd sîyik” (Zeytinyağı koyulan küp herhâlde eskimiş, her tarafa zeytinyağı bulaşmış, yerde yayvanlaşmış.) şekillerde kullanılır. Ancak bu anlamlardaki kullanılışlarda da i sesi uzundur. Gülensoy da TTTKKBS’de sî- şeklinde uzun söylenen, “sızmak” anlamında kullanılan bir kök fiile yer vermiştir. Biz de *sî-* kelimesindeki *î* sesinin asli uzun bir ses olduğu kanaatindeyiz.⁸⁸

suy: Yöremiz ağzında su kelimesi, sonuna -y sesi eklenerek “suy” şeklinde telaffuz edilir. Yarı ünlü olan y sesinin kelime sonuna eklenmesi hadisesi, aslında u sesinin uzun olduğunu ancak yöre halkının uzun ünlü kullanmak yerine yarı ünlü olan y sesini kullanmak istemesi ile izah edilebilir. (63/12)

yārın: Kelimenin a sesinin asli uzun olduğu kabul görmüş bir görüştür.⁸⁹ Yöremiz ağzında genel olarak uzun şekliyle kullanılır. (24/13)

yāḳen-: Kelimenin ilk hecesindeki ünlünün genişlemesi, asli uzun olduğunun göstergesi sayılabilir. Bunun yanında Gülensoy (KYA, s. 26) kelimenin aslını “yālḡa” şeklinde uzun olarak vermektedir. Yine; Korkmaz (NYA, s. 36), Öztürk (HA, s. 42) ve Yıldırım (AOİA, s.60) da kelimeyi, asli uzun ünlüler listesinde göstermektedirler.⁹⁰ (9/97)

yōḳ: yōḳ kelimesi de asli uzun ünlüler arasında zikredilmektedir. Ancak Yayladağı ağzında bu kelime şahıslara göre değişiklikler göstermektedir. Bundan dolayı kelimedeki uzunluk vurgu ile de izah edilebilir. (4/235)

⁸⁸ Derlediğimiz metinlerde bu kelimeye rastlayamadık. Ancak yöre ağzında kullanıldığından emin olduğumuz için ve farklı kişilerden duyduğumuz için inceleme içerisinde yer vermeyi uygun bulduk.

⁸⁹ Kelimeyi, Gülensoy (KYA, s. 26), Öztürk (HA, s. 42), Yıldırım (AOİA, s. 58) asli uzun olarak belirtmektedirler.

⁹⁰ Yöremiz ağzında “yāḳen-“ kelimesindeki “ā” sesi uzun değil normal süreli telaffuz edilir. Bunun sebebi de kanaatimize göre yöremiz ağzındaki kısalma temayülüdür.

1.1.3. KISA ÜNLÜLER

Normal uzunluktaki ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha kısa bir sürede boğumlanmalarından oluşan kısa ünlüler, yalın veya eklerle uzatılmış, tek veya çok heceli kelimelerde bulunur.⁹¹ Yöremiz ağzında bütün ünlülerde kısalma hadisesi görülür. Yöremiz ağzında oldukça yaygın bir kısalma temayülü bulunur.⁹² Yöremizdeki bu ünlü kısılması hadisesi Batı Grubu ağızlarına dâhil olan yöremiz ağzını Doğu Grubu ağızlarına yaklaştırmaktadır.⁹³ Kısa ünlülerin meydana gelmeleri de birtakım nedenlere bağlıdır:

1) Yan yana gelen iki kelimedenden birincisinin son ses ünlüsü ile ikincisinin ön ses ünlüsünün konuşma dilinde, tabii duraklamanın kalkarak, bağlantılı (lasyon) ya da bağlantısız olarak yan yana gelmesi ile ortaya çıkan çift ünlülü durumlarda, ünlülerden biri ya kısalır ya da düşer.⁹⁴

ben aldı (50/169), sâol (28/123).

2) Orta hece düşmesine uğrayabilecek açık ve kapalı hecelerde *l,m,n,r,s,ş,y,z* gibi akıcı ve sızıcı ünsüzler, yanlarında bulunan ünlüleri bir önceki hecenin açık olmasından dolayı kısaltırlar. Bu kısalma, bir tür hece yutumu geçiş devresi özelliği göstermektedir.

var ıdı (4/26), yaşıyok (8/79), kırarlar ıdı (9/40), ben (16/96), doküzan (4/36), koyuyo (19/35), yoğ üdu (22/26), nası (44/59).

3) Bir ses olayına dayalı olarak ortaya çıkmış olan yükselen ikiz ünlülerden birinci ünlünün bazı durumlarda kısa olduğu gözlemlenir:

âit (14/13), hâlâât (19/49), d e (22/79)

4.) İlk hece ünlülerinin de kısaldığı görülür.

tâne (10/14), âşe (11/73), ële (9/128), manımın (12/30), ıdara (22/38), âdet (23/28), māvı (23/63), vāli (24/59), sâdece (32/40), mādēn (44/98).

⁹¹ Tuncer Gülensoy, age., s. 27.

⁹² Öztürk (HA, 2009)'ün neredeyse Hatay'ın tüm ilçe ağızlarında var olan “kısa ünlüler” hakkında çok genel birkaç cümle söylemesi, “genzel ünlüler ve ikiz ünlüler” konularına ise hiç değinmemesi dikkat çeken bir husustur.

⁹³ Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırması*, TDK Yay., Ankara 1996, s. 3.

⁹⁴ Ahmet Günşen, age., s. 27.

5) Yöremiz ağzına girmiş bulunan alıntı kelimelerin birinci ve ikinci hecelerindeki uzun ünlülerin oldukça yaygın bir şekilde kısaldığı görülür. Yayladağı ağzında bu hadise oldukça yaygındır.

zamanından (12/28), kafilâ (4/84), aşık (16/160), târihi (14/1), mêmur (41/58), milâdi (27/46), tûba (36/69).

6) Ünlü türemesi olayıyla kelimeye eklenen ı ve i ünlüleri genellikle kısadır.

radio (47/77), met re (m.d.), hep si (24/11), ıramazan (54/19), kilomet re (14/104).

7) Yöremiz ağzında daha çok ekleşmiş ve yarı ekleşmiş şekilleri kullanılan ile edatının ön sesi, r ünsüzünden sonra gelirse nadiren kısılır.

hocalarınan (m.d.), nakılınan (33/140), parasınan (45/47), çocuklarınan (75/100), aracınan (7/13), nişannısınan (17/60).

1.1.4. GENİZ ÜNLÜLERİ

Türkçede dilin arka tarafının yumuşak damağa teması ile genizden söylenen bir ñ sesi vardır ki biz buna orta ve arka damak n'si adını vermekteyiz. STT'de kaybolduğu hâlde, Anadolu ağızlarında varlığını koruyan orta ve arka damak n'leri, hece kaynaşması veya ünsüz düşmesi gibi olaylarla kaybolurken, kendi etkisini hece içindeki ünlülere yükleyerek genzel ünlüleri oluştururlar.

sõra (36/85), nãne (7/10), sãğa (7/171).

1.1.5. İKİZ ÜNLÜLER

Aynı nefes baskısı altında söylenen iki ayrı ünlünün birbirleriyle sıkı sıkıya birleşmesi sonucunda oluşan ikiz ünlüler, yalın ya da ekler ile genişletilmiş kelimelerin iç seslerinde ve ünlüler arasında bulunan ğ, h, v, y ünsüzlerinin eriyip kaybolmaları sonucunda oluşurlar.⁹⁵

Türkçede ikiz ünlü durumuna genellikle ağızlarda rastlanıldığı için, STT'de görülen ikiz ünlüler yabancı asıllı kelimelere aittir: *saat, şiir, fuar, mecmua, şampuan* ... vb.

⁹⁵ Ahmet Günşen, age. s. 30.

1.1.5.1. Yükselen İkiz Ünlüler: İkinci öğeleri birinci öğelerine göre daha geniş ve daha vurgulu olan ikiz ünlülerdir. Yöremiz ağzında yaygın olarak kullanılan yükselen ikiz ünlüler şunlardır: ıa, ie, io, oa, oá, ua, üe

boazlarım (64/108), buralıa (33/3), oralıa (48/25), etmiolar (48/62), bilmim (57/35), cıerim (3/14), çocua (7/179), d ē (22/79), çütlüe (21/121), soğug olua (17/30).

1.1.5.2. Alçalan İkiz Ünlüler: Birinci öğeleri ikinci öğelerine göre daha geniş ve daha vurgulu olan ikiz ünlülerdir. Yöremiz ağzındaki alçalan ikiz ünlüler şunlardır: aı, ai, au, ei, ou, öü

ausdos (34/21), yaut (9/39), soudu (m.d.), böün (50/16), samandaında (24/131), sōleim (11/40), deirmen (16/44), deil (20/31), gideceiz (73/90), souk (55/11), doum (34/40), saol (4/10), ait (14/13), aile (14/35).

1.1.5.3. Eşit İkiz Ünlüler: Her iki ögesindeki ünlü aynı ve boğumlanma süreleri eşit olan ikiz ünlüdür. aa, ee, ıı, ii, uu, úú, üü

maara (74/15), eer (1/78), çıırıldardı (19/65), düün (36/95), topraa (70/81), şorbalını da (7/8), saa (7/171), doğúúm (71/35), geldii (22/56), istedii (24/97).

1.1.6. ÜNLÜ UYUMU

Türkçenin önemli ses kanunlarından biri olan ünlü uyumu, kelimelerdeki ünlülerin kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık bakımlarından birbirlerine uyması olayıdır.⁹⁶ Bilindiği gibi Türkçe kelimelerde ünlüler arasındaki karşılıklı etkilere bağlanan değişimler, kök hece ünlülerinin öteki hecelerin ünlülerine yapmış olduğu etki ile ünlü uyumu dediğimiz bir benzeşme sisteminin doğmasına yol açar. Bu benzeşme de, kök hece ünlülerinin taşıdıkları kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık özellik ve etkilerine göre;

a) Dil benzeşmesi

⁹⁶ Mecdud Mansuroğlu, “Türkiye Türkçesinde Ses Uyumu”, TDAY Belleten 1959, s. 81-93.

b) Dudak benzeşmesi diye iki şekilde kendisini gösterir.

Biz burada hem kök hecedeki ünlü uyumlarından hem de kök hecelere getirilen eklerin ünlü uyumlarından bahsedeceğiz.

1.1.6.1. DİL BENZEŞMESİ (Kalınlık-İncelik Uyumu)

1.1.6.1.1. Türkçe Kelimelerde Dil Benzeşmesi

Dil benzeşmesi yöremiz ağızında oldukça belirgin ve kuvvetlidir. Hatta STT’de ünlü uyumundan kaçan bazı ekler ve edatlar ile herhangi bir sebeple ünlü uyumundan ayrılmış bulunan Türkçe kelimeler bile uyuma dâhil olmuşlardır. Yapıları gereği, tek şekilleri bulunan ve bundan dolayı ünlü uyumuna uymayan STT’deki bazı ekler ile son çekim edatları, diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi yöremiz ağızında da yoğun olarak dil benzeşmesine uymaktadır.

1) Yöremiz ağızında i- yardımcı fiilinin zarf-fiil şekli “i-ken”in ekleşmiş ve ekleşmemiş şekilleri yer yer uyuma girer.

kırıbsdakının (68/14), dışardakılara (36/34), yaşındaki (28/24), ordaki (24/124), altındaki (17/126).

2) i- ek fiilinin, STT’de bağımsız bir kelime hâlinde olup da ünlü uyumuna girmeyen; duyulan, görülen geçmiş zaman ve şart kiplerinin ekleşmemiş şekilleri olan *idi*, *imiş*, *ise* şekilleri de, kalın ünlülü kelimelerden sonra dil benzeşmesinin etkisine girmiştir:

yoğ udu (15/115), var ıdı (16/54), yapar ısan (9/134), olmaz mıdı (37/25), komıya mıdı (49/46).

3) STT’de daima ince şekliyle kullanılan aitlik eki *-ki* de, dil benzeşmesine uymuştur:

konyadağından (3/44), yakındaki (3/73).

Bununla birlikte *ki* bağlacının da çok nadir olmakla beraber dil uyumuna girdiği görülür.

diyom kı (27/49), sankı (1/80).

4) Son çekim edatı olan *ile*, uyum ve şekil değiştirerek (*-nan*, *-nen*, *-ına*, *-ine*, *-lan*, *-len*, *-ınan*, *-inen*, *-ılan*, *-ilen*) ekleşmiş ve çoğu zaman uyuma girmiştir.

parasınnan (1/49), kağıtnan (1/57), malımıznan (3/110), ağaçnan (4/51), mısırnanmış (3/131), atatürknen (4/141), gözlüknen (6/118), hayırlısınan (7/19), atınan (21/20), yaprağınan (23/49), işinen (23/39), ipinen (23/278), emr nen (36/71).

5) STT’de ünlü uyumuna aykırı olarak devamlı ince şekli ile kullanılan –*leyin* zaman zarfı ekinin yöremiz ağzındaki kullanılışı belli bir standart oluşturmaz. Uyuma girdiği de görülür. Uyum dışı kaldığı örnekler de hayli fazladır.

aşşamlayın (m.d.)

6) STT’de son ses incilmesi ile uyumu bozulmuş olan ***hani, hangi*** gibi Türkçe kelimelerin yer yer yöremiz ağzında uyuma girdiği görülür.

Bu kullanımlarıyla Eski Anadolu Türkçesindeki *kanı, kankı* şekilleriyle STT’ndeki ince şekillerin arasında bir ara basamağı oluşturdukları söylenebilir.⁹⁷

hanı (17/110), hangi (4/103)

7) Yöremiz ağzında, yan yana kullanıldığında birleşik kelime şekline dönüşen ***ne olacak, ne olur, ne kadar, ne anca, ne oldu*** gibi yapılarda birtakım ses olayları ile dil uyumu sağlanır.

nolucu (41/117), nolur (55/65), nanca (58/79), noldu (1058)

8) STT’de çeşitli sebeplere bağlı olarak dil uyumu bozulmuş bazı kelimeler yöremiz ağzında uyuma girerler:

ana (62/36), kardaş (15/38).

9) STT’de daima ince şekli ile kullanılan ***için*** edatı yöremiz ağzında zaman zaman uyuma girmekle beraber uyum dışı kaldığı örnekler de mevcuttur.

olduğu çun (55/13), onun uçun (47/82), kurtarmağ uçun (4/223), allah uçun (40/102).

1.1.6.1.2. Alıntı Kelimelerde Dil Benzeşmesi

Yabancı dillerden geçmiş, fakat ünlülerinin kalınlık-incelik sırası yönünden dil benzeşmesine aykırı olan bazı kelimeler, yöremiz ağzında büyük ölçüde uyuma girmiştir. Bu uyuma girme hadisesi üç ayrı benzeşme ile oluşur:

1) İlerleyici (progressive) Ünlü Benzeşme ile:

⁹⁷ Ahmet Günşen, age. s. 34.

eses (3/54), mezer (4/34), ezen (11/11), nüfus (15/72), zatan (17/52), bakça (28/94), ataş (75/53), kıymatlı (16/32), kûvat (kuvvet) (46/59), haraba (44/19).

2) Gerileyici (regressive) Ünlü Benzeşmesi ile:

esker (66/17), lestik (17/128), mekine (26/27), tene (26/14), teze (61/11), haılal (64/105), asbab (7/160), nişannılı (17/54), ıhdıyar (56/15).

3) İlerleyici-Gerileyici Ünlü Benzeşmesi ile:

Çoğunlukla orta hece ünlüsü kendinden önceki ve sonraki heceyi kalınlık-incelik bakımından kendine benzetir. Bazen de orta hecede bulunan ünlü, iki yanındaki hecelerde bulunan ve kendisinden farklı, birbirleriyle aynı sıradan olan ünlülere benzer.

müberek (40/122), zıyarat (63/11), misefir (21/7), ceneze (34/47), fabrika (35/60), barabar (36/82), kamara (71/184), sülele (69/206), amanat (37/99).

Bazı kelimelerde komşu hecelerdeki ünlülerden birini veya birkaçını etkilediği hâlde kelimenin tümü uyuma girmemiştir:

emeliyat (56/27)

1.1.6.1.3. Dil Benzeşmesinin Bozulması

1) Yöremiz ağızında dil benzeşmesi kuvvetli olmakla beraber, bazı durumlarda da bozulmaktadır. Bu uyum bozulmasının sebeplerinden biri de bazı ünsüzlerin yanlarındaki ünlüleri kalınlaştırma etkileridir. Buna göre boğumlanma noktaları ön damakta bulunan *k*, *g*, *ğ*, *ñ* ve *h* ünsüzleri yanlarındaki ince ünlüleri kalınlaştırarak bulundukları kelimelerde uyumun bozulmasına sebep olmaktadır.⁹⁸

a) Ön seste bulunan ve yuvarlak, ince *ö*, *ü* ünlüleri ile hece kuran *k*-, *g*- ünsüzlerinin boğumlanma noktalarını ön damaktan arka damak bölgesine çekip kalınlaşmaları sonucu, bu ünsüzler ile hece kuran *ö*, *ü* ünlüleri de doğal olarak boğumlanma noktalarını geriye kaydırmış ve yarı kalın ünlüler hâline gelmişlerdir. Böylece ilk hecede, ünsüz olarak *k*- > *k̄*-, *g*- > *ḡ*-; ünlü olarak da *ö* > *ó*, *ü* > *ú* şeklindeki bir kalınlaşma sonucu, dil benzeşmesinin bozulduğu görülür. Ancak bu durum oldukça nadirdir.⁹⁹

⁹⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Günşen, age. s. 35; Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 1994, s. 50, dipnot:158.

⁹⁹ Leyla Karahan, Batı Grubu ağızlarının VII. alt grubunun içinde saydığı Hatay ağızı için *ó* ve *ú* seslerinin çok seyrek görüldüğünü söyler. Ayrıntılı bilgi için bk. Karahan, age. s.119.

ķóy (2/68), ķór (2/37), öķúzdama (2/55), ğúnüm (1/37), ğórev (2/82), ğúle ğúle (1/131), ğúzel (7/110), ğóre (7/116), ğórmeye (7/120), ğóndermezsin (7/187), ğónlünden (64/90).

b) Aynı durum, iç seste, fakat hece başlarında bulunan ve yalnız *ü* ünlüsü ile hece kuran *k-*, *g-* ünsüzleri için de geçerlidir. Bu olayın etkisi yöremiz ağzında çok yaygın olmamakla birlikte çok heceli kelimelerde ancak yuvarlak dar *ü* ünlüsünden sonra gelen hece ve kelime sonu *-k*'leri için geçerlidir.

böyúk (36/86), yúkúynen (11/110).

c) Kelimenin iç seslerinde iki ünlü ya da bir ünlü ile bir ünsüz arasında bulunup da, yanlarındaki ünlüleri yahut bunlardan ancak birini kalınlaştıran *-ñ-*, *-g-*, *-ğ-* ünsüzleri de ünlü uyumunun bozulmasına yol açar. Aynı durum son sesler için de zaman zaman geçerli olmaktadır.

düğún (7/77), buğún (12/90), döğúlür (15/56), óñce (28/32), óñünde (10/106), ğóñlek (28/78).

d) *h*'nin kalınlaştırma etkisi de bir kaç yabancı asıllı kelimenin ön ve iç seslerinde kendisini göstermiştir.

hókümet (54/19), hódut (3/111).

2) *c*, *ç*, *d*, *f*, *l*, *r*, *s*, *ş*, *t* ve *y* ünsüzleri ünlüler üzerinde inceltici bir etkiye sahiptirler. Yöremiz ağzında bu etkiden dolayı oluşan dil benzeşmezliği örneklerine de rastlanır.

hatirlemez misin (34/169), anteke (37/34), feydası (4/112), ĥáyvan (14/14), ķáder (73/27), ĥacı (15/22), kızerdirik (50/209), erkádaş (12/61), ĥáfta (12/42).

3) Yöremiz ağzında şimdiki zaman eki *-yo*'dur. STT'deki gibi daima kalın şekliyle kullanılır. Yöremiz ağzında hiç bir zaman dil benzeşmesi uyumuna girmez.

öğünmüyom (12/85), bilemiyom (14/9), besliyok (16/25), biliyonuz (19/43), sölüyolar (11/97), biniyolar (15/79).

4) *i-* yardımcı fiilinin zarf fiil şekli **iken** ve bu kelimenin ekleşmiş veya yarı ekleşmiş şekillerinin yöremiz ağzında hem uyuma girdiği hem de uyum dışı kaldığı örneklere rastlanılır.

toplarken (16/141), yıkarken (44/66), yayarken (58/58), oynarken (12/56).

5) **+gil** eki yöremiz ağzında çok büyük bir çoğunlukla inceliğini korur ve uyum dışı kalır.

babasıgile (45/27), kaynımgil (69/209), anangile (72/130), kızılkayagilden (4/12).

6) Yöremiz ağzında ekleşmiş şekilleri de yaygınlık gösteren **için** edatının uyuma giren örneklerini gördüğümüz gibi uyuma girmeyen örneklerini de görürüz.

olduğ için (4/125), mal için (1/129)

1.1.6.1.4. Uyum Değişmesi

Bazı ünsüzler, ünlü incilmesi ve ünlü kalınlaşması yoluyla uyum bozukluğuna sebep oldukları gibi, iki veya daha çok heceli Türkçe ve yabancı bir kelimenin ünlülerini tamamiyle kalınlaştırarak veya incelterek, o kelimenin uyumunu değiştirebilmektedirler.

öfele- (< ovala-) (m.d.), çente (27/72), somur- (< sömür-) (m.d.), cenderme (62/29), bene (62/4), señe (28/32), hetir (62/29).

1.1.6.2. DUDAK BENZEŞMESİ (Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu)

1.1.6.2.1. Dudak Benzeşmesi

Bilindiği gibi, dudak benzeşmesi yalın ya da ekler ile genişletilmiş kelimelerde, ünlülerin, düzlük-yuvarlaklık bakımından ilk hece ünlüsüne göre ayarlanmasıdır. Bu uyuma göre yuvarlak vokalleri, dar yuvarlak veya düz geniş vokaller; düz vokalleri ise düz vokaller takip eder. Dil benzeşmesine göre oluşumu daha geç zamanlarda gerçekleşmiştir. Dudak uyumu, yöremiz ağzında, SST'ye oranla daha kuvvetlidir.

1) Yöremiz ağzında, STT yoluyla girmiş olup, ikinci ve daha sonraki hecelerinde geniş yuvarlak vokal (o,ö) taşıyan yabancı asıllı kelimeler de büyük ölçüde bu kurala uyarak geniş yuvarlak vokallerini dar yuvarlak vokallere çevirmişlerdir.

toktur (18/17), motur (28/43), horuz (40/102), foturaf (41/101), gayrula (m.d.), otübüs (m.d.).

2) Yöremizde i- ek fiilinin duyulan ve görülen geçmiş zaman eki ile şart kiplerinin ekleşmiş şekillerinin, dil benzeşmesinde olduğu gibi, dudak benzeşmesine uyduğu görülür.

yoğ udu (70/47), yoğ umuş (21/41), yoğusa (23/93), yoğ uduş (15/120).

3) Yuvarlak ünlü ile biten kelimelerden sonra gelen son çekim edatı **ile** ve aitlik eki olan **-ki**, dil benzeşmesinde olduğu gibi şekil değiştirerek dudak benzeşmesine de uymuşlardır.

gözünen (m.d.), onunğu (65/39), böünküler (67/60), bununan (33/250), buçuğun (34/16), gücünnen (34/129), mevlütten (36/104).

4) Dudak benzeşmesinin düz ünlülerden sonra düz ünlülerin gelmesi şeklindeki biçimi, yöremiz ağzında çok kuvvetlidir. STT’de görülen dudak ünsüzlerinin yanlarındaki düz ünlüleri yuvarlaklaştırmak suretiyle sebep oldukları uyum bozukluğu yöremiz ağzında görülmez. Hatta alıntı kelimelerde bile bu uyum söz konusudur.¹⁰⁰

çavış (48/61), yavrim (48/10), yımırta (46/14), çamır (1/61), hamır (6/96), mıhtar (8/72), çapıt (16/124), karpız (64/15), havız (33/3), nâmis (34/122), pambık (4/95), sabın (33/75), yağmır (37/52), fasilye (50/199).

5) STT’de yuvarlak ünlülerden sonra dar düz ünlü geldiği için uyuma girmeyen kelimeler yöremiz ağzında uyuma girerler.

mühüm (1/83), hüsüsü (54/83), münübüs (50/151).

6) STT’de, bünyesinde yuvarlak ünlülerden sonra düz geniş ünlü bulundurarak uyuma giren kelimelerin yöremiz ağzında yuvarlak ünlülerini düzleştirerek dudak benzeşmesinin alanını genişlettikleri görülür. Ancak bu hadise bir kaç örnekte karşımıza çıkar.

fıkara (73/105), ali kimselem (4/10)

¹⁰⁰ Leyla Karahan “ STT’deki dudak ünsüzlerinin etkisiyle ilk hece dışında meydana gelen ve düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozan ünlü yuvarlaklaşmaları, batı grubu ağızlarının büyük bir kısmında görülmez. Bu ağızlarda yağmur, çamur gibi kelimelerdeki yuvarlak ünlüler düzdür.” diyerek yöremizde kurallaşmış olan bu ses hadisesine açıklık getirir. Ayrıntılı bilgi için bk. Karahan, age., s. 120.

7) STT’de düz geniş bir ünlüden sonra düz dar bir ünlü geldiğinde kelime dudak uyumuna girmiş olur. Buna rağmen yöremiz ağızında bu dar ünlü genişletilir ve uyum daha da sağlamlaştırılır.

değermen (62/50)

Dar ünlünün genişleyerek uyumu sağlamlaştıran örnekler olduğu gibi geniş ünlünün darlaşarak uyumu sağlamlaştırdığı örneklerde vardır.

zahir (23/280)

8) Geniş yuvarlak bir ünlüden sonra dar yuvarlak bir ünlü gelen kelimelerin bazısında geniş ünlünün daralıp uyumun sağlamlaştığı görülür.

uğuz (11/130), umuz (62/136)

9) STT’de düz bir ünlüden sonra yuvarlak bir ünlü geldiğinde uyum bozulur. Ancak yöremiz ağızında böyle oluşan kelimelerde düz ünlü yuvarlaklaştırılarak uyum sağlanır.

toğuk (31/52).

10) *lahmacun* kelimesinin yöremiz ağızında telaffuz şekli **lokmācin**’dir. *lahmacun* kelimesi, düz ünlülerden sonra yuvarlak bir ünlü aldığı için uyuma girmez. Yöremiz ağızında ise a ünlüsü yuvarlaklaşarak o’ya, u ünlüsü ise daralarak i ünlüsüne dönüşmüştür. Böylelikle de kelime dudak uyumuna tâbi olmuştur.

11) *hüseyin* kelimesi ise STT’de de dudak uyumuna uymaktadır. Yöremiz ağızında kelime ü ünlüsünün genişlemesi, s ünsüzünün çiftleşmesi, e ve y seslerinin düşmesi ve i ünlüsünün ü ünlüsüne dönüşmesiyle **hössün** şeklinde telaffuz edilir. Bu ifade şekliyle de dudak uyumuna girmektedir.

hössün (9/102).

1.1.6.2.2. Dudak Benzeşmesinin Bozulması

STT’de uyuma girmeyen kelimelerin yöremiz ağızında uyuma girdikleri görüldüğü gibi STT’de ki şekillerini devam ettirerek uyum dışı kalan kelimelerde mevcuttur.

1) STT’de ikinci hecelerinde o ve ö ünlüleri bulundurdıkları için uyum dışı kalan kelimelerden bazıları yöremiz ağızında da uyum dışıdır.

kamyon (36/53), mikrop (m.d.).

2) Şimdiki zaman eki yöremiz ağızında tek şekilli olduğu için uyum dışı kalır.

geliyo (36/5), gülüyo(62/132), heslenmiyo (12/57), görmüyo (16/59), nedyo (33/27), eküyo (33/26), götüryo (33/26).

3) Yuvarlak ünlü ile biten kelimelerden sonra gelen son çekim edatı **ile** ve aitlik eki olan **-ki**, dil benzeşmesinde olduğu gibi şekil değiştirerek dudak benzeşmesine uyduğu örnekler olduğu gibi uymadığı örnekler de vardır.

onunki (65/32), yaşındaki (69/196), aşağıdaki (70/124), ustanbuldaki (73/138).

4) Düz ünlü taşıyan bir heceden sonra yuvarlak ünlü taşıyan bir hece geldiği için STT’de uyum dışı kalan kelimelerden bazıları çok nadir olmakla birlikte yöremiz ağızında da uyum dışı kalır.

davul (19/45), ma^ç mur (34/51), halbur (< kalbur) (m.d.).

5) Yuvarlak bir ünlüden sonra düz dar bir ünlü geldiği için yöremiz ağızında bir kaç kelime uyum dışı kalır.

portıkal (m.d.).

6) Darlaştıracı etkisi olan bazı ünsüzler yanlarındaki ünlüleri darlaştırarak uyumun bozulmasına sebep olurlar.

ortıya (71/17), hocıya (73/72), ómrıya (73/59), hacıya (73/65), bakımıya (73/109), çalışımıya (73/129).

7) Bazen de dudak ünsüzlerinin etkisiyle düz ünlülerden sonra gelen düz ünlüler yuvarlaklaşıp uyum dışı kalırlar.

demür (9/31).

1.1.7. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

Yöremiz ağızında genellikle bütün ünlüler için geçerli olan ünlü değişmesi, bilindiği gibi, ya komşu hecelerde bulunan diğer ünlülerin ya da yanlarındaki ünsüzlerin etkisi ile oluşmaktadır.¹⁰¹ Komşu hecelerde bulunan ünlülerin birbirlerine etkisi sonucu ortaya çıkan ve Türkçede genel olarak “ünlü uyumu” başlığı altında incelenen değişimler bir yana bırakılırsa, ünlü değişmelerinin bir diğer önemli sebebinin ünsüzlerin ünlülere olan etkisi olduğu ortaya çıkar. Bazı ünsüzlerin kendi özelliklerini ünlülere aktararak onların değişmelerini sağlamalarına bağlı olarak, o

¹⁰¹ Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Caferoğlu, “Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Ünlü Değişmeleri”, TDAY Belleten, 1964, s. 1-33.

ünlünün aldığı etki şekline göre, ünlü değişimleri de çeşitli bölümlere ayrılarak incelenebilir.¹⁰² Bu ünlü değişimleri yöremiz ağızında hem Türkçe kelimelerde hem de yabancı asıllı kelimelerde karşımıza çıkmaktadır.

1.1.7.1. KALIN ÜNLÜLERİN İNCELMESİ

Uyum bozulmasına da yol açan ünlü incelmeleri bir takım ünsüzlerin etkisine bağlı olarak ortaya çıkar. Bu ünsüzlerden özellikle y ünsüzünün inceltici etkisi oldukça fazladır.

a > á : káder (4/64), káyfe (50/167), ásker (1/17), áhmet (1/36), áteş (2/42), yákyon (3/64), istiálá (4/63).

a > e : Yöremiz ağızında kalın ünlülerin incelmeleri hadisesinde en çok karşılaştığımız türdür.

mezer (52/45), emeliyat (56/26), káder (66/11), esker (66/17), somye (m.d.), emme (66/37), müberek (40/122), çente (27/72), heber (5/4), zehmet (m.d.), hesret (m.d.), ecele (m.d.), teze (22/64), kızertme (50/209), piñer (51/24)¹⁰³

ı > i : hácı (64/36), kári (56/45), piñer (51/24), diyerbekir (60/28).

o > ö : Yöremiz ağızında çok nadir görülen bir ünlü incelme türüdür. söhbet (62/105).

u > e : Bu ünlü değişimi de yöremiz ağızında oldukça az kullanılır. mehemmet (70/88), mēcir (54/32).

u > ü : hücüm (m.d.), hüsüsü (54/83), yüssüf (2/9), lüzüm (15/95).

1.1.7.2. İNCE ÜNLÜLERİN KALINLAŞMASI

Yöremiz ağızında bazı ünsüzler inceltici etkiye sahipken bazı ünsüzler de kalınlaştırıcı bir etkiye sahiptir. Bu kalınlaştırıcı ünsüzlere bağlı olarak yöremiz ağızında bazı ince ünlüler kalınlaşma eğilimi göstermektedirler.

e > a, á : asbap (7/160), havla (23/60), dáhnek (58/55), baqça (62/62), ataş (75/53), kuvvat (16/67), hastahana (63/10), alma (35/45), zatana (10/95), haraba (44/19).

¹⁰² Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay, Ankara 2000, s. 40.

¹⁰³ a > e değişiminin en sık görüldüğü yerlerden biri de Kars'tır. Kars Azerilerinin ağızında oldukça sık rastlanan bu ünlü değişimine yöremiz ağızında da oldukça sık rastlarız. Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Bican Ercilasun, *Kars İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2002, s. 83.

i > ı, í : Yöremiz ağzında en sık karşılaştığımız kalınlaşma hadiselerinden biridir.

zalım (71/116), yiğít (27/22), nışan (58/98), ıhdiyar (21/115), itiraz (29/18), vahıt (41/80).

ö > o, ó : öñünde (58/98), góğhsüm (31/21), góñül (29/18), dört (49/48).¹⁰⁴

ü > u, ú : Bu kalınlaşma türüne verdiğimiz örnekler yöremiz ağzında iki şekliyle de kullanılmaktadır.

gún (1/37), gúrbüz (28/41), düğún (7/77), duşman (4/60).¹⁰⁵

1.1.7.3. GENİŞ ÜNLÜLERİN DARALMASI

c, ç, l, m, n, s, ş, t, y, z gibi ünsüzlerin yanlarındaki ünlüleri inceltme etkisi yanında, daraltma etkisi de vardır.

a > ı : Yöremiz ağzında en çok karşılaşılan ünlü daralması türlerinden biridir. Özellikle a sesi ile biten bir kelimeye yönelme hal eki getirildiğinde son ses a'sı "ı" sesine dönüşür.

çığırdım (18/16), paqlavı (36/89), ortıya (33/82), ıccık (25/21), arabıya (30/42), bağırı bağırı (31/18), rıhmat (37/29), istiyen (50/149), ortıya (71/17), kıcıya (37/20), adanıya (41/113), mağarıya (37/111), bağışlıya (37/71).

a > i : Örnekleri oldukça sınırlıdır.

patitis (m.d.).

e > é, i :

yimek (7/111), ciyhan (2/67), bēş (2/73), domatis (5/13), kimsiye (48/60), zihir (23/280), miyva (44/49), iziyet (1/113).

Yöremiz ağzında, ilk hecelerinde veya ön seslerinde i sesi bulunan ve STT'deki karşılıklarına göre é > i değişimine uğramış gibi görünen, fakat ET ve EAT'deki şekillerini koruyan bir kaç kelimeye raslanılır.

gice (4/40), yiyek (33/239), nidek (33/89), diyemek (33/89), diyek (33/128).

¹⁰⁴ ö > ó değişmesi Kars ilinde Hanak Türkmenlerinde oldukça sık görülmektedir. Bu değişim ğ ve k seslerinin etkisinde oluşan bir değişimdir. Orta Anadolu'da görülen bir ses hadisesidir. Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Bican Ercilasun, *Kars İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2002, s. 87; Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2000, s. 35.

¹⁰⁵ ü > ú değişimi Çukurova'da Yörük adacıkları ağız gruplarında yaygın olarak görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bk. Faruk Yıldırım, *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2006, s. 87. Yine ü > ú değişimine Kars'ın Hanak Türkmenleri ağzında da sistematik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Bican Ercilasun, *Kars İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2002, s. 88.

o > u : Yöremiz ağzında bu tür daralma hadisesi genellikle kelimeleri dudak uyumuna uydurma çabası sonucu oluşur. En sık karşılaştığımız daralma türlerindendir.

doğtur (54/81), motur (16/21), yağurullar (46/8), pulis (4/86), foturaf (41/101), betun (69/5).

ö > ü :

küpek (m.d.), küfte (46/8).

1.1.7.4. DAR ÜNLÜLERİN GENİŞLEMESİ

ı > a :

yak^ç eycin (32/26), yazlağa (73/156), saralı (< sarılı) (7/101).

i > a :

haratada (12/80), sahab (11/102), aleç (41/93), vallaha (64/26).

i > e, ê : Yöremiz ağzında e'lerin i'ye dönüştüğü gibi i'lerin de e'ye dönüştüğü görülür. Yöremiz ağzı bu değişimlerde tam bir istikrar göstermemektedir. Kelimelerin hem i'li hem e'li şekilleri yaygın olarak kullanılır.

zencir (7/116), heç (23/41), yemek (1/62), ihtiyaç (69/29), getti (69/15), gëydirdi (72/65), endirdiler (1/52), zehin (2/80).¹⁰⁶

u > a :

doğandı (24/195)

u > o, ö :

hödü (6/60), yönen (4/37), böğün (4/35), şora (10/4), yoka (10/90), osandım (2/64).

ü > ö : Yöremiz ağzında en sık karşılaştığımız genişleme hadisesidir.

böğün (4/35), göya (m.d.), hükümet (21/127), möhür (m.d.), möhlet (m.d.), löküs (24/23), büyük (30/27), güzel (33/20), kömelen (54/52), hössün (9/102), törkiye (12/73).

¹⁰⁶ e'leşme temayülünü Ercilasun, Azeri etkisine bağlamakta ve bu noktada Kars ağzını Erzurum ağzına yakınlaştırmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Bican Ercilasun, *Kars İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2002, s. 94.

1.1.7.5. DÜZ ÜNLÜLERİN YUVARLAKLAŞMASI

a > â, o :

toğuk (3/152), bâbam (16/77), yoho (27/49).

e > ö :

dövlet (33/24), yömye (33/34).

e > ü :

cüvap (14/89), böcük (9/113).

i > , u :

uçun (21/89), mav (22/46), ustanbul (21/33).

i > , ü :

üçün (43/7), televüzyon (22/46), çüklete (m.d.), mühüm (50/83), müsefir (21/7), terörüst (27/105), ç fçilik (28/1), müh t (28/77), ik (31/20), bilez k (4/88).

1.1.7.6. YUVARLAK ÜNLÜLERİN DÜZLEŞMESİ

Yöremiz ağzında Türkçe ve yabancı asıllı kelimelerde bir takım düzleşmeler görülür. Bu düzleşmelerin çoğunluğunun dudak ünsüzlerin yanında olması ise dikkat çeken bir noktadır.

o > ı : Çok nadir olarak görülür.

bıkça (23/86).

ö > e :

şeyle (23/86), beyle (25/22), eyle (26/26)¹⁰⁷, çeştim (< çözdüm) (m.d.)¹⁰⁸

u > a : Yöremiz ağzında bu tür bir düzleşmeye genellikle yabancı asıllı kelimelerde rastlanılır.

mālla (< mualla) (m.d.), mällim (< muallim) (m.d.), məcir (< muhacir) (1/60).

u > ı : Yöremiz ağzında karşımıza en çok çıkan ünlü düzleşmesidir.

koñşı (10/86), yımırta (46/14), mıhdar (8/10), hamır (46/52), çapıt (4/57), karpız (64/15), çavış (1/42), nāmıs (15/115), çamır (7/12), tıfan (73/136), mıkıyat (46/83).

¹⁰⁷ şeyle, beyle, eyle kelimelerindeki düzleşme için ayrıntılı bilgi için bk. Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağzıları*, TDK Yay, Ankara 1994, s. 63, dipnot:177

¹⁰⁸ “çeş-” fiili yöre ağzında oldukça sık kullanılan bir fiildir. Buna rağmen derlediğimiz metinlerde bu kelimeye rastlayamadık.

ü > i :

minasip (m.d.), midde (m.d.).

Sonuç olarak yöremiz ağzına ait ünlü değişmelerini;

- 1) Kalın ünlülerin incelmesi: a > á ; a > e ; ı > i ; o > ö ; u > e ; u > ü
  - 2) İnce ünlülerin kalınlaşması: e > a ; i > ı, í ; ö > ó, o ; ü > u, ú
  - 3) Geniş ünlülerin daralması: a > ı ; a > i ; e > è, i ; o > u ; ö > ü
  - 4) Dar ünlülerin genişlemesi: ı > a ; i > a ; i > e, è ; u > a ; u > o, ö ; ü > ö
  - 5) Düz ünlülerin yuvarlaklaşması: a > â, o ; e > ö ; e > ü ; i > , u ; i > , ü
  - 6) Yuvarlak ünlülerin düzleşmesi: o > ı ; ö > e ; u > a ; u > ı ; ü > i
- başlıkları altında altı grupta toplayabiliriz.¹⁰⁹

1.1.8. ÜNLÜ DÜŞMESİ

Yöremiz ağzında türlü fonetik etkilerle kelimelerin iç ve son seslerindeki hecelerin ünlülerinin düştüğü gözlemlenir. Bu ses olayı genellikle şu sebeplerle oluşur:

a) Meydana gelen ünlü düşmeleri çoğunlukla akıcı ünsüzlerin yanındaki ünlülerin düşmesi neticesinde oluşur.

b) Düşmüş olan ünlülerin büyük bir çoğunluğu orta hecedeki dar ünlülerdir.

Demek ki dar ünlüler geniş ünlülere nisbetle daha dayanıksızdırlar. Bu nedenle vurgusuz orta hecede varlıklarını devam ettirememektedirler.

Yöremiz ağzında tespit edebildiğimiz ünlü düşmesi türleri şunlardır:

1) Yöremiz ağzında ön seste ünlü düşmesi hadisesine rastlanılmaz.

2) Yöremiz ağzında gerek Türkçe kelimelerde gerekse de yabancı asıllı kelimelerde iç seste akıcı bir ünsüzden sonra gelen ve genellikle vurgusuz açık hecede bulunan dar ünlüler çoğunlukla düşer.

gelyolar (1/14), götürük (1/62), osmanyaya (14/112), boynu (1/52), kırmı (44/51), yanna (54/87), dağa (33/223), duyuyo (19/6), dışarda (34/42), oturyok

¹⁰⁹ Türkiye Türkçesine göre olan e > a, e > ö, e > ü, i > e, ö > ü, u > o, ü > ö şeklindeki değişmelerin ET şekilleriyle bağlantısı için bk. Tuncer Gülensoy, *Kütahya ve Yöresi Ağzıları*, TDK Yay., Ankara 1988, s. 40; M. Volkan Coşkun, *Türkçenin Ses Bilgisi*, IQ Yay, İstanbul, 2010, s. 54.

(42/45), belediye (55/28), hadce (62/26), çekişyo (27/24), yekinyo (12/88), bişirrim (33/214), düşünyom (16/63).

3) Yöremiz ağzında zaman zaman vurgusuz orta hecedeki geniş ünlülerin düştüğü de görülür.

orya (14/54), nerden (16/117), şurdan (16/61), burda (16/76), gaste (34/26).

4) Yabancı kelimelerin iç seslerinde yanyana aynı cinsten iki ünlü bulunuyorsa genellikle bunlardan bir tanesi düşer. Bu düşme hadisesi özellikle ayın ünsüzünün yanında gerçekleşir.

māş (37/137), māmurlamak (37/153), māmur (62/99), izmāl (36/245).

Bu iki ünlüden ikincisi düz dar ince olduğu durumlarda, daha önce bu iki ünlüyü ayırmak üzere araya girmiş olan y ünsüzü, düşen bu ikinci ünlünün yerinde kalır.

eyleyse (60/17), neyçün (54/47).

5) Ünlü ile biten bir kelimedenden sonra, yine ünlü ile başlayan bir kelime gelir ve iki kelime arasında bağlantı (lasyon) kurulursa, ilk kelimenin son hecesindeki ünlü düşer. İkinci kelimenin ön ses ünlüsünü kendi hecesi içine alır.

birinc ay (28/20), noldu (10/58), nişleycim (27/63), bell oluk (23/126), nolucu (36/42), allah amanat (46/98), böyl oldu (50/22).

Bazı durumlarda, birleşen ilk kelimenin kapalı hecesi içinde bulunan ünlünün düştüğünde görülür.

yalnayak (58/104), kaynana (72/82).

6) Çok nadir olmakla birlikte yabancı asıllı kelimelerde son ses ünlüsünün düştüğü örnekler mevcuttur.

billah (m.d.), cingen (m.d.), vallah (12/13).

1.1.9. ÜNLÜ TÜREMESİ

Dilimizin ses örgüsüne dayalı olarak, bilinen ve bilinmeyen sebeplerle bazı kelimelerin ön, iç ve son seslerinde ünlü türemesi adı verilen bir takım ses olayları ortaya çıkar. Gerek STT’de gerekse diğer Anadolu ağızlarında görülen ünlü türemesinin yöremizdeki şekilleri şunlardır:

1.1.9.1. ÖN SESTE ÜNLÜ TÜREMESİ (Prothesis)

Türkçede belirli bazı ünsüzler kelimelerin ön sesi olamazlar. Ancak bu kurala aykırı olan bir çok yabancı asıllı kelime dilimize girmiştir. Bu kelimelerin özellikle r- ve l- ile başlayanlarında, Anadolu ağızlarının gösterdiği tepki ve onları kurallı bir ses yapısına uydurma gayreti sonucu, ön türeme dediğimiz ses olayı ortaya çıkar.¹¹⁰

ı- ön türemesi:

ıramazan (54/19), ırhat (64/36), ırhatsız (72/20), ırıhmadlık (21/70).

i- ön türemesi:

ırkat (m.d.), ılazım (70/125), irey (10/62), ileyen (m.d.), irhen (< reyhan) (m.d.), irezillig (21/132).

u- ön türemesi:

urumkala (1/65).

ü- ön türemesi:

ürya (11/85), üleş (22/102), ülüzgar (m.d.), ürüdbe (69/29).

1.1.9.2. İÇ SESTE ÜNLÜ TÜREMESİ (Epenthesis)

Çeşitli sebeplerle Türkçe ve alıntı kelimelerde ortaya çıkabilen iç seste ünlü türemesi, yöremizde oldukça sık görülür.

Çift ünsüzle başlayan alıntı kelimelerde bu iki ünsüzün arasına, çift ünsüzden sonraki ünsüzün niteliğine göre, genellikle dar bir ünlü girer. Alıntı kelimelerin ortasında yan yana gelen -tr-, -tm-, -sr-, -cr-, -gr-, -pr-, -dr-, -dy-, -fy-, ünsüz çiftlerinin arasına, ilk sestten önce veya ikinci sestten sonra gelen ünlünün durumuna göre, ı,i,u,ü dar ünlülerinden biri gelir.

Türkçe kelimelerde iç ses türemesi, kelime ortasında yan yana gelen -bl-, -zl-, -çr-, -sr-, -vc-, -nl- ünsüz çiftlerinin arasına dar bir ünlünün girmesiyle oluşur.

-a- türeme ünlüsü:

alaman (53/23), diyaza (67/19).

-e- türeme ünlüsü:

moderen (75/43), elerim (< alarm) (m.d.).

-ı- türeme ünlüsü:

tıraktör (28/44), gıram (m.d.), tısıla- (m.d.), pıravo (m.d.), tırağya (63/6).

¹¹⁰ Ön seste ünlü türemesi için bk. (Gülensoy, KYA, s. 44), (Korkmaz, NYA, s. 65), (Günşen, KIYA, s. 48), (Yıldırım, AOİA, s. 94), (Öztürk, HA, s. 64)

-i- türeme ünlüsü:

tiren (51/26), inile- (m.d.), aláktirik (16/6), amicengilin (11/39), zekiyasız (51/53)

-u- türeme ünlüsü:

pulan (m.d.), apartuman (m.d.).

-ü- türeme ünlüsü:

löküs (24/23), züluf (m.d.), ücret (m.d.).

Yöremiz ağzında bazı kelimelerin iç seslerinde oluşan ünlü türemeleri ise asli şeklin devamı niteliğindedir.¹¹¹

abıla (m.d.)¹¹², yalnız (34/4), dokuzan (42/40), sekizen (55/19)¹¹³, sızıla- (73/176).

1.1.9.3. SON SESTE ÜNLÜ TÜREMESİ (Epithesis)

Yöremiz ağzında çok nadir durumlarda kapalı bir hecenin sonuna türeme bir e, a, i ünlüsünün geldiği görülür.¹¹⁴

hemi (41/16), zatana (10/95), hemene (54/33).

Kapalı hecenin sonunda oluşan bu türeme yöremiz ağzında genellikle -ken zarf-fiil ekinden sonra oluşmaktadır.¹¹⁵

gelişkene (20/23), verişkene (60/61).

Yöremiz ağzında **ki** bağlacından sonra bir -ne ses grubu türemesi görülmektedir.¹¹⁶

dögmeyimkine (16/152), yeterkine (24/92), dir kine (24/21), niyekine (35/46), olmazkine (3/146), yoktukine (16/29).

1.1.10. ÜNLÜ GÖÇÜŞMESİ

Bir kelime içindeki ünlünün yer değiştirmesine ünlü göçüşmesi denmektedir. Bu konu ile ilgili ilk olarak Caferoğlu “Metathese gelişmesi, yalnızca ünlü

¹¹¹ Ayrıntılı bilgi için bk. (Gülensoy, KYA, s. 45), (Günşen, KIYA, s. 51), (Öztürk, HA, s. 65)

¹¹² Ayrıntılı bilgi için bk. Hasan Eren, “Ağabey ve Abla”, Türk Dili, Haziran 1993, C.1993/1, S.498, s. 405-410.

¹¹³ Ayrıntılı bilgi için bk. Gülensoy, KYA, s. 45.

¹¹⁴ Son seste ünlü türemesi için bk. (Gülensoy, KYA, s. 45), (Günşen, KIYA, s. 51), (Yıldırım, AOİA, s. 96), (Öztürk, HA, s. 66)

¹¹⁵ -ken zarf-fiilinden sonra oluşan -e/-a türemesi için bk. (Gülensoy, KYA, s. 45), (Günşen, KIYA, s. 51), (Yıldırım, AOİA, s. 96), (Öztürk, HA, s. 66)

¹¹⁶ ki bağlacından sonra oluşan -ne türemesi için bk. Öztürk, HA, s. 66.

değişmeleri bahsinde incelenmemeli, buraya ünlü yer değiştirmeleri de eklenmelidir” diyerek ünlü göçüşmesi ile ilgili bir kaç örnek vermiş ve ünlü göçüşmesinin yalnız başına incelenmemesi gerektiğini bildirmiştir.¹¹⁷ Caferoğlu'ndan sonra konu ile ilgili bilgi veren ilk kişi Yıldırım olmuştur. Yıldırım söz konusu göçüşme hadisesini “öndeki geniş, düz ünlü ile arkadaki dar ünlünün yer değiştirmesi” şeklinde tanımlamıştır. Hadisenin Bozdoğan, Avşar, Cerit, Tecirli, Ulaşlı ve yerli ağızlarının konuşulduğu Doğu Çukurova (Osmaniye, Kadirli, Toprakkale, Yumurtalık, Ceyhan ve Kozan) ağızlarında kurallaştığını; Kuzeybatı ağızlarında, merkez ağızlarında ve Yörük ağız adacıklarında çok seyrek olarak görüldüğünü belirtir.¹¹⁸ Yıldırım’dan sonra konuya Öztürk temas etmiş ve Hatay ağızında hadiseye sadece Hassa ve Kırıkhan’da rastlanıldığını, Hatay’ın diğer ilçelerinde ise örneklerin yok denecek kadar az olduğunu belirtmiştir.¹¹⁹

Yöremiz ağızında ise ünlü göçüşmesi hadisesine çok nadir olarak rastlanılmaktadır.

anterilik (< entarilik) (73/33), deyin (< diye) (71/125).

1.2. ÜNSÜZLER

Ünsüzler, boğumlanmaları sırasında ses yolunda belirli bir temasın bir takıntının oluştuğu seslerdir. Ünsüzlerin boğumlanmaları sırasında ses yolunu kapatıp engel meydana getiren ses organları ses telleri, küçük dil, dil, damak, dişler ve dudaklardır. Ünsüzlerin boğumlanma noktaları da bu organların temas noktaları üzerinde sıralanır.

Bugün STT’de 21 ünsüzü vardır: b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z¹²⁰

Anadolu ağızlarında bu 21 ünsüzle birlikte birkaç ünsüz daha kullanılmaktadır.

¹¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Caferoğlu, *Anadolu Ağızlarında Metathese Gelişmesi*, TDAY Belleten, 1955, s.1-11.

¹¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. Faruk Yıldırım, *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2006, s. 97.

¹¹⁹ Ayrıntılı bilgi için bk. Jale Öztürk, *Hatay Ağızı*, Karahan Kitabevi, Adana 2009, s. 78.

¹²⁰ Ergin konuyla ilgili olarak 21 ünsüzü STT’ne ait, üç ünsüzü de (ğ, k, ñ) ağızlara ait olarak görür. Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay., İstanbul 2009, s. 43.

BOĞUMLANMA ÖZELLİĞİ	KATI ÜNSÜZLER				AKICI ÜNSÜZLER			
	PATLATICI ÜNSÜZLER		SIZICI ÜNSÜZLER		GENZEL ÜNSÜZLER		YANAKSAL ÜNSÜZLER	TİTREK ÜNSÜZLER
	+	-	+	-	+	-	+	-
BOĞUMLANMA YERİ								
DUDAK	Çift Dudak	p	p		m			
	Diş Dudak		v	F f				
	Diş		Z	S s				
DİŞ	Diş Eti	T t			n		l í	r í
		Ç ç	J	Ş ş				y
	Sert Damak	g ğ k k'						
DAMAK	Yumuşak Damak				ñ			
		ğ ğ	ğ ğ					
			ğ ğ					
GİRTLAK		ç k	ğ ğ	h h				

1.2.1. STANDART TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BULUNMAYAN ÜNSÜZLER

1.2.1.1. B ÜNSÜZÜ

Patlayıcı bir ünsüzdür. Çift dudak ünsüzüdür. b ünsüzünün biraz tonsuzlaşarak, p ünsüzünün ise biraz tonlulaşarak oluşturduğu yarı tonlu bir sestir.¹²¹

keseB (12/70), Biriç (17/103), kitaBçıda (30/36), Barnağına (30/53), Bişirik (46/12).

1.2.1.2. Ğ ÜNSÜZÜ

Patlayıcı özelliğini biraz kaybederek sızıcılaşmaya başlayan bir ünsüzdür. Yarı tonludur. Sert damağın ön tarafında boğumlanır.

üğ (1/53), gençler (4/17), güç (6/1), işçi (14/12), küçküç (17/78), biçdim (47/45), açdı (32/76).

1.2.1.3. Ç ÜNSÜZÜ

Patlayıcı bir ünsüzdür. Sert damağın ön kısmında boğumlanır. Yarı tonlu, c-ç arasındaki ara bir sestir.

olasıÇçalar (2/37), Çıkıyo (7/61), üÇ (28/8).

1.2.1.4. D ÜNSÜZÜ

Patlayıcı bir diş eti ünsüzüdür. t ünsüzünün tonlulaşması veya d ünsüzünün tonsuzlaşmasıyla oluşmuş şekilleri vardır.¹²²

konusDurdu (12/26), imzalandıkDan (12/74), atDan (30/3), DamaD (30/4), gétDim (31/18), Duzladı (31/35).

1.2.1.5. F ÜNSÜZÜ

Sızıcı ve diş-dudak ünsüzüdür. v-f arasında boğumlanan yarı tonlu bir ünsüzdür.

keFserim (31/88)

1.2.1.6. ğ ÜNSÜZÜ

¹²¹ Anadolu ağızlarındaki diğer şekilleri için bk. Yıldırım, AOİA, s. 108.

¹²² Anadolu ağızlarındaki diğer şekilleri için bk. Yıldırım, AOİA, s. 109.

Yumuşak damağın arka kısmında boğumlanır. Patlayıcı, tonlu bir ünsüzdür. Standart Türkiye Türkçesindeki kalın ünlülerle hece kuran g ünsüzünden daha geride boğumlanır.¹²³

ilhağ (4/132), ğına (7/42), ğız (7/56), ğöldü (12/5), ğazmaya (13/71), ğader (17/55), ğávır (21/75), sigara (23/227).

1.2.1.7. ğ ÜNSÜZÜ

Gırtlakta boğumlanan, tonlu ve patlayıcı bir ünsüzdür.

ğaziden (10/93), ğaya (24/7), yiyeceğ (75/102).

1.2.1.8. ħ ÜNSÜZÜ

Sızıcı, tonlu, gırtlak ünsüzüdür. Arapçadaki ح sesidir.¹²⁴

heydi (1/15), ħarp (1/87), ħayırlı (3/146), ħayetleri (4/8), ciħen (4/37), ħeyir (17/34), soħpet (17/61).

1.2.1.9. ħ ÜNSÜZÜ

Arap alfabesinde hırıltılı h harfi (ح) ile gösterilen, sızıcı ve tonlu gırtlak h'sidir.¹²⁵ ħ ünsüzünün değışmesiyle de oluştuğı görülür.

ħaraba (17/99), vaħıt (18/33), rıħmatlık (19/67), essah (21/113), iħdıyar (21/115), ħarnıp (22/68), poħur (23/80), ħırħız (23/110).

1.2.1.10. ħ ÜNSÜZÜ

Gırtlakta boğumlanan, tonsuz, sızıcı bir ünsüzdür. Genellikle ħ'nin sızıcılıaşmasından oluşmaktadır.

baħsan (8/91), sabaha (13/44), baħ (14/81), yoħsa (28/4), baħsene (28/72), parlaħ (28/85), aħşam (28/103), arħadaş (28/107), öhsürtü (50/173).

1.2.1.11. ħ ÜNSÜZÜ

Yumuşak damağın arka kısmında boğumlanan patlayıcı, tonsuz bir ünsüzdür. k sesinin boğumlanma yerinin arka damağa kaymış şeklidir.¹²⁶

¹²³ Anadolu ağızlarındaki diğerk şekilleri için bk. (Gülensoy, KYA, s. 48), (Günşen, KIYA, s. 53), (Yıldırım, AOİA, s. 104), (Öztürk, HA, s. 46)

¹²⁴ Anadolu ağızlarındaki diğerk şekilleri için bk. Ahmet Bican Ercilasun, *Kars İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2002, s. 100

¹²⁵ Anadolu ağızlarındaki diğerk şekilleri için bk. (Gülensoy, KYA, s. 48), (Günşen, KIYA, s. 52), (Yıldırım, AOİA, s. 105), (Öztürk, HA, s. 46), (Ercilasun, KİA, s. 100)

¹²⁶ Anadolu ağızlarındaki diğerk şekilleri için bk. (Gülensoy, KYA, s. 48), (Günşen, KIYA, s. 52), (Yıldırım, AOİA, s. 106), (Öztürk, HA, s. 46)

artık (46/42), okullar (52/46), kapıyı (63/46), tırakya (63/6), kıızı (15/27), çocuktuğ (53/46), kağıdık (60/28), kardaş (15/38), elektirikler (16/6).

1.2.1.1.12. k ÜNSÜZÜ

Gırtlaktan çıkan patlayıcı ve tonsuz bir ünsüzdür.¹²⁷

kuruyuk (16/12), akşam (16/50), kırk (17/23), yapak (17/33), kalık (22/41), arıgık (55/31), kışlak (66/43), kıtlıkları (67/1).

1.2.1.1.13. l ÜNSÜZÜ

Yanaksı olan l ünsüzünün genzelleşmeye başlamasıyla oluşan bir sestir. l-n arası tonlu bir diş eti ünsüzüdür.

Lahna (9/8)

1.2.1.1.14. ñ ÜNSÜZÜ

Genzel bir ünlü olan ñ ünsüzü orta ve arka damak olmak üzere iki yerde boğumlanır. n ünsüzünün genzelleşmesiyle olduğu gibi analogi yoluyla oluşanlar da vardır. Kelime köklerinde görüldüğü gibi bir takım eklerde de görülür.¹²⁸

piñer (9/5), gelyoñ nu (9/9), ömñüne (9/21), añaycan (21/63), köyüñ (21/7), öñce (21/17), bañe (16/153), deñizgören (21/24), doñuzlar (24/81), góñüllü (75/23), diñdi (11/36), diñedi (11/51), diñeliverdi (16/146).

1.2.1.1.16. s ÜNSÜZÜ

Sızıcı bir ünsüzdür. s ünsüzünün tonlulaşması veya z ünsüzünün tonsuzlaşmasıyla oluşan bir diş ünsüzüdür. z-s arası bir ünsüzdür.

Sekizen (20/3), kşlı (23/25), tetonoS (23/32), serbeSt (28/69), Sekkiz (27/46), beğenmeSsem (30/34).

1.2.1.1.17. ğ, k, l, f ÜNSÜZLERİ

ğ, k, l, f ünsüzleri, kendilerinin ikişer boğumlanma noktalarından daha önde boğumlanmış olan ince ünsüzlerdir.¹²⁹

¹²⁷ Günşen de > sesini KIYA'da (>) şeklinde göstermiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Günşen, KIYA, s. 52), Korkmaz (k) ile (NYA, s. 68) göstermiştir.

¹²⁸ Anadolu ağızlarındaki diğer şekilleri için bk. (Gülensoy, KYA, s. 49), (Günşen, KIYA, s. 52), (Yıldırım, AOİA, s. 108), (Öztürk, HA, s. 46), (Ercilasun, KİA, s. 99), (Korkmaz, NYA, s. 71)

¹²⁹ Anadolu ağızlarındaki diğer şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 54), (Yıldırım, AOİA, s. 102-110), (Korkmaz, NYA, s. 70)

ğavır (1/113), güleş (17/71), kağıtnan (1/57), sahtekarlık (4/104), inkâr (12/36), imkânımız (24/92), haılal (1/130), istiıla (4/63), istıķılal (4/130), miılangaz (9/145), bîr (34/26).

1.2.1.18. ħ, , ÜNSÜZLERİ

Bu tarz ünsüzler, düşme durumuna yaklaşmış olan gevşek boğumlanmalı ünsüzlerdir. Ünsüz düşmesinden bir önceki aşamayı gösteren ünsüzlerdir.¹³⁰

zeħr (4/34), mēħecir (4/47), allāħ (4/94), cümħūriyet (4/183), estāfırlāħ (9/19), veyāħut (14/66), doğru (40/127), ā tı (65/14), a yıldı (10/39), yī mi (15/8), bū dan (18/26), götü mediler (20/16).

1.2.1.19. Ayın (ʿ) ÜNSÜZÜ

Arapçadan yöremiz ağzına geçen bir ünsüzdür. Yöremiz ağzında oldukça baskın olan bu ünsüz genellikle Arapça ve Farsçadan yöremiz ağzına geçen kelimelerde kendini hissettirir.

‘ali (20/32), ‘ammi (22/25), ba‘ezi (22/30), cüm‘e (25/15), y‘ani (26/15), ‘antebe (27/27), ‘ailesi (28/9), cama‘atin (28/75).

Ünlülerde olduğu gibi ünsüzler arasında da bir takım yakınlık ve benzerlikler söz konusudur. Boğumlanmaları sırasında ortaya çıkan bu yakınlık ve benzerliklere bağlı olarak ünsüzler de kendi içinde sınıflandırılırlar.

1.2.2. ÖN SES ÜNSÜZLERİ

Yöremiz ağzında STT’de olduğu gibi sızıcı ve tonlu arka damak ünsüzü ñ Türkçe asıllı kelimelerin ön seslerinde bulunmaz. ħ- ise bilindiği gibi k’dan değişme bir ünsüz olup ön seste pek örneği yoktur. j-, sınırlı olan örneklerin çoğunda yerini c-‘ye bırakmıştır. Bunların dışında kalan ünsüzler ön ses ünsüzü olarak kullanılabilir. Yalnız bunlardan, yansıma kelimeler dışında, f, l, m, n, p, r, ş, z ünsüzleri genel olarak yabancı asıllı kelimelerin ön ses ünsüzüdürler.¹³¹

¹³⁰ Düşmek üzere olan bu ünsüzleri ifade etmek için Günşen ve Korkmaz ünsüzlerin altlarına birer yuvarlak koymuşlardır. (Günşen, KIYA, s. 53), (Korkmaz, NYA, s. 70) Gülensoy ünsüzlerin altına bir nokta (b) koyarak göstermiştir. (Gülensoy, KYA, s. XXI) Yıldırım ünsüzleri satırın üst kısmına kaydırarak (ˆ) göstermiştir. (Yıldırım, AOİA, s. XV)

¹³¹ Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağzları*, TDK Yay, Ankara 2000, s. 55.

c ünsüzü¹³²:

c ünsüzü yabancı asıllı kelimelerin ön seslerinin çoğunda varlığını korur. ceseret (50/204), cara (58/98), cıvıg olur (59/15), cenezeleri (60/46), cennet (61/35), covab (63/39), cephene (66/21).

Türkçe ve bazı yabancı kelimelerde ise durum şöyledir:

ç > c değişimi ile:

cehiz (6/13), cüt (< çift) (62/44), cingen (m.d.), ceğre (m.d.), cılbak (m.d.),

j > c değişimi ile:

cenderme (62/31), cilet (23/284).

s > c değişimi ile: Sadece bir örnekte karşımıza çıkmaktadır.

cıgara (16/8)

f ünsüzü¹³³:

f ünsüzü bazı yansıma Türkçe kelimelerde varlığını korumaktadır:

fırıl- (m.d.), fısılda- (m.d.), fıldır fıldır (m.d.).

Yabancı asıllı kelimelerde ise örnekleri boldur:

fitik (19/83), fırın (23/251), fırtına (34/168), fazla (67/35), fasılya (71/133), farkında (69/25), fırsat (27/90), fağat (69/107), fabrika (4/256), fener (40/123).

h ünsüzü¹³⁴:

Bu ünsüz, STT'de, Arapça ve Farsçadan geçen kelimelerdeki h(ح), h(خ) ve h(ه) ünsüzlerini karşılayan sızıcı ve tonsuz gırtlak ünsüzü olarak bol bol kullanılmaktadır. Bu durum yöremiz ağızında da böyledir.

heber (5/4), hükümet (62/123), heç (23/41), helke (3/65), herkiş (50/30), heyirli (50/244), hödüt (66/13), hölüp (6/84), hüsüsü (54/83)

Yöremiz ağızında, alıntı kelimelerde ön türeme ile oluşmuş şekilleride vardır.

helbet (40/47)

h- ünsüzü, hanı hangı vb. örneklerde de k > h değişimi neticesinde ön seste h- ünsüzünü görmekteyiz.

hanı (17/10), hangı (4/103).

¹³² c ünsüzünün ön sesteki varlığı için bk. (Korkmaz, NYA, s. 76); (Gülensoy, KYA, s. 51); (Günşen, KIYA, s. 57)

¹³³ f ünsüzünün ön sesteki varlığı için bk. (Korkmaz, NYA, s. 76); (Gülensoy, KYA, s. 52); (Günşen, KIYA, s. 58)

¹³⁴ h ünsüzünün ön sesteki varlığı için bk. (Korkmaz, NYA, s. 77); (Günşen, KIYA, s. 59)

Klasik Türkoloji geleneğinde “*Türk dilinde kelime başında asli h- sesi bulunmaz*” diye bir yanlış yargı mevcuttur. Bundan dolayı da çeşitli gramer ve ağız kitaplarında h- ön türemesi almış kelimelerden bahsedilir.¹³⁵ Gülsevin ise konu ile ilgili olarak¹³⁶ “Ana Türk Dili’nde asli bir –p sesi bulunduğunu, bu –p’lerin Moğolca ve Tunguzcada –h ve -f seslerine dönüştüğünü, Türk dilinde ise önce h-‘ye dönüşüp ardından düştüğünü yaklaşık 100 yıldır araştırmacıların söylediğini” belirterek “h-‘li şekilleri düşürmeyip koruyan bazı örneklerin de çeşitli ağızlarda serpinti halinde yaşadığını” ifade eder. Sonra da yöremiz ağızında da kullanılan ve bizim de metin dışı olarak derlediğimiz *hayva*, *höl*, *hörküç*, *höllük*, *höyük* kelimelerinin başlarındaki h- sesinin ön türeme değil asli olduğunu söyler.

hayva (12/48)

Bunların yanında ön türeme ile oluşmuş şekiller de yöremiz ağızında mevcuttur.

höte (42/4), horda (37/143), hötede (46/79).

s- / ş- > h- değişmesi ile oluşmuş şekiller ise şöyledir:

heslenmiyom (12/58), hös (15/32), hümür- (m.d.), hindi (25/5), heyle (49/45), horalara (67/59), huna (37/57).

Yansıma ile oluşmuş ön ses h-‘ler şu kelimelerde karşımıza çıkmaktadır.

hangırdamak (m.d.), hangırdı (62/138), hangırdaşmak (m.d.), hingirti (m.d.), ha ha etmek (62/143).

l ve r ünsüzleri¹³⁷:

Yabancı kelimelerin ön seslerinde bulunan l- ve r- ünsüzlerinin önlerine, diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi, bölgemizde de a, e, ı, i ünlülerinden birisini aldığı ve böylece bir ön türeme olayı meydana getirdiğini bundan önce ilgili bölümde belirtmiştik. Bununla birlikte STT’de olduğu gibi yöremiz ağızında da bazı r’li ve l’li kelimelerin ön türeme almamış şekilleri de kullanılmaktadır. Ancak bu durum çok yaygın değildir.

limon (33/167), leğeni (46/52), loğum (16/90), reisi cumhur (27/97).

¹³⁵ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay., İstanbul 2009, s. 50’de **hayva**; Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara 2006, s. 67’de **höyük**, **hörgüç**, **harık** örneklerini ön türeme h- sesi olarak verirler. (Kalay, EDİA, s. 58’de **haçız** (**açız**); (Sağır, EYA, s. 111’de **hayva**, **hark**); (Korkmaz, NYA, s. 77’de **hindi**, **hayva**); (Demir, OİYA, s. 84’ de **hayva**, **havuşla-**) ...vb.

¹³⁶ Gürer Gülsevin, *Yaşayan ve Tarihi Türkiye Türkçesi Ağızları*, Özel Kitaplar, İstanbul 2010, s. 53.

¹³⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. (Korkmaz, NYA, s. 75); (Gülensoy, KYA, s. 50); (Günşen, KIYA, s. 56)

n > l değişimi ile:

laylon (33/43)

m ünsüzü¹³⁸:

aş maş, kuş muş gibi anlamdaş kelimeler ve yansımalar dışında, ancak yabancı kelimelerde önses olarak bulunmaktadır.

millet (62/57), motur (16/21), mezeri (61/62), maya (61/13), menengiç (62/51), memleketlere (62/94).

Birkaç yabancı kelimede de yer yer b > m değişimi ile ön seste görülmektedir:

māna (< bahane) (m.d.)

n ünsüzü¹³⁹:

“Ne” soru zamiri ve bundan türeme nişliyon, nedek, nolucu, nāpak gibi yöreye has bazı kelimeler dışında n- ile başlayan Türkçe kelime hemen hemen hiç yoktur.

nāmıs (15/115), nişan (22/24), nakış (22/37), nakledicim (33/15), nokta (24/112), nene (6/20).

p ünsüzü¹⁴⁰:

Genellikle yabancı kelimelerin ön seslerinde varlığını sürdüren bir ünsüzdür.

para (12/87), perişan (34/46), pilav (46/5), piyāda (47/59), pigamber (50/134), piñere (26/38), pişman (33/33), pişme (50/233).

Bazı Türkçe ve bazı yabancı kelimelerde b > p değişimi ile ön ses ünsüzü olmuştur.

pıçak (75/77), paqlav (36/89), paca (16/86), püsküvüt (m.d.), pağala (32/20)

ş ünsüzü¹⁴¹:

Türkçe kelimelerde, yansımalar dışında ön ses ünsüzü olarak asli olmayan bir sestir. Bunun yanında alıntı kelimelerde çokça kullanılmaktadır.

¹³⁸ m ünsüzünün ön sesteki varlığı için bk. (Korkmaz, NYA, s. 77); (Günşen, KIYA, s. 59)

¹³⁹ n ünsüzünün ön sesteki varlığı için bk. (Korkmaz, NYA, s. 76); (Günşen, KIYA, s. 57); (Gülensoy, KYA, s. 51)

¹⁴⁰ p ünsüzünün ön sesteki varlığı için bk. (Korkmaz, NYA, s. 77); (Günşen, KIYA, s. 58); (Gülensoy, KYA, s. 52)

¹⁴¹ ş ünsüzünün ön sesteki varlığı için bk. (Korkmaz, NYA, s. 76); (Günşen, KIYA, s. 57); (Gülensoy, KYA, s. 52)

şangır şangır (m.d.), şırıl şırıl (m.d.), şak edene (33/189), şeker (71/9), şerbet (73/17), şansınız (58/15), şükür (58/2), şekil (4/91)

şu, şöyle, şeyle, şindi, şincik gibi yaygın olarak kullanılan Türkçe kelimelerin de *uş ol, uş öyle, uş indi* gibi birleşik şekillerin kaynaşmasından oluştuğu bilinmektedir.

z ünsüzü¹⁴²:

zülûf (m.d.), zahmetli (5/19), zahir (23/280), zamân (23/287), züğüryon (31/71), zibil (51/71), zeytin (50/58), ziyaret (48/27), ziyan (41/118), zor (8/26), zannedersem (34/61) gibi yabancı asıllı kelimelerde sıkça görülür.

Bazı durumlarda da yabancı ve Türkçe kelimelerde s > z değişimi ile yer alır.

zabah (73/94), zebze (67/28), zekzen (70/12), zopa (1/60), zöhür (28/105).

zangır zangır titredi (m.d.) ve zart zurt (m.d.) gibi yansıma kökenli kelimelerde de karşımıza çıkar.

1.2.3. ÜNSÜZ UYUMU

Türkçe kelimelerde yan yana gelen ünsüzlerin ton bakımından uyumlu olması durumuna *ünsüz uyumu* diyoruz. Bu uyuma göre STT’de, kelime içinde tonlu ünsüzler tonlu ünsüzlerle, tonsuz ünsüzler tonsuz ünsüzlerle yan yana bulunur. Bilindiği gibi, tonlu ünsüzler; tonsuz karşılığı olanlar ve tonsuz karşılığı olmayanlar olmak üzere ikiye ayrılırlar. Tonsuz karşılığı bulunan b, c, d, g, ğ, ğ, j, v, z ünsüzleri tonsuz ünsüzlerle, bu ünsüzlerin tonsuz karşılıkları olan p, ç, t, k, k, h, ş, f, s ünsüzleri de tonlu ünsüzlerle bir arada bulunamaz. Yöremiz ağzında zaman zaman ünsüz uyumunun bozulduğu görülür. Bunun en önemli sebebi hece sonlarındaki yarım tonlu ünsüzlerdir. Bir diğer sebebi ise STT’de hem tonlu hem tonsuz şekilleri olan bazı eklerin yöremiz ağzında tek şekilli olmasıdır.¹⁴³ Bunların dışındaki en önemli uyumsuzluk nedeni ise kullanım şekillerinin kişiye özgü olmasıdır. Yöremiz ağzında ünsüz uyumu STT’den daha fazla görülür.

güççük (23/22), südcü (33/145), zeydçilerin (55/62), geldikten (52/67), gaşşıgtı (7/126), ocaktan (22/64), nogt ya (24/112), bekci (63/53), açıkcası (23/58),

¹⁴² z ünsüzünün ön sesteki varlığı için bk. (Korkmaz, NYA, s. 76); (Günşen, KIYA, s. 56); (Gülensoy, KYA, s. 50)

¹⁴³ Ayrıntılı bilgi için bk. Yıldırım, AOİA, s. 110.

netcin (36/55), beleşçiler (24/32), atDan (30/4), çıkDı (31/16), erkekdi (33/114), solukda (33/237), diçcılık (57/24), kitaBıda (30/36), olasıÇcılar (2/37).

1.2.4. ÜNLÜ-ÜNSÜZ UYUMU

Ünlü-ünsüz uyumu; dilimizde ince ve kalın olmak üzere iki türleri bulunan ünsüzlerden incelerinin ancak ince ünlülerle, kalınlarının da ancak kalın ünlülerle yan yana bulunabilmesi demektir. Bu Türkçe için çok sağlam ve umumi bir kaidedir.¹⁴⁴

Yöremiz ağzında k ünsüzü bazı kelimelerde yanındaki ince ünlüye rağmen boğumlanma noktasını orta damağa çeker. İnce ünlünün bu değişmede boğumlanma noktasını koruması, kelimedeki ünlü-ünsüz uyumsuzluğunun meydana gelmesine sebep olur. Bazı örneklerde ise orta damağa kayan k ünsüzü yanındaki ünlüyü yarı ölçüde kalınlaştırmıştır.¹⁴⁵ g ve k ünsüzlerinin bulunduğu alıntı kelimelerde, ğ, k ve ince ünlüler yan yana geldiğinde ünlü-ünsüz uyumunun bozulduğu görülür.¹⁴⁶

ķáħve (62/11), yáķeyeceksin (7/162), daķķede (19/35), irķet (62/130), ķáħķe (69/120), ķáder (8/57), ķáħveci (12/37), tekne (1/124), daħnek (67/96), aleķtirikli (7/125), ķeķiyok (17/125), ufag tefek (22/18), bekmez (22/68), vekilsin (27/28).

Yöremiz ağzında bazı durumlarda k ve g ünsüzleri yanlarındaki ö ve ü ünlülerini, g ve k ünsüzlerinin boğumlanma noktalarının geriye kaymasına paralel olarak yarı kalınlaşarak ó ve ú ünlülerine dönüştürür. Bu nedenle ünlü-ünsüz uyumunun bozulduğu da görülür.¹⁴⁷

ģórev (30/46), ğúnüm (1/37), ğórev (3/82), yükúnnen (11/110), öķúzdamaına (2/55), ğómlek (13/35), ğóñüllü (15/50).

dilā kelimesinde hece kaynaşmasıyla kaybolan ğ ünsüzü kendi kalınlaştırma etkisini yanındaki ünlüye yüklediğinden, iki ince ünsüzün kaynaşmasından bir a ünlüsü oluşmuştur. Bu ünlünün oluşması ile de bahis konusu olan kelimenin ikinci hecesi kalınlaşmış olduğundan kelimedeki dil benzeşmesi kuralı bozulmuştur. Bu durumda kalınlaşmış a ünlüsüne paralel olarak bu ünlünün hecesi içinde bulunan l

¹⁴⁴ Ahmet Bican Ercilasun, *Kars İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2002, s. 104.

¹⁴⁵ Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yay., Ankara 1996, s. 126.

¹⁴⁶ Ercilasun bu özelliği bilhassa Azeri ve Terekeme Ağızları için belirtmiştir. bk. Ercilasun, KİA, s. 104.

¹⁴⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 111), (Ercilasun, KİA, s. 105)

ünsüzünün kendi boğumlanma noktasını dış bölgesinden alıp dişeti bölgesine kaydırması gerekirdi. Oysa ki böyle olmamış, l ünsüzü boğumlanma noktasını kalın bir ünsüz ile hece kurmuş olmasına rağmen geriye kaydırmayarak, yine ön boğumlanmalı olarak kalmıştır. Böylelikle de ünlü-ünsüz uyumu bozulmuştur.¹⁴⁸ Yöremiz ağzında çok nadir görülen bir özelliktir. Kişilere bağlı olarak kullanıldığı bile düşünülebilir.

ha1al (10/130), 1a1a1a (19/15), 1a1ında (46/24).

1.2.5. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

Ünsüz değişmesi genel olarak bir ünsüzün başka bir ünsüze dönüşmesidir. Bir ünsüz yerini kelime içindeki başka bir ünsüze bırakır.

1.2.5.1. TONLULAŞMA

Tonsuz ünsüzlerin tonlu karşılıklarına dönüşmesine tonlulaşma¹⁴⁹ sedahlılaşma¹⁵⁰, ötümlüleşme¹⁵¹ denmektedir. Bu ses olayı kelime içerisinde üç farklı yerde meydana gelmektedir. Bunlar:

1.2.5.1.1. Ön Seste Tonlulaşma

Ön seste tonlulaşma hadisesi bazı ses değişimlerinde kurallaşmış durumdayken bazılarında tamamen kuralsızdır.

1) ç- > c-

Bu değişme çok yaygın değildir.

cocu1um (1/90), 1olu1un comla1ın (71/117), corab (7/108), cıkaca1ı (7/137), camlı1a (12/11).

Bazı kelimelerde, özellikle de alıntı kelimelerde kurallaşmış durumdadır.

cimcik (m.d.), cıscılba1 (m.d.), cingen (m.d.), ce1iz (6/13), cıvı1 (59/15).

2) f- > v-

Bölgemizde çok nadir olarak karşımıza çıkmaktadır.

vesüpanallah (m.d.)

¹⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 111), (Ercilasun, KİA, s. 105), (Korkmaz, NYA, s. 72). Bu özelli1i Korkmaz ve Ercilasun Kıp1ak Türk1esinden gelen bir özellik oldu1unu söylemektedirler.

¹⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için bk. (Günşen, KIYA, s. 64); (Gülensoy, KYA, s. 56); (Gemalmaz, EİA, s. 162); (Korkmaz, NYA, s. 84)

¹⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bk. (Ergin, TDB, s. 63); (Ercilasun, KİA, s. 106)

¹⁵¹ Ayrıntılı bilgi için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 112); (Öztürk, HA, s. 79)

3) h- > ħ-, ħ-

Yöremiz ağzında genellikle kişilere göre değişiklik gösteren bir değişimdir.

Ancak bazı kelimelerde kurallaşmıştır.

ħarp (1/87), ħayırlı (3/146), ħáyet (4/8), ħödüd (4/37), ħanım (13/84), ħacı (15/4), ħuyu ħusu (10/100), ħayvancılıktan (12/48).

4) k- > g-, ğ-

Bilindiği gibi, k- ünsüzü, Eski Türkçe döneminden bu yana tarihi bir gelişme içinde Doğu ve Kuzey Türkçelerinde varlığını korurken, Batı Türkçesinin tarihi gelişimine uygun olarak, ince sıradan kelimelerde tonlulaşarak yerini g'ye bırakmıştır. Dolayısıyla bu durum, Batı Türkçesine dahil olan STT için de bir kural halindedir: gez-, gör-, gel-, göç- ... vb.

İlk hecesinde düz ünlü taşıyan kelimelerde k- > g- değişmesi, yöremiz ağzı ile STT'de ortaktır.

gettiğime (41/52), geldik (45/1), gezdik (48/28).

STT'de ön sesleri tonsuz olan Türkçe ve yabancı asıllı kelimelerin bir kısmı bölgemizde ön ses tonsuzlaşmasına uğramıştır.¹⁵² Ancak yöremiz ağzında bu durum çok yaygın değildir. Bu kelimeler hem g'li hem k'li kullanılmaktadır. Hatta k'li kullanımlar daha yaygındır.

gendimi (46/16), ğışidik (32/63), goyun (17/35).

Bazı kelimelerde ise bu durum neredeyse kurallaşmış şekilde görülür.

gemig (75/5), gelebeg (m.d.), geçi (10/78), gaşşıg (7/130).

STT'de kural dışı olarak Türkçe veya yabancı asıllı olup da Türkçeleşmiş sayılan kim, kimi, köy, kül, köfte gibi bazı kelimelerin ön seslerindeki k'ler tonlulaşmadan kalmıştır.

kömeler (24/163), uzunköprü (28/51), kıydü (28/11), küfte (46/8), köpek (14/65), kömeç (71/24), kitap (30/36), kebab (33/243).

Yöremiz ağzında STT'ye aykırı olarak g- > k- değişimine uğramadan, yani k-'yi tonlulaştırmadan Eski Türkçedeki gibi devam ettiren kelimeler de vardır.

kimi (33/25), keri (33/16), kölge (< gölge) (23/210).

¹⁵² Anadolu ağızlarındaki diğer şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 60); (Gülensoy, KYA, s. 52); (Gemalmaz, EİA, s. 163); (Korkmaz, NYA, s. 79); (Yıldırım, AOİA, s. 113); (Öztürk, HA, s. 80); (Ercilasun, KİA, s. 107)

Bunlara dayanarak yöremiz ağzında her ne kadar k- > g- değişimi olsa da yöremiz ağzı k- tarafındadır.

5) k- > -ğ-, ğ-

STT'deki tonsuz k-'ların tonlulaşıp ğ-'ya dönmesi yöremiz ağzında görülen bir ses hadisesidir.¹⁵³

ğapı (37/32), ğazan (22/63), ğaza (22/77), ğazma (23/303), ğaba (23/69), ğadın (7/16), ğış (13/25), ğuşağını (7/98), ğarşılıklı (7/46), ğollar (22/27), ğoyuluğu (22/59), allah ğorusun (23/12), ğonuşyom (23/146).

Yöremiz ağzında gerek Türkçe kelimelerdeki k-'ler gerekse yabancı asıllı kelimelerdeki ğ-'ler boğumlanma noktalarını arka damaktan gırtlığa çekerek patlayıcı ve tonlu gırtlak g'sine de (ğ) dönüştürmüşlerdir.¹⁵⁴ Ancak yöremiz ağzındaki örnekleri sınırlıdır.

ğaya (24/7), ğazi (10/93), ğalmadı (24/32), ğader (17/55), ğavırısın (23/71).

kağk- (70/41), kısmat (72/85), kıyammat (1/81), koğu (21/55), kırk (26/4) gibi bir takım kelimelerde ise k-'lar kendilerini muhafaza etmişlerdir.

6) p- > P-, b-

Eski Türkçede kelime başında p- ünsüzünün bulunmadığı bilinmektedir. Batı Türkçesinde b- > p- değişmesiyle ortaya çıkan kelime başı p-'lere daha Eski Anadolu Türkçesi döneminin sonlarında rastlanır. Böyle olmakla birlikte “Eski Anadolu Türkçesi umumiyetle b- tarafındadır.”¹⁵⁵ Türkiye Türkçesinde ise b- > p- değişmesiyle oluşmuş p-'li kelimeler mevcuttur. Yöremiz ağzı STT'deki p-'li şekillerin bir kısmını devam ettirirken bir kısmında da daha eski olan b-'li şekilleri korur.¹⁵⁶ Bu açıdan STT'ye bakarak p- > b- değişmesi şeklinde yorumlanabilecek yapıları eski şeklin devamından ibaret saymak gerekmektedir.¹⁵⁷

¹⁵³ Anadolu ağızlarındaki diğer şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 61); (Gülensoy, KYA, s. 53); (Gemalmaz, EİA, s. 164); (Korkmaz, NYA, s. 81); (Yıldırım, AOİA, s. 114); (Öztürk, HA, s. 81); (Ercilasun, KİA, s. 107)

¹⁵⁴ Anadolu ağızlarındaki diğer şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 61); (Korkmaz, NYA, s. 81)

¹⁵⁵ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay, İST, 2006, s. 83.

¹⁵⁶ Ercilasun b-'lerin korunmasını Azeri sahası özelliği olarak kabul eder. Ayrıntılı bilgi için bk. Ercilasun, KİA, s. 109.

¹⁵⁷ Anadolu ağızlarındaki diğer şekilleri için bk. (Gülensoy, KYA, s. 54); (Gemalmaz, EİA, s. 166); (Korkmaz, NYA, s. 83); (Yıldırım, AOİA, s. 115); (Öztürk, HA, s. 81); (Ercilasun, KİA, s. 109)

barnağ (69/55), bişirik (73/21), balcan (45/79), begmez (45/79), bişme (54/56), bahriz (m.d.)

7) s- > z-, S-

Yöremiz ağzında az görülen bir ses hadisesidir. Ancak görüldüğü kelimelerde kurallaşmıştır.

zebze (67/28), Sekzen (70/12), zefillik (72/28), zalatalık (31/14), zopa (1/60), zöğür (28/105), zabağ (15/66)

8) t- > d-, D-

Eski Türkçede ön seste bulunan t-’ler Eski Anadolu Türkçesinde d- olmuş, bu d-’lerden bir kısmı Osmanlı Türkçesinde ve Çağdaş Türkiye Türkçesinde tekrar t-’ye dönmüş bir kısmı ise d- olarak devam etmiştir.¹⁵⁸ Yöremiz ağzında d-’leşme temayülü oldukça fazladır.¹⁵⁹

dadlı (30/58), depig (m.d.), duz (54/54), dülbent (m.d.), dırnaqlarımı (11/12), dıkılsa (27/2), dāvşan (51/83), daş (59/10), daraglık (69/67), dabanca (69/22), darçın (m.d.), danışak (7/20), daradım (6/117), diyaza (67/19), depe (53/82), depele (33/199), dağıldı (67/109).

1.2.5.1.2. İç Seste Tonlulaşma

STT’de, son seste bulunan p, ç, t, k ünsüzleri, bu kelimelerin ekler ile genişletilmeleri sırasında iki ünlü arasında kaldıklarında, bilindiği gibi çok kere tonlulaşıp b, c, d, ğ seslerine dönerler. ağaç/ağaca, kitap/kitabı, çiçek/çiçeğin, bulut/buluda ... vb.¹⁶⁰ Aynı değişim çoğu zaman yöremizde de böyledir.

gapadırık (9/88), kaynadırık (33/202), ağacının (33/139), kitabı (14/62).

Ekleme ile ilgisi olmayan, daha ziyade iki kelime arasındaki bağlantı hali ile iki ünlü ya da bir ünlü ile bir akıcı ünsüz arasında kalan p, ç, t, k ünsüzlerinde de tonlulaşmalar olur.

¹⁵⁸ Faruk Yıldırım, *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2006, C.1, s. 116.

¹⁵⁹ Anadolu ağızlarındaki diğer şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 62); (Korkmaz, NYA, s. 82); (Gülensoy, KYA, s. 53); (Gemalmaz, EİA, s. 166); (Yıldırım, AOİA, s. 116); (Öztürk, HA, s. 81); (Ercilasun, KİA, s. 108) Söz konusu değişimle ilgili Korkmaz Bartın yöresinde d- temayülünün STT’den fazla olduğunu söyler. (Korkmaz, BYA, s. 17) Bu konu ile ilgili Ercilasun d- temayülünü özellikle Azeri ve Terekeme ağızlarında olduğunu söylemektedir. Korkmaz Nevşehir için, Günşen Kırşehir için bu temayülün fazla olmadığını yöre ağızlarının t-’leri koruduğunu söylerler.

¹⁶⁰ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay., İstanbul 2006, s. 63.

ufağ ıdı (19/118), yoğ umuş (21/41), kurtarmağ uçun (4/223), soğug oluk (17/30).

1) -ç- > -c-, -Ç-

Kelime sonlarına eklenen hecelerin ön sesinde olduğu gibi eklerle genişletilmiş kelimelerin son seslerinde de oluşabilmektedir.

ucumuz (2/35), acılık (16/39), bekcisi (65/53), borcağ (m.d.), gücünüz (3/147), kazançlar (3/146), boğcalara (7/123), açıkcası (23/58).

2) -f- > -v-, -F-

Çok nadir görülen bir değişimdir.

zifav odasına (m.d.)

3) -h- > -h-, -h-

şehirleşme (4/20), ilhağ oldu (4/132), zahter (5/52), ahlacı 28/116), sұhan (29/3), ır hmatlık (33/162), káhpe (37/122), siyehe (44/60), ev şehibini (63/47).

4) -h- > -y-

Birkaç kelimedede karşımıza çıkar. Ancak bu kelimelerde de kurallaşmış durumdadır.

ğayfe (17/61), ğayfaltı (m.d.)

5) -k- > -g-

Yöremiz ağızında bu tonlulaşma hadisesinin örnekleri de vardır.

esgi (59/4), begmez (22/68), mercimegli (59/14), ineg oldum (16/158), döşşeg olurdu (19/70), emeg etmissin (47/91), çökeleg olur (54/59), evlilig olur mu? (17/52).

6) -k- > -ğ-, -ğ-

Bu ses değişimi ön sese istinaden iç seste daha yaygın bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

aşğar (21/83), yoğmuş (20/25), ğalığdı (19/8), sandığ alillar ıdı (22/19), ğupğuru (18/27), ocağtan (22/64), ğırğı (23/45).

7) -p- > -B-, -b-

Yöremiz ağzı bu değişim hadisesinde STT ile birleşmektedir. Ancak STT'den farklı olarak *-p- > -B-, -b-* değişimi yer yer kelime ortasındaki hecelerde görülür.

kitabı (14/62), sebebi (69/14), abdezimi (31/7), dibinde (36/30), cıblak (41/96), keseBde (12/70), kitaBçıda (30/36).

8) *-s- > -z-, -S-*

Yöremiz ağzında yarı tonlulaşmış şekilleri nadir olarak karşımıza çıkar.

Sekzen (12/34), dokzan (14/75), serbeS etmiş (28/69), beğenmeSsem (30/34).

9) *-t- > -d-, -T-*

Yöremiz ağzında, yalın ya da ekler ile genişletilmiş kelimelerin iç seslerinde yan yana bulunan patlayıcı veya sızıcı iki katı ünsüzden sonuncusu, birincisinin tonlu ya da tonsuz oluşuna bağlı olmaksızın çoğunlukla tonludur. Bu yabancı asıllı kelimeler içinde geçerlidir. Pek yaygın örnekleri olan bu tonlulaşma hadisesi ile yöremiz ağzı, STT'ye hakim olan ünsüz benzeşmesi, yani iç seste iki tonlu ya da tonsuz ünsüzün yan yana bulunabileceği kuralından ayrılmaktadır. Bu durum, öteki Anadolu ağızları içinde geçerlidir.¹⁶¹ Bilinen geçmiş zaman, yaklaşma ve uzaklaşma eklerinde *-t- > -d-, -T-* değişiminden dolayı neredeyse tek şekillilik söz konusudur. Bu durum birkaç istisnası olmakla birlikte kurallaşmış durumdadır. Bu tek şekillilik EAT ve Osmanlı Türkçesinin devamı niteliğindedir.¹⁶²

āñadıcı (56/54), işde (20/32), ekdi (13/67), ıhdiyar (21/115), üsdüne (32/27), hasdalıkdan (65/26), oynadıverek (25/145), abdezimi (3/7), isdiyo (36/71), südünü (46/23), unuduğum (73/53), daşda (6/83), yapıdı (10/94), dağıdıllar (43/32), kuruğyok (50/226), knuşDurdu (12/26), imzalandıkDan (12/74), arvaddan (73/73), atdan (9/25).

1.2.5.1.3. Son Seste Tonlulaşma

Yöremiz ağzında son seste tonlulaşma hadisesi çok sık görülmez. Son seste gerçekleşen tonlulaşma örneklerinden bazıları şunlardır:

1) *-ç > -c-, -Ç*

¹⁶¹ Ayrıntılı bilgi için bk. (Günşen, KIYA, s. 64); (Korkmaz, NYA, s. 84); (Gemalmaz, EİA, s. 166); (Yıldırım, AOİA, s. 120); (Öztürk, HA, s. 83); (Ercilasun, KİA, s. 108)

¹⁶² Gürer Gülsevin, *Yaşayan ve Tarihi Türkiye Türkçesi Ağızları*, Özel Kitaplar, İstanbul 2010, s. 15.

kör olasıÇçalar (2/37), yamac (3/78), bulamac (17/121), sac ekmeğini de (23/269), ac (31/45).

2) -h > -ħ, -ḥ

sabeḥ (33/65), siyeḥ (44/23), esseḥ (73/52), semiḥ (28/44), messáḥ (15/60), zabaḥ (15/66).

3) -k > -g

ekmeg (16/46), ineg (17/36), evlilig (17/53), ufağ defeg (21/20), irezillig (21/132), güççüg (23/82), kesmeg için (24/47), geyig (51/85), kütüg (71/89).

4) -k > -ğ, -ġ

kağ (10/30), hamırlığ (71/20), sağlığ (72/47), bardağ (71/21), otağ (75/51), açığ eyleye (71/68), baryağ (71/91), kızamığ (71/108), sıcağ (72/45), muvaffağ eylesin (4/7), ġaşşığ (7/130), tabağ (7/182).

5) -p > -P, -b

şekib (11/53), ‘ayıb (11/60), cüvab (14/89), nasib eylesin (15/21), dolab (19/71), ħarb edek (21/90), ħarnıb (22/68), kébab (34/101), ħab (52/83).

6) -s > -z, -S

herkeS (17/124), ıtıraz (29/18), tetenoS (23/32), beS (12/59).

7) -t > -d, -D

yoğurd (19/26), dörd (22/42), dāmad (33/100), kurd (11/110), ad (12/23), arvad (16/42), hödüd (17/104), yükled (21/73), tatbıkad (24/104), nohud (47/44).

1.2.5.1.4. Tonlu Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

Yöremiz ağzında bazı durumlarda g sesleri ġ sesine dönüşebilmektedirler. ġ ünsüzü ise bazen geriye kayarak gırtlak ġ’ sine dönüşür.¹⁶³

ğaste (34/26), ġoñüllü (15/50), ġórdüğüm (11/3), ġómleklerden (13/35), damğasını (8/65), sallanğaç (58/26), ġaziden (10/93)

¹⁶³ Ayrıntılı bilgi için bk. Karahan, AAS, s. 127.

1.2.5.2. TONSUZLAŞMA

b, c, d, g, ğ, ğ, j, m, v, z tonlu ünsüzlerinin tonsuz karşılıkları olan p, ç, t, k, k, h, f, s, ş ünsüzlerine dönüşmesi olayına tonsuzlaşma denir.

1.2.5.2.1. Ön Seste Tonsuzlaşma

Ön seste tonsuzlaşma olayları daha çok Eski Türkçenin ön seste tonsuz ünsüzlerin korunması şeklinde görülmektedir.¹⁶⁴

1) b- > p-, P-

Bilindiği gibi Türkçenin ön seslerinde p ünsüzü asli değildir. p- ile başlayan kelimeler genellikle b- > p- değişimine uğrayarak oluşmuşlardır. Yöremiz ağzında kullanımı oldukça yaygındır.¹⁶⁵ Bu konuda doğu ağızları ile birleşmektedir.¹⁶⁶ Genel olarak karakteristiktir.

pağlav (16/90), püsküvüt (m.d.), pıçak (4/73), pirket (m.d.), pravo (m.d.), patus (62/74), pölen (< bölersin) (9/95), pacalık (16/86), pozuldu (27/83), pahala (32/20).

Yöremiz ağzında hem p-‘li hem de b-‘li şekilde telaffuz edilen örneklerde vardır.

palta (m.d.), pölüktedim (26/28)

2) c- > ç-

Yöremiz ağzında oldukça nadir görülür.

çeket (28/67),

3) d- > t-

Yöremiz ağzında bazı kelimeler ön seslerindeki t-‘leri korumuşlardır. Bu durum yöremiz ağzının t- > d- değişimi bakımından STT’den geride kaldığını gösterir. Bununla birlikte d- > t- değişimine uğrayan az sayıda kelime yöremiz ağzında mevcuttur.

tiken (37/8), toktur (18/17), tene (18/16), tomatıs (59/13), tuvar (37/52).

4) g- > k-

¹⁶⁴ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Gemalmaz, EİA, s. 174); (Yıldırım, AOİA, s. 121); (Öztürk, HA, s. 85); (Ercilasun, KİA, s. 109)

¹⁶⁵ Öztürk’ün konu ile ilgili verdiği örneklerin (Öztürk, HA, s. 85) çoğu Hatay’ın Yayladağı ilçesine aittir. Öztürk bu örneklerin Karadeniz Bölgesi ağızlarında daha yaygın olduğunu söylemektedir.

¹⁶⁶ Ayrıntılı bilgi için bk. (Gemalmaz, EİA, s. 175); (Ercilasun, KİA, s. 111)

STT’de g-‘li olan bazı kelimelerin yöremiz ağızında eski şekillerini devam ettirdiklerini yukarıda ilgili bölümde söylemiştik. (bk.1.2.5.1.1.) kölge, kimi, keri, köm- gibi kelimelerde k-‘ler kendilerini STT’deki k- > g- değişiminden korumuşlardır.

Yöremiz ağızında oldukça yaygın bir kullanıma sahip olan *keri* kelimesinin ön sesi olan k sesini de korunan ünsüzlerden saymak gerekir kanaatindeyiz.

keri (7/2; 45/23; 58/30)

5) ğ- > k-

Yöremiz ağızı, birçok Anadolu ağızının aksine kelime başı k-‘ları korumuştur.

kırk (28/15), kader (28/5), kıyamat (7/27), kazos (m.d.)

6) v- > f-

Yöremiz ağızında çok az örnekleri vardır.

fites (m.d.)

1.2.5.2.2. İç Seste Tonsuzlaşma

Yöremiz ağızında iç sese ait tonsuzlaşma örnekleri çok fazla değildir.¹⁶⁷

1) -b- > -p-, -P-

mapısane (m.d.), maşrapa (m.d.),

2) -c- > -ç-

karınçe (m.d.), yalançılık (4/104), değirmençi (11/108), öryençi (63/25), tamirçi (69/158), düğünçü (21/27), oyunçu (7/43), miyençi (49/27), dükkānçilik (66/85)

3) -d- > -t-

apantis (m.d.)

4) -g- > -k-

süpürke (58/105)

5) -ğ- > -h-

dañnek (< değnek) (61/26)

6) -v- > -f-

¹⁶⁷ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 66); (Korkmaz, NYA, s. 86); (Gülensoy, KYA, s. 57); (Gemalmaz, EİA, s. 176); (Yıldırım, AOİA, s. 123); (Öztürk, HA, s. 85); (Ercilasun, KİA, s. 109)

üfelemek (< ovalamak) (16/27), ğayfe (< kahve) (17/61), ğayfeltı (< kahvaltı) (m.d.)

7) -z- > -s-

Ön seste bu tonsuzlaşma türüne hiç rastlanılmazken iç seste en çok karşımıza çıkan tonsuzlaşma türüdür.

ğaste (34/26), yüssükleri (52/23), teskere (47/74), sürülmesse (37/159), hiç olmassa (2/44), komassan (37/153), kazandırmassa (11/21), māmurlamassan (37/153), çalışmassan (17/125).

1.2.5.2.3. Son Seste Tonsuzlaşma

Yöremiz ağzında çok seyrek olmakla birlikte bazı tonlu ünlülerin tonsuz kaşılıklarına dönüştüğü görülür.¹⁶⁸

Yöremiz ağzında, son seste tonlulaşmaya sadece z- > s- ve z- > ş- değişimlerinde rastlanılır.

avanos (m.d.), temmus (m.d.), çeş- (çöz-) (m.d.), propos (< protez) (34/166), nüfus (26/25),

1.2.5.2.4. Tonsuz Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

Yöremiz ağzında sık bir şekilde k ünsüzü ƙ ve ƙ ünsüzüne dönüşür.

doƙzan (37/6), ƙaƙmağ (m.d.), ƙız (25/26), ayak (25/1), başƙa (25/17), saƙlıyom (37/44), sağlık (37/3), yaƙığım (37/9), oƙuyuk da (38/6), cıblaƙlık (41/92), oruk yaparık (46/9).

1.2.5.3. SÜREKLİLEŞME

Süreksiz bir ünsüzün sürekli bir ünsüze dönüşmesine süreklileşme denmektedir. Sürekli ünsüzler, oluşmaları sırasında, hava için bırakılan geçidin genişliğine göre akıcı ve sızıcı olmak üzere ikiye ayrılırlar. Sızıcı ünsüzlerin oluşumunda hava geçidinin dar oluşu onları süreksiz ünsüzlere yaklaştırır.

¹⁶⁸ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 74); (Korkmaz, NYA, s. 106); (Gülensoy, KYA, s. 62); (Gemalmaz, EİA, s. 177); (Yıldırım, AOİA, s. 124); (Ercilasun, KİA, s. 109)

1.2.5.3.1. Sızıcılaşma

Süreksiz bir ünsüzün sürekli sızıcı bir ünsüze veya akıcı bir ünsüzün sızıcı bir ünsüze dönüşmesine sızılama denir.

1.2.5.3.1.1. Ön Seste Sızıcılaşma:

Yöremiz ağızında ön seste sızıcılaşma hadisesine çok nadir olarak rastlanılır.

halbur (< kalbur) (m.d.), hırtlak (< gırtlak) (m.d.), jorab (67/69), forman (< hormon) (69/203)

1.2.5.3.1.2. İç Seste Sızıcılaşma:

Yöremiz ağızındaki iç seste sızıcılaşma hadisesi çok yaygın değildir.

1) -c-, -ç- > -j-

sajda (58/53), sejde (m.d.), vijdan (m.d.), mejlis (4/3)

2) -c-, -ç- > -ç-, -ş-

Yöremiz ağızında c ve ç sesleri genellikle tam olarak ş'ye dönüşmezler. Değişim ş ve ç arasındaki ç sesine doğrudur. Çok nadir olarak ş'ye dönüştüğünde olur. geçti (4/53), haşlıgımı (m.d.), gençler (4/17), işçi (14/12), içme (21/119), açdı (32/76), biçdim (47/45), göçdük (52/39), açdım (63/46).

Farsça *şurba* olan kelime STT'de *çorba* şekline dönüşmüştür. Yöremiz ağızında ise kelime *şorba* biçimindedir. Bu durumda şorba kelimesinin ön sesi olan ş- sesi Farsçadaki asli şeklinin devamı niteliğindedir.¹⁶⁹

şorbalı (7/5)

3) -d-, -t- > -z-

cazı (< cadı) (m.d.)

4) -g- > -ğ-

böğün (63/26), sigorta (m.d.), öğün (73/136)

5) -k- > -ğ-

STT'de kelime sonlarında bulunan -k ve -k sesleri ünlüyle başlayan bir ek aldığında çoklukla sızılışıp -ğ-'ye döner. Bu sızıcılaşma türünde yöremiz ağızı bir takım istisnaların olmasıyla birlikte genellikle STT ile paralel durumdadır.

¹⁶⁹ Öztürk de bu konu ile ilgili Hatay'ın Yayladağı ve Kumlu ilçelerinden derlediği metinlerde kelimenin *şorba* şeklinde olduğunu söyler. (Öztürk, HA, s. 87)

ağlağı (28/116), tabağa (22/26), ayağı (13/18), fağat (4/61), düğen (< dükkân) (m.d.), yoğsa (4/65), kağardı (< kalkardı) (16/36), kulağına (23/19), darağı (23/51).

6) -k- > -h-

Yöremiz ağzında en çok görülen sızıcılaşma şeklidir.¹⁷⁰

ağşam (16/141), mıhtar (10/62), loğanta (m.d.), vahtlı (16/36), noğsan (m.d.), bırahtık (46/85), faht (69/107).

7) -ñ- > -ğ-

Birleşik bir damak sesi olan ñ ünsüzünün, Göktürk devri metinlerinden başlayarak, ñ > g ve ñ > y şeklinde çözüldüğünü biliyoruz.¹⁷¹

soğra (7/12), soğna (10/46), öğüne (< önüne) (70/52), sağa (73/5)

8.) -y- > -ğ-

köğünde (2/27)

1.2.5.3.1.3. Son Seste Sızıcılaşma

Yöremiz ağzında son seste sızıcılaşma hadisesi çok seyrek görülen bir hadisedir. Genellikle -k > h değişimi görülür.

balçığ (m.d.), duzağ (m.d.), yoğ (11/21), bağ (14/81), parlağ (28/85)

göğ kelimesinde ise -k > -ğ değişimi karakteristiktir.

göğü (75/70)

1.2.5.3.1.4. Sızıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

1) -g- > -v-

Bu değişimin Kıpçak özelliği olduğunu düşünen türkologlar vardır. Ancak yöremizde bu değişim için Kıpçak tesirinden söz etmek oldukça güçtür. Yöremizde g > v değişimi serpintiler halinde kişilere göre değişiklik göstermektedir. Yöremiz ağzının karakteristik bir özelliği değildir.¹⁷²

avustoz (m.d.), dövyo (12/55), övyolar (73/46), sövdü (73/8)

2) -s-, s- > -h-, h-

¹⁷⁰ Yıldırım bu sızıcılaşma türünün genellikle Kuzeybatı Çukurova ağızları ile Yörük adacıklarında görüldüğünü söyler. (Yıldırım, AOİA, s. 126) Ercilasun ise bu değişimi Terekeme ağzının en karakteristik değişimi olarak belirtir. (Ercilasun, KİA, s. 113) -k- > -h- değişiminin diğer şekilleri için bkz. (Günşen, KIYA, s. 66); (Korkmaz, NYA, s. 87); (Öztürk, HA, s. 87); (Gemalmaz, EİA, s. 180)

¹⁷¹ Saadettin Çağatay, *Türkçede ñ-g Sesine Dair*, TDAY Belleten, s. 15-30.

¹⁷² Ayrıntılı bilgi için bk. (Gülsevin, YTTA, s. 61); (Korkmaz, BYA, s. 20)

Başkurt Türkçesinin karakteristik özelliklerinden olan *s->h-* değişmesine Yakut Türkçesinde de rastlanır. Fakat Yakut Türkçesindeki *s->h-* değişmesi *y-*’den dönüşmüş *s-*’ler için geçerlidir.¹⁷³ Anadolu ağızlarında *s->h-* değişmesi için fazla örnek yoktur. Yöremiz ağzında var olan az sayıdaki örnek ise ilçenin tüm köylerinde kurallaşmış bir şekilde kullanılmaktadır.¹⁷⁴

heslenmiyom (12/57), hös (sus) (15/32), hırhız (23/110), hümkür- (m.d.).

3) *ş- > h-*

ş- > h- değişimini Yıldırım (AOİA, s.130) yörük ağızlarının ayırıcı özelliği olarak belirtir.

hindi (23/42), höyle (m.d.), horda (37/143), huna (37/57)

4) *-v- > -f-*¹⁷⁵

keFser (23/195), ğayfe (17/11), öfelerik (16/27)

1.2.5.3.2. Akıcılaşma

Akıcı olmayan bir ünsüzün akıcı hale gelmesine akıcılaşma diyoruz. Akıcılaşma bölgemizde seyrek görülen bir ses olayıdır.¹⁷⁶ Bu ses olayını meydana geldiği yere göre üçe ayırırsak ön seste akıcılaşma sadece bir kelimedede karşımıza çıkmaktadır. *bahane* kelimesi ve yöremiz ağzında *māna* şeklinde *-b- > -m-* değişimine uğrayarak telaffuz edilir. Son seste ise akıcılaşma hadisesine ait örneklerle yöremiz ağzında rastlanılmamaktadır. Bu sebeple bu bölümde iç seste akıcılaşma ve akıcı ünsüzler arasında gerçekleşen değişimleri inceleyeceğiz.

1.2.5.3.2.1. İç Seste Akıcılaşma

Yöremiz ağzında akıcılaşma hadisesi en çok iç seste meydana gelir. Başlıca örnekleri şunlardır:

1) *-b- > -m-*

-b- > -m- değişimi tek örnek gösterebileceğimiz bir değişim türüdür. STT’deki *gibi < kip+i* son çekim edatı yöremiz ağzında *kimi* ve *gimi* şekillerine

¹⁷³ Faruk Yıldırım, *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2006, s. 130.

¹⁷⁴ Öztürk’ün HA’da konuya değinmemiş olması ilgi çekicidir.

¹⁷⁵ Bu konu ile ilgili iç seste tonsuzlaşma konusunda bahsetmiştik.

¹⁷⁶ Öztürk (Öztürk, HA, s.86) “Ünsüz Sürekliliği” alt başlığında az sayıda sızıcılaşma hadisesine örnekler verdikten sonra akıcılaşma hadisesine hiç değinmemiştir.

dönüşmüştür. *Kimi* şekli *gimi* şeklinden daha eskidir. Aynı şekiller Azeri lehçesinde ve Doğu Anadolu'nun bazı ağızlarında da kullanılmaktadır.¹⁷⁷

kimi (20/31), gimi (22/18).

2) -g- / -k- > -ğ- > -y-¹⁷⁸

deyil (7/72), öryetmen (53/60), öryençi (63/25), eyerci (m.d.), beyenmiyolar (67/60).

3) -g- / -k- > -ğ- > -n- / -ñ-

inne (6/116), deñişikse (73/77)

4) -h- > -y-

-h- sesi, iki ünlü ya da bir ünlü bir ünsüz arasında kaldığında yavaş yavaş erimeye başlar ve -ğ-‘ye dönüşür. Bunun bir ileri safhası ise -y-‘ye dönüşmesidir.

ğayfe (17/61), ğayfaltı (m.d.), zeyninizi (< zihninizi) (46/91).

5) -t- > -l-

Yöremiz ağızında bu değişim türüne sadece bir örnekte rastlamaktayız:

hatle (< hatta) (55/47)

1.2.5.3.2.2. Akıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

1) l- > n- / -l- > -n-

Ön seste çok nadir olarak görülür.

nezzetli (62/85)

ile son çekim edatının genişletilmiş şekilleri, hece kaynaşmasına uğramış şekilleri görülür.¹⁷⁹

suynan (69/93), ekinlerin (69/95), şunnan, bunnan (69/134), soğannan (69/133), çekirdeğinen (9/42), sabanna (23/36)

2) -m- > -n- / -ñ-¹⁸⁰

doñuz (13/75), hindi (16/48), ganbur (m.d.), şindi (16/31), konñumuz (30/13).

3) -n- > -l-¹⁸¹

¹⁷⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. (Korkmaz, NYA, s. 90); (Ercilasun, KİA, s. 116); (Günşen, KIYA, s. 68); (Muharrem Ergin, *Azeri Türkçesi*, 3. Baskı, TDK Yay., İstanbul, 1986, s. 124)

¹⁷⁸ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 69); (Korkmaz, NYA, s. 89); (Gemalmaz, EİA, s. 190); (Yıldırım, AOİA, s. 131); (Ercilasun, KİA, s. 116,118)

¹⁷⁹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 69); (Korkmaz, NYA, s. 91); (Gemalmaz, EİA, s. 190); (Yıldırım, AOİA, s. 133); (Ercilasun, KİA, s. 122)

¹⁸⁰ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 70); (Gemalmaz, EİA, s. 194); (Ercilasun, KİA, s. 122)

filcan (m.d.), meldil (19/49).

4) -n- > -ñ-

Yöremiz ağzında görülen ses hadiselerindendir. Bu ses olayı EAT'den beri görülen yaygın bir olaydır.¹⁸² Bu nedenle eski şekillerin devamından ibaret sayılabilir.

buñnara (28/105), madalyasıñnan (27/63), gelyoñ nu? (9/9), oñlar (27/4), doñar (32/64), oñnarnan (11/11),

5) -n- > -m-

Nadir olarak karşımıza çıkar.

ombeş (15/48), eferim (46/78), kırimfil (m.d.), tembihliyo (62/145).

6) -n- > -y-

-ñ- > -y- değişmesi en çok ilgi durumu ekinden önce gelen ikinci teklik kişi iyelik ekinde görülür. Bu değişim yöremiz ağzında yaygın ve kurallıdır.¹⁸³

anayn (23/198), babayn (73/121), neneyn (72/46), gaynanayn (7/165), gayunbâbayn (7/165), kardaşıyn (23/230).

7) -r- > -l- / -r > -l

Yöremiz ağzında genellikle iki ünlü veya bir ünlü ile bir patlayıcı ünsüz arasında görülmektedir.¹⁸⁴

karaltı (m.d.), güleş (24/8), belber (59/3), melhem (m.d.), filkete (23/92).

Son seste nadir olarak karşımıza çıkar.

tırtıl (m.d.)

8) -r- > -n-

Çok nadir görülür.

soğna (27/1)

¹⁸¹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 70); (Korkmaz, NYA, s. 91); (Yıldırım, AOİA, s. 133);

¹⁸² Faruk Yıldırım, *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları*, TDK Yay, ANK, 2006, s. 134.

¹⁸³ Komşu ağız bölgesi olan Adana ve Osmaniye'de de yaygın ve kurallı olarak kullanılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bk. Yıldırım, AOİA, s. 133.

¹⁸⁴ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 69); (Korkmaz, NYA, s. 91); (Gemalmaz, EİA, s. 193); (Yıldırım, AOİA, s. 133); (Ercilasun, KİA, s. 123)

1.2.5.4. SÜREKSİZLEŞME (Aykırılma)

Sürekli bir ünsüzün süreksiz hale gelmesi hadisesine süreksizleşme veya aykırılma denir. Yöremiz ağızında çok sık görülen bir hadise değildir.

1.2.5.4.1. Ön Seste Süreksizleşme

Yöremiz ağızında ön seste süreksizleşme j- > c- değişiminde görülür.

cilet (m.d.), candarmalarnan (70/63), celetin (m.d.).

1.2.5.4.2. İç Seste Süreksizleşme

Yöremiz ağızında iç seste süreksizleşme hadisesi sadece **-h- > -k-** değişiminde görülür.

anakdar (m.d.), bıçça (23/86), bakçam (54/71).

1.2.5.4.3. Son Seste Süreksizleşme

Son seste gerçekleşen süreksizleşme hadisesinin yöremiz ağızında çok az örneği vardır.

baraç (< baraj) (57/89)

1.2.5.4.4. Süreksiz Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

1) b > p

püsküvüt (m.d.), pozuldu (27/83), piskilet (m.d.), pahala (32/20), pıçağını (4/73), pölen (< bölersin) (9/95), paqlavı (16/90).

2) ç > c

cimcik (m.d.), cıplaklık (41/92), borcağ (< burçak) (m.d.), sacda (58/53), acılık (58/43).

3) d > t

tiken (37/8), tokturdan (54/83), tomatıslı (59/13), apantis (m.d.), tene (18/16).

4) g > ğ, ğ

ğaya (24/7), ğavur (62/160), ğoñlünden (64/90), ğótür (66/51), çalgı (66/57), bulğur (67/3), ğazi (10/93).

5) k > g

gişidik (32/63), güççük (73/69), gemig (75/5), tergeyik (73/104), segiz (75/109), ineg (9/73), ekmeg (16/46), döşşeg (19/70).

6) k > k, k

ķırķ□□ (20/13), doķķuz (19/7), yokarı (19/2), ķulak (19/6), ķız (15/18), ğırķhanda (22/116), daķıyolar (22/51).

7) ķ > ğ, ğ

ġapı (15/17), ġuruş (33/121), daraġlıġ (69/67), başġa (24/66), başġan (70/26), faġat (4/73), ġaymaġam (24/56), baġalım (28/117), ġaya (24/7).

8) p > b

barnaġını (9/53), begmez (22/68), bişirdim (52/17), abdez (64/100), dibi (69/52), arab (75/119).

9) t > ç

çırmaladı (m.d.).

10) t > d

işde (75/18), taħda (46/59), dadlı (50/30), depellersin (9/60), dırnak (44/26), daş (39/40), duz (72/6), ġasdalıķdan (65/24), dōrd (13/45), sūd (13/8), depeye (3/108).

1.2.6. ÜNSÜZ BENZEŞMELERİ (Assimilation)

İç seste yan yana iki ünsüz bulunan yerlerde ya da söyleniş bakımından aynı durumda bulunan komşu kelimelerin son ve ön sesleri arasında, bazen iki ünsüzden biri, kendisine yakın boġumlanma niteliġi taşıyan öteki tarafından büsbütün veya kısmen benzeştirilir.¹⁸⁵ Ünsüz benzeşmesi adını verdiġimiz bu olay, daha çok boġumlanma noktaları birbirine yakın ünsüzler arasında gerçekteşir.¹⁸⁶ Ünsüz benzeşmesi olayı yöremiz aġzında diġer bir çok Anadolu aġzında olduġu gibi ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki yönde gelişmiştir. Batı grubu aġızlarında bilindiġi üzere ilerleyici, doġu grubu aġızlarında ise gerileyici ünsüz benzeşmeleri daha çok yaygınlık gösterir.¹⁸⁷ Yöremiz aġzında iki benzeşme türü de mevcut olup örnek çeşitliliġi bakımından ikisi de eşit denilebilir.

¹⁸⁵ Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Aġzı*, TDK Yay., Ankara 1994, s. 92.

¹⁸⁶ Ahmet Caferoġlu, “*Anadolu Aġızlarında İçses Ünsüz Benzeşmesi*”, TDAY Belleten, 1958, s. 1-11.

¹⁸⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. (Günşen, KIYA, s. 70); (Korkmaz, NYA, s. 93); (Gemalmaz, EİA, s. 209); (Yıldırım, AOİA, s. 137); (Ercilasun, KİA, s. 125)

1.2.6.1. İLERLEYİCİ ÜNSÜZ BENZEŞMESİ

Benzeşen ünsüzlerden birincisinin ikincisini kendisine benzetmesi olayıdır.

1.2.6.1.1. İlerleyici Yarım Benzeşme

Birinci ünsüzün ikinciye etki ederek, onu bir veya daha fazla özelliği bakımından kendisine benzetmesidir. Yöremizde ilerleyici benzeşmelerde yarım benzeşmeler tam benzeşmelere nazaran daha geniş bir yer tutar.

-ml- > -mb-

iskembe (m.d.)

-ml- > -mn-

devamnı (40/24), gemnen (59/10), kocamnan (61/61), omuzumnan (63/12), kızımnan (64/28), kimnerden (19/11), üzümner (33/124) akşamnar (40/16)

-ñl- > -ñn-

añnamıyom (1/86), gelyoñ nu (9/9), diñnedi (11/51), öñnerinde (16/111), güñnēmizde (19/56).

-rm- > -rn-

barnağına (23/92).

-rl- > -rn-

arkadaşlarnan (70/70), mısırnanmış (3/131), muhternen (70/56), askernen (28/67), destilernen (34/140), döllernen (67/71), candarmalarnan (70/63).

-yl- > -yn-

kazmaynan (16/22), arabaynan (22/31), körfeynen (21/97), kavliynen (72/83).

1.2.6.1.2. İlerleyici Tam Benzeşme

Birinci ünsüzün boğumlanma noktası vb. yönlerden az çok kendisinden farklı özellikler taşıyan ikinci ünsüzü her yönden kendisine benzetmesi olayıdır.

-çy- > -çç-

üç çüz (57/63).

-fh- > -ff-

son saffa (m.d.)

-nl- > -nn-

yannış (40/20), annaddı (7/193), bunnarı (9/84), ekinnerin (61/95), nişannılı (7/47), zamannarı (22/1), kadınnar (4/83), bennen (37/36), onnar (38/32), gelinnik

(45/54), nişannandı (7/16), öğretmenleri (1/21), bennen (31/31), zamannarımız (4/12), insannar (4/17), zeytinner (6/82).

-my- > -mm-

kemmün (49/33)

-şy- > -şş-

eşşa (49/55), beş şüz (33/29).

1.2.6.2. GERİLEYİCİ ÜNSÜZ BENZEŞMESİ

Bir kelime içinde benzeşen ünsüzlerden ikincisinin birinci ünsüzü kendisine benzetmesi olayıdır.

1.2.6.2.1. Gerileyici Yarım Benzeşme

İkinci ünsüzün birinciye etki ederek, onu bir veya daha fazla özelliği bakımından kendisine benzetmesidir.

-çs- > -çs-

gaç sene (m.d.), üç sene (28/8).

-nb- > -mb-

muşambayla (13/58), amber (34/36), tembel (46/40), saklambaş (58/26), tembihliyo (62/145).

-md- > -nd-

şindi (37/28), hindi (37/35).

-nf- > -mf-

kırımfil (m.d.)

1.2.6.2.2. Gerileyici Tam Benzeşme

İkinci ünsüzün boğumlanma noktası vb. yönlerden az çok kendisinden farklı özellikler taşıyan birinci ünsüzü her yönden kendisine benzetmesi olayıdır.

-cz- > -zz-

ezzane (m.d.).

-ğn- > -nn-

inne (6/116), çinnedi (m.d.).

-hn- > -nn-

minnetsiz (m.d.).

-ln- > -nn-

annıma (m.d.), çaydannık (m.d.).

-ls- > -ss-

gessin (33/8), ossun (7/150), assın (11/118), kıassın (27/75).

-rl- > -ll-

dellerdi (1/48), basallardı (53/20), alıllardı (1/114), gideller (3/111), baqallar (3/138), görüllerse (3/138), yeller (1/47), kıollarmış (1/80), doldurullāmış (1/80), yapallā (1/108).

-şs- > -ss-

Bu ünsüz benzeşmesi vurgulama yapmak niyetiyle oluşan ünsüz türemesi neticesinde meydana gelmiştir.

kalmıssım (19/96), gelmissin (34/167), yakınmıssınız (63/25), aklılmıssın (15/55), eşşekmissik (11/41), kesmissim (11/12), yaşındamıssım (26/50), yazılmamıssım (19/115), görmüssüñüzdür (69/1), sürünüyomussum (72/36).

-ts- > -ss-

yassı (< yatsı) (m.d.).

-zc- > -cc-

ıccık (22/1).

-zs- > -ss-

kıomassan (37/153), gelmesse (40/77), gidemessen (47/122), getmessen (73/14), hiç olmassa (2/44), kıazandırmassa (11/21), çalışmassan (17/125).

1.2.6.3. Uzak Benzeşme

Kelime içinde bir sesin uzakta bulunan başka bir sesi boğumlanma niteliği bakımından kendisine benzetmesi hadisesidir.¹⁸⁸ Yöremiz ağzındaki örnekleri şunlardır:

laylon (33/43), cocuğun (7/169), kıırkıız olurmuş (23/110), esbab (m.d.), mumbar (m.d.).

¹⁸⁸ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 220.

1.2.7. BENZEŞMEZLİK (Dissimilation)

Bir kelimedeki yan yana ya da birbirinden aralıklı duran fakat boğumlanma nitelikleri birbirinin tıpkısı ya da birbirine yakın olan iki ünsüzden biri, bazen kendi boğumlanma noktasını ötekinden ayırarak başka bir ünsüze döner ve benzeşmezlik dediğimiz, benzeşmenin tam tersi olan bir olayın gelişmesine yol açar.¹⁸⁹ Bu hadise yöremiz ağızlarında seyrek görülür.¹⁹⁰

belber (59/3), filcan (m.d.), garaltı (m.d.), bilabar (23/25).

1.2.8. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Kelime içindeki bir ünsüzün çeşitli fonetik etkilerle kaybolmasına ünsüz düşmesi denmektedir. Ünsüz düşmeleri, ünsüzlerin boğumlanma niteliklerine bağlı olarak ortaya çıkar. Boğumlanması zayıf olan ünsüzler daha kolay düşer. Yöremiz ağızlarında yaygınlık kazanmış ünsüz düşmesi olayları d, f, ğ, h, k, l, n, r, s, t, v, y, z ünsüleri için söz konusudur. Yöremiz ağızlarında görülen başlıca örnekleri şunlardır:

1.2.8.1. d Düşmesi

Sadece bir örnekte karşımıza çıkmaktadır.¹⁹¹

gũñüz (40/36).¹⁹²

1.2.8.2. f Düşmesi

Yöremizde özellikle “çift” kelimesinde ve bu kelimedeki türeyen şekillerde karşımıza çıkmaktadır.¹⁹³

çütlükte (40/90), çütçülük (47/43), çütnen (47/47), bir çüt (49/57).

1.2.8.3. ğ Düşmesi

Boğumlanma noktası dolayısıyla iç seste kolayca ünlüleşip kaybolan bir ünsüzdür. Bundan dolayı sık sık düşer. -ğ- düşmesi sonucunda ikiz ünlülerin ve uzun ünlülerin oluştuğu da görülür.¹⁹⁴

¹⁸⁹ Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 1994, s. 96.

¹⁹⁰ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekiller için bk. (Günşen, KIYA, s. 73); (Korkmaz, NYA, s. 96); (Yıldırım, AOİA, s. 143); (Gülensoy, KYA, s. 62)

¹⁹¹ Ayrıntılı bilgi için bk. J. Eckmann, *Türkçede d, t ve n Seslerinin Türemesi*, TDAY Belleten, 1955, s.11-22

¹⁹² Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 147), (Öztürk, HA, s. 98), (Ercilasun, KİA, s. 139), (Gemalmaz, EİA, s. 198)

¹⁹³ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 75), (Öztürk, HA, s. 98), (Ercilasun, KİA, s. 139), (Gülensoy, KYA, s. 65), (Korkmaz, NYA, s. 108),

foturaflarını (41/101), yāmır (39/17), sādıç (7/65), dōmüſler (11/95), olānüstü (24/171), çırırıla dı (19/66), deirmen (16/44), saol (11/59), cierim (10/83).

1.2.8.4. h Düşmesi

Yöremiz ağzında oldukça sık görülür.¹⁹⁵

cepe (m.d.), müüm (m.d.), şüpele (21/125), baķele (23/59), abdillaya (75/102), yaut (9/39), veyaut (9/39).

1.2.8.5. k Düşmesi

anca (22/39), yōsa (37/67), ēsik (56/33), fāt (4/46).¹⁹⁶

1.2.8.6. l Düşmesi

Yöremiz ağzında oldukça sık görülen bir hadisedir.¹⁹⁷

asvat (m.d.), boşattım (m.d.), atmış (51/60), nası (12/57), kağdı (47/80), āñamam ki (6/3), yañış (28/55), kuple (17/72).

1.2.8.7. n Düşmesi

piriç (33/50), reçberdi (37/93), işallah (40/139).¹⁹⁸

1.2.8.8. r Düşmesi

Yöremiz ağzında r düşmesi hadisesi oldukça sık görülmektedir.¹⁹⁹

oturudun (71/19), āhaz (16/150), yīmi (34/37), getidim (60/22), oturudun (71/19).

Geçişlilik eklerindeki r ünsüzünün düşmesine de yöremiz ağzında sık sık raslanılmaktadır.²⁰⁰

otudum (69/80), götürük (33/23), getidim (69/53).

¹⁹⁴ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 75), (Öztürk, HA, s. 98), (Ercilasun, KİA, s. 136), (Gülensoy, KYA, s. 65), (Korkmaz, NYA, s. 107), (Gemalmaz, EİA, s. 200), (Yıldırım, AOİA, s. 144)

¹⁹⁵ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 75), (Öztürk, HA, s. 98), (Ercilasun, KİA, s. 136), (Gülensoy, KYA, s. 65), (Korkmaz, NYA, s. 108), (Gemalmaz, EİA, s. 197), (Yıldırım, AOİA, s. 145)

¹⁹⁶ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 77), (Gülensoy, KYA, s. 66),

¹⁹⁷ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 76), (Öztürk, HA, s. 99), (Ercilasun, KİA, s. 137), (Gülensoy, KYA, s. 65), (Korkmaz, NYA, s. 109), (Gemalmaz, EİA, s. 201), (Yıldırım, AOİA, s. 147), (Korkmaz, BYA, s. 21)

¹⁹⁸ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 77), (Öztürk, HA, s. 99), (Ercilasun, KİA, s. 137), (Gülensoy, KYA, s. 66), (Korkmaz, NYA, s. 109), (Korkmaz, BYA, s. 21)

¹⁹⁹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 76), (Öztürk, HA, s. 99), (Ercilasun, KİA, s. 133), (Gülensoy, KYA, s. 65), (Gemalmaz, EİA, s. 201), (Yıldırım, AOİA, s. 147), (Korkmaz, BYA, s. 21)

²⁰⁰ Ercilasun s. 134 bu hadisenin özellikle Azeri ve Terekeme ağızlarında görüldüğünü söyler.

Yöremiz ağızında şimdiki zaman ekindeki –r ünsüzü istisnasız (şahıslara bağlı olan örnekler hariç tutulduğunda) olarak düşmektedir. Ayrıca –ken eki önündeki geniş zaman ekinde ve t ünsüzü önünde r düşmesi görülür.²⁰¹

gelyoñuz (72/30), veriyodu (5/57), veriken (m.d.), götürüken (75/83), gidiyosa (73/27), isdiyosa (10/110), otudunuz (59/19).

1.2.8.9. s Düşmesi

Yöremiz ağızında nadir olarak karşımıza çıkan bir hadisedir. Genel olarak öğrenilen geçmiş zamanın ikinci teklik şahsında karşımıza çıkmaktadır.²⁰²

anaşit (2/39), añañadmışın ((7/39), yazmışın (15/43), uzakmışın (71/67).

1.2.8.10. t Düşmesi

Yöremiz ağızında sık görülen ünsüz düşmesi çeşididir.²⁰³

abdez (64/100), dürüs (4/78), çiflik (36/184), serbes (27/95), rasgelik (23/273).

1.8.2.11. v Düşmesi

Sadece birkaç kelimedede karşılaştığımız bir ünsüz düşmesidir.²⁰⁴

töbe (37/43), yömye (m.d.).

1.8.2.12. y Düşmesi

y düşmesi hadisesi; kelime içerisinde her yerde (ön seste, iç seste ve son seste) karşımıza çıkmaktadır.²⁰⁵

keflendiriyomuş (37/165), böle (38/47), buğda (45/71), sülemen (20/38), kıomasın (46/51), lēlek (57/5).

Yöremiz ağızında *su* kelimesi *suy* şeklinde telaffuz edilmektedir. Bilindiği gibi kelimenin *sub* > *suv* > *suy* > *su* şeklinde bir ses değişimi sırası vardır. Kelimenin *suy*

²⁰¹ Bu özellikleri itibariyle yöremiz ağızı batı grubu ağızları arasında yer alır. (bk. Karahan, AAS, s. 131)

²⁰² Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 147), (Ercilasun, KİA, s. 139), (Gülensoy, KYA, s. 66)

²⁰³ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 77), (Ercilasun, KİA, s. 139), (Gülensoy, KYA, s. 66), (Gemalmaz, EİA, s. 199), (Yıldırım, AOİA, s. 146), (Korkmaz, NYA, s. 108)

²⁰⁴ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 76), (Ercilasun, KİA, s. 139), (Gülensoy, KYA, s. 66), (Gemalmaz, EİA, s. 201), (Yıldırım, AOİA, s. 145), (Korkmaz, NYA, s. 108)

²⁰⁵ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 77), (Ercilasun, KİA, s. 135), (Gülensoy, KYA, s. 66), (Gemalmaz, EİA, s. 200), (Yıldırım, AOİA, s. 144), (Korkmaz, NYA, s. 107), (Korkmaz, BYA, s. 21)

şeklindeki telaffuzu bizi şüphesiz arkaik bir husus olarak y sesinin korunması neticesine götürür.²⁰⁶

suy (9/26; 25/19; 27/9; 42/14; 51/18; 72/32).

1.8.2.13. z Düşmesi

Yöremiz ağzında çok nadir olarak karşımıza çıkar.²⁰⁷

bulamasa (40/63), temizlemese (54/93), olmasa (70/19), bişe etmese (37/93), yedirmese (73/112), oynatmasa (3/59).

1.2.9. ÜNSÜZ TEKLEŞMESİ

Bazı alıntı kelimelerde bulunan ikiz ünsüzlerden birinin düşmesiyle oluşan hadiseye ünsüz tekleşmesi denilir. Yöremiz ağzında görülen örnekler neredeyse kesinleşmiş durumdadır.²⁰⁸

evel (73/16), tenezül (27/20), düğen (34/126), kuvatlı (16/67), möhimat (m.d.)

1.2.10. HECE DÜŞMESİ (Haplologie)

Bir kelimedede yanyana bulunan ve sesleri boğumlanma nitelikleri bakımından birbirine eşit ya da çok yakın olan iki hecenin söylenişte tek heceye indirilmesi demek olan hece düşmesi (hece yutumu, hece binişmesi, hece gizlenimi) olayı yöremiz ağzında da görülür.²⁰⁹

birbirin (< birbirinin) (m.d.), yuğuruk (< yoğururuz) (46/8), oturum (< otururum) (25/20), yanda (< yanında) (41/15), vurum (< vururum) (69/110), söyleyim (< söyleyeyim) (71/31), deyim (< diyeyim) (3/114), getmeyim (< gitmeyeyim) (3/72), büyümeyim (büyümeyleyim) (9/123).

²⁰⁶ Ayrıntılı bilgi için bk. Jale Öztürk, *Hatay Ağzı*, Karahan Kitabevi, Adana, 2009, s. 100.

²⁰⁷ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 76), (Gülensoy, KYA, s. 66), (Korkmaz, NYA, s. 109)

²⁰⁸ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 79), (Ercilasun, KİA, s. 133), (Gülensoy, KYA, s. 67), (Gemalmaz, EİA, s. 219), (Yıldırım, AOİA, s. 149), (Korkmaz, NYA, s. 104), (Öztürk, HA, s. 100)

²⁰⁹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 148), (Gemalmaz, EİA, s. 162), (Ercilasun, KİA, s. 144), (Günşen, KIYA, s. 80), (Gülensoy, KYA, s. 68), (Korkmaz, NYA, s. 100)

1.2.11. HECE KAYNAŞMASI (Contraction)

Hece kaynaşması diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi yöremiz ağızında da görülen bir ses hadisesidir.²¹⁰ Yalın ya da ekler ile genişletilmiş kelimelerde sert damak ünsüzleri g, ğ, k, y ile arka damak n'si (ñ), sızıcı ve tonlu dudak ünsüzü v, sızıcı ve tonlu gırtlak ünsüzü h, iki ünlü arasında eriyip kaybolarak iki ya da daha fazla komşu hecenin kaynaşıp tek heceye düşmelerini sağlarlar.²¹¹

keflendiriyomuş (< keyiflendiriyormuş) (37/165), bura (< buraya) (37/48), çārıldı (< çağırıldı) (m.d.), aşşā (< aşşağı) (m.d.), vallā (< vallahi) (37/40), dērmenlerde (< değirmenlerde) (71/145) (m.d.), yazāne (< yazıhane) (m.d.), pekī (< pekiyi) (32/51).

Aynı durum yan yana bulunan kelimeler içinde geçerlidir.²¹²

nāpaḳ (37/121), nāpıcı (37/39), netsin (4/8), nişleycim (27/53).

1.2.12. ÜNSÜZ TÜREMESİ (Anaptyctic consonant)

Bir kelimedede fazladan bir ünsüzün ortaya çıkmasına ünsüz türemesi denir. Kelimedede oluştuğu yere göre şu alt başlıklara ayrılır:

1.2.12.1. ÖN SESTE ÜNSÜZ TÜREMESİ

Yöremiz ağızında ön seste yalnızca h ve y sesleri belirli bir takım kelimelerde türerler.

1.2.12.1.1. h Türemesi²¹³

ḥayvacıḳdan (12/48), helbet (40/47), hökkeş (m.d.), hindi (40/35), hogga (m.d.).²¹⁴

1.2.12.1.2. y Türemesi

Yöremiz ağızında *it-* fiili çok büyük bir çoğunlukla (sadece SST'ye özenen kişilerde çok nadir olarak *it-* şeklindedir.) *yit-* şeklindedir.²¹⁵

²¹⁰ Leyla Karahan (Karahan, AAS, s.133) hece kaynaşması olayının genellikle batı grubu ağızlarında gerçekleştiğini söyleyerek hadisenin görüldüğü iller arasında Hatay'ı da saymaktadır.

²¹¹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 147), (Gemalmaz, EİA, s. 158), (Ercilasun, KİA, s. 142), (Günşen, KIYA, s. 79), (Gülensoy, KYA, s. 68), (Korkmaz, NYA, s. 99)

²¹² Öztürk (Öztürk, HA, s. 100) hece düşmesi başlığı altında hece kaynaşması hadisesine ait örnekler vermiştir.

²¹³ Ön seste h ön türemesi için bk. Gürer Gülsevin, *Türkiye Türkçesi Ağızlarında h Sesi Üzerine*, TDAY Belleten, 2001

²¹⁴ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Ercilasun, KİA, s. 140), (Gemalmaz, EİA, s. 202), (Yıldırım, AOİA, s. 149), (Öztürk, HA, s. 95)

yırac (40/50), yitelemek (m.d.)²¹⁶

1.2.12.2. İÇ SESTE ÜNSÜZ TÜREMESİ

1.2.12.2.1. b Türemesi

Yöremiz ağızında genellikle m ünsüzünden sonra görülür.²¹⁷

pambık (4/95), bulambaç (m.d.).

1.2.12.2.2. ğ Türemesi²¹⁸

Yöremiz ağızında çok nadir olarak rastlanılır.²¹⁹

mağde (62/68), suğal (16/146).

1.2.12.2.3. n Türemesi

kılınıcı (4/236), bilenzik (49/61), ortanca (m.d.)²²⁰

STT’de, ekleme ve kaynaşma sırasında iki ünlünün yanyana gelmemesi durumunda (ünlü çatışması *hiatus*), iki ünlü arasına bir koruyucu ünsüz getiririz. Bunlardan bir tanesi de zamir n’sidir.

anne-si-n-i, bekle-y-en, dede-si-n-de ...vb.

Bu kurala genel çizgileriyle, diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi yöremiz ağızında da uyulur.

ananıza (20/120), babana (42/56), üstüne (42/25), elinde (44/24).

1.2.12.2.4. s Türemesi

Yöremiz ağızında sadece –miş’li öğrenilen geçmiş zaman ekinin 1. teklik ve 1. çokluk şahıs eklerinde karşımıza çıkmaktadır.²²¹

kırkılmıssım (6/39), akıllı mıssım (15/55), yaşındamıssım (26/50), gelmissik (58/181), kesmissim (11/12), sürünüyomussum (72/36), yiyomussum (72/42).

1.2.12.2.5. y Türemesi

Yabancı asıllı kelimelerin iç seslerindeki ünlü çatışmasının y koruyucu ünsüzü ile önlendiğini görüyoruz.²²²

²¹⁵ Ercilasun (Ercilasun, KİA, s. 140) bu hadisenin Hanak Türkmenleri ağızında görüldüğünü söyler.

²¹⁶ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Ercilasun, KİA, s. 140), (Yıldırım, AOİA, s. 150), (Öztürk, HA, s. 95)

²¹⁷ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 151)

²¹⁸ Yıldırım (Yıldırım, AOİA, s. 151) iç seste ğ türemesinin Kuzeybatı Çukurova ağızlarındaki Yörük adacıklarında görüldüğünü söyler.

²¹⁹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 151), (Korkmaz, NYA, s. 101)

²²⁰ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Ercilasun, KİA, s. 135), (Gemalmaz, EİA, s. 205), (Yıldırım, AOİA, s. 151), (Korkmaz, NYA, s. 101), (Öztürk, HA, s. 96)

²²¹ Bu ses hadisesine Öztürk de (Öztürk, HA, s. 96) değinmiştir.

‘ayile (60/7), israyil (m.d.), tabiyat (m.d.), dayre (m.d.), fiyatlı (44/29), iynat (63/40), zekiyasız (51/53).

1.2.12.3. SON SESTE ÜNSÜZ TÜREMESİ

Yöremiz ağzında sadece k ve m seslerinde görülür.

1.2.12.3.1. k Türemesi

Kelime sonunda türeyen –k sesinin Eski Türkçedeki *ok/ ök* kuvvetlendirme edatının kalıntısı olabileceği kanısındayız.²²³

hindik (46/41), şindik (45/6).²²⁴

1.2.12.3.2. m Türemesi

Yöremiz ağzında nadir olarak rastlanılır.²²⁵

bilem (m.d.), belkim (11/130), keşkem (m.d.).

1.2.12.3.3. n Türemesi

deyin (71/125).

1.2.13. HECE TÜREMESİ

Hece türemesi yöremiz ağzında seyrek görülen bir ses hadisesidir. Belirli bazı kelimelerle *iken*, *+ce*, *ki*, *+şkAn* yapılarından sonra görülmektedir.²²⁶

gelişkene (20/23), dedimkine (37/104), verişkene (60/61), dirkine (24/21), görükmecene (23/232), yeterkine (24/92), ilkine (31/39), niyekine (35/46).

1.2.14. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ (Geminate)

İç seste iki ünlü arasındaki bazı ünsüzlerin boğumlanmalarındaki tekrarlamaya ünsüz ikizleşmesi denmektedir. Eski Türkçe devrinde olduğu gibi bugün de çeşitli Türk lehçelerinde bolca örnekleri vardır. İkizleşme olayı yöremiz ağzında b, c, ç, d, g, k, m, s, ş, t, y, z ünsüzlerinde görülmekle birlikte bir takım hadiseler sonucu ortaya çıkmaktadırlar.

²²² Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 81), (Ercilasun, KİA, s. 140), (Gülensoy, KYA, s. 69), (Yıldırım, AOİA, s. 150), (Korkmaz, NYA, s. 101)

²²³ Ayrıntılı bilgi için bk. Faruk Yıldırım, age., s. 152.

²²⁴ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 152), (Öztürk, HA, s. 96)

²²⁵ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 152), (Günşen, KIYA, s. 82), (Ercilasun, KİA, s. 141)

²²⁶ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 152), (Gemalmaz, EİA, s. 162)

İkizleşme olayını, oluşması bakımından bazı ünsüzlerin boğumlanma niteliklerine bağlamak mümkün ise de, esas itibariyle vurgunun etkisine ve buna bağlı olarak boğumlanma hareketlerindeki yeğinliğe bağlamak gerekir. Bu olay, örneklerini en eski Türkçeden bu yana hemen her lehçede görebildiğimiz özel bir türeme şeklidir. A. Von Gabain, Eski Türkçenin Brahmi metinlerinde ikizleşmenin bolluğuna işaret ederek “ilk hece sonunda *r, t, s, ş* ve *n*, kelime içinde *r, t* sesleri ikizleşir. *Codex Cumanicus*’da *z, r, p* ve *l* ünsüzleri ikizleşir Karahanlı, Harezm metinlerinde *sayı adlarında ve başka kelimelerde olmak üzere t, k* sesleri ikizleşir.” demektedir. EAT’de *ıssı, assı, ussu* gibi s’li örnekler ise dikkat çekicidir.²²⁷ T. Tekin ise bu açıklamayı yetersiz bulur. Gabain’in neyi ifade ettiğinin belli olmadığını söyleyerek şunları söyler: “Türkçedeki ünsüz ikizleşmesi olayını bir çok hallerde kelimede asli veya ikincil uzun ünlünün varlığı ile izah etmek mümkündür. Açık hecedeki uzun ünlünün çekici tesiri ile müteakip hecenin başındaki ünsüz ikizleşir. İkizleşme ile hece kapalı hale gelir ve uzun ünlü kısılır. Başka bir deyişle ikizleşme (ünsüz uzaması) bir nevi karşılama (telafi) uzamasıdır. Kaybolan ünlü uzunluğunun yerini ünsüz uzaması alır”²²⁸

Yöremiz ağızında, sözdeki anlatış şekillerine bağlı olarak ve o an için anlamı vurgulanmak istenen kelimelerin ve bunlar içinde ünlem niteliğinde olanların ikizleşmeye uğraması gibi bir durum da söz konusudur.²²⁹

'amman baba (66/51), parasına yazzık (67/93), 'yazzık deyi mi? (73/134), 'amman ciğerim (50/171).

Ancak bu sebeple oluşan ikiz ünsüzler her zaman ve her yerde kendini göstermeyen geçici ünsüzlerdir. Sadece ünlem durumlarında ortaya çıkarlar.

Bunların dışında kalan bir ikizleşme hadisesi vardır ki, örnekleri tarihi metinlerden günümüze değişik lehçe ve şivelerde varlığını korumuştur. *Yeddi, dokkuz, sekkiz, sakkal, kattık ...vb.* gibi kelimeler Eski Türkçe devrinde, Yakut Türkçesinde ve günümüz Anadolu ağızlarında ortak söylenişe sahip olan kelimelerdir. Bu gibi sürekli ikizleşmelerde söz konusu ünsüzlerin vurguya bağlı

²²⁷ Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 1994, s. 102

²²⁸ Talat Tekin, *Ana Türkçede Asli Uzun Ünlüler*, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara 1975, s.215-216

²²⁹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Korkmaz, NYA, s. 103), (Yıldırım, AOİA, s. 153), (Öztürk, HA, s. 97)

boğumlanma hareketleri başlıca sebeptir. Dikkat edilecek olursa ikizleşme olayı çoklukla iki heceli kelimelerde ve iki ünlü arasında kalan ünsüzlerde görülmektedir. Bu duruma göre kelimelerin ilk heceleri hep açıktır. Vurgu da çoklukla ikinci hecededir. Bilindiği gibi kelimelerin vurgulu heceleri ses dolgunluğu bakımından daha yüklü ve yeğindir. Açık heceler ise zayıf ve dayanıksızdır. İşte vurgulu hecelerde hece başı ünsüzlerinin kendi hece sınırlarını aşacak bir yeğinlikle boğumlanmaları o ünsüzlerin ikizleşmesine yol açmıştır. İkizleşmede ilk hecenin açık ve zayıf olmasının etkisi de büyüktür.²³⁰ Çünkü bu hecelerdeki ses zayıflığı ve dayanıksızlık, ondan sonra gelen ünsüzün arka arkaya iki defa boğumlanmasından doğan kapanma ile giderilmiştir.²³¹

dokuz (63/38), sakşız (m.d.), hammal (m.d.), güççük (66/60), böyyük (74/5), eyyi (75/27), sakşatık (1/30), eppeyi (3/67).²³²

Vurgu etkisiyle oluşan ikileşme hadisesine bir dereceye kadar z, ş, s, r gibi sızıcı ünsüzlerin boğumlanma niteliklerini de katabiliriz. Çünkü dil, sızıcı olmaları yüzünden ötekilere bakarak daha bol sesli sayılan bu ünsüzlerin boğumlanma hareketlerini ikileştirmek yoluyla onları dayanıklılık yönünden patlayıcılara yaklaştırmış olmaktadır.²³³

döşşek (46/54), eşşek (8/46), aşşağda (19/11), kızzık (m.d.), yüssükleri (52/23), fişşek (m.d.), beşşik (23/75), maşşallah (27/9), kaşşığım (31/33), ışşıık (40/117), kırra (20/15), düşşüklüğü (62/28).²³⁴

Yöremiz ağızında tam benzeşme sonucu oluşan ikiz ünsüzler de mevcuttur.

annımın (11/63), yassı (m.d.), minnetsiz (m.d.), kemmün (49/33), inneyi (63/12).²³⁵

²³⁰ Ercilasun (Ercilasun, KİA, s.132) birinci hecenin zayıflığı, ikinci hecenin vurgululuğu nedeniyle oluşan ikizleşme hadisesinin Kars Azerileri ve Tereme ağızlarında yaygınlık gösterdiğini söylemektedir.

²³¹ Zeynep Korkmaz, age., s. 104.

²³² Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Korkmaz, NYA, s. 104), (Yıldırım, AOİA, s. 153), (Öztürk, HA, s. 97), (Gemalmaz, EİA, s. 217-218), (Günşen, KIYA, s. 78), (Gülensoy, KYA, s. 66), (Ercilasun, KİA, s. 131)

²³³ Zeynep Korkmaz, age., s. 104.

²³⁴ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Korkmaz, NYA, s. 104), (Yıldırım, AOİA, s. 153), (Öztürk, HA, s. 97), (Gemalmaz, EİA, s. 217-218), (Gülensoy, KYA, s. 66), (Ercilasun, KİA, s. 132)

²³⁵ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Gemalmaz, EİA, s. 216)

Yöremiz ağzında, birinci kişi duyulan geçmiş zaman çekiminde ortaya çıkan -ss- yapısı ilgi çekicidir. Burda gerileyici tam benzeşmeden doğan bir ikizleşme hadisesinin varlığı açıktır.

ağıllımissım (15/55), yaşındamıssım (26/50), gelmissik (58/181), kesmissim (11/12)²³⁶

Yöremiz ağzında bazen orta hece ünlüsünün düşmesi sonucunda da ikiz ünsüzler oluşmaktadır.

dağğada (33/223), hağğatan (29/5).

1.2.15. ÜNSÜZ GÖÇÜŞMESİ (Metathesis)

Bazı kelimelerdeki komşu veya uzak ünsüzlerin yer değiştirmesi olarak tanımlayabileceğimiz “ünsüz göçüşmesi” olayında daha sonra gelecek ünsüzün boğumlanma noktası daha önceye alınarak söylenir ki, bu, ses çıkışlarındaki boğumlanma noktalarının, kolaydan zora doğru sıralanmasından başka bir şey değildir.²³⁷

Ünsüz göçüşmesi, Türk dilinin bir çok lehçe ve ağızlarında olduğu gibi, iki yönde gelişmiş ve buna göre de adlandırılmıştır.²³⁸

1.2.15.1. YAKIN GÖÇÜŞME

1) **-bl-** > **-lb-**²³⁹

kılbemiz (60/73).

2) **-br-** > **-rb-**²⁴⁰

kirbit (m.d.), irbik (m.d.), kırbısta (68/12), gürbesini (33/65).

3) **-fr-** > **-rf-**²⁴¹

sorfa (11/143).

4) **-ğr-** > **-rğ-** / **-ry-**²⁴²

²³⁶ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 154)

²³⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. Hasan Eren, “*Türk Dillerinde Metathese Olayı*”, TDAY Belleten, 1953, s. 161-180; Ahmet Caferoğlu, “*Anadolu Ağızlarındaki Metathese Gelişmesi*”, TDAY Belleten, 1955, s. 1-7.

²³⁸ Ahmet Günşen, age., s. 82.

²³⁹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 155), (Ercilasun, KİA, s. 142)

²⁴⁰ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 155), (Gemalmaz, EİA, s. 206), (Günşen, KIYA, s. 83), (Korkmaz, NYA, s. 98)

²⁴¹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Gemalmaz, EİA, s. 207), (Ercilasun, KİA, s. 142), (Gülensoy, KYA, s. 70)

arğıyo (37/7), dorğu (74/10), öryetmen (53/60), öryençi (63/25), urğaşyoñuz (50/78), dorğarık (46/4).

5) -hr- > -rh-²⁴³

irhem (< ihram) (m.d.), bürhen (< buhran) (m.d.)

6) -ks- > -sk-²⁴⁴

tiskindim (m.d.).

7) -kş- > -şk-²⁴⁵

eşkisini (46/18), eşkileme (m.d.)

8) -lv- > -vl-²⁴⁶

havla (< helva) (m.d.), şavlar (23/136), yavlarıdım (58/100).

9) -ml- > -lm-²⁴⁷

melmeketi (63/31).

10) -mr- > -rm-²⁴⁸

irmendi (73/162), yurmuqladım (m.d.).

11) -pl- > -lb-²⁴⁹

cıscılbak (m.d.).

12) -pr- > -rp-²⁵⁰

torpağ (15/118), yarpağ (m.d.), çarpaşık (m.d.), körpü (53/43).

13) -rh- > -hr-²⁵¹

pehriz (m.d.).

²⁴² Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Gemalmaz, EİA, s. 206), (Öztürk, HA, s. 97), (Ercilasun, KİA, s. 141), (Gülensoy, KYA, s. 70)

²⁴³ Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Gemalmaz, EİA, s. 207)

²⁴⁴ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 156), (Günşen, KIYA, s. 83),

²⁴⁵ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 156), (Gemalmaz, EİA, s. 207), (Öztürk, HA, s. 97), (Günşen, KIYA, s. 83), (Gülensoy, KYA, s. 70), (Korkmaz, NYA, s. 98)

²⁴⁶ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 155), (Öztürk, HA, s. 97), (Günşen, KIYA, s. 83), (Gülensoy, KYA, s. 70), (Korkmaz, NYA, s. 98)

²⁴⁷ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 155), (Gemalmaz, EİA, s. 207), (Öztürk, HA, s. 97), (Ercilasun, KİA, s. 142), (Günşen, KIYA, s. 83), (Gülensoy, KYA, s. 70), (Korkmaz, NYA, s. 98)

²⁴⁸ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 83), (Korkmaz, NYA, s. 97)

²⁴⁹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 155), (Gemalmaz, EİA, s. 207), (Öztürk, HA, s. 97), (Ercilasun, KİA, s. 142), (Günşen, KIYA, s. 83), (Gülensoy, KYA, s. 70), (Korkmaz, NYA, s. 98)

²⁵⁰ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 155), (Gemalmaz, EİA, s. 206), (Öztürk, HA, s. 97), (Ercilasun, KİA, s. 141), (Günşen, KIYA, s. 83), (Gülensoy, KYA, s. 70), (Korkmaz, NYA, s. 98)

²⁵¹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 156), (Gemalmaz, EİA, s. 207)

14) -rp- > -pr-²⁵²

kiprik (m.d.), kipri (m.d.)

15) -rv- > -vr-²⁵³

devriş (20/26), kivre (m.d.)

16) -ry- > -yr-²⁵⁴

deyra (m.d.), meyrem (41/33), gayrola (m.d.).

17) -vl- > -lv-²⁵⁵

talva (m.d.)

18) -vr- > -rv-²⁵⁶

arvad (60/5), kırvadım (16/103), kırvat (69/135).

19) -yr- > -ry-²⁵⁷

baryam (17/32), baryak (70/40).

1.2.15.2. UZAK GÖÇÜŞME

Kelime içinde birbirinden uzak olan iki ünsüzün boğumlanma öncelik ve sonralığı açısından söyleyişte yer değiştirmesidir. Bunlardan ikinci ünsüz birkaç boğumlanmayı atlayarak daha önce boğumlanması gereken birinci ünsüzün yerine geçer, onu kendi yerine atar.²⁵⁸ Yöremiz ağzında bu tip göçüşmelere de rastlanılmaktadır.

1) d-n > n-d²⁵⁹

öndüç (< ödünç) (m.d.)

2) l-n > n-l²⁶⁰

nalet (m.d.), nakılda (< lakında) (19/26).

3) r-l > l-r²⁶¹

²⁵² Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 155), (Günşen, KIYA, s. 82)

²⁵³ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 155), (Öztürk, HA, s. 97), (Ercilasun, KİA, s. 142), (Günşen, KIYA, s. 83), (Korkmaz, NYA, s. 98)

²⁵⁴ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 156), (Korkmaz, NYA, s. 98)

²⁵⁵ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 156)

²⁵⁶ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Gemalmaz, EİA, s. 207), (Öztürk, HA, s. 97), (Ercilasun, KİA, s. 142), (Günşen, KIYA, s. 83)

²⁵⁷ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Öztürk, HA, s. 97)

²⁵⁸ Ahmet Günşen, age., s. 83.

²⁵⁹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 156), (Günşen, KIYA, s. 84), (Korkmaz, NYA, s. 99)

²⁶⁰ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Gemalmaz, EİA, s. 208), (Öztürk, HA, s. 97), (Günşen, KIYA, s. 84), (Korkmaz, NYA, s. 99)

²⁶¹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Öztürk, HA, s. 97)

leçer (< reçel) (m.d.).

4.) v-n > n-v²⁶²

ķaneviz (kavanoz) (9/43).

1.3. VURGU (Accent)

Vurgu; asıl, hece ve kelime bahsini ilgilendirir. Fakat kelimelerin söylenişinin seslerle yakın münasebeti vardır. Dolayısıyla bir telaffuz meselesi olarak, vurguyu ses bahsi içine de alabiliriz.²⁶³

Tonlama ile birlikte, dilin ses yapısını tamamlayan önemli öğelerinden biri olan vurgu, özellikle türlü ses değişimleri ve hece kaynaşması olayları ile kelimelerini epey değişikliğe uğratmış bulunan ağız bölgelerinde, bu kelimelerin anlam değerlerini kısmen de olsa ayakta tutmaktadır.²⁶⁴ Bu durum yöremiz ağız içinde geçerlidir. Vurgu konusu yöremiz ağızında gösterdiği özellikler açısından ikiye ayrılır:

1.3.1. KELİME VURGUSU

Kelime vurgusu, birden fazla heceye sahip yalın veya eklerle genişletilmiş olan kelimelerdeki hecelerden birinin diğerlerine oranla daha kuvvetli bir nefes baskısı altında söylenmesi demektir.²⁶⁵

Türkçenin vurgu açısından nasıl bir dil olduğunu Ergin şu şekilde açıklar: *“Dillerde çok belirli, adeta tokmak gibi vurgular görülür. Mesela Arapça umumiyetle kuvvetli vurgulu dillerdir. Bazılarının ise vurguları çok kuvvetlidir. (Almanca gibi). Tek heceli dil olarak kelimeleri birbirine çok benzeyen Çince gibi dillerde ise vurgu kelime farkını belirtmede mühim rol oynar. Oysa Türkçe yumuşak vurgulu, hafif dalgalı bir dildir. Vurgulu ve vurgusuz heceleri arasında fazla bir kuvvet farkı yoktur. Türkçenin vurguları bu sebeple çok dikkat ister.”*²⁶⁶

Dilleri yaratan milletlerin ortak psikolojik yapılarına bağlı olarak her dil için kendisine öz bir kimlik taşıyan ve gerek baskı derecesi, gerekse kelime içerisindeki yerine göre birbirinden farklı kalıplar içinde oluşma gösteren kelime vurgusu, bazı

²⁶² Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Öztürk, HA, s.97)

²⁶³ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay, İstanbul 2009, s. 103.

²⁶⁴ Zeynep Korkmaz, age., s. 110.

²⁶⁵ Ahmet Günşen, age., s. 84.

²⁶⁶ Muharrem Ergin, age., s. 103.

istisnalar dışında büyük bir çoğunlukla son heceye tekabül eder.²⁶⁷ Yalın halde bulunan ya da yapım ve çekim ekleriyle genişletilmiş bütün isim ve fiil soylu kelimeler için söz konusu olan bu kural, yöremiz ağzı içinde geçerlidir.²⁶⁸

görme'yig (23/215), kaçırma'yı'ğım (63/42), dedi'ği (72/114), üçü'de (75/101), yoktu'du (63/66), asıcı'dım (11/98), ye'yin (35/46), ke'sek (16/12), yok'luğ (67/4), gidici'dim (11/98), ocağı'da (67/95), utan'maz (12/43), diyo'lar (67/111), ata'türk (12/69), sevi'cin (23/299), öpü'cün (23/230), yi'yemen (17/25), diyece'ğim (12/3).

STT'de olduğu gibi yöremiz ağzında da vurgudan kaçınan ekler vardır. Soru eki -mI / -nI; olumsuzluk eki -mA; -IncA, -mAdAn zarf ekleri; eşitlik hali eki -cA; -ken, -kene zarf-fiil ekleri; bazı fiil kiplerinin önüne gelen şahıs ekleri, bazı kip ekleri, -i ek fiilinin geçmiş zaman ve şart kipleri, ek halindeki -lA, -nAn son çekim edatı bunlar arasındadır.²⁶⁹

'getmiyo mu (23/189), ara'banan (28/71), yay'lar'kan (42/12), çı'kar'kan (42/13), ço'cu'k'kan (43/33), ara'cı mı (7/13), yor'gan mı (7/138), vur'du mu (72/129), toru'nu mu (67/103), 'veri'şkene (60/61), 'geli'şkene (20/23), 'geli'şkenek (20/25), 'görü'şken (41/58), 'geli'şken (15/90), 'olu'şkan (60/22), 'yu'ğru'şkan (69/100), vu'runca (75/89), du'yunca (16/118), do'ğ'du'ğunca (19/96), do'ğunca (28/98), 'vurmadan (31/17), 'yapmadan (69/99), 'emmeden (23/16), 'bilmiyom (23/203), gö'zelce (33/191), 'eyice (62/137), nay'lonnan (51/71), 'onnan (26/51).

Hece kaynaşmasına uğramış olan bazı kelimelerin kaybolan son hecedeki vurguları, kaynaşma sonucu oluşan heceye aktarılır.²⁷⁰

'dërmen (71/145), keflendiriyomuş (37/165)

Yer adları ile yer gösteren bazı kelimelerde; bazı soru zamir ve sıfatlarında; belgisiz zamirlerde; sorma, gösterme ve cevap edatlarında ve ünlemlerde vurgu genellikle ilk hece üzerindedir.²⁷¹ Bu konuda yöremiz ağzı STT ile birleşir. -stan ile biten yer isimlerinde ise vurgu son hecededir.²⁷²

²⁶⁷ Ahmet Günşen, age., s. 85.

²⁶⁸ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 85), (Korkmaz, NYA, s. 110), (Gülensoy, KYA, s. 71), (Gemalmaz, EİA, s. 223)

²⁶⁹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 86), (Korkmaz, NYA, s. 111)

²⁷⁰ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 86), (Korkmaz, NYA, s. 111)

²⁷¹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 86), (Korkmaz, NYA, s. 111), (Gülensoy, KYA, s. 72), (Gemalmaz, EİA, s. 223)

²⁷² Muharrem Ergin, age., s. 103.

'ustanbul (21/33), 'anğara (15/40), 'heydi (62/102), 'nası (36/13), 'yohō (69/84), 'ihi (64/38), 'bire (62/117), 'hey (62/125), kırbıs'tan (52/66), 'türkiyeyi (1/119), 'payas (4/149), 'erzürüm (15/40), 'erzincan (15/40), 'hele (64/4), 'şunun (72/114), 'bunun (72/115), 'kele (67/85), 'bu (67/105), 'ne (63/51), 'yōk (63/7), 'heni (63/69) 'ammān (66/47), 'belkim (11/124), 'ney (12/15), 'vele (36/45),

İki kelimededen kaynaşmış birleşik zarf ve zarf olarak kullanılan kelimelerde de vurgu ilk hece üzerindedir.²⁷³

'böğün (16/39), 'nişliyo (41/53), 'nolucu (67/90), 'nedek (6/34).

Zarf-fiillerde vurgu ilk üzerindedir.²⁷⁴

'bağırı 'bağırı (31/18), 'verişkene (60/61), 'gelişkene (20/23), 'gelişkenek (20/25), 'görüşken (41/58), 'yörüdükçe (47/42), 'geldikçe (40/120).

Hece düşmesi olayı ile kaybolan orta hecelerde, o hecelerin vurgusu bir önceki heceye aktarılır.²⁷⁵

bişirrim (33/214), yaptırırık (6/116), yanna (28/102), yuğuruk (46/8), oturma (25/20), yanda (41/15), doldurum (1/41).

Yöremizde birçok yabancı asıllı kelimenin Türkçeye aykırı olarak, kendi asli vurgularını koruduklarını, yani vurgularının ilk heceleri üzerinde bulunduğunu görürüz.

'tabi (69/114), 'yārabbī (62/46), 'ceviz (69/125), 'tandır (69/137), 'hāyvan (63/65), 'çamaşır (67/55), 'para (67/87), 'tıfan (72/136), 'afiyet (71/157), 'hastalık (71/155), 'fasılya (71/130), 'şehit (75/99).

Yöremiz ağızında isim ve sıfat tamlaması durumunda olan ve bir belirtenle bir belirtilenin kaynaşmasından oluşan birleşik kelimelerde grup vurgusu genel olarak yerini değiştirmemiştir. Ancak iki kelimenin kaynaşarak tek bir kelime meydana getirmiş olması sebebiyle birleşik kelimenin vurgusu yer değiştirmiş, ikinci kelimenin son hecesi üzerinde bulunan grup vurgusu dışında kalan vurgular, sondan önceki hecelerden birine geçerek kural dışı bir durum yaratmıştır.²⁷⁶

'yüzbaşı (32/64), 'ombaşı (32/66), 'bağale (60/14).

²⁷³ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 86), (Korkmaz, NYA, s. 112), (Gemalmaz, EİA, s. 223)

²⁷⁴ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 86), (Korkmaz, NYA, s. 112)

²⁷⁵ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 87), (Korkmaz, NYA, s. 112)

²⁷⁶ Ayrıntılı bilgi için bk. (Günşen, KIYA, s. 87), (Korkmaz, NYA, s. 112)

Aynı durum seyrek de olsa birleşik fiillerde de görülür.

'söyleyiver (23/83), 'yiyebilirdin (33/169), 'veriverdi (2/66), 'gidiverdi (16/10), 'geliver (19/31), 'soğuk olur (41/48), 'kaybolur (44/52).

1.3.2. CÜMLE VURGUSU

Yöremiz ağzının vurgu bakımından STT'den ayrılan en önemli yönü cümle vurgusunda kendini gösterir. Konuşan kimseler söz içinde gerek duygularını, gerek anlattıkları olayları ve anlamca önem verdikleri kelimeleri özellikle vurgu ve ton ile ayarlamaya çalıştıklarından cümle vurgusu açısından önemli bir takım değişikliklere sebebiyet verirler. Vurgunun hangi kelimede öne alındığı hangi kelimede sona bırakıldığı konusunda bir kaide belirlemek mümkün değildir. Çünkü bu durum doğrudan doğruya konuşan kişinin söze ve söz içinde anlamını daha çok belirtmek istediği kelimelere verdiği önem derecesi ile ilgilidir. Bu bakımdan cümle vurgusu sabit değildir.

2. ŞEKİL BİLGİSİ

Şekil bilgisi, bir dilin kök kelimelerini, eklerini, köklerle eklerin birleşme yollarını, eklerin anlam ve görevlerini, dilin türetme ve çekim özelliklerini ve şekille ilgili öteki konularını inceleyen gramer dalıdır. Kelimeler, zihindeki somut ve soyut kavramları karşılayan anlamlı şekiller olduklarından, şekil bilgisi aynı zamanda dilin biçimden anlama uzanan kesimidir.²⁷⁷

2.1. KELİME ÇEŞİTLERİ

2.1.1. İSİMLER

İsimler, evrendeki canlı cansız bütün varlıkları, insan tasavvurundaki somut ve soyut bütün kavramları, tek tek ya da tür olarak karşılayan sözlerdir.²⁷⁸

²⁷⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 5.

²⁷⁸ age., s. 195.

2.1.1.1. İSİM YAPIM EKLERİ

Bütün işlevleri kelimenin bünyesi ile sınırlı olan ve dilimizin söz hazinesini zenginleştiren yapım ekleri, kelime kök veya gövdelerine getirilerek yeni anlamda kelimeler türeten eklerdir.

STT’de kullanılan yapım eklerinin büyük bir kısmı yöremiz ağzında da kullanılmaktadır. Bunların bir kısmı STT ile bire bir aynılık gösterirken bir kısmı da çeşitli fonetik olaylar sonucunda az çok değişiklik arz etmiştir.

Yöremiz ağzında tespit edebildiğimiz isim yapım ekleri şunlardır:

2.1.1.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

İsimden isim yapan ekler, isim cinsinden kök veya gövdelere gelerek yine isim cinsinden kelimeler yapan eklerdir. Bölgemiz ağzında kullanılan isimden isim yapan ekler alfabetik sıraya göre şunlardır:

1) +AÇ:

Eklendiği kelimeye büyütme ve küçültme işlevi katan vurgulu bir ektir. Ad ve sıfat niteliğindedir.²⁷⁹ Araç isimleri yapar.

bakraç (m.d.), kıraç (m.d.), topaç (m.d).²⁸⁰

2) +aķ / +ek:

Eski Türkçedeki +GAk küçültme ve kuvvetlendirme ekiyle ilişkisi olan bu ek genellikle tek heceli kelimelere gelerek benzetme ve küçültme işleviyle az sayıda adlar türetmiştir.²⁸¹

çanaķ (m.d.), uzaķ (27/34), başaķ (67/57), solaķ (m.d.), yalaķ (m.d.), çoraķ (41/63), ortaķ (14/13), çolaķ (16/121), topaķ (72/7), çaķrak çaķrak olur (23/263).²⁸²

3) +An:

Eski Türkçede çokluk işlevi gören ekin kalıntısı durumundaki bu ek yöremiz ağzında işlek değildir. Eski Türkçedeki çokluk işlevi yöremiz ağzında görülmemektedir.²⁸³ Sadece bir kelimedede karşımıza çıkmaktadır.

oğlan (< oğul+an) (72/54).

²⁷⁹ age., s. 34.

²⁸⁰ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. Gülensoy, KYA, s. 77.

²⁸¹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 35.

²⁸² Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 165), (Günşen, KIYA, s. 94)

²⁸³ Jale Öztürk, age., s. 101.

4) +Ar:

+Ar eki asıl sayılardan üleştirme sıfatları türeten bir ektir. Asıl sayı adı niteliğindeki bütün sayılara gelebilir.

birer (47/81), dokuzar (m.d.), üçer (m.d.), yüzer (m.d.).²⁸⁴

Bu ekle kurulan sıfatlar tekrarlama yoluyla zarf görevine girer.

birer birer bölüş- (m.d.), yüzer yüzer say- (m.d.).

5) +cA:²⁸⁵

Sıfatlara ve sıfat olarak kullanılan sözlere gelerek eklendiği kelimeye “oldukça” ve “olarak” anlamı katar. Benzerlik ve azlık işlevinde küçültme sıfatları yapar.

güzelce (13/44), uzunca (m.d.), evvelce (19/113), boyunca (40/73), keskince (m.d.), sessizca (m.d.), kolayca (m.d.).

+CA eki –AsI sıfat-fiilleri üzerine de gelerek, pekiştirici sıfat niteliğinde kargışlar yapar.

geberesice (m.d.), kör olasıca (m.d.), kıt çekesice (37/163).

+CA eki sıfatlardan yer adları yapmakta oldukça sık kullanılmıştır.²⁸⁶

gözlüce (7/194), karacaahmet (21/72), yenice (38/24), yarımca (74/19), dibitçe (34/170).

+cA ekinin en yaygın işlevi; millet, kavim ve halk adlarından dil ve lehçe bildiren adlar türetmesidir. Ekin bu işlevi, “gibilik, benzerlik” gösteren çekim işlevinin bir türetme eki işlevine dönüşmesinden oluşmuştur.

arapça (75/13), gâvurca (m.d.), türkçe (m.d.), milledce (m.d.).

Yöremiz ağzında ek, *onca* şekli ile miktar fonksiyonunda kalıplaşmış bir zarf olarak da kullanılmaktadır. Bunun yanında soru zamirinden genişletilmiş *nanca* şekilli kullanımlarda yöremiz ağzında mevcuttur.²⁸⁷

oncasını (61/10), nanca (42/42).

6) +cağız / +cāz:

²⁸⁴ Diğer Anadolu ağzlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 163), (Gemalmaz, EİA, s. 238), (Öztürk, HA, s. 101), (Günşen, KIYA, s. 94)

²⁸⁵ Diğer Anadolu ağzlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 162), (Gemalmaz, EİA, s. 237), (Öztürk, HA, s. 102), (Günşen, KIYA, s. 94), (Gülensoy, KYA, s. 77)

²⁸⁶ Tahsin Banguoğlu, age., s. 159.

²⁸⁷ Diğer Anadolu ağzlarındaki şekilleri için bk. (Korkmaz, BYA, s. 24)

İsimlerde küçültme, sevgi ve zavallılık ifade eder. STT’de bugün işlek olarak kullanılmaktadır.²⁸⁸

adamcağız (m.d.), kızcağız (m.d.).

Bölgemiz ağzında söz konusu ek; ğ’nin düşmesiyle, uzun ünlülü +cĀz, şeklinde de kullanılmaktadır.²⁸⁹

adamcāz (m.d.), bebecēz (m.d.)

7) +caḡ / +cek:

Eklendiği vasıf ismine “o vasfa yaklaşan” anlamı katan bir ektir. ok kuvvetlendirme edatı ile genişletilmiş olan ek hem sıfat hem de tarz zarfı olarak kullanılmaktadır.²⁹⁰

cıvıcaḡ (m.d.), ılıcaḡ (9/76), accaḡ (21/137)²⁹¹

8) +CI / +CU:

Bölgemiz ağzının işlek eklerinden biridir. Kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık uyumuna giren bir ektir. Adlara gelerek bir nesneyi, bir işi veya bir sanatı kendisine meslek veya uğraşı olarak seçmiş olanları gösteren adlar türetir. Bu görevinden dolayı ek, gramerimizde genellikle “meslek eki” diye adlandırılmıştır.²⁹²

yardımcı (1/34), milliyetçi (37/164), yabancı (3/139), ara'cı (7/13), miyençi (49/27), işçi (70/33), kâhveci (12/37), çalgıcı (36/113).²⁹³

Ekin bölge ağzında tonlulaştırılmadan kullanıldığı da görülür. Gaziantep ağzında da görülen bu özellik yöre ağzını Azerbaycan Türkçesine yaklaştırmaktadır.²⁹⁴ Tabanın sonundaki sesin niteliğine bakmaksızın tonsuz +çI, +çU şekillerinin kullanılması nedeniyle ünsüz uyumunun dışında kalır.

düğünçü (23/184), südçü (33/145), oyunçu (7/43), kaleyçi (21/103), değirmençi (11/108).

²⁸⁸ Muharrem Ergin, age., s. 166.

²⁸⁹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 162), (Gemalmaz, EİA, s. 236), (Öztürk, HA, s. 102), (Günşen, KIYA, s. 95), (Gülensoy, KYA, s. 76)

²⁹⁰ Zeynep Korkmaz, *Bartın ve Yöresi Ağzı*, TDK Yay., Ankara 1994, s. 24.

²⁹¹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için Bkz. (Korkmaz, BYA, s.24), (Öztürk, HA, s.102)

²⁹² Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 41.

²⁹³ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 160), (Gemalmaz, EİA, s. 231), (Öztürk, HA, s.103), (Günşen, KIYA, s.91), (Gülensoy, KYA, s.75)

²⁹⁴ Ahmet Günşen, “Gaziantep Ağzının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler”, Turkish Studies Volume 4/3 Spring 2009, s. 1087.

İşlev açısından STT'den farklı olarak bazı meslek adlarının üzerlerine de getirilmektedir.²⁹⁵

çetecilik (21/90), tefecilik (26/52).

9) +cık / +cik:

Bu ek Batı Türkçesinin başından beri görülen ve son zamanlarda çok işlek hale gelen bir ektir.²⁹⁶ Adlara ve sıfatlara küçültme, pekiştirme, sevgi ve acıma ifadesi katan bir ektir.²⁹⁷ Yöremiz ağzında ekin genel olarak ünlü uyumlarına uyduğu görülmektedir.

parçacık (5/94), ıccık (25/20), ufacık (28/11), düğmecik (34/166), sıcacık (9/52).²⁹⁸

Söz konusu ekten sonra ünlüyle başlayan başka bir ek geldiğinde ekin son sesindeki -k ünsüzü -ğ'ye dönüşür.

hepiciği (m.d.), yengeciğim (23/213), düğmeciği (69/71).

Adlardan yer adları da türetir. Ancak bu yer adlarındaki küçüklük kavramı aşınmış durumdadır.

asarcık (< hisarcık) (3/31).

Bazen de -CA eki üzerine gelerek kelimeye onun kattığı anlamı pekiştirir. STT'mizde de ekin bu şekilde hususi bir kullanılışı vardır.²⁹⁹

şuncacık (m.d.), oncacıkdan (69/148).

bura (< bu ara), şura (< şu ara), ora (< o ara) kaynaşmış zamirlerine getirilen +cık / +cik / +cuç / +cük eki, bu zamirlere pekiştirilmiş yer kavramı katar.³⁰⁰

buracıkta (m.d.), şuracığa (m.d.), oracıkdan (69/148).

10) +cıl / +cül:

İşlekliliği az olan bir ektir. Eklendiği isme bir şeye düşkünlük, alışkanlık, bağımlılık, benzerlik, bir şeye meyilli olma işlevleri katan isim ve sıfatlar türetir.³⁰¹

²⁹⁵ Jale Öztürk, age., s. 103.

²⁹⁶ Muharrem Ergin, age., s. 163.

²⁹⁷ Zeynep Korkmaz, age., s. 42.

²⁹⁸ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 161), (Gemalmaz, EİA, s. 235), (Öztürk, HA, s. 103), (Günşen, KIYA, s. 93), (Gülensoy, KYA, s. 76)

²⁹⁹ Muharrem Ergin, age., s. 164.

³⁰⁰ Zeynep Korkmaz, age., s. 44.

³⁰¹ age., s. 44.

Bitki ve hayvan isimlerine eklenerek, bu bitki veya hayvanları yemeye düşkünlük gösteren isimler türetir.³⁰² Derlediğimiz metinlerde bu örneğe rastlamadık. Yöremiz ağızında da oldukça az kullanılan bir ektir.

ölümcül (m.d.) etçil (m.d.).

11) +dAş:

Bu ek Türkçede eskiden beri kullanılan sahası çok geniş olmamakla beraber bir tip isim yapmakta işlevliğini daima muhafaza eden ve örnekleri son zamanlarda artmış bulunan bir yapım ekidir. Başlıca fonksiyonları eşlik, ortaklık ve mensubiyet, bağlılık ifade eden isimler yapmaktır.³⁰³

arkadaş (28/50), yoldaş (m.d.), kardaş (50/241), vatandaş (m.d.).³⁰⁴

12) +duruk / +dürük:

STT’de kullanımı çok seyrek olan ek, yöremiz ağızında da sadece bir kelimeye karşımıza çıkmaktadır.³⁰⁵

boyunduruk (m.d.).

13) +gIl:

Ünlü ve ünsüz uyumlarına girmeden şahıs, akrabalık ve ünvan adlarından sonra gelerek o şahıs ve akrabaların mensuplarını gösteren aile adları yapar.³⁰⁶ Bilhassa ağızlarda oldukça yaygın olan ek³⁰⁷ yöremiz ağızında da oldukça yaygındır. Asıl fonksiyonu iyelik ekleri almış akrabalık kelimelerine ve iyeliksiz özel isimlere getirilerek topluluk ismi yapmaktır.³⁰⁸ Çekim eki gibi iyelik eklerinden sonra gelmesi ekin çok işlek olmasından doğan bir hususiyettir.³⁰⁹ Ünlü uyumlarına uymaz.

kaynıngil (31/24), anamgil (10/83), şeygil (62/18), babamgil (4/67), dedemgil (6/64), ğaynanasıgil (7/120), kızgil (9/101).³¹⁰

³⁰² Zeynep Korkmaz, age., s. 44.

³⁰³ Muharrem Ergin, age., s. 167.

³⁰⁴ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 163), (Gemalmaz, EİA, s. 238), (Öztürk, HA, s. 105)

³⁰⁵ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 163), (Öztürk, HA, s. 105), (Gülensoy, KYA, s. 77)

³⁰⁶ Zeynep Korkmaz, age., s. 47.

³⁰⁷ Muharrem Ergin, age., s. 178.

³⁰⁸ Efrasiyap Gemalmaz, *Erzurum İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara 1995, C. 1, s. 241.

³⁰⁹ Muharrem Ergin, age., s. 178.

³¹⁰ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 166), (Öztürk, HA, s. 106), (Günşen, KIYA, s. 95)

14) +II / +Ul:

Ses yansımali köklerden ikincil biçimler oluşturan bir ektir. Yeni türemelere ad gövdeliği yaptıkları gibi ek almadan ikileme biçimiyle zarf olarak da kullanılır. Yöremiz ağzında ise genellikle ikilemeler şekliyle kullanılır.³¹¹

gürül gürül (m.d.), şarıl şarıl (m.d.), horul horul uyudu (m.d.).

15) +In / +Un:

ET ve EAT'deki vasıta durumu ekinin bir kalıplaşma aşamasından geçerek zarf türetme ekine dönüşmesinden oluşmuş, vurgusuz bir yapım ekidir. Ekteki zarf türetme işlevi iki biçimde kendini gösterir.

Bu ek zaman bildirme anlamı taşıyan ad ve sıfatlardan zaman zarfları yapmıştır.

ansızın (m.d.), demin (m.d.), ilkini (33/99), ikindin (58/160).

+In / +Un ekiyle genişletilmiş ad ve sıfatların ikileme biçiminde tekrarlanmasıyla tarz zarfları oluşturmuştur.³¹²

birin birin gelikler (m.d.), götün götün git (m.d.).

16) +ka:

Yöremiz ağzında sadece bir kelimedede karşımıza çıkmaktadır.

başka soru (60/30), başkasını bilmiyo (9/92), bambaşkamış diyolar (9/93), başka ne deyim (23/14).

17) +kek:

Eski Türkçe döneminden beri varlığını sürdüren, küçültme ve kuvvetlendirme bildiren işlek olmayan bir ektir. Yöremiz ağzında sadece bir kelimedede karşımıza çıkar.

erkekler (60/68).³¹³

Bunun yanında Eski Türkçede *eşkek* şeklinde kullanılan, yöremiz ağzında ise ünsüz ikizleşmesine uğrayarak kullanılan *eşşek* kelimesinde de aynı ek vardır.³¹⁴

eşşek (8/46).

³¹¹ Zeynep Korkmaz, age., s. 48.

³¹² age., s. 48.

³¹³ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Günşen, KIYA, s. 95)

³¹⁴ Muharrem Ergin, age., s. 175.

18) +k₁ / +k_i / +k_u / +k_ü:

Başlıca fonksiyonu, içinde bulunma, bağlılık ve aitlik ifade etmektir. Bir nesneyi bağlı ve ait olduğu başka bir nesneye göre veya zaman ve mekan içindeki yerine işaret etmek suretiyle belirtir.³¹⁵

öteki (6/55), şindiki (16/51), hindiki (67/5), evelki (11/66).³¹⁶

STT'nin aksine konuşma dilinde ve ağızların bir çoğunda ekin ses uyumlarına uyduğu görülür. Bu ağızlarda ek +k₁ +k_u +k_i +k_ü olarak dört şekillidir.³¹⁷ Derlediğimiz metinlerden elde ettiğimiz verilere göre yöremiz ağızında kullanılan kişi zamirlerinde STT'den farklı bir husus dikkat çeker. Kişi zamirlerinden sonra gelen aitlik eki +k_i kendisinden önce gelen +In / +Un ilgi ekinin ünsüzünü her zaman düşürür.

halbuğu (10/102), onuğu (23/300), bunuğu (65/39), böğünkü (23/145), dünkü (62/55).

Yer-yön bildiren bazı isimlere bulunma hali eki almadan gelebilmesiyle STT'den ayrılır.

beriki (8/81), önceki (14/52), o zamankı (27/68)

Hem yapım eki hem çekim eki durumunda olan +k_i eki, yukarıda verdiğimiz örneklerde doğrudan doğruya isme getirildiği için yapım eki olarak kullanılmıştır diye kabul ediyoruz. İlerde çekim ekleri bahsinde tekrar belirteceğimiz gibi, +DA, +In, +Un, +nIn, +nUn gibi çekim eklerinden sonra yaygın olarak kullanılışı ise, onun çekim eki karakteri taşıdığını gösterir.³¹⁸

askeryeniki (47/87), elindeki (4/88), bundaki (9/92), biziki (11/91), siziki (14/85), kendiniki (24/26), hepsiniki (8/29).

19) +IA / (< +IA-g):

+IAk eki isimden fiil türeten +IA- ekiyle fiilden sıfat yapan -k ekinin kaynaşmasından oluşmuş bir birleşik ektir. Ancak Eski Türkçeden STT'ye uzanan ses değişimleri ile son sesteki g eriyip kaybolunca ek +IA'ya dönüşmüştür. +IAg biçimiyle kökle bağlantılı “yer, arazi” adları oluşturduğundan, ekin bu işlevi devam

³¹⁵ age., s. 161.

³¹⁶ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 161), (Gemalmaz, EİA, s. 235), (Öztürk, HA, s. 107), (Günşen, KIYA, s. 93), (Gülensoy, KYA, s. 76)

³¹⁷ Zeynep Korkmaz, “Nevşehir Ve Yöresi Ağızlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler Üzerine”, Turkish Studies Volume 2/2 Spring 2007, s. 496.

³¹⁸ Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2000, s. 93.

etmiştir. Örnekleri birkaç tanedir.³¹⁹ kış-la, yay-la kelimelerinde görüldüğü gibi yer isimleri yapar. Bu kelimelerin aslı kış-la- / yay-la- fiilinden yapılan kış-la-g / yay-la-g şeklinde isimler olup sondaki g'nin düşmesi ile kış-la / yay-la şekline geçmişlerdir. Bu yüzden -la- isimden fiil yapma eki bir isimden isim yapma eki durumuna düşmüştür.³²⁰ Bölgemizde de bu durum söz konusudur. Hatta ilçemiz adı olan *Yayladağı* kelimesindeki *yayla* ismi bu şekilde oluşmuştur. Yine ilçemizin bir beldesi olan *Kışlak* da aynı ekin meydana getirdiği bir isimdir.

yazlağa göçüktük (73/156), kışlağa getdim (3/67).

20) +IAyIn:

Eskiden çekim eki olarak kullanılan +leyin eki Batı Türkçesinde vakit isimleri üzerine gelerek onu belirtmeye yarayan bir yapım eki durumuna gelmiştir. Vakit isimleri üzerine geldiğinde yer yer ünsüz düşmesi ve ünlü göçüşmesi türünden ses olaylarının meydana geldiği görülür.

öğlenleyin (m.d.), sabahleyin (33/216).³²¹

21) +II:

Genellikle sahip olma, bir yere bağlı bulunma kavramları veren kelimeler oluşturur. Bu ek ile türetilmiş kelimeler genellikle cümlede sıfat olarak görev alırlar. STT'de olduğu gibi ekin yöremiz ağızında da ünlü uyumlarına uyduğu görülür. İlerleyici benzeşme sonucu +nı'lı şekilleri de oluşmuştur. Yöremiz ağızında aynı kelimeye iki kez üst üst geldiği de görülür.

kuplu (17/72), duzlu (19/26), toplu (33/28), kırtlu (33/190), liralı (7/116), hataylı (4/186), sabırlı (7/169), güvenceli (4/190), zahmetli (5/42), kıymetli (13/88), şorbalı (7/5), bereketli (7/109), yayladağlı mısınız (2/2), yaşlı (2/57), nişannılı (7/47).³²²

Ekin ikilemeler oluşturduğu da görülür.

yaşlı başlı kadın (72/113), dadlı dadlı gökün (2/80), dadlı madlı yoktudu (73/20).

³¹⁹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 50.

³²⁰ Muharrem Ergin, age., s. 178.

³²¹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 164), (Gemalmaz, EİA, s. 240), (Öztürk, HA, s. 108), (Günşen, KIYA, s. 94), (Gülensoy, KYA, s. 77)

³²² Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 164), (Gemalmaz, EİA, s. 233), (Öztürk, HA, s. 108), (Günşen, KIYA, s. 92), (Gülensoy, KYA, s. 76)

22) +lık / +lik / +luğ / +lük:

Bu ek başlangıçtan beri Türkçenin belli başlı isimden isim yapma eklerinden biridir. Oldukça çok kullanılan işlek bir ektir. Başlıca fonksiyonları isimlerden yer, alet, topluluk isimleri, mücerret isimler, meslek isimleri ve sıfat yapmaktır.³²³ Hem soyut hem somut isimler yapar. Benzeşmeye uğrayarak +nık / +nik şekilleri de karşımıza çıkmaktadır.

pulislik (m.d.), çümenlik (4/28), kösrelik (2/68), gençlik (4/53), askerlik (6/61), şindilik (11/16), görümcelik (11/88), avcılık (14/40), zeytincilik (14/43), eyilik (16/49), zeytinnik (75/116), şennik (15/77), zenginnik (15/77), bolluk (6/88), elli kiloluk (24/39), doğruluk eğrilik (27/69), çocukluk (58/28), çütçülük (59/6).³²⁴

Bölge ağzında n ile biten tabanlara geldiğinde ön sesi benzeşmeyle n olan bu ek kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık uyumuna girer. Son sesinde bulunan -k / -ğ sesleri iki ünlü arasında kaldığında tonlulaşıp sızılaşıp -ğ- olur.³²⁵

analığım (22/118), aylığı (2/11), zâlımlığı (4/76), cendermeliği (4/135), rıhmatlığı (4/146), yemekliğimizi (5/11), çocukluğumu (17/9).

+lık / +lik / +luğ / +lük ekinin STT'den farklı olarak *ora bura şura* kelimelerinin üzerine geldiği örnekler bir hayli fazladır.

oralığa (1/72), buralığa (3/98), şoralıkda (59/17).

Arkaik olarak ise *işlik* kelimesinde karşımıza çıkmaktadır.³²⁶

23) +mEn:

+mAn eki, sıfatlardan kişileri niteleyen sıfatlar türeten bir ektir. Eklendiği sığata “abartma, aşırılık” işlevi katar. İşlek bir ek olmadığı için türettiği kelimeler sınırlıdır.³²⁷ Benzerlik ifadesi taşıyan bir ektir.³²⁸ Yöremiz ağzında da nadir rastlanan eklerdendir.

ıocaman (24/51), türkmen (68/10).³²⁹

³²³ Muharrem Ergin, age., s. 155.

³²⁴ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 159), (Korkmaz, BYA, s. 24), (Gemalmaz, EİA, s. 229), (Öztürk, HA, s. 111), (Günşen, KIYA, s. 91), (Gülensoy, KYA, s. 75)

³²⁵ Faruk Yıldırım, age., s. 159.

³²⁶ Zeynep Korkmaz, *Bartın ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 1994, s. 24.

³²⁷ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 58.

³²⁸ Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2000, s. 95.

³²⁹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 165), (Öztürk, HA, s. 112), (Günşen, KIYA, s. 95)

Bunların yanında önceki soyadımız olan *Yurtman* kelimesindeki –man ekinde aynı işlevli olduğu kanısındayız.

24) +(I)ncI / +(U)ncU:

STT'deki gibi sayı isimlerinden sıra sayıları üreten birleşik bir ektir. Ünlü uyumlarına girer.

birinci (34/69), ikinci (7/166), sekizinci (32/68), on birinci (34/82).³³⁰

25) +sIz / +sUz:

Ekin yapım eki mi yoksa çekim eki mi olduğu günümüz türkologları tarafından çok tartışılan konulardan birisidir. Söz konusu ek –li ekinin zıt anlamlısı olarak Eski Türkçeden beri isme gelir. Bir *giderme hali*, *kimsesiz hali* niteliği taşır.³³¹ İsimlerden hem sıfat hem isim olarak kullanılan vasıf isimleri yapan bu ekin asıl özelliği olumsuzluk yapmaktır.³³² Bu yüzden menfi isim yapma eki olarak anılır.³³³ Yöremiz ağzında sık kullanılan eklerdendir. Ekin z ünsüzüyle biten kelimelerden sonra geldiğinde -zs- > -ss- benzeşmesine yol açtığı görülür. Ünlü uyumlarına uyar.

susuz (62/78), yüssüz (m.d.), namıssız (m.d.), yargısız (4/82), haşsız (23/224), malsız (24/151), olaysız (38/76), yelsiz (40/126), ayarsız (48/63), şekersiz (49/46), kēfsiz (58/178), kızasız belasız (66/88).³³⁴

26) +TI / +TU:

Tabiat taklidi kelimelerde kullanılan ve işlekliği olan ek yöremiz ağzında da kullanılır. Derlediğimiz metinlerde karşımıza çıkmamasına rağmen yörede kullanıldığını bildiğimiz ve bir çok kişiden duyduğumuz örnekleri vardır.

gürültü (m.d.) , hırıltı (m.d.), hışırtı (m.d.), inilti (m.d.)³³⁵

27) +z:

İsimlerde ve sayı isimlerinde topluluk veya ikilik gösteren bir çokluk eki niteliğindedir. Çok eski bir ek olduğu için işlekliğini kaybetmiş, günümüze kalıp

³³⁰ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 163), (Gemalmaz, EİA, s. 238), (Öztürk, HA, s. 113), (Günşen, KIYA, s. 93), (Gülensoy, KYA, s. 76)

³³¹ Tahsin Banguoğlu, age., s. 201.

³³² Tuncer Gülensoy, *Kütahya Ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 1988, s. 76.

³³³ Muharrem Ergin, age., s. 160.

³³⁴ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 160), (Gemalmaz, EİA, s. 234), (Öztürk, HA, s. 113), (Günşen, KIYA, s. 92), (Gülensoy, KYA, s. 76)

³³⁵ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 165), (Gemalmaz, EİA, s. 240)

halinde eklendiği sözlerle birlikte uzanagelmıştır. Ekin ikilik gösterme işlevi ikili organ isimlerinde de görülür.³³⁶

ikiz (m.d.), omzuma (31/13), göğüs (< kögüz) (6/124), boynuzları (66/55), dizlerim (75/5), gözlerim (75/5).³³⁷

2.1.1.1.2. Fiilden İsim Yapan Ekler

Fiilden isim yapan ekler, fiil kök ve gövdelerinden isim yapmak için kullanılan eklerdir. Bu ekler fiil köklerine, isimden yapılmış fiil gövdelerine ve fiilden yapılmış fiil gövdelerine eklenirler. Yani fiilden isim yapan ekler, isimden fiil yapan eklerden ve fiilden fiil yapan eklerden sonra gelebilirler. Bu şekildeki kullanılışları da gayet geniştir.³³⁸

Fiil kök veya gövdelerine getirilerek isim türeten bu eklerin dilimizde sayıları, işleklikleri ve kullanım sahaları geniştir. Fiil yönünden oldukça zengin olan dilimizde, fiillerden isim türeten eklerin de fazla ve işlek olması, isimler yönünden de bir zenginlik yaratmaktadır.³³⁹ Bu ekler yöremiz ağızlarında da STT'deki kullanımlarına paralellik gösterir. Ancak, yöremizdeki şekillerinde fonetik olaylarla açıklanabilecek bir takım basit değişmeler görülür.

Yöremiz ağızında tespit edebildiğimiz fiilden isim yapan ekler şunlardır:

1) –A:

İşlekliği oldukça az olan bir ektir.

yara (13/5), geze (19/59).³⁴⁰

2) –Aç:

Ünsüzle biten fiil köklerinden sonra –Aç , -A ünlüsüyle biten köklerden sonra –ç şeklinde gelen ek, eklendiği fiilin anlamını nitelik olarak taşıyan sıfat veya o hareketi gerçekleştiren ad türeten bir ektir.³⁴¹ İşlek olmayan bir ektir.

kömeç (71/124), güleç (m.d.), yamaç (3/40), tokaç (m.d.).

³³⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 66.

³³⁷ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 163), (Gemalmaz, EİA, s. 234), (Öztürk, HA, s. 115)

³³⁸ Muharrem Ergin, age., s. 184.

³³⁹ Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2000, s. 96.

³⁴⁰ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 170), (Gemalmaz, EİA, s. 250), (Öztürk, HA, s. 117), (Gülensoy, KYA, s. 77)

³⁴¹ Zeynep Korkmaz, age., s. 69.

3) –ak / -ek:

Filden mekan, alet ve organ isimleriyle aşağılayıcı anlamda sıfatlar yapan bir ektir.

yata³⁴² (7/126), bıçak (71/57), kaçak (36/12), yumak (72/7), topak (72/7), uçak (4/243), döne³⁴² (1/68).

4) –alak / -elek:

İşlek bir ek değildir.³⁴³

yatalak (m.d.), çökelek (23/271).

5) –Am:

İşlek olmayan bir ektir.

dutam (m.d.), döneminde (22/66).³⁴⁴

6) –anak / -enek:

Yöremiz ağzında çok işlek olmayan bir ektir.

gelenek (17/80), da³⁴⁵nek (< de³⁴⁵-enek) (17/76), yığmak (< yığ-anak) (m.d.).

7) –AsIcA:

-AsI sıfat-fiil ekinden sonra eşitlik hali ekinin birleşmesiyle oluşan ek yöremiz ağzında nadir olarak karşımıza çıkmaktadır.

geberesice (m.d.), yerin dibine giresice (m.d.), kıt çekesice (37/163).

8) -CA:

İşlek olmayan bir ektir.

eylençe (m.d.), güvenceli (41/90).

9) –Ç:

Genellikle dönüşlü fiiller üzerine gelen bu ek, bölgemiz ağzında STT ile aynı görevde kullanılır. Ek, getirildiği fiildeki hareketi yapanı, yapılan hareketi veya o hareketle ilgili bir niteliği, bir özelliği gösteren soyut sıfat ve isimler türetme görevi yüklenmiştir.³⁴⁶

³⁴² Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 168), (Gemalmaz, EİA, s. 246), (Öztürk, HA, s. 117), (Günşen, KIYA, s. 97)

³⁴³ Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2000, s. 100.

³⁴⁴ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 171), (Öztürk, HA, s. 117)

³⁴⁵ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 171), (Öztürk, HA, s. 117), (Günşen, KIYA, s. 99)

³⁴⁶ Zeynep Korkmaz, age., s. 76.

inançları (14/68), kıskanç (m.d.), öndüç (m.d.), kazanç (72/47).³⁴⁷

10) –dıkısıra / -dikısıra:

STT’den farklı olarak yöremiz ağzında karşılaştığımız bir ektir.

durduksıra (54/115), verdiksıra (72/26).

11) –gA / -kA:

Son zamanlarda işlekliğini kaybetmiş bir ektir. STT’de olduğu gibi yöremiz ağzında da seyrek olarak görülür.

damga (m.d.), bölge (57/85), bilge, (m.d.), süpürge (58/105)³⁴⁸

12) –gAç:

İşlekliği az olan bir ektir.

utangaç (m.d.), ellengeç (< yengeç) (m.d.), süzgeç (m.d.), sallangaç (58/26).³⁴⁹

13) –ğan / -gen / -қан / -ken:

Genellikle alışkanlık ve huy gösteren abartılı sıfatlar ve isimler türetir.

ısırgan (m.d.), alışkannık (m.d.), dilgen (34/129), unutkannık (40/35).

14) –ğı / -gi / -ğu / -gü / -kı / -ki / -ku / -kü:

Yapma ifade eden çok işlek bir ektir. çeşitli araç-gereç isimleri türetir. Bunların yanında somut ve soyut isim türeten bir ektir.

içgi (m.d.), duygu (4/115), sorgu (m.d.), görgü (m.d.), uyku (m.d.), örgü (m.d.), çalgı (7/192), askı (23/204), baskı (49/26), saygı (23/222), sargı (69/48).³⁵⁰

15) –gın / -gin / -ğun / -gün / -kın / -kin / -kun / -kün:

Esas itibariyle, tek heceli fiillere getirilen ve fonksiyonunda bir büyültme, aşırılık manası olan ek³⁵¹, yöremiz ağzında oldukça işlektir.

uygun (m.d.), bezgin (m.d.), sürgün (m.d), yaygın (13/73), gızgın (23/266), bilgin (47/37), keskin (7/157), yetkin (62/38).³⁵²

³⁴⁷ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 170), (Öztürk, HA, s. 117), (Gemalmaz, EİA, s. 249)

³⁴⁸ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 169), (Gemalmaz, EİA, s. 247), (Günşen, KIYA, s. 98)

³⁴⁹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 169), (Gemalmaz, EİA, s. 248), (Öztürk, HA, s. 117)

³⁵⁰ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 168), (Gemalmaz, EİA, s. 246), (Öztürk, HA, s. 118), (Günşen, KIYA, s. 98)

³⁵¹ Muharrem Ergin, age., s. 257.

16) –I / -U:

Yöremiz ağzında kullanılan işlek bir isim yapım ekidir.

taķı (7/115), yazı (38/8), sızı (16/58), ayrı (22/33), ķorķu (4/62), sürü (m.d.), ölçü (m.d.).³⁵³

17) –İcİ / -UcU:

STT’de olduğu gibi yöremiz ağzında da oldukça sık kullanılan bir ektir. Meslek, uğraşı, araç-gereç isimleri türetir.³⁵⁴

görücü (m.d.) bulaşıcı (m.d.), ısıtıcı (m.d.), yapıcı (37/55).³⁵⁵

18) –ık / -ik / -uk / -ük:

Fiilin gösterdiği harekete uğramış olan, bazen de o hareketten doğmuş bulunan veya o hareketi yapan çeşitli nesneleri karşılar.³⁵⁶

elek (m.d.), adak (42/21), gevşek (m.d.), kırık (31/50), delikli (73/30), depik (m.d.), döşek (46/54), ğuşak (7/99), dolak (m.d.), bulaşık (31/30), katık (61/11), karışık (6/71), alışık (23/103).³⁵⁷

19) –m:

Yöremiz ağzında STT’de olduğu gibi oldukça işlek olarak kullanılan bir isim yapım ekidir. Fonksiyonu STT ile paralellik gösterir. Fiilin gösterdiği işin adıdır. Fiilin gösterdiği işle ilgili sonucu gösteren soyut adlar türetir.³⁵⁸

alım (34/74), seçim (60/12), ölüm (70/80), dönüm (14/19), durum (7/17), doğum (7/146), geçim (4/10), kesim (24/43), oda daķımı (45/6).³⁵⁹

20) –mAç:

Seyrek olarak karşılaştığımız bir ektir.

bulamaç (16/43), ip atlamaç (43/33), göz yummaç (58/26).

³⁵² Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s.169), (Gemalmaz, EİA, s. 247), (Öztürk, HA, s. 118), (Günşen, KIYA, s. 98)

³⁵³ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 170), (Gemalmaz, EİA, s. 249), (Öztürk, HA, s. 118), (Günşen, KIYA, s. 99)

³⁵⁴ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 83.

³⁵⁵ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 170), (Gemalmaz, EİA, s. 249), (Günşen, KIYA, s. 99)

³⁵⁶ Muharrem Ergin, age., s. 188.

³⁵⁷ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 168), (Gemalmaz, EİA, s. 245), (Öztürk, HA, s. 118), (Günşen, KIYA, s. 97)

³⁵⁸ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 89.

³⁵⁹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 168), (Gemalmaz, EİA, s. 245), (Öztürk, HA, s. 119), (Günşen, KIYA, s. 97)

21) –mAn:

Bölgemizde işlekliği çok olmayan bir ektir.

şişman (m.d.), öryetmen (53/60).

22) –mİr / - mUr:

İşlek bir ek değildir. Sadece bir kelimeye görülür.

yağmır (58/13).

23) –n:

Bir işi yapanı veya yapılan işten etkileneni ifade eden işlek bir ektir.³⁶⁰

ekin (59/8), duman (4/219), gelin (62/35), tütün (68/3), biçin (15/67), sorun (62/79), yığın (10/15).³⁶¹

24) –T:

İşlek olmayan bir ektir.

geçit (m.d.), taşıt (m.d.), yoğurd (19/26), öğüt (m.d.).³⁶²

25) –tİ / -tU:

Genellikle –n- eki almış kelime gövdelerine gelerek soyut ve somut isimler türetir. Yöremizde oldukça işlek olarak kullanılan bir ektir.

üzüntü (m.d.), döküntü (m.d.), okuntu (15/60), dağını (23/129), kalıntıları (24/53), sıkıntı (34/93).³⁶³

26) İsim-fiil Eklerinin Kalıcı İsimler Yapması**A) –mA:**

STT’de olduğu gibi, bütün fiil kök ve gövdelerine getirilerek kullanılan işlek bir ektir. Genel olarak iş ve nesne isimleri türetir.

kız isteme (41/70), atışma (m.d.), kazma (66/40), evlenme (54/62), eğilme (m.d.).³⁶⁴

Kalıcı isim yapma konusunda oldukça elverişli bir ektir.

³⁶⁰ Ahmet Günşen, age., s. 98

³⁶¹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 168), (Gemalmaz, EİA, s. 246), (Öztürk, HA, s. 119), (Günşen, KIYA, s. 98)

³⁶² Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 171), (Öztürk, HA, s. 120), (Günşen, KIYA, s. 99)

³⁶³ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 170), (Gemalmaz, EİA, s. 250), (Öztürk, HA, s. 120), (Günşen, KIYA, s. 99), (Gülensoy, KYA, s. 78)

³⁶⁴ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 167), (Gemalmaz, EİA, s. 244), (Günşen, KIYA, s. 96)

çizme (m.d.), asma (33/125), burma (49/71), kızertme (50/209), haşlama (m.d.), yolma (55/40), dolma (12/61), yapma (34/144), yanma (36/106), biçme (48/53), içme (51/39).

B) –mağ / -mek:

İşleklik derecesi en geniş olan ve bütün fiil kök ve gövdelerine getirilen bir ektir. Bir yerde fiillerin soy adı olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Başlıca fonksiyonu hareket ismi yapmak olan bu ek, fiillerin mücerret hareket ifadeleriyle kullanılmalarını sağlar.³⁶⁵

endirmek (m.d.), görmek (64/62), namaz kılmak (m.d.), yalvarmak (m.d.).³⁶⁶

-mA eki kadar olmasa da STT’de olduğu gibi fiillerin geçici hareket isimlerini yapmanın yanında, kalıplaşmış kalıcı varlık isimleri de türetir.

ekmek (64/5), çakmak (34/127), yemek (40/63), ilmek (m.d.).

C) –İş / -Uş:

-mA eki gibi iş isimleri türeten bu ek daha belirli bir isim ekidir. Kalıcı isimler yapmaya daha çok elverişlidir.

alışveriş (76/15), gelişim gidişim (34/29), bakış (m.d.), davranış (m.d.), gidiş (4/39), görüş (m.d.).³⁶⁷

27) Sıfat-fiil Eklerinin Kalıcı İsimler Yapması

A) –acak / -ecek:

-acak / -ecek ekiyle kurulan gelecek zaman sıfat-fiilleri isimlerin önünde niteleme sıfatı görevindedirler. Bazıları kalıcı isimlere de dönüşmüşlerdir. Kalıplaşma daha çok tek heceli geçişli fiillerdedir.³⁶⁸

alacak (58/91), yiyecek (67/55), giyecek (67/55), silecek (m.d.), gelecek (23/173), yatacak yer (67/52), oyacak (69/130).³⁶⁹

B) –An:

Sıfatlar türeten ve bir işi yapanı gösteren isim olarak da kullanılan çok işlek bir sıfat-fiil ekidir. Ekin kalıcı isimler türettiğinde görülmektedir.

³⁶⁵ Ahmet Günşen, age., s.96

³⁶⁶ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 167), (Gemalmaz, EİA, s. 243), (Günşen, KIYA, s.96)

³⁶⁷ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 167), (Gemalmaz, EİA, s. 244), (Günşen, KIYA, s. 96)

³⁶⁸ Zeynep Korkmaz, age., s. 68.

³⁶⁹ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 172), (Gemalmaz, EİA, s. 253)

duyan (m.d.), görenler (34/102), gezen (m.d.), kaçan (36/73), bilen (18/5), doğan (51/53), oturan (53/59), gelen (57/79), diyen (47/109), giden gelen (23/170).³⁷⁰

Bu ekin bazen diğer sıfat-fiil eklerinin yerine kullanıldığı da görülür.³⁷¹

giden sene (49/3).

C) –Ar:

Çok nadir görülen bir sıfat-fiil ekidir.

keser (m.d.).

D) –dıķ / -dik / -duķ / -dük:

Genellikle kalıcı isimler yapan bu ek yöremiz ağzında işlekliliğini devam ettirmiştir.

bildiklerimi de (22/107), tanıdıķ (33/131), her gördüğüne (47/56), sevdiğim (75/62).³⁷²

E) –ıķ / -ik / -uķ / -ük:

Yöremiz ağzında var olan bu ekin öğrenilen geçmiş zaman ve zarf-fiil şekilleri olduğu gibi sıfat-fiil olarak kullanılan şekli de vardır.

yanıķ (40/122), satlık ev (m.d.), ısınık su (69/123), ölük (12/72).

F) –mİş:

-Ik'lı kullanımın yanında –mİş'lı kullanımlarda vardır. Ancak bu hadise çok nadirdir.

geçmiş lafları (12/117).

2.1.1.2. İSİM ÇEKİM EKLERİ

İsim çekimi, isimlerin fiillerle ve diğer isimlerle anlam ilişkisi kurmak üzere aldıkları eklerin düzenidir.³⁷³ İsimlerin birbirlerini veya fiillerle olan geçici ilişkileri belirleyen, durum gösterme kavramını karşılamak üzere aldıkları ekler isim çekim ekleri denmektedir.³⁷⁴

³⁷⁰ Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 172), (Gemalmaz, EİA, s. 250)

³⁷¹ Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 251.

³⁷² Diğer Anadolu ağızlarındaki şekilleri için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 172), (Gemalmaz, EİA, s. 251)

³⁷³ Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 263.

³⁷⁴ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 9.

2.1.1.2.1. Hâl (Durum) Ekleri

Cümle içinde, isimleri, başka kelimelerle olan ilişkilerine göre çeşitli durumlara sokan eklerdir.³⁷⁵ Hâl eklerin şümulü çokluk ve iyelik eklerinden geniş, soru ekinden dardır. Türkçede şümulü geniş olan ek, şümulü dar olan ekten sonra geldiğine göre hâl ekleri çokluk ve iyelik eklerinden sonra, soru ekinden önce gelebilir.³⁷⁶

2.1.1.2.1.1. Yalın Hâl (Nominative)

Yalın hâl isimlerin başka unsurlara bağlı olmayan şekilleridir. Yalın hâldeki bir isim, karşıladığı nesne ve kendisine tabi olan isim dışında hiçbir münasebet ifade etmez.³⁷⁷

Türkçede yalın hâl eksizdir. Kelimelerin kök ve gövdelerinden başka, çokluk ve iyelik eki almış şekiller de yalın halde bulunurlar.³⁷⁸

Yöremiz ağzında yalın hâl STT ile paralellik gösterir.

kına yaḳallādı (36/75), türkü söylerdi (66/58), davarları (22/9), diyaza (67/19), ḳocam (2/26), anaları (17/15), gelinimiz (50/68), yolların yapıldığını (66/37), sen almıyon mu (35/51), bu dedi (47/67), onnarı gırarık (71/12), aş bişirik (40/104), herkiş pişiri (61/42), çamaşırları kenni yıkıyo (6/95), kimsemiz yoktur (61/33), askerden geldim (26/22).

Yalın Hâl Eki Yerine Kullanılan Diğer Ekler:

1) Vasıta hâlinin yalın hâl yerine kullanıldığı görülür.

ḳırık kimin oluḡum (37/43)

2) Eşitlik ekinin yalın hâl yerine kullanıldığı da görülür.

ben yalnızca bu amca gibi bilmem (13/1)

3) Ayrılma hâli ekinin yalın hâl yerine kullanıldığı da görülür.

tekrerden telefon açmış (30/40).

İşlevleri:

1) Cümlede özne durumunda kullanıldığı örnekler şunlardır:

o dediḡin ḳadın (69/77), baḳḳalarımız var (69/180), bes 'ben deyi (63/11)

³⁷⁵ Zeynep Korkmaz, age., s. 74.

³⁷⁶ Muharrem Ergin, age., s. 227.

³⁷⁷ age. s. 227.

³⁷⁸ Ahmet Buran, *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, TDK Yay., Ankara 1996, s. 37.

2) Cümlede nesne görevinde bulunurlar.

herkeş buğda ekik (33/38), ağaçlarda yaprak komadı (33/138), meskebe yapıcın (33/16), tütün düzdürdü bañe (33/11), har ocağı yapıklar (57/61).

3) İsim tamlamalarında tamlayan durumundadırlar.

nar eşkisi aldım (33/128), evin içinde çevirdiler bizi (63/42), oturum şo ağacın dibinde (61/60), topçu alayının (66/19), tarlanın üstünde (64/20), benim altınım da yirmi tenedi (64/23).

4) Sıfat tamlaması durumunda bulunurlar.

böyyük bir daş (39/40), çıkarmış kara yağlığı (67/75), duzlu yoğurdu bilmezlerdi (58/123), yeni hasdahānasında yattık (67/26), beş kuruş para verseler (67/38), ortası çalımlı bir evi vardı (28/102).

5) Cümle içinde ikilemeler kurarlar.

gece gūñüz bekçiyik (40/36), yaş yaş küflenikler (1/9), kap kaçak götürük (1/62), ufağ tefek ğap ğaşşık (22/19).

2.1.1.2.1.2. İlgi Hâli (Tamlayan Eki, Genetive)

Eklendiği isim ile başka bir isim arasında, asıl görevi itibariyle ilgi bağı kuran ektir.³⁷⁹ İlgi durumunun öteki çekimi eklerinden ayrılan tarafı, ismi fiile bağlayan bir ek olmamasıdır.³⁸⁰

Bölgemiz ağzında STT’de olduğu gibi ekli ve eksiz olmak üzere iki çeşit ilgi hâli mevcuttur.

Eksiz İlgi Hâli:

Eksiz genetive, belirtisiz ilgi hâli veya gayri-müeyyen iyelik hâli gibi isimlerle incelenmektedir.

‘ammim oğlu (28/40), deniz kenarında (60/10), teyzem oğlu (65/41).

Ekli İlgi Hâli:

İlgi hâli eki Anadolu ağızlarında görülen en fazla fonetik değişikliğe uğramış eklerden birisidir.³⁸¹ Yöremiz ağzında ilgi hâli; ünlülerden sonra –nIn, –nUn, –nİñ, –nUñ; ünsüzlerden sonra da –In, –Un, –İñ, –Uñ şekilleriyle gelir.

³⁷⁹ Zeynep Korkmaz, age., s. 129.

³⁸⁰ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 268.

³⁸¹ Ahmet Buran, age., s. 64.

adamin adı (29/87), onuñ yanna (4/69), bunun peşine (4/80), bizim hatayın ideresini gören (4/140), bábamın yanna (28/102), eviñ öñüne (30/3), herkişin ğısmetini rızķını bol bol versin (71/100), kimin eline geçerde geye (41/91), sıkıntının içinde şindi (4/115).

Yöremiz ağızında *kendi* dönüşlülük zamirinde hece kaynaşması meydana gelmektedir.

kennikleri verdi (62/105), kennin işi var (37/72), kennin ğocası (45/67), kennin kimin (54/100), kenninde bir kıızı iki oğlu var (45/41).

Yöremiz ağızında –yIn, -yUn şekilleri de mevcuttur.³⁸²

gözüyün üstünde (4/85), hatayın ideresi (41/40), babayın yanında (6/34), ğaynanayın adını (7/105), anayın babayın yanında (23/218), kıardaşıyın yanında (23/230), dayıyın yanında (23/230), malıyın üstüne (27/23).

İlgi Hâli Eki Yerine Kullanılan Diğer Ekler:

Yalın hâl eki ilgi hâli yerine kullanılmaktadır. STT’de iyelikli isimlerin ilgi hâli daima ekli olurken yöremiz ağızında özellikle akrabalık isimlerinde 1. teklik kişiyelik ekinden sonra eksiz ilgi çekimi sağlanmaktadır.

‘ammim kıızıdı (7/171), dayım kıızı (70/13), ‘ammim arvadıdı (19/87), teyzem oğlu (65/41), teyzem oğulları (14/34)

İşlevleri:

1.) Eklendiği isim ile diğer bir isim arasında ilgi bağı kurar.

kapınıñ öñünde (10/107), kimin kıızısın (21/7), heps nin bayrakları olur (24/11), o senin dediğın nevrüz bayramı deyi (24/136), çanakķalanın kıalesi şey altında (27/64), yúnanistanın adaları görükür (27/100), dórdyoldaķının birisi olucudu (30/34), eskinin adamı daş gimimiş (33/255), benim midem çok kötü (33/194), işte lobas bacımın köyü (2/78).

2.) Tamlama hâliyle kurulan isim grubu, cümleinin öznesi olabilir. Bunun yanında dolaylı tümleç olarak da kullanılır.

senin arvadda dedi (16/137), senin kıardeşinde zayıf (35/49), bacımın torunu (2/18), zindiyenin palıdı (16/34), ağanın dörd oğlu varıdı (16/100), bekcinin evinde

³⁸² Buran ekin bu şeklini Kıpçak Türkçesi özelliği olarak göstermektedir. bk.(Buran, AAİÇE, s. 69)

(16/103), çarşının başında (16/105), arvadının yanına götürdü (16/109), ‘ammimgilin evinin yanlarında (16/122)

3.) İlgi haliyle kurulan isim tamlamalarında tamlanan iyelik ve belirtme hali eklerinin alarak cümlelerin belirtili nesnesi olur.

onun görüşmesini yapıyo bunnar (4/4), salça fabrikasını diyeñ (4/256), anamın hetrini kırmadım (10/101), dolabın fişini çekmēcin (16/72), ot çuvalını dikellerdi şuriya (4/252), hödüt daşlarını goyolardı (6/61), el kıızı el oğlunun derdini çeker (15/27), gelinin cehizini şeynen beraber götürüllē (22/16).

4.) Zamirleri bazı edatlara bağlar.

bizim kimi mi olucu (72/44), doğtur bizim kimi bilemiyo (23/97), köle olullar benim için (58/169), sizin kimi kıızlar (66/59), sizin kimi torunlarım var (3/143).

2.1.1.2.1.3. Belirtme Hâli (Yükleme Hâli, Accuzative)

Yükleme durumu, geçişli fiil taşıyan bir cümlede, fiilin etkisi altında kalan ismin içinde bulunduğu durumdur. Yani isimden fiile değil fiilden isme doğru bir etki, bir yükleme ve bir bağlantı söz konusudur. Bu durumdaki isim, yüklemenin bildirdiği ve öznenin yaptığı işten etkilendiği için cümlede nesne görevindedir. Dolayısıyla bir belirtme işlevi yüklenmiştir.³⁸³

Yöremiz ağzında diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi *eksiz belirtme hâli* ve *ekli belirtme hâli* olmak üzere iki çeşit belirtme hâli mevcuttur.

Eksiz Belirtme Hâli:

Eksiz yükleme durumu, cümle içinde nesne görevi yüklenmiş olmakla birlikte, yükleme durumu eki almamış olan yalın durumdaki adın karşıladığı durumdur.³⁸⁴

tütün ekerim (20/43), ıccık da duz kıorsun kenne (36/149), çocuk yāķerig (71/43).

Ekli Belirtme Hâli:

STT’de olduğu gibi, Anadolu ağızlarında da belirtme hâli eki, ünlü ile biten kelimelere eklendiğinde araya bir koruyucu –y- ünsüzü girmektedir. İyelik üçüncü teklik ve çokluk şahıslardan sonra ise araya bir –n- veya –ñ- ünsüzü gelmektedir.

³⁸³ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 277.

³⁸⁴ age. s. 277.

kapıyı açık (11/81), hepisini bilirim (42/63), arabayı da kaçırдық (2/12), doldurdular asıyı (4/29), burayı istila edyo (4/60), şorbayı bilirsin (7/11), ğınayı yakıyolar (7/64), hediyeı verdiklerinde (7/53), üç kişıı dögüğük (12/6), cobaraklıyı veremiyom (12/71), küsneyi bubamın evinde yedim (16/29), çoğu adamı vurdular (21/127), gözünü kör edyo (27/32), yüzlerini yolyo (23/113), koñuyu koñsuyu (54/64).

İşaret zamirlerinde şahıs zamirlerinin ise üçüncü teklik şahıslarında belirtme hâli eki, +n sesiyle kalıplaşmış bir şekilde kullanılmaktadır.

bunu tanımış (30/29), bunu göster (32/45), şunu yıkma (4/96), al şunu arkadaş (34/103), onu yaşlılara soracaşıınız (43/2), onu bırakın (47/28), oñu eşdirdiler (75/26), oñu ben bilemem (28/3), buñu alım diyomuş (73/132).

Ünsüzle biten kelimelere ise ünlü uyumlarına uyarak +I ve +U ekleri getirilir.

odunu (16/61), gözü (6/102), evi (12/14), kıızı (14/4), beni (12/56), tarlaları (36/33), suyu (42/15)³⁸⁵, sizi (37/4), bunnarı (60/64), onları (21/5), babaları (2/57), oraları (3/17), ellerimizi (31/22), askeri (17/100), pıçağı (75/76), yastığı (71/13), köyü (36/110), ocağı (71/139), ekmeğı (72/117).

Çok nadir olmakla birlikte belirtme hâli, 3. teklik kişı iyelik eki almış isimlerden sonra +n ile de gösterilmektedir. Yöremiz ağzında bu durum çok nadir görülür.

elin öpdüm (m.d.), yüzüm sürem (m.d.), şeyle elin yakmaycı suy (69/121).

Yöremiz ağzında *kendi* dönüşlülük zamirinde hece kaynaşması meydana gelmektedir.

koydular kenni (70/63), hükümet kenni ora istedi (1/94), çamaşırlarını kenni yıkıyo (6/95), kenni sapanlıya verdiler (36/232).

Seyrek olmakla birlikte bazı durumlarda belirtme hâli diftongla sağlanır.

çocuu (10/96), şorbalını da (7/8).

³⁸⁵ Yöremiz ağzında “su” kelimesi istisnasız olarak “suy” şeklinde telâffuz edilir. Bu sebeptendir ki belirtme hâline –u ekini alarak erişir.

Belirtme Hâli Eki Yerine Kullanılan Diğer Ekler:

Anadolu ağızlarında en sık görülen hâl ekleri arasındaki yer değiştirme olayı, belirtme hâli ile yönelme hâli arasında olmaktadır.³⁸⁶

kapıya zorlamışlar (m.d.), sehþaya dokunma (m.d.), köye sis bürüdü (m.d.), gözüm karaya alıktı (12/66).

Çıkma durumunda belirtme durumu yerine kullanıldığı bir iki örnek vardır.

baba mesleğinden yapıcım (m.d.)

Yöremiz ağzında belirtme durumu ile ilgili bir husus dikkat çekicidir. İşaret ve soru zamiriyle kurulan yalın hâldeki kelimelerin yöremiz ağzında belirtme hâli işlevinde kullanıldığı da görülür.

daha giriş burası (3/38), bura hocanın evi (3/54), bura bir büyük şehirmiş (3/93), şura suyumuz (33/197), şura hava anamızın (73/58), ora urumkala (1/78), nere keseb (21/124).

İşlevleri:

1.) Belirtme hâli ekinin ilk ve temel fonksiyonu, geldiği kelimenin karşıladığı nesneyi diğerlerinden ayırarak onu belirli bir hâle getirmektir. Cümle içinde bu eki alarak doğrudan fiile bağlanan kelime, cümlenin belirtili nesnesidir.

şışeyi kıoyo (27/10), ora arıtma tesisi kıoydular (57/90), içini kıoyon (50/212), başşağı döğdüm (67/57), dört tene küs yastığı edeller (49/58), orda düğününü edyo (36/108), büyüğü durmuşkan güççüğünü veremem (10/71), arabayı da kaçırđık (2/12), ğına yüssüğü veriyo (7/63), dadlımızı yedik (30/58).

2.) Mekan bildirir.

bu evi yaptırdık (70/145), tarlayı sürücün (33/17), köyü gezdirdiler (52/45), şurayı süryo (33/104), doğduğun yeri veriller mi adama (69/12).

3.) Zaman bildirir.

aķşamı orda geçirikler (m.d.), umumiyetle cuma gecesi olurdu (70/45)

³⁸⁶ age., s. 126.

4.) Edatlarla birlikte de kullanılır.

koyuluğu bille (< koyulaştığında) (22/59), gelin ğınası kimi (23/153), gemici fenerleri kimi (40/122).

5.) İkilemeler kurarak kullanıldığı da görülür.

yeri göğü yaradan (m.d.), haklıyı haksızı (16/155), geleni gideni (73/125), bağı bağçeyi nedicim (m.d.).

2.1.1.2.1.4. Yönelme Hâli (Yaklaşma, Dative)

Yaklaşma, yönelme bakımlarından adın karşıladığı nesneyi fiile bağlayan durumdur.³⁸⁷ Yönelme hâli iş, hâl, hareket ve nesnenin yönü, varacağı son noktayı belirtir. Fiilin hareketinin yöneldiği ve kendisine yaklaşılan nesne, cümlede yönelme hâlinde bulunur.³⁸⁸ STT’de olduğu gibi sonu –k ile biten kelimelerde yönelme hâli eki geldiğinde –k sesi –ğ’ye dönüşür.

Yöremiz ağızında yönelme hali eki, STT’de olduğu gibi +A’dır. Ünlü ile biten isim kök ve gövdelerine genellikle bağlayıcı –y- ünsüzü alarak gelir. İşaret zamirleri ve iyelik üçüncü şahıslardan sonra ise +(n)A biçiminde zamir n’siyle birlikte kullanılır.³⁸⁹

kaçağa (28/64), dağa (28/10), sarğıya (69/61), oralığa (1/72), kışlağa (1/82), buralığa (3/98), uçağa (4/249), aşağı yola (37/115), ocağa (9/61), piñere (9/5), askere (10/76), pıçağa (75/77), ğayıya (7/10), ğamaraya (71/24), arabıya (71/25), eve (71/26).

Bazı durumlarda da zamir n’si –ñ-‘ye dönüşmüştür.³⁹⁰ Bu durum şüphesiz ET’deki +gA ekinin kalıntısıdır. Hatta çoğu zaman 1. ve 2. teklik kişi zamirlerinin kök ünsüzü olan –n sesinde bile –ñ değişimi söz konusudur. Bazen bu –ñ sesi –ğ’ye de dönüşmüştür.³⁹¹ Bu durumu işaret zamirlerinde de görmekteyiz.³⁹²

señe (44/11), sağa (31/24), oña (32/18), beñe (32/18), buña (33/93), üstüñe (69/62), birbirleriñe (30/39).

³⁸⁷ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 244.

³⁸⁸ Muharrem Ergin, age., s. 233.

³⁸⁹ Ahmet Buran, age., s. 137.

³⁹⁰ Jale Öztürk, *Hatay Ağızı*, Karahan Kitabevi, Adana 2009, s. 136

³⁹¹ age., s.136

³⁹² Bu durum genellikle Rize, Trabzon ve Kars ili ağızlarında görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Buran, AAİÇE, s. 154)

Yönelme hâlinin yöremiz ağzında dikkati çeken bir diğer özelliği ise nadir olarak teklik 1. ve 2. şahıs zamirlerinin diftonglu kullanılmasıdır. Bu özelliğiyle yöremiz ağzı Gaziantep ağzı ile birleşmektedir.³⁹³ Yöremiz ağzında zamirlerden başka nadir olarak diğer kelimelerde de diftonglu kullanımlara rastlamaktayız.

saa (7/171), buralıa (33/3), çütlüe (21/121), çocua (71/79), oralıa (48/25), torpaa (70/81).

Diğer hâl eklerinde olduğu gibi yönelme hâlinde de *kendi* dönüşlülük zamirinde hece kaynaşması oluşmaktadır.

dedim kene (37/104), kenne attım (10/62), çüt sürüğüm kenne (47/97), şükür kenne (56/43), kenni kenne yürüyo (66/46).

Yönelme Hâli Eki Yerine Kullanılan Diğer Ekler:

Yalın hâl farklı bir şekilde yöremiz ağzında yönelme hâli yerine kullanılmaktadır. İşaret ve soru zamirleriyle kurulan yer ve soru zarfı durumunda olan yalın hâldeki kelimeler de sıkça yönelme hâli yerine kullanılmaktadır. Bu tür kuruluşlarda işaret ve soru zamirlerinin üzerine getirilen -rA eki, yön gösterme eki gibi görülüyor. Ancak yapılan etimolojik tahlillerde bunların yön gösterme eki değil *bu+ara*, *şu+ara*, *ne+ara* şeklinde kuruldukları belirtilmektedir.

kenni ora istedi (1/94), ora götüdük (3/19), nere gidiyo (4/239), nere çıkarıksın (36/182), bura yazıya geldiler (1/58), otu şura (16/10), bura gelin geliğim (10/11).

Belirtme hâli eki de yöremiz ağzında yönelme hâli yerine kullanılan eklerdendir.

tarlaları tütün ekikler (m.d.), aşıağları inin (50/191).

Çok nadir olmakla birlikte çıkma hâli ekinin yönelme hâli eki yerine kullanıldığı örnekler vardır.

gözelden doyum olur, huy güzelliğinden doyum olmaz (m.d.).

Çok nadir olarak da bulunma hâli yönelme hâli işleviyle kullanılır. Derlediğimiz metinlerde sadece bir örnekte karşımıza çıkmaktadır.

çuvalları boynumuzda alırdık (1/52).

³⁹³ Ahmet Günşen, "Gaziantep Ağzının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler", Turkish Studies, Volume 4/3 Spring 2009, s. 1090

İşlevleri:

1) Yönelme hâli almış kelime cümlede dolaylı tümleş olur.

burıya (2/37), almanyaya gidikti (3/13), hacıya gitdi geldi (3/13), mağaraya endi (3/81), ordıya tayin edyo (4/195), sobıya bir şey at (4/218), fabrikaya gidiyo (9/21), zeytin ğırmasına koy (9/64), kazana korsun (9/95), böysuna ulaşınca (12/69), mağdene daş kimi oturyo (16/69).

2) Cümlede zaman bildirir. Zaman zarfları kurar. Miktar, fiyat ve süre sınırını belirtir.

aķşama (15/60), öğlene (6/113), ırhatlana kadar (10/12), zabaħa kadar (13/44), on milyona kadar (14/21), dırnağın ucuna kade (18/27), o zamana kadar (20/26), koyulana kadar (22/71), gelin çıkana kadar (24/19), on iki yaşına kadar (24/166), dörd lirıya kadar (55/62).

4) Yönelme hâli eki almış kelime “içine, üstüne, altına, yanına, dışına”...vb. anlamlar kazanarak, yer ilgisiyle yükleme bağlanır.

uçāğa binik (4/249), arabıya bindik (6/106), çuvala koyon (9/22), fabrikaya gidyo (9/22), suya korum kenni (9/46), kavanoza korum (9/50).

5) Bu hâlin temel fonksiyonu iş, hareket ve eşyanın yönünü belirtmek olduğu için, buna yönelme hâli diyoruz. Çoğu zaman cihet ve mekan gösteren kelime ve edatlar yönelme hâli ekinin bu fonksiyonunu üstlenirler.³⁹⁴

bu tarafa sola dönücünüz (65/12), herkes bi tarafa gidyo (4/19), öbür tarafa (32/65), sağa dönünce (47/78).

6) Edatlarla kullanılır.

öyleye kadar (24/20), dud ağacına kadar (56/18), kışlak mafrağına kadar (66/43), kırkına kadar (71/58), büyükmüş sözlerine göre (9/86), o zamana kadar (20/26), sabāħa kadar (24/24).

7) İkilemeler kurar.

yan yana (m.d.), yüz yüze (m.d.), sağa sola söğüyo (73/5), yedirdi parasını sağa sola (73/154), diz dize (m.d.).

8) Bir takım kalıplaşmış yapılar oluştururlar.

³⁹⁴ Suzan Duran, “*Türkçede Cihet ve Mekan Gösteren Söz ve Ekler*”, TDAY Belleten 1956, s. 1-100

babası dara düştü (70/25), aklıma gelmiyo (26/49), sıkıntıya düşeceyik (m.d.), başa geldi (m.d.).

2.1.1.2.1.5. Bulunma Hâli (Kalma, Locative)

+DA eki ile karşılanan bulunma durumu, genellikle fiildeki oluş ve kılışın yerini bildiren isim durumudur. Ancak buradaki yer kavramı, yalnız somut bir yer kavramı değildir. Fiildeki harekete sahne olan her türlü somut ve soyut kavramları karşılayan isimler bulunma durumuna girebilir.³⁹⁵ Bulunma hâli iş, hareket, şahıs ve eşyanın yerini bildirir. Bu, bulunma hâlinin temel fonksiyonudur.³⁹⁶

Yöremiz ağzında bulunma hâli ekleri STT'den farklı değildir.

burda (2/24), köyde (5/6), üstünde (7/188), dağda (10/38), elimde (19/39), bizde (34/1), avluda (34/17), tarlada (64/12), mezerde (75/95), denizde (4/244), külden (16/36).

Bulunma Hâli Eki Yerine Kullanılan Diğer Ekler:

Yalın hâl bazen bulunma hâli yerine kullanılmıştır. *herhal* kelimesinde bu durum kalıplaşmış durumdadır.

ordan geçdiğim sıra (< ordan geçtiğim sıra+da) (m.d.)

Çok nadir olarak yönelme hâlinin ve ayrılma hâlinin bulunma hâli görevinde kullanıldığı görülür.

orıya göreve başladı (34/56), cimem senden var (23/131).

İşlevleri:

1) Hareketin yapıldığı, olduğu ve eşyanın bulunduğu yeri bildirir. Bu sebeple de cümlede dolaylı tümleç görevindedir.

sacda oluyo (23/269), ekmeği tandırda vuruyolar (23/269), bizim köyde konakladı (17/95), içerde var (36/181), evimde kimsem yök (1/55), ikindi namazını dağda kıldı (18/8), düğünlerde işde piriç pilavı yapıyolar (19/22), bezgede bir molla hoca var ıdı (21/75), gözüyn üsdünde kaçın var demez (4/85), çeşmenin başında (28/93).

2) İş ve hareketin icra vasıtasını bildirir. Bu yönüyle vasıta hâli ekine yaklaşır.

³⁹⁵ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK Yay, Ankara 2007, s. 289

³⁹⁶ Muharrem Ergin, age., s. 234

makinelerde çekiyolar (5/8), o ateşin ışığında sabāḥa kadar güleş yapallar (24/24), beyle kırıyok daşda (6/83), o sene elimizde kırdık (6/84).

3) Zamanla ilgili kelimelere gelerek, iş ve hareketin ne zaman, ne zamana kadar ve ne kadar zamanda yapıldığını belirtir.

sekkiz senede (1/26), firansız gününde (1/112), yedisinde (7/149), hetikte hetik yapyolar (7/174), iki günde bir kere suyunu deñiştirim (9/46), dokuz yüz elli yıllarında (24/56), bin dokuz yüz atmış sekiz sonlarında evlendim (24/144), gençlik zamanımda yaptım (26/7), güz aylarında avlardık (712).

4) cümleye “... içinde” anlamı verir.

teknelerde sıkıtk (6/83), çamırın dibinde yattık (1/61), güççük bidonun dibinde bir habbe (36/30).

5) İkilemeler kurar.

orda burda (73/167), şurda burda (27/23).

6) kün / gün kelimesine gelerek kelimeye “*her gün*” anlamı katar.

günde bulgur yemesek olmaz (m.d.).

7) –Dık sıfat-fiilinden sonra gelen iyelik ekinden sonra gelerek zarf-fiil işlevinde kullanılır.

ameliyet olduğumda (17/39), gördüğümde (75/121), geldiğinde (1/25), gettiğimizde (4/251), yendiğimde oldu yenildimde (24/34).

2.1.1.2.1.6. Ayrılma Hâli (Çıkma, Uzaklaşma, Ablative)

Cümle ve kelime grupları içinde, fiilin kendisinden ayrıldığını, uzaklaştığını göstermek üzere ismin aldığı duruma çıkma hali diyoruz.³⁹⁷ Yöremiz ağzında STT’deki gibi ek +DAn’dır. İyelikli şekillerde işaret zamirlerinden sonra gelen ayrılma hali eki, zamir n’si alarak +(n)DAn olur. Çıkma hâli, iş, hâl ve hareketin çıkma, başlama noktasını gösterir. Genellikle fiilin gösterdiği hareketin kendisinden uzaklaştığı veya çıktığı isim, cümlede çıkma (ablative) hâlinde bulunur.³⁹⁸ Yöremiz ağzında tonlu ünsüzlerden sonra tonlulaşma temayülü vardır.

³⁹⁷ Faruk Yıldırım, *Adana Ve Osmaniye İlleri Ağzıları*, TDK Yay., Ankara 2006, s. 187

³⁹⁸ Muharrem Ergin, age., s. 235

dokturdan (23/98), eskiden (23/9), memleketten (3/49), denizden (24/4), bundan (12/9), kimden (70/140), senden (3/3), gözümünden (6/97), berberden (7/80), gönülünden (7/176), yerlerden (8/73), sizden (12/36), bundan (12/50), kesepden (12/79), kendiliğinden (13/61), köyden (14/11), bezgeden (20/52), elinden (21/107).

Yöremiz ağzında, ayrılma hâli ekinin farklı bir kullanılışı dikkat çekmektedir. Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi ek, -n ile biten kelimelere -nAn şeklinde eklenilir.

onunнан geldik (m.d.), қолуннан ne қопыоса диyo (9/139), 'onnan güççüksün (23/22), har yaprağınнан ғирғ дана yapрақ sayarsın (23/49), дағ поһуруннан yaқarsın (23/78).

Ayrılma Hâli Eki Yerine Kullanılan Diğer Ekler:

Bilindiği gibi, bulunma hâli ekinin ayrılma hâli işleviyle kullanımı Köktürk ve Eski Uygur Türkçesi dönemlerinin en belirgin özelliklerindendir. Dolayısıyla bulunma hâli ekinin, ayrılma hâli eki olarak da kullanan ağızların bu özelliği arkaiktir.³⁹⁹ Yöremiz ağzında da nadir olarak kullanılan bu şekil yöremiz ağzını Eski Türkçe dönemine bağlayan önemli bir özelliktir.

eskide vardı (m.d.)

İşlevleri:

1) İş, hareket ve nesnenin başlangıcını, çıkış noktasını bildirir. Bu hâliyle cümlede dolaylı tümleç görevi görmektedir.

askerden geldi (1/55), zeytinden düştü (1/94), beni yerimden oynatmasa (3/59), beriden suy alıllar (3/110), nişrinden var (3/140), köprüden ötede (4/21), denizden gelecekmiş (4/240), bahçeden komşuları toplarsın (9/59), evden kovalyo (12/56).

2) Genellikle zamanla ilgili kelimelere gelerek, hareketin veya işin zamanını bildirir. Bu şekliyle cümlede zaman zarfı görevini üstlenmiştir.

eskiden büyük bir şehirmiş bura (3/83), öyleden sonra (5/24), önceden fazla yapmazlardı (6/11), düğünden önce (7/120), bi seneden beri (8/79), askere getmeden (10/76), sabehden (11/81), evvelden (12/10), ahşam ezeninden evelce or ya diñelir (28/103).

³⁹⁹ Ahmet Günşen, agm., s. 1091

3) Yöremiz ağzında ayrılma hâlinin farklı bir kullanılışıda şudur: Çıkma hâli eki eklendiği kelimeyi doğrudan fiile bağlamakta, kendisinden sonraki bir isimle tamlama kurarak tamlananı olan kelimeyle bir birlik oluşturmakta ve fiile böyle bağlanmaktadır. Bu tamlamalar takısız veya eksiz tamlamalara benzemektedirler. Genellikle birinci kelime, ikinci kelimenin hangi maddeden meydana geldiğini, neden yapıldığını belirtir.⁴⁰⁰

ağacdan yaparık (m.d.), neyden yapıksınız bunu (9/84), emme mekineden emme elinnen (9/94), urbiyadan altın yapallardı (10/93), tankerden yaptırdılar (27/68), betundan (37/56), eşki suyundan (50/212).

4) İş ve hareketin sebebini bildirir.

sıcakdan bayıldık (m.d.), korkusundan (48/69), soğukdan (m.d.), hadalıktan (65/24), açlıkda hepsi ölmüş (58/59).

5) Mukayese derecesi kurar.

benden böyyük (1/86), yüzden fazla (1/25), benden üç ay evel gidikler (1/53), bizim köyden büyük ora (3/75), benden iyi atannar vardı (8/59), kenden büyüktü (10/64), benden güççük (17/43), bizden eyi biliyonuz (19/42), yirmi seneden fazla (19/117), parfimden eyyi (23/58), benden akıllı çıktın (37/117).

6) Bütünün bir parçasını ve bütünü belirtir.

koşulardan biri (m.d.), bizim köyden üç kişi var (9/101), herkiş bir yerden (3/33), ikimiz birden (4/134), bu tür şeylerden (7/180), birinci bölüklerinden şeref oğlu mâhmet uğurlu (12/24), türk kesiminden mürseloğullarını (24/47).

7) Yer ve yön bildiren kelimelere eklenerek hareket ve işin yer ve yönünü belirtir.

yokardan aşşağı (62/114), evinden dışarı (4/75), mardinden siğirte gittim (38/33), şeyden yokarı (34/178), gölçukurundan yokarı (16/127), yokarı mâhálleden aşşağı mâhálleye gelin geldim (30/2).

8) Bazı edatlara bağlanarak fiilin yönünü belirtir.

camiden tarafa (m.d.), benden tarafa (m.d.), benden yana (18/36), ottuz sekkizden bu yana (28/57),

9) Edatlarla birlikte kullanılır.

⁴⁰⁰ Ahmet Buran, age., s. 224

ondan sōna (66/58), ondan keri (66/65), gelin geldiğimden beri (11/60), istedikden soğna (7/27), sabādan beri (19/1), şeyden filan, bulğarıstandan filan, oralardan gelme (4/48), öğlenden keri (18/7).

10) İkilemeler kurar.

birden bire (16/2), günden güne (m.d.), kendi kendimizden (4/72), öteden beri (4/100).

11) Çıkmalı kısaltma grubu oluşturur.

anadan doğma (m.d.), babadan kalma (m.d.).

12) Bazı kalıplaşmış birleşik fiiller kurar.

elden ayakdan düşmek (m.d.), elimizden geleni yaparık (4/4), elimden gelmez (16/63).

13) Ardı ardına sıralanan isimlere gelerek sıralanmayanların da olduğu anlamı vermektedir.

yoğurdundan verik (m.d.), beğendiğinizden alın (10/107), henginden canınız isdiyosa alın (10/110), güzelinden alın (10/111), her zaman yaptığımız yimeklerden (23/273).

2.1.1.2.1.7. Vasıta Hâli (Instrumental)

Kelime gruplarında ve cümlelerde fiilin kendi vasıtasıyla kendinin iştiraki ile veya kendisinin ifade ettiği zamanda yapıldığını göstermek için isim vasıta hâlinde bulunur. Vasıta hâli eki fiilin ne ile nasıl ve ne zaman yapıldığını ifade etmek için isme getirilen ektir. Onun içindir ki vasıta şekli kelime grublarında ve cümlede daima zarf olarak kullanılır ve vasıta eki ismi yalnız fiile bağlar. Vasıta ekinin asıl fonksiyonu vasıta ifade etmektir. Zaman ve tarz ifade etmesi de bu vasıta fonksiyonuna dayanmaktadır.⁴⁰¹

Türkçenin temel ve eski vasıta hâli eki –n'dir. Diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi yöremiz ağzında da sınırlı sayıda ve özellikle zamanla alakalı kelimeler ile bazı edatlarda görülür.

ikindin (25/21), kışın (33/41), yazın (34/168), yüzün koyun yatıverik (m.d.).

⁴⁰¹ Muharrem Ergin, age., s. 237

ile edatının ekleşmiş biçimi olan +IA eki yöremiz ağzında yaygınlıkla kullanılmaktadır. Ünlü ile biten kelimelerden sonra ise araya bir yardımcı -y- sesi alarak eklenir.

muşambayla (13/58), pompayla (36/232), tahtayla (69/74), kiloyla (13/50), oltayla (24/5), uçakla (4/247), zamanla (7/147), hayvancılıkla (14/14), parayla (24/175), bir maksatla (70/134), ananla (40/137).

Bazı örneklerde ise +InAn şekli görülür. Ünlü ile biten kelimelerde ise +ynAn şekliyle kullanılır.

arabaynan (22/31), bilmem neynen (44/76), atınan (71/21), yaprağınan (23/49), adamınan (24/39), ayağınan (33/198), işinen (23/39), ipinen (23/278), kiminen (69/39), duzun (71/56).

ile+n biçimi gerileyici benzeşme ile +InAn olduktan sonra kök sesi olan i'yi düşürmekte ve ek +nAn şeklinde ortaya çıkmaktadır.

oğlavınan (69/104), elinen (22/30), çivinen (44/75), herifinen (69/92), kennin (69/153), döllerinnen (70/122), davılınan (70/43), candarmalardan (70/63), arkadaşlardan (70/70), nohutnan (70/132).

Vasıta Hâli Eki Yerine Kullanılan Diğer Ekler:

Yöremiz ağzında ayrılma hâli eki vasıta hâli eki yerine kullanılmaktadır. Bu durum oldukça yaygınlık göstermektedir. Hatta denilebilir ki yöremiz ağzında vasıta hâli eklerinden birisi de +dAn ekidir.

tankerden (3/103), kızılkağıldan (4/121), derelerden suluyo (5/47), kısas kollu gömleklerden üşürdük (13/35), tütünden uğraşyolar (20/1).

İşlevleri:

1) Vasıta hâli ekinin temel fonksiyonlarından biri yapılan iş, hareket ve oluştaki kullanılan vasıtayı bildirmektir.

oğlavınan yassılar (69/104), atınan götürüllerdi (21/21), arabaynan götürüyorlar (22/31), ipinen bağlalları (23/278), çivinen bilmem neynen çizikler (44/76), bastonla ekiliyor (13/64), oltayla tuttuğumuz (24/5), duzla yağur (33/211), emme moturla emme inekle (33/64), hayvanlarla çit sürerdik (34/125), pompayla verilen şeyi (36/232), tahtayla çıkar (69/74), ayağınan depeler (33/198), çapıtla süreler (72/106), müşambayla gâpatıyosun (13/58), dâhnekden karıştırıyor (9/55).

2) Vasıta hâlinin diğer yaygın bir fonksiyonu da birliktelik, beraberlik bildirmektir. Yani bir işin kendisinin iştiraki ile yapıldığını bildirir. İş, hareket ve oluşun kiminle yapıldığını belirtmek için isim vasıta hâlini alır.⁴⁰²

hatayla beraber (24/58), kadınla erkek evlenecek (24/148), kızla oğlan (24/149), ananla mı geldin babanla mı (40/137), hocanan barabar (73/80), gaynanamnan barabar (23/116).

3) Zaman bildirir, zaman zarfları kurar.

kışın (33/41), ikindin ezeni (58/160), buğda güzün ekilir (m.d.).

4) Mücerret kavramları ifade eden kelimelere eklendiği zaman hâl durum zarfları kurar.

zorla okula gider (13/97), gururla söyleyemiyorsam (14/91), zorla kaçdım (23/38).

5) Bir işin karşılıklı yapıldığını bildirir.

senden konuşmaya geldiler (9/11), kennen konuştum (69/153), arkadaşlardan hoş beş ederdik (70/70).

6) Cümleye “...olarak” manası katar.

ilkinine (31/39)

2.1.1.2.1.8. Eşitlik Hâli (Equative)

İsimlerde ve isim soylu sözlerde nitelik ve nicelik bakımından karşılaştırmaya dayanan eşitlik, gibilik ve benzerlik gösterme durumuna eşitlik durumu diyoruz. İsimlerde ve isim soylu sözlerde eşitlik derecesi gösteren eke ise eşitlik eki denilmektedir.⁴⁰³

Eşitlik ekleri bir eşitlik, gibilik, benzerlik ifade etmektedirler. Fakat görelilik, kadarlık gibi haller de ifade ederler. Onun için bu eklere bütün fonksiyonlarını ifade etmek üzere eşitlik ekleri adını vermek daha uygundur.⁴⁰⁴

Ancak eşitlik eki gittikçe fonksiyonunu daraltmakta ve gittikçe bir yapım eki özelliği kazanmaktadır. Bugün daha çok, sıfat, zarf ve zamir olan kelimelere gelen ekin, fonksiyonunu ise, *gibi, kadar, göre, olarak... vb.* edatlar süslemektedir. Ekli

⁴⁰² Ahmet Buran, age., s. 261

⁴⁰³ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 2007, s.86

⁴⁰⁴ Muharrem Ergin, age., s. 239

şekiller ise, cümlede kalıplaşmış ve zarf durumunda olan kelimelerdir. Zaten eşitlik eki, ismi doğrudan fiile bağladığı için zarf yapmaya elverişli bir özelliğe sahiptir.

Anadolu ağızlarında kullanılan temel eşitlik hâli eki STT’de olduğu gibi +ça / +cA’dır. Ancak bu ekin çeşitli şekillerde genişlemiş bazı şekilleri de vardır. Yöremiz ağzı bu konuda STT ile tam bir paralellik gösterir.

Bölgemiz ağzında +ça / +cA eklerinin genişlemiş şekillerinden +CAnA / +CAsInA eklerine rastlanılmaktadır. +CAsInA eki +CA eşitlik ekinin üzerine +sI iyelik ve onun üzerine de yönelme hâli eki +A getirilerek genişletilmiş ve bu hâliyle kalıplaşıp eşitlik hâli fonksiyonunda kullanılmıştır.⁴⁰⁵ Bunların yanında yöremiz ağzında +cağ / +cek ekide eşitlik fonksiyonunda kullanılmaktadır.

günlerce aylarca (4/80), kibarca (9/52), şunca (9/139), yalnızca (13/1), nanca (23/290), anca (27/73), boyunca (40/73), yarımca (74/9), şirince (4/75), güzelce (13/44), evvelce (19/113), eyice (23/223), kıt çekesice (37/163), şeylece (42/46), yiğitçene (64/112), hoşça (m.d.), çokçana (m.d.), güzelcene (m.d.), boyu devrilesice (m.d.), bence (23/244), bunca (1/83), ‘ayilecek (m.d.), evcek (m.d.).

İşlevleri:

Zeynep Korkmaz “*Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme*”adlı makalesinde, söz konusu ekin şekil ve fonksiyonlarını Türk dilinin tarihi seyri içerisinde ele almış, eki her yönüyle incelemiştir. Bu mukayeseli araştırmada, Anadolu ağızlarına da müracaat edilmiş ve tespit edilen fonksiyonları belirtilmiştir. Zeynep Korkmaz, bu makalede +ça ekinin tasnifini şöyle yapmaktadır.

“I. Kısım: Hâl (casus) Eki Olan +ça

I- Eşitlik Vazifesi

A- Vasıfta Eşitlik

B- Miktarda ve Büyüklükte Eşitlik

C- İzaî Eşitlik

II- Mukayese (nispet) Vazifesi

III- Sınırlama (limitativus) Vazifesi

II. Kısım: +ça Ekinin Klıplaşması

⁴⁰⁵ Ahmet Buran, age., s. 266-267

III. Kısım: Teşkil Eki Olarak Kullanılan +ça Eki⁴⁰⁶

Yöremiz ağızındaki eşitlik hâli ekinin işlevlerini ise şu şekilde sıralayabiliriz.

1) +ÇA eki eklendiği isim ile diğer kelimeler arasında “nitelik” ve “nicelik” bakımından eşitlik ve benzerlik ile “göre” edatının fonksiyonuna tekâbül eden “nisbet” ve “uygunluk” bildirir.

şirince (4/25), güzelce (13/44), eyice (23/223), yiğitçene (64/12), kibarca (9/52), gizlice (m.d.), çokça (m.d.),

2) Daha çok “bakımından”, bazı hâllerde de “tarafından” edatlarına tekâbül eden ve eklendiği kelimeye doğrudan doğruya nispet edilen bir mukayese bildirir.

boyunca (40/73), boyca uzunmuş (m.d.), yaşça böyyük (m.d.).

3) Genellikle “kadar” edatının ifade ettiği vasıfta, miktarda ve zamanda benzerlik veya eşitlik anlamları ifade edilmektedir.

bunca (49/26), nanca (23/290), şunca (9/139).

4) Ekin kullanıldığı kelimeler cümle içinde zarf görevinde bulunurlar.

gözelce depeleriz (13/44), iyice gösderdirim (50/214).

2.1.1.2.1.9. Yön Gösterme Hâli (Directive)

Kelime gruplarında ve cümlede fiilin kendi yerinde yapıldığını göstermek için isim yön gösterme hâline girer. Bu hâlin ekleri yön ekleridir. Şu halde yön ekleri fiilin cereyan ettiği yönü gösterir. Bulundukları kelime cümlede zarf olarak kullanılır. Son zamanlarda Yön ekleri Türkçede çekim ekliğinden tamamiyle çıkmış ve sayılı kelimelerin bünyesinde tam bir yapım eki gibi klişeleşip kalmıştır. Bugün artık çoktan yapım eki durumuna girmiş bulunan bu yön ekleri +rA / +ArI olmak üzere iki çeşittir.⁴⁰⁷ Bir hâl eki gerçek işlevinde kullanıldığı zaman, üzerine ikinci bir hâl eki kabul etmez. Ancak yön göstermenin bütün kullanılışlarında bu durum mevcuttur.⁴⁰⁸ Genel Türkçede yön gösterme hâli ekinin bu fonksiyonunu, yönelme hâli (dative) ve doğru, karşı, taraf, yan ... vb. edatlar yerine getirmektedir.⁴⁰⁹

yoğarı (50/15), içeri (50/21), dışarı (52/92), soğna (2/29).

⁴⁰⁶ Zeynep Korkmaz, “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, TDAY Belleten, 1958, s. 41-68

⁴⁰⁷ Muharrem Ergin, age., s. 241-242

⁴⁰⁸ Ahmet Buran, age., s. 287

⁴⁰⁹ Suzan Duran, agm., s. 1-100

Yön gösterme hâli ekinin yöremiz ağzında (diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi) kullanıldığı kelime sayısı sınırlı olmakla birlikte, bu kelimelerin hepsi de ünsüzle bitmektedir. Sadece işaret zamirleri ve ünsüz düşmesine uğrayan bazı kelimelerde ek ünlünün üzerine gelmiş gibi görünmektedir. Ancak işaret zamirlerindeki ekin aslında yön eki değil, **ara** kelimesi ile birleştirilerek kurulmuş şekiller olduğuna dair görüşlerde vardır. Buna göre bu şekiller **bu+ara**, **şu+ara** biçimlerinden **bura**, **şura** vb. olmuşlardır.⁴¹⁰

İşlevleri:

1) Yön gösterme hâli ekinin ilk ve temel fonksiyonu hareketin yönünü belirtir. Fakat günümüzde hâl ekinin bu vazifesini, yönelme hâli eki ile “*doğru, karşı, taraf, yan*” ... vb. edatlar yerine getirmektedir.

evimden dışarı çıkamam (4/75), burdan ileri getmem (21/110), ileri vermişler (21/109), köyden yukarı (50/98).

2) Yön gösterme hâli eki yer ve yön ile ilgili kelimelere gelince tabii olarak cümlelerin zarfı olur.

şurdan yukarı getsin (23/192), çıkma dışarı (33/29), dışarı gidik (40/82).

2.1.1.2.2. Çokluk Eki

Çokluk; belirli ekler, bazı son çekim edatları, yahut belirli vasıflıklarla ifade edilebilir. Bu, ifade edilmemişse, teklik ifadesi tekliği değil, belirsizliği ifade eder. Çokluk eki, tek tek fertlerin, yahut iş ve hareketlerin çokluğu söz konusu ise, kullanılır.⁴¹¹ Eski Türkçeden beri hemen hemen Kırgızca gibi bazı Kuzey-Batı lehçelerindeki bazı ses değişimleri dışında hiç değişmeden kullanılan bir ektir.⁴¹² STT’de olduğu gibi, yöremiz ağzında da Eski Türkçe döneminden beri kullanılagelen çokluk ekimiz –lar yanında bunun çeşitli ses olayları sonucunda değişikliğe uğramış olan şekilleri de vardır.

paralar (1/35), onlar (1/53), firansızlar (1/60), buralar (1/69), kızlar (3/57), çocuklar (3/69), insanlar (4/16), analar (4/23), mağaralar (4/207), saraçlar (4/211), kalalar (4/253), tandırlar (6/72), kadınlar (7/37), berikiler (10/34), bekkerler (10/97),

⁴¹⁰ Tuncer Gülensoy, age., s. 91

⁴¹¹ A.Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara 1988, s. 62

⁴¹² Gürer Gülsevin, *Uşak İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2002, s.81

evler (12/11), kişiler (14/49), kadınlar erkekler (17/47), düğünler (17/63), yimekler (17/123), geçiler (19/80), gâzanlar (13/42).

Son ses ünsüzü –n olan kelimelerde ilerleyici benzeşme sonucunda oluşan –nAr eki yöremiz ağzında bolca kullanılmaktadır.

adamnar (23/31), onnar (17/77), kadınlar (17/47), keñner (20/51), üzümner (33/124), gelinner (45/56), öryetmenner (62/23), zeytinner (63/76), şunnar (17/106), çobannar (12/60), oğlannar (29/18), kumandañnar (27/77), dorunnar (33/245), insanner (33/253).

–lAr ekinin sonundaki –r’nin düşmesi ve sonu n ünsüzü ile biten kelimelere eklenirken ilerleyici benzeşme ile –l-’nin –n-’ye dönüşmesi sonucu oluşan –nĀ eki yöremiz ağzında nadir kullanılan eklerdendir.

urfalıĀ (2/47), gâdınlā (7/197),

İşlevleri:

1) Eklendiği ismin karşıladığı varlığın birden fazla olduğunu belirtir.

salkımlar (33/126), adamlar (16/33), çamlar (12/10), yetimler (33/220), isimler (41/64), gâzanlar (13/42).

2) Aile, boy, cemaat, millet, bir dinin mensupları ve grup gibi toplulukları gösterirler.

fransızlar (1/60), ermeniler (15/102), gâvırlar (1/79), urfalılar (2/37), arabler (4/143), giresunlular (9/82), antalyalılar (9/91), bezgeliler (15/88), hristiyanner (24/135), emeviler abbasiler islamlar geldikten soğra (44/71).

3) Çoğunlukla zaman bildiren isimlere gelerek “yaklaşık, civarında, epeyce” gibi anlamlar katar.

o sıralar (4/70), o zamanlar (8/62), bugünner kimin eline geçer (20/48), eski günner (21/129), o sıcak günner bişirdim (52/17), günner geldi geçdi (58/114), o günner gide de gelmiye (15/75), kırklı sıralarında (4/49), yarı yaşlarında var (15/17), elli yaşlarında filendim (17/38).

4) 3. Teklik kişi iyelik ekiyle birlikte +gil ekinin işlevini görür. Yöremiz ağzında bu kullanım çok yaygın değildir.

mürseloğullarından (24/42), babamlar (24/62).

5) Yöremiz ağzında +lAr çokluk ekinin isimlere abartma anlamı kattığı örneklerle de rastlamaktayız.

ateşler içinde yandı (m.d.), daha kanlar bilmem neler hepsi duruyodu (27/60).

2.1.1.2.3. İyelik Ekleri

Varlıklar arasındaki iyelik ilişkisi dilde iyelik çekimini doğurmuştur.⁴¹³ İyelik ekleri, adın karşıladığı nesnenin bir şahsa veya nesneye ait olduğunu belirten çekim ekleridir.⁴¹⁴ Bu ekler; iyelik kavramını konuşan veya konuşanların iyeliği (birinci kişi), dinleyen veya dinleyenlerin iyeliği (ikinci kişi) ve hakkında konuşulan veya konuşulanların iyeliği (üçüncü kişi) olmak üzere üç türlü ifade ederler.⁴¹⁵ İyelik ekleri; sahiplik, mülkiyet bildiren ekler olarak, getirildikleri isimlerin, karşıladıkları varlıkların hangi şahsa ait olduğunu belirten eklerdir. İyelik sistemi oldukça gelişmiş olan Türkçenin, iyelik eklerinin gramer ifadeleri getirildikleri isimler ile sınırlıdır.⁴¹⁶ İyelik eklerinin yöremiz ağzında kullanılan biçimleri şunlardır:

Teklik 1. Kişi: +m

Yöremiz ağzında teklik birinci kişi iyelik eki, STT’de olduğu gibi +m’dir. Eklenme kuralları açısından da STT ile farklılık söz konusu değildir.

babam (4/159), çocuklarım (10/24), okuma yazmam yok (72/35), babamın (19/76), anam (10/14), yanımda (14/88), kayınbabam (1/103), ‘ammim (1/103), kızlarım (6/122), kulağlarım (8/13), anamgilin mi (8/12), kollarım (10/6), dizlerim (10/6).

Çokluk 1. Kişi: +mIz / +mUz

Yöremiz ağzında çokluk birinci kişi iyelik eki, STT’de olduğu gibi +mIz / +mUz’dur. Eklenme kuralları açısından da STT ile farklılık söz konusu değildir.

zamānımızda (17/37), babamızdan (67/54), sözlerimiz (47/38), büyüklerimiz (55/14), verdiğimiz (19/111), askerliğimiz (1/30), bildiğimiz bişe varsa (4/5), ekmēmiz (15/124), yaşlılığımız (31/52), ineğimiz (33/145), düğünümüz (34/79), mahsülümüz (44/2), köyümüz (50/190), eriklerimiz (62/85), keysilerimiz (62/85).

⁴¹³ Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 267

⁴¹⁴ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 135

⁴¹⁵ Faruk Yıldırım, age., s. 180

⁴¹⁶ Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızı*, TDK Yay., Ankara 2000, s. 100

Teklik 2. Kişi: +n / +ñ / +In / +Iñ / +Un / +Uñ / +yIn / +yIñ

İkinci teklik kişi iyelik ekinde ölçünlü dilden farklı olarak ünsüzündeki nazallığın korunduğu örnekler görülür.

senin dediğin (24/136), ödeviğin (23/195), çıktın mı (27/100), suçu işlediğin mi (28/78), edirne de misin (34/84) senin bildiğin ayrı (7/172), düğünün (11/56), evine de gelmem (11/63), silahın (15/98), kardeşin (39/49), dayın ölü (18/22).

Yöremiz ağzında, ilgi hâli ekinden önce gelen teklik ikinci kişi iyelik ekinde, yaygın ve kurallı olarak –ñ- > -y- değişmesi görülür.

babayın (60/67), dedeyiñ (28/93), bacıyın (50/137), gaynanayın (71/65), kaynanayın kayınbabayın anayın babayın yanında emziremen (23/217).

Yöremiz ağzında -k / -k'den sonra teklik ikinci kişi iyelik eki gelirken, bu ünsüzler iki ünlü arasında kaldığında, STT'deki gibi -ğ'ye dönüşür. Bu tür yapılarda yer yer hece kaynaşması meydana gelir ve bağlantı ünlüsü kaynaşan hecenin bir parçası olur.

ayān (m.d.), senin āñayacān (21/90)

Çokluk 2. Kişi: +nIz / +ñIz / +nUz / +ñUz

İkinci çokluk kişi iyelik ekinde STT'den farklı olarak ünsüzündeki nazallığın korunduğu örnekler görülür. Çokluk ikinci kişi iyelik eki, ünsüzle biten kelimeler üzerine gelirken ortaya çıkan bağlantı ünlüsü genel olarak kalınlık-incelik uyumuna girerse de, ince sıradan kelimelerde ñ'nin etkisiyle yer yer uyum bozulmalarına rastlanılır. ñ etkisiyle oluşan yarı kalınlaşma ek ünlüsünde de görülebilir.

dönderdiñiz geldiñiz mi (1/7), evinizin (72/122), bilirsiniñiz (2/56), akrabañız mı (5/2), hasdasıñız (11/76), üşüyosañız (15/109), nediciñiz (41/69), hoşgeliñiz (50/115), gördüñüz mü (27/39), köyünüz (67/83), işiniz gücünüz ras gele (3/142), nassınız nedyoñuz 'nişliyoñuz (10/49), canınız isdiyosa (10/110).

Teklik 3. Kişi: +I / +U / +sI / +sU

Yöremiz ağzında teklik üçüncü kişi iyelik eki ünsüzle biten kelimelerden sonra +I / +U, ünlüyle biten kelimelerden sonra +sI / +sU şeklindedir.

mayasını alır (9/76), yeddisi oldu mu (73/21), tütün kesesi (73/28), düğün evine (24/16), babasından (27/24), annesi (72/40), ikisi de (72/54), kocası (72/58),

amcası oğlumuş (72/59), domatısı (72/118), ‘ammisi (73/13), babası (73/13), dayısı (73/13), sevgilisi (73/13), tepesi (74/1), parasını (1/56), salça fabrikasını (4/256).

3. kişi iyelik eki ile hâl eki arasına giren zamir n’sinin yöremiz ağzında zaman zaman nazallaştığı örneklerde rastlanılmaktadır.

onuñ yanna (4/69), oñun içine (22/27), oñun aylığı (24/160).

STT’de “ne” ve “su” kelimeleri üzerine üçüncü teklik kişi iyelik eki +yi şeklinde gelir. Ancak bölgemiz ağzında bu bahis söz konusu değildir. Bölgemiz ağzında “su” kelimesi arkaik sayılabilecek “suy” şeklindedir. Dolayısıyla alacağı üçüncü teklik kişi iyelik eki +u’dur. +y sesi kelimenin kendisinde mevcut olan bir sestir. “ne” kelimesi de yöremiz ağzında “ney” şeklinde telaffuz edilmektedir. Dolayısıyla da aldığı iyelik eki +I’dır.

neyi (41/78), suyu (42/15).

Yöremiz ağzında teklik üçüncü kişi iyelik eki yığılmasına belirli birkaç örnekte rastlanır.

birisi (72/53), hepsi (44/40), tümüsü (m.d.)

İyelik eki teklik üçüncü kişi STT’deki kullanılışlarından farklı olarak bölgemiz ağzında zaman isimlerine belirtme eki olarak getirilmektedir.⁴¹⁷ Bu durum yöre ağzını Doğu Anadolu Ağızlarına (Erzurum Ağzı) ve kısmende Azerbaycan Türkçesine yaklaştırmaktadır.

aşşamısına (30/58), sebehısına (30/59), eveli (37/36).

Çokluk 3. Kişi: +lArI / +nArI

STT’de olduğu gibi yöremiz ağzında da çokluk üçüncü kişiler de, teklik üçüncü kişi iyelik ekleri gibi kullanılır. Üçüncü şahıs iyelik eki eskiden beri hep +lArI olarak kullanıla gelmiştir. Burada asıl iyelik eki +I olup +lAr çokluk eki ile birleşmiştir. Bu çokluk şekli esas itibariyle iyelik eki olan ismin çokluğunu karşılar. İfade ettiği şahsın teklik veya çokluk olduğunu göstermez.⁴¹⁸ Yöremiz ağzında +lArI eki, +n ile biten kelimelere geldiğinde -nl- > -nn- benzeşmesi oluşur.

babalarının (37/40), gelenleri (47/75), foturaflarını (41/61), öğretmenleri (1/21), akrabaları (37/89), evlerin kenarlarına (40/52), çalıların içinde (40/76), saçları (40/109).

⁴¹⁷ Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 272

⁴¹⁸ Muharrem Ergin, age., s. 223

2.1.1.2.4. Aitlik Eki

İsimlerden, zamir ve sıfat olarak kullanılan isimler yapan, içinde bulunma, bağlılık ve aitlik görevleri taşıyan +ki ekine *aitlik eki* denir.⁴¹⁹ Yapım eki niteliği taşıdığından, yukarıda yapım ekleri içinde incelediğimiz *-kı / -ki / -ku / -kü / -lı / -lu* aitlik eki, STT’de olduğu gibi yöremiz ağzında da “çekim eklerinden sonra gelmek, iyelik eki gibi yardımcı ses olmak, aitlik gibi bir çeşit iyelik fonksiyonu taşımak bakımlarından da bir çekim eki, işletme eki karakterindedir.”⁴²⁰ Ekle ilgili geniş bilgi yapım ekleri bahsinde verildiği için burada sadece aitlik fonksiyonundan bahsedilecektir. Türk dilinin en eski devirlerinden beri yaygın bir kullanıma sahip olan aitlik eki +ki Eski Türkçe dönemindeki kullanımının tersine bugün STT’de tamamen, ağızlarda ise kısmen dil uyumunun dışınında kalmıştır.⁴²¹ Bölgemiz ağzında da çoğunlukla uyuma tabidir. Ancak uyum dışı kalan örneklerle de rastlanılmaktadır.

benimki (55/61), bizikiler (17/104), öteki (16/36), sizikiler (12/55), beniki (9/144), onuğu (23/303), bunuğu (65/39), davarlarınkını (66/36), altındaki leistik (17/126), yanındaki köprü (44/67), aşşagdaki evi (70/124), anğaradağının (70/95).

2.1.1.2.5. Soru Eki

Soru eki ismin soru şeklini yapan işletme ekidir. İsmi fiile soru şeklinde bağlamak için daima sonuna soru eki alır. Demek ki soru eki ismi daima fiile bağlayan bir ektir. Bu ek edat menşeli olup sonradan ekleşmiştir. Bu umumi işletme eki bütün şekil ve halleriyle bütün isim çeşitlerini, bütün fiilleri işleklik sahası içine alır. Kelime gruplarında ve cümlede hangi kelime sonu şeklinde belirtilmek isteniyorsa o kelimeye soru eki getirilir. Bir isim işletme eki olarak soru eki de hal ekleri gibi ismi fiile bağlayan böylece cümle yapısını kurmakta vazife gören bir cümle ekidir.

Soru eki isim işletme ekleri içinde kullanımı en geniş olan bir ektir. Diğer işletme eklerinin hepsi ancak kendisinden önce gelebilir. Kendisi ismin daima en son

⁴¹⁹ Zeynep Korkmaz, age., s. 14

⁴²⁰ Muharrem Ergin, age., s. 226

⁴²¹ Ahmet Günşen, “Gaziantep Ağzının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler”, Turkish Studies Volume 4/3 Spring 2009, s. 1096

eki durumunda bulunur. Soru ekinden sonra ek olarak ancak bir fiil şeklinin kısılması olan bildirme ekleri gelebilir ki bu da fiilin gelmesi demektir.⁴²²

Yöremiz ağzında soru eki STT’de olduğu gibidir. Herhangi bir farklılık söz konusu değildir.

gördünüz mü (27/39), biliyo mu (73/82), değil mi (13/61), tütün ekik misin (1/97), öldürücünüz mü (27/55), ölü mü (37/126), sağ mıdı (6/58), yete mi (27/11), buralı mısın (47/16), konuştu mu (19/3), yorulmuyon mu (23/41), düzüyoñ mu (23/207), dolabı mı bilirdik (16/73), kolayı mı bilirdik (16/73).

Çok nadir durumlarda soru ekinin ünsüzü -n’ye dönüşür. Yöremiz ağzında bunun sayılı birkaç örneği vardır.

biliyoñ nu (3/88).

Çok nadir olarak da soru eki kullanılmadan vurgu ile cümleye soru anlamı katılır.

bili'yoñ (23/268), annı'yoñ (34/112).

2.1.2. ZAMİRLER

Zamirler, varlıkları “işaret veya temsil suretiyle karşılayan kelimelerdir.”⁴²³ İsimlerin yerini tutan bu tür kelimeler; kişi, işaret, gösterme, soru ve belirsizlik kavramları taşırlar. Bunlar işaret ettikleri varlıklar belirtilmemiş olduğu müddetçe kendi başlarına anlam taşıyamazlar.⁴²⁴

2.1.2.1. ŞAHIS ZAMİRLERİ

Şahıs zamirleri; “varlıkları, şahıslar halinde ve temsil suretiyle karşılayan kelimelerdir.”⁴²⁵ Bilindiği gibi, varlıklar iletişim açısından üç kümeye ayrılır. Konuşan, dinleyen ve söz edilen. Kişi zamirleri de bu üç kümeyi ifade etmek üzere birinci (konuşan), ikinci (dinleyen), üçüncü (söz edilen), kişiler şeklinde incelenebilmektedir.⁴²⁶ Yöremiz ağzında şahıs zamirleri STT’den farksızdır. İsim hâllerine göre çekimi ise şöyledir:

⁴²² Muharrem Ergin, age., s. 243

⁴²³ age., s. 262

⁴²⁴ Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 309

⁴²⁵ Muharrem Ergin, age., s. 265

⁴²⁶ Faruk Yıldırım, age., s. 195

ben (1/79), seniñ (16/56), onu (12/37), bize (26/30), sizde (2/49), onnardan (69/43).

	Yalın Hâl	İlgi Hâli	Yükleme hâli	Yönelme Hâi	Bulunma Hâli	Ayrılma Hâli
Teklik 1. Kişi	ben	bizim	beni	bana beñe	bende	benden
Teklik 2. Kişi	sen	senin, seniñ	seni, señi	sana, señe	sende	senden
Teklik 3. Kişi	o	onun, onuñ	onu, oñu	ona, oña	onda	ondan
Çokluk 1. Kişi	biz	bizim	bizi	bize	bizde	bizden
Çokluk 2. Kişi	siz	sizin, siziñ	sizi	size	sizde	sizden
Çokluk 3. Kişi	onlar onnar	onların onlarıñ onnarın onnarıñ	onları onnarı	onlara onnara	onlarda onnarda	onlardan onnardan

2.1.2.1.1. Şahıs Zamirlerinin Edatlara Bağlanması

STT’de olduğu gibi yöremiz ağzında da zamirler, isimlerin doğrudan doğruya bağlandıkları **“ile, için, kadar ve gibi”** edatlara ilgi hâli ekiyle bağlanırlar.

bizim üçün (58/173), sizin kimi (3/143), benim kadar (44/12), onunla beraber (21/33).

Ancak **ile** edatının ilgi hâli almadan bağlanır.

bennen (50/71), onna (52/29), sizden (74/96).

Çokluk 3. kişi zamirlerinin ise bu son çekim edatlarına, STT’de de olduğu gibi doğrudan doğruya bağlandığı görülür.

onnan (9/40), onnarnan (33/91), onlar (36/71).

2.1.2.2. DÖNÜŞLÜLÜK ZAMİRİ

Yöremiz ağzında zamir çoğunlukla *kenni* biçimindedir. Ön ses ise birkaç istisnası olmakla birlikte tonsuzdur. Yöremiz ağzında dikkati çeken diğer bir husus ise dönüşlülük zamirinin; hem 3. teklik şahıs zamiri “o” yerine, hem de işaret zamiri “o” yerine kullanılmasıdır.

ders vermiş kennere (1/21), para gelirdi kennere (1/47), kenni ora istedi (1/94), adam kennin büyükmüş (29/13), barabar çıktık kennin (62/150), kennin işi var (37/72), kenninde bir kıızı iki oğlu var (45/41), kenni kenne yürüyo (66/46), söyledim kenne (2/48), kenner otusun (3/1), kenni yıkıyo (6/95).

Dönüşlülük zamirinin şahıslara göre çekimi şu şekildedir:

Teklik 1. Kişi	kendim kennim
Teklik 2. Kişi	kendin, kendiñ
Teklik 3. Kişi	kendi, kenni, keni
Çokluk 1. Kişi	kendimiz, kennimiz
Çokluk 2. Kişi	kendiniz, kendiñiz
Çokluk 3. Kişi	kendiler, kenner

Dönüşlülük zamirinin isim hâl eklerine göre çekimi şöyledir:

Yalın Hâl	İlgi Hâli	Yükleme Hâli	Yönelme Hâli	Bulunma Hâli	Ayrılma Hâli
Kendi kenni, keni	kendinin, kendiniñ kennin, kenniñ, kenin	kendini kenni, keni	kendine kenne, kene	kendinde kende	kendinden kenden

2.1.2.3. İŞARET ZAMİRLERİ

Varlıkları işaret etmek, göstermek suretiyle karşılayan zamirlerdir. Yöremiz ağzında kullanılan işaret zamirleri STT'den çok da farklı değildir. Genel olarak STT'deki **bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar** işaret zamirleri yöremizde de aynen kullanılmaktadır. Ancak şahıs zamirlerinin çokluk şekillerinde de olduğu gibi işaret zamirlerinin çokluk şekillerinde de ilerleyici benzeşme ile **bunnar, şunnar, onnar** şekilleri yöremiz ağzında kullanılmaktadır. STT'den farklı olarak yöremiz ağzında, çekim sırasında ortaya çıkan zamir n'sinin nazallaştığı görülür. Yöremiz ağzında dikkati çeken en önemli özellik ise **şu** zamirinin genellikle **şo** şeklinde kullanılıyor olmasıdır. Bu kullanımın yaygınlığı yöremiz ağzını EAT ve ET'ye bağlayan önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yalın Hâl	İlgi Hâli	Yönelme Hâli	Yükleme Hâli	Bulunma Hâli	Ayrılma Hâli
Bu	bunun, bunuñ	buna, buña	bunu, buñu	bunda	bundan
Şu	şunun, şunuñ	şuna, şuña	şunu, şuñu	şunda	şundan
Şo	şonun, şonuñ	şona, şöña	şonu, şöñu	şonda	şondan
O	onun, onuñ	ona, oña	onu, oñu	onda	ondan
bunlar	bunların, bunlarıñ	bunlara	bunları	bunlarda	bunlardan
bunnar	bunnarın, bunnarıñ	bunnara	bunnarı	bunnarda	bunnardan
şunlar	şunların, şunlarıñ	şunlara	şunları	şunlarda	şunlardan
şunnar	şunnarın, şunnarıñ	şunnara	şunnarı	şunnarda	şunnardan
şonnar	şonnarın, şonnarıñ	şonnara	şonnarı	şonnarda	şonnardan
Onlar	onların, onlarıñ	onlara	onları	onlarda	onlardan
Onnar	onnarın, onnarıñ	onnara	onnarı	onnarda	onnardan

günü bitmiş bunun (1/40), buña ana mı deycim (10/74), şuña oturun kele (10/88), şuña bak (22/8), al buñu (62/2), buñu ıspanağlı ekmek yapıcı (7/186).

Zamirler yön bildirme hâli almazlar. Metinlerde görülen *bura, şura, şora, ora* kullanımları ise *bu+ara, şu+ara, o+ara* kelimelerinin birleşimidir.⁴²⁷ Aslında bu birleşim bir zamirden çok bir yer ismi özelliği göstermektedir.⁴²⁸ Yöremiz ağzında bu kelimelerin üzerlerine *+Ilk / +lUk* yapım eki gelerek tam bir yer ismi olan örnekler de görülmektedir.

şoralıkda (59/7), buralığa (3/98), oralığa (48/45).

2.1.2.3.1. İşaret Zamirlerinin Edatlara Bağlanması

Yöremiz ağzında şahıs zamirleri ile aynıdır. İlgî hâli eki ile bağlanır.

onun için (13/56), onun uçun (48/10), şunnan bunnan (69/134), 'şunun kadar (6/75), 'şunun gimi (39/10), bunun gibi (13/42).

2.1.2.4. SORU ZAMİRLERİ

Bunlar nesneleri soru şeklinde temsil eden, onların soru şeklindeki karşılıkları olan zamirlerdir. Nesneleri sormak için kullanılırlar.⁴²⁹ STT’de olduğu gibi, yöremiz ağzında da soru zamiri olarak “kim” ve “ne” ile bunların çekimli şekilleri kullanılır.

sañe kim deyik beyle (71/28), kim ekici tütün (76/8), noluk kenne (7/193), yayladağında kim alıcı ya (5/66), acep kim bunnar diyom ben (10/53), kim kalık şîndi (27/18), ney sorucun (28/34), bakalım bañe ne deyciler (58/36), nolucu beyle (63/41), ne deyin döğücüm (48/59).

“kim” ve “ne” soru zamirlerinin yanında, soru sıfatlarının iyelik şekilleri de soru zamiri olarak kullanılır. “nerede” anlamıyla kullanılan “hanı / hani” kelimesini de bunlara ilave edebiliriz.

hangısı o (64/77), başka neyini añnatıyım (33/59), heni parça (7/85), nesini sevikse onun (m.d.)

⁴²⁷ Jale Öztürk, age., s. 249

⁴²⁸ Tuncer Gülensoy, age., s. 91

⁴²⁹ Muharrem Ergin, age., s. 276

2.1.2.5. BELİRSİZLİK ZAMİRLERİ

Nesneleri belirsiz olarak temsil eden bu zamirlere yöremiz ağzında örnek çoktur. Bunların başında da “kimse” ve “herkes” gibi asıl belirsizlik zamirleri gelir. yöremiz ağzında “herkes” zamiri sadece birkaç istisnası olmakla birlikte daima “*herkeş*” veya “*herkiş*” şekillerindedir.

herkeş buğda ekik (33/38), herkişe halva dağıdılar (43/32), herkişe vatani dadlu (46/74), kimseler görmedi (62/48), kimim kimsem yok (74/99), kimsenin burnunu kanatmadılar (4/61).

Türkçeye Arapçadan geçmiş olan “şey” kelimesi de, STT’de olduğu gibi, yöremiz ağzında da “şey” şeklinde telaffuz edilmekte ve bolca kullanılmaktadır.

başka bi şey yapmazlar (7/158), hiç bi şey yapmayığım (7/183), bi şey diyon mu (8/51), bizim insannar herşeye evet demez (13/4), hiç bi şeye inanmazlar (14/72), her şeyi göyan (19/25).

Yöremiz ağzında belirsizlik zamiri olarak kullanılan şekillerin çoğu, iyelik eki almış belirsizlik sıfatı olarak kullanılan kelimelerdir.

kimisinin (57/40) hepisini (59/11), bunnardan biri (m.d.), bazıları (5/23), kimselere göstermesin (37/129), kimisi okudyo (40/70).

falan, *filan*, *falanca*, *filanca* kelimeleri de tek başlarına kullanılarak belirsizlik zamiri olurlar.

falancanın evine gettik (m.d.), filanca demiş (m.d.).

Bu kelimeler bir isimden sonra gelerek kullanılırsa, yine o isimlere benzer bir varlığın yerini tutarak belirsizlik zamiri olurlar.

asker falan yoktudu (41/83), altın falan (1/70), mekine yolu filan (16/94), beş dönüm falan (28/42), babangil falan (8/22), ekmēmi filan bişiryö (10/26), bi sertliğim falan yōk (13/3).

Yöremiz ağzında benzer bir kullanım da “*ney*” kelimesinde görülür.

et neyim yiyemez oluğum (m.d.), süt mü ney (32/16), bilmem ney işde (12/21).

Aynı şekilde ilaveli tekrarlardan olan m- ünsüzü ilavesi ile yapılan tekrarlar da, kendilerinden önceki asıl kelimenin benzeri bir varlığı belirsiz olarak ifade ederek belirsizlik zamiri olurlar.

kuş muş (75/123), keklik meklik (8/58), zeytin meytin (36/56), koca moca (54/65), yoğurdu moğurdu (17/98), çocuk mocuk (20/13), ot mot (4/51), olay molay (28/34).

Yöremiz ağzında “şu bu” belirsizlik zamiri de kullanılmaktadır.

şu bu (8/58), bütün kaymaçamlık şu bu (34/112).

2.1.3. SIFATLAR

Sıfatlar varlıkların niteliklerini ve belirtilerini göstermek üzere isimlerle birlikte kullanılan ve isimlerden önce gelen kelimelerdir.⁴³⁰ Esasen kök veya köken durumundaki sıfatlar diğer isimlerden kendilerini ayırabilecek herhangi bir özellik taşımazlar. Çünkü yalnız başlarına bunlar birer kavram adından başka bir şey değildirler. Gerçekten sıfat olarak kullanılan kelimelerin büyük bir çoğunluğu isim, zarf ... vb. olarak da kullanılırlar.⁴³¹

Tanımından da anlaşılacağı üzere sıfatların iki temel görevi vardır:

- 1.) Varlıkları nitelemek
- 2.) Varlıkları belirtmek

Bu nedenle sıfatlar, niteleme sıfatları ve belirtme sıfatları olmak üzere iki grupta incelenir.

2.1.3.1. NİTELEME SIFATLARI

Niteleme sıfatları, varlıkları durum, biçim, renk, tat, koku, mesafe, alışkanlık, yetenek ... vb. bakımlardan niteleyen sıfatlardır.⁴³²

Nesnelerin bünyesinde bulunan vasıfları gösteren sıfatlardır. Bunlar kendi içinde, nesne vasfı gösteren ve hareket vasfı gösteren sıfatlar diye ikiye ayrılırlar. Bunlardan nesne vasfı gösteren sıfatlar kalıcı sıfatlardır. Nesnelerin geçici hareket vasfını ifade eden sıfatlar ise, sıfat-fiillerdir.⁴³³ Onlardan da ileride **Fiiller** konusunda bahsedeceğiz. Yöremiz ağzındaki niteleme sıfatları STT ile aynıdır. Sadece söylenişte bir takım değişiklikler söz konusudur.

⁴³⁰ Faruk Yıldırım, age., s. 190

⁴³¹ Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 291

⁴³² Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 361

⁴³³ Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağzı*, TDK Yay., Ankara 2000, s. 121

kara günnerin (22/75), güççük çocuk (23/113), çok güzel köyümüz (49/41), sarı bilbil (75/124), büyük uzun yastık (49/59), kıssa kollu gómleklerden (13/35), demir baston (13/68), eski köy (16/7), yeni hastahânasında (67/26), böyük daş (75/77).

Ayrıca bir çeşit dereceleme olan pekiştirmeyi de burada ele almak gerekir. Pekiştirme, bilindiği gibi niteleme unsuru olan kelimenin ilk hecesinin Ural-Altay dillerine has belli kurallara göre ses değişikliklerine uğratarak tekrarlanmasıyla yapılır. Yöremiz ağzında da bu böyledir.

yemyeşillik (34/113), kıpkırmızı (37/97), kapkara (37/97), kúpukuru (23/73).

2.1.3.2. BELİRTME SIFATLARI

Belirtme sıfatları nesneleri belirten sıfatlardır. Bu sıfatlar nesnenin bünyesinde olan bir vasfı göstermez. Nesneyi şu veya bu şekilde belirtirler. Nesneyi birkaç bakımdan belirtmek mümkündür. Nesnenin ya yerine işaret edilir, ya sayısı gösterilir, ya nesne soru şeklinde belirtilir veya belirsiz şekilde ifade edilir. İşte belirtme sıfatları bu belirtme şekillerine göre dört çeşide ayrılırlar: *işaret sıfatları, sayı sıfatları, soru sıfatları ve belirsizlik sıfatları*.⁴³⁴

2.1.3.2.1. İşaret Sıfatları

Varlıkların yerlerini işaret yoluyla belirten sıfatlardır. Tek başlarına kullanıldıkları zaman zamir olan bu kelimeler, bir isimden önce geldikleri ve bu ismi gösterdikleri zaman sıfat olurlar. Yöremiz ağzındaki kullanımı STT ile aynıdır.

bu kızlar (1/2), bu hükümete (1/49), o adam (1/119), o okulda (3/50), şu dırnaqlarımı (11/12), bu dünya (11/65), bu evler (12/11), o yazı (13/33), şu yamaç (3/40), şu tekerleri (8/27), o tohumu (13/56).

Yöremiz ağzında “şu” işaret sıfatı zamirler bahsinde de belirttiğimiz gibi büyük bir çoğunlukla “şo” şeklinde kullanılır.

şo evde (16/87), şo camiye (21/5), şo yokarda (23/170), şo güççüğü (36/52), şo çalıların içinde (40/76), şo kıovanın (53/76), şo takşi (54/109).

⁴³⁴ Muharrem Ergin, age., s. 247

“bu” işaret sıfatı gün ismi ile birleşerek “bugün” şeklinde çoklukla zaman zarfı olarak kullanılır. Bu zaman zarfı yöremiz ağızında çoğunlukla bir takım ses hadiseleri sonucu “böğün” şeklinde kullanılır.

böğün mü yārın mı gelici (63/28), böğün yaşlıyık (63/61), sıvaçısı gelik böğün (1/13), sabehten beri yağyo böğün (11/7).

2.1.3.2.2. Sayı Sıfatları

Varlıkları, sayılarını bildirerek belirten sıfatlara sayı sıfatları denir. Sayı sıfatları varlıkların sayısını ya yalnız adet olarak, ya dereceli olarak, ya bölük bölük, ya parça halinde ya da topluluk şeklinde belirtirler.

2.1.3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları:

Varlıkların sayısını âdet olarak belirten sayı sıfatlarıdır. Yöremiz ağızında bu tür sıfatların kullanılışı STT’den farksızdır. Farklılık fonetik özellikler sonucu oluşur.

yeddi sekkiz kilo (13/48), doḡzan doḡkuz milyon (14/75), yüz milyona (14/76), iki, üç çüz yaşında mıyım (15/64), üç bin dönüm arazisi (14/49).

2.1.3.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları:

Varlıkların derecelerini, sıralarını gösteren sıra sayı sıfatları, asıl sayı sıfatlarına +(I)ncI / +(U)ncU eklerinin eklenmesiyle oluşur.

birinci olana (17/68), on birinci ayında (34/34), birinci dönemde (34/69), üçüncü ḡattan (45/64), ikinci oḡlum (34/52), üçüncü gelin (30/25).

2.1.3.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları:

Varlıkların sayısını bölük bölük gösteren üleştirme sayı sıfatları, aslı sayı sıfatlarına +Ar / +şAr eklerinin getirilmesiyle oluşur.

birer nar (71/10), birer hölüp (6/84), birer tene (10/108), birer tabaḡ (7/175).

2.1.3.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları:

Varlıkların parçalarını gösteren, belirten kesir sıfatları, tek bir kelime halinde değil kelime grubu halinde bulunur. Asıl sayı sıfatlarına bulunma hâli ekinin getirilmesiyle ve bu yapıdan sonra bir sayı adının kullanılmasıyla kesir sayı sıfatı elde edilir. Yöremiz ağızında kesir sayı sıfatları çok nadir kullanılır. STT ile paralel bir kullanımı vardır.

bir buçuk milyar para (33/44), dörd buçuk ayı (34/16), iki buçuk dönüm (57/14), iki buçuk ton (50/95), bi buçuk saat (34/157).

2.1.3.2.2.5. Topluluk Sayı Sıfatları:

Topluluk sayı sıfatları sayı adlarına, belirtecekleri topluluğun türüne göre (+z / +IIk / +II) isimden isim türetme eklerinin ve (+larca) çokluk tabanlar üzerine getirilmiş eşitlik ekleriyle elde edilir. Ancak hâl ekleriyle elde edilen topluluk sayı sıfatları, yapım ekleriyle elde edilenler gibi kesin değerleri değil, yaklaşık değerleri gösterirler.⁴³⁵

ikiz kardaşlarımnan (66/10), yüzlerce (m.d.), onnarcası beyle oluk (m.d.).

2.1.3.2.3. Soru Sıfatları

Nesneleri soru yoluyla belirten sıfatlardır. Yöremiz ağzındaki kullanımları STT ile aynıdır.

nası malım var dedim (37/136), hangi köydensiniz (64/113), hangi dayın (12/53), hangi dönem olduğunu da söylerim (44/64), kaç sene evel ölüktü (46/32), kaç aylık askersin (47/57), kaç kişi istedi (49/24), kaç nüfüssünüz (62/49), ne işin var demiş (41/50).

2.1.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları

Nesneleri belirsiz bir şekilde bildiren sıfatlardır. Yöremiz ağzındaki şekilleri şunlardır:

şunca darı (62/50), bir kaç kişi (1/71), nanca para döktüler (m.d.), bütün herkişe yaptılar (69/188), bir gün gelmiş (3/134), başka okula (3/48), başka kadın alık (6/37), hiç kimse yök (27/20).

2.1.4. ZARFLAR

Bir fiilin, bir sıfatın veya bir başka zarfın anlamını değiştirerek daha belirgin hâle getiren kelime türüne zarf denir.⁴³⁶ Zarflar, hareket veya oluşların şartlarını, nitelik ve niceliklerini işaret etmek üzere hareket veya oluşları işaret eden kelimelerle (fiiller ve sıfatlar) birlikte kullanılan kelimelerdir.⁴³⁷ Zarflar, kendilerinden sonra gelen kelimenin anlamında meydana getirdikleri değişmeye göre beş grupta

⁴³⁵ Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 294

⁴³⁶ Ahmet Topaloğlu, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Yay., İstanbul 1989, s. 166

⁴³⁷ Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 294

toplanabilirler.⁴³⁸ Yöremiz ağzında zarflar, kuruluş ve kullanılış açısından STT'den farklı değildir. Sadece söylenişte bir takım ses olayları olmuştur.

2.1.4.1. YER-YÖN ZARFLARI

Fiilin yönünü gösteren zarflara yer-yön zarfları denir. Yöremiz ağzında bu türden zarfların sayısı STT'de olduğu gibi sınırlıdır.

ileri (21/109), aşağı (3/36), yukarı (50/15), dışarı (50/92), ora (8/89), şora (10/14), bura (42/5), içeri (50/21), en geriye (63/13), beri yana gel (4/225), amığın höte başına (42/4).

2.1.4.2. ZAMAN ZARFLARI

Kendisinden sonra gelen kelimenin anlamını zaman bakımından belirginleştiren zarflardır. Zaman bildiren bazı isimler doğrudan doğruya, bazıları ise +n vasıta hâli eki, +çA eşitlik eki, +dAn ayrılma hâli eki gibi eklerle genişletilmiş bir şekilde zarf olarak kullanılır.

dün (69/153), gece (70/44), ilkin (33/99), kışın (33/41), yazın (34/168), anca (49/65), bayaktan (69/182), bugün (71/78), eskide (37/151), şimdi (37/28), sabahleyin (23/242), demin (m.d.), hindi (28/41), evelden (54/54), gece gūñüz (40/36), sōña (43/22), eveli (58/23).

2.1.4.3. HÂL (DURUM) ZARFLARI

Cümle içinde fiilin anlamını hâl, tavır ve nasıllık yönlerinden etkileyen zarflardır. Her türlü vasıf ismi ile eşitlik ve vasıta hâli eki almış isimler hâl zarfı olarak kullanılabilir.⁴³⁹ Bu nedenle, niteleme ve durum zarfı olarak kullanılan kelimeler sayılamayacak kadar çoktur.⁴⁴⁰ Yöremizde en sık kullanılan hâl (durum) zarfları şunlardır:

eyicene (m.d.), yavaş (54/25), şöyle (55/41), yalnız (66/34), eyle (66/80), gine (72/69), ekseri (4/46), hiç (4/46), bilabar (23/25), ell'ām (< herhalde) (37/91), zornan aldı (10/99).

⁴³⁸ Faruk Yıldırım, age., s. 193

⁴³⁹ Ahmet Günşen, age., s. 124

⁴⁴⁰ Faruk Yıldırım, age., s. 194

2.1.4.4. AZLIK-ÇOKLUK ZARFLARI

Fiillerin, sıfatların ve kendi türünden olan zarfların anlamını miktar ve derece yönünden etkileyen, azlık-çokluk ifade eden bu zarflara ait örnekler oldukça fazladır.⁴⁴¹

hepisi (20/41), biraz (22/16), en basit soru (32/49), çok güzel olur (33/158) , bu kadar de olmaz (m.d.), daha zahmetli (5/19), en keskin (7/157), biraz gördüm (24/109).

2.1.4.5. SORU ZARFLARI

Bir sıfatı, kendi türünden olan bir zarfı, ama daha çok bir fiili soru ilgisiyle belirten zarflardır. Yöremiz ağzında “ne” soru zamirinin birleşiklerinden veya hâl ekleri alması sonucu oluşan niçin (< ne+için), nasıl (< ne+asıl), neden (< ne-den), niye (< ne-y-e), neyle (< ne+ile) soru zarflarına ait örnekler boldur.

nasıl gettik (30/26), neden dersin (69/128), nasıl edyim (37/58), niye yapmıyok (19/77), neden beğenmiyorsun (3/121), geçimini nasıl sağlayacak ki (14/19), niye olmayıcı (23/151).

Yöremiz ağzında kullanılan (< ne+işle-) birleşiminden oluşan “*nişle-*” soru zarfı oldukça yaygın bir kullanıma sahiptir.

nişleycim (27/53), nişleyici (40/33), nişledim (58/178), nişliyo (41/55), nişliyem ki (46/90).

Yine “*nişle-*” yapısına benzeyen nâpıcı (< ne+yapacak) şekli de yöremizde oldukça sık kullanılan soru zarflarındandır.

napıcı (32/102), nâpıcılar (73/45), nâpıcın (36/54).

⁴⁴¹ Ahmet Günşen, age., s. 125

2.1.5. FİİLLER

Bir oluşu, bir kılışı veya bir durumu bildiren kök ya da gövde durumundaki anlamlı gramer birimlerine fiil denir.⁴⁴²

2.1.5.1. FİİL YAPIM EKLERİ

2.1.5.1.1. Fiilden Fiil Yapan Ekler

Fiilden fiil yapan ekler, fiil kök ve gövdelerinden fiil yapmak için kullanılan eklerdir. Bu ekler fiil köklerine, fiilden yapılmış fiil gövdelerine ve isimden yapılmış fiil gövdelerine eklenirler. Yani fiilden fiil yapan ekler, isimden fiil yapan eklerden ve fiilden fiil yapan eklerden sonra gelebilirler.⁴⁴³ Sayıları STT’de olduğu gibi yöremiz ağzında da azdır. Fakat oldukça işleklerdir.

Ergin, Korkmaz, Banguoğlu ve Eckmann gibi bir çok dilcinin fiilden fiil yapan ekler olarak adlandırdıkları bu ekleri Gülsevin “ikinci dereceden yapım eki”, Başdaş “ara ekler” olarak tanımlamaktadır.⁴⁴⁴

1) –A-:

Çok nadir olarak karşımıza çıkan bir ektir. Örnekleri sayılıdır.

tıka- (m.d.), kıvra- (m.d.)

2) –AlA-:

Fiile sürüp gitme, üsteleme, tekrarlama anlamları kazandıran işlek ve canlı bir kuvvetlendirme ekidir.

kovala- (24/111), silkele- (m.d.), depele- (33/195), üfele- (16/27), silkelemiyе (34/108), yaçaladık (28/23), geveleyik durdu (m.d.).

3) –ağla- / -ekle-:

-AlA ekiyle aynı görevde kullanılan –ağla- / -ekle- (-ağ / -ek / -k ve +lA) eklerinin birleşmesiyle oluşan bir ektir.⁴⁴⁵ Yöremiz ağzında işlekli az olan bir ektir.

itekle- (m.d.).

4) –Ar-:

Yaptırma, oldurma ifade eden bir ettirgenlik ekidir.

çıkardılar (63/11), noksanını giderdiler (m.d.), kıopardık (32/64).

⁴⁴² Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 2007, s.567

⁴⁴³ Muharrem Ergin, age., s. 200

⁴⁴⁴ Jale Öztürk, age., s. 121

⁴⁴⁵ Faruk Yıldırım, age., s. 179

5) –dAr-:

İşlek olmayan, yaptırma veya öldurma ifade eden bir ettirgenlik ekidir. göndermedi (72/95), dönderdiñiz (1/7), aḥdarıcıdım (73/92).

6) –dIr-:

Çok işlek bir fiilden fiil yapan ektir. Yaptırma ve öldurma ifade eden fiiller türetir.

bastıryon (9/42), ektirdiler (47/93), adtıryo (51/45), sürdürücüsen (33/102), öldürürler mi (4/62), yazdıryolar (36/15), yapıdıryolar (7/39), getittiryom (30/29), atlattırdı (45/34), çaldır (m.d.), kıaptır (m.d.), biriktiriller (23/259).

7) –I- / -U-:

İşlek olmayan bir ektir. sürüyolar (73/73), kıazıdı (m.d.).

8) –k-:

Üzerine geldiği fiile edilgenlik ve dönüşlülük anlamı katan bir ektir. Yöremiz ağzında çok nadir görülür.

ayıktım (m.d.), görükyo (56/45), sarkıardı (9/141).

9) –I-:

Yöremiz ağzında işlek olarak kullnılan fiilden fiil yapan eklerdendir. Temel görevi, olma ifade ederek edilgen ve meçhul fiiller yapmak olan bu ek, dönüşlü fiiller de oluşturur. Bu açılardan STT ile paralellik gösterir.

açıldı (28/83), saçıl- (m.d.), sayılır (40/20), suyu çekilene kıader (5/15), nesli kesildi (51/84), düzülüğük (12/21), büzülüverdi (23/208), yenildim de (24/34), döküldü (26/35), üzülyok (4/99).

10) –mA-:

Olumlu fiillerden olumsuz fiiller yapan bir ektir.

tutmadı (4/77), bakmadı (3/138), yapmadı (46/54), eziyet etmeyik (71/76), göstermedi (16/112), heslenmedi (71/112), düşünmedim (70/15), götürmedi (4/81), konuşmadım (71/112), duymayığım (40/107).

11) –n-:

Çok işlek bir fiilden fiil yapan ektir. Edilgen, dönüşlü ya da hem edilgen hem de dönüşlü olarak kullanılabilen fiiller türetir.⁴⁴⁶ Yöremiz ağzında oldukça sık kullanılan bir ektir.

huylandı (69/206), sevin yok (12/121), öğünmüyom (13/85), allahtan saklanmaz (37/44), bulunurdu (4/86), gezinyok (34/117), dolanmıştı (69/51), söylendim (2/48).

12) –r-:

Yaptırma ve oldurma ifade eden işlek bir fiilden fiil yapım ekidir.

çay may içirek (39/48), düşürememişler (58/56), bitirdiler (2/57), doğurucular (7/140), bişirillermiş (58/52), bu doyuru seni (12/76), duyurmuyo (11/78), şaşırıgım (55/47), yatırılar (72/65), uçurasınız (45/37).

13) –ş-:

Türkçenin genel işteşlik ekidir.⁴⁴⁷ Ortaklık ve oluş ifade eden işlek bir ektir.

tanışdılar (62/132), görüşürük (63/40), çekişmiş (11/94), karışamaya (58/79), gülüşyolar (73/140), bekleyiyor (62/134), ağlaşırdık (16/42).

14) –t-:

Çok işlek bir ettirgenlik ekidir. STT’de tonlulaşmayan ek, yöremiz ağzında sık sık tonlulaşır.

ağlatıldardı (7/134), bağlatısın (7/100), kızardirik (50/209), ılıdırsın (9/95), uyudursun (33/214), uzadmayalım da (4/154), acıtmadı (69/32), söyletme (52/42).

-t eki katmerli ettirgenlik yapmakta da kullanılır. Eğer –r ile biten tabanlardan sonra gelir, kendinden sonra da bir başka ettirgenlik eki bulunursa –r ünsüzü düşer.

getittiriseniz (62/120), çıkattırmadı (73/175), değiştittirdim (34/166), yitittirmeye (4/189), yazdıttırmış (45/47).

2.1.5.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler

İsimden fiil yapan ekler isim kök ve gövdelerinden fiil yapmak için kullanılan eklerdir. Bu ekler, isim köklerine, isimden yapılmış isim gövdelerine ve fiilden yapılmış isim gövdelerine eklenirler. Bu ekler gövdelerden fiil yapmakta çok az kullanılırlar. Genellikle köklerden fiiller yaparlar. İsimden fiil yapan eklerle yapılan

⁴⁴⁶ Ahmet Günşen, age., s. 126

⁴⁴⁷ Faruk Yıldırım, age., s. 176

fiiller, dayandıkları isimlerle ilgili olma veya yapma ifade eden çeşitli hareketleri karşılarlar.

1) +A-:

Oldukça işlek bir ektir.⁴⁴⁸

dilek diledim (15/21), el altında yaşadık (15/94), günnere benzemez (58/180), taş oynardık (58/25), boşaycı seni (10/98), bir ağaca tüneyik (m.d.).

2) +Al-:

Genellikle sıfatlardan fiil türeten bir ektir.

kalbim daralır (69/205), buñaldım kalan (m.d.), düzelemeyiğim (63/72).

3) +Ar-:

İşlekliliği sınırlı olan bir ektir. Çoklukla renk isimlerinden fiil yapan bu ek, diğer isimlerden de fiil türetir. Söz konusu ek, yöremiz ağzında –r’li tabanlardan sonra çok nadir olarak benzeşmezliğe uğrayarak +Al olur.

kızıyom (62/115), iki tene everdim (73/3), ben beni başerdim (54/63), gözünü yaşartıyo (44/23), tez göğerir (m.d.).

4) +dA-:

Çoğunlukla yansımalarından fiil yapmakta kullanılır. Diğer isimlerden fiil yapmakta ise az kullanılır.

kımıldamaz bi tarafa (41/67), eyi hangırdadılar (m.d.), az fingirdemedi o oğlanna (m.d.), eyigelene fokurdaycı (m.d.).

5) +(I)k- / +(U)k-:

İşlek olmayan ve olma bildiren isimden fiil yapan bir ektir. Yöremiz ağzında sadece birkaç kelimedede karşımıza çıkmaktadır.

biriktiler (18/22), acıkıksaңыз yeyin (57/72), çok gecikmedi (34/89), erkeklere gözükmmez (m.d.)

6) +kIr- / +kUr-:

Yansımalarından fiil türeten bir ektir.

tükür- (m.d.), sümkür- (m.d.), haykır- (m.d.), aksır- (m.d.), tıksır- (m.d.).

⁴⁴⁸ Öztürk (HA, s. 115) “terge-” fiilindeki son sen –e’yi isimden fiil yapan ek kategorisinde incelemiştir. Oysa ki “terge-” fiili “terk et-” fiilindeki son ses –t’nin düşmesi sonucunda oluşan bir şekildir.

7) +IA-:

Türkçenin en işlek isimden fiil yapan ekidir. Yapma ve olma ifade eder. Her türlü ismin sonuna gelebilir. Yöremiz ağzında ilerleyici benzetme ile +nA- olarak da kullanıldığı görülür. İsimden +IA- ekiyle fiil hâline getirilmiş bazı yapılar, bu şekilleriyle kullanılmayıp sonlarına fiilden fiil yapan eklerden birini alırlar.⁴⁴⁹

duzlarık (71/44), yassılarım (52/15), yerleşikler (60/39), hasdalandım (48/46), huylandım (2/48), omuzlarık (32/64), kucaklardık (32/63), har toplarız (45/73), niye hofturlanık bu gene (m.d.), çıkmıya başladı (66/65), taşladık (48/31), saplaycım (34/105), yeniceköyden beri sulanırdı (36/231), keklik avlardık (26/9), ‘ayıp karşılallardı (64/67), o tez temizler (67/8), kazan yuvarlanır kapağını bulur (54/100).

2.1.5.2. KİŞİ EKLERİ

Bilindiği gibi, kişi ekleri çekimli fiillerde hareketi, işi yapan veya harekete konu olan kişiyi ifade eden eklerdir. Fiil çekim eklerindendir.⁴⁵⁰

Türkçede, 1.) Zamir kökenli kişi ekleri 2.) İyelik kökenli kişi ekleri, 3.) Emir kökenli kişi ekleri olmak üzere üç çeşit kişi eki vardır.

Biz burada “emir kökenli kişi ekleri”nden bahsetmeyeceğiz. Bununla ilgili açıklamaları “emir kipi” bahsinde yapacağız.

2.1.5.2.1. Zamir Kökenli Kişi Ekleri

Gerçekte kişi zamiri iken zamanla ekleşerek bugünkü duruma gelmiş olan kişi ekleridir. STT’de, şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek kipi ve gereklilik kipleri çekiminde bu ekler kullanılır. Ancak yöremiz ağzında durum biraz farklıdır. Yöremiz ağzında “zamir kökenli kişi ekleri” – AcAk’lı gelecek zaman, geniş zaman, gereklilik kipi, -Ik’lı geçmiş zaman ve –mİş’lı geçmiş zamanda kullanılır. Yöremiz ağzında “zamir kökenli kişi ekleri”, “iyelik kökenli kişi ekleri”ne göre daha çok tercih edilir.

Çokluk birinci kişi eki –Iz / -Uz, yöremiz ağzında, zaman ve dilek çekimlerinde yerini büyük bir çoğunlukla iyelik kökenli –k’ye bırakmış durumdadır. Yöremiz ağzında STT’ye özenenlerde ve bazı okuma yazma bilen kişilerde –Iz’lı kullanımlar da tespit edilmiştir.

⁴⁴⁹ Faruk Yıldırım, age., s. 172

⁴⁵⁰ Ahmet Günşen, age., s. 128

–mİş’lı çekimlenen duyulan geçmiş zaman çekiminde yöremiz ağzında sık olmamakla birlikte ekte bir –s- türemesi gözlenmektedir.

İstek kipinin ikinci kişi çekimlerinde de zamir kökenli kişi ekleri kullanılır.

Yöremiz ağzında STT’den farklı olarak ikinci şahıs eklerinde –ñ-‘li şekillerde bulunur. –ñ-‘li ve –n-‘li şekiller aynı sıklıkla kullanılırlar denebilir.

KİŞİ	EK
Teklik 1. Kişi	-Im / -Um
Teklik 2. Kişi	-sIn / -sUn / -sİñ / -sUñ
Teklik 3. Kişi	-
Çokluk 1. Kişi	-Iz / -Uz
Çokluk 2. Kişi	-sInIz / -sUnUz / -sİñIz / -sUñUz
Çokluk 3. Kişi	-lAr

Teklik 1. Kişi:

soracağım (60/74), yapığım (11/88), yaparım (9/44), gezmişim (75/16), kesmissim (11/12).

Teklik 2. Kişi:

dökersin (33/158), göresin (42/32), añayacān (21/82), düşünüksün (9/147), yağalarmıssın (28/68).

Teklik 3. Kişi:

kırılığ (8/95), olmuş (71/78), tekerletmeli (11/49), görür (20/48).

Çokluk 1. Kişi:

ekeriz (45/71), yapmışız (13/66), öleceğiz (70/81).

Çokluk 2. Kişi:

düşüresiniz (37/174), vereceksiniz (69/190), görüşürsünüz (16/114), eyyi ediksiniz (11/5), bağlayıkmissınız (67/75).

Çokluk 3. Kişi:

deyikler (58/23), alıllar (58/107), geleceklerdi (3/22), bişirmişler (58/165).

2.1.5.2.2. İyelik Kökenli Kişi Ekleri

Bu tip kişi ekleri aslında iyelik eki olup da zamanla fiil şahıs eki haline gelmiş olan şahıs ekleridir. Yöremiz ağzında bu tip ekler, zamir kökenli kişi eklerine göre daha sık kullanılır. STT’de bilinen geçmiş zaman ve şart kipi çekimlerinde kullanılan iyelik kökenli şahıs ekleri yöremiz ağzında bilinen geçmiş zaman, şimdiki zaman ve -IcI’lı gelecek zaman çekimlerinde kullanılır. Ayrıca STT’de kalıplaşan bazı sözcükler dışında neredeyse hiç kullanılmayan 1. şahıs istek kipinin yöremiz ağzında işlevliği devam etmektedir. Ve iyelik kökenli kişi ekleri ile çekime girmektedir.

Zamir kökenli kişi eklerinde bahsettığımız “-mİş”lı çekimlenen duyulan geçmiş zaman çekiminde yöremiz ağzında sık olmamakla birlikte ekte bir –s- türemesi” iyelik kökenli kişi eklerinde de gözlenmektedir.

KİŞİ	EK
Teklik 1. Kişi	-m
Teklik 2. Kişi	-n / -ñ
Teklik 3. Kişi	-
Çokluk 1. Kişi	-k
Çokluk 2. Kişi	-nİz / -nUz / -ñİz / -ñUz
Çokluk 3. Kişi	-lAr

Teklik 1. Kişi:

sürdüm (20/54), görüyom (45/48), yoğurucum (50/204), yedirmesem (73/110).

Teklik 2. Kişi:

görmedin (75/35), boğazlamıyon (75/64), çekicin (9/116), koycusan (9/119).

Teklik 3. Kişi:

yekindi (75/104), döküyo (58/143), inmeyci (64/91), ras gide (66/88), olsa (24/38).

Çokluk 1. Kişi:

görmemişik (17/93), gettik (19/98), açarık (23/244), göryok (23/295), yapıcık (54/50), düşürek (58/49), yoğursak (58/74), gelmissik (58/113), ayrılığık (32/9).

Çokluk 2. Kişi:

dörderdiniz (1/7), göryoñuz mu (3/106), gidiciñiz (40/117), içseniz (50/167).

Çokluk 3. Kişi:

sordular (63/50), bekliyolar (63/47), zefil olucular (40/40), okusalar (35/22).

2.1.5.3. ŞEKİL VE ZAMAN ÇEKİMLERİ

Şekil ve zaman ekleri, fiil kök veya gövdesinin karşıladığı hareketi şekle ve zamana bağlayan eklerdir. Şekil ifadesi hepsinde, zaman ifadesi ise ancak bir kısmında vardır. Yani şekil ve zaman eklerinin bir kısmı şekil, bir kısmı ise hem şekil hem zaman ifade ederler. Fiiller; kullanışa çıkmak, kişilere bağlanmak için iki kalıba girerler. Bunlardan biri bildirme (haber) kalıbı, diğeri tasarlama (dilek) kalıbıdır. Bu kalıplara dil bilginde kip (siga) adı verilir.⁴⁵¹

2.1.5.3.1. BASİT ÇEKİMLİ HABER (BİLDİRME) KİPLERİ

Adından da anlaşılacağı üzere, bu kipler yapılmış, yapılmakta veya yapılacak olan işleri haber verme, yargı hâlinde bildirme niteliği taşıyan kiplerdir. Geçişli, geçişsiz, olumlu, olumsuz, kök ve gövde hâlindeki bütün fiilleri kapsarlar.⁴⁵²

Bu kiplerde kip ekleri şekil olarak haber veya bildirme, zaman olarak da geniş, şimdiki, bilinen geçmiş, duyulan geçmiş ve gelecek olmaz üzere beş zamanı ifade ederler.⁴⁵³

2.1.5.3.1.1. Geniş Zaman

Şekil olarak bildirme, zaman olarak da geniş zamanı ifade eder. –Ur, –Ar ve –r şeklinde ET’de üç türlü geniş zaman eki vardı. STT’de ise –r ve –Ar olmak üzere iki şekildedir. Yöremiz ağızında geniş zaman çekimi genel olarak STT’ye uymakla birlikte farklılık gösterdiği bir takım hususiyetleri de vardır.

⁴⁵¹ Muharrem Ergin, age., s. 288

⁴⁵² Zeynep Korkmaz, age., s. 583

⁴⁵³ Ahmet Günşen, age., s. 132

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-Ar-Im, -Ur-Um, -r-Im, -r-Um
Teklik 2. Kişi	-ñ, -Añ, -İñ, -Uñ, -n, -An, -In, -Un -r-sİñ, -r-sUñ -r-sIn, -r-sUn -Ar-sİñ, -Ar-sUñ -Ar-sIn, -Ar-sUn
Teklik 3. Kişi	-Ar, -r
Çokluk 1. Kişi	-Ar-Ik, -Ar-Uk, -r-Ik, -r-Uk -Ar-Iz, -Ar-Uz, -r-Iz, -r-Uz
Çokluk 2. Kişi	-Ar-sInIz, -r-sInIz, -r-sUnUz -Ar-sİñIz, -r-sİñIz, -r-sUñUz
Çokluk 3. Kişi	-AllAr, -IlAr, -Ar-lAr, -r-lAr

Teklik 1. Kişi:

Genel olarak STT ile aynıdır. Zamir kökenli kişi ekleri ile çekimlenir.

bilirim (62/59), veririm (69/31), çıkarım (33/206), yıkarım (33/206), gezerim (50/36), severim (45/39), süzerim (33/208), giderim (45/18).

Yöremiz ağzında –r ünsüzü ile biten fiil tabanlarının teklik birinci kişi çekiminde r-r ünsüzleri arasında kalan ünlülerin düşmesi çok yaygındır. Hatta daha da ileri bir safha olarak geniş zaman ünsüzü –r düşer ve sadece kişi eki kalır.

bişirrim (33/214), ekmek vurum (69/111), oturrum (54/109), doldurum (33/207), kazannara kıorum (33/192), dolduruveridik (16/36), oturuş (45/66), yaptırırık (6/116).

Teklik 2. Kişi:

Yöremiz ağzının STT’den farklılaştığı bir hususta teklik ikinci kişide karşımıza çıkar. Geniş zamanın teklik ikinci kişisinde çoklukla iyelik kökenli kişi ekleri kullanılmaktadır. İyelik kökenli kişi ekleri teklik ikinci kişiler üzerine gelirken, geniş zaman ekinin –r-‘si düşer ve bu durumda –r- ekinin kullanıldığı tabanlara kişi eki doğrudan doğruya gelir. –Ar ekinin kullanıldığı tabanlarda ise geniş zaman

ekinin –r’si düşer, kişi eki de kalan –A unsurunun üzerine gelir.⁴⁵⁴ Yöremiz ağzında istisnaları olmakla birlikte yaygın kullanılan bir çekim şeklidir.⁴⁵⁵

yapan (23/154), bişiriñ (33/50), basan (69/120).

Yöremiz ağzında, teklik ikinci kişilerde zamir kökenli kişi eklerinin kullanıldığı da görülür.

korsuñ (16/48), çekersin (4/120), yuğurusun (23/249), göresin (42/32), bilesin (42/32), satarsın satmazsın (55/33), kartersin (69/60), gidersin (8/69).

Teklik 3. Kişi:

STT ile yöremiz ağzında teklik üçüncü kişi çekiminde hiçbir farklılık yoktur. yapar (13/74), ölür (67/28), yazar (37/74), tahsil eder, toplar gider (66/36).

Çokluk 1. Kişi:

Kişi eki olarak iyelik kökenli kişi eki olan –k kullanılır.⁴⁵⁶

yaparık (62/2), getirik (13/28), oturuık (45/66), koroık (61/22), dolduruık (61/46), yaptırırık (6/116), beklerik (7/199).

Bunun yanında STT’deki gibi –z’li kullanımlarda mevcuttur.

gideriz (14/102), bırakırız (13/29), ğaynatırız (13/46), ekeriz (45/71), içëriz (74/26).

Bazı örneklerde ise ekin bağlayıcı ünlüsünün düştüğü de görülür.

verriz (m.d.), görriük (m.d.)

Çokluk 2. Kişi:

Geniş zamanın ikinci çokluk kişi çekiminde zamir kökenli kişi eki kullanılır. Ancak ekteki -n- ünsüzü nazallaşmış ve ek –sİñİz / -sUñUz şekillerinde de kullanılır olmuştur.

ölücüsünüz (75/99), bilirsiniz (75/92), yaparsınız (24/57), yersiniz (37/59), gelirsiniiz (14/109).

⁴⁵⁴ Faruk Yıldırım, age., s. 228

⁴⁵⁵ Bu durum Gaziantep ağzında da yaygın bi şekilde kullanılmaktadır. bk. (Ahmet Günşen, “Gaziantep Ağzının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler”, Turkish Studies Volume 4/3 Spring 2009, s.v1105)

⁴⁵⁶ Geniş zamanın çokluk 1. kişi çekiminde –k kullanımı Adana, Osmaniye ve Gaziantep ağızlarında da görülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bk. (Yıldırım, AOİA, s. 228), (Öztürk, HA, s. 162), (Günşen, GAŞBBTÖ, s. 1104)

Çokluk 3. Kişi:

STT’de olduğu gibi yöremiz ağzında da geniş zamanın çokluk üçüncü kişi çekiminde –Ar-lAr ve -r-lAr ekleri kullanılır. Fakat çoklukla r-l > l-l gerileyici ünsüz benzeşmesi nedeniyle ekler –AllAr / -llAr şekline gelir.

götürüller (43/21), edeller (48/63), söyleller (55/14), süreller (2/106), getiriller (73/23), oynallar (73/24), dağılıllar (73/24).

Geniş Zamanın Olumsuz Çekimi:

Yöremiz ağzında, geniş zamanın olumsuzluk şekli için birinci ve ikinci kişilerde –mA, üçüncü kişilerde –mAz kullanılmaktadır. İkinci kişilerde yer yer –mAz ekine de rastlanılır. Geniş zaman olumsuzluk çekiminde çoklukla iyelik kökenli kişi ekleri, seyrek olarak da zamir kökenli kişi ekleri kullanılır.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ	
Teklik 1. Kişi	-mAm	gelmem,
Teklik 2. Kişi	-mAn, -mAñ -mAzsIn, -mAzsIñ	gelmen, gelmeñ gelmezsın, gelmezsıñ
Teklik 3. Kişi	-mAz	gelmez
Çokluk 1. Kişi	-mAk, -mAYIz	gelmek, gelmeyiz
Çokluk 2. Kişi	-mAzsInIz, -mAzsIñIz	gelmezsınız, gelmezsıñız
Çokluk 3. Kişi	-mAzlAr	gelmezler

Yöremiz ağzında genel olarak ikinci teklik kişide STT’den farklı olarak olumsuzluğun –mAz eki yerine –mA eki ile yapılır ve bundan dolayı da iyelik kökenli kişi ekleri getirilir.

diyemen (12/3), kesemen (16/13), çalışaman (2/65), tutaman (45/50), duraman (15/7).

Yöremiz ağzında geniş zaman çekiminde diğer bir farklılık birinci çokluk kişide karşımıza çıkar. Zamir kökenli kişi eklerinin yanında iyelik kökenli kişi eklerinin de kullanıldığı görülür.

akıtmak (< akıtmayız) (62/84), añmak (< anlamayız) (75/87).

Geniş Zamanın Soru Şekli

Yöremiz ağzında geniş zamanın soru şekli, teklik ve çokluk ikinci kişilerde STT'ye göre bazı farklılıklar göstermektedir. Bu farklılık söz konusu kişilerde kullanılan kişi eklerinden kaynaklanmaktadır. Teklik ve çokluk ikinci kişi çekiminde kişi eklerinin çoklukla soru ekinden önce gelmesi nedeniyle de STT'den farklılık gözlemlenir. Çokluk birinci kişi çekiminin olumsuz soru şeklinde ise kişi eki soru ekinden önce gelir.

döğmez olur mu (47/108), bilin mi (25/10), bilmez olur muyum (69/84), korkmaz olun mu (48/22), bilmen mi (8/17), dedin mi (27/30), döğmen mi (15/30), haste olman mı (73/89), korkman mı (4/60), bulunur mu (37/84), adam olur mu (37/147), içeller mi (49/46), veriller mi (69/11), var mı (60/74), ağnatmadılar mı (69/43),geçirmez misiniz (28/107), hâtirlemez misiniz (34/69).

2.1.5.3.1.2. Şimdiki Zaman

ET'de şimdiki zamana özel bir ek yoktur. Şimdiki zaman işlevi için genellikle geniş zaman ekleri kullanılırdı. EAT'de de –yor ekinin teşekkülünden önce geniş zaman eklerinin şimdiki zaman işlevi ile kullanıldığı örnekler vardır. STT'de ise şimdiki zaman eki olarak kullanılan –*yor* eki *yori-* fiilinin *yori-r* geniş zaman şeklinden meydana gelmiştir. EAT'de *gele yorır* şeklinde birleşik fiil yapısındaki şimdiki zaman Osmanlı Türkçesi döneminde hece yutumu sonucunda ekleşerek –*yor* şekline dönüşmüştür.⁴⁵⁷

Yöremiz ağzında şimdiki zaman eki –*o-* ünlüsünü korumaya devam etmiştir. Yöremiz ağzında istisnasız bir şekilde ek, –*o-* ünlüsü ile kullanılır. Bundan dolayı birçok defa ünlü uyumlarının dışında kalmıştır.

Yöremiz ağzında ek neredeyse “–*yo*” şekliyle tek şekillidir diyebiliriz. Ancak STT'ye özentisi sonucu bazı kişilerde “–*yor*” şekliyle de karşımıza çıkar. Hatta aynı kişide her iki şekil bile gözlenmiştir.

bahalı olyo (50/58), topluyok (50/63), geçyom (21/45), soyok (22/63), kırıyok (23/204), soruyoñ (28/53), uğraşyoñuz (50/78), satyolar (50/50).

Şimdiki zaman çekimi yöremiz ağzında STT'den farklı olarak iyelik kökenli kişi ekleri ile çekimlenir. STT'ye özenerek konuşan kişiler çekimi “–*yor*” zaman eki

⁴⁵⁷ Muharrem Ergin, age., s. 296

ile yaptıkları için kişi eki olarak zamir kökenli kişi eklerini kullanırlar. Ancak bu durum kişiden kişiye göre değişen bir durumdur.⁴⁵⁸

bitmiyor (50/87), satılmıyor (50/43), bilemiyorum (57/3), topluyoruz (57/49).

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-yo-m, -yor-um
Teklik 2. Kişi	-yo-n, -yo-ñ, -yo-sun, -yo-suñ, -yor-sun, -yor-suñ
Teklik 3. Kişi	-yo, -yor
Çokluk 1. Kişi	-yo-k, -yo-z, -yor-uz
Çokluk 2. Kişi	-yo-nuz, -yo-ñuz, -yo-sunuz, -yo-suñuz, -yor-sunuz, -yor-suñuz
Çokluk 3. Kişi	-yo-lar, -yor-lar, -yol-lar

Teklik 1. Kişi:

añnamıyom (1/86), bakmıyom (2/2), yaşıyom (8/32), tanımıyom (36/196), sormuyom (11/25), bilmiyorum (13/51), belliyom (40/137), bilmiyom (23/51), duyom (11/79), söylüyom (23/7), diyorom (14/92).

Söz konusu ek, -n ile biten tabanlara geldiğinde arada kalan bağlantı ünlüsü düşer. Bazen ise hiçbir izahı olmadan bağlantı ünlüsünün düştüğü görülür.

geçinyom (54/20), görünyom (10/19), düşünüyom (73/112), yanyomuş (21/71).

Teklik 2. Kişi:

gidiyoñ (27/28), kırvanıyon (21/124), soryon (23/2), getiryon (23/29), kıalyoñ (41/54), etmiyosun (69/49), soryosunuz (70/92), istemiyon (49/27), çıkmıyon (51/65), bulamıyon (55/52).

Söz konusu ek son hecesinde düz ünlü taşıyan bazı tabanlara gelirken, bu tabanda bir dudak ünsüzünün bulunması durumunda, ekten önceki düz ünlü yuvarlaklaşır.

topalluyoñ (m.d.).

⁴⁵⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. (Tuncer Gülensoy, *Anadolu Ağzlarında Şimdiki Zaman Eki*, TKA Yay., Ankara 1985, s. 281

Teklik 3. Kişi:

konuşyo (12/62), diyo (12/86), içyo (16/8), koyyo (16/8), giryo (16/8), yetyo (16/25), öldürüyor (36/249), verebiliyo (24/177), döküyo (27/19)

Çokluk 1. Kişi:

yyiyoğ (33/121), arıyoğ (11/17), geliyoğ (40/7), dolduruyoz (43/8), ğırıyoz (50/122), atıyoruz (13/60), oturyoğ (12/54), sevinyoğ (11/121), getiryoğ (13/27).

Çokluk 2. Kişi:

Genellikle iyelik kökenli işi ekleri ile çekimlenir. Ancak zamir kökenli kişi ekleri ile çekimlen örneklerin sayısı da epeyce fazladır.

bilyonuz (19/43), okuyonuz (46/82), gezyonuz (54/25), yapıyonz (36/183), diyonuz (41/4), istiyosuñuz (41/3), biliyosuñuz (70/49), çizyonuz (50/79).

Çokluk 3. Kişi:

konuşuyolar (21/17), yıkamıyolar (7/141), dağıtyolar (7/175).

Şimdiki Zamanın Olumsuz

Yöremiz ağzında şimdiki zamanın olumsuz –mA eki ile yapılmaktadır. Genellikle ekin ünlüsü daralarak kullanılır. Yöremiz ağzında şimdiki zamanın olumsuz çekimi STT ile tamamen aynıdır.

görmüyo (16/59), vermiyor (36/19), sormuyok (11/136), bilmiyoñuz (43/8), seçmiyoñuz (36/260), tanımiyom (58/120), kırtarmıyo (43/10), añnamıyok (44/22), yatamıyom (45/62), kızartmıyosun (7/9).

Şimdiki Zamanın Soru Şekli

Şimdiki zamanın soru çekimi yöremiz ağzında STT'ye göre herhangi bir farklılık göstermemektedir.

gelmiyonuz mu (5/31), gitmiyon mu (8/40), bilmiyon mu (23/42), yorulmuyon mu (23/41), yazyon mu (31/31), biliyon mu (43/32), añnıyoñ mu (41/18)

2.1.5.3.1.3. Görülen Geçmiş Zaman

ET'den beri iyelik kökenli kişi ekleri ile çekimlenen görülen geçmiş zaman ekinde tarihi süreç içerisinde fazla bir değişiklik görülmemiştir. Yalnız birinci çokluk kişi çekiminde Harezmi Türkçesi döneminde bir değişiklik meydana gelmiştir. Harezmi Türkçesinden önce birinci çokluk kişi eki –dİmİz / -dUmUz şeklindeyken,

Harezm döneminde –dUk şekline dönüşmüştür. Bu durumun sıfat-fiil eki –dUk etkisi ile olduğu düşünülmektedir.⁴⁵⁹

Yöremiz ağzında ekin ünlüsü istisnasız bir şekilde dil benzeşmesine ve dudak benzeşmesine uyar. Ancak ekin ünsüzünün ünsüz uyumuna zaman zaman uymadığı zaman zaman uyduğu görülür. Ünsüz uyumu için kesin bir şeyler söylemek mümkün değildir. Genellikle tonlu şekliyle karşımıza çıkar.

Bilindiği gibi görülen geçmiş zaman iyelik kökenli kişi ekleri ile çekimlenir. Yöremiz ağzında da görülen geçmiş zaman aynı STT'deki gibi çekimlenir. STT'ye göre herhangi bir farklılık söz konusu değildir.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-DI-m, -DU-m
Teklik 2. Kişi	-DI-n, -DU-n, -DI-ñ, -DU-ñ
Teklik 3. Kişi	-DI, -DU
Çokluk 1. Kişi	-DI-k, -DU-k
Çokluk 2. Kişi	-DI-nIz, -DU-nUz, -DI-ñIz, -DU-ñUz,
Çokluk 3. Kişi	-DI-lAr, -DU-lAr

Teklik 1. Kişi:

kıaldım (2/12), geldim (2/7), gördüm (3/60), unuttum (16/92), yoruldum (22/8), sürdüm (37/19), çektim (37/134), ulaştım (39/23).

Teklik 2. Kişi:

pis ettin (33/134), gördün (54/90), duydun (44/42), hoş geldin (3/2).

Teklik 3. Kişi:

yalınız kodu (37/135), getidi (33/129), bitirdi (33/91).

Çokluk 1. Kişi:

gettik (28/12), verdik (33/115), döktük (7/182), güttük (67/63), otuduk (5/71), korduk (8/28).

⁴⁵⁹ Muharrem Ergin, age., s. 299

Çokluk 2. Kişi:

seçtiğiniz (27/66), getirdiniz (12/73), yimediniz (33/268), gelmediniz (69/40), kurtuldunuz (46/80).

Çokluk 3. Kişi:

istellerdi (28/28), dellerdi (28/10), sordular (63/50), koydular (70/63), yaptılar (1/113), çıktılar gettiler (27/14).

Görülen Geçmiş Zamanın Olumsuzu

Yöremiz ağzında görülen geçmiş zamanın olumsuz çekimi STT ile paralellik gösterir.

görmedin (69/136), durdurmadılar (33/99), satamadık (33/121), ulaşmadık (31/122), bulamadık (72/23), almadınız (10/111), yemediniz (10/112)

Görülen Geçmiş Zamanın Soru Şekli

Yöremiz ağzında görülen geçmiş zamanın soru şekli STT ile aynı şekilde çekimlenir.

gittin mi (63/29), kırvattın mı (69/135), gördün mü (49/16), yanıldın mı (49/10), kaldı mı (28/51), kırdular mı (28/10), vardık mı (7/110), çıkmadınız mı (19/2), konuştu mu (19/3).

2.1.5.3.1.4. Duyulan Geçmiş Zaman

Yöremiz ağzında duyulan geçmiş zamanı göstermek için iki ayrı şekil kullanılmaktadır. Bunlarda birincisi STT'deki –mİş / -mUş ekleri ile kurulan şekildir. İkincisi ise –İk / -Uk ekleri ile kurulan şekildir.

2.1.5.3.1.4.1. –mİş / -mUş Ekli Duyulan Geçmiş Zaman

Yöremiz ağzında, ek fiilin duyulan geçmiş zamanı çekimlenirken daima bu ekler kullanılır. Bunun yanında diğer basit çekimlerde kişilere göre değişiklik gösterir. Ancak –İk eki daha fazla kullanılmaktadır. –mİş'li çekimlerin bir çoğunda STT'ye uyma çabası gözlenmektedir. Yöremiz ağzında –mİş'li çekimlerde hem iyelik kökenli kişi ekleri hem de zamir kökenli kişi ekleri kullanılır. Ancak yöremiz ağzı, fiil çekimlerinin genelinde iyelik kökenli kişi eklerini daha yaygın olarak kullandığı gibi –mİş ekli duyulan geçmiş zaman çekiminde de iyelik kökenli kişi eklerini daha sık kullanmaktadır.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-mİş-İm, -mUş-Um -mİssİm, -mUssUm
Teklik 2. Kişi	-mİş-In, -mUş-Un, -mİş-Iñ, -mUş-Uñ -mİssIn, -mUssUn, -mİssIñ, -mUssUñ
Teklik 3. Kişi	-mİş, -mUş
Çokluk 1. Kişi	-mİş-Ik, -mUş-Uk -mİssIk, -mUssUk -mİş-Iz, -mUş-Uz
Çokluk 2. Kişi	-mİş-InIz, -mUş-UnUz, -mİş-IñIz, -mUş-UñUz -mİssInIz, -mUssUnUz, -mİssIñIz, -mUssUñUz
Çokluk 3. Kişi	-mİş-lAr, -mUş-lAr

Teklik 1. Kişi:

ben olmusum (8/15), yakalamışım (28/68), olmusum (8/16), okumuşum (75/52).

Teklik 2. Kişi:

uzakmışın (71/67), gelmissin (34/167), oturmuştun (7/161).

Teklik 3. Kişi:

bürünmüş (16/102), ölmüş (19/95), olmuş (24/106), biçilmiş (34/178), bitmiş (1/40), varmış (3/84), savaş olmuş (3/87), demiş (3/133), saklanmış (3/133).

Çokluk 1. Kişi:

Çokluk birinci kişi çekimi sadece bir örnekte zamir kökenli kişi eki ile kullanılmıştır. Bunların dışında istisnasız iyelik kökenli kişi eki ile kullanılmıştır.

yapmışız (13/66)

İkinci teklik kişilerdeki –mİssIn / -mUssUn şekline analogi yoluyla benzeyen –mİssIk / -mUssUk yapısı yöremiz ağzında kullanılan bir şekildir.

gelmissik (58/113).

Çokluk 2. Kişi:

yakınmışsınız (65/25), bağlayıkmissınız (67/75).

Çokluk 3. Kişi

dikmişler (30/37), getmişler (30/43), götümüşler (56/14), ulaştırmışlar (56/14), kazmışlar, sulamışlar (2/16), bakmışlar (3/103), kurmuşlar (3/104), toplamışlar (5/55).

–mİş / -mUş Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Olumsuzu

Yöremiz ağzında –mİş’li duyulan geçmiş zamanın olumsuz şekli STT ile aynıdır. Aralarında herhangi bir fark yoktur.

ölmemiş (36/14), bölünmemiş (57/43), düşürememişler (58/56), yimemiş (69/156), olmamış (4/215), alınmamış (34/156), kalmamış (32/40), yazmamış (36/14).

–mİş / -mUş Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Soru Şekli

Olumsuz çekiminde olduğu gibi soru şeklinde de bir farklılık söz konusu değildir.

kalmamış mı (33/138), götürmeyiklermiş mi (7/152).

2.1.5.3.1.4.2. –İk / -Uk Ekli Duyulan Geçmiş Zaman

Söz konusu ekin tüm fonksiyonlarını bütünüyle ele alan bir inceleme yoktur. Konuya ilk Caferoğlu değinmiştir.⁴⁶⁰ Daha sonra Gülensoy Karacaoğlu’da –İk ekinin -mİş işlevinde kullanıldığını belirtmiştir.⁴⁶¹ Konu ile ilgili en geniş kapsamlı açıklamalardan birini Aksoy yapmıştır.⁴⁶² Ekin şimdiki zaman işlevinde kullanıldığını ise ilk Caferoğlu “Muğla Ağzı” adlı incelemesinde dile getirmiştir.⁴⁶³ Demir ise ekin Güney-batı Anadolu’daki kullanılışlarına bakarak ekin yapısını tahlil etmeye çalışır.⁴⁶⁴ Buran’ın “–İk Ekinin Anadolu Ağızlarında Kullanılışı” adlı makalesi konu ile ilgili en geniş kapsamlı incelemedir.⁴⁶⁵ Buran makalesinde –İk ekinin sadece bir fiilden isim yapım eki değil, aynı zamanda –mış karşılığında bir fiil çekim eki, bir partisip ve bir gerindium eki olduğunu hatta bazı yardımcı fiillerle birlikte şimdiki zamanı ifade etmek için kullanıldığı da söylemiştir. Karahan, ekin Adana, Maraş, Hatay ve Antep ağzlarında yaygın olarak kullanıldığını dile getirir.⁴⁶⁶

⁴⁶⁰ Ahmet Caferoğlu, *Güney-Doğu İllerimiz Ağzlarından Toplamalar*, TDK Yay., Ankara 1954, s. 177

⁴⁶¹ Tuncer Gülensoy, *Karacaoğlu’nın Şiirlerinde Dil ve Üslup*, İçel Kültürü 1991, s. 4-9

⁴⁶² Ömer Asım Aksoy, *Gaziantep Ağzı*, TDK Yay., Ankara 1945, s. 176

⁴⁶³ Ahmet Caferoğlu, “Muğla Ağzı”, TDAY Belleten 1962, s. 107-130

⁴⁶⁴ Nurettin Demir, “Güneybatı Anadolu Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Eki –İk gelir”, Uluslar Arası Türk Dili Kongresi Bildirisi, Ankara 26 Eylül-1 Ekim 1992

⁴⁶⁵ Ahmet Buran, “–İk Ekinin Anadolu Ağızlarında Kullanılışı”, TDAY Belleten, 1994, s.11-18

⁴⁶⁶ Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yay., Ankara 1996, s.147

Yıldırım ekin özellikle Hatay’a sınır olan kesimlerinde, Doğu Çukurova yöresinde ve özellikle Kozan ilçesinde karşımıza çıktığını söyler.⁴⁶⁷ Öztürk ekin Hatay ağzında oldukça yaygın kullanıldığını, bu yaygınlığın ise içlerinde Yayladağı’nın da bulunduğu bazı ilçelerde daha da arttığını söyler.⁴⁶⁸ Bizce de Öztürk’ün tespiti oldukça yerinde bir tespittir. Miskioğlu ise ekin işlevlerini Antakya ağzında tespiti çalışmıştır.⁴⁶⁹

Ekin STT’deki tarifini Ergin şu şekilde yapar: “-Ik eki ile yapılan isimler, umumiyetle fiilin gösterdiği harekete uğramış olan, bazen de o hareketten doğmuş bulunan veya o hareketi yapan çeşitli nesneleri karşılar.”⁴⁷⁰ Ek bu işleviyle oldukça işlek bir şekilde Anadolu ağızlarında ve yöremiz ağzında kullanılmaktadır. Ancak ek, bu işlevinin yanında birçok farklı işlevleri ile de yöremiz ağzında kullanılır. Bunlardan en önemlisi -miş’li duyulan geçmiş zaman işleviyle kullanılmasıdır. Aksoy bu eke “-Ik’li geçmiş zaman” adını vermekte ve fiil köküne -Ik eklenirse mânaca -mış’lı geçmiş zaman gibi çekilir demektir.⁴⁷¹ Faruk Yıldırım ise *Adana Ve Osmaniye İlleri Ağızları* adlı eserinde fiilin -Ik ekiyle olan çekimine “-Ik ekli duyulan geçmiş zaman” demek ve “söz konusu fiil şeklini görülen geçmiş zaman ile duyulan geçmiş zaman arasında bir geçmiş zaman bildirdiğini” söylemektedir. Devamında ise “kimi metinlerde -Ik ekli duyulan geçmiş zaman fiilin anlattığı hareketin geçmişte yapıldığını, bu hareketin görülmediğini, başkasından duyulduğunu ifade eder. Kimi durumlarda ise, -Ik şekli, -miş’ten farklı olarak, geçmişte meydana geldiği görülmeyen ama gerçek oluşundan kuşku duyulmayan durumları anlatır. Bu kullanılıştaki -Ik eki, görülen geçmiş zamana yakın duyulan geçmiş zamanı ifade eder. Bazı metinlerde -Ik ekli duyulan geçmiş zaman, görülen geçmiş zamana çok yakın bir anlam taşımaktadır.” şeklinde bir izahat yapar.⁴⁷²

Yöremiz ağzında derlediğimiz metinler neticesinde bölgede görülen -Ik ekinin Yıldırım’ın izahatıyla birebir örtüşen bir işlevsellikle kullanıldığı görülür.

Duyulan geçmiş zaman anlamıyla kullanıldığı bazı örnekler şunlardır:

⁴⁶⁷ Faruk Yıldırım, age., s. 223

⁴⁶⁸ Jale Öztürk, age., s. 200

⁴⁶⁹ Ahmet Miskioğlu, “Görülmeyen, Başkasından Duyulmayan -Ik’lı Geçmiş Zaman”, Türk Dili Dergisi 1952, s. 28

⁴⁷⁰ Muharrem Ergin, age., s. 188

⁴⁷¹ Ömer Asım Aksoy, age., s. 177-178

⁴⁷² Faruk Yıldırım, age., s. 223-224

harp oluk (3/87), duyuguk (7/183), eskiden oluk (9/28), kar yağık diyolardı (7/163).

Bunun yanında, görülen geçmiş zaman ifadesiyle kullanıldığı örnekler de oldukça sık karşımıza çıkmaktadır.

çeneyi kızdırığık (10/79), beyle yaşayığık (4/88), çekiğık (3/129), doğüğük (12/6), az yaşamayığık (73/89), ottuz sene oluk öleli (8/31), iki arvetli oluk ciğerim (10/104), düzülüğük (12/21).

Buran makalesinde ekin zarf-fiil ve sıfat-fiil görevlerinde kullanıldığını da söylemiş ve bunları örneklerle delillendirmiştir. Ekin, sıfat-fiil ve zarf-fiil işleviyle kullanılan şekilleri yöremiz ağzında mevcuttur.

yanık ev (m.d.), ölük adam (m.d.) ölük kocam (41/69), boyanık ev benimki (m.d.).

Bunlardan başka ek;

1) Bazı yardımcı fiillerle beraber tıpkı ünlü zarf-fiiller gibi süreklilik ifade eden birleşik fiiller kurmaktadır.

geçinik gidyoğ (37/137), yanık gidyo (40/122), derdimi çekik gidyoğ (7/187).

2) Ek ikilemelerde de karşımıza çıkmaktadır.

gidik gidik geri gelemes (30/61), oturuğ oturuğ gelyoğ (76/6), noluk nedik (11/71), unuduğ gidiğim (1/90), çekilik gidik (42/27), ekik ekik gider (53/28), gelik giderim (76/12), oluk getti (37/137), yiyik yatıcığ (16/46), gezdirik, getirik, dıkıyolar (71/23).

Bunların yanında –Ik’lı kullanımı –mİş’lı kullanımdan ayıran en önemli özellik –Ik’lı kullanımın ek-fiile gelmemesidir. Konu ile ilgili olarak, Öztürk’ün “*Ek, Hatay Ağzında ek fiile gelmemektedir. Bu açıdan –miş ekinden önemli ölçüde ayrılır. Ek fiile gelmediği için bu ekle yapılmış rivayet birleşik çekime ve bu ekin isimlere gelme durumuna Antakya Ağzında rastlanmamaktadır.*”⁴⁷³ şeklindeki görüşü oldukça yerinde bir tespittir. Yayladağı ağzı için de geçerlidir.

⁴⁷³ age., s. 232

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-Ik-Im, -Uk-Um
Teklik 2. Kişi	-Ik-sIn, -Uk-sUn -Ik-sİn, -Uk-sUñ
Teklik 3. Kişi	-Ik-Ø
Çokluk 1. Kişi	-Ik-Ik, -Uk-Uk
Çokluk 2. Kişi	-Ik-sInIz, -Uk-sUnUz -Ik-sİnIz, -Uk-sUñUz
Çokluk 3. Kişi	-Ik-lAr, -Uk-lAr

Teklik 1. Kişi:

Teklik birinci kişi çekiminde zaman eki olan –Ik / -Uk ekinin –k- ünsüzü daima sızıcılaşarak –ğ-‘ye döner.

alığım (11/84), söyleyiğim (11/88), göyuğum (2/79), unutuğum (2/79), geliğim (3/55), çıkığım (6/47), na yapığım (11/61).

Teklik 2. Kişi:

duyuğsun (3/12), geliğsin (32/74), gidiksin (10/95), kazanığsın (45/31), toplayığsın (9/58), doğuğsun (69/13), oturuğsun (73/83).

Teklik 3. Kişi:

-Ik’lı geçmiş zaman en çok üçüncü kişilerde karşımıza çıkar.

uluğ (1/6), noluğ (1/9), terleyik (18/14), gelin oluğ (6/37), deyim (71/28), oluğ (8/31).

Çokluk 1. Kişi:

Teklik birinci kişi çekiminde olduğu gibi çokluk birinci kişi çekiminde de zaman eki olan –Ik / -Uk ekinin –k- ünsüzü daima sızıcılaşarak –ğ-‘ye döner.

döğerik (71/146), veriğik (73/85), ekiğik (76/6), duyuğuk (66/29), yaşayığık (4/88), kızdırığık (10/79), geçiriğik (6/81), çekiğik (31/29).

Çokluk 2. Kişi:

duyuksuñuz (75/45), yapığsınız (9/84), nāpıksıñız (1/9), ediksiniz (11/5), geliğsiniz (75/14).

Çokluk 3. Kişi:

bitirikler (75/116), küflenikler (1/9), gidikler (1/93), gelikler (3/54), verikler (6/26), nedikler (11/128), ekleyikler (15/92).

–İk / -Uk Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Olumsuzu

Olumsuzluk eki olan –mA’dan sonra, zaman ekinden önce bir yardımcı –y- ünsüzü gelir. Bu yardımcı ünsüzden sonra zaman eki olan –İk / -Uk gelir. Böylece yöremiz ağzında –İk / -Uk’lu geçmiş zamanın olumsuz çekimi yapılmış olur.

Teklik 1. Kişi:

Teklik birinci kişi çekiminde zaman eki olan –İk / -Uk ekinin –k- ünsüzü daima sızıcılaşarak –ğ-‘ye döner.

duymayığım (40/107), yapmayığım (7/181), gömeyiğım (23/85), ayrılmayığım (23/116), olamayığım (4/132), vurmayığım (47/117).

Teklik 2. Kişi:

öldürmeyiksin (18/25), böyümeyiksin (32/5), geymeyiksin (36/158).

Teklik 3. Kişi:

kılmayığ (56/28), getmeyik (72/93), deymeyik (28/95), düşmeyik (33/173), ezitey etmeyik (71/176), çürümeyik (40/109), gelmeyik (45/14), olmayığ (50/94).

Çokluk 1. Kişi:

Teklin birinci kişi çekiminde olduğu gibi çokluk birinci kişi çekiminde de zaman eki olan –İk / -Uk ekinin –k- ünsüzü daima sızıcılaşarak –ğ-‘ye döner.

ekmeyiğik (69/215), çıkmayığık (10/103), yaşamayığık (73/89).

Çokluk 2. Kişi:

etmeyiksiniz (58/11), duymayıksınız (75/46).

Çokluk 3. Kişi:

götürmeyiklermiş (50/152), ekmeyikler (m.d.), gezdirmeyikler (m.d.), dikmeyikler (73/57), yapmayıklar (28/27), daımayıklar (64/71).

–İk / -Uk Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Soru Şekli**Teklik 1. Kişi:**

görük müyüm (m.d.)

Teklik 2. Kişi:

gelik misin (m.d.), duyuk musuñ (m.d.), getirik misin (63/20), komayıq mısın (4/178), çıkık mısın (11/70), görük müsün (3/17).

Teklik 3. Kişi:

ölük mü (12/14), gelikler mi (9/104), yapılık mıdı (23/166), oturuq mu (62/109).

Çokluk 1. Kişi:

-İk ekli duyulan geçmiş zamanın çokluk 1. kişi çekimi yöremiz ağzında neredeyse hiç kullanılmamaktadır.

Çokluk 2. Kişi:

kaybedik misiniz(m.d.), duyuk musuñuz (m.d.).

Çokluk 3. Kişi:

gelikler mi (9/104), kalıklar mı (11/85), ölükler mi (11/85), dağmayıklar mı (64/71).

2.1.5.3.1.5. Gelecek Zaman

Bir eylemin henüz gerçekleşmediği, ancak gerçekleşmesinin planlandığını, kararlaştırıldığını anlatan zamana gelecek zaman denir. Kesin veya planlı gelecek zaman da diyebileceğimiz zamanı STT –AcAk eki ile karşılamaktadır. Geniş zaman ve şimdiki zaman eklerinin de gelecek zaman işlevi vardır. Ancak şimdiki zaman ekiyle anlatılan gelecek, çok yakın, neredeyse başlamak üzere olan bir eylemin zamanını anlatır, geniş zaman ekiyle anlatılan gelecek ise planlanmamış, niyet hâlindeki bir eylemin zamanını anlatır. –AcAk ekinde ise tam bir gelecek zaman işlevi vardır.⁴⁷⁴

Türk dil tarihi boyunca gelecek zaman için birden fazla ek kullanılmıştır. Bu ekler hem şekil, hem zaman ifade eden eklerdir. Şekil olarak bildirme, zaman olarak da gelecek zamanı ifade ederler. Yani bu ekler hareketin gelecek zamanda olacağını bildirirler.⁴⁷⁵

⁴⁷⁴ Muharrem Ergin, age., s. 302

⁴⁷⁵ age, s. 302

Von Gabain ET’de gelecek zaman eki işlevinde –gAy, -TAçI, -gA, -çI, -çA eklerinin kullanıldığını söyler.⁴⁷⁶ Hacıeminoğlu, Karahanlı Türkçesinde gelecek zaman çekiminin –gA, -gAy, -gU ekleri ile yapıldığını, ET’de sıkça kullanılan –TaçI ekinin ise Karahanlı sahasında az kullanıldığını belirtir.⁴⁷⁷ Oğuz Türkçesinin Orta Türkçe devresini ifade eden, Selçuklular, Beylikler ve ilk Osmanlılar döneminin yazı dili olan EAT’de ise gelecek zaman için ET’nin –gAy, -gA, -dAçI eklerinin yerini genel anlamda –IsAr eki almıştır. Bununla birlikte –A istek kipi eki de gelecek zaman anlamıyla bolca kullanılmıştır. Bunun yanında EAT’de sıfat-fiil olarak kullanılan –AcAk eki, Osmanlı Türkçesi döneminde sıfat-fiil işlevinin yanında zaman eki işlevi ile de kullanılmıştır.⁴⁷⁸

Yöremiz ağızında gelecek zaman işlevinde iki farklı ek kullanılmaktadır. Bunlar –IcI, -UcU eki ve STT ile paralel olarak kullanılan –AcAk ekidir. Bu iki farklı eki ayrı başlıklar altında inceleyeceğiz.

2.1.5.3.1.5.1. –AcAk Ekli Gelecek Zaman:

Osmanlı Türkçesinin ve STT’nin tek gelecek zaman eki bilindiği gibi –AcAk ekidir. Ergin bu ekin menşei ile ilgili olarak da şunları söylemektedir: “Nereden geldiği belli değildir. İki heceli yapısı ile bir birleşmeden doğduğu hissini vermektedir. –IcAk gerundiumu ile de bir ilgisi olabilir. EAT’nin sonları ile OT’nin başlarında –AçAk şeklinde ç’li idi. OT içinde c’li olmuştur.”⁴⁷⁹ Bilindiği gibi Korkmaz, -AcAk gelecek zaman ekinin yapısını –a+ça+ok şeklinde (-a: gelecek zaman eki, +ça: eşitlik hâli eki, ok: pekiştirme edatı birleşmesi ile) açıklamıştır.⁴⁸⁰

Yöremiz ağızında genel olarak –AcAk eki STT etkisinde kalan kişilerde gözlemlenmektedir. Bu eklerin fiillere getirilişi STT ile genel olarak paralellik göstermekle birlikte, yer yer farklılıklara rastlanmaktadır. Çekiminde hem zamir kökenli hem de iyelik kökenli kişi ekleri kullanılan –AcAk ekli gelecek zaman, kişi ekleriyle bir araya geldiğinde aşağıdaki şekiller ortaya çıkmaktadır:

⁴⁷⁶ Ayrıntılı bilgi için bk. A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara 1988, s. 122

⁴⁷⁷ Necmattin Hacıeminoğlu, *Karahanlı Türkçesi Grameri*, TDK Yay., Ankara 1996, s. 187

⁴⁷⁸ Ahmet Günşen, “*Anadolu Ağızlarında Farklı Bir Gelecek Zaman Eki ve Çekimi*”, *Turkish Studies* 2006, S. 1, s. 60

⁴⁷⁹ Muharrem Ergin, age., s. 303

⁴⁸⁰ Zeynep Korkmaz, “*Türkçede –AcAk Gelecek Zaman Ekinin Yapısı Üzerine*”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I*, TDK Yay., Ankara 1995, s. 160

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-AcAm, -AcAğIm
Teklik 2. Kişi	-AcAñ, -AcAn, -AcAksIn, -AcAksİñ
Teklik 3. Kişi	-AcAk
Çokluk 1. Kişi	-AcAz, -cAğIz, -AcAğIk
Çokluk 2. Kişi	-AcAksInIz, -AcAksİñIz
Çokluk 3. Kişi	-AcAklAr

Teklik 1. Kişi:

STT ile paralellik göstermesine rağmen bir takım fonetik hadiseler sonucu farklı şekiller de oluşmuştur. –AğI ses grubunun kaynaşıp uzun ünlüye dönüşmesinden sonra, bu uzun ünlünün de kısalmasıyla oluşan –AcAm yapısı yöremiz ağızında hayli sık görülür.

getirecem (62/145), gelececeğim (62/146), olacağım (22/111), vuracağım (69/108), gideceğim (72/81), diyeceğim (12/3).

Teklik 2. Kişi:

STT’den farklı olarak kişi ekinde “ñ” sesi görülür. Bunun yanında gelecek zaman ekine iyelik kökenli kişi ekinin getirilmesiyle oluşmuş bulunan -AcAğİñ şeklindeki ğ ünsüzünün eriyip kaybolması, yan yana gelen ünlülerin kaynaşıp uzun ünlü oluşturmaları ve bu uzun ünlünün yöredeki kısaltma temayülü sonucunda kısalması ile ortaya çıkan bir yapıdır.

yaBacaksın (69/71), tutacaksın (70/32), alacaksın (23/176), diyeceksin (51/74), yâķeyeceksin (71/62), vereceksin (4/74), öldüreceksin (4/238).

Teklik 3. Kişi:

gidecek (24/22), evlenecek (24/149), idare edecek (36/65), yavrulayacak (13/26), ne yapacak (14/23), karşılayacak (14/23).

Çokluk 1. Kişi:

Bilindiği gibi STT’de bu şekil için zamir kökenli kişi ekleri kullanılmaktadır. Ancak çok nadir olmakla birlikte yöremiz ağızında birkaç kişi de iyelik kökenli kişi ekinin kullanıldığı görülür. Bu durum yöre ağızının genelini etkileyecek nitelikte değildir. Bunun yanında ğ ünsüzünün eriyip kaybolması, yan yana gelen ünlülerin

kaynaşıp uzun ünlü oluşturması ve bu uzun ünlünün kısalması sonucunda ortaya çıkan bir yapı da vardır. –AcAk’lı gelecek zamanda en sık kullanılan şekil de budur.

yapacaz (70/32), gidecez (8/48), öleceğiz (70/81), gideceğiz (70/81).

Çokluk 2. Kişi:

ereceksiniz (69/190), soracaksınız (43/2).

Çokluk 3. Kişi:

yapacaklar (43/19), kazacaklar (57/34), şey edecekler (21/91).

Yöremiz ağzında –AcAk’lı gelecek zaman çekiminin olumsuz çekiminde zaman ekinden sonra gelen kişi ekleri sebebiyle oluşan yumuşama sonucunda ortaya çıkan ğ sesinin düşmesiyle ektaki ünlü ses uzar. Hatta daha sonra yöredeki kısalma eğilimiyle uzun ünlü normal ünlüye dönüşür. Yöremiz ağzında –AcAk’lı gelecek zaman çekimindeki bir diğer fark ise soru şeklinde karşımıza çıkar. Teklik 2. kişi çekiminde kişi eki soru ekinden önce gelmektedir.

binmeyecek (23/193), vermeyecek (36/176), sormayacam (m.d.), görecen mi (m.d.), bilecek mi (m.d.).

2.1.5.3.1.5.1. –IcI / -UcU Ekli Gelecek Zaman:

–IcI, –UcU ekinden ilk bahseden Ömer Asım Aksoy olmuştur. Aksoy “Gaziantep Ağzı” adlı çalışmasında Gaziantep yöresinde bu ekin gelecek zaman işlevinde kullanıldığını söyleyerek ekin kökenini –AcAk ekine dayandırır. Ancak bu yorumun yanlışlığını konu ile ilgili sonraki incelemeler ortaya koymaktadır. Mehmet Özmen “–IcI, –UcU Ekinin Gelecek Zaman Eki Olarak Kullanılması Üzerine” adlı çalışmasında şunları söylemektedir:⁴⁸¹ “–IcI, –UcU ile –AcAk arasında anlam farkı yoktur. Zira –IcI, –UcU kullanıldığı bölge ağızlarının büyük bir kısmında asıl gelecek zaman eki durumundadır. –IcI, –UcU muhakkak ki söz konusu bölgelerin tümünde aynı sıklık ve oranda kullanılmamaktadır. Bu bölgelerde –IcI, –UcU yanında yer yer –AcAk da görülebilir. Kanaatimize göre bu yerlerdeki –AcAk’lı kullanımlar büyük çoğunlukla STT kaynaklıdır.” Bunun yanında STT’de olmayan –IcI, –UcU ekinin kökenini –gUçI sıfat-fiili ekinden geldiği görüşüne varmıştır. Ekin kökeni ile ilgili en geniş bilgiyi ise Günşen “Anadolu Ağızlarında Farklı Bir Gelecek Zaman Eki ve Çekimi” adlı makalesinde vermiştir. Günşen konu ile ilgili şu noktalara değinmiştir:

⁴⁸¹ Mehmet Özmen, “–IcI, –UcU Ekinin Gelecek Zaman Eki Olarak Kullanılması Üzerine”, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Kemal Eraslan Armağanı, İstanbul 1999, s. 545

“Bizce bu ek –İcI, -UcU şeklindedir ve aslı –gUçI isim-fiiline dayanmaktadır. Bilindiği gibi bilinen geçmiş zaman ve emir kipi dışında kalan fiil çekim eklerinin aslı isim-fiil eklerine dayanmaktadır.” Günşen daha sonra farklı türkologların konu ile ilgili görüşlerini vererek ortaya koyduğu düşünceyi kesinleştirir. Görüşlerine yer verdiği ilk türkolog Eraslandır. Ersan konu ile ilgili olarak şunları söyler. “–gU eki gelecek zaman ve gereklilik ifadesi taşır. Ekin Batı Türkçesinde –çI isimden isim yapma eki ile genişletilmiş şekli, bazı değişmelerle kullanılmıştır. Baştaki g sesinin düşmesiyle ek –UçI şeklini almış, dudak benzeşmesi ile –İçI şekli ortaya çıkmış, daha sonra iki ünlü arasında kalan ç sesi yumuşaması ve dudak benzeşmesine tabi olmasıyla da ekin –İcI, -UcU şekillerinde devam etmiştir. EAT’de ekin yerini –AcAk, -AsI isim-fiil ekleri almıştır. Doğu Türkçesinde ekin iyelik eki almış şekilleri tur-yardımcı fiilinin geniş zamanı ile gelecek zaman fiil çekimini kuran ikinci bir gelecek zaman çekim eki durumuna geçmiştir.”⁴⁸² Günşen daha sonra Kaşgarlı’nın görüşlerine yer vermiştir. Kaşgarlı, –gUçI ve –TaçI gelecek zaman isim-fiil ekleriyle ilgili bilgi verirken, öbür Türklerin dilinde *tapınguçı*, *yüküngüçi* şeklinde olan ism-i fâilin Oğuzların dilinde *tapındaçı*, *yükündeçi* şeklini aldığını söyler. Kaşgarlı’nın verdiği bilgiye göre –gUçI gelecek zaman isim-fiil eki Doğu Türkçüğünün kullandığı bir gelecek zaman isim-fiil ekidir.⁴⁸³ Günşen son olarak da Mansuroğlu’nun görüşlerine yer verir. Mansuroğlu, –gUçI ekini, –gU ekine –çI isimden isim yapma eki getirilerek yapıldığını, değişik türetme ve anlamlarının yanında gelecek zaman da bildirdiğini ifade eder.⁴⁸⁴ Bunlardan sonra Günşen kimsenin değinmediği bir noktaya değinir: “Türk dilinde fiil çekimlerinde üç tip şahıs ekleri vardır. Bilindiği gibi –AcAk’lı gelecek zaman çekiminde zamir kökenli şahıs ekleri kullanılır. –İcI, -UcU gelecek zaman ekinde ise, –AcAk ekinin tersine, iyelik kökenli şahıs ekleri kullanılır. Bu özellik de Anadolu ağızlarında ikinci ve ayrı bir gelecek zaman eki olarak kullanıldığını ileri sürdüğümüz –İcI, -UcU ekinin –AcAk ekinden ayrı bir ek olduğunu gösteren bir başka özelliktir.”⁴⁸⁵

⁴⁸² Kemal Eraslan, *Eski Türkçede İsim-Fiiller*, İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul 1980, s. 27

⁴⁸³ Kaşgarlı Mahmut, *Divanü Lugati’t- Türk*, Terc. Besim Atalay, TDK Yay., Ankara 1985, s. 168

⁴⁸⁴ Mecdut Mansuroğlu, “Türkçede –gu Ekinin Fonksiyonları, Türkiyat Mecmuası”, İstanbul 1953, C. X, s. 341

⁴⁸⁵ Ahmet Günşen, *Anadolu Ağızlarında Farklı Bir Gelecek Zaman Eki ve Çekimi*, Turkish Studies 2006, S. 1, s. 74-75

Ekin kökeninin nereden geldiğini izah ettikten sonra yöremiz ağzında STT'nin etkisi altında kalanlar hariç herkesin kullandığı ekin, Anadolu ağızlarındaki dağılımına bakacak olursak şunları görürüz:

Karahan –IcI, -UcU ekinin Batı Grubu ağızlarında VII. alt gruptaki Adana, Hatay, Kahramanmaraş ve kısmen de Gaziantep ağızlarında kullanıldığını söyler.⁴⁸⁶ Ancak Karahan'nın saydığı ağız bölgelerinden başka söz konusu ek Kırşehir, Osmaniye, Kayseri ve Erzincan bölgelerinde de kısmen görülmektedir. Günşen, Mukim Sağır'ın "*Erzincan ve Yöresi Ağzıları*"nda –IcI'lı bir örneğe rastladığını, ekin Kayseri Avşarları arasında da kullanıldığını belirtir.⁴⁸⁷ Demek oluyor ki söz konusu ek Anadolu Ağızları'nın da bazı Türkmen boyları veya aşiretleri tarafından hâlâ kullanılmaktadır. Yıldırım ise –IcI, -UcU ekinin Doğu Çukurova ağızlarının ayırt edici bir özelliği olduğunu söyleyerek ekin Osmaniye'ye bağlı tüm ilçelerde kullanıldığını dile getirir.⁴⁸⁸ Günşen ekin Gaziantep ağzında yaygın olarak kullanıldığını ve bunun yöre ağzı açısından oldukça mühim bir husus olduğunu, yöre halkını ekin kullanıldığı diğer yöreler ile etnik olarak da birleştirmekte olduğunu söyler.⁴⁸⁹ Öztürk ise Hatay ağzı için –IcI, -UcU ile –AcAk eklerinin kullanılma istatistiklerini verir. Öztürk yapmış olduğu derlemeleri kaynak olarak Hatay genelinde 91 kez –AcAk'lı kullanıma; 297 kez ise –IcI'lı kullanıma rastladığını belirterek bunların yüzdelik paylarını verir. Toplamda %23,5 –AcAk ekini; %76,5 –IcI ekini kullanmıştır. –AcAk ekinin kullananların çok büyük bir kısmının ise okuma yazma bilmesi ise neden –AcAk ekini kullandıklarının açık bir delilidir. Bu istatistiğin ilçemiz Yayladağı ile ilgili olan kısmında ise çıkan sonuçlar şöyledir. Öztürk'ün vermiş olduğu tabloya göre Yayladağı'nda 13 kez –AcAk kullanıldığı tespit edilmiş ve bunlardan 12'sinin okuma yazma bildiği belirtilmiştir. Buna karşılık 71 kez –IcI ekinin kullanıldığı ve bunlardan 36'sının okuma yazma bildiği belirtilmiştir.⁴⁹⁰ Yüzdelik oranda ise Yayladağı'nda %18.3 oranında –AcAk eki kullanılırken %81.7 oranında da –IcI eki kullanılmaktadır.

Yöremiz ağzında ekin kişilere göre çekimi ise şöyledir:

⁴⁸⁶ Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yay., Ankara 1996, s. 147

⁴⁸⁷ Ahmet Günşen, agm., s. 71

⁴⁸⁸ Faruk Yıldırım, age., s. 267

⁴⁸⁹ Ahmet Günşen, *Gaziantep Ağzının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler*, Turkish Studies Volume 4/3 Spring 2009, s.1106

⁴⁹⁰ Jale Öztürk, *Hatay Ağzı*, Karahan Kitabevi, Adana 2009, s. 200

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-IcIm, -UcUm
Teklik 2. Kişi	-IcIn, -UcUn, -Icİn, -UcUñ
Teklik 3. Kişi	-IcI, -UcU
Çokluk 1. Kişi	-IcIk, -UcUk
Çokluk 2. Kişi	-IcInIz, -UcUnUz, -IcİnIz, -UcUñUz
Çokluk 3. Kişi	-IcIlAr, -UcUlAr

Teklik 1. Kişi:

döğücüm (48/59), ölürüm (52/81), konuşurum (62/117), kalıcım (6/113), yapıcım (6/115), göstericim (12/12), kırıcım (12/50), bilicim (15/65), gelicim (16/82).

Teklik 2. Kişi:

nedicin (58/108), çekicin (9/116), konuşucun (23/292), sorucun (25/14), sürücün (36/31), ekicin (36/31), düzücün (51/75), bakıcın (1/60).

Teklik 3. Kişi:

nolucu (12/91), sorucu (16/4), alıcı (10/98), çıkıcı (19/98), çekilici (23/141), gidici gelici (23/173), ekici (27/17), görükücü (66/54), götürücü (8/44).

Çokluk 1. Kişi:

edicik medicik (29/18), geçiricik (27/49), bişiricik (16/47), yiycik (16/47), yaticık (16/47), yapıcık (20/21), görücük (20/53), konuşucuk (9/7).

Çokluk 2. Kişi:

nediciniz (54/8), çağırıcınız (62/141), götürücünüüz (62/3), gidiciniz (65/43).

Çokluk 3. Kişi

sorucular (53/2), geliciler (6/33), dikiciler (21/120), kaybediciler (27/86), getiriciler (64/68), doğurucular (3/140).

–IcI / -UcU Ekli Gelecek Zamanın Olumsuz Şekli:

dinlemeycim (62/113), almaycim (73/116), ulaşamācim (6/112), getmeycimmiş (23/185), kaldıramaycı (23/158), almaycısañız (36/194), karışmaycı (58/79), inmeyci (64/41), dönmeyciniz (65/12)

-İcİ / -UcU Ekli Gelecek Zamanın Soru Şekli:

öldürücüler mi (4/62), alıcınız mı (46/87), satıcı mı (36/20), öldürücünüz mü (25/55).

2.1.5.3.2. BASİT ÇEKİMLİ DİLEK (TASARLAMA) KİPLERİ

Dilek kipleri gerçek olmayan, olması, gerçekleşmesi için dilekte bulunan, tasarlanan fiil kalıplarıdır. Bunlarda zaman ifadesi yoktur, sadece şekil ifadesi vardır.

Dilek veya tasarlama kipleri şart, emir, istek, gereklilik ifade eden ve aynı zamanda da bu adla anılan dört çekim kalıbından oluşurlar.⁴⁹¹

2.1.5.3.2.1. Emir Kipi

Yalnızca şekil eki olan ve zaman göstermeyen emir ekleri, tasarlanan hareketin emirle yapılmasına işaret ederler. Her şahsın ayrı bir emir eki olduğu için, emir ekleri aynı zamanda şahıs ekler durumundadırlar. Yani zamir ve iyelik kökenli şahıs eklerinin yanında üçüncü tip şahıs ekleri emir şahıs ekleridir.⁴⁹²

Emir çekiminde yöremiz ağızında dikkati çeken temel unsur ñ sesinin varlığını devam ettirmesidir. Bunun yanında hece kaynaşması ve hece düşmesi sonucu oluşan farklı şekiller de oluşmuştur.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-AyIm, -Im, -yIm, -yUm
Teklik 2. Kişi	Ø
Teklik 3. Kişi	-sIn, -sUn, -sİñ, -sUñ
Çokluk 1. Kişi	-AlIm
Çokluk 2. Kişi	-n, -In, -ñ, -İñ
Çokluk 3. Kişi	-sInlAr, -sUnlAr, -sİñlAr, -sUñlAr -sInnAr, -sUnnAr, -sİñnAr, -sUñnAr

⁴⁹¹ Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağzı*, TDK Yay., Ankara 2000, s. 142

⁴⁹² age. s. 142

Teklik 1. Kişi:

gideyim (23/33), vereyim (32/7).

-AyIm eki ünlüyle biten tabanlara gelirken, ünlü düşmesi meydana gelir. Bu hadise yöremiz ağzında oldukça sık görülür.

göryüm (47/70), sürtyüm (3/70), getittiryim (17/117), veryim (24/10), gösteryim (33/93), getiriyim (64/6).

Teklik birinci kişi emir ekinin ünlüyle biten tabanlara eklenmesi sırasında hece kaynaşması meydana gelir.

söyleyim (9/79), deyim (3/114), belleyim (47/112), başlayım (30/1).

Yöremiz ağzında teklik birinci kişi emir eki, ünsüzle biten tabanlara, yer yer tamamen büzüşerek, -Im, -Um şeklinde gelir.

gidim gelim (m.d.), ne bilim (64/22).

Teklik 2. Kişi:

Yöremiz ağzında emir şeklinin teklik ikinci kişisi STT’de olduğu gibi eksizdir. Yani fiil kök veya gövdeleri ile sağlanır.

get (4/224), hös (15/32), otu (16/7), gel (16/10), söyle (32/39), tut (50/81), gey gel (36/180).

Teklik 3. Kişi:

STT ile tek fark ñ sesinin hâlâ kullanılmasıdır.

tükensin (23/65), ne yapsın (43/6), netsin (50/101), gitsin gelsin (7/19), bışirsın (50/121).

Çokluk 1. Kişi:

STT’de emir şeklinin çokluk birinci kişi eki, STT’deki gibi –AlIm’dır. Ancak istek kipinin birinci çokluk kişisi yöremiz ağzında çok yaygın olduğundan, emir kipinin çokluk birinci kişisi STT’ye göre daha seyrek kullanılmaktadır.

diyelim (24/153), bilelim (43/3), gel gelelim (50/90), yapalım (57/39), uzatmayalım (4/154).

Çokluk 2. Kişi:

Çokluk ikinci kişi eki olarak yöremiz ağzında –In, -Un eki kullanılır. STT’den farklılığı ñ sesinin hâlâ kullanılıyor olmasıdır.

koyun (11/33), yoklayın (18/9), hazırlayın (36/174), çağırın (18/18), sulayın (2/16), getirin (36/161).

Çokluk 3. Kişi

yapsınlar (46/92), sorsunlar (4/6), versinler (45/10), netsinler (4/8), gelsinler (7/21), getsinler (58/133), içsinler (49/47).

Emir Kipinin Olumsuz Şekli:

STT ile yöremiz ağzı arasındaki tek fark ikinci teklik kişide –ñ veya –n şeklinde kullanılmasıdır.

getmeyim (3/72), söylemeyim (7/182), görmeyim (37/118), kımayım (49/47), saymayım (49/56), ağlamayım (58/152), gelmesin (19/111), tükenmesin (23/65), değmesin (23/77), dökülmesin (23/250), sormayın (19/41).

Emir Kipinin Soru Şekli:

STT ile arasında hiçbir farklılık yoktur.

göstermeyim mi (70/138), kovalayım mı (12/41).

2.1.5.3.2.2. İstek Kipi

Uygurcada gelecek zaman eki olan –gAy eki, EAT’de –A şekline dönmüş ve –IsAr, –AsI eklerinin gelecek zaman işlevi ile kullanılması sonucunda giderek gelecek zaman işlevini kaybetmiş, istek işlevi ağır basan bir ek konumuna gelmiştir.⁴⁹³ Fiilin istek çekimini yapan bu ek, yalnız şekil ekidir ve tasarlama ifade eder. STT’de olduğu gibi, yöremiz ağzında da istek eki –A’dır. STT’de bugün istek çekimi büyük ölçüde kullanımdan düşmüştür. Özellikle birinci teklik ve çokluk kişileri STT’de yoktur. Diğer kişi çekimleri de çok nadir kullanılır. Böylece istek çekimi büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Buna karşılık ağızlarda bütün istek çekimi canlı olarak kullanılmaktadır.⁴⁹⁴

Bu kipiin yöremiz ağzında da STT’ye göre canlı bir şekilde varlığını sürdürdüğünü görüyoruz. Özellikle STT’de kullanılmayan birinci teklik ve çokluk şahıs çekimlerinin yaygın olarak kullanılması dikkat çeker. Konu ile ilgili olarak Karahan da istek eki –A’nın çokluk birinci kişilerde işleklik kazanmasını batı grubu ağızları içerisinde VI. VII. VIII. alt gruplarının ayırt edici özelliklerinden biri olduğunu söyler.⁴⁹⁵

⁴⁹³ Jale Öztürk, *Hatay Ağzı*, Karahan Kitabevi, Adana 2009, s. 203

⁴⁹⁴ Muharrem Ergin, age., s. 327

⁴⁹⁵ Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yay., Ankara 1996, s. 149

Kipin kişi çekimlerinden birinci kişilerin de iyelik kökenli kişi ekleri, diğ er kiş ilerde ise zamir kökenli kişi ekleri kullanılmaktadır.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-A-m
Teklik 2. Kişi	-A-sIn, -A-sİñ,
Teklik 3. Kişi	-A
Çokluk 1. Kişi	-Ak
Çokluk 2. Kişi	-A-sInIz, -A-sİñIz
Çokluk 3. Kişi	-A-lAr

Teklik 1. Kişi:

gidem (m.d.), diyem (m.d.), görem (m.d.).

Teklik 2. Kişi:

sağ olasın (67/20), yakalıyasın (28/66), serili gerli kalasın (31/40), al alyıma kalasın (31/40).

Teklik 3. Kişi:

gide (58/68), allah vere (62/162), diye (md.).

Çokluk 1. Kişi:

verek (58/127), düşürek (50/49), geçirek (62/100), getirek (3/56), götür ek (3/71), durak (15/6).

Çokluk 2. Kişi:

yaşayasınız (6/154), okuyasınız (46/100), varasınız (45/37), getiresiniz (10/117), gezesiniz (66/89), sağ olasınız (14/109), gidesiniz (56/61).

Çokluk 3. Kişi

yapalardı (55/50), bişirelerdi (66/83).

İstek Kipinin Olumsuz Şekli:

ytittirmeye (41/89), düşümeye (41/91), göstermeye (41/92), eşik etmeye (37/65), yük olmayak (3/72).

İstek Kipinin Soru Şekli:

Yöremiz ağızında istek kipinin soru şekli genellikle birinci kişilerde kullanılmaktadır. Ancak derlediğimiz metinlerde bu tarz bir örneğe rastlayamadık. O sebeple duyduğumuz ve var olduğundan emin olduğumuz birkaç örnek vermekle yetineceğiz.

gelem mi (m.d.), bişirek mi (m.d.).

2.1.5.3.2.3. Şart Kipi

Bu ek de yalnız şekil ekidir ve fiilin şart çekimini yapar. STT’de olduğu gibi, yöremiz ağızında da –sA şeklindedir. Bu ek bazen, istek ve temenni ifadesi taşıyarak da kullanılır.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-sA-m
Teklik 2. Kişi	-sA-n, -sA-ñ
Teklik 3. Kişi	-sA
Çokluk 1. Kişi	-sA-k
Çokluk 2. Kişi	-sA-nIz, -sA-ñIz
Çokluk 3. Kişi	-sA-lAr

Teklik 1. Kişi:

söylesem (16/157), satsam (14/23), yapsam (37/58), açsam (37/75), ossam (49/74), istesem (7/86), desem (12/27), görüşem (58/72).

Teklik 2. Kişi:

bāhsan (8/31), dırsen (45/49), getirisen (57/63), istersen (58/111), yapsam (62/52), ossan (70/75).

Teklik 3. Kişi:

istese (1/15), görüşe (1/63), yeterse (7/129), erse (14/47), gelse (22/35), gessem (27/86).

Çokluk 1. Kişi:

eksek (33/122), öğsek (63/32), görsek (66/53), dessek (11/44), assağ (7/70), yuğursak (58/74).

Çokluk 2. Kişi:

getittiriseniz (62/120), içseniz (50/167), yaşasanız (67/6), içerseniz (17/118).

Çokluk 3. Kişi:

okusalar (35/22), getseler (36/24), verseler (67/39), deseler (67/86).

Yöremiz ağzına ait birkaç örnekte şart çekiminin sonuna hitap unsuru almış şekillerine de rastlamaktayız.

çıkart-sa-n-a (40/10), üzül-se-n-e (m.d.), düşün-se-n-e (m.d.)

Şart Kipinin Olumsuz Şekli:

yıkmassam (69/190), beğenmessem (30/34), gidemessen (45/122), karıştırmasan (71/140), anlaşımasan (72/111), ikimiz olmassak (27/49), vermeseler (45/28).

Şart Kipinin Soru Şekli:

STT ile arasında hiçbir fark yoktur.

olsa mı (m.d.), getsek mi (m.d.), gösterse mi (m.d.).

2.1.5.3.2.4. Gereklilik Kipi

Fiilin gereklik çekimini yapan ektir. Diğer tasarlama ekleri gibi, o da yalnız şekil ekidir.⁴⁹⁶ STT’de olduğu gibi yöremiz ağzında da gereklik eki –mAll’dir.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-mAll-(y)-İm
Teklik 2. Kişi	-mAll-sIn, -mAll-sİñ
Teklik 3. Kişi	-mAll
Çokluk 1. Kişi	-mAll-(y)-Ik, -mAll-(y)-Iz
Çokluk 2. Kişi	-mAll-sInIz, -mAll-sİñIz
Çokluk 3. Kişi	-mAll-lAr

⁴⁹⁶ Ahmet Günşen, age., s. 145

Teklik 1. Kişi:

söylemeliyim (m.d.), duymalıyım (m.d.)

Teklik 2. Kişi:

gelmelisin (m.d.), görmelisiñ (m.d.)

Teklik 3. Kişi:

başmalı (m.d.), istemeli (m.d.), terketmeli (11/49).

Çokluk 1. Kişi:

sormalıyık (m.d.), sevmeliyiz (m.d.).

Çokluk 2. Kişi:

uyumalısınız (m.d.), bellemelisiñiz (m.d.).

Çokluk 3. Kişi

bilmeliler (m.d.).

Gereklilik Kipinin Olumsuz ve Soru Şekli:

Yöremiz ağzı ile STT arasında gereklilik kipinin olumsuz ve soru şekillerinde herhangi bir farklılığı yoktur.

sormamalısıñ (m.d.), dememeliyim (m.d.), getmeli miyim (m.d.)

2.1.5.4. EK FİİL (Cevher Fiili)

STT’de olduğu gibi yöremiz ağzında da isim soylu kelimelerin fiilleştirilmesinde ve basit çekimli fiilleri birleşik çekimli hâle getirmede ET’deki er-yardımcı fiilinden gelişen i- yardımcı fiili kullanılmaktadır.

2.1.5.4.1. İSİMLERDE EK FİİL**2.1.5.4.1.1. İsimlerde Ek Fiilin Basit Çekimi**

Bilindiği gibi ek fiil isim soylu sözcüklere geldiğinde isimleri fiilleştirir. Dört farklı zamanda çekimi vardır.

2.1.5.4.1.1.1. Geniş veya Şimdiki Zaman Çekimi:

Ek fiilin geniş veya şimdiki zamanı tam anlamıyla ekleşmiştir. Bu zamanın teklik ve çokluk üçüncü şahıslarında i- fiilinin eşi olan tur- (dur-) yardımcı fiilinin kalıntıları vardır. Ekleşmede bununda etkisi olmalıdır. Ancak teklik üçüncü şahıs eki olan ve bildirme eki diye de tanımlanan –dır eki genel olarak düşme eğilimlidir.

adam yok (36/269), gırgılısın (7/161), gelinimiz (45/23), güzel (34/34), doğumluyum (34/3).

2.1.5.4.1.1.2. Bilinen Geçmiş Zaman Çekimi:

yoğ udu (71/116), var ıdı (19/56), gözeldi (45/124), hıralıdı (64/54), kadın ıdı (64/58), köylüdüm (62/35), reisi cumhurdu (27/97), arvadıdı (19/87), daş gimidi (33/256), böyüğüdü (1/91), sancağıdı (4/126).

2.1.5.4.1.1.3. Duyulan Geçmiş Zaman Çekimi:

yoğ umuş (23/252), ipek yolumuş (74/12), amcası oğlumuş (72/59), üç kardeşler imiş (24/44), erzincanlımış (30/21), daş gimimiş (33/256), delimiş (64/31).

Kişi ekinde bazen bir –s türemesi gözlemlenmektedir.

yakınmıssıñız (65/25), kırklımıssım (6/39), akillımıssın (15/55), yaşındamıssım (26/50), beşşiktemıssım (14/95), eşşekmissik (11/41).

2.1.5.4.1.1.4. Şart Çekimi:

yoğsa (4/65), tozlusa (10/3).

2.1.5.4.1.2. İsimlerde Ek Fiilin Birleşik Çekimi

2.1.5.4.1.2.1. Duyulan Geçmiş Zamanın Hikayesi:

STT’de görülmeyen bu şekil yöremiz ağzında görülmektedir.

varmıştı (58/43), padişahmıştı (8/87), üç evmişti (8/80).

2.1.5.4.1.2.2. Geniş Zamanın Hikayesi:

Özellikle “*yok*” kelimesinde bu duruma rastlanmaktadır.

yokturdu (60/54), yoktudu (2/60).

2.1.5.4.2. FİİLLERDE EK FİİL (Fiillerin Birleşik Çekimi)

2.1.5.4.2.1. Hikâye Birleşik Zaman

2.1.5.4.2.1.1. Geniş Zamanın Hikâyesi:

Yöremiz ağzında genel olarak geniş zamanın hikâyesi, fiil tabanın üzerine geniş zaman eki, geniş zaman ekinden sonra hikâye birleşik kip eki ve en sonda

iyelik kökenli kişi ekleri getirilerek yapılır. Yer yer bu sıranın bozulduğu ve kişi ekinin geniş zaman ekinden hemen sonra geldiği de görülür.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-rdIm, -rdUm, -ArdIm
Teklik 2. Kişi	-rdIn, -rdUn, -ArdIn -rdİñ, -rdUñ, -Ardİñ
Teklik 3. Kişi	-rdI, -rdU, -ArdI
Çokluk 1. Kişi	-rdIk, -rdUk, -ArdIk
Çokluk 2. Kişi	-rdInIz, -rdUnUz, -ArdInIz -rdİñIz, -rdUñUz, -ArdİñIz
Çokluk 3. Kişi	-AllArdI, -UllArdI, -llArdI, -ArlArdI

göcendim (63/67), giderdim (23/27), nederdim (23/105), keserdim (23/112), yanardım (23/37), içerdin (69/173), nederdin (22/4), giderdin (27/78), na yapardın (32/4), yiyebilirdin (33/169), kalırdın (854), bulunurdu (4/86), olurdu (4/86), döğülürdü (19/45), gelirdi (15/61), denirdi (17/70), geçirdi (20/25), öğütürdük (58/42), seçerdik (58/42), üşürdük (13/35), bilirdik (16/73), eğlenirdik (17/79), içerdiniz (50/246), oynardınız (m.d.), dellerdi (9/24), döğellerdi (9/25), dökellerdi (9/26), sıkallardı (9/27), edellerdi (9/27), kolları (9/30), yapallardı (9/32).

Yöremiz ağzında geniş zamanın hikâyesinin olumsuz çekimi STT ile paralellik gösterir. –mAz eki ile çekimlenerek yapılır.

yākemezdik (58/42), yimezdik (16/31), görünmezdi (17/55), görmezdi (17/59), içmezdi (17/62), ellemezdi (19/88), götümezdik (23/102), düşmezdi (23/169), yimezdim (70/139).

2.1.5.4.2.1.2. Şimdiki Zamanın Hikâyesi:

Yöremiz ağzında şimdiki zamanın hikâyesi, STT’de olduğu gibi, fiil tabanı üzerine sırasıyla şimdiki zaman eki, hikâye birleşik kip eki ve kişi eki getirilerek yapılmaktadır. Çokluk üçüncü kişilerde de STT’deki gibi birleşik kip eki ile kişi ekinin sırası değişir. Ancak şimdiki zaman ekindeki ses değişimleri, şimdiki zamanın hikâyesine de yansır ve genellikle –yo şeklinde kullanılır.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-yordum, -yodum
Teklik 2. Kişi	-yordun, -yodun, -yordun, -yoduñ
Teklik 3. Kişi	-yordu, -yodu
Çokluk 1. Kişi	-yorduk, -yoduk
Çokluk 2. Kişi	-yordunUz, -yodunUz, -yordunUz, -yoduñUz,
Çokluk 3. Kişi	-yollardı, -yolardı, yorlardı

sıgınıyodum (2/44), okuyodum (12/66), gelyodum (17/32), gidyodum (22/124), sağalıyodum (33/123), çıkarıveryodum (36/38), alyodun (36/41), süryodun (36/48), bırakıyodun (36/48), okıyodu (3/49), oturuyordu (14/88), diyodu (5/23), görüyodu (6/114), yiyodu (16/32), oturyodu (11/119), ekyodu (19/1), ediyodu (19/19), okuyodunuz (73/95), kesyolardı (4/78), diyolardı (24/45).

bulamıyodun (8/63), vermiyodu (73/141), olmuyodu (19/61), bilmiyordum (14/87), gelmiyo mudu (67/28), vermiyordu (19/54).

2.1.5.4.2.1.3. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi:

Yöremiz ağzında görülen geçmiş zamanın hikâye çekimi yapılırken kök ünlünün korunduğu örnekler olduğu gibi kök ünlünün düştüğü örnekler de görülür. Bunların yanında iki zaman eki arasında -y- ünsüzünün yer aldığı örnekler de görülür. Tüm bunların yanında bu çekimin örnekleri yöremiz ağzında oldukça sınırlıdır.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-dİydİm, -dUydUm, -dİdİm, -dUdUm, -dİmdİ, -dUmdU
Teklik 2. Kişi	-dİydİn, -dUydUn, -dİdİn, -dUdUn -dİydİñ, -dUydUñ, -dİdİñ, -dUdUñ
Teklik 3. Kişi	-dİydİ, -dUydU, -dİdİ, -dUdU
Çokluk 1. Kişi	-dİydİk, -dUydUk, -dİdİk, -dUdUk
Çokluk 2. Kişi	-dİydİnİz, -dUydUnUz, -dİdİnİz, -dUdUnUz -dİydİñİz, -dUydUñUz, -dİdİñİz, -dUdUñUz
Çokluk 3. Kişi	-dİydİlAr, -dUydUlAr, -dİlArdİ, -dUlArdU

geldidim (34/82), virdidi (11/122), gördüdü (m.d.), dediydi (m.d.), yokturdu (34/110), harp ettiydik (34/83), yoktuduk (39/36), bahtıydılar (m.d.), verdilerdi (m.d.).

Görülen geçmiş zamanın hikâyesinin 2. çokluk kişi çekimi yöremiz ağzında kullanılmaz dersek yanlış demiş olmayız. Örnekleri çok azdır. Derlediğimiz metinlerde ise hiçbir örneğe rastlayamadık.

geldiydiniz (m.d.), dediydiniz (m.d.).

2.1.5.4.2.1.4. Duyulan Geçmiş Zamanın Hikâyesi:

Duyulan geçmiş zamanın hikâyesi yöremiz ağzında büyük bir çoğunlukla –Ik ekli geçmiş zaman eki ile çekimlenir. Ancak STT tesirinde kalanlarda –mİş ekli geçmiş zamanla çekimlendiği de görülür.

2.1.5.4.2.1.4.1. –mİş, -mUş Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Hikâyesi:

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-mİşDİm, -mUşDUm
Teklik 2. Kişi	-mİşDİn, -mUşDUñ, -mİşDİñ, -mUşDUñ
Teklik 3. Kişi	-mİşDİ, -mUşDU
Çokluk 1. Kişi	-mİşDİk, -mUşDUk
Çokluk 2. Kişi	-mİşDİnİz, -mUşDUñUz, -mİşDİñİz, -mUşDUñUz
Çokluk 3. Kişi	-mİşlArdİ, -mUşlArdİ

yaptırmıştım (75/40), görmüştüñ (m.d.), dolaşmıştı (69/51), biçilmişti (34/171), kar olmuştu (34/88), dolmuşmuştu (94/179), görmüştük (m.d.), bellemiştiniz (m.d.), dellermişti (23/190).

görmemiştim (m.d.), duymamıştıñ (m.d.)

2.1.5.4.2.1.4.2. –Ik, -Uk Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Hikâyesi:

Yöremiz ağzında çok büyük bir çoğunlukla duyulan geçmiş zamanın hikâye çekimi –Ik eki ile yapılmaktadır. Özellikle üçüncü teklik kişi çekiminde derleme yaptığımız kişiler arasında STT'nin tesiri altında kalan birkaç kişi hariç herkes söz konusu çekimi –Ik eki ile kullanmaktadırlar.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-İkdİm, -UkdUm
Teklik 2. Kişi	-İkdIn, -UkdUn, -İkdİn, -UkdUñ
Teklik 3. Kişi	-İkdI, -UkdU
Çokluk 1. Kişi	-İkdIk, -UkdUk
Çokluk 2. Kişi	-İkdInIz, -UkdUnUz, -İkdİnIz, -UkdUñUz
Çokluk 3. Kişi	-İklArdI, -UklArdI

geliktım (45/51), içiktım (44/44), bağlayıktım (54/48), gidiktım (75/38), yiyiktım (44/47), görüktün (m.d.), oluıtu (30/10), doııtu (30/6), doııruıtu (11/91), koyuıtu (14/42), ıalııtu (73/149), paylaııtu (50/119), toplayııtu (50/95), yaptıııtu (69/182), içiktiñiz (50/295), gidiklerdi (1/54), yazııları (75/32), veriklerdi (50/172), yaptıııları (1/50), yapııları (6/62).

ulaımayııtu (11/103), yapılmayııtu (23/166), duymayııtu (60/72), ıalmayııtu (67/63), kırılmayııtu (8/93), doıımayııtu (11/91), daıımayııları (64/71), vermeyııtu (73/65).

2.1.5.4.2.1.5. Gelecek Zamanın Hikâyesi:

2.1.5.4.2.1.5.1. –AcAk Ekli Gelecek Zamanın Hikâyesi:

Yöremiz ağızında –AcAk ekli gelecek zamanın hikâyesinin çekimi STT’de olduıı gibi –AcAk zaman eki, hikâye birleıik kip eki ve kiıi ekiyle yapılır. Genellikle yöremizde STT’nin tesirinde kalan kiıilerde görölür. Bu sebeple yöremiz ağızında bu çekimin örneklere oldukça azdır.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-AcAkdİm
Teklik 2. Kişi	-AcAkdIn, -AcAkdİn
Teklik 3. Kişi	-AcAkdI
Çokluk 1. Kişi	-AcAkdIk
Çokluk 2. Kişi	-AcAkdInIz, -AcAkdİnIz
Çokluk 3. Kişi	-AcAklArdI

alacağtın (36/233), kesecekti (75/76), gidecekti (34/81), geleceklerdi (3/22), kaldıracaklardı (24/64).

2.1.5.4.2.1.5.2. –IcI / -UcU Ekli Gelecek Zamanın Hikâyesi:

Yöremiz ağızında neredeyse tamamında gelecek zamanın hikâye çekimi -IcI / -UcU ekleriyle yapılır. Bazen –IcI / -UcU ekinin ilk ünlüsü –y- ünsüzüne dönüşür. Bu durumda ek, –ycI / -ycU şekline dönüşür. Söz konusu hadise genellikle olumsuz şekillerde karşımıza çıkar.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-IcIdIm, -UcUdUm
Teklik 2. Kişi	-IcIdIn, -UcUdUn, -IcIdİñ, -UcUdUñ
Teklik 3. Kişi	-IcIdI, -UcUdU
Çokluk 1. Kişi	-IcIdIk, -UcUdUk
Çokluk 2. Kişi	-IcIdInIz, -UcUdUnUz, -IcIdİñIz, -UcUdUñUz
Çokluk 3. Kişi	-IcIlArdI, -UcUlArdI

bişiddiricidim (75/134), taşıcıdım (9/108), yapıcıdım (69/10), ahdarıcıdım (73/92), götürücüdün (m.d.), gelicidi (12/9), gidicidi (41/71), vericidi (75/69), kalıcıdı (75/69), olucudu (30/34), okuycudu (34/69), evlendiricidiniz (m.d.), gidcilerdi (3/13), yapıcıları (49/63).

yapıcılar mıdı (m.d.), buluşucular mıdı (m.d.), vermecidim (11/100), vermeycidim (52/61).

2.1.5.4.2.1.6. İstek Şeklinin Hikâyesi:

İstek eki üzerine görülen geçmiş zaman eki y'li ve y'siz olarak iki şekilde gelmektedir. Ancak örnekleri yöremiz ağızında oldukça sınırlıdır.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-AydIm, -AdIm
Teklik 2. Kişi	-AydIn, -AdIn, -Aydİñ, -Adİñ
Teklik 3. Kişi	-AydI, -AdI
Çokluk 1. Kişi	-AydIk, -AdIk
Çokluk 2. Kişi	-AydInIz, -AdInIz, -AydİñIz, -AdİñIz
Çokluk 3. Kişi	-AlArdI

yolun olaydım (73/51), büyük oladım (15/64).

2.1.5.4.2.1.7. Şart Şeklinin Hikâyesi:

Şart eki üzerine görülen geçmiş zaman eki y'li ve y'siz olarak iki şekilde gelmektedir.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-sAydIm, -sAdIm
Teklik 2. Kişi	-sAydIn, -sAdIn, -sAydİñ, -sAdİñ
Teklik 3. Kişi	-sAydI, -sAdI
Çokluk 1. Kişi	-sAydIk, -sAdIk
Çokluk 2. Kişi	-sAydInIz, -sAdInIz, -sAydİñIz, -sAdİñIz
Çokluk 3. Kişi	-sAydIlAr, -sAlArdI

gitseydin (8/54), olsaydık (69/173), kalsaydı (70/171), gelsedi (15/44), bitirseddi (27/29), yisedin (33/267), ölsedik (3723), kesedik (70/52), içsedik (74/25), getisediñiz (4/11), sağ ossadı (73/79).

şey olmasadı (40/68).

2.1.5.4.2.1.8. Gereklilik Şeklinin Hikâyesi:

Gereklilik eki üzerine görülen geçmiş zaman eki y'li ve y'siz olarak iki şekilde gelmektedir. Derlediğimiz metinlerde bu çekimin örneğine rastlayamadık.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-mAlIdIm, -mAlIydIm
Teklik 2. Kişi	-mAlIdIn, -mAlIydIn, -mAlIdİñ, -mAlIydİñ
Teklik 3. Kişi	-mAlIdI, -mAlIydI
Çokluk 1. Kişi	-mAlIdIk, -mAlIydIk
Çokluk 2. Kişi	-mAlIdInIz, -mAlIydInIz, -mAlIdİñIz, -mAlIydİñIz
Çokluk 3. Kişi	-mAlIlArdI, -mAlIydIlAr

gelmeliydi (m.d.), yapmalıydın (m.d.), gömmeliydi (m.d.), gitmelilerdi (m.d.)

2.1.5.4.2.2. Rivayet Birleşik Zaman

Yöremiz ağzında rivayet birleşik çekimi, genel olarak, fiil tabanı üzerine zaman veya kip eki, sonra rivayet birleşik kip eki ve en sona da kişi ekleri getirilerek yapılır. Yöremiz ağzı rivayet ekinden önce gelen i-‘nin düşürülüp düşürülmemesinde kararsızlık göstermektedir. i- unsurunun düşmediği durumlarda genellikle ünlü uyumlarına tâbidir. Bunların yanında yöremiz ağzında üçüncü çokluk şahısta genellikle –rl- > -ll- benzeşmesi görülmektedir. Yöremiz ağzında –mış’lı geçmiş zaman eki çok kullanılmadığı için rivayet birleşik zaman çekiminin örnekleri oldukça azdır. Derlediğimiz metinlerde bazı kişi çekimlerine hiç rastlayamadık. Bu durumda yörede kullanıldığından emin olduğumuz ve değişik zamanlarda gerek akrabalarımızdan gerekse diğer yöre halkından duyduğumuz birkaç örnek vermekle yetineceğiz.

2.1.5.4.2.2.1. Geniş Zamanın Rivayeti

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-IrmİşIm, -UrmUşUm, -IrmİssIm, -UrmUssUm
Teklik 2. Kişi	-IrmİssIn, -UrmUssUn, -IrmİşIn, -UrmUşUn -Irmİssİñ, -UrmUssUñ, -Irmİşİñ, -UrmUşUñ
Teklik 3. Kişi	-Irmİş, -UrmUş
Çokluk 1. Kişi	-IrmİşIk, -UrmUşUk, -IrmİssIk, -UrmUssUk, -IrmİşIz, -UrmUşUz
Çokluk 2. Kişi	-IrmİssInIz, -UrmUssUnUz, -IrmİşInIz, -UrmUşUnUz -IrmİssİñIz, -UrmUssUñUz, -IrmİşİñIz, -UrmUşUñUz
Çokluk 3. Kişi	-IrlArmlş, -UrlArmlş

yağalarımssım (28/68), yağalanmıssın (28/68), yanaşırmış (7/154), toplar satarmış (12/2), harb ederlermiş (1/73), kıllarmış (1/80), deşellermiş (9/86), yerleştirilemiş (9/87), mayalallarmış (9/88), dellermiş (21/71), edermiş (11/57).

vermezlermiş (3/118).

2.1.5.4.2.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti

Bu çekimde özellikle 3. kişiler için elde ettiğimiz örneklerin sayısının fazla oluşu dikkat çekici bir durumdur.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-yomuşum, -yormusum, -yomusum
Teklik 2. Kişi	-yomuşun, -yormusun, -yomusun -yomuşuñ, -yormusuñ, -yomusuñ
Teklik 3. Kişi	-yomuş
Çokluk 1. Kişi	-yomuşuz, -yomuşuk, -yomussuk
Çokluk 2. Kişi	-yomuşunuz, -yormussunuz, -yomussunuz -yomuşuñuz, -yormusuñuz, -yomusuñuz
Çokluk 3. Kişi	-yolArmış

sürünüyomusum (72/36), yiyomusum (72/42), gidiyomuş (28/98), gelyomuş (37/46), döğyomuş (29/13), yaşıyomuş (30/38), çalışıyomuş (30/36), yanyomuş (21/71), veryolarmış (73/76), çizyolarmış (21/109), kıalyolarmış (30/36).

bilmiyomuş (32/41), bilemiyomuş (37/46), okuyamıyomuş (38/11), almiyomuş (51/54)

2.1.5.4.2.2.3. Duyulan Geçmiş Zamanın Rivayeti

2.1.5.4.2.2.3.1. –mİş, -mUş Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Rivayeti:

Yöremiz ağzında duyulan geçmiş zamanın rivayet çekimi –mİş eki ile çok nadiren yapılmaktadır. Ve sadece üçüncü şahıslarda örnekleri görülmektedir.

yerleşmişmiş (21/50).

2.1.5.4.2.2.3.2. –İk, -Uk Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Rivayeti:

Yöremiz ağzında duyulan geçmiş zamanın rivayeti büyük bir çoğunlukla –İk eki ile yapılmaktadır. Yaygın olarak 3. kişilerde kullanılmaktadır.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-İkmlİşİm, -UkmUşUm, -İkmlİssİm, -UkmUssUm
Teklik 2. Kişi	-İkmlİssİn, -İkmlİssUn, -İkmlİşİn, -UkmUşUn -İkmlİssİñ, -İkmlİssUñ, -İkmlİşİñ, -UkmUşUñ
Teklik 3. Kişi	-İkmlİş, -UkmUş
Çokluk 1. Kişi	-İkmlİşİz, -UkmUşUz, -İkmlİşİk, -UkmUşUk
Çokluk 2. Kişi	-İkmlİssİnİz, -İkmlİssUnUz, -İkmlİşİnİz, -UkmUşUnUz -İkmlİssİñİz, -İkmlİssUñUz, -İkmlİşİñİz, -UkmUşUñUz
Çokluk 3. Kişi	-İklArmış, -UklArmış

gelikmiş (27/7), bitirilmiş (30/36), ölükmüş (72/36), yaptırılmış (53/66), katılmış (58/155), vurukmuş (11/109), dolukmuştu (34/179), veriklermiş (72/41).
götüme-yiklermiş (50/152).

2.1.5.4.2.2.4. Gelecek Zamanın Rivayeti

2.1.5.4.2.2.4.1. –AcAk Ekli Gelecek Zamanın Rivayeti:

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-AcAkmlşIm
Teklik 2. Kişi	-AcAkmlşIn, -AcAkmlssIn, -AcAkmlşİñ, -AcAkmlssİñ
Teklik 3. Kişi	-AcAkmlş
Çokluk 1. Kişi	-AcAkmlşIk, -AcAkmlşIk
Çokluk 2. Kişi	-AcAkmlşInIz, -AcAkmlssInIz, -AcAkmlşİñIz, -AcAkmlssİñIz
Çokluk 3. Kişi	-AcAkIArmş

geleceklermiş (4/241), çıkacakmış (4/241), örğeten olacaktı (32/54).

2.1.5.4.2.2.4.2. –IcI, -UcU Ekli Gelecek Zamanın Rivayeti:

Yöremiz ağızında çok büyük bir çoğunlukla gelecek zamanın rivayet çekimi –IcI eki ile yapılmaktadır.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-IcImşIm, -UcUmUşUm
Teklik 2. Kişi	-IcImşIn, -UcUmUşUn, -IcImssIn, -UcUmUssUn -IcImşİñ, -UcUmUşUñ, -IcImssİñ, -UcUmUssUñ
Teklik 3. Kişi	-IcImş
Çokluk 1. Kişi	-IcImşIk, -UcUmUşUk
Çokluk 2. Kişi	-IcImşInIz, -UcUmUşUnUz, -IcImssInIz, -UcUmUssUnUz -IcImşİñIz, -UcUmUşUñUz, -IcImssİñIz, -UcUmUssUñUz
Çokluk 3. Kişi	-IcIlArmş, -UcUlArmş

konducumuş (50/10), atıcımı (21/70), gelicimi (40/80), yapılcımı (49/43), gidicimi (73/136), pozulucumuş (49/43), gidicimissik (26/37), sorucularmış (1/2).

2.1.5.4.2.2.5. İstek Şeklinin Rivayeti:

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-AmIşIm, -AymIşIm, -AmIssIm, -AymIssIm
Teklik 2. Kişi	-AmIşIn, -AymIşIn, -AmIssIn, -AymIssIn -AmIşİn, -AymIşİn, -AmIssİn, -AymIssİn
Teklik 3. Kişi	-AmIş, -AymIş
Çokluk 1. Kişi	-AmIşIk, -AymIşIk, -AmIssIk, -AymIssIk
Çokluk 2. Kişi	-AmIşInIz, -AymIşInIz, -AmIssInIz, -AymIssInIz -AmIşİnIz, -AymIşİnIz, -AmIssİnIz, -AymIssİnIz
Çokluk 3. Kişi	-AlArMIş

söyleyelmış (m.d.), diyeymişim (m.d.), gelemissik (m.d.), yapamışın (m.d.), sulayamış (m.d.)

2.1.5.4.2.2.6. Şart Şeklinin Rivayeti:

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-sAmIşIm, -sAymIşIm, -sAmIssIm, -sAymIssIm
Teklik 2. Kişi	-sAmIşIn, -sAymIşIn, -sAmIssIn, -sAymIssIn -sAmIşİn, -sAymIşİn, -sAmIssİn, -sAymIssİn
Teklik 3. Kişi	-sAmIş, -sAymIş
Çokluk 1. Kişi	-sAmIşIk, -sAymIşIk, -sAmIssIk, -sAymIssIk
Çokluk 2. Kişi	-sAmIşInIz, -sAymIşInIz, -sAmIssInIz, -sAymIssInIz -sAmIşİnIz, -sAymIşİnIz, -sAmIssİnIz, -sAymIssİnIz
Çokluk 3. Kişi	-sAlArMIş

dinleselemiş (m.d.), uyusamış (m.d.), eşitsemiş (m.d.), yiyemişim (m.d.), biçsemissik (m.d.), dörsemissik (m.d.).

2.1.5.4.2.2.7. Gereklilik Şeklinin Rivayeti:

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-mAlImIşIm, -mAlIymIşIm, -mAlImIssIm, -mAlIymIssIm
Teklik 2. Kişi	-mAlImIşIn, -mAlIymIşIn, -mAlImIssIn, -mAlIymIssIn -mAlImIşİn, -mAlIymIşİn, -mAlImIssİn, -mAlIymIssİn
Teklik 3. Kişi	-mAlImIş, -mAlIymIş
Çokluk 1. Kişi	-mAlImIşIk, -mAlIymIşIk, -mAlImIssIk, -mAlIymIssIk
Çokluk 2. Kişi	-mAlImIşInIz, -mAlIymIşInIz, -mAlImIssInIz, -mAlIymIssInIz -mAlImIşİnIz, -mAlIymIşİnIz, -mAlImIssİnIz, -mAlIymIssİnIz
Çokluk 3. Kişi	-mAlIArImIş

getirmelimiş (m.d.), gitmelimisiniz (m.d.), kaldırmalımissım (m.d.), yapmalılarmış (m.d.)

2.1.5.4.2.3. Şart Birleşik Zaman

Şart birleşik çekimi “asıl fiil kiplerinin karşıladığı hareketi şart şeklinde ifade eder”⁴⁹⁷

2.1.5.4.2.3.1. Geniş Zamanın Şartı

Yöremiz ağızında geniş zamanın şartı, fiil tabanının üzerine geniş zaman eki, geniş zaman ekinden sonra şart birleşik kip eki ve en sona da iyelik kökenli kişi ekleri getirilerek yapılır. Bu açıdan STT ile farklılık göstermemektedir. Çokluk üçüncü kişi çekiminde, geniş zaman ekinden sonra gelen çokluk eki –lAr geniş zaman ekindeki –r’yi etkileyerek –rl- > -ll- gerileyici tam ünsüz benzeşmesine yol açar. –i unsurunun düşmediği durumlarda ise genellikle ünlü uyumlarına tâbidir. Geniş zaman olumsuzluk şeklinin şartında, -mAz eki kendinden sonra gelen –sA ekiyle birleşirken –zs- > -ss- gerileyici tam ünsüz benzeşmesi meydana gelir.

⁴⁹⁷ Muharrem Ergin, age., s. 321

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-IrsAm, -UrsAm, -ArsAm
Teklik 2. Kişi	-IrsAn, -UrsAn, -ArsAn -IrsAñ, -UrsAñ, -ArsAñ
Teklik 3. Kişi	-IrsA, -UrsA, -ArsA
Çokluk 1. Kişi	-IrsAk, -UrsAk, -ArsAk
Çokluk 2. Kişi	-IrsAnIz, -UrsAnIz, -ArsAnIz -IrsAñIz, -UrsAñIz, -ArsAñIz
Çokluk 3. Kişi	-IrlArsA, -UrlArsA, -ArlArsA -IllArsA, -UllArsA, -AllArsA

basarsan (7/163), sorallarsa (32/44), alıllarsa (50/40), gidersem (63/73), içersem (62/27), zannedersem (34/61), istersen (7/30), görsen (7/40), sürersen (33/64), gelirse (1/63), görüse (1/63), yeterse (7/130), bitirse (13/97), evlenirse (26/22), eskirse (41/51), dönerseniz (65/8), görsek (66/48), ğalırsak (68/5), bişirseñiz (9/40), severseniz (33/247), inerseñiz (50/8), giderseniz (65/7), görüllerse (3/138), gömdülerse (60/48).

kazandırmazlarsa (69/185), olmassa (11/26), almassan (32/152).

2.1.5.4.2.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı

Yöremiz ağzında şimdiki zamanın şartı, fiil tabanının üzerine şimdiki zaman eki, şimdiki zaman ekinden sonra şart birleşik kip eki ve en sona da iyelik kökenli kişi ekleri getirilerek yapılır. Bu açıdan STT ile farklılık göstermemektedir. Çokluk üçüncü kişi çekiminde, şimdiki zaman ekinden sonra gelen gelen çokluk eki -lAr geniş zaman ekindeki -r'yi etkileyerek -rl- > -ll- ünsüz benzeşmesine yol açar.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-yorsAm, -yosAm
Teklik 2. Kişi	-yorsAn, -yosAm, -yorsAñ, -yosAñ
Teklik 3. Kişi	-yorsA, -yosA
Çokluk 1. Kişi	-yorsAk, -yosAk
Çokluk 2. Kişi	-yorsAnIz, -yosAmIz, -yorsAñIz, -yosAñIz
Çokluk 3. Kişi	-yorlArsA, -yolArsA

veryosan (37/92), alyosan (73/71), istiyosan (7/99), diyosan (9/120), süryosa (33/104), istiyosa (41/88), gerekiyosa (43/24), gelyosa (62/42), istiyosanız (33/248), bilyosañız (6/100).

istemiyosa (63/52), inanmıyosam (14/95), söyleyemiyosam (14/93).

2.1.5.4.2.3.3. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Yöremiz ağızında görülen geçmiş zamanın şartı STT ile herhangi bir farklılık göstermemektedir. Ancak bazı durumlarda araya y ünsüzünün girdiği görülür.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-dIysAm, -dIsAm, -dUysAm, -dUsAm
Teklik 2. Kişi	-dIysAn, -dIsAn, -dUysAn, -dUsAn, -dIysAñ, -dIsAñ, -dUysAñ, -dUsAñ
Teklik 3. Kişi	-dIysA, -dIsA, -dUysA, -dUsA
Çokluk 1. Kişi	-dIysAk, -dIsAk, -dUysAk, -dUsAk
Çokluk 2. Kişi	-dIysAnIz, -dIsAnIz, -dUysAnIz, -dUsAnIz, -dIysAñIz, -dIsAñIz, -dUysAñIz, -dUsAñIz
Çokluk 3. Kişi	-dIlArsA, -dUlArsA

çektiysem (16/1339, öldüse (75/11), verdiyse (14/75), aldıysa (24/125), ulaştıysa (24/126), gömdülerse (60/48), sordularsa (32/42).

vermediyse (45/27), kesilmediyse (47/90), yapmadısam (23/112), yıkamadıysa (24/129), değiştirmedilerse (47/89), yapmadıkça (47/99).

2.1.5.4.2.3.4. Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı

2.1.5.4.2.3.4.1. -mİş, -mUş Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı:

Yöremiz ağızında -mİş ekli duyulan geçmiş zamanın şart çekimi STT ile bir paralellik göstermektedir. Yalnızca şart ekinin -mİş ekinden sonra gelmesiyle oluşan -şs- yapısı benzeşme ile genellikle -ss-’ye dönüşür.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-mİşsAm, -mİssAm, -mUşsAm, -mUssAm
Teklik 2. Kişi	-mİşsAn, -mİssAn, -mUşsAn, -mUssAn -mİşsAñ, -mİssAñ, -mUşsAñ, -mUssAñ
Teklik 3. Kişi	-mİşsA, -mİssA, -mUşsA, -mUssA
Çokluk 1. Kişi	-mİşsAk, -mİssAk, -mUşsAk, -mUssAk
Çokluk 2. Kişi	-mİşsAnIz, -mİssAnIz, -mUşsAnIz, -mUssAnIz -mİşsAñIz, -mİssAñIz, -mUşsAñIz, -mUssAñIz
Çokluk 3. Kişi	-mİşlArsA, -mUşlArsA

yapmışsan (7/123), konuşsa (30/51).

2.1.5.4.2.3.4.2. –Ik, -Uk Ekli Duyulan Geçmiş Zamanın Şartı:

Yöremiz ağzında duyulan geçmiş zamanın şart çekimi genellikle –Ik eki ile yapılmaktadır.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-IksAm, -UksAm
Teklik 2. Kişi	-IksAn, -UksAn, -IksAñ, -UksAñ
Teklik 3. Kişi	-IksA, -UksA
Çokluk 1. Kişi	-IksAk, -UksAk
Çokluk 2. Kişi	-IksAnIz, -UksAnUz, -IksAñIz, -UksAñUz
Çokluk 3. Kişi	-IkI ArsA, -UkI ArsA

alıksa (70/140), yetişikse (47/93), deñişikse (73/77), tutuksa (33/155), yapıksanız (49/62), gidiklerse (30/44).

bitmeyikse (21/134).

2.1.5.4.2.3.5. Gelecek Zamanın Şartı

2.1.5.4.2.3.5.1. -AcAk Ekli Gelecek Zamanın Şartı

Yöremiz ağzında –AcAk ekli gelecek zamanın şartı, fiil tabanın üzerine –AcAk gelecek zaman eki, bu ekten sonra şart birleşik kip eki ve sona da kişi ekleri getirilerek yapılır. Bu açıdan STT ile bir farklılık söz konusu değildir. –AcAk eki ile

yapılan gelecek zamanın şart çekimi genellikle STT tesirinde kalan kişilerde görülmektedir. Derlediğimiz metinlerde sadece bir örneğe rastladık.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-AcAksAm
Teklik 2. Kişi	-AcAksAn, -AcAksAñ
Teklik 3. Kişi	-AcAksA
Çokluk 1. Kişi	-AcAksAk
Çokluk 2. Kişi	-AcAksAnIz, -AcAksAñIz
Çokluk 3. Kişi	-AcAklArsA

çıkacaksa (24/13).

2.1.5.4.2.3.5.2. -IcI, -UcU Ekli Gelecek Zamanın Şartı

Yöremiz ağızında gelecek zamanın şart çekimi genellikle -IcI, -UcU ekleri ile yapılmaktadır.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-IcIsAm, -UcUsAm
Teklik 2. Kişi	-IcIsAn, -UcUsAn, -IcIsAñ, -UcUsAñ
Teklik 3. Kişi	-IcIsA, -UcUsA
Çokluk 1. Kişi	-IcIsAk, -UcUsAk
Çokluk 2. Kişi	-IcIsAnIz, -UcUsAnIz, -IcIsAñIz, -UcUsAñIz
Çokluk 3. Kişi	-IcIlArsA, -UcUlArsA

konuşucusan (34/151), sürdürücüsən (33/102), sürücüsən (33/103), edicisen (36/96), vericisen (73/39), yapıcısıñ (9/39), tatlandırıcısən (9/42), gidiciseniz (53/64), yazıcısıñız (36/194), alıcısıñız (36/194).

olmayasañız (36/194).

2.1.5.4.2.3.6. Gereklilik Şeklinin Şartı

Gereklilik şeklinin şartı genellikle STT etkisinde kalan kişilerce kullanılmaktadır. Ancak biz derlediğimiz metinlerde bu çekimin örneğine rastlayamadık.

KİŞİ	ZAMAN EKİ VE KİŞİ EKLERİ
Teklik 1. Kişi	-mAlIysAm
Teklik 2. Kişi	-mAlIysAn, -mAlIysAñ
Teklik 3. Kişi	-mAlIysA
Çokluk 1. Kişi	-mAlIysAk
Çokluk 2. Kişi	-mAlIysAnIz, -mAlIysAñIz
Çokluk 3. Kişi	-mAlIlArsA

2.1.6. FİİLİMSİLER

Fiilimsiler dile anlatım gücü zenginliği ve kıvraklık sağlamanın yanında anlatılmak isteneni kısa yoldan anlatma olanağı sağlayan, yan cümle kurabilen, bağlaçların yerine geçebilen dil bilgisel unsurlardır.⁴⁹⁸ Gramer kitaplarına bakıldığı zaman fiilimsilere verilen adların birbirinden farklı olduğu ve eklerin farklılıklar gösterdiği görülür.

Fiil kelimesinden benzerlik ve gibilik ifade eden –imsi ekiyle türetilmiş olan fiilimsi⁴⁹⁹ terimine karşılık farklı türkologların farklı tanımları vardır.

Türkçe Sözlükte “*olumsuzu yapılan ve tümleç alabilen mastar, sıfat-fiil, zarf-fiil gibi türleri bulunan fiilden türemiş şekillere verilen ad, eylemsi*”⁵⁰⁰ şeklinde bir tanım mevcuttur. Tahsin Banguoğlu “*yatık fiiller*”, Vecihe Hatiboğlu “*eylemsi*”⁵⁰¹ Doğan Aksan “*eylemsi*”⁵⁰² terimlerini kullanmaktadırlar. Fiilimsiler için Hatiboğlu, “*olumsuzu yapılan, tümleç alan, fakat eylem çekimine girmemiş bulunan sözcük*” tanımını⁵⁰³; Ahmet Topaloğlu, “*fiilden türetilen, ancak çekime girmeyip yalnız olumsuzu yapılabilen fiil ismi, isim-fiil ve zarf-fiilin ortak adıdır*” tanımlarını yapmışlardır. Tahsin Banguoğlu, “*Fiilleri, dilde kullanılışları yönünden göz önüne aldığımızda zaman bunların özellikle Türkçede iki yönlü işe yaradıklarını görürüz*” diyerek, çekimli ve çekimsiz fiillerden bahseder. Eserin daha sonraki sayfalarında

⁴⁹⁸ Nesrin Bayraktar, *Türkçede Fiilimsiler*, TDK Yay., Ankara 2004, s. 3

⁴⁹⁹ Muharrem Ergin, age., s. 171

⁵⁰⁰ Türkçe Sözlük, TDK Yay., Ankara 1998, s. 785

⁵⁰¹ Vecihe Hatiboğlu, *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 1982, s. 54

⁵⁰² Doğan Aksan, *Sözcük Türleri*, TDK Yay., Ankara 1983, s. 263

⁵⁰³ Vecihe Hatiboğlu, age., s. 54

çekimsiz fiil dediği bu şekillerin özelliklerine yer verirken “*bunlara işleyişleri bakımından yatık fiiller diyoruz. Yatık fiiller kişi ekleri almazlar. İyelik eki alanları vardır. Tamamlanmamış bir yargıya yüklem oldukları için bitmemiş fiil adını da alırlar. Dilde ad, sıfat ve zarf işleyişinde bulunma vasıfları onları öbür fiil üremelerinden ayırır.*”⁵⁰⁴ açıklamalarına yer verir.

Bu tarif ve açıklamalardan hareketle fiilimsi terimiyle belirtilen özel fiil şekilleri hakkında Ahad Üstüner şu açıklamayı yapar. “*fiilimsiler, fiillerin isim şekilleridir. Hareket kavramı taşıyabilirler, ancak çekimli fiiller gibi şahıs ekleri alarak bağımsız bir cümlede yüklem olmazlar. İsim gibi ‘imek’ yardımcı fiilini alarak yüklem olabilirler. Hiç değişmeyen zarf-fiiller dışındaki fiilimsiler, mastar ve sıfat-fiiller iyelik eki alabilirler. Fiilimsi kavramıyla cümlede ortaya çıkan, kalıcı olmayan isimler kastedilir. Bunlardan mastarlar ve sıfat-fiiller birbirine daha yakındır. Sıfat-fiiller zaman kavramı taşımakla mastarlardan ayrılırlar. Zarf-fiiller ise yüklem olamaz ve iyelik eki alamazlar.*”⁵⁰⁵

Fiilimsiler; çoğu zaman bağlaç kullanılmadan ve anlatım bölünmeden yan cümle kurarak birleşik ve girişik cümleler oluştururlar. Bu daha çok zarf-fiil ve sıfat-fiillerle sağlanır. İsim-fiillerin ve sıfat-fiillerin, ad tamlamasında yer alabilmek gibi adlara yaklaşan yönleri de vardır. İsimleşmiş sıfat-fiiller, isimler gibi isim tamlamalarında kullanılabilirler.

2.1.6.1. İSİM-FİİLLER

Türkiye Türkçesinde; fiillere –mAk, -İş, -mA ekleri getirilerek yapılan ve fiillerin adını gösteren dil bilgisel yapılara isim-fiil denir.⁵⁰⁶

Türkçe Sözlüğün mastar maddesinde “*fiilin –mAk veya –mA ekleri alan ve isim gibi kullanılan şekli*”tanımı yapılmıştır. Dil bilgisi kitaplarının bazılarında isim-fiil ekleri fiilden isim yapma ekleriyle birlikte verilmektedir. Biz fiilden isim yapan ekler arasında da saydığımız söz konusu eklerden burda da bahsetmeyi uygun gördük.

Hacıeminoğlu isim-fiil başlığı altında, “*isim-fiil, fiilin ad şekli, yani kılış, durum veya oluşun adıdır. Bunun için fiilleri ad fiillerden biri ile anarız. İsim-fiilin bu*

⁵⁰⁴ Ahad Üstüner, *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, TDK Yay., Ankara 2000, s. 8

⁵⁰⁵ age., s. 9

⁵⁰⁶ Nesrin Bayraktar, age., s. 7

*çeşidine mastar (infinitif) adını veririz. Türkçede –mA, -mA, -Iş ekleriyle yapılan üç türlü isim-fiil vardır.*⁵⁰⁷ şeklinde bir tanım yapar. Zeynep Korkmaz isim-fiil terimini “*fiillerin karşıladıkları hareketleri şahıs ve zamana bağlı olmadan gösteren fiillerdir*” şeklinde izah etmektedir.⁵⁰⁸ Saadet Çağatay ise konu ile ilgili şu açıklamayı yapar: “*isim-fiil tasrif edilebilen, iyelik eki alan, predikat olabilen zamana bağlı olmayan haber isimleridir.*”⁵⁰⁹ Güner Gülsevin ise isim-fiil eklerini “Tür Değiştirici Ekler” başlığı altında ele almıştır.⁵¹⁰

İsim-fiiller hareket isimleridir. Zaman kavramı taşımazlar. Çekimli fiiller gibi şahıs ekleri almazlar. İsim oldukları için iyelik ekleri de dahil, bütün isim çekim eklerini alabilirler. Cümlede özne, nesne, tümleç olabilirler. İsimler gibi ek fiille cümlede yüklem olabilirler. Diğer fiilimsiler gibi yan cümlede yüklem olarak, özne, nesne, tümleç alabilirler. Zaman kavramı taşımaksızın bir ismi hareket vasfıyla nitelendirebilirler. Bazen kalıplaşma yoluyla yeni kelimeler oluşturdukları için yapım ekleriyle benzerlik gösterebilirler.⁵¹¹

1) –mA:

Fiilin kılış adı olarak soyut bir kavramı karşılar. Kavram ismi oluşturur. Bunların yanında kalıplaşmış birleşik kelimeler oluşturur.

şeytan daşlamaya gettik (48/34), bahçe kazdırmaya gönderdiler (69/23), yakmaya çalışıyoğ (72/2), onu sulamaya vele suy yōğ (74/21), yapmaya çalıştılar (4/256), dolma bişirmiş (11/61), bişme yoğurdu (54/58), burda doğma, burda böyüme, burda yetişme (63/32), oğuma yazma var (70/87), tanışma, añaşma, karar vermek (30/59), kırmasını yapıcısıñ (9/38).

2) –mAcA:

-mA isim-fiil üzerine eşitlik hâli getirilerek oluşturulan bu ek, bazı türkologlar tarafından fiilden isim yapan ekler içerisinde ele alınmıştır. Öztürk ise isim-fiil başlığı altında inceler. Bunun sebebini ise ekin isim-fiil işlevinde

⁵⁰⁷ Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1991, s. 66

⁵⁰⁸ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 109

⁵⁰⁹ Saadet Çağatay, “*Eski Osmanlıcada Fiil Müştakları*”, DTCF Dergisi, C. 5, S. 1, Ankara 1947, s. 352-368

⁵¹⁰ Güner Gülsevin, “*Türkçede Sıradışı Ekler ve Eklerin Tasnif-Tanımlama Sorunu Üzerine Düşünceler ve Uşak İli Ağzı Örneği*” V. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri (20-26 Eylül), TDK Yay., Ankara 2005, s. 1267-1283

⁵¹¹ Ahad Üstüner, age., s. 11

kullanıldığını söyleyerek izah eder. verdiği örnekler ise Yayladağı ilçesinden derlediği metinlerdendir.⁵¹²

köşe kapmaca (43/33), kâle dikmece (43/34).

3) –mAk:

Geçici fiil isimleri oluşturur. Kavram ismi oluşturur.

ekmek (46/8), getmek İazım (47/25), yemek yapallar (52/36), çekmek kağık (61/42), görmek ister mi (69/62), petrol ofisine girdirmek istiyolar (70/30), yaşamak eyi (75/112), savunmak uçun yazmış (21/89), onnarın yanında oturmak zorunda ğalır (24/116), çaķmak daşı derik (34/127).

4) –İş / -Uş:

Ekin geçici fiil ismi oluşturma görevi vardır. Bunun yanında kavram isimleri yaptığı da görülür.

ilk çıkışında (5/55), gelişim gidişim on beş gün sürdü (34/29), söz geliş (30/129).

2.1.6.2. SIFAT-FİİLLER

Türk dilinin yapısını inceleyen eserlerin büyük bir kısmında sıfat-fiil terimi kullanılır. Bununla beraber dil bilgisi terimlerimizde görülen farklılıklar bu terim için de söz konusudur. Türkçede sıfat-fiille ilgili yapılmış en önemli bağımsız çalışmalardan birisi Kemal Eraslan'ın “*Eski Türkçede İsim-Fiiller*” adlı eseridir. Kemal Eraslan eserinde isim-fiil terimini kullanır ve dil bilgisi terimlerimizde bir karışıklık bulunduğunu kaydederek, alışılmış terimleri tercih ettiğini belirtir. Bu terimle ilgili olarak da “*isim-fiillerin sıfat olmaları, onların çeşitli fonksiyonlarından biridir. Hâl, iyelik ve çokluk eki almaları, edatlara bağlanmaları onların kelime çeşidi bakımından isim olduklarını gösterir. Bu nedenle sıfat-fiil terimini kullanmaktan kaçındık*” açıklamasını yapar.⁵¹³ Sıfat-fiil yerine kullanılan bir terim de “*ortaç*” terimidir. Vecihe Hatiboğlu “*ortaç*” terimini kullananlardandır.⁵¹⁴ Buna karşılık “*sıfat-fiil*” teriminin daha yaygın olduğu görülmektedir. Türkçenin yapısı ile ilgili değerli çalışmaları bulunan Zeynep Korkmaz, Tahsin Banguoğlu, M. Kaya Bilgegil, Tuncer Gülensoy, Efrasiyap Gemalmaz, Turgut Günay ve daha bir çok

⁵¹² Öztürk Jale, age., s. 224

⁵¹³ Ahad Üstüner, age., s. 15

⁵¹⁴ Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Ekleri*, TDK Yay., Ankara 1981, s. 41

araştırmacı “*sıfat-fiil*” terimini kullanmaktadır. Muharrem Ergin ise umumiyetle “*partisip*” terimini kullanır.⁵¹⁵

Türkçe Sözlükte sıfat-fiiller maddesinde “*fiilden –An, -r, -AcAk gibi eklerle türetilmiş isim ve sıfat görevinde kullanılan kelimeler, ortaç, partisip*” açıklaması yapılmıştır. Hacıeminoğlu isim-fiiller (ad-fiiller) başlığıyla “*fiilin zamana bağlı olarak kavramını sıfatlaştıran bir şekildir. Zaman anlatımı taşımaları yönünden isim-fiillerden ayrılırlar*” şeklinde izah eder.⁵¹⁶ Ergin partisipler başlığı altında “*partisipler nesnelerin hareket vasfını karşılayan fiil şekilleridir. Hareket ve zaman ifade ederler. Asıl isimlerden farkı nesneyi hareketine göre adlandırması ve ifade etmesidir. Fiil kök veya gövdeleri bu şekillere girerek nesneleri hareketleri ile ifade ederler. Onun için partisiplere fiilin isim şekilleri kısaca isim-fiil diyebiliriz*”⁵¹⁷ tanımını yapmıştır.

Yöremiz ağızında görülen başlıca sıfat-fiil ekleri şunlardır:

1) –AcAk:

-AcAk sıfat-fiil eki, üzerine iyelik eki alarak sıfat tamlamasının tamlayanı olabilme özelliği ile diğer sıfat-fiil eklerinden farklıdır.

yavrulayacak zaman (13/26), vurulacak yer kalmayık (56/28), alacak para yök (58/91), yapacak bişe yok evde (58/118), yatacak yer yok (67/52), köyden geçecek kaçakçı (28/59), kendini idere edecek olyo (36/65), ziyaret edecek yerleri gezdik (48/27), gelecek zamannar bu zamannarmış (58/113), dönecek yer yok (65/11).

Bunun yanında nitelediği isim unsuru düşer, ismin görevini üstlenir. Bu durumda ismin alması gereken çekim eklerini de alır.

vefet edeceği zaman (72/105), ceviz çıkacağı zaman (7/137), bunun yapılacağı iş (36/242), varacağın koca (37/122).

İsimleşerek edatla birlikte edat grubu oluşturur.

tüccarın alacağı kadar (55/41), avcılık yok denecek kadar (14/40).

Kalıplaşarak kavram ismi türetir.

yeyecek (53/21), içecek (m.d.), geyecek (67/55), oyacak (69/129).

⁵¹⁵ age. s. 16

⁵¹⁶ Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1991, s. 163

⁵¹⁷ Muharrem Ergin, age., s. 315

2) –An:

Geniş zaman sıfat-fiil eki olan –An yöremiz ağzında STT ile aynı işlevlerde kullanılır. Sıfat tamlamasının tamlayanı olur. Sıfat tamlamasının isim unsuru düşünce, ismin görevini üstlenir. İsmi görevini üstlenince ismin aldığı çekim eklerinin alır. İsmi görevini üstlenerek edat grubu oluşturur.

yapılan yer bitmiş (3/107), ileri gelen bir adam (21/87), ölen kişiyi (24/166), mihir denilen (24/148), giden gelen (23/170), pompayla verilen şeyi (36/232), para takan olur (7/113), zarar veren şeye (44/38), oraları gören adam (61/62), getiren gönderen saolsun (4/10).

3) –AsI:

Gelecek zaman ifade eden bu sıfat-fiil eki yöremizde işlek bir ektir. Alkış ve kargışlarda –AsI sıfat-fiil eki, -cA eşitlik ekiyle genişlemiş ve kalıplaşmış bir şekilde kullanılır. Ekin kadar edatına bağlanarak kullanılışına da çok nadir olarak rastlanılmaktadır. Bölgemizde “-AsI+iyelik eki+gel” yapısı istek anlamı yüklenerek kullanılmaktadır.

tükenesi yök (40/59), kıt çekesice (37/163), gidesiye kader (m.d.), yüzüne it işiyesice (m.d.), kıran giresice (m.d.), geberesiceler gelmeyikler (m.d.).

4) –Dık:

-AcAk sıfat-fiil eki gibi üzerine iyelik eki alarak sıfat tamlamasının tamlayanı olabilme özelliğine sahiptir. Nitelediği isim unsuru düşer, ismin görevini üstlenir. Bu durumda ismin alması gereken hâl eklerini de alır. İsimleşerek edatla birlikte edat grubu oluşturur.

istendikten soğna (7/27), askerden geldikten keri (41/76), vurduğu vurduk (75/54), kurulduğu zaman (6/60), bunları sorduğun zaman (7/190), doğduğunca yazdırıyo (19/96), arvadın oynadığını görmesin diye (22/36), bayrak kaldırıldığı gün (24/19), köye vardığı zaman (24/26).

5) – IcI:

Metinlerde ikinci bir gelecek zaman eki gibi görülen bu ekin seyrek olarak sıfat-fiil görevi ile de kullanıldığı örnekler çok nadir olarak tespit edilmiştir.

bu yere gelici yoktudu (45/42), adamnar içinde görükücü dellerdi (66/54), tirefe gelici filen diyolardı (51/42), çıkıcı dellerdi (66/55), oy kullanıcı adamnar (4/165), boşaycı seni dedi (10/98), gidici gelici dedi (23/173).

6) –Ik / -Uk:

Yöremiz ağzında geçmiş zaman çekiminde kullanılan –Ik / -Uk eki, geçmiş zaman sıfat-fiil olarak da kullanılmaktadır.

ordan geçirişik der anam (6/81), araba gelik dedi (6/109), yeni bişik kimi (22/65), götürük getiriyolar (28/71), seni görük kimiyim (76/11), öldürük demiş (16144), böyle yanık gidiyo (40/122), ısınık suy göyuyon (69/123).

7) –mAz:

Geniş zamanın olumsuzunu ifade eden bu sıfat-fiil eki de yöremizde kullanılan eklerdendir.

doğulmaz dedi (47/67), iş bilmez, güc bilmez diyo (73/145), ahlaklarını beğenmez vermezdik (3/127), elini yaçar yakmaz şeyle banağını vuryosun (9/52), yağmırdan kardan kaçmaz diyo (9/90), utanmaz fitne adam dedim (12/43).

8) –mİş / -mUş:

Geçmiş zaman ifade eden bu sıfat-fiil eki yöremizde de kullanılır.

yetişmiş adamnar (40/123), o affedilmiş men'anda (24/114), çocuk aklı ermemiş görülür (24/167).

2.1.6.3. ZARF-FİİLLER

Yüklemin hareketini zaman, miktar, tarz, sebep gibi çeşitli yönleriyle sınırlandıran veya izah eden zarf-fiiller, değişik fonksiyonlarda bulunmadıkları, yalın hâlleriyle kullanıldıkları için, sıfat-fiiller gibi tanımlanmaları zor olmayan fiilimsilerdir. Pek çok araştırmada zarf-fiil terimi kullanılmakta ve terim böylece bir yaygınlık kazanmış bulunmaktadır. Bununla beraber zarf-fiil terimine karşılık “ulaç” teriminin veya “bağ fiil” teriminin kullanıldığı da görülür.⁵¹⁸ Zeynep Korkmaz “*cümlede yüklemnin anlamını çeşitli yönlerden etkileyen, fiilden bazı eklerle yapılmış, şahıs ve zaman belirtmeyen zarf görevindeki kelime*” tanımını yapar.⁵¹⁹ Ahmet Topaloğlu da zarf-fiilleri “*şahıs ve zaman belirtmeden soyut bir hareket kavramı*

⁵¹⁸ Ahad Üstüner, *Anadolu Ağzlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, TDK Yay., Ankara 2000, s. 12

⁵¹⁹ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 2007, s. 178

ifade eden fiilimsi” diye tanımlar.⁵²⁰ Efrasiyap Gemalmaz ise “*bir hareket veya oluşu diğer bir hareket veya oluşla belirlemek için kullanılan zarf-fiillerin bir vasıflayıcı olmalarına rağmen kullanılışlarında sıfatlardan, dolayısıyla isimlerden ayrılığı kolayca görülür. bunların bir kısmının bu anlamı kazanmaları için yardımcı kelime ve kuruluşlara ihtiyacı vardır*” şeklinde açıklamalarda bulunur.⁵²¹ “Hâl ve Gerundium Ekleri” başlığı altında zarf-fiillere yer veren Muharrem Ergin “*bir hareket yapılırken nasıl hareket edildiğini, o hareketin nasıl yapıldığını veya olduğunu belirten ikinci derecedeki yardımcı ve hükümsüz hareketi ifade eden şekillerdir*” tanımıyla “*gerundiumlar şahsa ve zamana bağlanmayan mücerret bir hareket hâli karşılırlar*” izahını yapar.⁵²²

Zarf-fiiller, fiilden eklerle türetilmiş, zarf veya bazen de bağlaç olarak kullanılan kelimelerdir. Birleşik fiiller de kurarlar. Zarf olarak temel cümledeki yüklemnin hareketini hâl, sebep, zaman, ölçü gibi yönlerden yalnız başlarına veya yan cümlelerin yüklemi olarak, yan cümlede bulunan ve kendisine bağlı diğer kelimelerle birlikte belirlerler. Bazen de bağlaç görevi ile karşımıza çıkmaktadır. Zaman kavramı taşımazlar. Çekim kabiliyetinden mahrumdurlar. İyelik ekleri almazlar.⁵²³

1) –A:

Ek yöremiz ağızında genellikle ikilemeler kurarak kullanılır. Bunun yanında tasvirî birleşik fiillerde yardımcı fiille temel fiili birbirine bağlar.

gele gele (12/23), çüt süre süre (23/35), harp ede ede iflahı kesildi (75/68), göz göre göre (31/22).

2) –AlI:

Belirli bir süreç bildirir. Aynı fiilin bilinen geçmiş zamanı ile ikilemeler kurar.

ne tāmır oluḡ o yapılalı dedi (57/37), doğdum doğalı böyleyim (32/10), doğdum doğalı yaşıyom (48/5), doğdum doğalı ḡar sabunu ḡullanırım (60/11), ottuz sene oluḡ öleli (8/31), babam bura geleli (8/80), kırḡ sene oldu evleneli (21/54).

⁵²⁰ Ahmet Topaloğlu, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Yay., İstanbul 1989, s. 166

⁵²¹ Efrasiyap Gemalmaz, age., s. 339

⁵²² Muharrem Ergin, age., s. 338

⁵²³ Ahad Üstüner, age., s. 13

3) –ArAk:

Yöremiz ağzında ek genellikle ol- fiili ile birlikte kullanılır. durum anlamı ile eklendiği fiili kendisinden sonra gelen fiile bağlar. Bunların yanında ikilemeler kurduğu da görülür.

işçi olarak çalışyolardı (14/12), uyuyarak günnerimiz var (20/50), aba güleşi olarak geçer (24/28), çalışarak şurda burda yaşayık gelyok (34/35), arvadını istemeyerek aldı (10/99), yürüyerek görüller (32/30), gelini öğerek öğerek yakardık kınayı (22/90).

4) -dİğİmcA:

-dlk sıfat-fiil eki + iyelik eki + eşitlik hâli eklerinin birleşmesiyle oluşmuştur. onu gördüğümce dedim (m.d.), duyduğumca bura geldim (m.d.).

5) –dİlkCA:

Yöremiz ağzında yaygın olarak kullanılır.

kıynadıkça köpüğünü alır atarsın (9/63), geldikçe döndü (40/119), yürüdükçe arğıyo (47/42), güleş oldukça olur (24/8),

6) –dİksİrA:

Yöremiz ağzında oldukça yaygın olarak kullanılan şekil –dİlkÇA zarf-fiiliyle aynı görevde kullanılır.

dünyalar durduksıra durasın (54/115), ileç verdiksıra (72/126).

7) –dİ mİ / -dU mU / -dİ mİydİ / -dU mUydU:

Görülen geçmiş zamanın soru şekliyle görülen geçmiş zamanın hikâyesinin soru şekli, yöremizde çoklukla –İncA / -UncA göreviyle şart bildirerek zarf-fiil olmaktadır.

yağmır yağdı mı elektirikler gider gelir (5/67), çocuğun olmadı mı 'ya (10/98), nişanlılandı mı bir kız (17/54), yetemedi mi vuryo (40/54), yaş getti mi hepsi gözünden çıkar (63/69).

8) –İ / -U:

Yöremiz ağzında zarf-fiil tekrarlarında ve birleşik fiil yapımında işlek olarak kullanılır. Bu konuda STT ile yöremiz ağzı arasında ufak tefek farklılıklar söz konusudur. STT’de –A zarf-fiili alan bazı kelimeler yöremiz ağzında –İ / -U zarf-fiil ekini almaktadır. Tezlik birleşik fiilinin kuruluşunda ver- fiilini de temel fiile bağlar. STT’den farklı olarak da bil- fiili ile birleşik fiil kurar.

bağırı bağırı (31/18), bağırı çağırı apentis ameliyetini oldum (34/156), cebine koyuversin (36/69), şura duruver şeyle (50/15), namaz kılılbilirsin dedi (73/97), ne bi çıtıf yiyebiliyon (33/127).

9) –Ik / -Uk:

Yöremiz ağzında zarf-fiil olarak kullanılışı oldukça yaygınlık gösterir. Bu yapının Denizli, Aydın ve Antalya yörelerinde de aynı görevde kullanıldığını bilmekteyiz.⁵²⁴ Söz konusu ek aynı işlevle Adana yöresinde de kullanılmaktadır.⁵²⁵ Yöremiz ağzında ek, durum anlamında zarflar oluşturarak sonraki fiilin anlamını tamamlar. Süreklilik birleşik fiilinde yardımcı fiille temel fiili birbirine bağlar. İkilemeler kurar.

kendi alık gidici (58/80), savışık gidiyo (73/18), kırık gelikler mi (69/104), yaşayık gelyok (34/33), yapıık satıyo (35/60), gelinneri gezdirik getirik dıkyolar eve (7/126).

10) -In / Un:

Yöremiz ağzında kullanılan STT'den farklı olan bir ektir. Ek ile ilgili olarak Öztürk, Hatay ağzında sadece Yayladağı yöresinde bu eke rastladığını belirtir.⁵²⁶

götün götün git (m.d.), arkan arkan gel (m.d.).

11) –IncA / -UncA:

Yöremiz ağzında oldukça sık kullanılan bir zarf-fiil ekidir. Ekin –ç’li şekillerine nadiren de olsa yöre ağzında rastlanılmaktadır. Zaman anlamı ile eklendiği fiili kendisinden sonra gelen fiile bağlar. Edat grubunun isim unsurunu oluşturur.

borozannarı çalınca duyardık (48/42), kaynayınca içine koyon (50/211), ora gidince kötü oluık (54/98), geçinmeyince arııldılar (64/31), büyüklüğünce gelir (73/41), kapıyı duyunca geldi (16/118), vurunca kağamadım (75/89).

12) –Ip / Up:

STT’de kullanım sıklığı en fazla olan zarf-fiil ekidir. Hatay ağzında ise aynı işlev için –Ik / -Uk eki de kullanıldığı için –Ip / Up zarf-fiilinin kullanım sıklığı

⁵²⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. (Ahmet Buran, “–Ik Ekinin Anadolu Ağızlarında Kullanılışı”, TDAY Belleten 1994, s. 11-18; Jale Öztürk, “Antakya Ağzında –k ve –şkAn Eklerinin Kullanımı”, Türk Dili Dergisi, S. 654, s. 532

⁵²⁵ Faruk Yıldırım, age., s. 306

⁵²⁶ Jale Öztürk, *Hatay Ağzı*, Karahan Kitabevi, Adana 2009, s. 237

STT'deki kadar fazla değildir.⁵²⁷ Durum işlevi ile eklendiği fiili temel fiile bağlar. Bunun yanında ikilemeler kurar.

istediği zaman gidip gelyo (14/112), istediğini alıp giyemen (17/126), dağılık gidiyo (21/101), devam edip gidiyo (34/52), küreğe toplayıp damlatıverisin (44/40), m' aşını ırhat ırhat alıp yiyo (73/130), allah düşürüp de el ayak gözletmiye (25/1).

13) –İşkAn:

Yöremiz ağzında oldukça sık karşımıza çıkan bir yapıdır. STT'deki –ArAk zarf-fiili ile aynı görevde kullanılır.

ben gelin olduşkan keri (45/23), örğetmen olduşkan (45/82), hizmet eri 'oluşkan (60/22), ne kadar 'yuğuruşkan o kadar güzel olur (69/100), hamza deresine 'gelişken (15/90), bura gelişkenek (20/25), asıya verişkene kuruttular (60/61), soyismini görüşken (41/58).

14) –kAn:

Ek fiilin eki olması sebebiyle diğer fiilimsilerden farklı olarak çekimli fiillere ve isimlere gelebilme özelliğine sahiptir. STT'de dil uyumuna aykırılık gösterirken yöremiz ağzında çoğu zaman uyuma girmektedir.

çamaşırları yıkarken (44/60), geri giderken (47/51), alay göçerken, ordan kağārkan bir baş çavışın aylesine hizmet eri oldum (60/21), büyüğü durmuşkan güççüğünü veremem (10/70), gece okuluna çalışırkan okuduk (66/66), biçin biçerken doğdu (70/105), götürüken üç daş attı (75/83).

15) –kAnA:

–kAn zarf-fiil eki üzerine yönelme hâli eklenmesiyle oluşan bir birleşik yapıdır. –kAn eki ile aynı görevdedir.

tarlaya giderkene gördüm (m.d.), dağdan gelirkene oluk (m.d.).

16) –mAdAn:

Ekin yöremiz ağzındaki kullanımı STT ile aynıdır.

çekdimeden bişiriyon (50/232), yerine getirmeden alçıyı koymam (69/46), selem vermeden geçdin (69/20), eskere getmeden everdik (73/171), emmeden ezen

⁵²⁷ Jale Öztürk, age., s. 234

ökunur (23/16), görevli ulaşmadan sopayı alan gitti (24/120), habarı olmadan geçemezdi (28/60), durmadan allah derim (69/170)

19) -r...mAz:

Geniş zamanın olumlusu ve olumsuzunun ikilemeli olarak kullanılması ile oluşan bir yapıdır.

gelir gelmez (34/81), selem verir vermez deyim (m.d.), eve varır varmaz otudum (m.d.), duyar duymaz koşuk (m.d.).

2.1.7. EDATLAR

Arapça bir kelime olan *edat* “alet, vasıta” demektir. Onun gramerdeki mana ve yerini tespit ederken bu asıl manasını göz önünde bulundurmak gerekir. Nitekim bir gramer unsuru olarak da “*edatlar tek başlarına manaları olmayıp, ancak cümledeki diğer kelime ve kelime grupları arasında çeşitli münasebetler kurmaya yarayan alet sözlerdir.*”⁵²⁸ Edatlar yalnız başlarına anlamları olmayan isim ve isim soylu kelime ile kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan, gramer bakımından onlara hakim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlenin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözlerdir.⁵²⁹ Edatlar, çekime girmeyen donmuş ve kalıplaşmış sözlerdir denilebilir. Dilimizde edatlar isimler ve fiiller yanında fakat onlardan farklı bir nitelikteki kelime grubudur. “*Edatları gerek dilin bütünü içinde, gerekse gramer unsuru olarak cümle içinde isim ve fiillerden ayıran iki önemli özellik vardır: 1.) Tek başlarına bir anlamlarının olmaması. 2.) Çekime girmemeleri*”⁵³⁰

İsim ve fiiller arasında çeşitli münasebetler kuran edatlar, görevlerine göre ünlem edatları, bağlama edatları ve son çekim edatları olmak üzere üç çeşittir.⁵³¹ Yöremiz ağzında özellikle edatların kullanımında STT’ye göre bir takım farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıklardan biri, STT’de kullanılan edatların yöremiz ağzında farklı telaffuz edilişleridir. İkinci fark ise, STT’de kullanılmayan edatların yöremiz

⁵²⁸ Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*, TDK Yay., Ankara 1992, s. V

⁵²⁹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, TDK Yay., Ankara 2007, s.1052

⁵³⁰ Necmettin Hacıeminoğlu, age., s. V

⁵³¹ Edatların tasnifinde M. Ergin’in tasnifini benizseddiğimiz için, birçok dil bilgisi kitabında “ünlem”, “bağlaç” ve “edat” diye ayrı ayrı sınıflandırılan görevli kelimeleri, “*Edatlar*” ana başlığı altında “*Ünlem Edatları*”, “*Bağlama Edatları*” ve “*Son Çekim Edatları*” alt başlığında ele aldık.

ağzında kullanılmasıdır. Bahsi gelen bölümlerde bunlar ayrıntılı olarak izah edilecektir.

2.1.7.1. ÜNLEM EDATLARI

Genellikle tek başına anlamı olmayan, ancak seslenmeleri; korku, sevinç, şaşkınlık, acıma gibi ruh hallerini; yasaklama, tasdik, gösterme gibi özellikleri ifade eden kelime türüdür.⁵³² Bunlar her türlü duygu ve heyecanı ifade etmek için kullanılan sözlerdir.⁵³³

Bunlarda kendi içinde ünlemler, seslenme edatları, sorma edatları, gösterme edatları ve cevap edatları olmak üzere beşe ayrılırlar.⁵³⁴

2.1.7.1.1. Ünlemler

Bunlar, çeşitli durumlar karşısında ortaya çıkan his ve heyecanlarımızı ifade eden edatlarla tabiattaki sesleri taklit eden edatlardır.

āh (46/40), amān (48/13), yohō (32/44), ya (53/13), uy (3/63)

2.1.7.1.2. Seslenme Edatları

Seslenme ünlemleri, ünlemler gibi bir duygu ifade eden veya tabiattaki sesleri yansıtan bir ünlem türü değildir. Bu ünlemler, yalnızca hitap ve çağırılarda kullanılır. Kullanılış bakımından diğer edatlardan farklıdır. Daha çok konuşma dilinde veya senli-benli samimi sohbetlerde rastlanılır.⁵³⁵ STT’de olduğu gibi yöremiz ağzında da seslenmeler de çoğunlukla isimler kullanılır. Bu isimler ünlem karakteri taşır. Ünlemler ise çoklukla hitabı kuvvetlendiren bir öge niteliğindedir. Bu nedenle bir çok seslenme ünlemi isimlerle birlikte kullanılır.⁵³⁶ Yöremizde seslenme ünlemlerinin tek başlarına kullanılmaları da oldukça yaygındır.

bire (19/79), hey (67/69), ülen (27/73), ciğerim (36/22).

Yöremiz ağzında seslenme edatları arasında “kele” kelimesi dikkat çeker. Genel olarak bayanlara hitap ederken bayanlar tarafından kullanılır.⁵³⁷

ben ne deyim kele kızım (41/30), işte bu kele kızım (45/4), kele aşe (58/120).

⁵³² Ahmet Topaloğlu, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Yay., İstanbul 1989, s. 149

⁵³³ Necmettin Hacıeminoğlu, age., s. 293

⁵³⁴ Muharrem Ergin, age., s. 349

⁵³⁵ Necmettin Hacıeminoğlu, age., s. 284

⁵³⁶ Faruk Yıldırım, age., s. 202

⁵³⁷ Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Günşen, “Gaziantep Ağzının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler”, *Turkish Studies Volume 4/3 Spring 2009*, s. 1116

2.1.7.1.3. Sorma Edatları

Kelime, kelime grubu veya cümlelerden önce ya da sonra gelerek sorma ifade eden edatlardır.⁵³⁸ STT’de olduğu gibi yöremiz ağızında da sayıları sınırlıdır.

heni ya demet (67/37), acep kim bunnar (10/53), noldu acaba (14/88).

2.1.7.1.4. Gösterme Edatları

Bunlar, bir nesneyi, bir şeyi göstermek için kullanılan edatlardır.⁵³⁹

ecnebi diyom işte ya (4/97), gideller işte oğlan evine (7/111), 'ihi kız burda (10/44), ihin ocak, şubat, mart, nisan beyle sayıyolar (22/104), tā yúnanistanın adaları görükür (27/100), onu işte böyüdücük (33/17), işte yirmi yeddi aylıknan (34/23)

2.1.7.1.5. Cevap Edatları

Cevap edatları anlam bakımından ikiye ayrılırlar:

1.) Tasdik ve kabul ifade edenler.

2.) Red ve inkar ifade edenler.

Bazen bir cevap edatı bir cümle yerine geçer. Özellikle karşılıklı konuşmalarda her edat bir cümle sayılır.

Yöremiz ağızında en çok kullanılan cevap edatı “ēy”dir.

ēy, astılar (41/97), ēy, allah zihin açıklığı vere (45/31), eyyi, güle güle gidin (74/26), eyyi, yōk eyyi (37/24), ēy ciğerim (61/40), he, bilmez olur muyum 'yohō (69/84).

2.1.7.2. BAĞLAMA EDATLARI

Bağlama edatları, cümleleri veya cümle içinde kelimeleri ve kelime gruplarını ya anlam bakımından, yahut şekil itibariyle birbirine bağlayan sözlerdir. Bu bakımdan Türkçede cümle kuruluşunda bağlama edatlarının yeri ve vazifesi göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Bilindiği gibi ET’de bağlama edatı yoktur. Türkçede bağlama edatlarının oluşumu Karahanlı’dan sonra kendini gösterir.⁵⁴⁰ Burada Arapça ve Farsçanın etkisini unutmamak gerekir. Bu nedenledir ki bağlama edatlarımızın çoğunluğu yabancı asıllı kelimelerdir.⁵⁴¹ Ancak bu etkiye rağmen bağlama

⁵³⁸ Necmettin Hacıeminoğlu, age., s. 269

⁵³⁹ Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızı*, TDK Yay., Ankara 2000, s.155

⁵⁴⁰ Necmettin Hacıeminoğlu, age., 1992, s. 112

⁵⁴¹ Ahmet Günşen, age., s. 155

edatlarının bir kısmı Türkçenin kendi bünyesinden çıkmıştır. Bazı isimler, fiiller hatta bazı kelime grupları kalıplaşarak edat haline gelmişlerdir. Bu nedenle de bağlama edatlarının oluşumunu sadece Arapça ve Farsçanın etkisine bağlamanın yanlış bir görüş olacağı kanaatindeyiz. Burada Türkçenin gelişmiş, işlenmiş ve ihtiyaçlara cevap veren bir dil olduğunu anımsamamız gerekmektedir. Yöremiz ağzında kullanılan bağlama edatlarını, anlam ve görevleri bakımından beş gruba ayırarak inceleyeceğiz.

2.1.7.2.1. Sıralama Edatları

Arka arkaya gelip de şekil ve anlam ilgisi içinde bulunan dil birliklerini “ve” anlamıyla bağlayan, sıralayan edatlardır.⁵⁴² Bu anlamda yöremiz ağzında “ile, ve” edatları kullanılmaktadır. “ile” edatının ekleşmiş şekilleri de yöremiz ağzında oldukça sık kullanılmaktadır.

çilek zaten hassas ve günlük bir olay (36/226), hatay geldim ve dönüşümde (34/23), orağnan ekin biçerdik (34/126), el gücünnen tenesini samanından ayırık (34/130), köy tâbiriyle diliyle gem (34/26), ondan bilaber çalışıyom (68/11), taştan (9/39).

2.1.7.2.2. Denkleştirme Edatları

Denkleştirme edatları, birbirine denk olan, birbirinin yerini tutabilecek olan dil birliklerini birbirine bağlayan edatlardır.⁵⁴³

kırmasını yapıcısıaň hafif hafif bardağın götünnen veyaut taştan veyaut tokmağtan (9/39), veyahut efedersin (14/67), veyakit filketeyle dağarsın (23/94), evin depesine veya yakınına (24/14), o ğına gecesı veya o bayrak kaldırıldığı gün (24/18), yahut (35/22).

2.1.7.2.3. Karşılaştırma Edatları

Bu edatlar, karşılaştırılan iki veya daha çok unsuru birbirine bağlayan edatlardır.

hem teyzem hem gaynanam (33/162), hem tatlı hem nişan ikisi bir oldu (36/87), hem çalgı çalıyo hem türkü söylüyo (36/113), ya iskenderündeyim ya antekedeyim (37/47), ya öldüryok ya da kaçıp gidiyo (40/46), ne rik kıyo ne armut

⁵⁴² age., s. 156

⁵⁴³ age., s. 156

ağızındaki başlıca sebep edatı “çünkü” ve bunun ekleşmiş veya ekleşmemiş varyantlarıdır.

yirmi dörd ay kaldım çünkü ben (69/19), çünkü top yok (4/236), kölgede düzüyon çünkü sıcakta düzdüğün zaman büzülüveryo (23/208).

2.1.7.2.4.4. Açıklama ve Sonuç İfade Eden Edatlar:

Başına geldikleri cümleyi kendinden önceki cümleye bağlayan bu edatlar, ikinci cümleyi birincinin açıklaması veya sonucu durumuna getirir.⁵⁴⁸ Yöremiz ağızında açıklama ve sonuç ifade eden edatların başlıcaları “yani, meğer, öyle ki, oysa ki, kaldı ki, demek, demek ki, nitekim, belki, hatta, zaten, bari”dir. Bunların değişik şekillerde telaffuz edildiği de görülür.

utanma var ımış 'ha yani saygı var ıdı (23/222), biraz iyidim de yani ben kendi kiloma göre ama o zaman kilo yoğ udu (24/35), meğersem ‘ayyip deyimiş de (36/139), demek ki o da ayrı olabilir (23/52), demek müsefir diñelici ben oturucum (40/19), ohō belki on sene oldu (55/35), hatle gelin geldiğimde (58/64), o da ihtiyarlayık zatan (69/78), bir kolonya alın bari dökünün (2/78).

Yöremiz ağızında “heralde” anlamında kullanılan “ellām” kelimesi de bu edatların arasında zikredilebilir.

tandıra getti ellām demişler (37/142), mıstafa yalan olyo ellām (37/92)

2.1.7.2.4.5. Benzerlik Edatları:

Başına geldikleri cümleyi kendilerinden önce cümleye bağlayan ve benzerlik ifade eden edatlardır. Yöremiz ağızında en çok kullanılanları “sanki ve güya”dır.

sanki gözlerim dışına çıkıcı (6/111), sanki meyit suy içici (1/81), gōya beyle olukmuş (m.d.)

2.1.7.2.4.6. Yoksa:

Başına geldiği cümleyi “aksi halde, aksi takdirde” anlamıyla kendinden önce gelen cümleye bağlar. Değişik fonetik hadiseler sonucu yöremiz ağızında değişik telaffuz şekilleri mevcuttur.

yoksa sesimi alyo mu bu (23/4), yoksa suy çok burda zatan (36/253), elli bir de midi yohsa (28/4).

⁵⁴⁸ Faruk Yıldırım, age., s. 206

2.1.7.2.4.7. Hele:

Bazı ağız kitapları “*hele*” edatını “sona gelen edatlar” kategorisinde değerlendirirler. Ancak yöremiz ağızında “*hele*” edatı cümle sonunda kullanıldığı kadar, cümle başında da kullanılmaktadır. Yine de iki kategori içine de alınabilir.

hele daha şöyle aşşağı deyi insen (3/36), yōk baḵ 'hele (6/97), dedim 'hele şu dırnaḵlarımı kesyim (11/12), dedim şekibe söyle 'hele tez gelsin (11/53), yeyin 'hele yeyin (35/46).

2.1.7.2.5. Sona Gelen Edatlar

Yöremiz ağızında sona gelen edatlar içinde en sık kullanılanları “*bile*, *da*, *dahi*, *ki*, *ya*”dır.

“*bile*” edatı, sonuna geldiği unsuru daha önce gelen veya söz konusu olan bir unsura bağlarken bunu kuvvetle belirtir. Hem ismin hem fiilin sonuna gelebilir.

gelmeyenlerin bile oyları ḵullanıldı (4/171), hāile kimi bile deyildim (23/42), ev bile yōḵ (6/65), nēdyon bile demedi (4/91).

“*bile*” edatı fonksiyonunda kullanılan “*gene*” edatı da yöremiz ağızında sık kullanılır.

şimdi gene var (69/134), şimdi gene eyle edyoduḵ (19/19), m rt yapraḡı gene parf mden eyyi (23/58).

“*de*, *da*” edatı hem bağlama hem de kuvvetlendirme fonksiyonlarında kullanılmaktadır.

onu da yapardım (23/109), şimdi azıcık da var (23/270), az o da fazla deyi (24/83), allah düşürüp de el ayak gözletmiye (25/1).

“*ki*” edatı ise tipik bir bağlama, kuvvetlendirme ve pekiştirme edatıdır. Dilimize Farsçadan geçmiştir. “*ki*” edatının yöremiz ağızındaki kullanılışı dikkati çekecek niteliktedir. Dil benzeşmesine uyan örneklerinin yanında genellikle uyum dışı kalan bu edatın “*-ne*” ilaveli “*kine*” şeklinde genişletilmiş biçimi de yaygın olarak kullanılır.⁵⁴⁹ Eski Türkçedeki –kInA pekiştirme edatının çekimli fiiller yanında olduğu gibi devam etmesi Anadolu ağızları içinde bazı ağız bölgelerini farklı

⁵⁴⁹ Ahmet Günşen, age., s. 157

ve önemli kılmaktadır⁵⁵⁰ ki bunlardan biri de Yayladağı ağıdır. Korkmaz'ın Avşar ağı özelliği olarak belirttiği bu arkaik kullanım yöremiz ağızında oldukça yaygındır.

bene dedi kine (31/40), niye kine yemediniz (35/46), dediler kine vali gelicimiş (62/77), köylü demiş kine (62/129), bilmiyom ki dünya mi değişyo (50/164), bitlise vardık ki qar yök (60/126).

“ya” edatı ise tek başına kullanıldığında ünlem edatı olur.

'ey var 'ya başka yerden de var (60/33), konuşucuk 'ya konuşucuk her gün yanıma mı gelyoñuz 'ya 'bire yavrım (62/15), zengin 'ya kendi (62/90), ne getiriciler 'ya (69/68)

Yöremiz ağızında kullanılan bir diğer sona gelen edat ise “zahır”dır. “heralde” anlamındadır.

kısmetmiş zahır oldu (37/95), yoktu zahır (56/59), bu kız padişahmıştı zahır (8/87).

2.1.7.3. SON ÇEKİM EDATLARI

İsimlerden sonra gelerek, bağlı olduğu isimle cümlelerin diğer unsurları arasında zaman, mekan, cihet, tarz, benzerlik, başkalık ... vb. gibi bakımlardan çeşitli ilgiler kuran edatlara son çekim edatları denir.⁵⁵¹ Bunlar, mutlaka bir isimden sonra gelmeleri ve ancak o isim sayesinde anlam kazanmaları sebebi ile isim hâl eklerine çok benzerler. Fakat isim hâl eklerinden şu farklarla ayrılırlar:

1.) Edatlar, müstaki kelimelerdir. Ses ve şekil bakımından bünyelerini korurlar ve ait oldukları isimle benzeşmezler.

2.) Ait oldukları isimden mutlaka ayrı yazılırlar.

3.) Edatlar, anlam bakımından isme daha geniş ve zengin bir hüviyet kazandırılırlar.

4.) Edatlar, isimlerle benzeştikleri zaman veya her hangi bir hâl eki aldıkları zaman edatlık hüviyetlerini kaybederler.

gibi:

Birlikte kullanıldığı kelimelere benzetme ilgisi katan edattır. Yöremiz ağızında birkaç istisnası olmakla birlikte çoğunlukla “kimi” şeklinde kullanılır. Bilindiği gibi

⁵⁵⁰ Ahmet Günşen, “Gaziantep Ağızının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler”, Turkish Studies Volume 4/3 Spring 2009, s.”1114

⁵⁵¹ Necmettin Hacıeminoğlu, age., s. 1

k-‘li kullanım Doğu Grubu ağızlarında ve Azerbaycan Türkçesinde yaygınlık gösterir.⁵⁵² Bu durum yöremiz ağızını Doğu Grubu ağızlarına yakınlaştırır. Az da olsa “gibi” ve “gimi” şekilleri de kullanılmaktadır.

sini kimi (66/57), barnak kimi (69/52), pile ekmek kimi (69/111), kemmün gimi olur (69/127), istediğin gimi (17/57), sancı var gimin dedi (18/12), deprem gibi (24/71), şindiki kimin öldü (52/88).

için:

Tipik bir sebep veya amaç ilgisi kuran son çekim edatıdır.⁵⁵³ Yöremiz ağızında çeşitli fonetik hadiseler sonucu oluşan çeşitli varyantları bulunmaktadır.

her zman için du‘acıyım (61/55), yağmır yağdığı için çok su istemiyo (5/39), yiyecek için (40/76), yetişemedüğümüz için bilerek (43/16), büyümesi için (13/27).

dolayı:

“*için*” gibi sebep ilgisi kuran bir son çekim edatıdır.

ondan dolayı (36/191), babamdan dolayı (21/74).

diye:

Sebep ilgisi kuran bir son çekim edatıdır. Yöremiz ağızında “*deyi*” ve “*deyin*” şekilleriyle kullanılır.

leylekli diye bişe vardı (57/2), bayanım diye dedi (69/28), küt diye yerine gelir (69/75), her tarafını bişmesin deyi (7/45), tinzirli deyin burda tasdik ettiler (4/161).

ile:

Vasıta ve beraberlik ilgisi kuran çok işlek bir edattır. Yöremiz ağızında daha çok eklenerek kendisinden önceki kelimeye bitişik yazılır. +lA / +lAn / +nAn / +nA şekilleri ile kullanılır.

aryanna içersen daha güzel olur (17/117), onna onun alaşası yok (23/116), odunna yanan ocağda (33/236), kiloyla diyolar (13/50), muşambayla gapadıyosun (13/58).

⁵⁵² Ahmet Günşen, agm., s. 1115

⁵⁵³ Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızı*, TDK Yay., Ankara 2000, s.158

Yöremiz ağzında dikkati çeken bir husus da, ayrılma hâli ekinin “ile” edatı işleviyle kullanılışıdır.

sıcak suydan ıslatırsın kenî (9/96), atdan döğellerdi (9/25).

kadar:

Karşılaştırma, miktar, benzerlik ... vb. ilgiler kuran işlek bir edattır. Yöremiz ağzında genel olarak dil benzeşmesine aykırı olarak kullanılır.

bitirene kadar (9/89), zabaha kadar (13/44), kesebe kader (16/127), tâ denize kader (17/106).

karşı:

Çok işlek olarak kullanılan yer ve yön edatlarındandır. Genellikle yönelme hâli eki almış isim soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelir.

eleme karşı iyidi (37/21), ben sana karşı deyilim (75/74), beñe karşı nêdci ya (37/22), o günnere karşı gene de sağlamık (58/94).

öte:

Yer-yön ifade eden son çekim edatlarındandır.

geçtiö öte yana (2/21), öte başı bu yanda (3/37), burdan öte (3/94), dünyanın öte başı (3/100), şurdan öte (27/18), öte yanında (37/104).

başka:

Başkalık ifade eden son çekim edatıdır.

bundan başka kimsa yōk (40/25), deñizden başka bişe yok (40/51), başka bişe olmaz (43/9), başka yere gitmeyiğim (46/49), başka bi şeyimiz yok (47/11).

göre:

Yönelme hâli eki almış isimlerden sonra kullanılır. Nispet ilgisi kurar.⁵⁵⁴

oña göre (55/67), eskisine göre (9/130), karaköseye göre (14/32), kenerin inancına göre (14/62), kendi çapımıza göre (24/34).

rağmen:

Yöremiz ağzında nispet ilgisi kuran bir diğer edat “rağmen”dir. Bazen –ğ- sesi düşerek “rāmen” şeklinde telaffuz edilir.

yapma demesine rāmen yapıķ (m.d.).

⁵⁵⁴ Jale Öztürk, age., s. 255

bâri:

Yöremiz ağzında kullanılan netice ve izah ilgisi kuran bir son çekim edatıdır.

bari dağıtımınız yapın (36/238), bi kolonya alın bari dökünün (2/78), bari şu şeyi bitire (13/97)

sonra:

Uzaklaşma hâli ekinden sonra gelerek kullanılan zaman bildiren bir edattır. Yöremiz ağzında çeşitli fonatik hadiseler sonucu oluşan çeşitli varyantları vardır.

oñdan soñna pişiriyosun (1/125), beş altı sene sōña (4/59), kız sevdikten sōña gidyo (3/129), sōña doğurucu biri (33/147), ondan soğna belki bir gün mevlüt yapallar (43/22), geldikten soğra (44/71).

keri:

Yöremiz ağzında “sonra” edatının anlam ve görevinde kullanılan bir edattır. Yöremiz ağzının arkaik unsurlarından biridir. Yöremiz ağzında “sonra” edatı kadar yaygın bir kullanıma sahiptir.

ondan keri baharatını koruğ (7/2), mevlitten keri (7/31), yıkadıktan keri (7/131), gittikten keri (11/63), öğlenden keri (18/7), aħşamdan keri getidiler (30/32).

beri:

Uzaklaşma hâli ekinden sonra gelen ve zaman bildiren bir edattır.

çoktan beri (33/80), yeniceköyden beri (36/231), tā oyandan beri gelik (37/166), sene elli altıdan beri (40/24), bir vaħıtnan beri (40/132), höteden beri (48/32).

3. SONUÇ

Giriş bölümünde tarihî, coğrafi ve kültürel bilgilerini gözden geçirdiğimiz Yayladağı, ağız özellikleri bakımından sınır olduğu Arapçadan etkilenmiştir. Buna rağmen bazı durumlarda Standart Türkiye Türkçesinden daha fazla Eski Anadolu Türkçesinin devamı niteliğinde özelliklere sahiptir. Yaptığımız çalışmada bölgede derlediğimiz metinler göz önünde bulundurulmuştur.

Yöremiz ağzıyla ilgili olarak yaptığımız fonetik incelemeler bizi şu sonuçlara götürmüştür.

1) *di-*, *vir-*, *yi-* örneklerinde görüldüğü üzere Eski Türkçedeki ilk hece *i*'leri genel olarak açılmadan süregelmiştir: **dimiş** (12/40), **virdidi**(11/122), **yimiş** (33/258)

2) Yöremiz ağzında asli uzun ünlüler yaygın olarak kullanılmamakla birlikte örneklerine rastlanılır: **āña-** (< anla-) (20/30), **dörd** (52/48), **sī-** (< ḥabya eskiyik zaḥır, her yana zeyd siyik) (Zeytinyağı koyulan küp heralde eskimiş, her tarafa zeytinyağı bulaşmış, yayılmış), **yāken-** (9/97)

3) Yöremiz ağzında gerek alıntı kelimelerde gerek Türkçe kelimelerde belirgin bir şekilde ünlü kısaltmaları görülür: **zamānından** (12/28), **kaḫila** (4/84), **āşık** (16/160), **tārihi** (14/1), **idara** (22/38), **māvi** (23/63), **vāli** (24/59), **sādece** (32/40), **sāol** (28/123), **āit** (14/13), **yaşiyok** (8/79), **kırarlar ıdı** (9/40), **nası** (44/59), **ben aldı** (50/169), **naḫılınan** (33/140), **hep si** (24/11).

4) Yöremiz ağzında yer yer geniz ünlülerine de rastlanılmaktadır: **sōra** (36/85), **nāne** (7/10), **sāğa** (7/171).

5) İki ünlü arasında bulunan *ñ*, *g*, *y*, *ğ* damak ve yanak ünsüzleri hece kaynaşması ile eriyip kaybolarak yanlarındaki ünlüleri uzatmışlardır: **birbirin** (4/222), **dēl** (3/13), **dērmen** (16/44), **çocūm** (18/28; 23/39), **nāpıcın** (36/54), **ne bilim** (11/10), **ōñde** (44/28).

6) İlk heceden sonraki hecede dudak ünsüzleri yanında bulunan ve Standart Türkiye Türkçesinde yuvarlak olan ünlüler yöremiz ağzında düzdür: **çamır** (1/61), **hamır** (6/96), **sabın** (33/75), **yağmır** (37/52), **havız** (33/3), **nāmıs** (34/122)

7) Standart Türkiye Türkçesinde ilk hecesi *ü* olan belirli bazı kelimeler yöremiz ağzında *ö* ile söylenmektedir: **böğün** (4/35), **hökümet** (21/127), **böyük** (30/27), **gözel** (33/20), **kömelen** (54/52), **hössün** (9/102).

8) STT’de son ses incilmesi ile uyumu bozulmuş olan **hani**, **hangi** gibi Türkçe kelimelerin yer yer yöremiz ağzında uyuma girdiği görülür. Bu kullanımlarıyla Eski Anadolu Türkçesindeki *kanı*, *kankı* şekilleriyle STT’ndeki ince şekillerin arasında bir ara basamağı oluşturdukları söylenebilir.⁵⁵⁵ **hanı** (17/110), **hangı** (4/103).

9) Yöremiz ağzında çok nadir durumlarda kapalı bir hecenin sonuna türeme bir e, a, i ünlüsünün geldiği görülür: **hemi** (41/16), **zatana** (10/95), **hemene** (54/33).

10) Yöremiz ağzında seyrek olarak görülen s- > h- değişmesi Yakut Türkçesi özelliğidir: **heslenmiyom** (< seslenmiyorum) (12/57), **hös** (< sus) (15/32)

11) Yöremiz ağzında her ne kadar k- > g- değişimi olsa da yöremiz ağzı k- tarafındadır: **kimi** (33/25), **keri** (33/16), **kölge** (23/210), **kömeller** (24/163), **küfte** (46/8), **kömeç** (71/24).

12) Yöremiz ağzında kelime bazındaki t->d- meselesinde Standart Türkiye Türkçesiyle bazı farklılıklar göstermektedir. Bazı kelimeler hem d’li hem de t’li kullanılmakla birlikte yöremiz ağzı d-’leşme temayülündedir: **dadlı** (30/58), **duz** (54/54), **dırnaqlarımı** (11/12), **daraglıg** (69/67), **daş** (59/10), **diyaza** (67/19), **depele** (33/199), **dağıldı** (67/109).

13) Standart Türkiye Türkçesindeki “su” kelimesi yöremiz ağzında *sub* > *suv* > *suy* > *su* aşamalarındaki “suy” şekliyle karşımıza çıkar.

14) Standart Türkiye Türkçesindeki ğ>v değişmesi görülen *öv-*, *döv-*, *söv-* gibi yapılar yöremizde ğ’li asli yapılarını korurlar: **döğ-**, **öğ-**, **sög-**

15) **kalķ-** (70/41), **ķısmat** (72/85), **ķoķu** (21/55), **ķırķ** (26/4) gibi kelimelerde *ķ*’ların kendini koruması yöremiz ağzında dikkat çekici bir yaygınlık göstermektedir.

16) Kelimelerin iç ve son sesteki /ķ/’ların / / ve /h/’ya dönüşmesi yöremiz ağzını Avşar ağzına yaklaştırır: **vaķıtnan** (40/133), **yoķ** (11/21) **aķşam** (30/32).

Yöremiz ağzıyla ilgili olarak yaptığımız morfolojik incelemeler bizi şu sonuçlara götürmüştür.

⁵⁵⁵ Ahmet Günşen, age. s. 34.

1) Genellikle meslek ifade eden +ÇI / +ÇU eki yöremiz ağzında tonlulaştırılmadan oldukça sık kullanılır. Bu özellik yöre ağzını Doğu Grubu ağızlarına dolayısıyla da Azerbaycan Türkçesine bağlar: **düğünçü** (23/184), **südçü** (33/145), **oyunçu** (7/43), **ķaleyci** (21/103), **değirmençi** (11/108).

2) Azerbaycan Türkçesinde görüldüğü gibi yöremiz ağzında da ayrılma hâli ekinin –nAn olarak kullanıldığı örnekler oldukça çoktur: **ķolunnan** ne ķopyosa diyo (9/139), **'onnan** güçcüksün (23/22), har **yaprağınnan** ğırg dana yaprak sayarsın (23/49), dağ **poķurunnan** yakarsın (23/78).

3) Ayrılma hâli ekinin vasıta hâli işlevinde kullanılması ise dikkati çeken bir özelliktir: **tankerden** (3/103), **ķızılķayagilden** (4/121), **derelerden suluyo** (5/47), kıssa kolları **ğomleklerden** üşürdük (13/35), **tütünden uğraşyolar** (20/1).

4) Standart Türkiye Türkçesinde 1. çokluk kişi çekimleri zamir kökenli kişi ekleri ile çekimlenen geniş zaman, -Ik ekli duyulan geçmiş zaman, -mİş ekli duyulan geçmiş zaman, -IcI ekli gelecek zaman, şimdiki zaman, istek kipi ve gereklilik kipi yöremiz ağzında iyelik kökenli (–k) kişi ekleri ile çekimlenir. Bu açıdan yöremiz ağzı batı grubu ağızlarına yaklaşıır. **ğormemişik** (17/93), **açarık** (23/244), **ğoryoķ** (23/295), **yapıcıķ** (54/50), **düşürek** (58/49), **gelmissik** (58/113), **ayrılığık** (32/9).

5) Yöremiz ağzının en önemli morfolojik özelliklerinden biri hiç şüphesiz –Ik / -Uk ekidir. Bu ek yöre ağzında duyulan geçmiş zaman işleviyle kullanıldığı gibi zarf-fiil işleviyle de kullanılmaktadır. Bu özellik ise bilindiği gibi batı grubu ağızlarına özgüdür. **geçinik gidyoķ** (37/137), **yanık gidyoy** (40/122), **oturuķ oturuķ gelyoķ** (76/6), **çekilik gidik** (42/27), **ekik ekik gider** (53/28), **yiyyik yatıcıķ** (16/46), **alığım** (11/84), **ķar yağık diyolardı** (7/163).az yaşamayığık (73/89), **gelin oluķ** (6/37), **yapıķsınız** (9/84), **küflenikler** (1/9), **ğomayığım** (23/85), **ekmeyiğik** (69/215), **yapılıķ mıdı** (23/166).

6) Yöremiz ağzında dikkati çeken bir diğerk morfolojik özellik ise –IcI ekli gelecek zaman çekimidir. Yöremizde –AcAk ekli gelecek zaman çekimi sadece Standart Türkiye Türkçesi etkisinde kalan kişilerde gözlemlenir. Bunlar dışında –IcI ekinin kullanımında istisnalar bile yok desek mübalağa etmiş olmayız: **asıcı'dīm** (11/98), **gidici'dīm** (11/98), **ķırcıdım** (12/50), **ķonuşucu** (22/1), **ne yapıcıķ** (11/35), **nolucu** (41/117), **verici** (50/97)

7) Bugün Standart Türkiye Türkçesinde 1. teklik ve 1. çokluk kişilerde kullanım sıklığını kaybetmiş olan istek kipinin 1. kişi çekimleri yöremiz ağzında oldukça sık kullanılmaktadır: **verek** (58/127), **düşürek** (50/49), **geçirek** (62/100), **getirek** (3/56), **götirek** (3/71), **durağ** (15/6).

8) Yöremiz ağzında kullanılan –şkan zarf-fiil eki Standart Türkiye Türkçesine göre farklılık göstermektedir: ben **gelin olduğşkan** kerî (45/23), öğretmen **olduğşkan** (45/82), hizmet eri '**oluğşkan** (60/22), ne kadar '**yuğuruğşkan** o kadar güzel olur (69/100), hamza deresine '**geliğşken** (15/90), bura **geliğşkenek** (20/25), asıya **veriğşkene** kuruttular (60/61), soyisini **görüğşken** (41/58).

9) Yöremiz ağzı “*beyle, şeyle, eyle*” zarflarını kullanma açısından Doğu grubu ağızları ile benzerlik gösterir: **beyle** (41/59), **eyle** (11/96), **şeyle** (42/12)

10) Korkmaz’ın Avşar ağzı özelliği olarak belirttiği –kına / -kine pekiştirme edatı⁵⁵⁶ yöremiz ağzında oldukça sık kullanılmaktadır: **demışkine** (62/129), **olmazkine** (3/146), **yeterkine** (24/92).

11.) “*Gibi*” edatında -b->-m- değişikliği bölgemizin belirgin ağız özelliklerindendir. Yine “*gibi*” edatındaki k- aslini korumaktadır: sini **kimi** (66/57), barnağ **kimi** (69/52), pile ekmek **kimi** (69/111), kemmün **gimi** olur (69/127), istediğın **gimi** (17/57), sancı var **gimin** dedi (18/12), şındaki **kimin** öldü (52/88).

12) Standart Türkiye Türkçesinde bulunmayan ancak “sonra” anlamına gelen “*keri*” edatına yöremizde çok sık rastlarız. “*keri*” edatındaki “k” sesinin de korunan k’ler kategorisinde değerlendirilebileceği kanaatindeyiz: ondan **keri** baharatını koruğ (7/2), mevlitten **keri** (7/31), yıkadıktan **keri** (7/131), gittikten **keri** (11/63), öğlenden **keri** (18/7), ağışamdan **keri** getidiler (30/32).

13) “*ile*” edatının ekleşmiş şekillerine “+lAn, +dAn, +nAn” yöremiz ağzında oldukça fazla rastlanır. Ekleşen edat kalınlık incelik uyumuna da girer: **aryanna** içersen daha güzel olur (17/117), **onna** onun alağası yok (23/116), **odunna** yanan ocağda (33/236), **malımıznan** (3/110), **ağaçnan** (4/51).

⁵⁵⁶ Zeynep Korkmaz, “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu”, TDAY Belleten 1971

14) “için” edatının yöremiz ağzında yer yer uçun şeklinde kullanılması yöremiz ağzını Eski Tükçeye bağlar. **olduğ ūçun** (55/13), **onun uçun** (47/82), **kurtarmağ uçun** (4/223), **allah uçun** (40/102)

4. KAYNAKÇA

KİTAP VE ANSİKLOPEDİLER

- A.Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara 1988
- Ahad Üstüner, *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, TDK Yay., Ankara 2000
- Ahmet Bican Ercilasun, *Kars İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara, 2002
- Ahmet Buran, *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, TDK Yay., Ankara 1996
- Ahmet Caferoğlu, *Güney-Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar*, TDK Yay., Ankara 1954
- Ahmet Günşen, *Anadolu'nun Türkleşmesi Sürecinde Türk Soy, Boy, Oymak ve Cemaatleri İle Kırşehir*, Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı Yay., İstanbul 1997
- Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2000
- Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İşaret Yay., İstanbul 2005
- Doğan Aksan, *Sözcük Türleri*, TDK Yay., Ankara 1983
- Efrasiyap Gemalmaz, *Erzurum İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara 1995
- Faruk Sümer, *Oğuzlar*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1999
- Faruk Yıldırım, *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2006
- Gürer Gülsevin, *Uşak İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara 2002
- Gürer Gülsevin, *Yaşayan ve Tarihi Türkiye Türkçesi Ağızları*, Özel Kitaplar, İstanbul 2010
- Hayri Aydın, *İlköğretim Müfredat Programına Göre İlimiz Hatay ve İlçeleri*, Bilgi Dağıtım, Hatay 1994
- Jale Öztürk, *Hatay Ağzı*, Karahan Kitabevi, Adana 2009
- Kaşgarlı Mahmut, *Divanü Lugati't- Türk*, Terc. Besim Atalay, TDK Yay., Ankara 1985
- Kemal Eraslan, *Eski Türkçede İsim-Fiiller*, İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul 1980
- Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırması*, TDK Yay., Ankara 1996
- Mehmet Tekin, *Hatay Tarihi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2000

- Muharrem Ergin, *Azeri Türkçesi*, 3. Baskı, TDK Yay., İstanbul, 1986
- Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay., İstanbul 2009, s.43
- Necmattin Hacıeminoğlu, *Karahanlı Türkçesi Grameri*, TDK Yay., Ankara 1996
- Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 1991
- Nesrin Bayraktar, *Türkçede Fiilimsiler*, TDK Yay., Ankara 2004
- Nuri Aydın Konuralp, *Hatay Kurtuluş ve Kurtuluş Mücadelesi Tarihi*, İskenderun 1996.
- Ömer Asım Aksoy, *Gaziantep Ağzı*, TDK Yay., Ankara 1945
- Sebahattin Bilgin, *Yayladağı*, Pehlivan Ofset, Hatay 2007
- Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara 2006
- Talat Tekin, *Ana Türkçede Asli Uzun Ünlüler*, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara 1975
- Talat Tekin, *Türk Dillerinde Birincil Ünlü Uzunlukları*, Simurg Yay., Ankara 1995
- Tayfur Sökmen, *Hatay'ın Kurtuluşu için Harcanan Çabalar*, TTK Yay., Ankara 1992
- Tuncer Gülensoy, *Karacaoğla'nın Şiirlerinde Dil ve Üslup*, İçel Kültürü 1991
- Tuncer Gülensoy, *Kütahya ve Yöresi Ağzıları*, TDK Yay., Ankara 1988
- Tuncer Gülensoy, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 2007
- Türkçe Sözlük, TDK Yay., Ankara 1998
- Türkiye Ansiklopedisi, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1958, C. 6
- Vecihe Hatiboğlu, *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 1982
- Vecihe Hatiboğlu, *Türkçenin Ekleri*, TDK Yay., Ankara 1981
- Yayladağı İlçesi Çevre İncelemesi, Yayladağı Lisesi Kütüphanesi
- Yusuf Halaçoğlu, *18.Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, TTK Yay., Ankara 2006
- Zafer Sarı, *Hatay'da Yer Adları ve Kuruluş Öyküleri*, Doğu Ofset, Antakya 2003
- Zeynep Korkmaz, *Bartın ve Yöresi Ağzı*, TDK Yay., Ankara 1994
- Zeynep Korkmaz, *Grameri Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 2007
- Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağzıları*, TDK Yay., Ankara 1994
- Zeynep Korkmaz, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, TDK Yay., Ankara 1995

MAKALELER

- Ahmet Buran, “*–Ik Ekinin Anadolu Ağızlarında Kullanılışı*”, TDAY Belleten, 1994
- Ahmet Caferoğlu, “*Anadolu Ağızlarında İçses Ünsüz Benzeşmesi*”, TDAY Belleten, 1958
- Ahmet Caferoğlu, “*Anadolu Ağızlarında Metathese Gelişmesi*”, TDAY Belleten, 1955
- Ahmet Caferoğlu, “*Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Ünlü Değişmeleri*”, TDAY Belleten, 1964
- Ahmet Caferoğlu, “*Muğla Ağzı*”, TDAY Belleten 1962
- Ahmet Günşen,” *Anadolu Ağızlarında Farklı Bir Gelecek Zaman Eki ve Çekimi*”, Turkish Studies 2006, S. 1
- Ahmet Günşen, “*Gaziantep Ağzının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler*”, Turkish Studies Volume 4/3 Spring 2009
- Ahmet Miskioğlu, “*Görölmeyen, Başkasından Duyulmayan –Ik’lı Geçmiş Zaman*”, Türk Dili Dergisi 1952
- Cahit Başdaş, “*Türkiye Türkçesinde Asli Uzunluk Belirtileri*”, Turkish Studies, C. 1, S. 4
- Gürer Gülsevin, “*Türkçede Sıradışı Ekler ve Eklerin Tasnif-Tanımlama Sorunu Üzerine Düşünceler ve Uşak İli Ağzı Örneği*” V. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri (20-26 Eylül), TDK Yay., Ankara 2005
- Gürer Gülsevin, “*Türkiye Türkçesi Ağızlarında h Sesi Üzerine*”, TDAY Belleten, 2001
- Hasan Eren, “*Ağabey ve Abla*”, Türk Dili, Haziran 1993, C.1993/1, S.498
- Hasan Eren, “*Türk Dillerinde Metathese Olayı*”, TDAY Belleten, 1953
- J. Eckmann, “*Türkçede d, t ve n Seslerinin Türemesi*”, TDAY Belleten, 1955
- Jale Öztürk, “*Antakya Ağzında –k ve –şkAn Eklerinin Kullanımı*”, Türk Dili Dergisi, S .654
- Mecdut Mansuroğlu, “*Türkçede –ğu Ekinin Fonksiyonları*”, Türkiyat Mecmuası, İstanbul 1953, C. X
- Mecdut Mansuroğlu, “*Türkiye Türkçesinde Ses Uyumu*”, TDAY Belleten 1959

- Mehmet Özmen, “-IcI, -UcU Ekinin Gelecek Zaman Eki Olarak Kullanılması Üzerine”, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Kemal Eraslan Armağanı, İstanbul 1999
- Nurettin Demir, “Güneybatı Anadolu Ağzlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Eki –İk gelir”, Uluslar Arası Türk Dili Kongresi Bildirisi, Ankara 26 Eylül-1 Ekim 1992
- Osman Nedim Tuna, “Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller”, TDAY Belleten 1960
- Saadet Çağatay, “Eski Osmanlıcada Fiil Müştakları”, DTCF Dergisi, C. 5, S. 1, Ankara 1947
- Suzan Duran, “Türkçede Cihet ve Mekan Gösteren Söz ve Ekler”, TDAY Belleten 1956
- Tuncer Gülensoy, “Anadolu Ağzlarında Şimdiki Zaman Eki”, TKA Yay., Ankara 1985
- Yusuf Şerifoğlu, “Yayladağı’nın Tarihçesi”, HATDER dergisi, Antakya, 2008, S. 2
- Zeynep Korkmaz, “Anadolu Ağzlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu”, TDAY Belleten 1971
- Zeynep Korkmaz, “Nevşehir Ve Yöresi Ağzlarının Şekil Bilgisini Belirleyen Temel Özellikler Üzerine”, Turkish Studies Volume 2/2 Spring 2007
- Zeynep Korkmaz, “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, TDAY Belleten, 1958

İNTERNET SİTELERİ

- <http://www.tdk.gov.tr>
- <http://www.yayladagi.bel.tr>
- <http://yayladagi.meb.gov.tr>
- <http://www.yayladagi.gov.tr>
- <http://yayladagilcesi.blogspot.com>
- <http://yayladagliyiz.blogspot.com>
- www.wikipedia.com

5. METİNLER

Konuşan: Ahmet Alkan, Lamia Alkan
Yaşı: 105,75
Derleme Yeri: Aslanyazı Köyü
Konu: Askerlik Anıları
Derleme Tarihi: 26.06.2010

-1-

- **Esselamün aleyküm.**
- hoş geldiniz cümletten.
- Komşu — señe soru sorucularmış bu kızlar.
- allah canını göresin.
- **Nasılsın amca?**
- kızım hoş geldiñiz.
- **Hoş bulduk.**
- 5 — domatisleri nāpıksıñız?
- Komşu — uluğ hep vallā. uluğ bizikiler. uluğ hep.
- dönderdiñiz, geldiñiz mi?
- Komşu — annem dönderyomuş. az yardım ettik. bizikilere bişe olmayık.
- biz baktık 'he. hepsi böyle yaş yaş küflenikler. cımcılık oluğ. daha bir hafta
- 10 bekleyci.
- belli olmaz bu işler. allahın verdiği ómür.
- Komşu — ē yemiyo. üç gün oldu işte bugün.
- mıstafa beylerin sıvaçısı gelik böğün.
- Komşu — 'ey. her gün gelyolar.
- 15 Lamia Alkan — heydi konuşur. canı istese konuşur. çok eyyi āñadır emme

sizler arvat deyi çok şetmez. şindi askerlikten añnadır. şeyden añnadır.

Komşu — sen söylecin onlar yazıcı.

— bunnar üyretmen mi?

Komşu — öğrenci öğrenci.

20 — öğrenci mi? eyi.

Komşu — öğretmenleri ders vermiş kennere. askerlik şeylerini añnatıcın
bağ. selim ağaya gittiler. seña. daha bir kaç yere. askerlikte 'ne yapıksın
oñnarı añnatıcın.

— 'ah 'ah hepsi getti. doqkuzan yeddi yaşındayım.

25 Lamia Alkan — yüzden fazla yoğ. leyla geldiğinde doqzan altıymış. kaç sene
olyo. yeddi sekkiz senede bir yaş atlayık. fazla atlamıyo.

Komşu — hadce amtim büyüklermiş kendi bösböyükmüş.

— **Askerliğini nerde yaptın?**

— kayserede. ikki sene askerlik yaptım 'iki sene.

Lamia Alkan — e tâbi eveli bi sene saqatlara.

30 — bizi ismet aldı ismet. bizim askerliğimiz mi var. saqkatık biz.
ismet saqkat, kör, topal qomadı. hepisini askere aldı. lávezimde çalıştık.

— **Sonra?**

— günümüz bitti. teğmenin yanına gettim. allā ómürler versin.

qumandanım dedim. benim yolumu gözleyenler var dedim. günüm

bitti benim dedim. yâhididi. şey yardımcı oña para veridim. yōdi o. 'her

35 hafta paralar gelir, borclarını verdim. yeller, bir daha gene. har hafta. âbi

dedim benim işime bakıcın ha. bir ayım var daha. bakarım şerif âhmet dedi.

gettim. teğmen geldi. allah ómürler versin. qumutanım dedim. benim günüm

bitti. benim teSkeremi doldurmanı rice ederim dedim. aziz dedi. 'ne o

kōmutanım dedi. bağ 'şunun sevk kağıdına dedi. baqtı. e ben azze

40 tembihleyiğim. günü bitmiş bunun qumutanım dedi. bunun dedi sevk kētini
döldurmaya irce ederik dedi. teSkere pazarertes günü gel dol'durum dedi
teğmen. pazarertes günü bizi üç kez götüdü. çavış geldi. gettim yanına (...)

ķumutanım dedim. teskermi doldurmanı rice ederim. istiyona gidylim gelyim dedi. doldurum dedi. doldur da get dedim. ta beyle. doldurmuş āziz gel
45 dedi. mŭcde ıĭına bak dedi.

— **Sonra?**

— savıřtıķ geldik. sōñası ōñŭ var mı? bir ayım vardı daha.

yovdiler çok şey ederlerdi. para gelirdi kennere. zenginler. yeller. borc edeller. veridin kennere para.

— **Sen zengin miydin?**

— vardı param. alışırdık. bu hōķŭmete parasınnan çalışırdık.
50 kŭrtŭm yaptırıkardı bize.

— **Askerde ne iş yapıyordun?**

— ne yapaķ levazımdadık levazımda. debbolardadık.
ayaķlarımıza endirdik. yŭz kilo çuvalları boynumuzda alırdık. yirmi ottuz çuvalın ŭstŭne iskip yapardık. ŭ kişidik bizim kōyden. onlar benden ŭ ay evel gidiklerdi. bir ķatırım vardı. ahmet āĭa dediler ķatırı sattı yarbaya para

55 yedirdi, āskerden geldi. ķatırı sattım ben. evimde kimsem yōķ. bi arvadımdan bařķa kimsem yōķ. parasını arvada verdim, gettim. yirmi ķaĭıtınnan āskere gettim ben. o zaman para mı vardı? millet yerinde.

— **Fransızlar'ın geldiĭini biliyor musun?**

— 'bilirim bilirim. bura yazıya geldiler. adır ķurdular.
oturdular.

— **Bařķa ne yaptılar?**

60 — ne ĭader mācir olduķ fıransızlar gelince. tā zopa gettik. zoptan geldik baķalarda yattık. (...) amırın dibinde yattık. ordan geldik aķırā get.

— **ok eziyet etmişler. Doĭru mu?**

— aman derlerdi. ķap ķacaķ gōtŭrrŭk yemek yemek uçun. iman derler çalıların içine atın. piyare gelirse gōrŭse bu beter dellē. 'ne bilim neler neler çektik biz kıızım.

— **Burda Rum Kalesi varmış. Nerde?**

- 65 — urumkâla mı?
 — **Evet**
 — karşı.
 — **Kimler yapmış?**
 — gâvırların kâlası.
 — **Nerde?**
 Komşu — bak gülüm şu yol, döneş yol varya, işte oraya biz kople, her tarafına, o altlara üstlere urumkâla derik. şuralar bak. şu yeşilin üstü, buralar
- 70 her tarafı. döneş yol, oralara urum kâlesi deriz yañi. bazen gelir şey altın falan aramaya da kalkışıyorlar orda. bulmuşlar da yañi. birkaç kişi bulmuş.
 — oralığa kaçındilli. ismi kandil da kandil derlerdi gâvırlar.
 — **Niye?**
 — harb ederlermiş buranan ora.
 — **O yol ne tarafa gidiyor?**
 Komşu — bu taraf kaladuz yañi dediğim uluyol işte görentaş.
 — **Nişrin?**
- 75 Komşu — he nişrin.
 — **Ordan da Hasma mı?**
 Komşu — hasmaya aşağı taraftan gidiliyo. yukarı çıkarsan yayladağına işte geçersin.
 — kulağım duymuyo. kulağım duymuyo. eer kulağım duysa sizi ben teselli ederim. kulağım sağır. orda benim bir tarlam var gâvırlar
- 80 meyiti mezara kollarımış. üstüne bardak kollarımış. suş doldurullamış. sanki meyit suş içici. 'çok çıkardık bardağ kıyamât kimi.
 — **Başka bir şey çıkarttınız mı?**
 — kışlağa götödüler burdan bardağ çıkardılar. altın buldular. mağara çıkardılar. altın buldulâ kende. bir kelle buldular. bunca vardı. kışlağa götödüler.
 — **Kışlakta ne yapacaklarmış?**
- 85 — ne bilim ben. şeye teslim ettiler geldiler karaşola.

- **Köyün en yaşlısı sen misin?**
- ben añnamıyom. benim benim. benden böyyük yōk. benden böyüğü yōk. köyde âhmet alkan deller.
- **Ahmet Alkan?**
- evet.
- **Ne zaman evlendin?**
- ağnamıyom.
- **Ne zaman evlendin?**
- 90 — nē bilim ya ben unuduğ gidiğim. altı tene cocuğum oluğu benīm. buñun kocası en böyüğüdü. ötekine. kırk beş tene altın yaptım
- **Çok yapmışsın.**
- ben zengindim 'zengin. haqqından gelmediler. öteki de 'ne bilim alamana gidikler şimdi onlar. oğlunun ayağı kırılık canın saolsun.
- zeytinden düştü. ayağı kırıldı. o hükümet kenni ora istedi hükümet.
- 95 doğtur parasını alaman veriyo.
- **Tütün ektin mi?**
- aňlat hele añnayamıyom.
- Komşu — tütün ekikmisin diyo.
- tütün ektirmez böğünkü dövlet.
- Komşu — sen ekikmisin?
- 100 — eveli ekiğim. doğkuzan kilo tütünü geldi. yüz kilo tütünü var âhmet ağanın dellerdi. buñnar kardeş mi?
- **Biz ikimiz kardeşiz. Bunlar da amcamın kızları.**
- Lamia Alkan — e tamam beñziyoñuz hepiniz birbirinize.
- **Senin adın ne teyze?**
- Lamia Alkan — la‘ miye alkan ben. kayınbabam değı. benim ‘ammim öz ‘ammim.
- **Teyze burda zeytincilik çok mu?**
- 105 — vār vār.
- **Zeytini nasıl tatlandırıyorsunuz?**
- Komşu — yō herkes farklı tatlandırıyo.

- Lamia Alkan — biz bunu biliyok. hindi ben eveli tandirlarda kül olmaz mıdı?
 ēķmek yapallā. onu eler gelirdik. ondan yapardık. o daha nezzetli olur. daha
 şey olur.
- 110 Komşu — esas yayladağlı deyi misiñiz?
 — **Dusturuluyuz.**
- Lamia Alkan — siz de bilirsiniñiz yiñe.
 — firansız ğününde neler çektik 'neler.
 — **Ne çektin? Anlatır mısın?**
 — çok iziyet yaptılar bize ğavırlar. malların yarısıñı alıllardı.
 davar arsızlardı. yol parası alıllardı. 'ne bilim ben çok iziyet yaptılar bize.
- 115 ben firansızın geldiğini eyi bilirim.
 — **Nasıl gittiler?**
 — atatürk gelince, ğışladan bayrağı endirince 'ağladılar
 'ağladılar antekede. kışladan bayrağı endirinne kışladan firansız.
 — **Atatürk'ü gördün mü?**
 — atatürkü göremedim burda göryok nēdyim. hükümetler
 paylaştı 'türkiyeyi paylaştı. o adam kırtardı 'türkiyeyi ata'türk.
 — **Nar ekşisi yapıyor musunuz teyze?**
- 120 Lamia Alkan — evet
 — **Nasıl yapıyorsunuz?**
- Lamia Alkan — sirkeliyok, tepeliyok, narı kesiyok. önce yıkıyoz, ortadan
 ikiye ğırıyoz beyle topalağından sıkıyok. ondan sōña da onu çuvala
 koyuyoz. beyle tekne halinde şeyler var.
 Komşu — tekne tekne tahtadan.
- 125 Lamia Alkan — ezyosun onu suyunu çıkaryosun nar ekşisinin.. oñdan soñra
 pişiriyosun sizin oralarda 'yōķ mu?
 — **Var ama nasıl yapıldığını bilmiyorum.**
- Lamia Alkan — sizin köyde yapmıyolar mı? anañız babañız da bilmiyo?
 — **Biliyorlar.**
 — yeyin.

- **Yedim amca.**
- yeyin malımızdan gelyo. satın almayık korkmayın.
- **Hakkını helal et.**
- 130 — halal olsun bildiğime bilmediğime
- **Sağ ol. Allah razı olsun. Biz kalkalım. Haydi allaha ısmarladık amca.**
- bu torunumun çocuğu. saol. güle güle gine buyrun gelin.
- allah sağlık versin size.
- Lamia Alkan — konuştu 'yoho eyyi konuştu gene.

Konuşan: Emine Altıntaş
Yaşı: 75
Derleme Yeri: Aslanyazı Köyü
Konu: Evinin Yanması
Derleme Tarihi: 26.06.2010

- 2 -

- nerelisiniz?
- **Yayladağılıyız.**
- yayladağılı mısınız? e geçin. evimede bakmıyom. yaşlıyım ya yapamıyom.
- **Daha ne yapacaksın?**
- oturun. bişe de veremiyom size.
- **Nasılsın? İyi misin?**
- 5 — iyiyim allā şükür. siz nassınız?
- **İyiyiz biz de. Ne yapıyorsun?**
- vallā nēdiyim. oturyom, yatyom. ben de yayladağındadım da yeni geldim dā.
- **Yayladağı'nda ne yapıyordun?**
- yayladağında teyzemin kızları var. efendi ağanın kızları,

onlar var. kandilli yüssüf var. halamın oğlu o. gelini var hastahanada

10 hemşire. akrabamız çok bizim yayladağında. lobasta var. yayladağında var

— **Gezmeye mi gittin?**

— yök 'ey şu yaşlılık aylığı alm ya gëtdim. e cum' e günü

arabayı da kaçırđık. kaldım orda bir hafta. bacımın yanında kaldım. bir hafta bir buçuk hafta lobasta.

— **Sonra ne yaptın?**

— kaldım orda. getme dediler. şura iki kök bostan ekiğim. aman

15 dedim. bizim akrababa hâyre orda var işte. halamın gelini. onları da kazın dedim. sulayın dedim. tamam dediler. kazmışlar sulamışlar.

— **Bakmışlar.**

— kimin kızısın yayladağından?

— **Hacı Meryem'in torunuyuz.**

— şey var orda. bacımın torunu. kayınbabası var (...) garşı tarafında.

— **Şevket abi mi?**

20 — he onları tanırım. emme çıkamadım bu sefer işte biraz. o kandilli yüsüfgile geçtim öte yana. orda da kaldım dört beş gün. getirin var mu? ne eve bakıyom, ne yere bakıyom yav. yapamıyom kızım.

— **Biz seninle konuşmaya geldik. Kaç yaşıdasın?**

— yetmiş beş yaşıdayım.

— **İyi görünüyorsun?**

— amma (...) burda kalmıyom ben. benim ceyhanda ölüm 'var.

25 gelinim 'var. evim var. yerim vardı. evlerimi urfalılara kiriya verdim. eski akşap evdi. onlar da yahtılar, çıktılar. kocam bak. evlerim yandı. iki oğlum var cihanda. osmanlı köğünde. şeyde cihanda bir kızım va.

— **Kaç çocuğun var teyze?**

— beş çocuğum, beş, altı çocuğum var. iki tane kızım vardı.

gelin ettim. ondan soğna beş de benim çocuğum var onlar da benim

30 ufaklardı. dört beş yaşlarındalardı, gettim. gelin ettik. büyüttük, gelin ettik. yedi çocuk everdim. ondan sonra da işte ben ev yaptım ora. ev yapamadım amma yerimiz kaynımgilnen ortaklık yaptırmadılar bize.

— **Niye?**

— şeygil vardı tofuğun oğlu vardı biliyon mu?

— **Duydum.**

— onun kızı, dofuğun gelini benim kaynımın kızıdı. bizim bi

35 ucumuz şeyden getme. kocam tarafı bayırdan. ney o şeyin suriyanın hemen (...) kızlık köyü var. bizikiler kızlıklular ama ta sefirbirlikte getmişler. işte geldim burıya ev yaptım. yandaki evlerimi yaktı. urfalılar kór olasıÇçalar. beş göz evimi yaktilar.

— **Niye yaktilar?**

— kırıye verdik. áksiler, anaşitler. yaktilar işte. kenner

40 eşyalarını çıkarıyolar dışarı. benim de eşyem 'yōk orda. iskenderúdadı eşyem. oğlum var iskenderunde. bir oğlum var. bir kızım var.

iskenderundadım. siz çocukları bir áteş bırakıvermişler

— **Bile bile mi yakmışlar?**

— bile bile yakıklar. allah dedim siz de yanasınız. benim

evlerimi yaktınız dedim. gelik burda sığınyodum hiç olmassa kışın. e şimdi

45 çocukların yanına gidiyom. biraz onun yanında kalyom, biraz onun yanında kalyom.

— **Şikayetçi oldun mu?**

— ya onlarnan baş mı gelinir kızım? urfalılā anaşit onlar.

huylandım, söylendim kenne. e teyze gel bizde kal. he dedim. siz kaldınız. sizde kalınca yer. başka yerim 'yōk benim dedim. ben de şunnarı seriyom.

50 nedyim. halım orda duruyo, seremiyom. kaldıramıyom. sirkēleyemiyom. gelin gelecek. gelin yapmaz bacım. evi şurası da. ne bilim yettiği kader

sirkeliyom mirkeliyom koyom şora. sizin evleriniz nêrde?

— **Yayladağı’nda camiye biliyor musun?**

— ey.

— **Babaannem o caminin yanında oturuyor.**

— benim de orda bacımın kıızı var. şeyin neydi o adamın adı.

55 döndü, yeni evli daḥá. onlar şeydeler öküzdamaına doğru.

— **Bilmiyoruz.**

— bilirsîñiz bilirsîñiz. fatma iki kıızı var. uğretmen. üniversiteyi

bitirdiler. öğretmen oldulā. bi yaşlı babaları var. bi de dudu var dudu.

— **Ben bilmem ama belki annemler bilirler.**

— onlar bililer.

— **Kocan öldü mü? Yaşıyor mu?**

— yōḵ benim kocam sene yétmiş bēşde öldü.

— **Çok olmuş.**

60 — çōḡ oldu. ama bir emeklimiz yoktudu. biçer döğerimiz vardı bizim. şu büyük biçer döğerlerden. bir bağkurlu étmedik kēndimizi işte. bir kaldım. çocuklara ūz baş işde.

— **Sen amcanın ikinci eşi misin?**

— he ikinci eşiyim.

— **Seni ilk karısı öldükten sonra mı aldı?**

— he ama işte yaşa yaşa osanır buralarda. ben biraz

65 hastalıklıdım. babannem vardı. dedi kine sen buralarda çalışaman dedi. 'veriverdi beni. çocuḡtuḡ. daha on sekkiz yaşıımızdadıḡ.

— **Niye?**

— daḡlarda çalışıyoḡ burda. beni şehire verdi. ciyhana verdi işta.

işte lobas bacımın kóyü. kōsrelik akrabalarımızın kóyü gene. çok yakın akrabada deḡi de. o vali vardı ya. valinin annesi babannemin halasının kıızıdı.

— **Biz artık kalkalım.**

70 — oturun. baḡ hele durun durun. öyle gidilmez. babanız da çağırın. bir kaḡve bişirin, için.

— **Saḡ ol teyze.**

- yōķ. dū ŧekerimi alın. otu 'hele
- **Hasma'ya gidiceēiz?**
- e gidersin.
- **Teyze adın ne?**
- adım emine altıntaŧ. soyadım altıntaŧ. baban da gelsedi.
- 75 oturulardı hindi.
- **Hiē zahmet etme teyze.**
- bire yavрім ne zaĥmatı var. bir ōlum iskenderında oturuyo.
- ŧekker vardı. nere koydum akıl yōķ.
- **Boŧ ver teyze.**
- bi kolonya alın bari dōkünün.
- **Teyze gel. Biz bir ŧey istemiyoruz.**
- ŧekker vardı emme nere ēoyuēum unutuēum.
- **Saē ol teyze.**
- 80 – dadlı dadlı ēoķun. allah zehin aēıklıēı vere size bes. eyi olur.
- eyi olur beyle fotōraf ēekmesi
- **Haydi Allah'a ısmarladık.**
- ēūle ēūle. bise ēoyamadım. ēōrevimi yerine getiremedim.
- **Aŧk olsun teyze. Haydi hoŧēakal. Hakkını helal et.**

Konuŧan: Meryem Sayık
Yaŧı: 90
Derleme Yeri: Aslanyazı Kōyū
Konu: Hastalıkları, Kōye Ait Efsaneler
Derleme Tarihi: 26.06.2010

- 3 -

- **Selamūn aleykūm.**
- elikūmselem canım. ŧo kūēēūēū al ēē sen kıızım. kenner

otusun. hoş geldin canım. allahümme salli‘ ale seyyidine mahammet.

— **Hoş bulduk teyze. Nasılsın?**

— vallā ayağım ağrıyo yavrım senden ırak. hoş geldiniz,
hoş geldiniz canım. hoş geldiniz canım. maşallah maşallah. heyir ışallah.

— **Nasılsın iyi misin?**

5 — elhamdülillah çok şükür canım. 'nolucu ihtıyar adam. nolucu.
oturyom beyle. 'nedek yavrım.

— **Kaç yaşındasın?**

— valla yavrım bilmem. zekzen doqzan diyolar. ölüm yetmiş
yaşında. en büyük oğlum yetmiş üç yaşında. antekede imam o. emekli imam.

— **O zaman doksan varsın.**

10 — evet var elhamdülilla. çok şükür var ya. çocukların her biri
bir yede. birisi şeyde konyada. şey emekli imam o.

— **Bu benim amcamın kızı. O da Konya’da okuyor.**

— eyle mi belki duyukşun. şekip hoca deller kenne. şekip sayık.
orası konye. almanyaya gidikti. hacıya gitdi geldi. şimdi ümreye gidcilerdi
kısmet olursa. oğlumun biri de şeyde cierim. evel nevşehire tayınımız çıktı.

15 bekkarkan nevşehirde kaldık. ordan da karamana geldik. evlendi şimdi.
karamanda müdür. he bi sene oraya gittim. iki sene oldu oraya gidiyom.
karamana gidiyom. oraları gidik görük müsün hiç?

— **Nevşehir güzelmiş.**

— nevşerde ilk tayini çocuğumun. oraya gitti evlendi. ora gitti.
gelini ora götüdük. orda kaldık. ordan karamana geldik.

— **Bu köylü müsün teyze?**

20 — bu köylüyüm canım. şimdi de iki sene oldu ora gidiyom
karama. biri de konyada.

— **Geliyorlar mı?**

— geliler ya geleceklerdi herhal. bilmem. ümreye gidik
gelikte mi gelici? valla 'bilmiyom. şu bu bak bu evler bizim. obir ölümün.
şu bir kızımın. bu da hocanın işta. hoca dediğimin evi bu. antekede

25 okud yü. esendepede oturü. bu ev onun. şo ótede onlar da almancıların. işte
ben araba görünce, ben dedim kenner mi geldi. amma gelmezler daha yeni
getdiler antekeye. evleri var antekede yerleri. kızları gelin. almanyadan
gelinleri gelici.

— **Adın ne teyze?**

— meryem sayık. evet sayık. siz nere gidiyosunuz nerden
30 geliyosunuz?

— **Biz köyleri geziyoruz. Bundan sonra da Hasma'ya
gideceğiz.**

— asarcık kışlak geldiniz. assarcık, kışlak, kandıl, şimdi hasma.
buyzda kaladuz var. nişrin var. böğün gidin herkiş bir yerden yavrım.

— **Biz de burdan sonra Hasma'ya gideceğiz.**

— gidin bakalım ėn güzel memleket bizim bura. e suyu var
35 suyu. bol suyumuz.

— **Her taraf yeşil.**

— 'hele daha şeyle aşşığı deyi insan. şeyle beyle gördüğün kimi.
şindi burası köyün ucu. daha ortası, öte başı bu yanda.

— **Burası köyün ucu mu?**

— e tabi girişi bura. daha giriş bura. evet giriş bura canım

— **O zaman köy büyük.**

— e biraz. kışlak kader deyi. kışlak daha böyyük. kışlak daha
40 böyük yavrım. şu yamaç işte. mıhtarın yeri orası. bu bina mıhtarın yeri.
şorda da hoca oturu. aşşığda hoca var.

— **Sen de burda mı oturuyorsun?**

— he ben de işte ölümün evinde oturyom. nere gidcik cierim?

— **Kocan yaşıyor mu teyze?**

— yirmi altı sene oldu ölük kocam. iki bekkarım vardı işta. o
konyadağından o kıaramandağı olan bekkar okuyolardı. o iki çocuğum
45 okuyodu. iki tene bekkarım vardı. çok şükür everdik canım. kimisi hoca
oldu, kimi öğretmen oldu, kimi müdür oldu. dün telefon etti. anacığım dedi.

du'a et dedi. yerini değiştirmemiş. yağı dōrt sene olmuş. bi yerde mōdōr, bu
 oğulda. şindi başka oğula alyolar (...) e yağı başka oğula şeye gidiyom diyo.
 deyişyom diyo, burdan diyo. memleketten deyi de oğuldan. yağı bu oğuldan
 50 şu oğula gidiyo. biraz o oğulda yapıcı harhal eyle. ne bilim yavрім. allah
 acılarını gōstermiye. canımsın çocuğum çok emme işte birisi yōk. yoktur
 işte. yā cierim birisi bağ. yanımda bi kimse var mı? (...) onlar şeyde cihanda
 oturyo. orda evli cihandan. sen saol şarısı öldō. şindi cihanda kıızı var.
 kızını almanyaya verik. şindi gelikler. o yanda benim eses kōcamın evi. bura
 55 hocanın evi. ben şurda odasına geliğim bağ. merd van var çıkaman.
 anacığım dedi. bura getirek seni. bura geldim. burda şimdi oğlan dōn
 gelmişler. kıızlar oğlan bi bekķar oğlu var. kendi, evleri temizliyek ana dedi.
 torlıyak toplıyak (...) iki tene oda bir salon. eses orası kōpalı torlamıya. beni
 yerimden oynatmasa toplanıp işlerimi gōrsōnler. yārn gidciniz. bağalım ne
 60 şekil gider. halım yōk. ne getdim, ne gōrdōm. getmedim. elimden bi iş
 gelmez. yapamam bişi. ne yapıyım yavрім.

— **Bu yaştan sonra sen artık oturacaksın.**

— dizim ayağım ağrıyo senden irak. kağarım derim kağamam
 cierim. kızım şişik ayağım uy uy uy.

— **Ayağın niye ağrıyor?**

— 'bilmiyom dizim ağrıyo bağ. yō ondan şişenen. ney yākyo.
 65 helke verediniz kenne yavрім. arabayı yākyo şişenen. ah yavрім ayağım
 ağrıyo yavрім.

— **Ne zamandır ağrıyor?**

— eppeyi oldu. kıřlaķda doķtur var ya kıřlaķa getdim bağ

— **Doktor ne dedi?**

— bilmem hāp verdi. bilmem şurup. bilmem. bağ şiş ayağım
 buram. ayağım ağrıyo. ayağım ağrıyo. uy çocuklar giderken durun 'hele
 70 yavрім geđer belki. řē k rem filan verdi. sūrtyōm dedim geđmeyci. řindi
 herkiş de gitdi. kimse 'yōk b rda kōlan. gōtōrek dediler, getmedim. dedim

belki sağalıy yavrim getmeyim. şimdi size yük olmayak dedik.

sağalmaycı ağrıyo dizim kızım. şimdi noluk 'bilmiyom. kırem sürtyom kenne. ırem var, verdi doktur. kışlağın dokturu. kışlaқта doktur var. kışlağı geçtiniz mi?

— **Geçtik.**

- 75 — kışlak büyük yavrim. bizim köyden büyük ora. tabi tabi bizim bura köy küçük köy küçük güççük amma güzel yer. eskiden bizim bura adı kandılmış. zamanında burda çok bi savaş olmuş. burası yavrim bak bir de şoraya urumkala deller. yamac bak. 'ihi gitciniz şimdi ora. ora urumkala. rumların kalasılmış ora. hatle bir mağara varmış. bir adam çüt sürerken
- 80 açılıyo. mağara içine düşyo. biraz para mara, altın maltın buluyo. sebehten haber alıno. adam öldü sen saol korktu adam öldü. mağaraya endi ya korktu öldü adam. aşşağısında piñer var. ora şimdi biz kisepiñer diyok. orda kilise varmış. bak bu eskiden büyük bir şehirmiş bura zamanında. añnadın mı? bak burda kilise varmış mesele. orada 'ihi urumkala diye kala varmış.
- 85 kapanık yañi şindik. eskiden eskiden bura, kandıl buranın adı. şimdi aslayazı koyuklar adını.

— **Niye Kandıl demişler?**

- savaş olmuş kan olmuş dökülmüş. ne kader hârp oluk burda sen biliyoñ nu zamânında burda. urumkala kaleleri varmış gávırların. rumların kōca kale varmış burda. dā aşşağıda kisepiñeri oluk. orası kilisenin
- 90 piñer imiş. kilise vamiş orda.

— **Oraya ne diyorsunuz şimdi?**

- bur ya urumkala diyok. or yada kisepiñeri diyok. daha aşşağıda bir yer var. gene orda mezerler var b le. (...) çıkıyō kalamazdı. bak orası düz yazı. bura bir büyük şehirmiş. eskiden zamanında ha gelmişler burada bak. hele şimdi burdan öte bizim şey yōk da. gelmişler bura memleket
- 95 kurmuşlar. suyu bol dēyin. evelden bizim hoca bir arada dere beyle akardı.

soğña işta d vlet birazını yayladağına. birazı işta çeşme koduk. köye dağıldı
suy. böyle dere kimi akar dere. dere o. geldin. geldin işte gördün. daha bol
dere. devlet el koydu. herkiş aldı suy. buralığa her yere bir çeşme. burda var,
ötede var, şorda var çeşme. kañel gidiyo suy işte. he şindi bura b'azi diyoki
100 amān dünyanın öte başı get get bitmiyo. sizin köy ırak diyolar. neden
uzağ olmuş. suyu bol dēyi köy kurmuşlar bura. suyu bol. kaladuz burdan suy
götürü. asarcık burdan suy. asarcık burdan götürü suyu. kışlak burdan
götürü suyu. şeynen tankerden şeynen götürülē. suyu çıkıyo. bakmışlar suy
geniş köy kurmuşlar. hā derken biraz da böyümüş köy. haqqeden bizim köy
105 en son köy burası. uç yañi hödüde yakın. suya ırak şindi. karaçolumuz
vardı. karaçol bitmiş de. görö mu 'kele kız? karaçolu göröñüz mu siz? yeni
yapılan yer bitmiş. karaçol aşşağı derenin içindedi. d vlet kenni şindi dā
depeye çıkırdı. ta yamaca, köyün yamacına çıktı. karaçol yapılık karaçol
engindedi. derenin içindedi. yühseğe çıkardılar. yühseğe çıkdı. çok kaçak
110 var yavрім (...) yakın ya surya. işte malımıznan. beyle konuşuruk biz.
gelillel beriden suy alıllal gideller. çok yakın surya. hódut yakın bura.
karaçol bak yakın. kaç tene karaçol var.

— **Hasma yakın mı?**

— yakın dēl. bak bular yakın. kışlak, asancık, qandıl, kaladuz,
nişrin. bir sıra bunlar. hasma ondan sonra. deyim yayladağı kadar get.

— **Nişrin Arap köyü mü?**

115 — arap arap.

— **Kaladuz?**

— arap o da arap. onların ikisi de araplar. bura türk.

— **Önceden Araplar'a kız vermezlermiş. Doğru mu?**

— vallā şindi veriyolar yavрім.

— **Eskiden?**

— eskiden vermezlermiş.

— **Neden vermezlermiş?**

— ben 'ne bilim ben. ahlaklarını beğenmezler. şindi yine

120 ahlakları gözəl deyî. türkler kimi deyiler.

— ahlaklarını neden beğenmiyon?

— yō mesele bugün 'türkiyeli ahlakı eyî. namaz kılar. her işi düzgün. onlar yapmaz. onu yapmaz. kaçak çalışıyo onnar. kaçakçı hudütçü.

— **Onlarda düzen intizam hiç yokmuş. Doğru mu?**

— yōk yōk 'yōk. 'yōk onlarda bişi yōk. bizim türkler kimi deyiler.

125 şimdi veriyolar. eskiden vërmezdik. yañi veriyolar şimdi.

— **Kürtlere kız verilir mi?**

— eyyi emme şimdi veriyolar. kürtlere de veriyolar.

— **Kürtlere niye vermiyorlardı?**

— ne bilim kıla nesini. ahlaklarını beğenmez vermezdik. yok kıla kürtlere kız vermezdik. şimdi veriyolar. kız sevyo gidiyo. ne yapsın ana baba. kız sevdikten sōña gidiyo. vermezsen kaçıyo. deyî mi beyle oluyo?

— **Evet doğru.**

130 — meselâ bigün bu hatle bizim köylü. öyretmenmiş adam. kız da mısıranmış. şey bu ha. şu kim. kimin şu bizim. bennen barabar şöyle. pisiğin arvadı var ya onun kıardaşı alevî kız almadı mı? yâ şimdi kız saklanmış. ne deyî saklanmış. anasına demiş bidâ eve gelmēcin demiş oğlan.

ğretmen oğlan. kıza sevmiş almış. bir gün gelmiş bakmış. amanın 'bire

135 ölüm demiş. bizim köyün geyimine benzemiyo filan demiş. bir daha anasını dıkmadılar. eve gelmedi. onların başkâ biz başkayık yavrim. çok adam var şindik alevî gelin alan.

— **Bir kıızı istemeye kim kim gidilir?**

— evel oğlanın anası babası gelir. soğña bakallar. görüllerse geriden gelir akrabaları isteller. bizim burda yabancı çok. nişrinden var

140 burda. kaladuzdan var. hasmadan var. her yerden var.

— **Sağ ol teyze. Biz müsaade isteyelim. Kusura bakma vaktini aldık. Hakkını helal et.**

— siz kusura bakma bise yapamadık.

— **Haydi Allah'a ısmarladık.**

— güle güle git canım. allah işiniz gücünüz rast gele. haydi güle güle gidin. benim de sizin kimi torunlarım var canım.

— **Dua et bize.**

— edyom. hepinize ediyom hepinize. zaten kendi kenne du'a
145 kabul olmaz. haydi bütün cümlesi mahammede benikine de ver. kabul olmaz
kine. allah hâyırlı kazançlar vere yavrım. kötüye düşürmesin. haydi güle güle.
işiniz gücünüz rast gelsin.

Konuşan: Mehmet Tekkalan

Yaşı: 95

Derleme Yeri: Aşağı Pulluyazı Köyü

Konu: Fransızlar Dönemi

Derleme Tarihi: 22.04.2010

- 4 -

— **Selamün aleyküm.**

— hoş geldiniz hoş geldiniz. buyrın. buyrın oturun. cümleten hoş
geldiniz.

— **Haber mi izliyordun hacı amca?**

— ēy. meclis şeyi. meclis görüşmesi. lübnene bir asker verme
şeyleri varya. onun görüşmesini yapıyo bunnar (...)

Ali Yurtman — **Hacı amca bu kızlar sana bir iki soru soracaklar.**

Yardımcı olursun değil mi?

5 — ēy elimizden geleni yaparık. bildiğimiz bişe varsa. oğuma
yazmamız filan yoktür emme. eyi sorsunnar bakalım.

Ali Yurtman — **Üniversitede okuyorlar. Öğretmen olacaklar inşallah.**

— ēy işallah allah muvaffağ eylesin. allah emeklerini boşa
götürmesin cümlesini. netsinler hâyetleri bu yola bağlı.

Ali Yurtman — **Mehmet Kızılkaya'nın sana çok selamı vardı hacı amca.**

— ali kümselēm. ne yapıyo ne yapıyo?

- Ali Yurtman — **Onun yanından geliyoruz. Sana çok selam söyledi.**
- 10 — ēy ali kimselem. getiren gönderen saolsun.
- Ali Yurtman — **Gel seni de götürelim dedik ama gelmedi. Tavuklarım falan var dedi.**
- ēy keşke getisediñiz. eppeyi oldu görüşmedik biz de.
- gidemez oluşum eski kader dışarlara filan. kızılkayagilden zamannarımız çoğ
- geçik hacıya gittiğimiz zaman. barabar gidiktikten zatan orda da biraz
- arkadaşlıklarımız var.
- Ali Yurtman — **Köy maşaallah bayağı büyükmüş hacı amca.**
- 15 — ēy emme insanı az. köyün yeri büyük emme insan kalmıyo
- dağıldı gitti. insanlar hep dağılyolar yoksa köyün eyyi.
- Ali Yurtman — **O kadar köy gezdik. Heralde Bezge'den sonra en büyük köy burası.**
- ēy buralar beyle. köylerde insannar kalmadı ki. gençler bütün
- şey olan gidyo yani. kimisi mamurıyata gidiyo. kimisi bilmem efendim
- eğitime gidyo. kimisi bilmem işçiye gidyo. herkes bi tarafa gidyo. köyler
- 20 biraz işte ten'heleşti. yani şehirleşmeye gitdi. eskiden zamanında antekeye
- giderdik. köprüden ötede iki üç bina vardı. yalnız o resim bey (...) o sinama
- şeyi vardı. bi de o müze vardı. bir de orda şey vardı. vâli konağı vardı. ordan
- öte tē bahçalık, dutluğ, bilmem nēdi. oralar antekenin şeyi. o şimdiki o şeyi
- varya ordan ötede bişi yoktudu o (...) piçek çarşısı varya, o şeyde. ordan
- 25 ötede bişi yoktudu heğ yeğ bahçalık onnar işte (...) ondan sōna o şirince
- çağıl işte oralarda bir iki şey varıdı. kışla o ya askeriyenin. burdan gidince
- işte en son o kışladı. onun altı yanında askerler tälîm ederdi. fransız askerleri
- filan. orda çümenlik bilmem ne. ası o dibten geçer giderdi. sōña doldurdular
- asıyı biraz (...) o şirin evler dedikleri oralar filan hep bahçalık. onnar
- 30 yüz evler deyi oraya ev yapıyo dellerdi. 'bire dedik 'ey bu şerden ordan
- dışarda neiçün yapıyo bunu. buralarda insan mı oturu filan dellerdi. 'ēy de

bilmem efendim dağların dibine ulaştı. ya o bağıryanığın oralar bilmem
oralar filan 'hepsi dağlık. bir hastana vardı. o fransızlar yapısıydı. o hastâne,
o bir hastâne varıdı. oralar mezerlikti. hep gece konuşmak (...) zehırlere

35 millet akın etti de top boğazına ulaşık böğün demi ya.

— **Kaç yaşındasın hacı amca.**

— doküzan beş. doküzan altıya dönyok.

— **Maşaallah.**

— ey ya biz iki cihen herbinde askerdik şeyde yönen hödüdünde
askerdik.

— **Askerliğini nerde yaptın?**

— şeyde bu tirakyada yaptık. yani bu ilk gidişimiz şeyde bu

40 siDdilbahir tarafına gitdik. gelibolunun şeyinde ondan sōña bir gice emir
geldi. gece yüklendik yükümüzü yörü yörü bu şeyde gitdik. edirnē tarafında
bu şeyde.

Ali Yurtman — **Bu kız da Edirne'de okuyor hacı amca.**

— edirnēde mi? biz edirniye ulaşmadıkda ordan beride o
uzunköprüden yāni bu he oraya malķara filan var. oralarda keşan malķara
45 işte oralarda şey yaptık. demek edirnēde okuyoñ.

— **Evet. Edirne çok güzel.**

— ben edirniye geçmedim. hiç ulaşmadık edirniye. fāt ekseri
oraları insannarı çoğu orta yollarda mēhecir dellerdi. 'ey mehecir dellerdi.
şeyden filan bulğarıstandan filan oralardan gelme hep. yerli oldular o
sıralarda metrüktü yani oralar. biz şey ettiğimizde kırklı sıralarında filan
50 eyle şeylerde filan çok yerde mekrük beyle. dağlık. şeyle insan azdı y'ani.
insan azdı. insannar halā eyle şeylerde oturullardı. ağaçnan filan ot mot
koyuklar köyün (...) giderdik köyün hep bi işde.

— **Fransızlar zamanını hatırlıyor musun amca?**

— bizim yavrım (...) geçti bizim en gençlik şeylerimiz
firansızlarda geçdi. bu hatay devri açıldığı zamanlarda bize de oy kullandık.
55 hatay şeyinde ya. biz osmanlı doğumluyuk cümhüriyet kurulmuş şeyde

- anadoluda filan. firansızlar buriya geldiğinde biz eppeyi şeydik y'ani köylü
vuru (...) şeyleri filan 'çarçapıt beyle farazlara diktiler 'mesele teslim edin
yañi bu karşı dağlardan yekün sel kimin aqtı geldi firansızlar. köyün içi,
buralar, firansız askeri doldu. herkes ödü patladı. beş altı sene sōña harb
60 edyo. duşman gelyo burayı istilá edyo. burda korkman mı 'ya?
- **Çok eziyet ettiler mi hacı amca?**
- yo yo yo yo hiç bi kimsenin burnunu kanatmadılar yañi. fağat
millet korku içerisinde penik şeyinde yañi öldürücüler mi nēdiciler.
mağdur olmuş millet. yabancı bir ecnebi istilá edyo korkman mı 'ya? tābi biz
o sıralarda çocuğuk amme gene korku penik içerisinde büyükler falan. artığ
65 onnar şeylere dökülyolar herkes. can bu amma yoğsa gelibde burda hiçbir
tasnıf (...) etmedi yañi burda sen neycisin şeysin filan hiç hatle köyün
háyvanatı davarı bilmem neyi bu askerinin şuyun (...) rahmatlık babamgil
onnar şeye getdiler. onnarıñ bir en büyükleri olbi olbi dellerdi yañi o şeyin
onuñ yanına filan askere (...) 'bes bitene za'è olmuş. şu káder hayvanattan
70 davardan (...) birini za'è etmediler. e bura geldiler. yañi o sıralar burda bir
ıdara boşluğu varya firansızlar gelmeyince osmanlı gelmeyince dağ daş çete
oluğ. herkes evinde yatamıyo suy (...) biz kendi kendimizden eziyet çektik.
yoğsa ondan bize bir eziyet olmadı ki. fağat bacağını çemreyen pıçağını
tüfeğini çeken çete ver bakim şu káder şeyi. vereceksin şunu. bilmem neyi.
75 köyün içine geliller. buralarda silah sıkallağ. evinden dışarı çıkaman. eyle
zālımlığı biz kendi kendimizden gördük yañi. sōña işte firansızlar geldikten
sōña iki üç sene içerisinde bu zālımları çetesini devirdi. tutmadı hiç. şimdiki
ermeniler eskiden gelir. burda koyun kesyo kimi insannarı kesyolardı. dürüs
insannarı. hiç bi vañıt dañı şey etmedi. nerde beyle bi eşkıya bi çete bilmem
80 ne varsa günnerce aylarca bunun peşine düştü. nerde gördü kafasına bir
kurşun sıkı. tutmadı. tutupta beyle mahkemelere şura bura götürmedi.
yargısız infaz. nerde gördü orda kafasına kurşun. ik üç sene içerisinde
kurşun sıkı. kadınнар filan beyle altınından bilmem neyinden

- k reydesinnen beyle çarşılarda bazarlarda gezerler kafilâ kafilâ. kimse
- 85 gözüyn üsdünde kaşın var demez. halbise (...) ne asker var ne bişe var. üç beş dene antekede pulis bulunurdu. üç dörd dene de çârşi bekçisi olurdu.
- kimse kimseye dönüp gözüyn üsdünde kaşın var demezdi. ya böğünkü kimi beyle kadının elindeki bilez k üçün kollarını kesmezlerdi. beyle yaşayığık yani biz. bazı işde avcılığını yapar. bilmem ekinini eker, dikinini diker.
- 90 nedyoñuz beyle demeyik. orda orman sök tarla yap, bakça yap bilmem ne et. nedyon bile demedi oña. o şekil. buralardan insannar götürü bazarda satallağ. bilmem ne. yō bu niye yoğ. ekmeğini yessin dedi. yañi eyle adıl bir şey yapdı. firansızlardan biz hiç bi zarar görmedik. tütün ek, onu ek, bunu biç. onu ēt nēdersen et hesabına, kendine. şindi yoktudu. böğün allāh zından
- 95 içine soğdular bizi böğün. sen pambık ekme. sen tütün ekme. sen şunu yıkma. sen bunu. ne şeyki bu. yetmiş milyon oldu bu insannar yā. yetmiş milyon oldu. ekmek yeyci bunnar yā. her gün bi hādısa. her gün bi şey. şu memleketin hālına bak. yani bizim ne deyim ben. en hoşumuza gitmeyen bir konunun içinde yaş yaşıyok yañi. üzulyok yañi üzulyok. elimizde bişe 'yōk
- 100 yā. biz öteden beri bi kere bu şeylere alıshmāk. ne bu. kötü şeylere. yā adam adamı öldürür mü yā? adam adamı öldürürmü yā? 'keyfi. beyle bi adam adamı öldürür. 'ne mañlukatı bu yā? ne mañlukatı bu yā? hangı dinimize hangı imanımıza yaşıyo. hangı müslümanlıktan bahsedebilirik biz yā. müslümanlık bizde bir hāyel oldu hāyel. yalançılık, sahtekarlık, adam
- 105 öldürmek, adam kesmek, bilmem nētmek. beyle bir müslümanlık ülkesi olur mu 'bire kızım? yā şükür elhemdülla. hepimiz peygamber efendin ümmetiyiz. (...) 'heni henı. ecnebi diyom işta ya. firansız yani bu tip şeyleri (...) o da bu kader ħarb. ölük, öldürük. bilmem nedik. şeyleri bizde ıntıkamı var. ıntıkam olduğı halda bizde beyle bir şey.

— **Bizde yok değil mi? Yapacak olsak biz yaparız.**

- 110 — yā ya yā. 'ēy ne var ne 'yōk yā.
- Ali Yurtman — **Çok şükür amca. İşte bu kızın peşine takıldık. Köyleri geziyoruz.**
- eyyi. eyyi ettiniz. eyyi ettiniz. sevab deyî sevab. insan insana feyda olması sevab deyî. insanlıkların icâbı budur. ne mutlu. mesele beyle bir insanları nâsahatli olan insannar allah iñdinde de insanlıkta da her şeyde büyük bir mefa‘at (...) eyyi geçmişlerden örnek, örnek olmakla nâsihet
- 115 sağlar. duygu bilgi öğrenmek mesele bu tarz insannara teselli olur.
- Ali Yurtman — **Soracağın bir şey varsa sor. Anlatsın hacı amca.**
- sor. buyrün kızım.
- **Köyün tarihiyle ilgili bir şey biliyor musun amca?**
- yōk. o ulaşılmaz yañi köyün târihine.
- **Tinziri ismi nereden gelmiş?**
- şimdi bu tinziri demek arapça bir kelime. incirli bir köy demek. he incirli. bildiğin bu yemiş. he incirli köy. burda çokmuş o yemiş
- 120 ya. o çok bol olan bir yer orası. işte orası da buranın hemen hemen bir çütlüğü sayıyo yā. orası yukarı oluyo burası da aşşağı oluyo. sonradan bu arapça dediler yañi bu kelime. 'heni bu otuz dokuz tahrî şeyde bu isimler değışti. burayı aşşağı tıngır, yoğarı tıngır ismi yaptılar. oda bir zaman sürdü. ondan sōña pulluyazı. yoğarı pulluyazı. bu da aşşağı pulluyazı oldu.
- **Pulluyazıyı neden koydular?**
- 125 — heni bu arapça şeyi olduğ için. 'heni buralarda mesele bu şeye bağlı ya. halebın buralar şeyinde. burası iskenderün sancağıdı. o zaman hasan cabbarā vardı burda, iskenderünde. o (...) hatay ismi 'yōk yā. burası halebın bir kazasıdı. anteke il deyide yañi yayladağı ilçedi. yañi şey nâhiyedi. antekede ilçe. halebın ilçesi. işde bu hatay şeyi olduğuda bu
- 130 iskenderün sancağı ayrıldı. beyle istıklâl kaldık yani beyle.
- **O zaman Hatay Cumhuriyeti kuruldu.**

— ey hatay işde o zaman hatay ismi gətildi. hatay cümhüriyeti kuruldu. ilğağ oldu. şimdi o zamān tābi biz gittik. yañi cenderme yazdılar. çavış yüzbaşı filan. hatay cendermeliği yapacaz qardaşım ben. burdan eppeyi vardı. sonra da rıḡmatlı anam bene rāzı olmadı. ikiniz birden şey
135 etmeyin dedi. ben geri qaldım. óbir qardaşım gitti yañi. hatay cendermeliği yaptı o. şeyde. bu şey, şu vardı henı. táyfur sökmen, táyfur sökmen o zaman burda değildi. yañi bu içeri anadoluda.

— **Galiba Antepliymiş.**

— valla eses bursa şeyinden geldi dediler.emme ben aslını 'bilmiyom yañi şeyin táyfur sökmenin. bu amık beylerindenmiş.

— **Onu nasıl cumhurbaşkanı yaptılar?**

140 — şimdi efendim süphi berek vardı. burda esas bizim hatayın ideresini gören süphi berekti. 'çok büyük adamdı. bu atatürknen (...) işte bu hatay şeyini meydana getiriyorlar filan. tābi bunnar firansız (...) firansız hökmü altında (...) o zaman arablar şey taraftarıydı. firansız taraftarıydı. henı ya burda refer ndüm yapıldı yā. refer ndüm yapıldığı zaman onnar
145 orıya oy kullandı. bu arab ailesi filan vardı. bu kuseyr şeyleri var ıdı. 'ikiye bölündük yāñi. burda refer ndüm yapıyo yā. bi taraf firansızları istiyó. bi taraf hatay şeyi olmasını istiyó. 'ēy yā şimdi bunnar bu bereketzedeler filan. bunnar türk tafartarları zatan. süph bereket yürüdyo buranın d'ava şeyini filan. sınır o zaman iskenderün. o şey varya 'payas. ordan sınır. ordan ötesi
150 işte anadola 'ait.

Köylü — toprakkaladan.

— yo yo o şeynen. bu demirçeliği geçtimidi ordan ötesi anadolu şeyindedi. hatte biz otuz dokuzda açıldığı zaman burdan qapı açıldı. gettik adana tarafında gezmiye. şimdi bu d'ave yürüdü. çok uzatmayalım da. şimdi
155 ordan bir sürgün şeyi çıkardı atatürk. yañi hataylı bunnar deye anadoludan insannarı süryo. bu hataylı. yallā süryo. halbuki sebep bu deyi. seçimi qaybedecek. burda bu arap şeyleri, bilmem bu samandağı filan buralar.

- harbiyeden geçemez 'olduk. yā geçirmiyolar. onnar arab taraftarı yā.
 anadoludan sürgün hataylı deye neçesini sürgün etti (...) rahmatlık babam
 160 filan bizim bura on hana kayda geçdi. habusi antekede filan oturulla onnar.
 sōña tinzirili deyin burda tasdik ettiler. hep yerleştirdiler bütün köylere
 bunnarı. şeyle şimdi seçime geldi. bizim yayladağı 'sarptı. şimdi 'ali bey
 yabancımız deyi. burda rahmatlı çorağ hasan vardı yā. parlağ çavuş filan
 bunnar (...) şimdi sandığı istile ettiler burda. biz orda. onnar gelemiyö.
 165 gelediler onnar. o tarafta oy kullanıcı adam var. hiç gelediler yañi
 buriya. öldürüle ya sandığı istile ettiler. bizi ordan isim çıktı. çıkan listeden
 áhmet diyo. áhmet işte. áhmet gidyo kullanıyo. sandık başındaki olannar da
 bi iki tane şey var onnarın. gık diyemiyolağ ya. kımıldamaya halları yoktu.
 ödleri patlayık. şeyden iki üç kere dıkıldık çıktık oy kullanmaya. orda sen
 170 dıkıl ben çık. burda kaç isim varsa hepsi oy kullandı. hiç boşta kalmadı.
 gelmeyenleri bile oyları kullanıldı. eyle kazandık yañi. yoğsa kazanmamıza
 imken yoktudu yā. çoğunlukta yā. bunnar eşte şey olduktan sōña eskerin
 biri. buyrün buyrün allahı sen. buyrün yā. ben ev sahábiyim. büyür yā farkı
 yōğ yā.
 175 Fatma Akman _ iki tene gitti.
 _ beñe mi iki tene geldi? bereket düştü.
 Fatma Akman _ şeker al baba.
 _ şeker komayığ mısın?o şekilde mücedeleler oldu. anteke
 tarafına giden. sırf onnar fes geyeller. o zaman fes giyerdi. biz şapka
 180 geyerdik. bi taraf şapka geyer, bi taraf fes geyer. genelde algıladı şapka
 inkılabı milleti. o biraz hatay şeyi sürdü burda cumhurbaşkanığı fakat
 burası eses 'türkiyenin aynı kıbrıs kimi 'türkiyenin. efendim firansızların
 himiyesi altında burda bir cümhūriyet kuruldu (...) yōnenis'tan 'türkiye bir
 şey kuruldu. bunnarın içinde cümhurbaşkanı şeyde. 'heni bizim işte táyfur
 185 sökmeni getirdiler.

— **Neden Tayfur Sökmeni yaptılar da Hataylı birini yapmadılar?**

— e onun da aslı hataylı emme zamanında anadoluda yaşayık yañi. o şimdi o zaman tâbi atatürkün yañi şeyi olarak gelyo. o eyle istiyo eyle olyo. yani buranın insanının biraz daha 'heni yeni şey ya. artık beyle bir itimatsızlık mı? dolaylı beyle bir şey yaptı da kendi adamını getirdi. heralda
190 eyle bir şeyler vardır tâbi. bir insan ne yapar. kendi en güvenceli insannarını beyle bir yere yerleştirir. emerika yapyo yā ondan. biz çeteden burda bir reisi cumhur kimi. bir ülkiye bir reisi cumhur kimi bir(...) reisi cumhur yapyo. kim yaptı? halk mı yaptı? o mu yaptı? bu mu yaptı? haydi sen cümhür başkanısın. cumhur başkanı oldu (...) 'aha sana getti de almanyada hemid
195 kandelleyi orduya tayin edyo. e halk nāpyo burda. kendi istediğini orıya koyuyo yañi şeyini (...) işte yani hatay şeyindede tâbi bû bizim gücümüzlen bu ortıya gelmiyo. 'türkiyenin mesele atatürkün gücüyle bu ortıya gelİYÖR. onnar mesele o zaman muhacerlerin gelmesi. bilmem avrupa şeylerinde uğraşan, yabancılarnan uğraşan onnarıñ başı var da burası meydana gelyo.
200 yōkşa sedece burda biz kendimiz isteyip ne 'olabilir. bir önderin mıhaķak olması gerekiyo.

— **Hatay'ın anavatana katılması için çok uğraşmış ama bir türlü kısmet olmamış. Gelememiş.**

— ēy nasib olmadı. kendi gelemedi görmiye. otuz sekiz de kendi vefat etti.

— **Otuz dokuzda anavatana katıldı.**

— ēy o zaman ilhak oldu. yañi hatay ilk şeyini aldı emme kendi
205 gelemedi buriya. kendi gelemedi.

— **Mağaralar falan varmış burda. Gavur kızın mağarası varmış. Doğru mu?**

— mağara çok bizde kızım. tina mağaraları var. yedi kapılı var burdan aşağıda. burda çok mağaralar var. e biraz bura şeydir. ya'ni eyle bir şey mi görmek istiyosunuz. ya'ni beyle bir.

— **Yok. Duydum sadece. Bir şeye falan iyi geliyor mu diye sordum.**

— yo yo yo eyle bir şeyi yök. onnar ğarimen işde aldıkları dē
 210 mağara devri zamannarında insannar yaşamış z'air ki oralarda. ya orda saraçlar var. mağaralar var. bilmem ne var. kayalık o dağların şeyleri filan. bir kıymatı 'yök ya'ni. ondan biz hesap çıkaramayız. biz ki mağara devri hangi devirde. hazreti nuh zamanında mı, daha mı sonra bilmem efendim. hazreti musa zamanında mı, hazreti isa zamanında mı insannar yaşamışlar.
 215 t'abi onnar kendiliğine olmamış. 'yā daha halā insannarın mesele burda çekiç vurdukları yerle daha beyle. daha yerleri belli ya'ni. insannar içinde yaşayık. neresinde yaşayık. nesi bir hayat sürük. bilemezsin ya'ni. gittiğin zamanda baktın mı insan yaşamaz ya'ni. insan yaşamaz. bi ataş yak. sobıya bir şey at, içerde duman boar ya'ni. ne bir paçası var. ne bir ocağı var. ne bir şeyi var.
 220 eyle daşları oymuşlar işde. mağara kış günü. şakır şakır suları yokardan beyle kayalardan sizar içine. işte eyle. gene oturuk artık bu insannar birbirin korkusundan mı gidik o mağaralara? beyle yerleşik. canını kurtarmağ uçun hani şu kalalar var ya. mesele düşün. çukuroviya gêt. şurdan get toprakkala. çukuroviya ayak bastığın yerde toprakkala. ordan
 225 biraz ileride git. hāmite kalası. ordan git öteye (...) kalası. beri yana gel kız kalası. bir çukurovanın içerisinde kaç t'ane hōkūmdar oturuyo demek. o devir ya. bir çukurovanın içerisinde beyle av ç bir yer diyelim. dōrt beş tene hōkūmdar oturuyor. ne yapmışlar bana bunnar burada. biz hāmite kalasına. ben çeltik kontrolu deyi bu kadirli şeyine eyle gezmeye gettik. geçtik şeyine
 230 arkadaş. ya'ni bambaşka bir şey yā. yokardan aşşağı beyle yerlerin altında zındannar yapmışlar. bilmem ne yapmışlar. insan geçemez. ē ne yapmış

bunnar burda. soygunculuk etmiş. gelmiş oriya siper almış. şey antekeye
 bak. surnan çevirmiş kenni olduğu kimi. asıdan almış. asıya indirmiş. surnan
 çevirmiş surnan. insan şeyini hâyetini korumıya çalışıyo. surnan çevrilik.
 235 onun içinde insannar canı korumanın uçun. e 'yök yök. o zaman faydalı.
 niye. çünkü top yök. tüfek yök. bilmem ne yök. elinde kılıncı insan gelip seni
 öldürecek. başka bir şeyi yök. çözümü yök. burda surdan gelicinde adamı
 öldüreceksin. e böğün bir füze atyo şeyden bilmem dē israile gidyö.
 bağdattan atyo amarıkadan atyo bilmem nere gidiyo. seni silah kurtarmıyo
 240 böğün ya. biz askerden tanķ mānisi kaldırıldılar bize. efendim denizden
 gelecekmiş de tanķları çıkacakmış ta. yaryodu bu dağları daşları beyle. ne
 bilyim 'bire oğlum. bir kaçmaya israilin uçakları mısırı vurdu. siveş kanelini.
 ne gemi ne uçak ne bişe kādıttırmadı (...) verdi bütün havalanlarına.
 havalanına her girmiye uçak nere kağıdı (...) deñizde deñize bütün deñizi
 245 doldurdu. hatle sōña bir vakıt sōña rus şirketimi ne (...) gemi geçemez
 oluktu ya gemi (...) hatle o zaman almana şeyde (...) vardı. rıhmatlığı o
 zamānın ıhtıfali alman üzerinde dört yüz uçakla uçup da bu şey engin
 şeydende uçyo (...) eyle derdi. bayanat verirdi rımatlık 'içim sızladı derdi
 yañi. kendim kendim bele deli oldu uçağa binik (...) deli oldu ya. yañi
 250 böğün beni şu korucu bu korucu mağaramış. bilmem kılamış. bilmem
 süngümüş. bilmem neymiş. bilmem neymiş. biz askere gettiğimizde ot
 çuvalını dikellerdi şuriya. 'heydi bakalım süngü. çünkü herb olyodu yā.
 o zaman ot çuvalına 'yaylan yaylan yaylanıver. nası şeyse (...) yaylanyom.
 adam bañe soķturu mu. düşman yā. onu öğredillerdi bize. süngü soķ. süngü
 255 çıkar. allah allah hatle (...)

— **Fabrika varmış köyde.**

— salça fabrikasını diyoñ. 'ēy yapmaya çalıştılar emme
 başaramadılar. paketleme yapıyo sâdece.

Konuşan:

Muazzez Tükenmiş, Fatma Akman

Yaşı: 46, 38
Derleme Yeri: Aşağı Pulluyazı Köyü
Konu: Yöreye Özgü Yemek Tarifleri
Derleme Tarihi: 22.04.2010

- 5 -

- Fatma Akman — esas nerelisiniz?
 — **Dusturuluyuz.**
- Fatma Akman — dusduruluların o geçen gün kıza geçirenler akrabamız mı?
 — **Bilmiyorum. Belki uzaktan akrabamız oluyordur.**
 — yâ köyün hepsi birbirine akraba aslında.
- Fatma Akman — hanımı acep nasî oldu? heberiniz oldu mu?
 — **En son yoğun bakımdaydı.**
- 5 — sórmedik emme ayıb olmasın hengi köydensin ya.
- Ali Yurtman — **Ben asıl dusturuluyum ama yayladağında doğup büyüdüm. yirmi yıldır da İskenderundayım.**
 — **Abla burda biber salçası çokmuş. Değil mi?**
- Fatma Akman — ey bizim köyde biber salçası çok.
 — **Nasıl yapılıyor biber salçası? Nasıl yapılırsa güzel olur?**
- Fatma Akman — şey dilyolar. güneşe atyolar. sıcak olursa bir iki günde salça olacak şeye gelyo. makinelerde çekiyolar.
 — **Hangi mevsimde yapılıyor?**
- Fatma Akman — işte bu austosta. ağustosun sonuna deyin.
 — **Bir de onu pişiriyolarmış.**
- 10 Fatma Akman — he pişiriyolar.
 — **O nasıl oluyor?**
- Fatma Akman — biz yemekliğimizi biz pişiriyok. onu çekyon. onu sulu çekyon. işte ataşta pişiriyon.
 — hiç bişe koymadan domatis salçası gibi.
 — **Tuz falan.**

- tuz atılyo.
- **Direk dilip mi pişiriyorsunuz?**
- 15 — direk dilip pişiryok. çekyon pişiryoñ. tam suyu çekilene kadar pişiryoñ. bir gün sōña da güneşe koyok. öyle güzel olyo.
- **Hangisi daha güzel oluyor?**
- Fatma Akman — pişirmesi daha güzel oluyo. biz yemekliğimizi pişirme yapıyok. çok olunca mesele güneşte koyok.
- **Pişirmek daha mı zahmetli oluyor?**
- Fatma Akman — tâbi daha zahmetli.
- **Tuzlu yoğurdu nasıl yapıyorsunuz?**
- 20 Fatma Akman — tuzlu yoğurdū. işte ustası.
- **O zaman senden dinleyelim abla.**
- (...) sūdū uyuduyoñ. bazı torbalı yapıyo. torbalı olunca daha güzel olyo. suyu gidiyo şeyi kalyo. sōña ataşta bişiriyon.
- **Keçi sütüyle mi yapıyorsunuz?**
- he bazıları da şey yapıyo. hemen mesele bugün çalyo. öyleden sonra bişiriyο emme o bizim yaptığımız daha güzel olyo. daha lezzetli olyo.
- **Onu siz akşamdan mı yapıyorsunuz?**
- 25 — he bu gündüz uyuttuğumuz zaten sūdū şey yapıyo. o suyları akyo. eşki suylar kyo. daha güzel olyo yañi emme herkes bi türlü sevyo. istediğın kaderde duzunu atyoñ. ondan sōña (...) yapıyon ılık. o ılık. o hemen (...) ılıyınca kavanozlara dolduryon. ağızlarını kapatyon. hiç bişe olmuyo açmadıktan sōña. siz nası yapıyoñuz?
- **Ben bilmiyorum. Bize babannem yapıyor ama nasıl yapıldığını bilmiyorum.**
- 30 — nerde oturuyonuz?
- **İskenderun’da.**
- yani yazın gelmiyoñuz mu köye filan?
- **Geliyoruz ama babannem Yayladağı’nda oturuyor.**

- biz de antakyada oturyok amma gelyok. kendimiz yapıyok
yani tuzlu yoğurdumuzu salçamızı damatis salçasını. her şeyi kendimiz
yapıyok yani.
- 35 — **Nar falan olur mu?**
— nar çok.
— **O zaman ekşi de yapıyorsunuz. Değil mi?**
— yaparık.
— **O nasıl oluyor?**
— işte narı topluyon. narı ortadan ikiye kesyon. sopalarnan
şeylennen vuryon. sen nar zamanı gelsen burda var ya çok güzel. sonra onu
çuvallara dolduruyolar. tekne var beyle suyunu çıkaryolar. tepeliyola mahzene
40 deyi büyük mahzene kaynatyok deller. sonra da kaynadiyolar işte.
- **Ekşi işi zor mu?**
— he zâhmetli ya.
— **Yazın en zahmetli işi ekşi kaynatmak mı?**
— her şey zahmetli nar da zahmetli. mesele şetil metil
yetiştiricin. ekicin. var onunda. zahmetli yani biber yetiştirmek de
zahmetli.
- **Su sıkıntısı var mı?**
— su sıkıntısı vardı işte yeni depo yapıldı. o da şeye girmedi. yani
45 çalışmıyo. boruları patladı filan. yani gelicide.
- **Nasıl oluyor? Biber su istemiyor mu?**
— ēy biber suy ister (...) önceden yanı şimdi artık belki barajın
suyu 'gelince ırhatlar insannar. dere kenarı olannar derelerden suluyo.
- **Su olsa rahat olur da böyle zor olur.**
— işde baraj gelirse ırhat eder herkeş.
Fatma Akman — siz ne yapıyoñuz bunnarı.
— **İşte köylerin neyle geçindiğini,âdetlerini, geleneklerini
araştırıyorum.**
50 — zata tütünü kaldırdılar.
— **Tütün para etmiyormuş.**
Fatma Akman — para etmiyo deyi almıyolar. para etmiyo.

— **Buralarda başka ne ekiliyor?**

Fatma Akman — buğda ekilir işte. e şimdi zahter ekiyolar çok millet. ondan biraz para alyo.

— **Zahtere devlet destekleme veriyor mu?**

Fatma Akman — yok devlet desteklemiyö. millet kendi ekiyo 'satyo.

— **Ne kadar zahterin kilosu?**

55 Fatma Akman — ilk çıkışında on beşe filan toplamışlar burda. şimdik beşe düşük.

— **Çabuk yetişiyor mu?**

Fatma Akman — he he he bu sene ek seneye mâhsül veriyö. hatle ektiğin sene bile topluyolar yani.

— **Çok su istiyor mu?**

60 Fatma Akman — ē zata bura her zaman yağmır yağdığı için çok su istemiyö. biber gibi suy istemez zeytin, nar, koz başka.

— **Bu köyde en çok biber varmış.**

Fatma Akman — bizim köyde biber çok. şimdi eskisi kadar ekmez oluklar emme genede çok eskiden çok ekellerdi. genelde geçimi köyün yine biberden.

— yañi çıkarar bir ton, iki ton, üç ton çıkarıdı.

— **Çokmuş. Bunu nerde satıyolar? Yayladağı'nda mı satıyorlar?**

65 — yayladağında deyi bunu antakyaaya istanbula gönderyolar. yayladağında kim alıcı ya herkes kendi yapıyo.

— **Elektrikte falan sorun var mı?**

— fazla sorun 'yök yañi. yağmır yağdı 'mı elektrikler gider gelir.

— **Yayladağı'nda çok sık gelip gidiyor.**

— burda da eyle. köyde de eyle. āşamdan beri elektrik yōktudu. yeni gelik. daha bir yağmır oldu mu hemen keser.

— **Bana hiç yabancı gelmediniz. Yayladağı'nda nerde oturuyordunuz?**

70 Fatma Akman — şeyde valla ben çok maħállede otudum. imam hâtibin orda otudum. ondan sōña aşşağı maħállede otuduk (...) yanında oturduk. bi çok yerde otuduk yañi.

— **Benim babannem de caminin hemen yanında oturuyor.**

Fatma Akman — şeyde mi o pazarın yakınındaki camide mi.

— **Yok. Merkez caminin yanında.**

(...)

Konuşan: NebihaTekkalan

Yaşı: 87

Derleme Yeri: Aşağı Pulluyazı Köyü

Konu: Gelin Oluşu

Derleme Tarihi: 22.04.2010

- 6 -

— **Ne yapıyorsun teyze?**

— ne yapıyım iş güç işde.

— **Sana bir kaç tane soru sorayım mı?**

— ē sor bakalım.

— **Gel otur da sorayım. Durma ayakta. Yorulma, gel.**

— ben hiç añamam ki.

Muazzez Tükenmiş — o sorucu sen söyleycin.

5 — bu köyde kızlara çok çeyiz yaparlar mı?

Muazzez Tükenmiş — işde normal çeyiz ēy.

— **Bazı yerler çok yapıyor. Bazıları az yapıyor. Siz nasıl yapıyorsunuz?**

Muazzez Tükenmiş — yōk şindi bizim burada (...) laf yemez emme gene çamaşır makinesi alyolar yani. gücünün yettiği kadar 'ha. bir oturma gurubu alan alyo. isteyen işde beyaz eşyada bir çamaşır makinesi filan alyolar. eyle.

10 tábiki sandık çeyizi yapalla. yapıyolar. eskisi gibi deyi yani şimdi yapıyolar önceden fazla yapmazlardı.

— eskiden yōķ. ya ne yapıcılar ya eskiden.

— **Senin çeyizinde ne vardı?**

— benim 'vele cehizimde hiç bise yoktu.

— **Hiç mi bir şey yapmadılar sana?**

— hiç bişi. bi fistan iki fistan mı ne? başka hiç bişe. bi de kötü

15 sandık.

— **Niye bir şey yapmamışlar?**

— yōķ yōķ. bu işte bura áskerden yeni gelik (...) askerlik yapıķ gelik ordan. bi şeyi 'yōķ geleceği yōķ. bir şeysi yōķ.

Muazzez Tükenmiş — babam da yani babası var da anası ölük. öksüz deyim. anam da öksüz. babası var sádece anası yōķ. var anası kendi küçükken kırklıķan anası

20 ölük. bu nenen çok çekik.

— kırklıķan anam ölük. ben hemen doğuğum, anam ölük. nenem büyüttü beni.

— **Kaç yaşındasın teyze?**

Muazzez Tükenmiş — sekizen yeddi diyodu babam.

— **Hiç göstermiyorsun.**

Muazzez Tükenmiş — bütün bu evin işleri kendi yapar ha.

— **Kaç yaşında evlendin?**

25 — vele 'bilmiyom.

Muazzez Tükenmiş — küçük verikler küçük ama gene de yirmi yaşında filan yokmudun ana.

— e belkide varım kızım 'ya yokmu.

Muazzez Tükenmiş — belki de yoktudu.

— **Kaç çocuğın var teyze?**

30 — yeddi tene. ölük de. ikki üç tene de ölük. bir kız öldü. iki tene oğlan öldü.

— **Seni istemeye geldikleri zamanı hatırlıyor musun?**

— hatırlıyom ya.

- **Nasıl geldiler?**
- nası geliciler geldiler işde.
- **Kim kim geldi?**
- 35 — dedengilde midin ana o zaman babayın yanında mydın?
— dedemgildedim.
- nenesi verik yañi ebesi babamın anası babannesi böyüdük kenni.
— yañi küçük ya. ordan gelin oluğ yani. dedem başka kadın alık laskıyadan alık.
- ēy o da laskıyadan alıktı. arap kızı.
- **Senin annen sen kırklyken mi ölmüş?**
- he he. anam ben kırklımıssım. daha güççük yani ölük anam.
- **Sonra baban Laskiye'den başka bir kadın aldı.**
- 40 — hım.
— **Seni de deden büyüttü.**
— he nenem böyütük.
- yani bir bacısı daha var. işte o biraz büyükmüş. onu babası alık,
— götürük. dedem götürük.
- onu alık gidikler.
- **Kadın seni istememiş mi?**
- 45 — ben güççüğüm ya nedici beni. o biraz büyük iş yapmak için.
— etmek için. o benim büyük ablam ya. onu da ben gettim. arapça bilmem. dama çıkığım damda oynuyom.
- **Kim?**
- ablam yañi. daha o da yañi biraz şeyle böyücek emme çok da
— büyük deyi.
- 50 — fatoş kimi filan varmış.
— ēy 'ey fatoş kimi mi elif kimi mi 'ne bilim.
— **Sen dedendeyken istemeye geldiler.**
— ēy.

- Muazzez Tükenmiş — akrabaları zatan babamgil dey mi ana?
 — **Amca senin neyin oluyor?**
 — amca işde şey bu ‘ammimiz yañi ‘ammim oğlu.
 — **Kim kim gelmişlerdi?**
 55 — kim gelici. işde ğardaşı babası öteki yāñi ħalit ‘ammi.
 Muazzez Tükenmiş — nenem sağ deyi midi o zaman?
 — sādı gelmeyikti nenen.
 Muazzez Tükenmiş — niye o zaman nenem sağ mıdı?
 — ya sādı yā. ben gelin olduktan sōña ölüktü. 'yōk yōk ben gelin
 60 olmadan önce öldü. bu hödütler kurulduğı zaman öldü. onnar kızım o gedikte
 hödüt daşlarını ğoyolardı yañi.
 — **Sana bir şey taktılar mı?**
 — daqtılar. on tene altın yapıqlardı. başķā. nişanda da ney
 daķıcılar.
 Muazzez Tükenmiş — dedemgil fakirlermiş zatan. 'yōk yāñi. bir kötü yorğanımız var
 65 diyo. bir kötü yatağ. ev bile yōk.
 — ev yōk.
 — **Nerde kaldınız peki?**
 Muazzez Tükenmiş — işte ķardaşının evinde ķalık. babamın yani. amcamgilin evinde
 ķalıklar bir hafta. ondan sōña burdan çıkıcınız. bir kötü ev yapıklar.
 — **Çok mu sıkıntı çektin?**
 — çok çektik ya āñadılmaz.
 — **Ne çektin bu kadar?**
 70 — ev yōk. yer yōk. yeyecek yōk. ekmek yōk.
 — **Kıtlık varmış.**
 — yā arpa ekmēyen. yañi çoğı ķarışık. arpanan buğda ķarışık eyle
 yerdik. bi zamanda yani hiç ekmek bulunmadı. yā tandırlar yanmaz oldu.
 Muazzez Tükenmiş — meneyişleri bilirsiniñ deymi. onnarın beyle şeyleri olur ya
 onnarı da unun içine ķatarlarmış.

75 — ēy onnardan qaynadır onnarın içine qatar da eyle bişiri. 'şunun qadar şunun qadar ekmek bişiri yellerdi.

— **Tuz da yokmuş. Doğru mu?**

— duz olmaz mı 'ya. duz olur. yeyecek yok.

— **Yağ var mıydı?**

— yağ yōk. herkişin yañi iki geçisi filan varsa ondan bir habbe yağ tereyağı. bi de zeytin yağı. o da 'zeħir zıqqım 'acī.

80 Muazzez Tikenmiş — anam der. şeyle küçücük bir şeyleri. hōlup deller yā. bir yılınızı ondan geçiriğik der anam.

— zeytinner o sene hep çağıl oldu. dibine döküldü. kırmızı çağıl. onu da otuduk beyle kırıyok daşda. teknelerde sıktık. çıkardık. her birimize birer hōlup. o sene elimizde kırdık 'mengele dönmedi. mengele dönmedi o zaman.

85 Muazzez Tikenmiş — şimdiki insannar ne qader rahat yaşıyo. emme gene memnün deyī insannar deyī.

— ēy şindi her şey bolluk 'bire kızım.

— **İyisin ama bir hastalığın falan var mı?**

— yōk çok şükür. 'yōk bir hastalığım.

90 Muazzez Tikenmiş — niye sağlıklı bir sor bakım. sıpor yapıyo.

— **Ne yapıyorsun teyze?**

— ney yapıcım bir şey yapmıyom. evimin işi.

— şimdi insannar ne yapıyo. yiyo oturyo. yağlanyok aha. biz de yağlanığık. e yağ olmayınca nolucu. sağlıklı olucu. maşalla mesele çamaşırı elinde yıkıyo. makine var da onu şetmiyo. bilmiyo çalıştırmayı. biz

95 geldiğimizde zata büyük eşyalarını biz yıkarık. sırt çamaşırlarını kenni yıkıyo. hamırını yōğuru. ekmeğini götürü işde yañi.

— **Ekmeğini kendin pişirebiliyor musun?**

— yōk bak 'hele. ben yuğuryom da gelin bişiriyo yañi. gözümünden şey edemiyom.

- gene götürü. tandırı yaçar. yumağını keser. eyle şey yapar
 100 bilyosañız.
 — gelin de geli vuru.
 — gözü görmüyo ondan yañi.
 — yōķ. göryom çok şükür. gözümde bu bir gözüm ey.i bir gözüm
 ‘ameliyet ettirdik. o da kör oldu.
 — **Niye? Doktor beceremedi mi?**
 105 — valla becerdi de biz yañi şurda ‘ameliyat olduk. hemen heydi.
 gidicik. tangır tangır bu arabıya bindik.
 — durmazlar işde. bir yerde durmazlar. benim yanımda ‘ameliyat
 oldu. iki gün kaldılar.
 — iki günde kalmayığık kızım. sabahinden heydi. araba gelik dedi.
 110 gidicik. işde geldik.
 — benim yanıma geldiler. anam diyo sanki gözlerim dışına çıkıcı.
 — ben dedim köye ulaşamacım ben dedim. bu kızın yanında
 dedim. bögece kalıcım dedim. kaldım orda. sabahten biraz öğlene deyimi ne
 gözüm görmüyo dedim. açyom gözüm görmüyo. göryodu gözüm yañi. gözüm
 115 kör oldu. yā ne yapıcım ben. ameliyat oluğum. götürük de evde beni ne
 yapıcıñ. inne yapyolar orda. daha beñe şey yapyolar orda. inne. yap'tırırık orda.
 şey ederik. neyse de gene bu bir gözüm göryo. çok şükür allaha. bi de
 gözlüknen olmasa, bu gözlüknen olmasa edemem emme gözlüğü koydum
 mu şu dağları filan hep göryom yañi. e yete çok şükür allaha yetyo beñe.
 — **Biz mücade isteyelim artık.**
 120 — oturun.
 — **Adın ne teyze?**
 — Nebihe.
 — **Siz kızı mısınız?**
 — kızlarım bunnar. bir kızım da iskenderünde. bir kızım öldü siz
 sağ olun.

- **Neyden öldü?**
- göğüs kanseri göğsünü aldılar on yıl filan yaşadı ameliyattan
- 125 sōña.
- **Başınız sağ olsun.**
- siz sağ olun.
- **Haydi Allah’a ısmarladık teyze.**
- güle güle gidesiniz. allah muvafak vire. hoş geldiñiz safa
geldiñiz. güle güle. yoluñuz açık olsun.

Konuşan: Sultan Şahin, Hüsne Yılmaz, Kader Şahin
Yaşı: 32, 51, 28
Derleme Yeri: Aydınbahçe Köyü
Konu: Düğünlerdeki Adet ve Gelenekler
Derleme Tarihi: 21.04.2010

- 7 -

- **İçli köfteyi nasıl yaparsınız?**
- Hüsne Yılmaz — içli küfteyi mesele içini eti kavırık kıymayı. üstüne soğanı
 koruk. ondan keri baharatını koruk içli küftenin. kimyon karabiber pul biber
 bulğurunuda zata makinede çekerik. salça koruk biber salçası.
- Sultan Şahin — düğüsünü?
- 5 Hüsne Yılmaz — he ince düğüneñ kızardıcın. kızartmācısan duzlu yoğurdla
 şorbalı yapıcın. keni bişiricin. iki türlü de olur. biber atıcın zatene hamırına.
- **Biberli köfte yapıyor musunuz?**
- Hüsne Yılmaz — ondan biz yapmāyoz yōķ. öyle biz yapmāyoz. biz sadece
 kıymanan yapıyok. kızartmasını da yapıyok. şorbalıında yapıyok.
- Kader Şahin — şorbalığını kızartmıyosun. pirinç atyon suya. tuzlu yoğurt
- 10 kıyon. n ne atyoñ o şorbalığı çiğ çiğine ğaynadıyoñ. bişiriyon. çıkarıyon.
 şorba da bişiriyon. yoğurdlu şorbayı bilirsın. şorba da bişiriyon.

— **Düğünler önceden nasıl olurdu? Şimdi nasıl oluyor?**

Hüsne Yılmaz — önceden bilmiyok da soğrayı.

— **Kız istemeye nasıl gidilir?**

Hüsne Yılmaz — kız istemeye önceden aracınan gidilirdi. şimdi ara'cı mı galık ciğërim? şimdi herkiş tanışıyo.

15 Sultan Şahin — ben añnadıyım bak gız isdemeye nası gidilir. benim gızım şehsen yeni nişannandı. bir gadın var nenesi o tarafta geldi dedi beñe. böyle böyle bi durum var.

Hüsne Yılmaz — torununa isdiyo.

Sultan Şahin — torununa isdiyo hayırlısınan. gitsin gelsin ne diyon dedi. tamam dedim. danışak búbasına, başka yere. eyle biz sizi haber ederik. eyle şey oldu. 20 ısta göcamnan gonuştum. ‘ailemnen gonuştum. tamam dediler gelsinner. isdemeye geldiler. isdemeye biz bi hayırlı bir iş için geliyok. buyrun dedik. allahın emri peygamberin gavliyle gızınızı oğlumuza isdiyok. biz de düşündük daşındık vërdik. gıza danışdık birkaç kere. isdiyom dedi. tamam işde bu 25 gaderlik.

— **İstemeye gelince bir şey getirdiler mi?**

Sultan Şahin — isdemeye geldikleri zaman gaynana kayınbaba geldi. yök isdemeye gelince yök. soğra istendikden soğña gidiyok antakıyaya. kıyafetini alyok. yüssüğünü alyok. mesele ondan keri tatlı merasimi yapılıyo. tatlı yiniyo.

— **Tatlı kimler arasında olur?**

Sultan Şahin — bütün köyden oluyo. mesele bizim akrabamız var. gözlücede 30 urfaylda yayladağında. onlar geliyo. tatlı eyle oluyo. oyunlu isdersen oyunlu. emme bizim ‘eilemiz büyük diye ‘aile arasında olmasın dedik. bütün komple yáñi kóylüleri buyur ettik. mesele mevlüt okundu. mevlütten keri yüssük dağıldı.

— **Sonradan nişan oluyor mu?**

Sultan Şahin — yök olmuyo. isdersen olur isdemezsen olmuyo. isdemezsen 35 yerine bir çift bilezik yapıyolar.

— **Kına gecesi nasıl olur?**

Sultan Şahin — kına gecesi bizde erkek arvat bir oynallar bizim burda.

— **Önceden de böyle mi oluyormuş?**

Hüsne Yılmaz — yök önceden erkekler bir yerde yapardı. kadınlar ayrı bir yerde

Sultan Şahin — kıza mesele gelinniği geydiriller. gınalığını meydana indirirler. tuvalet geydiriyolar. berbere götürüyolar. bezim burda saçını yapıdırıyorlar.

40 meselem tatlı da yine aynı oldu. tuvalet geydirdiler. berbere göturdüler. gınada da aynı olyo. işta erkek arvat bir oluyo gınasını yakıyolar.

— **Kına nasıl yakılıyor?**

Sultan Şahin — gına. aınatsahe hep ben mi gonusucum. bu daha iyi bilir. bu daha eyi oyunçu.

Kader Şahin — sen aınat yeñge. aınat. ha sen aınadmışın ha ben aınadmışım.

45 ne fark eder

Sultan Şahin — erkek oynar oynar. gelinne dāmadı garşılıklı otutturullā. garşı garşıya otutturullā. erkekler gızlar nişannılı, evli olmayanlar çıkamaz mesele. gına gurubu deller bizim burda.

Kader Şahin — evli olanlar çıkmaz yāni.

50 Sultan Şahin — beğaller kıznan erkek çıkaller. mesele ben erkeğim o gādın oynarık oynarık. en son üçüncüde yāni bişe vermeyince oyuna gākmaz. ille bir çiçek vericin. mesele bir hediye alık vericin. kızlara veriyō. birincide 'yōk diyolar. ikincide yōk. üçüncüde büyük hediyeyi verdiklerinde kağallar. oynallar oynallar.

55 Kader Şahin — mesele cebinde telefonun mu var? yañi meydanda oynadığın.

Hüsne Yılmaz — mesele oğlan çıkariyo telefonu goyyo. gız gağyo oynuyolar. bir gaç defe herkes oturyo herkes yerine.

Sultan Şahin — mesele kız diyo ayakgabılarını çıkar ayakgabısın çıkattırıyolar.

— **Sonra?**

Sultan Şahin — soñra ne diyek nası diyek canım

— **Herkes öyle sırayla oynuyor mu?**

60 Kader Şahin — en sonda gelinnen dāmadı çıkaryolar.

Sultan Şahin — dāmad Çıkıyo soñra oynuyo oynuyo. gelini ğaldırıyolar.onlar da oynuyolar. soğña mesele ğına yakılıcı. kınayı da kıynana ğına yüssüğü alıcı. gelin açmıyo elini diyolar. ğına yüssüğünü veriyo. para bişeler dāmada da eyle ğınayı yakıyolar.

— **Kınayı kim yakıyor?**

65 Sultan Şahin — sādıçlar yakıyo.

— **Sağdıçlar kim olur?**

Sultan Şahin — en yakın akrabası kim. yakın akrabası.

Hüsne Yılmaz — bizim burda beğkar olucu. yakını da olsa olū. bir arkadaş
olsa olū

Kader Şahin — sen urfayıllı mısın?

— **Yok. Babam Dusturulu annemde Tumtumlu.**

70 Hüsne Yılmaz — mesela bu düğün edici. telefonunu assak haber etsek
gelebili misin?

— **Ne zaman?**

Kader Şahin — günü belirli deyil.

— **Burda olursam gelirim. Ben Edirne’de öğrenciyim. Ödevim
için geldim.**

Hüsne Yılmaz — ödev için?

— **Kınadan sonra ne oluyor?**

Kader Şahin — zaten sa‘at ikiyi bulduluyolā.

75 — ertesi gününde añnadın ğız. ben gelin mi ediğim. ğız mı gelin
ediğim? sen ediksin.

— **Gelin edenler söylesin o zaman.**

Sultan Şahin — düğünü añnad.

— **Düğün günü ne olur?**

Hüsne Yılmaz — düğün günü 'nolucu canım ya. düğün günü. ğına bittimi sabah
oldumu. alıllar ğızı berbere götürülē. kız gelene kader düğün sahibi de gelir.kız

80 berberden (...)

Kader Şahin — o zaman sādıçlar da bereber gider.

Hüsne Yılmaz — (...) bir mēhir gibi bişe vardır. bir kaç yaşlık yani. mihir
doldurmaya gīzın hakkı neyse.

— **Nikahta mı oluyor?**

Hüsne Yılmaz — imam niķahında oluyo canım o.

— **Nikah ne zaman oluyor?**

85 Hüsne Yılmaz — niķah istessen şimdi de ettirebilisin nişanlılıken de olū.

Sultan Şahin — mesele benim gīzım nişanlılı. şimdi istesem şimdi mesele niķah
gıydırabilirim.

— **Genelde ne zaman yapılıyor?**

Sultan Şahin — orasını 'bilmiyom canım. nişanlıyken de yapan var. düğünde de
yapan var.

90 Kader Şahin — genelde bizim köylerde düğünde yapılıyo yani.

Hüsne Yılmaz — bizim burda düğünde yapılı yani ben daha önce niķah olduğunu
duymayığım.

Sultan Şahin — çünkü günah dediler ğonuşmasın etmesiñ.

Kader Şahin — yañi genelde düğünde niķah ğıyılā yañi.

95 Sultan Şahin — añnadın haydē.

Kader Şahin — yeter aññaddığımız.

— **Sonra?**

Hüsne Yılmaz — sōna işta gelini gelil alılar. doldu mu gīzın hakkı neyse.

Sultan Şahin — kardaşı gelir ğuşağını bağlar.

— **Diyelim ki iki tane abisi var. O zaman kim bağlar?**

Hüsne Yılmaz — iki tene ğuşak bağlanıyo. istiyosan tabi. istiyosan alīsan üç
100 kardaşı var üçüne de ğuşak bağlatısın.

— **Renkleri fark ediyor mu?**

Hüsne Yılmaz — ediyo biri saralı biri mavalı

Sultan Şahin — ordan gelini mesela ğuşağını bağlalllar. ayakğabısını ğardaşı
geydire burda.

— **Niye kardeşi giydiriyor?**

Hüsne Yılmaz — yōk ayakğabısını kardaşı geydirmeyik. kızın sağdıci kimse o
105 geydiren ayakğabısını. oña da bir kaç ğuruş para verillē. mesele ayakğabısının

içine kollar parayı.

Kader Şahin — yōk ayakğabısının içine ğınada koydukları parayı kız ayakğabısının corabının içine ğor. onu dāmada gelin mesele düğün bitdiği ahşam dāmada verir. dāmadın kesesine ğör. kesesi bereketli olurmuş.

— **Çok ilginçmiş. Ama çok güzel.**

110 Sultan Şahin — buraların düğününü görsen sen. çok ğüzel olū. ordanda alıl gideller işta oğlan evine. ordā takı yapallar. yimek yeller işta bu.

— **Düğünde ne yemek yaparlar?**

Hüsne Yılmaz — bulğur pilavı mesele ğuru fasilye yapallā.

— **Takı olarak ne takılıyor?**

Hüsne Yılmaz — takı olarak mesele altın tağan olūr. para tağan olur. takıyolā onu alıp geline takıyolā. para dağan para daķıyo.

— **Peki kayınbaba ile kaynana ne takıyor?**

115 Hüsne Yılmaz — takı olarak zaten geline altın alılā.

— **Ne alırlar?**

Hüsne Yılmaz — mesela ne isdiyon liralı vā. zencir var isteğine ğöre.

Sultan Şahin — bizim burda mesele on altın beşli iki çüt bilezik yapallā. mesele beñ biz altının yerine on altın bi beşli hesaplācılā set alıcılā. mesele on altın ne kader tutmuş bir beşli onun tutarınca set alıcılā.

— **Bunu düğünden önce mi alıyorlar?**

120 Sultan Şahin — düğünden önce taķarlar. mesele ğaynanasıgil ğörmeye geliller. bir çüt bilezik getirillē. bişe getirillē taķarlā onlar.

— **Bu köyde çeyiz nasıl çıkar?**

Hüsne Yılmaz — davıl getirillē. getiren getiri getirmeyen getimez. mesele ne yapmışan ğızına hazırlarsın boğcalara mesele.

Sultan Şahin — mesele bizim köyde adet nasıl. çamaşır maķinesini ğız tarafı alı.

125 aleķtirikli süpürgesini, robotunu, ceyranlı şeyini mesele çekyat alıllar iki tene. yataķtı yorgandı yasDıķdı ğapdı ğaşşığtı bunnarı alıllā.

Hüsne Yılmaz — hazıllāsın gelil alıllā.

Kader Şahin — ğücün neye yetese o.

Sultan Şahin — ğücün neye yeterse. çarşaflarını filan her şeyini bizim bu taraf

130 yapar yañi. gözünden ne çıkıyo. mesele bulaşık mı? gap gışışık mesele. onları alısın yañi.

— **Kızın çeyizinde olmazsa olmaz olan bir şey var mı?**

Sultan Şahin — yō 'bilmiyom ki. nası hösne bacı duydun mu. mesele olmazsa olmaz bu gızın cehizi dellēse n olur?

Hüsne Yılmaz — nası yañi?

— **Mesela şu olmadan çeyiz mi çıkar dedikleri bir şey var mı?**

135 Hüsne Yılmaz — ele bişe 'yōk bizde. ele bişe yoğ. bizde yoğ o. mesele ille bişe olucu. yoğ elinden ne gelise.

Sultan Şahin — akrabalarından mesele hediyesini getirillē cihaz çıkacağı zaman. mesele benim gözümünden yor'ğan mı çıktı? mesele benim gözümünden ro'bot mu çıktı? onnarı alıllā götürülē.

— **Çocuk doğunca neler yapılır?**

140 Hüsne Yılmaz — ne yapıcılar doğurucular

— **Çocuğu yıkarlar mı?**

Hüsne Yılmaz — yoħo hastanede oluyo şindik. hastanede de yıkamıyolar mesele. hastanede iki gün üç gün ğal'dı mı mesele. sezeryenden oldu mu üç gün bırakıyolar. normal oldu mu aynı gün bırakıyolar.

— **Önceden ne yapıyorlardı?**

Hüsne Yılmaz — öñceden eskiden evde doğurucun. doğurucunda doğurucun

— **Sonra tuzlamazlar mı?**

145 Hüsne Yılmaz — yıķālar eyi gele. iri duzdan duzlallā

— **Bazı yerlerde murt sürüyolarmış. Burda da yapıyorlar mı?**

Hüsne Yılmaz — he ben burdan antebe dóğdüm gettim. gızımı orda doğum yaptı.

— **Niye murt sürüyolar?**

Hüsne Yılmaz — eyi olsun deyi. temiz güzel goksun deyi. zamanla yani böyüdü mü teri kıķmasın diye. beyle bişe işde.

— **Yedisi çıkınca ne yaparlar?**

Hüsne Yılmaz — yedisinde gene yıķıyolar çocuğu. yine duzluyoñ. kırķlanıyo

150 kırķlıyo kırķ tana yaprak sayıyoñ. har ossun mesele murt ossun. onu başından aşāğı yıķadıktan keri kırķ tana. bi tasa suy goyon dōküyoķ başından aşāğı.

Sultan Şahin — anneside mesele gırıklanıyō.

— **Albasması ne demek?**

Hüsne Yılmaz — yasdığıının altına bıçak koymak işte. gaflet basmasın diye. şeytan yanaşmasın diye. o gibi türler yañi. şimdi doğum yapan kadına çok yanaşmış

155 görksun diye. yanında yatman gerek yañi gorkmasın diye.

— **Neden bıçak koyuyorlar?**

Hüsne Yılmaz — yanına yakın durmasın diye.

Kader Şahin — mesele en keskin şey ney bıçak.

— **Başka ne yaparlar?**

Hüsne Yılmaz — başka bi şey yapmazlar ne yapıcılar ya.

— **Kırkında ne yaparlar?**

Sultan Şahin — bi yedisinde bi yirmisinde bir gırğında. gırğında mesele temiz

160 asbap geyer kadın. çocuğu gırglallā. ondan keri gırgı çıkar zatan. evinin eşyasını mesele sen şura oturmussun mesele gırglısın bunnarı filan hepsini yākeyeceksin kırk gün.

Kader Şahin — nereye basarsan orayı yani her yeri yıkaycın.

Sultan Şahin — pis olurmuş yani.

— **Çocuğa ismi nasıl koyulur?**

165 Kader Şahin — gaynanayın adını gayunbābayın adını (...) bi oğlu oldu hem (...) gayunbabası aħmet goydu. bu da oldu muħammed efe goydu. ikinci çocuğu yañi bu herkesin isteğine göre.

— **Kulağına ezan okunuyor mu? Belli biri mi okur yoksa**

herkes okuyabilir mi?

Hüsne Yılmaz — herkes okuyabilir. doğum yaptığında illa gocan mı olması gerek? sen de okuyabilirsin. ben de okuyabilirim. sabırlı olsun diye çocuğun

170 gulağına ezan okullā.

— **Bir de dış hetıği varmış. O ne zaman yapılır?**

Kader Şahin — onu kim söyledi saa?

— **Onu annem söyledi.**

Hüsne Yılmaz — şimdi her yörenin bir bildiği var canım. senin bildiğin ayrı benim bildiğim ayrı.

— **Siz hetik yapıyor musunuz?**

Kader Şahin — hetiktede hetik yapıyolar. bişiryolar. çocuklara goñşulara

175 dağıtyolar birer tabağ.

Sultan Şahin — mesele goñlünden beş milyon mu çıkıyo? tabağın içine. ne istersen o tabağı boş göndermezsin. baktın hiç paran yōk. farklı bişe gossun mesele yañi.

Hüsne Yılmaz — mesele başka yerde hediye getiri. mesele çocua takım getiri.

180 oyuncak getiri. bu tür şeylerden para veri.

— **Çocuğun önüne tepsi koyarlamiş. Doğru mu?**

Hüsne Yılmaz — hē ataş kollar deymi. yapmayığım ben 'bilmiyom yalan söylemeyim yañi. cocuk doğduğunda biz ne hetik döktük, ne tabağ godum, ne darağ godum. hiç bi şey yapmayığım emma biz duyuğuk yapıyolar yañi

Sultan Şahin — mesele bizim burda göbeği dellē. göbeği düşdüğü zaman ya

185 c' amiye gollā, ya okula gollā. okusun öğretmen ossun işta.

Sultan Şahin — ıspanağlı ekmek dellē bizde. buñu ıspanağlı ekmek yapıcı bu. bilī misin?

— **Tandırda mı?**

Sultan Şahin — yōk sacın üstünde.

— **Bilirim tabi.**

Kader Şahin — bilmezmi yā.

190 Sultan Şahin — hani sen bunnarı sorduğun zaman ders mi işleycin bunnardan?

— **Evet. Sünnette ne yaparlar?**

Sultan Şahin — sünnette mesele bir gün önce gınasını yağallā. biz de gine mevlüt okudan mevlüt okudur. mevlüt okudmayan çalgı dudur.

Hüsne Yılmaz — gözlücede mi ayñi annaddı düğünleri?

— **Hemen hemen aynı.**

Sultan Şahin — ayñi olur zaten gözlüceyle.

195 Hüsne Yılmaz — çandırdan mürselek oñnar aynı. buralar değışik

Sultan Şahin — mesele urfayıl da kadın erkek önceden oynallā mıdı? 'bilmiyom da şimdi oynallāmış. karaköseye mesele gitsen gadınlā hiç çıkmaz meydana. yani görükmezler.

— **Ben artık müsade isteyeyim. Haydi hoşçakalın.**
 Sultan Şahin — beklerik gine buyur gel.
 200 Kader Şahin — hösne abla gidiyo.
 Hüsnе Yılmaz — niye gâkdın ki haydi güle güle.
 — **Allah’a ısmarladık.**

Konuşan: Ahmet Er
Yaşı: 86
Derleme Yeri: Ayışığı Köyü
Konu: Askerlik Anıları
Derleme Tarihi: 26.06.2010

- 8 -

— **Nasılsın hacı amca?**
 — eyim sağ ol. heyir işalla.
 — **Gel oturalım.**
 — oturun oturun sen otur heydi.
 — **Sen otur hacı amca.**
 — e otu otu.
 — **Nasılsın hacı amca?**
 — oturun oturun heyir işalla.
 — **Kaç yaşındasın?**
 5 — sekizen altı.
 — **Adın soyadın ne?**
 — áhmet er.
 — **Bu köylü müsün amca?**
 — hē.
 — **Senden yaşlısı var mı?**
 — var ya.
 — **Nerde buluruz?**

— o antekeye gidik herhalda. şurda bi tene daha var o ondan iki yaş
10 üç yaş mı güççük? benim yaşımda iki tene üç tene var. köyümüzün mıhdarı
bu kardaşım oğlu.

Muhtar — hoş geldiniz.

— **Hoş bulduk. Amca sen Ermenilerin dönemini hatırlıyor musun?**

— añañayamam kulaqlarım biraz.

— **Ermenilerin geldiğini hatırlıyor musun?**

— anamgilin mi?

— **Ermenilerin, Fransızların geldiklerini?**

15 — yök yavrim fransızların geldiğinde ben olmusum.

— **Hatırlamıyor musun?**

— onnarı bilmem ben. o zamanlarda olmuşum ben yañi

Muhtar — gettiklerini bilmen mi hatayı terk ettiklerini?

— yök canım fransızların geldiğinde oluğum. yani gettiğini biliyom
da geldiğini 'bilmiyom.

— **Nasıl gittiklerini hatırlıyor musun?**

20 — 'bilmiyom yavrim okumuşluğum 'yök ya. kaçda gettiler onnarı
bilmem.

Muhtar — babangil falan anlatmaz mıydı?

— añañadırlardı eme 'ne bilim hetirimde kalmayık.

— **Askerliğini nerede yaptın?**

— stanbulda.

— **Kaç sene yaptın?**

25 — üç sene.

— **Askerlik kolay mıydı? Zor muydu?**

— zordu. kolay olur mu. zor. 'nolucu ben zata eskerlik yaptımda
tamirānede yaptım. şu tekerleri yapardık. biz şunnarı bunnar yırtılık. ö zaman
têker yök. e teker yırtılyo oña yama kırdık (...) kırdık. yapardık onnarı.
askeryenikini yapardık. hepisiniki gelir de biz askeryede askere (...)

- **Kaç çocuğun var?**
- 30 — çocuğum mu? beş kız üç oğlan.
- **Teyze yaşıyor mu?**
- yōķ. ottuz sene oluķ öleli ottuz seneden beri beyleyim işte. tek başıma yaşıyom. işte bu kardaşımın oğlu. bu da (...) kızın oğlu. ötekiler dışarda işte. onnar ba‘ez kere bakıyolar. işte ekmēm filan. bilmem ben işta. yalnız yaşıyom. işte her ay māşım da yōķ. bahçam var iki üç bölük. onu da
- 35 toplayamaz oldum. topladyoñ onu da yarıya topluyolar. o da idere etmiyo seni. onu da sürdürmeye veryoñ.
- **Bahçeye ne ekiyorsun?**
- bahçada ziytin ağacı var.
- Gelin — haydi gitmiyoñ mu?
- bu da gelinim işte.
- 40 Gelin — gitmiyoñ mu?
- yōķ.
- Gelin — cūm‘a da gelsin çocukların yanına dedi. o zaman dedi. çocukların yanında kıalsın dedi.
- kim götürücü beñi ora?
- 45 Gelin — biz gidiyoķ. ordan gidecez.
- e benim burda hāyvanatım var deyom. eşşek var işte. bilmem ne var. nasī edicik.
- Gelin — dedi mi sā akşam görüpde.
- yōķ. görmedim ben kenni.
- 50 Gelin — görmedin mi. diyecekti sā. al gel sabeh kıayınbabanı dedi.
- demedi.
- Gelin — iyi o zaman biz gidiyoķ. bi şey diyoñ mu? allaha emenet ol
- hadi güle güle çok çok selem söyle.
- Gelin — alikümselem. gitseydin iyyi olurdu. biraz kıalırdın.
- 55 — işte bu mersinde oturyo. bu mersinde. biri mersinde oturyo. biri kışlakta oturyo. kızımıñ biri de mersinde. iki tenesi de burda işte.

— **Gençliğinde avcılık falan yaptın mı?**

— yapardık ba' ez kere ama elimizden geldiği kâder yapardık.

— **Ne avlıyordun?**

— keklik meklik şu bu. kuş keklik.

— **İyi atıcı mıydı?**

— yōķ ben eyi atamazdım. benden iyi tannar vardı. vuruduk

60 emme. davarcılık yaptık bilmem ne yaptık bu zamana kâder. işte davarcı.

— **Teyzeyle nasıl evlendin?**

— bābam düğün yaptı evlendim.

— **Kaçırmadın yani?**

— yōķ o zamanlar beyle midi hay yavrım. yeycek ekmek

bulamıyoduñ. biraz çıkaryoñ. oñu da devlet alyo. elinden çıkaryoñ. gemnen döğerik. b le döğen vardı. gemnen döğyok hayvanna. y vasını sana savıttırmaz.

65 kenni gelir d mğasını vuru. kendi ne zaman derse o zaman b le hav ya vericin.

tenesini alıcın. bekle izin veri. beklersin. oña da şu damdan yazar, götürük yayladağına vericin. yirmi kilo, otuz kilo, kırk kilo, neyse. ittāı var delle oña.

on kiloluğa ittāı. işte o da kırk k lo (...) delle. biraz tahtadan yapılmış o. (...) iki tanesi birada. işte şu kâder vericin. 'onnan ölçersin. götürü gidersin

70 yayladağına teslim eden. gerisi sañe ya yete ya yetmez. netcin işta b ledi.

malın varsa vergi verisin. malın vergisi şu kada. táhsildar gelir táhsil eder. b rda mıhtarın 'yanda herkiş (...) b yledi ya. yeycek ekmek bulaman. nēdcin

kenni. yèrlerden ot. r hmatlık ot oyar gelirdi. onnarı kıavurudu. onnarı yēcin. beyledi. böğün ò cennetteyik böğün.

— **Her şey bol.**

75 — cennette miyik ne. kenni señe para veryo. sen kenne vermeye

hacet yōķ. ne yapıcın 'bire yavrım işte o zamanlar eyledi. böğünde beyle işte. anamız arvadımız babamız göremedi bugünleri. işte biz gördük. kenner göremedi. (...) otuz bir sene olyo dimek. benim hanım öleli otuz bi seneden

beri eyle yaşıyok. alax bi tene dedik para yök. neynen alıcın. para bulaman ki
 80 eñ zengininde bulaman. (...) babam bura geleli gelince üç evmişti. mal sah bı
 olamamış. beriki gelenler olmuş, kendi olamamış. gözü açık olamamış. gözü
 açık olmayan olamaz işte. ē burda 'nolucu ya. burda adam otumayıq. yerin
 altında nehit çıkıyo hep. bütün nehitler yapılık hep.

— **Ne çıkıyor?**
 — nehit nehit bele zimme döğme daş. yerlerin altından çıkıyo beyle
 — **Buraya hep kazı yapmaya geliyorlarmış. Doğru mu?**
 85 — ne yapmıya kazmaya. he he geliller ya geliller.
 — **Burda mağaralar varmış. Kale varmış.**
 — kıla yök. kıla 'yök da eyle şeyler var yāñi. beyle uzaqda kızlar
 sarayı delle. bu kız padişahmıştı zahır. resmini daşa yapmış. o yerinde bēle daş.
 her bir daş yāñi şunun enliliğinde daşlarnan bile yapılık. altında da bile bi tay
 kimi daş varmış. ora fotırafını yapmış. kız fotırafı kırağ kırağ ettiler kenni. adı
 90 kızlar sarayı.

— **Uzak mı?**
 — uzak emme bañsan yañi belli bellisiz oluq. kırılık. kenni çoluq
 çocuk kıryolar. şurda boyu yetenler işte kıryo kenni. benim zamanımda
 kırılmayıqtı. sizler kadar olmayıqtım. 'ihi şu çocuk kim idik. var yani
 kırılmayıqtı. böğünküler kıryo işte. gezyolar oraları gidyolar bilmem nēdyolar
 95 nē bilim.

— **Mağara da varmış?**
 — dolu mağara (...)
 — **Ermeniler yaşamış. Doğru mu?**
 — yā yaşayık yā yle yavırım işte.
 — **Haydi sağ ol amca. Hakkını helal et**
 — sen de sağ ol halal ōsun neyi mi yedinde halal edyim? sağ ol
 — **Haydi Allah'a ısmarladık.**

— güle güle.

Konuşan: Fatma Kahraman, Melike Sakallı

Yaşı: 60, 68

Derleme Yeri: Ayıışığı Köyü

Konu: Yöresel Yiyeceklerin Tarifi

Derleme Tarihi: 26.06.2010

- 9 -

- Köylü — fatma abla hâcı.
- buyrun.
- Köylü — misafirin var.
- hoş geldi sefa geldi.
- 5 Köylü — piñere gel piñere.
- ne var piñerde be.
- Köylü — yâ gel beş dâğa konuşucuk yâ.
- buyrun.
- Köylü — gelyoñ nu?
- 10 — buyrun hoş geldiñiz.
- Köylü — senden konuşmaya geldiler.
- heyır ola.
- Köylü — ya gel piñere gel de piñerde konuşak.
- nedıcık añnayıverek.
- **Sen çok güzel yemek yapıyormuşsun. Sana yemek tarifi soracağım.**
- 15 — ben hiç bi şey yapmadım.
- Köylü — inanmadı.
- ben yalana gelemem. beni anam beyle doğuruk. beyle olamam.
- Köylü — gel bakalım piñere gel.
- **Kusura bakma teyze. Rahatsız ettik seni.**

- estāfirlāḥ.
- **Nasılsın teyze?**
- 20 — allaha şükür
- **Zeytin yağını nasıl yapıyorsunuz?**
- fabrikaya gidiyo. burda topluyon. elinnen topluyon. ömñüne koyon. ondan soña çuvala koyon. fabrikaya gidyo. fabrikada sıkılyo gelyo. fiçılara dolyo yiyon.
- **Fabrika olmadan önce nasıl oluyordu?**
- fabrika olmadan önce mengele dellerdı. bizde daha ondan önce
- 25 şurda şey vardı. şöyle çevirme dellerdı. orda atdan döğellerdi. kazannara sıcak su yapallardı. oñu içine az az az az dökellerdi. o dibine şey yapardı. ç kerdi. sıkallardı onu kepeğini içinne zeytin 'onnan sōña bîraz daha su atallardı yüzüne öyle.
- **Suyla çıkartıyorlar.**
- he ama şimdi fabrikaya gidiyo. sōña işte mengele dellerdı.
- 30 şeddiye vurullardı. çuvalların arasına kolları. kolları orda çökellerdi. bak daha demürü burda duryo. direğin dibinde. mengele demür di. o çökellerdi. bildirtaş yapallardı. beyle âltı yeddi kişi onda zorlalla zorlalla çöktürüllerdi. çöktürüllerdi zeyt akar dolardı. şey tekne. şöyle tekne onun yarısı kader o da.
- **Mengele yok mu şimdi?**
- işte mengele. şimdi fabrik ya gidiyo uzağa.
- **Fabrika nerde?**
- 35 — burda cındalda var. yönca köyada kaynada var. turfanda var. çayırda var.
- **Her yerde varmış?**
- her yerde var antakyada hârbiyede.
- **Bir de tatlandırılıyormuş. Onu nasıl yapıyorsun teyze?**
- oñu şimdi şöyle gızım bak sañe añatım. getiriyosun. kırmasını yapıcısāñ hafif hafif bardağın götünnen veyaut taştan veyaut tokmağtan,

40 eskiden et tokmaqları olurdu bilirseñiz. taşın üzerinde kırarlarıdı. 'onnan
 kırıyosun. leğene önce suı koyan. kırık kırık onun içine atyon. açyon. eğer
 çekirdeğinen tatlandırıcısın hemen yıkıyon kenni. bir ağız, iki ağız bastıyon
 kanevize. yiyeceğın zaman iki üç kere suyunu değıştıryosun. çekirdeğini çıkar
 çıkar eyle. o atılmıyo siyeğ zeytinne ben şöyle bir yaparım. getirdim bahçeden.
 45 güzel yıkarım keni. yıkadıktan keri pıçaklarım. pıçakladıktan soña bidona
 suya korum kenni. her iki günde bi kere suyunu değıştirim. her iki günde bir
 kere, üç kere, dört kere suyunu değıştirim. 'onnan soña leğene çıkarım keni.
 duzunu bol atarım. karıştırırım, karıştırırım. çuvala korum. taşın altına korum.
 üç gün var. beş gün var. 'onnan soña orda ye keni. 'onnan soña kavanoza
 50 korum içinide zeyt doldurum. zeytinyağı çaydan barabar âfiyetle.

— **Bir de külle tatlandırıyorlarmış?**

— küllen de tatlılarım. ilaçtan da. bu külye delle kösnük delle
 kibarca şeyi. orda biraz sıcacık yapıyosun suyunu. elini yakar yakmaz şeyle
 barnağını vuryosun. yâni bir ufağ çocuı yâkende sıcağına dayanamazda
 onun suı kimi yapıyosun. geçyon çıkıyon. karıştırıyon dâhnekden. geçyon
 55 çıkıyon dâhnekden karıştırıyon sopadan. bir de bakıyon oluğ. bemberi tekrar üç
 kere dört kere suı değıştıryosun. biraz duz atyon kene. le ilahe illallah

— **Nar eşkisi yapıyor musun?**

— nar eşkisi yapıyom.

— **Nasıl yapıyorsun?**

— nar eşkisi şöyle bir yavırım. toplayıksın komşuları toplan geliñ.
 bahçeden komşuları toplarsın hanımları. bir kişı kesser, gerisi sirkeler. onu
 60 çuvala korsun emme şeyde depelersin. emme büyük leğenler olur. orda
 depelersin. çuvala korsun. ocağa korsun kenni. kızmaya başlar. köpükleri çıkar
 yüzüne. köpüğünü alıñ atarsın. köpüğünü alır atarsın. köpüğünü alır atarsın.
 kaynadıkça köpüğünü alı atarsın. ondan soña nar eşkisi sarm ya ko, dolm ya
 ko işte zeytin gırmasına koy. çok güzel. marul zalatısına ko. söyle bennen

65 Melike Sakallı — ney bahsedyoñuz?

- şey bahsediyok.
- **Gel otur teyze. Sen bu köylü müsün?**
- Melike Sakallı — biz bu köylüyük.
- **Kaç yaşındasın?**
- Melike Sakallı — ben mi altmışın içindeyim.
- **Sen kaç yaşındasın?**
- kırk iki doğumluyum.
- **Adın soyadın ne?**
- 70 — fatma kahraman benim.
- **Senin adın ne teyze?**
- Melike Sakallı — melike sakallı.
- **Tuzlu yoğurt yapar mısınız?**
- yaparık ya.
- **Nasıl yaparsın?**
- Melike Sakallı — biz gecı südünnen yaparık yavırım. ineg südünnen yapmak.
- **Nasıl oluyor?**
- yağ kimi olur tereyağını ekmeğe süren.
- **Nasıl pişiriyorsun?**
- 75 — südünü bişiricik sabâhısına mayalanır.
- mayalanır soğur biraz ılıcak şēdersin. mayasını alır. kon ocağa.
- bişene kâdêr indirine kâder böyle çevireceksin keni. hiç bıraktın mı dibine yanar. özelliği bu işte böyle hanım kızlar siz nereden olyoñuz. ben de size söyleyim.
- **Biz Dusturuluyuz.**
- 80 — dusturulu mu yoğarı taraftan ey?
- Melike Sakallı — duzlu yoğurdu soryolar bilmiyolar mı?
- ey şindi şey giresunlular filan hiç bilmiyo. orda almanyada emnenin yanına gelyolar. koyo emne. anām diyolar çok dadlı be diyolar.
- neyden yapıksınız buñu. işde keçiden. allah alla diyolar. bizde bunnarı
- 85 bilmezler ya. bizde şöyle bilinir o. südü olanlar sağallar pişiriller. koca

kazanlara yelleri deşellermiş. yelleri böyükmüş sözlerine göre. deşellermiş deşellermiş kazanları uyuttukça o deşdikleri yere yerleştirilermiş.

mayalalla mış yoğurdu. ondan sonra baya ğapadırık diyo. yiyeceğimiz zaman ağzına açarık diyo. bitirene kadar 'onnan. ekşimez mi diyom. ekşimez diyolar.

90 amma oyzun sıccağı yōķ. burası yağmırdan kardan kaçmaz diyo.

Melike Sakallı — antalyalılar yine bilmiyo duzlu yoğurdu.

— hataydan başkası bilmiyo. abov diyolar. bundaki lezzette bambaşkamış diyolar. peyniri bak, peyniri, süt ürünnerinen peyniri, güzel güzel sağarsın inekden. emme mekineden emme elinnen. getirisin bir parçacık

95 kázana kıorsun ılıdırsın. peynirini vurusun. tutar, kesen suya. şöyle dōrde pōlen keni. ondan sōña torbanan üç sefer sıcak suydan ıslatırsın keni. üç seferde sovuķ suydan yāķersin. hāydi áfiyetle yeyin

— **Sen bahçeden mi geliyorsun?**

Melike Sakallı — he.

— işte sōn kabaķ biber pathıcan fas lye

— **Tütün eken var mı?**

100 — var az.

Melike Sakallı — bu sene bizim köyden üç kişi var benim kızgıl ekik üç.

— memet hōssün.

Melike Sakallı — üç tene gettiğı böğün bizikiler kırmaya.

— kırık gelikler mi?

— **Dün akşam yağmur yağdı. Buraya da yağdı mı?**

105 Melike Sakallı — çok yağdı.

— çok güzel yağdı. selleri burıya bıraktı gitti. bu da köyümüz imamı.

Melike Sakallı — Lahna taşıcıdım ben Lahna.

— anan taşıttırır iki üç tene bitikti oñu da.

110 Melike Sakallı — onda bir bişeler yidi.

— kıu t temizliyo.

Melike Sakallı — bilmem.

- b c k.
- Melike Sakallı — ney yedi bilmem.
- **Biber sal ası yapar mısınız?**
- 115 — yaparık.
- **Nasıl yaparsınız?**
- Melike Sakallı — biber sal asını  ekicinin yavrımı b yle dilicinin keni.
- bak ben sa e a adıyım. gider bah eden toprak gelisin keni.
- yıkarsın suyu bir par acık tutar. ondan s  a dilersen keni.  zellikle g ne e
-  oycusan g ne e koy. iticinin ondan s  a  eken keni (...) barabar tekrar  ıkar.   
- 120 sefer  eken.  an vize basan. 'y    yle  eyle bir edicinin diyosan  ekersin keni
- m kinada. ondan s  a pi irsin keni. rengini atmaz. eme domatis barabar
- bi irsin. eme yalnız bi irsin  zelli i.
- **Sen buraya gelin mi geldin?**
- y   ben bu k yde do ma b y meyim.
- Sen teyze?
- 125 Melike Sakallı — bende.
- bu  o   umuz o yo. bu k yde do mam burda  lmem.
- **Burda ka arak evlenme var mı?**
- y  .
- **Eskiden var mıydı?**
- eskiden olu  eme  imdi  le bi e y  .
- **Zaten  imdi kızları istediklerine veriyorlar.**
- k smet gelir ister.
- **Seni istemeye geldiklerinde kim kim gelmi lerdi?**
- 130 —  ayınbabam  aynanam.
- **Ne taktılar sana?**
- y s k altın.
- **D   nde ne taktılar?**
- d   nde de bilezik.
- ** u kadar altın istiyorum diyen var mı?**

- eveli vardı şimdi yōk.
- Melike Sakallı — şimdi gene var.
- 135 — şimdi canın kaç çift yaparısın gücün yettiği kadar. heyirli olsun diyo.
- Melike Sakallı — yōk gine var gine.
- ya şimdi hatir metir şunca kalmayıp. bacı gine eskisine göre şunca kalmıyık. kolumnan ne kopyosa diyo. gücün ne yetyosa diyo. heyirli
- 140 — ossun diyo. valla yap çıksın yanı eme üç çüf eme beş çüf eme set. eskiden tokalı lira vardı, bilezik vardı, kemer, depelig. altınnar şu aşağı sarıardı.
- **Gümüş kemer takıyorlarmış. Doğru mu?**
- Melike Sakallı — benim gümüş kemer hálá duryo.
- satmadıñı ben satdım milangaz.
- Melike Sakallı — istemedi beniki hálá duryo beniki hálá duryo.
- 145 — satdım milangaz aldım ben.
- Melike Sakallı — hálá duryo beniki de.
- sen ráhetini düşünüksün. var mı daha bir isteğün, bir sorunuz?
- **Yok teyze sağ ol. Kusura bakma. Seni buraya kadar yorduk. Hakkımı helal et.**
- hálél olsun siz de hálél edin.

Konuşan: Fatma Payaslı
Yaşı: 78
Derleme Yeri: Ayışığı Köyü
Konu: Gelin Oluşu
Derleme Tarihi: 26.06.2010

- 10 -

- **Ne yapıyorsun teyze? Gelebilir miyiz?**
- ohō gel ya. yit yit.
- **Selamün aleyküm.**

- álikümselem canım. hoş geldin canım.
- **Hoş bulduk.**
- şunnan siliver kızım tozlusa.
- **Biz oturduk. Sen de gel otur.**
- gel sen şora otu.
- **Oturdum. Nasılsın?**
- 5 — allaha şükür eyi. hastayım.
- **Neyin var?**
- belim ağrıyo. dizlerim ağrıyo. kollarım ağrıyo.
- **Belinde fıtık mı var?**
- 'bilmiyom.
- **Doktora gitmedin mi?**
- gettim ogün. filimini aldırđım.
- **Ne dedi?**
- ne dedi oğlana sormadım 'vele .
- **İlaç verdi mi?**
- 10 — 'çōķ. gemig erimesi varmış.
- **Başka bir şey var mı?**
- bir de şuram kızım. şurdan şura gidyim buram yorulyo buram.
- en kaç, en kaç, en kaç. kalbim buram ırhatlanana kader. ırhatlandım mı eyle etmez olyo buram. ta buram.
- **Doktor buna ne dedi?**
- filimini aldırđı. altı tãne film çekti. oğlan anam hasta deyi ē
- 15 bir yığm (...) içdim. bir feydesi yōķ.
- **Nereye gittin?**
- antákyeye. orda ölüm var.
- **Kaç çocuğın var?**
- heli hãzir beş tene.
- **Kaç tane öldü?**
- dōrt tene de ölük.
- **Kaç yaşındasın?**

- kaç yaşında görünyom?
- **Altmış.**
- 20 — yōķ. yetmiş yeddi, yetmiş sekkiz.
- **Adın ne?**
- fatma.
- **Soyadın?**
- payaslı.
- **Bu köylü müsün?**
- ēy bu köylüyüm canım. burda doğdum. burda böyüdüm.
- çocuklarım 'yōķ emme burda hiç biri.
- **Hiç biri mi yok?**
- 25 — hiç. o da yoktudu da herifi emekliye aryıldı. ondan sōna geldi.
- burda şimdi. ekmēmi filan bişiryo şimdi.
- **En azından biri gelmiş.**
- ey iki oğlum var zata. biri tekeldedi biri de pulis. diyemem pulis derim güleller beñe.
- **Kocan yaşıyor mu?**
- yaşıyo. benden büyük. beñe yardım eder.
- **Maşaallah.**
- 30 — ey benden büyük. gider çüt sürer. kızma kıazar. kıabağ eker.
- soğan eker. sarımsağ eker.
- **Tarlanız, bahçeniz var mı?**
- çok çok.
- **Ne ekiyorsunuz?**
- ekemez oluğuk. çocuklar ekiyo. iki hanımı var. oñun o.
- öbürünün. benikiler burda deyî. kıızlarım da antekede. oğullarım da zata
- 35 oğlanın biri o pulis olan osmaniyada özel tim.
- **Sen kaçınıcı eşisin?**
- ikinci işte eyle.
- **Önceden ne ekiyordunuz?**

— tütün ekyoduğ. davarımız vardı. çifliğimiz var. orda üç göz evimiz var dağda. yaz geldi mi ora göçerik. heyvanlarımız var. çocuklar evlendi ā yıld. evlendi ā yıld. beş dene o arvadığı, beş tene beniki. hepsi de
40 evlendi evlendi arıldı. şimdi onukuların ikisi burda. biri yayladağında.

— **Amcanın diğer hanımı yaşıyor mu?**

— yaşıyoda akıl maqıl yōk. kızının yanında. kız bakyō kenne. e ben hastayım. ben bakamıyom. e beñe bir bağan istiyo. sōña kız aldı getti kenni ora. şimdi kız bakyō kenne. nolucu. bir kız var onun. benim üç kız iki oğlan.

— **Kız evlatlar daha hayırlı oluyor.**

— ēy 'ihi kız burda. gelir amırımı yoğuru. tandıra götürü, bişiri,
45 eve getiri, dolaba qor. eyyi. en büyükleri o emme işte o da iskenderündedi. herifi demirçeliktedi. soğna emekliye ā yıladı. burda bir ev yaptılar. orda iskenderünde iki katlı evleri var. burada üç kat yaptılar. ora gelini qodular. bir oğulları. beş kız, bir oğlu.

— **Maşaallah**

— e siz nassınız nēdyoñuz 'nişliyoñuz?

— **Çok şükür iyiyiz. Köyleri geziyoruz.**

50 — (...) deyi mi?

— **Adetleri, gelenekleri, buralarda yapılan yemeklerin tariflerini soruyorum.**

— ē söyledi size ammim kız hepsini

— **Amcanın kız mı?**

— ēy. emmim kız hepsini söyledi o. dinniyom ben burdan bakıyom. acep kim bunnar diyom ben.

— **Geziyoruz işte.**

— ‘arabañız var mı?

— **Var. Babamla birlikte geldik.**

55 — ēy hoş geldiñiz, sefa geldiñiz.

— **Sen nasıl evlendin teyze? Sana altın falan yaptılar mı?**

— yā iki kere yaptılar 'vele herkişe bi.

— **Niye?**

— ihi tama ikinciye vardık. eveli vardık. eveli vardım biteneye kızım. çocuğum olmadı dokkuz sene. 'onnan sōña çıktık ordan. noldu birkere çekişi verdik aşıldık.

— **Kimle?**

60 — adamnan. 'ey aşıldık. sōna yirmi iki yaşındayım daha. on dört yaşında gelin oluğum. yirmi iki yaşında bu adama vardım. bu adamda vardığım sene ilk ireyimi kenne atdım. mıhdar oldu. ilk ireyimi kenne atığım. yirmi iki yaşındadım buna vardığım zaman. o eski arvadıda istemeyi istemeyi aldılar kenne. yañi yaşı böyüktü. kenden böyüktü. bi tenesini istediler. davar
65 kesildi. aşlar yemekler oldu. kız istemiyom dedi. istemiyom dedi. e neden kızım her şey oluğ. dav l gelik. nışan olucu. istemiyom dedi. başka sevdiği varmış. kandırmışlar kenı. 'ey sōna kıla bir evde de üç tene kız var. üçü de büyük kız. bennen yaşıt olanı demiş. oğlum ácele verecek yere gidicin gezmecin. kıla gözəl gezemez oldun. gideller oña deller. hâtçeyi istemeye
70 geldik deller. 'yōk der. adamın eline fırsat geçik. 'yōk der. ben böyüğü durmuşkan güççüğünü veremem. istēciler. kız istemēye gidikler. ben güççüğü durmuşkan, böyüğü durmuşkan güççüğünü. zata üç tene kız. büyük kız evde. alan yōk. e böyüğünü satıcıda güççüğüne sıra gelsin hatte. o zaman böyüğünü vermişler. 'e 'bire ana ben buña ana mı deycim, bacı mı deycim demiş. oğlum
75 şimdi al demiş. sōña sañe istediğini alırık demişler. alık. áskere gettim diyo. askere getmeden daha evlenik. bir oğlan. 'ēy o da der. ēyle der kene. áskere getdim diyo ácep diyo.

Köylü — hacı abla.

— ēy. çeneyi kızdırıgık durun.

— **Sonra ne oldu?**

80 — size mi çağırıyor?

— **Yok.**

— hī size mi dedim. ben e sōña áskere getdim diyo. acep istediğimi anam beñe ne zaman alıcı. çocuk evlendiği zaman ya. e ben de ordan çıktım. bitti başıma cierim. illá alıcım. evelden anamgil satınca kenne danışdılar kennere. ben de çocuğum kendi benden böyyük. yirmi iki yaşında kenne
85 varığım. der kıızı istiyolar der. çocuk diyo anam. onnarada vermēci emme komuyorlar anamın kefine. gelyolar istiyolar. e der verin der. koñşı kıızı gelin olmaz der anası. koñşuyuk kapı kapıya. koñşu kıızı gelin olmaz verin der. cierim sen de şuña oturun kele.

— **Yok teyze yok. İyiyim ben.**

— e eyle der sonunda. ora varığım. çocuğum o zaman. ya 'ey
90 alırm. 'ne bilim saçlarım şurdan yoğarı. bi sefer āñadım der. pişman yer o zaman der. şimdi hiç bir şikıyatım 'yōk der. anam der istediğimi almadı beñe. benim başımı yordu der. ikinciye aldırđı beñe der. sōna o ikinciye vardığım zaman. o zaman ğaziden urbıyadan altın yapallardı. o ikincide kendi beñe on beş dene sarı lira yaptı. ikinci varmamda evelkinde sormaycan. o zaman kız
95 gidiksin zatana eyyi. işde kızım 'ihi ondan beyle göyñüm olmadı benim. evli, çocu u var diye. kızım dedi anam. çocuğum olmuyo yavrım dedi. keç tene gelenler olyo istemiye. çocu u 'yōk yavrım dedi. bekkerler istiyo emme dedi çocuğum olmadı mı ya gene üstüne alıcı ya gene boşaycı seni dedi. bu dedi, bilyok dedi. arvadını istemēyerek aldı. zoran aldı. malı malımızda canı
100 canımızda dedi. huyunuz bilyok husunu bilyok dedi. göynüm 'yōk benim. arvadı var deyı. anamın hetrini kırmadım. başka ō her bir tene istiyenner var. vardık. isteyciler gelyo. bu benim üçü çıkık diyo. halbuğu kendi üçü filan çıkmayığık. isteycilere istetmiyo. bu benim üçü çıkık. ben alıcım bunu diyo.

— **Bir de isteyecek olanlara da istetmiyor.**

— yā bir daha gelmeyin diyo. beyle oluk. beyle oluk. iki arvatlı
105 oluk cierim. size şey getiriyim.

- **Hiçbir şey getirme teyze?**
 — elme melme getiriyim.
 — **Yok teyze çağırıyorlar.**
 — şorda beğendiğinizden alın. 'heydin 'hele kapının önünde
 leğende. leğende alın birer tene yavrım.
 — **Senin soyadın ne teyze?**
 — soyadım payaslı. adım fatma. soyadım payaslı. alın cierim var
 110 var. henginden canınız isdiyosa alın. leğende de var buyzada.
 — **Ben elma aldım iki tane.**
 — al al gözeline alın. babanada götürün. almadınız emme
 yemediniz.
 — **Aldık teyze. Sağ ol.**
 — babañada alın.
 — **Sağ ol. Allah razı olsun teyze.**
 — almadınız emme.
 — **Hakkını helal et**
 115 — haılal olsun. şifa olsun.
 — **Haydi Allah'a ısmarladık teyze.**
 — haılal olsun siz de haılal edin.
 — **Hoşçakal teyze.**
 — allah davamını getiresiniz yavrım.
 — **Amin teyze.**
 — benikilerde o yolda ya.
 — **Allah herkesin yolunu açık etsin.**
 — emin

Konuşan: Hatice Uğurlu
Yaşı: 88
Derleme Yeri: Çabala Köyü
Konu: Karışık

Derleme Tarihi: 29.01.2010

- 11 -

— **Nasılsın Hala?**

— iyyim allah istemez canīm. yoğ üşümüyom ben. beyle üşüyecek
halımız mı kalyo yā? alışsın deyi koydum hā. koydum gittim. ē daha nasısınız?

— **İyiiz hala. Sen nasılsın?**

— valla ben gördüğün kimiyim.

— **İyisin maşaallah.**

— eyyi miyim kötü müyüm bilmem siz nasısınız?

Emine Yurtman — **Çocuklar izine geldiler.**

5 — eyyi ediksiniz.

— **Aşağıya halamlara gittik. Ordan geliyoruz.**

— şeye. zeynepgile. hı ordan gelyoñuz.

— **Ordan geliyoruz. Enişte yatıyormuş. Yorulmuş.**

— nère gidik 'ya. zatan yāmır 'yağyo. sabehten beri yağyo böğün

— **Sıkıntıdan uyumuştur.**

— o da olabilir. dün birden evel çamaşır yākedik.

— **Sen mi yıkadın?**

— ben yākyodum soñra halilin arvadı geldi. o yākedı bizi de

10 yākedı. işi gücü rastgele. du‘á edyok ē şindikde ne bilim ben. bir iki kırık

kırpık vardı. oñnarnan uğraştım. amān dēdim. bıktım. ikindin ezeni

okuycu. dēdim 'hele şu dırnaqlarımı kesyim. elimide kesmissim. kanıyomu
bilmem.

Emine Yurtman — **Bant yapıştırılım mı?**

— bant mı istermiş 'yā? 'yōk yoğo yorma çocukları da. çocu

yaşartma yā. e daha nassınız şeyde şurdu?

— **Sen ne yapıyorsun? Nasılsın hala?**

15 — valla ben gördüğünüz kimiyim. eyi sayılağ da eyi olağ.

— **İyisin maşaallah.**

- canımız sâ şindilik işte.
- **Arıyor musun enişteyi?**
- arıyoğ emme elimize ne geçyo.
- **Kıymetini sonradan mı anladın?**
- sōña āñadık amma neye yarar. e ne yapak. siz nassıñız? on beş tahtilde gelmiş.
- **Biz de geldik.**
- 20 — allah (...)| açıklığı virede allah kazandıra. bide allah kazandırmassa (...)| çalıştığñız boş. nère gönderiyon nère. yoğ yoğo kıassın. tā árebiye mi gönderdin.
- Emine Yurtman — **Evet şuraya Şereflerin oraya bıraktık.**
- şerefgilin ora mı?
- **Evet. Şeref amcalar ne yapıyor?**
- görükmüyüm ki 'ben. ne bilim keñner beni sormuyo. ben de
- 25 keñneri sormuyom.
- **Niye? Aranız iyi değil mi?**
- keñner eyi olmassa ben de eyi olmam. ne yapıym 'ya.
- Emine Yurtman — **Halil abiden iyi mi araları?**
- yōk yōk 'yōk
- **Hala onlar neden küstü?**
- kavğa edikler.
- **Mal için mi?**
- ne mal üçün. ne bişe. keyfi.
- **Niye kavğa ettiler?**
- 30 — ya ben bilyommu. ben bilyommu. ben hiç 'bilmiyom. gāzi beşirin oğlu ölmeyikti. memet. o getimiş neym odun kesyomuş. oñnan bi zaman kendi bésledi. bi zaman da o gelmişte odun kesyomuş. orda bi kavğa tutuşturdular. gittik baqtık ne bilim ben. koyun nası döğölür yle döğük. oñdan beri halil hiç yanaştırmaz.o gördüğüm işte ondan beri yanaştırmaz. cenezede

35 bile yaklaşmadı. e ne yapak biz ne yapıcıık. herkes ne yaparsa kendine çeker.
çocuu boştan yordun. diñdi işte.

Emine Yurtman__ **Olsun hala. Evde bulunsun. Bir şey olursa yapıştırıverirsin.**
__ allāh allāh. ne desek.

Emine Yurtman__ **Şekipler'de çok kaldın mı?**

__ bir ay kaldım orda.

Emine Yurtman__ **Amcamlarda da iki gün kalmışsın.**

__ 'amicengilin evine bi daha gitmem. tōbe yarabbi töbe.

__ **Neden gitmiyorsun?**

40 __ ne ben sōleim ne sor.

__ **Neden hala?**

__ biz eşşekmissik. báñe bir bağırđı. bir bağlığı arvadın töbe

yarabbi töbe. 'ayip olmasın.

Emine Yurtman__ **Yengem mi?**

__ he baķdeñize şey dókülmüş. kardaşımnan otuduk. aķılsıra sabağ
yemeğı yiyoduk. yedik yemedik des'sek yalanık. ora bir takvim kağıdı getidi.

45 onu okuyodu. beyle etti. okuyodu bu ordan neye kıızıķ, neye yapıķ bilmem.
deller birşe oldum. 'eşşek eşşek. ben dedim kökü eşşek dalı daha eşşek. ordan
çıķıģım.

__ **Kime dedin?**

__ bana 'kardaşıma diyo 'kardaşıma eşşek deyin bağırıyo hem bir
iki kelle tekerletmeli ya baķ dedim.

__ **Amcam bir şey demedi mi?**

50 __ demedi. ben 'ne bilim. 'baķ bağırđı 'bağırđı soğna kendi
kardaşım kağıdı gitti 'vele gitti diñnedi diñnedi diñnedi ben yañında
söylemeyim hindik aptezimnende diñnedi diñnedi diñnedi kağıdı gitti.
dedim şekibe söyle 'hele tez gelsin. biraz soñra şekib geldi. ben seni
götüremem dedi. dedi telefon edyim dedi. oğlan gelsin götüsün señi dedi.
55 ben 'ne bilim aç döktü. aç komuşlar. daha ora geldiğinnen berinin hakeyesini.

kızları haılal etmezmiş. bilmem netmezmiş. ben dëdim valla benim
 bılalim oluıtu seniñ düğúñünde dëdim. ne dedin bañe şeylik yapıyo dëdim.
 çütlüknen bilmem nerden. 'ne anama haılal edermiş. 'ne babama haılal edermiş.
 ne kızlara haılal edermiş.

Emine Yurtman__ **Bu yara bandı burda kalsın. Yine kesersen yapıştırırsın.**

— yōķ 'yoho 'nolucu ya amān sağalyo. saol eline koluña sağılık.

60 daha gelin geldiğinden berri keñne yapmışlar. bilmem ne etmişler. ‘ayıb
 olmasın dolma bişirmiş yedirmemişler. e yaptın 'ye. ben ne 'yapım. ben nerde
 duyūm.

Emine Yurtman__ **Sana niye söylüyor?**

— baķ kardaşım gittikten keri ben dëdim bir daha seniñ evine de
 gelmem yërine de gelmem. gelince alasm ladık dëdim yeter haķķınızı haılal
 65 edin. çıktım geldim. e bu dünya ben ne yapığım yañi birinde de bişe olduğunca
 zoruma getti. evelki bir sefer gittim. kardaşım hâciye gidmiş şey neye ómreye.

— **Umreye mi?**

— he bedd^c e edyo bedd^c e edyo. allah getimiye 'ihi bilmem
 nētmēye. bide diyyo ben de dëdim. allah dëdim. kimsenin dëdim. beyini alıķda
 dëdim yerine bir daş kolla. b yin olmazsa bir daş koyun delle. koca

70 dertlimişsin. koca denlemeye çıkıķ mısın? 'ne bilim. ne sōlenir? ne eder yañi?

— **Sana dedi?**

— baña bilmem gitmedim bi daha da noluk nedik. o gecede
 kardaşımı ölük görüğüm. kız ámeliyat oluķmuş.

— **Hangisi?**

— mēyrem onu da dün āşe söyledi.

— **Senin kızın mı?**

— ēy.

— **Neyi varmış?**

75 — ben ne bilim benim de zatan ordan geldim 'haste. ben dëdim hep
 hastasıñız ben de orda durdum bir hafta kaldım orda.

- **Meryemler’de mi?**
 — ēy herkes doğturnan gelmiyo.
 — **O zaman mı ameliyat olmuş?**
 — yōķ olmayıķtı daha yeni olmuş baēe kimse duyurmuyo. ben kimseyi ne görüyom ne duyom. ne gelyom. soķulyom eve.
- 80 — **Burda mı yatıyorsun?**
 — yatmıyom.
- Emine Yurtman — **Halil abilere mi gidiyorsun?**
 — he sabehden gitmedim. baķdım ķapıyı açıķ. nē ney daha diyo niye gelmedin. gitmessem olmuyo işte.
- **Orda da yat. Buraya gelmek zor olmuyor mu?**
 — allah hindilik ķolay oľyo.ķolay oľyo. biraz ayaklarımız açıľıyo.
 — **Hareket olur sana.**
 — ne bilim ben. b yle oluyo. ondan keri de ne haber alıģım ne bişe
- 85 alıģım. öľükler mi ķalıķlar mı? işte ó gecede üryámda görüģüm.
 — **Sana mı hakkını helâl etmiyormuş?**
 — báēe de haľal etmiyomuş.
 — **Sen ne yapmışsın?**
 — ya ben 'ne bilim, ne yapıģım.
 — **Görümcelik mi yaptın?**
 — ben ne görümcelik yapıģım. nē yapıģım ne de söyleyiģim ne de görüģüm.
- **Sen o zaman evli deēil miydin?**
 90 — dōrt tene çocuēum oluķtu benim. nişanında anası da anası doēuruktu. biziki doēmayıķtı. o memedi vardı en gücķük ķardařı. ondan yirmi ğün soēra biziki doēdu. 'ne bilim ben. işde dōrt tenedi.
- **Silah kullanmayı biliyor musun hala?**
 — ne sıkım ne sıkımayıģım.

— **Senin ilk çocuğunla son çocuğun kız. Aralardakiler erkek.**
Değil mi?

— ḵap̱i kitlemiş çıkmış. git ‘aliyeyi gonus̱tur. oğlanlarnan çekişmiş
 95 mi. oğlannar ḏomüşmü kenni. bir kelle boğazına sarılyo méyrem büyük açık
 koymuş diyo. çık çık çık çık diyo. gülen mi, ağlan mı? ne bilyim ben. beyle.
 eyle yekinmiş yañi. s̱oña s̱oña eyle s̱ölüyolar. ne yapaḵ.

— **Aliye teyze mi evlenceği zaman mı kendini asıyordun?**

— asıcı'dīm gidici'dīm. başımızdan geçmedik iş ḵalmadı bir sañe
 söylesem.

— **Niye kendini öldürecektin?**

100 — ē v̱ermecidim.

— **Vermeyip ne yapacaksın? Sen evlenmişin, kızı niye
 vermiyorsun?**

— ben 'ne bilim.

— **O zaman ne yaptın?**

— ne bilim ben. bizi sahab etmedi. çocuklara da sahab etmedi.

— **Aliye teyze kaç yaşında evlendi?**

— on sekkiz yaşında mıdı, neydi? 'yirmiye ulaşmayıḵdı daha. ne
 bilim ben.

— **Nereye asacaktın kendini?**

105 — tā ḵurdun delle. tā şeyde. sen oraları bilmen. orda bir s̱ārp yer
 var. ik üç minara boyu var. şeyin zamanında şey vardı. hasman. bilin belkide
 hasman.

Emine Yurtman — **Bilirim. Değirmenci hasman.**

— valla değirmençi olduğunu bilmem ben. odun çeker satardı
 zadana. onun atınida vurdular mezerlikte. ölük dediler. askerler vuruşmuş. ne
 110 bilim ben. ẖáyvancağaz yükünnen. hasman daş çeker duru. ḵurd ini delle ora.

— **Kurt inine mi gittin?**

— ẖē ta ora gittim.

— **Seni nasıl buldular?**

— arķamsıra adam gördermişler. bılal bılal geldi ulaştı. ķolumdan tuttu geri getidi. yağmırda kıydu.

— **Kış mıydı?**

— ne bilim kıştı zahır. yağmur kıydu. ordan bura gelene ķader de
115 yaşardık zatan öteki evlerde oturyoduķ.

— **İyi enişte sana bir şey dememiş?**

— demedi.

Emine Yurtman— **Enişte bir laf mı diyebilir? Kendi enişteye bir ton laf söylemiştir.**

— ne bilim ben yoğō. geçmiş lafları bañe demeyin.

— **Unutmuşsun.**

— ne bilim ben. unuttuķ gittik. şorda ķonolya vardı getide assın.

— **İstemez hala.**

— ister ister.

Emine Yurtman— **Beş dakika sana da uğrayalım dedik.**

120 — eyyi ediksiñiz. ben de sevinom işte beyle birbirimiz gördükmü sevinyoķ.

— **Sen de kolanya alır mısın hala?**

— yōķ cierim namaz kılcım. şū inciri de şu bayaz virdidi dün.

yōķ bayazda değı. oğlu gelikdi o da bir düşķün máhammat ‘ ali.

— **Niye yemedin?**

— kısmet seniñ 'belkim. cebime kıoydum. dün de ķamasır yáķeyince

125 çıkartdım.

Emine Yurtman— **Bir tane mi verdi?**

— he.

Emine Yurtman— **O zaman paylaşalım.**

— ye ye şindi takımımın altına gider zatan.

Emine Yurtman— **Şuraya koyuyorum. Biraz sonra ye.**

— 'ye 'yoho kısmet seniñ 'ye. nereden alıķlar mı nedikler? ora

gidiktim. baķtım incir yiyolarmış. eline incir vërdiler. ben de cebime

130 kıoyuërdim. dëdim uğza virim. kısmet seniñ 'belkim.

Emine Yurtman__ **Orda da Nejd det abi varmış.**

— nerde?

Emine Yurtman__ **Halil abilerde.**

— orda mı bilmem gör?

Emine Yurtman__ **Öyle dedi.**

— 'bilmiyom. yağmurda yağyo işte 'ne bilim ben. bişe diyemek.

yarım saat oldu ezen okunalı. allahım saña şükür. ne bilim ben. gün görene

135 çokmuş. 'ne bilim ben bir yana.

— **Bir yerin falan ağrıyor mu?**

— ağrıyan yeri sormuyok. alışkanlık sağlam olukda nolucu.

gün olukda güneş oluk 'nolucu işta.

— **Neden bu kadarmutsuzsun?**

— hiç kalbim ırhat değı. amān her şey oluyo düşününe düşününe.

Emine Yurtman__ **Sen bu yaştan sonra sadece kendini düşün.**

— düşünmessen olmuyo.

Emine Yurtman__ **Oğlanları mı düşünüyorsun?**

140 — biraz oğlanları da düşünüyom. torunları da düşünüyom. ölümde düşünüyom.

— **Üzülme.**

— neden olduğunu 'bilmiyom beni bi titreme tuttu akşam yemeğı

konuk. sorfa meydanda. nedik allahım yarabbi yaresurullah 'ne bilim. bişe diyemek herkişe.

— **Haydi kalkalım.**

145 — burda kalırık bu gece. sen yayladağına mı gidiyoñ?

— **Evet.**

— e haydi güle güle.

Konuşan: Mehmet Uğurlu
Yaşı: 86 (2009 yılında kişi vefat etmiştir.)
Derleme Yeri: abala Köyü
Konu: Askerlik anıları,
 Yayladağı'nın Kurtuluş Mücadelesi
Derleme Tarihi: 20.07.2008

- 12 -

- _ mmet uğurlu dedin mi kimse Danımaz ęaneke dedin mi bilirler.
- _ **Enişte sana neden haneke derler?**
- _ vaķtında kayınbabam ęaneke toplar satarmış. 'ēy yanında diyemen 'den, diyemem 'den. 'bire 'diyeceğim dēdim. 'bire ęaneke dēdim kızdı rıķmatlık. ' ammi dēdim. en büyük kıızı bana virmedinmi dēdim. 'ēy dedi.
- 5 ęaneke ben oldum dēdim. sende ęanelik ķalmayık dēdim, ęld. ońdan sńa sen de ęaneke ben de ęaneke  kiřiye dęęk tbe deyinceye ķader. geD řińdi mmet uęurlu kimse Danımaz. ęaneke dēdin mi meřhr.
- _ **Artık kızmıyor musun?**
- _ y nēdicin. serin olucun. bu adananın kklk ķynde bir sker arķadařım vardı. sene bir arada ķaldık. bura gelicidi. bundan sna
- 10 ęani bu yolu evvelden amlar ķapayıķtı ya. yeńi yol yapıldı kesildi. ben dēdim. camlıęa mkinenin burnu girdi 'mi yayladaęına bu evler ķarřıńızda dēdim. söylüyo. bir saķarya var. gel gel diyo. ben 'tē evini göstericim sńe diyo.ey biriside diyo. bilmem y. vallah 'yķ diyo. buńun dedięi diyo ęaneke ęaneke diyo. burda evi gsteryo emmelk m s mı? allah selemet vēsin. 'bilmiyom.
- 15 geldi. hemřerim seńin adın 'ney. mmet uęurlu. 'yķ yę. ęaneke dēyi seńi gösterdiler.
- _ **Kaç doğumlusun enişte?**
- _ bin  z kırķ bir.
- _ **Gelibolu'da nerde askerlik yaptın?**

- ortaköyde. ben de yaptım üç buçuk sene mi. o kırklı eylese. kırklı o. biz kırk birlidik. o kırklı kırklı. kırklılar yaptı. biz de yaparık dedik
- 20 İakin üç senede bırahtılar. oñdan sōña sen diyon. burdān. hala aqlımdan gètmez. burdan belki şey kader düzülüğü. koca albay endi. 'ey cibken. marhaba çocuklar. saol. nassınız çocuklar. saol. gele gele gele benim yanıma ulaşDı. adın ney dedi. asker ocağında ad mı söylenir? beşinci koldu istikam tab r birinci bölüklerinden şerefoğlu máhmet uğurlu bin üç çüz kırk bir hatay
- 25 yayladağı buyrūn paşam dedim. 'ey ya. hatay deyince felláh dërler hanı. hatay felláh yā. 'ēy emme şimdi kızım olan oldu. giden gètdi. allah konuşDurdu. ben konuşyom desem yalanım. 'müslüman mısın dedi? 'müslümanım dedim. elhemdülleh dedim. ne zamandan beri müslümensin dedi? galı belı zamānından dedim. namaz kılan mı dedi? kılarım dedim. nenin üstüne namaz kılan dedi?
- 30 dinimin manımın dedim. dinin manın ne dedi? eşhüdü enne ilēhe illallah ve eşhedü abdühü veresullu dedim. afferim oğlum afferim dedi. oñdan sōña bizim bölük komutanı 'sekkiz gün bāñe 'ne iş 'ne bişe. beñe dedi. şu birinci bölük demeñ yok mu dedi. yetDi beñe dedi.

- **85 yaşındasın o zaman enişte.**
- ey sekzen beş. sekzen alDıya giriyom
- **Halam kaç yaşında?**
- 35 — halan bir yaş böyyük benden.
- **Yayladağı'na gidebiliyor musun? Hala domino oynuyor musun?**

- yōk 'yōk. gider gezerim 'bire kızım. şimdi sizden inkār etsem allah var yokardan góryo. señe diyom. iki hafta oldu oñu oñda beña káñveci vazgeçirdi. kızım bak bak. şimdi bak tam bir ay oldu vazgeçiğim. káñvecinin ora girdimi hemen başlar getiri. dedi haneke haneke gel adam buluğum sañe.
- 40 bizim şeref de gitDimi dimiş. niye babam káñveye dıkıyon. ē 'bire şeref dimiş. nedyim yō dimiş. bōsböyük, dedem yerinde adam dimiş. kōvalayım mı keñni

demiş? geldi mi daşları gezyo demiş. ben de, bundan olyo, bi iki hâfta olyo. geçtim kahveye. haneke. 'pū dëdim. seña de kahvenede. utan'maz fitne adam dëdim. arkamı döndüm. seni didim. 'yōk vazgeçtim.

— **Ne oynuyorsun?**

45 — domina domina Dāş.

— **Askere gittiğinde evli miydin?**

— yōk.

— **Kaç yaşında evlendin?**

— anam r hımatlık iki sefer doğdü beni. hayvacıkda bayram dayım vardı. dayım hayvacıktan. o geldi. gel dedi bu kıızı istiyolar dëdi. nışan Dağ dëdi. bu nenen de böyle böyle. ben dëdim. ben anlamam. 'eşşölu eşşek dëdi. 50 kardaşımı mı kırıcım dedi. kardaşım güççük halefe benden evvel nışan dağdılar.

— **Halamla akraba mısın?**

— yōk.

(telefon çaldı)

— kimmiş ya?

— **Dayım.**

— hangi dayın?

— **Edirne'de olan. Mehmet dayım.**

— edirnedekimi. efendim âlikümselem. eyi oturyok. 'ey burda 55 sizikilerde gelikler çene edyok. 'yōk dövyo beni. kovalyo. 'ne bilim ben. domina daş oynarken duyuk dögyo. beni evden kovalyo. uz duryok emme dögyo kovalyo. 'nası edek. 'ēy 'yōk yōk çıkarmıyom heslenmiyom. dögyo kovalyo. hiç heslenmiyom. heslenmiyom. efendim. 'ey heslenmiyom. 'yōk saol. geçmişine rıhmat. 'yōk 'vele birisine ekmez oluğum. beS iki kat biber iki kat 60 Balcan. yetyo báña. tekkeyi başa. âlikümselem. sen de çok çok selem söyle erkâdâşlára. senin de geçmişine rahmat

— **Ne diyor enişte?**

— aman konuşyo ısta. ne deyci ya

- **Senin gerçek adın ne enişte?**
- memet memet
- **Soyadın ne?**
- uğurlu
- **Eski yazıyı biliyor musun?**
- 65 — sañe diyom. bu eyübün oğlu var. bu fayık vardı rıḥmatlık. tam gözüüm qarayaya alıktı. okuyodum qalan. fayıkda döğdü beni. oñdan soña getmedim. hadi kız yete qalan
- **Kesep'i bir teneke altına satmışlar. Doğru mu enişte?**
- çandırda mürselekde geziyo
- **Kim?**
- ata'türk rıḥmatlık. böysuna ulaşınca bayır bucaq buyzda ya.
- 70 keseBde hödöDleri diken albaya 'bi teneke altın yetişyo. gávur keseB ya. 'hele baq büke büke büke büke büke bükē cobaraqlıy vèremiyo. cobaraqlı ḥaratada buyzda ya. kesebi oyza vèriyo cobaraqlı buyzda qalyo. 'yōk hödöDleri diken albay. 'yōk bizim törkiyenin. hē 'ey oñdan soñra oyza vèriyo buyza. imzalandıqDan soñra atatürk bir baqyo. nası olur yaho diyo. cobaraqlı buyzda
- 75 olur da kesep oyzda olur. albayın boğazına biraz altın eridyoy aqıdıvèryoy. heh altın eridyoy aqıtyoy. işta bu doyuru seni dèyo. yō bayır bucaq bütün buyzda kızım. bayır bucaq. 'ta laskıyanın qomtunluğundan ḥöd t kızım. sañe diyom. baq burdān, tüm bu bulutlu yer. bayır bucaq buyzda. bu böysuna ulaşınca, kesepden bir teneke altın yetişyo höd tleri diken albaya. 'ey baq. ordan baq.
- 80 beyle büke büke büke büke cobaraqlı da haratada buyzda 'ya, vèremiyo. kesebi öyza vèriyo. cobaraqlı buyzda qalyoy. imzalandıktan soñra atatürk bi baqyo. nası olur yō diyo. cobaraqlı buyzda olur da kesep oyzda olur. albayın boğazına biraz altın eridyoy. aqıdıvèryoy. 'ihi bu doyuru seni diyo. yā kızım sañe bu olmazsa boş. ağzında ḥavada giden kuşu qap boş. ille bu. ē ben şindik oğlum
- 85 deydi öğünmüyom. ḥálíl şekib mesele iskenderünde. oranın müdürü ḥastahananın müdürü fellāḥ şey edyo. şekibi almıyolar. şekibe diyo bişeler.

neye k aybettim diyo. ben bunu v ermedim, size para vermedim. ondan
 kaybettim. m d r bir yekinyo. nas  konu yo b yle deyin. m d r  tutyolar.
  ekibide  zerine. 'amman d yolar. m dd r bey. b t n iskender n n innecisi
 90 diyolar.  ekibi alm yo. sen ne diyon 'bire k zım. 'oh  bu  n se ne diyom k zım.
 beyle havada ku u k p a zınnan, 'bo . ille para olucu.  atir olucu.

Konu an:  ahmaran Atilla
Ya ı: 39
Derleme Yeri:  ak  K y 
Konu: Hayvancılık,  ift ilik, Avcılık
Derleme Tarihi: 23.04.2010

- 13 -

-   ben yalnızca bu amca gibi bilmem ya i bu gezmi  dola mı 
-   **Askerli ini nerde yaptın?**
-   ben amasyada yaptım askerli imi do san d rtte.
-   **Eskiden Samada  en  ok  ak 'dan korkuyormu . Do ru mu?**
-    yle bi s ylenti var ya i. biz ama  yle bi sertli im falan y k.
 yani adı  ıkmı  yani ya. bizim insanlar her  eye evet demez ya i. biraz  aba
 5 insanlar y  eski insanlar.  abayız ya i ille s z n  y r t r yani. bu ondan.
-   **En  ok ne para getiriyor?**
-    u anda hayvancılık g zel para getiriyo.
-   **S t falan topluyolar mı?**
-   s t topluyolar evet. i te en g zel inek mesele. bir ine in olur
 s d n  yersin. zatan artar s d . yemini   rtariyo. do an yavrusu  ar  alıyo
 yani. en g zeli o.
-   ** neklerde hastalık oluyor mu?**

10 — ya olur. hastalık oluyo. mesele, yoğ, tabak oluyo mesele yağında tırnağında. yiyemiyo. şap hastalığı. gerçi biz görmedik burda şap hastalığı amma genelde tabak oluyo yañi. sarılık hastalığı oluyo.

— **Tabak hastalığına nasıl müdahale edilir?**

— ya o yani veteriner gentrolunda mı? biz kendimiz mi yañi?

— **Siz?**

— tabak olduğu zaman bir tırnağından olur tabak. 'yök tırnak

15 arasından. bi de ağzından olur. ağzında olduğu mesele bu yiyemez. dili yara olur. butun butun olur. onun diline mesele salça sürtersin. eşki bi şeyler yani. onu doğurur. yani iyeleştirir. ayakta olursa oña da aynıısını yapyosun. yañi tırnakları ayağı basmıyo. yañi yara oluyo tırnak araları

— **Hayvanlarda görülen başka haslıklar var mı?**

— mesele bağlı galan hayvanlarda ayağında rahatsızlık oluyo.

20 sürekli bağlı mesele gezdirip dolaştırısın geri ayakta açılıyo hayvanın yani.

— **Küçük baş hayvancılık yok mu?**

— şu anda küçük baş hiç yök. bitti yani. her taraf bağ bahçe oldu, zeytin. tabi zarar veriyö. şimdi ben duymadım bu yoğun oluğ. hıdır bey var. bu samandağının köyleri onlarda. şey sunni yeni köyler. orda hayvancılık mesele şimdi diyo. bizim orda dağda diyo belki diyo bin tane iki bin tane diyo büyük
25 baş hayvan var diyo. seyit he. yaz gış orda galır diyo. dedim beyle soğuk etkilemez mi. 'yök hiç etkilemez diyo. mesele hayvan yavrulayacak zaman bir ay kader getiriyök diyo. yavrusu diyo büyümesi için diyo. yañi ölmesin diye getirik diyo. kalır diyo. bu iki ay diyo. yavrusuda böyle şey olduğu zaman, biraz yemeye başladı mı onu da bırakırız gider diyo. hiç gelmez dağdan diyo.

— **Orası soğuk olur mu?**

30 — yine olur. soğuk olur yani. yüksek yer. bizim ordan daha yüksek orası.

— **Yayladağı mı daha soğuk oluyor?**

— sizin burası daha soğuk gibi. bak mesele bu yazı çok soğuk olur. bu aydınbahçenin o yazı var ya ben eskiden tıraktörle gelip giderdim. tütün kırım zamanı, dikim zamanı böyle normal giydimiz kıssa kollu gömleklerden üşürdük yani. böyle orda böyle sis oluyo. o soğuğu o yapıyo yañi.

— **Çakı'da har var mı?**

— defne yağı mı? he olur. çok olur. bizde yirmi liraya aldı gitti. yani kilosu. zâhmeti var.

— **Nasıl yapılıyor?**

— şimdi bu zamanı geldiği zaman zeytin mevsiminde olur yañi. siyâhlaşır beyle. onu toplarız. mesele tohumlarını toplarız. bu öyle teknikten sıkılmaz yañi. piresede şurda burda sıkılmaz. ille gaynatacân yañi. yağını çıkaracan. bunu büyük gazanlar koruz. mesele şû bunun gibi deği de bunun yarısı kimi. şeyle ufağ. onlarda bunu gaynadırız. genelde biz aksan goruz. zabaña kadar bu gaynar. çıkan yağını alırız. onu geri gazandan çıkarız. güzelce depeleriz. bunu ezeriz. geri goruz gazana. bi dâ gaynar yani. en az üç dörd sefer gaynatırız yañi. yağı çıkar. odun yakarık genelde. şimdi biz lastik de kullanıyoğ yani. lastikten güzel şey oluyo yani.

— **Ortalama ne kadar hardan ne kadar yağ çıkıyor?**

— şimdi ne dessek. elli kilo tohumdan yeddi sekkiz kilo. he şimdi beyle toplama zamanı mesele böyle aş dağı yañi. aş olmayanları atlıyoğ getiriyoz. yaprağını kiloyla alıyolar. para deği yaprağı mâliyeti yōğ.

— **Har neye iyi geliyor?**

— şimdi bunu o kadarını bilmiyorum. yani biz kullanmadık. sabun yapımında kullanıyo yalnızca. ne deyim. bu cildi yumuşak mesele bi elin çatlamış bilmem ne yapmış biraz sür pamık gibi edyo. yañi yumuşatıcı bi özeliği var.

— **Tütün ne zaman ekilir?**

55 — tütünün tam ekim mevsimi şu an nisan başından mayısın on beşine kadar kırk beş gün tütün ekilir yañi. onun için bi tohumu var. o tohumu atıyosun. onun zatan gışın so'ğuk olduğu için onu gapatmazsan yetişmez zaten. muşambayla gapatıyosun. şetil yetişiyo. bi de bakım istiyo. ilacını vuracañ. otunu çekeceksin. hassas bişe yañi. işte bi hastalık oldu mu gitti.

60 dikkat edecen. ilacını alacan. her türlü ilaç var mesele. mıhtarın bizim orda uğulma oluyo mesele. oluyo değil mi? kendiliğinden çökyo eriyö bityo. tarlayı zaten ekim ayında bi kere sürüyösun. şimdi bi sefer sürüyösun. zaten gışın sürölmez çamur he. gübresini atıyosun. ekerken hatlıyosun. bizim orda biz bastonla ekiyoruz. siziñ burda nasıl ekiyolar bilmiyorum ben. he tarlada su
65 yoksa tankerle götürüyö. yüksek bi yere duruyo. hortum atıyoruz ordan. bi baston yapmışız hortumda bastona bağılıyoruz. daha rahat oluyo. ya bi kişi baston vuruyo hatlara. öbürü de benim hanım elden ekdi bu sene. hiç şeyden gullanmıyo. söyle bi baston yapılmış. şöyle demir baston denir. he ucu ince. hortumu bağılıyosun o bastona. üstünü gıpadıyo. sulamaya gerek yök. ekimi
70 daha rahat yañi. yer yumuşuyo ya bitmesi daha garanti. şöyle biraz oldumu ondan sonra gızmaya başlıyoruz yani.

— **Bir tek Çakı' mı böyle ekiyor?**

— çaķı sebenoba gıaraköse biz beyle ekerik yañi.

— **Avcılık var mı?**

— bizim orda pek yaygın değı avcılık. bi iki kişi var benim bildiğim. belki bilirsiniz. meret gāya var. o yapar genelde. domuz avcılığı da
75 yapıyo. valla haci dutuyo ya. çok doñuz yaygınlaştı bizim orda. hiç maħsül alamıyök ya. buğdayları maħfediyo. he orman çok orda.

— **Önceden her evde tüfek olurmuş. Doğru mu?**

— şimdi gine var. normalde her evde var yañi. ya güvenlik mesele köyde oturuyosun bi vaħşi hāyvan geldi. çek vür. bir yılan geldi çok vür he

— **Çakı'dan iyi pehlivan çıkarmış. Doğru mu ?**

— önceden vardı şimdi her şey tekniğe döndü. önce bizim köyün
80 pehivanları çoktu. yañi benim babam yine pehlivandı. reşit atilla belki
duyüksunuz. ama şimdi her şey teknik yani minderde. bizde de mindere güven
yōk. (...) köylerde bitti artık.

— **Önceden erkeğin sözü geçermiş ama şimdi kadınların sözü
geçiyor. Neden böyle oldu?**

— yō şimdi kadınlar olur. mesele bizim orda benim köyümde
mesele. ben bir karaköseyi sebenobayı bilmiyorum. benim hanımım bazara
85 kendisi gider samandağına yañi. köyün de geneli öyle. gezsın ne varsa alır
gitsin her şeyin fiyatı belli.

— **Kız çocukları mı daha kıymetli oluyor? Erkek çocukları mı
daha kıymetli oluyor?**

— şimdi mesele beş tane çocuğun var. bi oğlan dört kız olursa
oğlan tabi ki kıymetli olur yañi.

— **Tam tersi olursa? Dört oğlan bir kız olursa?**

— o zaman kız kıymatlı olur.

— **Yine de kıymetli olmuyor sanki?**

90 — olur olur şimdi samandağı filan gider geliriz. bir arkadaşımız
var. sizden iyi olmasın. altı tana oğlu var işte. hanım diyo bir gızımız olsun.
hanım yater meter diyo. işte 'yōk diyo. bi gızımız olsun diyo. ola ola bir
erkek çocu gine oluyo ya. hanım gıcıklığına evde bi dana varmış. basyo pıçağı
boynuna. yā adam şimdi hanıma yeter diyo kendi bi kızımız olsun ya. yō allah
95 vermiş işte o kadar yani. buña gırışamazsın yani. ya ben gızlarımı çok severim.
şimdi benim oğlum var gine. yaramaz yani. on iki on üç yaşında. okulu hiç
sevmez. zorla okula gider yani. bari şu şeyi bitire. ilköğretimi bitirse son
sınıfta.

— **Teşekkür ederim**

— biz teşekkür ettik.

Konuşan: Yusuf Topaloğulları
Yaşı: 46
Derleme Yeri: Çakı Köyü
Konu: Köyün Geçim Kaynağı
Derleme Tarihi: 23.04.2010

- 14 -

— **Köyün ne zaman kurulduğunu biliyor musunuz?**

— köyün tarihi sanıyom ki kuruluş tarihi tarih olmadığını

söylerler. çok eski kadim bir köy yani. başka köylerin kuruluş tarihleri belli ama çağınınkı belli değil yani. tarih olmadığını söyleller yaşlılarımız.

— **Köy kimler tarafından kurulmuş?**

— valla herhangi öyle bir bilgim yok.

— **Adını neden Çakı koymuşlar?**

5 — onuda bilmiyorum şimdi şöyle başka köylerin adları değişti. mesele çaraköse çaraköse değişmedi. tumamandı daha önce, o sebanoba şimdi. he sabanaba oldu. bazı köylerin isimlerini değişti ama bizim orası değişmedi. aynısinde kaldı.

— **Türkçe diye değiştirmediler heralde.**

— bilemiyom artık neyin nesise.

— **Köylü geçimini ne ile sağlıyor?**

10 — köyün geçim kaynağı genelde çiftçilik. şimdi dışarda bu balıkçılıkta bizim köyden sekzen kişi üzerinde var şimdi çalışan.

— **Balıkçılıkta mı?**

— evet. şimdi daha önce mesele işçi olarak çalışıyorlardı gemilerde.

şimdi bizim köye ait gemi aldılar beş altı ortak gemi aldılar. şimdi kendi mallarında çalışıyorlar. geriye kalan da zaten hayvancılıkla uğraşıyo.

— **Hayvancılık var mı?**

15 — var. büyük baş davar yōk. buğday işte. tütüncülükle uğraşıyorlar.
zaten tütün bitti

— **Şimdi herkes tekrar ekmeğe başlamış.**

— yō ekyoda şimdi yeterli değil çünkü ñiye. tüccar sözleşme yapıyo
iki yüz elli kilo bi kota vermiş. e bu iki yüz elli kotadan ne yapacak bu adam.
neyle geçimini nasıl sağlayacak. adam ekti iki dönüm. orda önce üç ton, dört
20 ton tütün teslim edenler vardı yā. he şimdi dışardan tüccar geldi. sözleşme
yapmadık. onlar on milyona kadar tütün aldılar. e sözleşme yapmadığımız kişi
üç milyon, dört milyondan tütün aldı. e dört milyon. iki yüz elli kilo tütünü
satsam ben ne yapacak neyi karşılayacak. neyi karşılayacak yani. bir günlük
harçlığını insanın.

— **Köyde toplu bir yerleşim var mı?**

25 — yōk fazla değı. yalnız dağılık bir yer. daha önce köy de bir
yerdeydi yokarda. gerçi çok yañi komşulardan geçimsizlik olurdu. bilmem ne
olurdu filan. ama şimdi öyle bir şey yōk. o yaşlı insanlar biraz cāhil atlardı
önce. şimdi genç insanlarımız çok akıllı. herkes kendi malının içerisine yuva
kurdu. çok dağılık yañi.

— **Nüfusu kaç?**

30 — nüfuz olarak tam bilmiyorum ama dört yüz altmış hana. tam
olarak, kesin ne bilmiyorum da bak karaköse çok büyük yalnız toprak
bakımından karaköseye göre çok fazla ama işte bir gelir yōk.

— **Çakı'dan çok pehlivan çıkıyor. Değil mi?**

— evet öncedendi ama şimdi o kadarı kalmadı. nurettin çakı vardı
mesele osman çakı vardı. onlar teyzemoğulları şimdi 'yōk öyle. eskisi gibi yōk.

— **Köyün genel olarak soyadı Çakı mı?**

35 — yōk 'yōk sadece onlar. osman çakı, nurettin çakı bunlar. o āile
olarak. başka var. kızıladağ var. ondan sonra topaloğulları var. sökmen var.
yañi çeşitli şeyler var. şimdi bazen bize diyorlar yani total oğulları olarak
geçiyō. soyismimiz işte bir milletvekili heralda varmış topaloğlu soyismi
topaloğlu. bazı yerlerde soruyorlar. diyor yok. he olabilir benzerlik olabilir.

— **Avcılık var mı?**

40 — avcılık 'yōk denecek kadar şimdi. daha önce mesele şey için çıkıyolar bāzan. bu domuz için. yani çok zarar veriyο mallara. çok zarar veriyο. buğda ekiyosun biçemiyosun yañi. gidyo yiyo böyle ne bilyim ya. zeytin öylesine. zeytincilik şimdi çok oldu. bütün millet zeytine döndü. zeytin ağacı ektiler.

— **Devlet destekleme veriyormuş. Doğru mu?**

45 — he veriyο. destekleme veriyο. yalnız yeterli bişe değil yañi. destekleme nolacak. şimdi şöyle geniş toprağı olan yere tamam iyi bi şey. ama şurda üç dönümü var adamın, beş dönümü var. oña destekleme verse dönüm başına ne vereceksin. elli, yüz milyon, yüz elli milyon dönüm başına versen nolacak. beş yüz versen nolacak ama adamın üç bin dönüm arazisi olan kişiler
50 için tamam. ama bizim orda yōk. ormanlık alanı çok ormanlık alanı çok. güçlü orman deyι. fundalık diye geçer şeyde tapıda.

— **Samandağı Çakılılardan çekinirmiş.**

— valla onu bilemiyorum da tārīh önceki tārīhlerde evet. şimdi ordan mesele onlar çok zarar vermişler burıya, bu köylere. sebanaba mesele oralar. ama bütün onları kırtaran bizim orası olmuş. orya çok savaş vermişlē.
55 şimdi o tekebaşında bir oranın liderinin bir binası var. ben sürekli gittiğimden görüm onu. eski tārīhi yapı. hala onu daha bitirmemişler yañi. başka bina falan hiç. nasıl yapmışlarsa o binayı öyle duruyor. orya o zaman onlar bizim burdaki insanlara çok zarar vermişler. onun için bizim köy çok savaş vermiş orda.

— **Araplar da onlarla birlik olmuşlar.**

— evet arap alevi ora ya. şimdi arap var. müslüman olan var.
60 bunlar, şimdi bunlar hiçbir şeye inanmazlar. ş yle inandıkları mesele hayır yapallar. mesele dana keseller. ufağ baş mal keserler. dana keserler. bunun kitabı, kennei kitabı, kennerin inancına göre o hayvan yemiş karnında yañi. bugün ölü çıkacakmış gibi öyle bir hayır yapallar yañi öyle. allaha kesinlikle inanmazlar.

— **Öldükten sonra yeniden dirilmeye mi inanıyorlar?**

65 — hayir he şimdi öldükten sonra mesele afedersin köpek olarak
eğer amelin iyise onnar öyle diyolar. amelin iyise bir köpek olarak veyāhut
insan zihninde çıkabilirsin. veyāhut afedersin merkep olarak yañi. beyle gelir
diye öyle bi inançları var. çok farklı inançları var. kuranı kerime kesinlikle
inanmazlar. çünkü kennerde var. kuranı kerim mesele ama çok farklı.

— **Hazreti Ali'ye inanmıyolar mı?**

70 — hayir onlar olur mu. onların hazreti ali deyil. ali dedikleri ayrı
bi şey. ayrı bi alileri. onların o ali dedikleri hazreti ali deyil. belki içerisinde
inançları var. olabilir. ona bişe diyemem. bunlar kesinlikle hiç bi şeye
inanmazlar. şimdi şöyle ben görüğüm. mesele deyim bir mal sattım veyaut
bi şey sattım senden bir lira bir lira pay keserse mesele ne kádare sattım. bir
75 milyar yüz milyona sattım. bir milyar dokuzan dokkuz milyon beñe verdiyse o
bir milyonu öyle bir sevap sayarlar ki onlar. 'heni bir müslümenden bir para
aldık diye. he yañi onlar kendilerine göre o kader ki hayırlı bi şey. böyle kim
bilir nek kadar iş yaptısak biz bizden eyle şeyleri kesmeye çalıştılar. yañi bu
hak kıdır kardeşim. bir lirasa bir lira ödemem gerekir dimesdi. dedim bir gün.
80 birisine sordum. dedim ya bu sizde niye dedim bu böyle yapıyorsunuz. ya 'yök
dedi. bañ açıkla bañe. ne kader istiyosan kes kardeşim sorun deyi. sen yüz
milyon kes sorun deyi. bañe açıkla nedenin ney. bu. 'yök öyle bi şey filan
dedim. bak bizim hocamız bize ne söylüyor. insanlara afedersin hayvanlara,
kuşlara, canlı varlık olarak kesinlikle bir şeyin hakkını alma. hakkını yeme.
85 bizim hocalarımız böyle söylüyor. siziki ne söylüyo onu bi açıkla. 'yök dedi
öyle bişe. ya açıklamıyolar. hattá birisine bir gün sordum. bu yıllar önce gâzi
mahallesinde bi olay olmuştu. onu sordum. onuñda bilmiyordum yani álevi
olduğunu. yanımda oturuyordu dedim. ya noldu acaba. o olay olmuştu orda.
daha yenilendin mi bilmem. ne filan. adam şöyle durakladı. cüvab vermek
90 istemedi. dedim bak ben sañe şunu söyleyim. eğer ben inandığım bir dini
gururla söyleyemiyorsam ben o zihinde durmam. bak ben elhamdurullā

müslümanım diyorum. gururla söyleyebiliyorum. sen de aleviyim de.
 söyleyebil yani açık olarak. neden söylüyemiyosan orda ne arıyorsun sen
 dedim. söyleceksin inandığını. öyle söyleceksin. hiçbirsey demedi adam. sen
 95 haklısın dedi. çünkü ben eğer, ben eğer ben oña inanmıyosam gerçekten bu
 yañi şimdi mesele şurda inandığım bir din mesele değilse islamıyat eğer
 benimsiyosam da kesinlikle onu yaşamam. başka inandığım bir yere giderim.
 ama onu eğer gururla söylüyosam, inanıyosam, ben onu gururla bir yerde
 söylerim. onlar söylemiyorlar. ama öyle yañi o önceki tārihlerde olmuş. ondan
 100 beri kesinlikle öyle bir karışkanlık, öyle bir ters durum olmaz. onlardan iç içe
 yaşıyoz. orya yeddi kilometriyik. onlar her pazartesi günü oranın pazarı. biz
 her pazartesi gideriz orya. ye aşşağı yûkari antakyanın bir bölümü yarısı
 onlara ait. perşembe antakyaada.

— **Köy Yayladağı’na kaç kilometre?**

— bizim köyden burası ottuz kilometre filan.

— **Mürselek 31 kilometreymiş.**

105 — şimdi mürselek çıkışı yök. mesele burdan gittiğinde geri
 dönmek zorundasın. ama bizim orya gittiğinde ordan samandağına inersin
 antakyaaya gidersin. her yöne gider yañi. he bazen kar olyo. mesele yokarı
 yoldan bu yöne dönyo.

— **Çay alır mısınız?**

— teşekkür ederim sağ olasıñız. ziyāde olsun. orya da gelirsiniñiz
 110 buyurun gelin. evimiz orda. he bekleriz benim kızım var şimdi. adıyaman
 káhtadaydı önce. şimdi şeyde osmanıyada.

— **Ne iş yapıyor?**

— beyi komser. osmanyaya gelik şimdi çok iyi istediği zaman
 gidip gelyo. önce uzaktı. herhangi bi şey varsa söyleyin. başka soru var mı?

— **Teşekkür ederim. Kusura bakmayın zamanınızı aldık.**

— ben teşekkür ederim.

Konuşan: Ali Alagöz
Yaşı: 101
Derleme Yeri: Çandır Köyü
Konu: Anıları
Derleme Tarihi: 21.04.2010

-15-

— **Selamün aleyküm.**
— ali kümselem. hoşlar geldin. safalar geldin.
Ümmet Aktaş — **Tanıyor musun?**
— tanıyamadım.
Ümmet Aktaş — **Bunlar Yurtman'lardan. Dusdurulu. Hacı Mustafa var.**
— ēy.
Ali Yurtman — **Onun torunuyum ben.**
— dur 'hele. hacı mıstafa dusdurudan.
Ali Yurtman — **Meryem'in oğluyum ben.**
5 — meyremın oğlu. deme yâ.
Ümmet Aktaş — **Gel oturalım. Ayakta durabiliyor musun?**
— şöyle durağ. ben durum 'da sen duraman eyle. bu ħalda ya ya.
Ümmet Aktaş — **Vallahi ben duramam.**
— sen duramañ mı? ben durum.
Ümmet Aktaş — **Ben senden daha çok ihtiyarlamışım. Maşaallah, geçen**
kazmayla bir odun kırıyordun.
— **Kaç yaşındasın hacı amca?**
— bire otuz, yî mi.
— **Gençsin maşaallah.**
— oturun şura yâ.
Ümmet Aktaş — **Sen otur, rahatına bak.**
10 — sen oturusan rahat olu san, sen rahat olmadığın yerde ben de
olamam.

- Ümmet Aktaş — **Oturdum. Ne var ne yok? Teyze sağ mı?**
 — kararı ölü.
- Ümmet Aktaş — **Niye öldürdün?**
 — ē öldü canım. iki başı bir yastık böyle cenabı allah.
- Ümmet Aktaş — **Karın kaç yaşındaydı?**
 — kararı şöyle benim yarı yaşlarımdadı.
- Ümmet Aktaş — **Kaç?**
 15 — ölüm var.
- Ümmet Aktaş — **Kaç yaşındaydı?**
 — öldüğünde mi?
- Ümmet Aktaş — **Evet.**
 — yarı yaşlarında var. şöyle beyle gırkın gapısı.
- Ümmet Aktaş — **Öleli kırk sene mi oldu?**
 — yā.
- Ümmet Aktaş — **Sonra evlenmedin mi?**
 — ondan kerı evlenmedim.
- Ümmet Aktaş — **Niye evlenmedin?**
 20 — biraz param vardı. biraz da duvarım vardı. sattım. yallah dedim, bu parayı dedim, bi hâyirli gapıya nasib eylesin dedim. böyle dilek diledim allahıma. dusdurudan getti beş altı yedi kişi hacıya. ben de gettim. sekiz kişi duruyo. hepsi de duruyo. iki tenesi ölü. var, köylerden vardı. yerciden vardı. urfayıldan vardı hacıda. gettim.
- **Sen gittin mi hacca?**
- 25 — gettim. ondan keride naraba da aldık (...) nasib olmadı.
- Ümmet Aktaş — **Sana bu yaştan sonra lazım. Evlen artık.**
 — ē gözəl emme ben şimdi oğlumun yanındayım. emme o oğlana doymaz, bizim şeye. el kıızı el oğlunun derdini çeker. el kıızı el oğlunun, el oğlu el kıızının derdini çeker. cenabı allahtan bu.
- Ümmet Aktaş — **Teyzeyi dövdün mü hiç? Aranızda hır gür oldu mu?**
 — kimnen?
- Ümmet Aktaş — **Karınla**

30 — ē canım olabilir. canım sen arını dğmeñ mi hi. icabında
holandın bi tene vurdun.

 mmet Aktaş — **Yok biz kılıbışız. Bize hanım dur deyince biz dururuz.**

— hs 'bire herif sen de ya.

 mmet Aktaş — **Biz kadınlara saygılıyız.**

— hs 'bire herif.

 mmet Aktaş — **Eskiler kadınları ifte koşarmış. Doğru mu?**

— yk yalan o. yle işler yk.

 mmet Aktaş — **Tarlalarda merfezle dverlermiş.**

35 — ya dğ l r de sevilir de ęarı kibisi. eyle olur. e ne var ne yok
(...)

 mmet Aktaş — **Bir şey yok. Geziyoruz yle. Halini hatırını soralım dedik.**

— hoşlar geldin sefalar geldin.

 mmet Aktaş — **Peki sen askerliği nerede yaptın?**

— ben askerliği ardaş yaşım by k geldi. douz ęuryeye gettim.

ben douz ęuryeye gettim.

 mmet Aktaş — **Nereye?**

40 — 'anęara 'erz r m 'erzincen.  melye, asker  melyesi alıştı.

 mmet Aktaş — **Ka sene askerlik yaptın?**

— on drd ay yaptım askerlik.

 mmet Aktaş — **Neden az yaptın?**

— az 'mı? all , yaşım by k geldi doğuz ęuryeye gettim dedim s .

 mmet Aktaş — **Tamam**

— he ya seniñ oumuşun var, yazmışın var. he ya.

 mmet Aktaş — **Kafa yok bizde.**

— yaşım by k geldi douz ęury  s rd ler. yaşım g c k gelsedi

45  c sene iki sene  c.

 mmet Aktaş — **yle olmasına sevindin mi?**

— yo  derime k st m.

 mmet Aktaş — **ocuk ka tane oldu amca?**

— ka dene mi oldu? benden ka dene olucu 'ya?

- Ümmet Aktaş — **Memiş senin oğlun değil mi?**
— evet memiş benim oğlum. var beş on tene yâ. on, ombeş tene.
- Ümmet Aktaş — **Teyze nereliydi?**
— çandırlıdı.
- Ümmet Aktaş — **Kaçırdın mı yoksa?**
50 — gôñüllü verdiler.
- Ümmet Aktaş — **O zamanlar yakışıklıydın değil mi?**
— yō.
- Ümmet Aktaş — **Sen gördünde mi aldın yoksa görücü usulü mü evlendin?**
— canım o da ordan verdi. ben sevdim. o zaman bekerdi de verdi.
ekecini biliñ mi?
- Ümmet Aktaş — **Evet bilirim.**
— gülsümün bacası ekece. áhmet öldü, ekecin gızı ekece yâ (...)
- Ümmet Aktaş — **Gittiniz kızı istediniz. Sonra ne yaptınız?**
55 — bire 'yoho sen nerdesin. 'bire nerde ağıllımıssın sen yâ. fatehe
de okunur, şerbet de içilir, davıl da döğülür, cümlede çalınır.
- Ümmet Aktaş — **Güreş de olur mu?**
— allâllah.
- Ümmet Aktaş — **Sen hiç güreştin mi?**
— ya güleşilir ya, güleşilmez mi?
- Ümmet Aktaş — **Çok adam yıktın mı?**
— yıkan yıkan, yıkıldı, yıkılan 'yâ, olur 'yâ.
- Ümmet Aktaş — **O zamanlar düğünler kaç gün olurdu?**
60 — kaç gün olucu ya. böğün okuntu dağıtılır. akşama messâh
yanardı eveli. messâh, messâh yanardı. sabahisi gelin gelirdi.
- Ümmet Aktaş — **Bu köy ne zaman kuruldu? Biliyor musun?**
— yō id aşağıdı (...) yok ne bilyim ben 'bire anam.
- Ümmet Aktaş — **Köyün aslı nerden gelme?**
— bilemem.
- Ümmet Aktaş — **Bilemezsin.**

— bilemem. bilemem. ben biraz büyük oladım. ben iki, üç çüz
65 yaşında mıyım da bilicim. yok yok bilemem.

Ümmet Aktaş — **Avcılık yaptın mı hiç?**

— 'yōk. av yapmazdım yōk. zabañ duvar güderdim. duvar
güderdim. çütçülük, biçin biçerdim.

Ümmet Aktaş — **Başından geçen bir olay var mı?**

— yok.

Ümmet Aktaş — **Unutamadığın, aklında kalan bir olay var mı?**

— 'yok yok yok yok.

Ümmet Aktaş — **Hayatın hep böyle toz pembe mi geçti?**

70 — eyle oldu. eyle oldu canım. benim yaşıım şöyle böylē ya yüz bir
'ya yüz.

Ümmet Aktaş — **Hiç göstermiyorsun?**

— yok yok yok. 'ya yüz, ya yüz bir ikisini birin. nüfüs cizdeni
şurda, bulyum. yok yayladağında kaldım nüfüs cüzdeni. ben dokuz guryaya
getdim. yaşıım büyük geldi dokuz guryaya gitdim (...) acıdıık.

Ümmet Aktaş — **Aç mıydın?**

75 — acıdıık. vatanın feydesi yok (...) 'ámeliye. amān o günner 'gide
de gelmiye. o günner gide de gelmiye. böğün ne var bire. peygamber sorfası
gimi. düğün evi kimi şennik böğün. zenginnik böğün. yörüme kâğmış böğün.
yörüme kâğmış böğün. írak yeller yakın olmuş. alo var böğün. tā alamanadan
alo böğün. şuna biniyolar antekeye varık geliyolar.

Ümmet Aktaş — **Önceden ne ile giderdiniz?**

80 — evelden mi? yörüyü yörüyü.

Ümmet Aktaş — **Antakya'ya kaç günde giderdiniz?**

— ē 'ne bilim ben kaç gün olduğunu 'bire herif. biz gettik
yayladağından ğardaşıım selim filan. şeyde yatdıık. karaçurunun orda. buğda
aldık (...) incir ağaçları var gedikde. karaçurunun yanında. orda yattık gece.
eyidi yeri. evelde yörüme vardı. böğün yörüme kâğmış.

Ümmet Aktaş — **Ermenilerin buraları yaktığını biliyor musun?**

- 85 — biliyom.
- Ümmet Aktaş — **Nasıl yakıldılar?**
- bu ermeni fıransız askeridi. o fıransız askeri. bu körfe tarafından geldi. samandağ tarafından geldi. orda bi boğaz var. hamza boğazı deller.
- Ümmet Aktaş — **Hamza deresi mi?**
- hamza deresi. buñu orda bezgeliler birkaç tene eşkıya vardı.
- Ümmet Aktaş — **Kara koca falan mı?**
- yōk kıara kıoca duymadım ben. abbuş abdilla, kör allüş. birkaç
- 90 tene vardı bezgede işkıya. o hamza deresine 'gelişken fıransız askerinden bir kaç tene kıurşun atmışlar. kıurşun attılar, atmışlar. ben yō içinde değilim. bezgêye geldiler öte baştan (...) bir iki eve ataş ekleyikler. ordan bes iki eve. ordan beyle geçti fıransız askeri. aman aman aman fıransızlar. 'çōğ biz ğavırın el altında yaşadık.
- Ümmet Aktaş — **Kadına kııza dokundular mı?**
- 95 — yōk 'yōk duymadım ben. ne lüzüm var yō iki ayağım kıabur içinde. ne lüzüm yalan söylemenin.
- Ümmet Aktaş — **Siz o zaman saklandınız değil mi?**
- ē tabi biraz saklanın 'ya.
- Ümmet Aktaş — **Silah da yoktu. Değil mi?**
- 'vār. silah mı atabilin ellām. seniñ bir silahın varsa onun elli tene silāhi var ya kıardaş.
- Ümmet Aktaş — **Köyleri falan yakmışlar. Doğru mu?**
- 100 — yayladağından gine iki evi yakıldılar. iki evi yakıldılar.
- Ümmet Aktaş — **Ermeniler de gelmiş.**
- ēy ey.
- Ümmet Aktaş — **Ermeniler çok eziyet etmişler.**
- yōk. ermeniler çok. bak orayı etmediler bize. görmedim. ne lüzüm var yalan söylemenin. ermeni filan kıadını yakdı. filan erkeği filan yakdı. yō böğün ayağım iki kıabur içinde. yalan söyleyemem. ne lüzüm var
- Ümmet Aktaş — **Fransızlar burda kendi istediklerini mi yaptı?**

105 — fırsızlar ğavur. ondan kerı kesebe giderdik biz, ğav rların yanına giderdik (...) içün bişe etmedi bize. kesebe alışveriş ederdik. tā tumama, kirekösü, bezge kesebe giderdi. seb günü giderdi. cum‘ e günü getmezler. cum‘ e bizim bazarımız. 'seb günü kesebin bazarı. ğavurların bazarı. böyle olurdu ğardaş. üşüyosañız eve oturalım.

Ümmet Aktaş — **Yok sağ olasin. Demek böyle oldu.**

110 — böyle evet.

Ümmet Aktaş — **Sen bir hanım al kendine.**

— ē biz qarı olduk bire.

Ümmet Aktaş — **Yok ya. İyisin.**

— biz qarı olduk. 'kağdıñ.

Ümmet Aktaş — **Artık gidelim. Eski bayramlarla şimdiki bayramlar arasında bir fark var mı?**

— yōķ. ayni bayram.

Ümmet Aktaş — **Büyüklerin yanına gidip gelirlerdi. Değil mi? Salıncakta sallanırlar mıydı?**

— canım o cağıl aklı. o olabiliyo. sallanır da oynar da gider de
115 gelir de. namıs davası yōķ. yoğ udu görmedik.

Ümmet Aktaş — **Şimdi var mı?**

— ē şimdi gine yōķ. 'yōķ ya.

Ümmet Aktaş — **Şimdi bolluk var. Bereket var. Her şey var. Değil mi?**

— bire ğardaşım baķ, bi baķ. o zaman bu varıyatlık yoğ udu (...) içindedik. 'şunun içindedik. seniñ āñayacağın devide bunu içinde aynı torpağ, daş, çalı kollar. şimdi böğün erkedeş. apartman yaptı millet. ō eveli bunun
120 içindedik. şimdi eveli yoğ uduķ. otnan yerdik. ot yayılırdık. ogün sağlam ıdı. adamımızı o adamlarımız o zaman bundan sağlam ıdı.

Ümmet Aktaş — **Bugün para bol.**

— böğün para bol adamımız çarkıt (...) böğün. ben bilmem. eyle olyodu 'ya. ē böğün hanın honun içindeyik. adamnarımız çarkıt. yáni záyif. o

zamanacđdık. arpa, ğurban olyum nağmede. arpa yerdik. ekmēmiz yediğimiz
 125 içtiğimiz. bundan sağlam ıdık. ot yayılırdık. bundan sağlam ıdık.böğün ğanın
 balın içindeyik. sağlam deyi.

Ümmet Aktaş — **Bugün soluduğumuz hava bile zehir.**
 — eyle.
 Ümmet Aktaş — **Neyse haydi Allah’a ısmarladık.**
 — 'heydi ğüle ğüle canım. hadi ğüle ğüle babam.
 Ümmet Aktaş — **Allah’a ısmarladık amca.**
 — ğüle ğüle kızım. hoşlar geldin safalar geldi.

Konuşan: Hüsniye Kartal
Yaşı: 81
Derleme Yeri: Çandır Köyü
Konu: Evlendiğinde Yaşadıkları
Derleme Tarihi: 21.04.2010

-16-

Ümmet Aktaş — **Ne yapıyorsun?**
 — şunnarı ğaldırcım ordan.
 Ümmet Aktaş — **Gerek yok.**
 — ah yavrım ümmet, birden 'bire çöktük.
 — **Selamün aleyküm.**
 — aleykümselem. hoş geldin. sandelye geti şordan kızım, sandelye
 5 geti şora koyda otusun. sandelye geti sandelye.
 — **Nasılsın teyze?**
 — sağlına du‘ acıyım. istemez, hoş geldin.
 — **Hoş bulduk.**
 Ümmet Aktaş — **Elektirikler var mı?**
 — elektirikler var mı? 'bilmiyom.

- Ümmet Aktaş — **Burası eski köylerden değil mi?**
 — ey eski köy. şora otu yavrım. sağlamına otu.
 — **Bu da sağlam teyze.**
 — şimdi koca cıgara içyo ya. koyyo bura. giryo çıkıyo.
- Ümmet Aktaş — **Tarlada çift sürüyorlardı.**
 — tütün ekyolar. 'ey ey tütün ekyolar. süremez süremez
- Ümmet Aktaş — **Süremez de başlarında durur.**
- 10 — koca sabeğden bezgèye 'gidiverdi. gel sen de otu şura 'gel. şeyde
 ceviz ağacı var. ceviz ağacını (...) lüzüm 'yōk orda (...) heli mi? onun içinde
 bir ceviz var, kuruyuk hep. biz dedik bunu ke'sek. enişten de dedi, bura
 başvurmayınca kesemen dedi (...) otu yavrım otu.
- Ümmet Aktaş — **Bu kız öğrenci. Sana bir kaç tane soru soracak.**
 — ne sorucu ya?
 — **Eskiden neler yapardınız?**
- 15 — ne yapıcık, nedıcık. oldu bitti. çütçüyük, tütün ekerik, buğda
 ekerik, arpa ekerik.
 — **Ekin ekiyorsunuz?**
 — ekyok ya.
 — **Ekini ne zaman ekiyorsunuz?**
 — ekim ayında ekiyok. 'ne bilim ya. ekin ayında ekilir buğdayı
 arpayı.
- 20 — **Ne ile ekiyorsunuz?**
 — çütnen.
 — **Başka?**
 — olmassa motur işliyosa moturnan.
 — **Motorun giremediği yamaçları ne yapıyorsunuz?**
 — kazmaynan kazıyok. kazmaynan kazılır çüt yoksa. eskiden
 kazma işi vardı 'bire yavrım.
 — **Çifti inekle mi atla mı sürüyorsunuz?**
 — yōk ineknen öküznen. inek koşmayığık. eveli öküz beslerdik.
- 25 gücümüz yetyo inek besliyok. o eski günner gide gide de geri gelmiye.

— **Niye? Ne oldu eski günlerde?**

— eski günnerde eziyetimiz vardı. biçini biçerik biçerik. başşag ederik. üfelerik.

— **Arpa ekmeğinin yendiği döneme yetiştiniz mi?**

— aman allāh. kal yidin mi? küşnede, küşneyi bubamın evinde yedim. çištehenle küşneyi bubamın evinde yedim. burda yimedim yoktu kine
30 çištehen burda. beni telefonuna çekme ha kızım.

— **En son fotoğrafını çekeceğin?**

— şimdi orda çaķşır yimezdik. çaķşır adamı azdırı emmoğlu. çaķşır adamı azdırı. abō şimdi kıymatlı oldu kıymatlı. eveli dovar oğlak yiyodu. komadılar komadılar. şimdi adamlar yiyo yavrım. gücü yōķ. babam rihmatlığın kapısının önünde bir mezdiyen ağacı vardı ümmet. o zindiyeinin palıdı eyyi
35 olurdu. erkende kağardı rahmatlık hemen toplar gelirdi. kim ulaştısa erken o seçer. babam rihmatlık vahtlı kağardı. onu çitledirdi. küle dolduruveridi. küle çitirdedir. (...) onu ağa çekellerdi. inan hatırımdan düşmez. şimdi dimem o günner gide gide yavrım da geri gelmiye. çok acdık yañi ben çok ulaşmadım emme acılık çok çekilik. 'böğün ne var. böğün arpa ekmēni beğenmiyolar.
40 kepekli unu beğenmiyolar.

— **Buğdayın sefer taşıyla dağıtıldığını biliyor musun?**

— yōķ oñu 'bilmiyom. ona yetişmedik. y' añi beyle babam rihmatlık āñadırdı ağlaşırđık.

— **Buğdayı sıkarlarmış, ıslatırlarmış. Ondan ne yapardınız?**

— buğdayı ne bilek yō. nişe onu kuruturuk. kışın bulamaç bişiri yerik. böğün eyyi (...)deirmen çekerik. dērmenim içerde benim. deirmeni
45 çekerik uyuruk dērmenin başında. e bütün gün yorgunuk. akşamada bi yimek yiyik yaticık. akşamsıra gice buğda çekerik. onu ekmeg edicik, yiyicik. cirmiş bişiricik yiyicik de yaticık.

— **Cirmiş ne oluyor?**

— cirmiş hindi buğdaydan içine der bir tas süt kırsun ona cirmiş deller. he beyle günner çektik 'bire yavrım emme böğün eyilik (...) hemen onu

50 döğüverik şora sererik. kırusun akşama çıkışsın 'deyi . böğün kömenen ekmek gelyo. böğün kömenen has un alıyon. böğün eyyi. şindi evelden de beyle şindiki gibi hastalık yoğ udu.

— **Bu köy buraya nasıl yerleşmiş? Biliyor musun?**

— neyden yerleştğini 'ne bilim ya ben. mürselekten bir paşa çobanı dellermiş. bura gelmiş. ben bura gelin geldim. üç ev varıdı.

— **Sen buraya geleli kaç sene oldu?**

55 — 'bilmiyom ben.

— **Elli olmuş mudur?**

— e yaklaştı ya. on üç yaşında gelin geliğim ben bura .

— **Kaç yaşındasın teyze?**

— var sekzen mi var, sekzen bir mi var.

— **Maşaallah. Dinçsin.**

— şindi beni sızı bitiryo. ne kağabilyom, ne oturubilyom. tarlaya (...) işte orayı görmüyom. gözümde görmüyo. ora kenner gedyo ben burda

60 oturyom deyim. bura otudu mu 'ağlıyom. hay benim günnerim diyi. getidiğim odunu 'bir katır getiremezdi. şurdan şura bir kilosunu getiremiyom 'bire oğlum. 'gene de çok şükür. gene de çok şükür.

— **Hacca gitmeyi düşünüyor musun?**

— düşünüyom emme elimden gelmez.

— **Niye?**

— koca getmiyo.

— **Niye gitmiyor?**

65 — getmiyo. kardaşlarım gidiyo. işte diyo (...)

— **Parası mı yok?**

— paranan iman bilinmez.

— **Önceden neden hastalıklar çok yoktu?**

— şindi evelden arpa ekmē yirdik. ondan yirdik. kuvatlı olduk.

şindi ne kâder yem yeycek çoğalık, o kadar hastalık çoğalık (...) has

unu yiyon mağdene daş kimi oturyo. eridemiyon. eveli erir giderdi.

- **Eskiden tereyağını nasıl kullanırdınız?**
- 70 — caralara eridi eridi dolduruduk. kardaşıma da bi kutu eriddik. hanımı rahmatlık fatma da eridir idi. daha duruyo.ben dedim. dolabın fişini çekmēcim hala dedi döne. b yle kāsın dedi. hastalık çoğaldı. evelden dolabı mı bilirdik? dolap suyunu mu bilirdik? kolayı mı bilirdik? gazozu mu bilirdik? 'yök.
- **Eskiden belben vardı. Değil mi?**
- 75 — hay belben huy belben (...) çok belben dellerdi. giderdim iki üç günde bir kere bulup getiridim. yıllardı. incir mincir yoğ udu burda. kocada vardı beş on ağaç (...) bābam da getdi. inciri de getdi. bağı da getdi. bahçesi de getdi.
- **Ne derlerdi?**
- hay belben huy belben (...) çok belben deller
- **Baban belbeni çok mu yaparmış?**
- 80 — e çok yapardık ya. 'ya sen bilmiyon mu?
- Ümmet Aktaş — **Arap dedem de yapardı ama o aşağıda yapardı.**
- onnar ivin aşağısına şey idellerdi. işte beyle yavrım.
- **Önceden düğünler nasıl olurdu teyze? Sen nasıl gelin geldin?**
- ben nası gelin gelicim ya. üş dene mi dörd dene.
- **Nasıl istediler seni? Görücü usulü mü oldu? Yoksa birbirinizi gördünüz mü?**
- 'yök gelecēni halam oğludu. gelirdi giderdi. geldiği vahtı biçin biçirdi.
- **Öyle görmüş oldun.**
- 85 — yle görüğüm. nişannılı zata çok kalmadım. bir altı ay kadar kaldık. geldi mi? şorda mı? ben de şora kaçdım. ocak, pacalıklar vardı evde. bizim şo evde var. pacalığa yoğarı daladım. geldi eve.
- **Niye kaçtın? Senin nişanlın.**
- yök. öyle görüşme yoğ udu. işte davıl mı tuttu noldu? davılınan

'dokuz bayraklı gelin geliğim bura. dokuz tene bayrağım varıdı.

— **İstendikten sonra tatlı mı yedirdiler?**

90 — ne bilim ben ne yedirdi kıoca. paqlavı mı vardı. loğum mu vardı?
incir mi ney. 'ne bilim. iki duvar boğazladı. nışan etti. gene de aqlıma gelyo
mu? ben de unuttum .

— **Atla mı gelin geldin?**

— ata bindirdiler beni. ordan vura vura vura dağa daşa yola.
mekine yolu nerdedi. mekine yolu filan çok sōña oldu. aman yavrım benim
95 sesimi mesimi alma

— **Sonra nasıl geldin?**

— atnan ben aldılar geldiler. şorda endirdiler. şorda bi evimiz. 'aha
başında eñerci var (...)

— **On üç yaşında gelin geldin. Daha çocuken gelin oldun.**

Yemek yapmayı falan bilmiyor muydun?

— yok anamın evindedim. babam rahmatlık beni antekeye besleme
verdi. çok (...) varıdı. (...) o aldı getdi beni antekeye. iki sene mi kıaldım üç
100 sene mi ğaldım beş senemi kıaldım orda. yedim içtim. ha hah oldum. ağanın
dörd oğlu varıdı. sinemaya getdik. sinemaya çocukları geçirmediler. eve aldı
geldi beni. ben de ne bilicim. bürünmüş adam. beñe ğuyuldu. ben de bağırdım
çağırdım bekçiye. geldi kendini aldı. sabañe kıader bekçinin evinde kıırvandım
kıırvandım kıırvandım. belediyeye teslim ettiler. ebem rahmatlığı bu uzun
105 çarşının başında gördüm. bin başının yüz başının ğanıminnan gezerken 'ayni
taksının içinde bakıverdim ebem fetme abla. endi. sana hoppa kıızı demezler mi
dedim. 'ey yavrım dedi. sen kimsin ya dedi bañe (...) kıızıyım dedim. söyle
dedim bubam gessin beni götüsün dedim. ben belediyedeyim dedim. evimden
çıkığım dedim. yüzbaşı beni arvadının yanına götödü. yeni doğum edik. yañi
110 şeyle, orda oturuyodu. baqtım şeyle. baqtım baba rahmatlık, anam rahmatlık
gidiyolar öñnerinde eşşekleri. babā bir bağırdım ordan duydu rahmatlık. başı
yoķarı baqtı. endim aşşağı kıapıda asker göstermedi. ne bâbamı bañe
yaklaştırdı. ne beni bâbama yaklaştırdı. eğle paydosunda dedi yüzbaşı gelir. o
vaht görüşırsünüz. öğle yemeğinde aldı beni bâbam 'ayni yerime geri götödü.

- 115 yō ben bura dıķılmam. ben burda yatmam. ben burda ķalmam. gece beni ora
 koydular getdiler. gece ķoņşulara bir yere getdik. o pencereden, o pencereden,
 nerden ķapıyı kırdım ‘ ámtimgile gece daradım yoķarı. davar hocagile. anam
 orda, geldi. ğavır dedi babam rahmatlık. ķapıyı 'duyunca geldi. ğavır dedi.
 hemen gece oldu (...)bişelerden eşşek bağlamaya (...) benide. gece sav ştıķ
- 120 koyduk geldik. 'kōyde beni istedi. hanedanda istedi amtim. ‘ ammi kıızıyık tama
 ķaynanamdan. veren olmadıda gözceden çolak (...)öteberi yığōķ. akşama
 kader çöktüler. kader mi kısmet. şimdiki hasan ‘ ammimgilin evinin yanlarında
 kabadaşda gelin çabıtı oynuyok eteğimde. camal aģa rahmatlık, ‘ ammim
 rahmatlık oturuķlar. beni istiyolar. beni çağırıyo anam rahmatlık. çarık çapıt
- 125 toplayıģım yellerden, eteğimde oynuyom. onu atmıyom eteğimden bak. beyle
 bura geldik işde. ordan bura geldim. ğavır malında çörüdü ómrümüz. göl
 çukurundan yoķarı kesebe kader koca hâsen ekin ekerdi (...) māmudu koca
 hasan. ayaģım yemeni görmez. boğazım ekmek görmez. kocom askere getdi.
 dört sene askerlik etti. bekledim burda. iki kere üç kere koca döğdü beni.
- 130 kaçtım getdim bubam.
- **Kayınbaban mı dövdi?**
- ēy.
- **Niye? Adam gelin döver mi?**
- bilmem döğer o.
- **Kaynanan zalim miydi?**
- zata ne çektisem ķaynanamdan. ķaynanam döğdürüdü sabır sabır
 sabır sabır. burayı paşā şekiri verik bize. paşā şekiri. 'paşā şekiri varıdı. şimdiki
- 135 muhterlik ķardaşlardı kayınbabamdan. başına hāmelyedim şorda bahça var
 māmudun (...) ķaynanamın şeyle. bir leğen ver bañe dedi (...) sulayım dedi.
 leğen dedi. senin arvadda dedi.ver leğeni dedi. leğeni getidim eline verecek
 vakıt yularnan vurmasından (...) çocuğun başına mı geldi. nası etti.
 topaķlandım düştüm yere. sōña (...) çalının içine, ģarın içine soķulmuş. beni
- 140 mahkemeye verille diye. on beş gün yattım incir ağacının kökünde. biçini

toplarken aḥşam geldi. yatyon mu ne dedi. şekir ağa rahmatlık ulaştı. elleme maḥámmet dedi. arvad ölük dedi. elleme maḥámmet dedi. noluk? bēyle beyle. baban döğük. aṣağı gidiyo. mahkemeye gidiyo. valla anam rahmatlık enivermiş karşıısından. nere gidyon máḥámmed demiş. arvadı kötü döğük babam. öldürük
 145 demiş. mahkemeye verdiğinden ne anlaycın yavrım demiş. cehennemde beñi suğal al demiş. surdan diñeliverdi. şordan yoḡarı dedi. kaç tene yaptırısan yaptır dedi. (...) olgunnuğumnan. atma, yap yakıştır. gene rahmet kıssın. eyle gün geçirdik. oturyok işte. şindiki gününe şükür emme ömrüm kalmadı. bedenime cierime döndü. 'nedek?

- **Kaç çocuğun var?**
  - 150 — çocuğum 'yōḡ iki oğlumnan bir kızım var. biri āḡaz emme
  - **Onun hanımıda mı öyle?**
  - yōḡ hanımı āḡaz deyi emme āḡazdan āḡaz (...) konuşamaz
  - **Sen hiç gelinleri dövdün mü?**
  - ben kaynanamı döğmeyiğim kine ben gelinlerimi döğem.
- kaynanam bañe çok zulumluk etti emme ne çektiğimi kaynanamdan çektim
 ben. zalımdı kaynanam zalımdı
- **Diğer tarafta alırsın hakkımı.**
  - 155 — artık allah bilir orasını. haḡlıyı haḡsız cı cenabı allah yerleştirsın.
- işte beyle yavrım.
- **Çok çekmişin teyze.**
  - 'çōḡ. daha söylesem bir sene bitmez. allahıma şükür. çok şükür.
- at oldum arpa yidirdim. öküz oldum çüt sürdürdüm. ineg oldum süt yidirdim. hiçbir iyilik gördüremedim.
- **Çocuklar bakıyormu sana?**
  - 160 — ē ba' ez kere gözlerinnen şeyle baḡyo āşık (...) çekik arḡaz
- osmana çekik. arḡaz osmandan rahmatlık dōruluḡtan hiç şaşmazdı. dōruluḡ sātini alık ḡoluna taḡık işte (...) dayısına. 'ali dayısı arḡaz. ötekilere çekik.
- yidiği ekmeği yüz kişie vermeyi ister. şimdi sizi burda görsün de beni burda

otuttursun.

- **Haydi Allah’a ısmarladık teyze.**
 165 — güle güle. güle güle yavrim. selem söyle anana

Konuşan: Kemal Ölçek
Yaşı: 81
Derleme Yeri: Çandır Köyü
Konu: Anıları
Derleme Tarihi: 21.04.2010

-17-

- **Selamün aleyküm. Kolay gelsin amca.**
 — hoş geldin.
 Ümmet Aktaş — **Çamur değil mi?**
 — biraz çamır. az havalandı toprağı. kuru kalın topraklar olsa ekilmez bugün.

- **Su nereden geliyor? Sarıç mı var?**
 — sarıç var .
 — **Göz var mı?**
 5 — yok bâton gıyusu emme geniş 'ha. geniş kızım. 'kele kız
 havluları (...) şu ineklere havluları havluları. erken geldi çocuk.

- **Kaç yaşındasın amca?**
 — bin dokuz yüz yirmi dokuz doğumluyum.
 — **Maşaallahın var. Tütün bile ekebiliyorsun.**
 — şimdi bubasından böyüğüm ben yaşta.
 Ümmet Aktaş — **Babamdan mı büyüsun?**
 — bubandan böyüğüm. birbirimizin çocukluğunu bilirik.
 — **Sen bu köylü müsün hacı amca?**
 10 — bu köylüyüm.
 — **Kaç yaşındasın?**

- zekzen bir.
- **Maşaallah.**
- e yüz yaşında var burda. yüz on iki, yüz on üç yaşında var. daha ayak başında.
- Ümmet Aktaş — **Ali amcaı diyorsun, değil mi?**
- ‘áli amiceden böyük bir yaşlı karı da var.
- Ümmet Aktaş — **Hangi karı o?**
- 15 — bu dağcıların anaları. ‘áli dağcı filan var ya. oñnarın anaları yüz on iki mi yüz on üç mü yaşında diyolar.
- **Maşaallah.**
- e daha ayak başı.
- Ümmet Aktaş — **Neyse ben sulayım da siz konuşun. Sana bir iki soru soracak.**
- sorsun sorsun da söyleyek. sen sefil olma yoğõ.
- **Nerede askerlik yaptın?**
- askerliğimi soruyon? Yaptım.
- **Nerede yaptın?**
- 20 — iskenderünde.
- **Sadece İskenderunda mı yaptın?**
- evet.
- **Ne kadar yaptın?**
- yirmi dõrd ay.
- **Az yapmışsın hacı amca.**
- e o zaman yledi askerlik. otuz dokuz tümen, kırk sekiz piyãde alayındadım.
- **Askere gittiğinde evli miydin?**
- 25 — evlidim.
- **Çocuğun var mıydı?**
- çocuğum olmayıktı daha. evlidim emme çocuğum olmayıktı. orda yirmi dõrd ay görevi bitirdim. teskere aldım geldim. mesleğimde inzibattı. askeri inzibattı.

- **İskenderun çok sıcak. Zor olmadı mı?**
 — yaylıya çıktık.
 — **Nereye?**
- 30 — soğuk oluk. yaz zamanı soğuk olua çıkardık yaylıya. üç ay orda galırdık. bi sene zaten soğugoluğda yaptım yaylayı. bir sene de atıkda. atık yaylasında. ordan bitti askerlik. her baryam gelyodum bura.
- **Yakınmış. Şanslıymışsın?**
 — he yakın. şansımız eyle yardım etti. ne yapak.
 — **Hiç avcılık yaptın mı?**
 — heyir yapmadım. avcılık yapmadım.
 — **Hayvancılık yaptın mı?**
- 35 — alış veriş yaptım. hâyvan alıp satma. göyun alıp satma. geçi, ineg alıp satma. şey ümmet efendi bilir az çok.
- **Ameliyat oldun mu hiç?**
 — oldum. mide ameliyeti oldum. İskenderünde.
 — **Ne zaman?**
 — dur bakıyım. elli yaşlarında filandım. çocukların ufağdı daha. daha bu benim oğlum. ameliyet olduğumda beyle yeni yürüyodu daha.
- **Teyze sağ mı?**
- 40 — sağ.
 — **O tarlaya gelemiyor mu?**
 — yōk gelirdi evde şindi. çocuk, gelinin bizim çocukları var. onnara bakıyo. gelir daha. beyle gelir. yavaş yavaş bezgêye gider.
- **O kaç yaşında?**
 — o da işte yetmiş beş, yetmiş altı. beyle. benden güççük bir iki yaş.
- **Aslında hanımı biraz küçük alacaksın. Değil mi? Daha iyi oluyor?**
- 45 — eý şindi böyük alırsan beğenmez ıcabında ümmet efendi.

Ümmet Aktaş — **Kocayı mı beğenmez?**

— kocayı beğenmez ya.

Ümmet Aktaş — **Ama biz beğeniyoruz.**

— biz beğeniyok emme şimdi kadınlar erkekler gibi dēl. 'yōk şimdi neden. mesele şimdi bak yaşlı hanımların ıhtıyarlarımız evel ölüyo. diyo hanım alıcım diyo. ē emme otuz beş kırk yaşında beñe gelmez diyo. elli elli beş

50 yaşında ossun diyo. neden işte tahmil edemiyo. şimdi yaş biraz eşit olacak. birbiri yakın olacak.

— **Sen hanımını severek mi aldın?**

— ē yō zatan biraz severek olmasa evlilig olur mu? yōk. şimdi evlilig kıyusunca kimse kimseye zor edemez hanımı.

— **Sen istemeye gitmeden önce hanımını görmüş müydün?**

— ya ya ya yā görmek mi? şimdi yalnız ilk devre nişanlılandı mı
55 bir kız nişanlısına görünmezdi evlenene gader.

— **Neden?**

— işte o zaman usul öyleydi.

— **Sonra?**

— soñra soñra şimdi istediğın gimi āñşıyo. āñşdıktan soñra evlilik yapıyolar.

— **Eskiden nişanlandıktan sonra nişanlını hiç mi görmüyordun?**

— yōk görmezdi.

— **Nişanlanmadan önce görmüştün.**

60 — e görü ya görmez olur mu? yani beyle. şimdi nişannısınan beyle soñpet etmezdi. görünmezdi. ikisi bir soñfada yimek yimezdi. çay gayfe içmezdi.

— **Eskiden düğünler nasıl olurdu?**

— düğünler eskiden 'gōzel olurdu. davılınan zurnanan çiplek oyun depki aynı.

- 65 — **Kadınlarla erkekler aynı yerde mi oynardı?**
 — heyır ayırdı.
 — **Eskiden köyler arasında güreş olurmuş. O nasıl olurdu?**
 — evet. güleş beyle düğünlerde mesele şimdi iki köy bir taraf olur
 gençlerini düğünlerde güleşdirillerdi.
- Köylü — birinci olana nēderler.
 — o zaman birincilik 'yōķ. 'köy var. şimdi filan köy filan köyü
 70 'yıkılmış denirdi.
- **Şimdi yok mu?**
 — e şindiki güleşler var da paralı. ikramıyalı. o zaman ikramıya
 yoğ udu.
- **Çocukken hangi oyunları oynardınız?**
 — çocukkan mı?
 — **Evet. Oynadığınız oyunlar var mıydı?**
 — ē olmaz olur mu canım?
- **Ne oynuyordunuz?**
 75 — o zaman çocukkan gülle oynardık. küčküç oynardık.
- **Nasıl oynardınız ?**
 — beyle. şeyle ş yle daħnek yapardık eyle. çamırlı yellerde beyle
 yele vuruduk, batardı yere emme şimdi onnar kalmadı.
- **Neydi bu oyunun adı?**
 — İşte küčküç diyom ya. küčküç oynama.
 — **Bundan başka var mıydı?**
 — başka başka ne olacaķ. ondan sōña işte çocuklar beyle eğlenirdik
 80 emme şimdi okullarda gelenek yapıyolar. her şey yapıyolar. o gün bu yoğ udu.
- **Köyde har var mı?**
 — var ya.

— **Şimdi herkes tütünü bırakmış. Har işi yapıyormuş. Doğru mu?**

— ē yapıyo.

— **Daha mı çok para getiriyor?**

— ē şimdi 'yōķ bu tütünün getirdiği parayı har getirmez.

— **Askerlikte başından geçen bir olay oldu mu?**

— heyır eyle hiç bişe yōķ. hiç hâpîsim yōķ. máhkemem yōķ. hapis
85 yatmam yōķ.

— **Asker arkadaşların kimlerdi?**

— şey aħmet nârin var antekede. aħmet nârin asker arkadaşımı
benim. ‘ayni bir bölükdedik barabar. hep öldüler. böldüler. on üç kişi on dörd
kişidik bu yayladağından. üç kişi ķalıđıķ. bir ben, bir áħmet nârin, biri de
tinziride áħmet talay. cum‘e günü gördüm kendisini.

— **Hakkını helal et hacı amca vaktinizi aldık. Kusura bakmayın işinizden alıkoyduk.**

90 — yok önemli dēl.

— **Haydi kolay gelsin.**

— bak burayı atatürk aldığında dokuz yaşındadım.

— **Atatürk dönemini hatırlıyor musun?**

— bak bak bak bak. hatırlamaz olur muyum?

— **Ne oldu o zamanlar?**

— şimdi o zaman biz tabi türk askerini bilmiyōķ, görmemişik.
firansız devresidi. bura firansızın elindedi. biz anamızdan o zaman dođduķ.

95 dediler türk askeri gelyo. bu gözlekçilere. yōķarı geldi. burda bizim köyde
ķonakladı. burda askerlere süt yoğurt verdiler ana. rahmatlıķ. b yle böyük
ķazan olur. ķuplu ķazan. ķazannan götödü askere. ķuplu ķazannan. iki kişi
tuttu. verdik askere. yoğurdu moğurdu içti. ekmēmiz arpa ekmeğidi. buğda
değidi şindi değimi. e arpa ekmáđide verdik, yidiler. bu ģaraba kilise var.
100 kiliseye getdi asker. askeri gördük. beyle kepli. beyle boz ķaputlu, boz geyerli.

bize bi hoş hoş gelyo emme tabi 'türk. burdan biz o kara kola getdik. gidek
bunnarı tekrar baķaķ göreķ deyin. ocuęuķ ya ora gettik. orda bize sommun
verdiler. Biri pilavı verdiler. bize yimeķ odular.  sene beyle sallandı. 
sene sıra sınır daşı dikdiler. hdd daşı. beşşz metriye bitene. bizikiler dikdi.
105 beşşz metriye bitene kenner dikdi. ba'tonnan beyle numara oydular. he beyle
numaraladılar. t denize ader. evet şindi o gvein şeyinde alasında,
ayasında orda intimaz geikler.

— **O tarafa iltimas geçmişler.**

— he o şey gvein ayası surıyada alık. ora şindi baton

dökerken bizim bir türk askeri batonun üzerine basıķmıř. beyle 'bubam hepsini
110 bilir. daha izi batonun üzerinde bellimiz 'potinin. hanı potinnerin altı beyle
mıhlı olurdu, abaralı ya.

— **Neler olmuş neler.**

— ya işde ondan beri yaşıyk ızım. işte beyle. ne yapak. beyle
uğraşıyk emme zor geçim sağlıyk. şindi laf atmanın gereği yk.

— **Eskiden daha zormuş. Doğru mu?**

—  şindi eskiden bugünkü kimi değidi gzım.

— **Bunun adı nedir amca?**

115 — mur mur. bunu beyle şindi topluyolar. ola şişesini içine
oyuyolar. dolduruyolar. ışın yiyolar bedenni bedenni.

— **Güzelmiş.**

— aryanna içersen daha güzel olur. aryan vardı. getittiriyim

içerseniz.

— **Yok sağ ol amca.**

Ümmet Aktaş — **Yazın kabak kavurması, siresil. Bunlar yeniliyor.**

— şey onnar bugün yenyo mmet efendi. eskiden yoğ udu ızım.

120 'yk. bulamazdık bulamazdık.

— **Eskiden çok kıtlık var mıydı?**

- kıtlık vardı. un bulamacı yirdik. arpa ununu bulamac iderdik. içine biraz çüd olursa çüd, çüd olmasa aryan. böyüğüyük. bugün o yimekler yenmiyo. e yimekler kullanılmıyo. e yimeklere sorfaya goyamıyon. kimse yemiyo eme o zaman herkez yiyodu. şindik ondan bu köylüklerde biraz
- 125 sıkıntı çekiyok. şindi b yle çalışmassan istediğini yiye bilin mi? 'yiyemen. istediğini alıp giyemen. ya eskiden beyle. edik vardı. buraları sahtiyan altındaki lestik böyle bu kalınlıkda. e teker lestiği ya emme süriyeden getittiridi bunun öteberini bubam. çok getittirik. şurdan da şeyle çekerdik yoğarı. şurada bağlardık bir ipinen emme her biri iki kilo var. yalnız bir kilo kestiği var.
- **Sağ olasin amca. Kolay gelsin.**
- 130 — sağ olasinız.

Konuşan: Mevlüde Dağcı
Yaşı: 74
Derleme Yeri: Çandır Köyü
Konu: Kocasının Ölümü
Derleme Tarihi: 21.04.2010

-18-

- **Selamün aleyküm. Hoş geldin teyze.**
- sağ ol cannım sağ olassın şimdi bak 'hele. anan anan ossun. türlü baban ossun bi türlü.
- Meryem Yurtman — tabi ben ne diyom bak. şimdi ne diyom. bir topak et ossun bi köşede otusun. 'bilene.
- 5 — bilene söyle oñu. bilmeyene söyleme. anasından doğuk benim kocam dağdadı. hiç öldüğünü bilmedik 'hiç. hadin dedi. dovarı sağın dedi. ben dovara gidicim dedim. öğlenden keri ikindine öğlen namazını bezgede kıldı. ikindi namazını dağda kıldı. dovarı sağın. dovarı sağdık. bahtım şeyle keçiye.

ölüm dedim. babanı yoğlayın dedim. yoğladım geldim dedi. ben eyyim dedi.
 10 dovarı sağıın. dovara gedyim ben dedi. geri geldim. dovarı sağıyok, sağıyok. bi
 kere daha yoğlayım 'hele dedim. gine getdim. şöyle ettirdi. hanım dedi. benim
 dedim. buramda dedi. sancı var gimin dedi. şimdi gözümü kubbet gimi açar
 benden dedi üçüncü terleyik. ölüm terlemesi. bilmedik. ne bilicin ya. ne
 bilicin. baryam dedi. baban terleyik 'oğlum dedim. ana dedi dovara sağıak da
 15 dedi sırtına dedi (...) dışarı çıktım. mağhemmet mağhemmet dedim. bacı saol
 (...) beş kere çığırdım. beş kere abim beş tene çığırdım anca geldi. bağıdı
 yavr m dedim. dayın ğasta. dayi dedi. kağı seni götüry m toktura dedi. dayı
 dedi. şu dovarı sağı 'hele dedi çocua. çağırın dedi. yatmaya dedi. ben dovara
 gidicim dedi haci. geri döndük. dovarı sağıdık. mağhemmet dedim. sen saol.

20 Meryem Yurtman _ ölük. davara gitci daha.
 _ daha davara gidici. mahemmet dedim. sen sağı ol baryam
 mağhemmet dayın ölük. baban ölük oğlum dedim. biriktiler. ağlaşyolar. durun
 dedim ağlamayın. (...) şorda bir atlet var, alın gelin, yırtın, çenesini bağılayak.
 boğazını bağıladım. çenesini bağıladım. barnağlarını bağıladım. ayaklarını (...)
 25 ğacı hiç mi karınca öldürmeyiksin hiç mi (...) bi kere de kolumu şeyle uzatman
 mı? bi kere de ayağıını şeyle uzatman mı? işte bu elim 'nası. kolum bū dan. bu
 dil dırnağıın ucuna kada ğupğuru. bu ağzın hiç mi bi yerden yağıın çıkmaz.
 kızım ben kağııcım çocūm.

_ **Kağı yağıındasın teyze?**
 _ yetmiş dörd yağıındayım.
 _ **Nerelisin? Hangi köydensin?**
 30 _ çandırılıym. çobancılık ederdim (...) her tarafın dovarını verdim
 onden keri malımız oldu. sen sağı ol kocam öldü. şimdide evimdeyim.
 çandırdıayım. oturyom. temiz hava alyom. bütün yağıı.
 _ **Biz Çandır'a gittik ama seni görememişiz.**
 _ ē belki de. ne vağııt getdin.

- **Nisan ayıydı.**
- yōķ ben buralardadım (...) 'heydi ğalın sağlınıķlan.
- 35 Meryem Yurtman — baķ duz ekmek haķķını haġal et.
- haķķını haġal et. ben haķķımı haġal ettim. benden yana da haġal
- OSSUN.
- Meryem Yurtman — oğlu mu oldu gelinin?
- he oğlumuz oldu.
- 40 Meryem Yurtman — ğeyirli ossun.
- hadi ķal sağlınan canım.
- **Güle güle teyze. Sağ ol.**

Konuşan: Saniye Kartal

Yaşı: 62

Derleme Yeri: Çandır Köyü

Konu: Eski Düğün Âdetleri

Derleme Tarihi: 21.04.2010

-19-

- Ümmet Aktaş — **Ali abi nerde?**
- ķocá, tütün ekiyoduķ böğün sabāden beride gene (...) şeye getti.
- köye gittidi. (...) yōķarı çıķmadınıız mı?
- Ümmet Aktaş — **Fatma ablalara çıktık.**
- ķonuřtu mu bacım?
- Ümmet Aktaş — **Konuştu.**
- ben edemem yavrım.
- Ümmet Aktaş — **Ali abiyi geķen ğün gördüm.**
- 5 — bizim ķocayı mı?
- Ümmet Aktaş — **Evet.**

— fazla geçmez oluk bi yere. kulaqları da ağır duyuyo. tütün
ekiyoduğ işte. böğün dokkuz gün, on gün oldu. hiç ara vermeyiğig. ekiyoduğ.
bir günnüğüümüz gálıgđı. yağmır yağdı getmedik böğün.

Ümmet Aktaş — **Ne ile ekiyorsunuz?**

— çünteş ekioğ ya.

Ümmet Aktaş — **Nerede?**

10 — aha karşıyı ektik işte. o beri, şura bunnarın. bacımgilin. bir
tarlada aşşagda, şu evi var. ne söyleycim de yazıcı bu çocuk. kimnerden tanıt.

— **Yayladağılıyım. Dusturuluyum.**

— kimnerden?

Ümmet Aktaş — **Genconun torunu.**

— genco. 'yōğ 'bilmiyom onnarı.

— **Teyze önceden bayramlarda ne yapardınız?**

— nasī bāyamalarda ne yapardık?

— **Ramazan bayramında, Kurban bayramında ne yapardınız?**

15 — ne yapıcığ işte. kurban boğazlardık. ħalağa yapardık. káğke
yapardık.

— **Halaka nedir?**

— táğ táğ.

— **Nasıl yapıyordunuz? İçine ne koyuyordunuz?**

— ceviz koyoğ. gel kız çocukda geldi bişeler kō. gine gel küncü
müncü koyoğ ediyoduğ. 'ne bilim ya. şimdi gene eyle ediyoduğ bayramlarda.

— **Başka ne yapıyorsunuz?**

20 — e kurban bayramındada işte et boğazlıyoğ.

— **Sahurda yemek için ne yapıyordunuz?**

— yimek mi? yimekte yapıyoğ. kur'en okuduyoğ.

— **Düğünlerde hangi yemekler yapılır?**

— düğünlerde işde piriç pilavı yapıyolar. yahni yapıyolar. pilav
yapıyolar dōğme yapıyolar.

— **Dōğme nasıl yapılır?**

— e budayı dógüyon. Bişiriyon. tavuğ koyyon. et koyon. kemmini,
25 garabiberi her şeyi göyon. yapıyon.

— **Tuzlu yoğurdu nasıl pişiyorsunuz?**

— duzlu yoğurdu. yoğurd bişiriyok nakılda. karıştırıyok küreğinen.
bişiriyok.

— **Keçi sütüyle mi oluyor?**

— geçi südünden olur o.

— **Akşamdan mı uyutuyorlar?**

— ēy sabahden bişirisin.

— **Neyle uyutuyorsun?**

30 — aynı maya kırsun işte. yoğurttan kırsun içine, uyur. gel kız
dışarda çocuğa gine bişeler gö. dışarı 'geliver dışarı. kıda yisin. gel oğlum.
nakılda bişiriyok ya. 'ey ondan keri kıtuya kıyok. duz atyok.

— **Peyniri nasıl yapıyorsunuz?**

— peynire şindi evelden peynire şey edellerdi. salsanaktan
edellerdi. şindi maya çıkık. maya kıyok. 'ey ondan olurdu 'ya. şindi onu

35 kımaz oldu kı herkeş. ilaç 'ya ilaç kıyüyo. beş dakkıde tutuyo. kıyon torbaya.

— **Domates salçasını nasıl yapıyorsun?**

— nası? biber menadura şey oluyo. eziyok. süzüyok. aynı yoğurt
kimi bişiriyok gine lakında.

— **Nasıl eziyorsunuz?**

— nası eziyoñ nası? onu evvela kıyolar depeliyolar emme
depeletmem ben. elimde sıkarım.

— **Elde sıkalabiliyor musun?**

40 — ya ya sıkılı . gözəl olğun olur. çuvala kıyulü.

— **Kına geceleri nasıl olur?**

— aman yavrım bañe düğünü sormayın ben amān.

— **Taman taman. Sormadım.**

— ben düğünde herkeş oynuyo. gelin getiriyo. siz daha bizden eyi biliyonuz düğünneri.

— **Eski düğünleri diyorum.**

— e eski düğünneri (...) olurdu evelden. ney o süp'a olurdu.
45 gerdek gecesi bütün gece davul dógülürdü. e şimdi bes gelin çıktığı gün accık düğün oluveryo (...) gece.

— **Süpa günü gerdek gecesinden sonra oluyor, değil mi?**

— 'yō süp'a günü işte (...) kadar davıl çılınırdı. ya süp'a olurdu. oynanırdı. köfte yapallardı. kelle paça yapallardı.

— **Ne verilirdi?**

— veriller ya. meldil verillē. hálāat verillē. ya verillerdi. ne
50 bilyim. bizim günlerimiz unuttum.

— **El öpmeye giderler miydi?**

— ya gelinne güğey el öpmeye giderdi sabehten.

— **O zaman bir şey götürürler miydi?**

— ne götürücü?

— **Bilmiyorum.**

— götürēn götürü. götürmeyen götürmez.

— **Onlar gelinle dāmada bir şey veriyorlar mıydı?**

— veren veriyodu. vermeyen vermiyordu. evelden geline gelinli
55 giyecē zaman bişeler verillerdi. şimdi eyle bişeler görmez oluğum ben.

— **Size verdiler mi?**

— e bizim güñnemizde var ıdı ya. gezelik verillerdi. gezeye
götürüllerdi.

— **Sana ne verdiler?**

— bañe mi. yōķ. anamgil bir keçi verdi.

— **Geze ne oluyor?**

— yeddi günde gelini gezeye götürüllerdi.

— **Gelin, oğlan evinden anne evine yedi gün içerisinde iadeyi ziyaret yapardı.**

- **Nasıl olurdu?**
- 60 — nasî? davet edellē gelillerdi. oynallardı. oynayı oynayı gelini anasıgile götürüllerdi. ya şimdi eveli öyleydi. şimdi öyle olmuyodu.
- **Başka ne oluyordu?**
- aman yavr m bañe bişe sorma. ben ne biliyim. aklım kalmayık. kız.
- **Hatırlıyorsun işte. Kadın erkek aynı yerde oynarlar mıydı?**
- aynı yerdede oynarlardı. arı oynallardı bizim günümüzde.
- 65 geline ğına yaķallardı. türkü çırıllardı. şuna mı alyon söylediklerimi?
- Ümmet Aktaş — **Gelin ağlatma var mıydı?**
- ya ya gelin ağlama çırılla dı. sizin köyde çok çırılla dı o zaman mıstafa rıhmatlık filan.
- **Sizin zamanınızda çeyiz nasıl çıkıyordu?**
- bizim zamānımızda cehiz yoğ udu.
- **Hiç mi bir şey yoktu?**
- ne çeyizi vardı. bizim günümüzde sandığ olurdu. bir yorgan,
- 70 bir döşşeg olurdu. ne sañe şimdi bizim günümüzde b yle buzdolabı gimi mesele otuma ğurubu gimi ney şu ˆ ayneli dolab (...) bişe yoğ udu.
- Ümmet Aktaş — **Büyük bir ayna yaparlardı. Aynayı atın üzerine alırlardı. At üzerine gelini bindirirlerdi. Aynayıda işte o bayrağın arkasından aynayı götürürlerdi.**
- ümmet benden eyi biliyo söylesin.
- **Biri öldüğünde arkasından yedisinde kırkında neler yapılır?**
- na zaman?
- **Cenazenin arkasından.**
- cenezeñin mi?e cenazenin arķasından yavrım hāyır oluyo şimdi.
- **Sizin zamanınızda oluyor muydu?**

- 75 — bizim zamânımızda da oluyodu zahır. anamın babamın öldüğünü 'bilmiyom ben ki. ben bubam öldüğünde dē daha beşiktedim.
- **Köyde birisinin cenazesi olduğunda siz bir şey yapıyor musunuz?**
- yapıyok yapıyok. niye yapmıyok. yimek veriyok.
- **Ne yapıyorsunuz?**
- aynı işte beyle. ümmetin demesi gimi yimek yapılyo veriliyo. kūr‘ en okunuyo. hös 'bire oğlum. bak 'hele okuldan (...) gel anan gidik.
- 80 geçiler azzığı yōk. tez gel.
- Ümmet Aktaş — **Kimin oğlu?**
- mahâmmedin bu.
- **Başından geçen bir hastalık, bir ameliyat var mı?**
- oldum oldum iki üç kelle, üç kelle dört kelle oldum ‘ameliyet.
- **Neyden ameliyat oldun?**
- bel fıtığından oldum öyle. ney o bārsak hastalığı dediler. böyle iki karış (...) kestiler çoğ oldu 'çoğ. ameliyet 'çoğ oldum ben.
- Ümmet Aktaş — **Bel fıtığı ağır yük kaldırmadan dolayı oluyormuş.**
- 85 — ey öyle dediler.
- Ümmet Aktaş — **Kaynana sopası yedin mi?**
- yōk bañe ellemediler. o yemiş. bañe (...) filan etmediler.
- **Senin kaynananla aran nasıldı?**
- kaynanamnan aram mı? eyidi. kaynanam ‘ammim arvadıdı benim. kayınbābam öldü. ‘ammimdi ellemezdi bañe. ğardaşı ğızıdım. nedci bañe. ğaynanam 'yōk bişecik etmediler baña. kaynanam bişe dedi mi azarlardı
- 90 k‘ arıyı. elleme kardaşımın çocuğuna derdi. bişe etmediler yok.
- **Adın soyadın ne teyze?**
- ney adım mı? benim adım sānıya.
- **Soyadın?**

— kartal.

— **Kaç yaşındasın?**

— ben mi? bēn altmış iki filan var mı?

— **Hiç göstermiyorsun?**

— yaşım benim. çok büyük değelim de onca 'vele 'yōk yaşım

95 benim. ben bubam ölmüş bubam. beşşiktemissim ben. şimdi herkeş böğün
çocuk 'doğduğunca yazdırıyo. o zaman beyle yoğ udu. yazılmayık kalmıssım.

ben bak anamın son çocuğumussum. ben bubam öldü. öyle yazılmayıg
kalmıssım. izinnemeye gettik burda. benim orda adım yōk. izinneme çıkıcı
adım yōk. dediler göz kararı izinneme çıkar dediler. o zaman izinneme

100 çıkardılar emme atmış iki diyomda onca 'yōk benim yaşım. öyle izinnem
çıkardılar. yıprandım ben. hastalık çok çektim.

— **Kaç çocuğun var?**

— çocuklar. çocuğum sekkiz tene oldu benim.

— **Hepsi sağ mı?**

— yōk iki tanesi öldü döllerin. en büyük kız. kerim áhtemgilde
bizim. onuñ üsdüne altı tana çocuğum oldu. altısı da oğlan oldu. iki tenesi

105 öldü. dört tenesi duruy.o hepini everiğim.

— **Bekar kalmadı?**

— yōk şunnar torun. en güççük kız ıstanbılda kardaşımgile veriğik
(...) hidıyat samandağında. hösün alanyada. hasannan cemal antekede. bes
büyük ölüm var burda. mahámmed o da getti böğün antekeye.

— **Okuma yazman var mı?**

— yōk bizim günümüzde okuma yazma yoğ udu yavırım.

Ümmet Aktaş — **Gece okuluna gitmedin mi?**

110 — gece okulu olduğunda o zaman benim bir çocuğum oldu. bu
suvacıgile verdiğimiz kız. iki de kız öğretmen vardı. demiş gelmesin demiş.
yeni bebeği oluk demiş. yeñi oluk demş. getmedim ben. yañi öğretmen

gelmesin demiş. tã evvelce oldu o dediğim. çocuk şimdi gelin oldu. iki tene
 çocu oluñ. 'yõk okula getmeyiğim ben emme bizim günümüzde beyle bişe
 115 yoğ udu. biz de dağda daşdadık diyom sañe. babam ölmüş yazılmamışım. ne
 diyo ya bacım.

— **Annen sağ mı?**

— benim mi? 'yõk anam öleli eppeyi oldu. yirmi seneden fazla
 oldu. yirmi beş falan oldu bile. cemal ufağ ıdı. cemal çoktan evlendi.

antekede ya. cemal ufağ kucağımdadı anam öldüğünde.

— **Haydi Allah'a ısmarladık.**

120 — güle güle. ananıza selam söyleyin.

— **Sağ ol teyze.**

— sen de sağ ol.

Konuşan: Süleyman Çakmak

Yaşı: 83

Derleme Yeri: Çandır Köyü

Konu: Karışık

Derleme Tarihi: 21.04.2010

-20-

— **Ne yapıyorsun? Nasılsın hacı amca?**

— ne yapıcık işte tütünden uğraşıyolar.

— **Sen ne yapıyorsun?**

— ben ne yapıcım dünya (...) evdeyim nere gidicim?

— **Kaç yaşındasın?**

— Sekizen iki sekizen üç.

— **Hanımın yaşıyor mu?**

— yaşıyo.

- 5 — **Nerede?**
 — o şurda bir inek var. şora gidik.
 — **Senden dinç maşaallah.**
 — dinç o. benden beş yaş küçük. doğduğunu bilirim.
 — **Askerliğini nerede yaptın?**
 — burda.
 — **Yapmadın mı?**
 — yaptım.
 — **Burda nasıl yaptın?**
 — õ askerliğin kuvatını yaptık biz.
 — **Kaç sene yaptın?**
 10 — üç.
 — **Nerede?**
 — hödütde. urus hödüdünde.
 — **Evli miydin?**
 — evliydik e canım.
 — **Çocuğun olmuş muydu?**
 — çocuk mocuk olmayıktı daha şindi (...) söyleyimde. kırk
 üçlüyük biz. kırk ikililer deyî. kırk ikililer getdi. kırk üçlü bizdik. üç
 15 kırra vardı bizim günümüzde. ekmeği görmedik. ben burda, doxuz ay burda
 yaptım askerliğı, iskendüründe. doxuz yüz kırk kişidik hatay. götü mediler.
 burda yattık.
 — **Fransızlar buraya geldiğini hatırlıyor musun?**
 — yõk 'bilmiyom. 'yõk şindi biz teknilidik. kemal paşa geliyo.
 kemal paşa geliyo. atatürk geliyo. bilmem ne geliyo. bi taraf bizden, bi taraf
 20 kennerde.
 — **Kaç doğumlusun?**
 — ben mi? bin doxuz yüz yirmi yedi doğumluyum şindi (...) sõña
 asker geldi (...) hödüd çektiler. hödüdün bura geliş.
 — **Sınırı kim çekti?**

— paşalar şindi bura 'gelişkene bu arabalar orda bir kıramağara var. kesebin arķalarında. biliyoñ ya. o kıaya (...) bu kıaya (...) dediler. subaylar
25 birbirine bura 'gelişkenek bu subay kıanı yoğmuş. adamda hōdūdū geķirdi 'ta bura idirdi aşıağı. o zamana kıader dusturu kōyünde devriş dellerdi. ulaştı, haber verdi. yayladağına dedi hōdūd eski (...) kıramağara bi kelle daş gōndu. kıonduktan sōña sōkemediler.

— **Sizin zamanınızda kıız isteme nasıl olurdu?**
— ne bilim ben.
— **Sen nasıl kıız istedin?**
30 — gūlseren ağı ne diyo bañe añnad 'hele.
— **Nasıl evlendin diyorum?**
— dūğūn ettik canım. dūğūnner aynı şindiki kimi deil. baķ şindi
ķalğı var. o zaman davıl vardı. biliyoñ işde. bizim buranın davılķıları 'ali, aķmet vardı. 'ali vardı. beho vardı. bunnardı. bunnar da gōķtū getti antekeye şindi.

— **Bu kōyūn ne zaman kurulduğunu biliyor musun?**
35 — yōķ.
— **Kōy halkı buraya nereden geldi?**
— ne bilim ben nerden geldiğini. amān amān. 'bire yavrım bizim
ķektiğimiz o zaman.

— **Adın nedir amca. Neler ķektin?**
— sūlemen. soyadım ķaķmak.
— **Lākabın var mı?**
— yōķ.

— **Erkeķliler var burda, değıl mi?**
40 — var.

— **Uyuzlular var?**

— hepsi var.

— **Avcılık yaptın mı amca?**

— 'yōķ 'yōķ yōķ eyle şeye geķmem ben.

— **Tūtūn ektin mi?**

— tütün ekerim. ben ellemem. sürerim ben. hatlarım. tamam benim. şimdi biliyoñ 'bire ağa burayı. yō tütün koştuk. sürdük mü ben sürerim. 45 sabehten giderim ne kadar bu zamana kadar sürerim. hatlarım. inekler yemez. öküz, sökür inek çeğner. beyle yayarım. ekeller geriye hanımlar emme şimdi kurban olduğum allah yaratılan (...) kimseyi eksig etmesin.

kurban olduğum allah bu günü nerde görür dedim. āḥ āḥ bugünner kimin eline geçer. ekmē beğenmiyolar ağa böğün. ekmeği beğenmiyolar. suyu 50 içmiyolar. üç gün ekmek. uyuyarak günnerimiz var. şo harmanımız var. o harmana giderdik. sıcakta yatardık orda. bu köy boş var. 'bire ağa bura biliyoñ işte bura.

— **Bir kilo et için kaç gün çalışıyordunuz?**

— biz eti nerde görücük 'bire ağa. iki gün, üç gün, otuz kağıda otuz gün çüt sürdüm. otuz kağıda. emme bak bañe. bañe yardım ederdi adam.(...) hösün ağa var. onun babası. 'nolucu 'bire ağa amān.

— **Gelinin mi?**

— soñ bu.

— **Sağ ol amca.**

— çay filan için 'ya .

— **Sağ ol amca. Allah razı olsun. Allah'a ısmarladık amca.**

— güle güle. hoş geldin. safa geldin.

Konuşan: Cafer Sülük

Yaşı: 83

Derleme Yeri: Denizgören Köyü

Konu: Fransız Dönemi

Derleme Tarihi: 21.04.2010

-21-

— **Adın soyadın ne amca?**

- cafer sülük denizgörenni.
- **Yayladağı’nda mı oturuyorsun?**
- esesli denizgörenliyigde bura on üç sene oldu göçeli yañi.
- **Nerde yaptın askerliğini?**
- gitdim áskere balıkesire gitdim.
- **Yayladağı’nda asker göndermeleri nasıl olurdu?**
- bizim zamánımızda şübe gönderidi. şübeye geldik. sevķ
- 5 edicekler bizi. şo camiye doldurdular. sadıķ hocanın camisi deller. şu
- ötede ya. yeni yapıldı o cami öteki. ora doldurdular. vekeletnen ordan bizi
- aldılar dışarıya müsefir olarak köyüñ evleri old k. ondan sōna sevķ ettiler.
- **Şimdi davul zurnayla asker gönderiyorlar. O zamanda var mıydı?**
- yoğ dı yoğ dı.
- **Kaç sene askerlik yaptın?**
- kırķ altıda kırķ yedide terhiz olduk. geldik. kırķ altıda asker üç
- 10 sene öyle askerlik yaptık. kırķ altıda getdik.
- **Askerliğin zor muydu?**
- yoğ udu o zaman. terör şeyler yoğ udu. herkiş gettiği yerde
- görevini yapar gelirdi.
- **Askerdeyken yaşadığın bir olay var mı?**
- yoğ o zaman olay filan yoğ udu.
- **Kendi köyünden biriyle mi evlendin?**
- ey kendi köyümnden evleniğim.
- **Düğünün nasıl oldu?**
- 15 — düğün davılınan olurdu bilmem ne olurdu
- **Kaç yaşında evlendin?**
- (...)
- **Askere gitmeden önce mi?**
- askere getmeden öñce .

- **Askere gittiğinde çocuğun var mıydı?**
- yoğ d
- **Düğünde bizim adetlerimiz geleneklerimiz nelerdir?**
- bizim zamānımızda rubıya yapallardı. kasiye yapallardı. altın
- 20 olarak bir (...) eskiden işte kırıkser (...) ufağ defeg alıllardı. atınan bindimi atınan gezdirillerdi. atınan götürüllerdi.
- **Yani gelin atla çıkıyordu. Öyle mi?**
- ta burdan. bizim hanım burdan yayladığından getdi hatle (...) bi yer çıktıkda şu yoğarı. orda babası narabaymış yañi. ordan göçmüş gelmişte bunda narabaylık yapmış. burdan atnan tā cobaraıklıdan beri deñizgörene beyle
- **Mürseleğe atla mı gitti?**
- 25 — ey burdan yayladağından götürüdük. aynan götürüdük. atnan götürüdük.
- **Çok uzak nasıl gitti?**
- atınan gitdi işte. götürüllerdi. düğünçüde gelir. bayrakda gelir, çekellerdi. bayraknan atınan götürülleridi. yayan getdi. araba filan yoğ. bişe yoğ. yayan. at var ıdı. ata bindirillerdi.
- **Geçirdiğin bir hastalık var mı?**
- 30 — yō eyle fazla bi hastalığım olmadı. idrar hastalığı oldu bende şimdi (...) benim hastalığım yañi bunnar.
- **Başından geçen büyük bir olay var mı?**
- yō eyle bi mazlum öyle şeyler geçmez.
- **Askerliğin dışında Yayladağı'nın dışında bir yere gittin mi?**
- giden sene 'ustanbulda bir torun var. onunla barabar getdim geldim. bir gece yatdım ordada ha döndüm geldim geri.
- **O kadar gitmişken biraz kalsaydın?**
- 35 — e baqtım arabanan gezilmez. adam ister gezmeye. bilmem nolucu. duramadım orda. gene o torun gezmiş, getmiş. gelikdi orda çalışıyomuş şimdi (...)
- **Ne iş yapıyor?**

— bu şeyde okudu 'payasda. 'ëy iskenderünde. ünüversteyi
 kazandı. oradan ünüversdeye 'ustanbula getdi. 'ustanbulda okudu fakat tãyini
 40 çıkmadı işte. mesleği bunnarın mesleği kãpalıym ş. makınist olarak. şey olyo
 o meslekde kãpalıymış. atama yoğ umuş ne bilyim görev alamadı yañi. daha
 görev alamadı. eyle çalışıyomuş. kısa dönem askerliğini yaptı işte. görev almadı
 görevlenmedi

— **Kaç çocuğun var?**

— dört çocuk var. evli kızlar evli üş dene.

— **Kaç yaşındasın amca?**

45 — ben sekzen üçü buluğum. sekzen ikiyi geçyom yañi. yirmi
 yeddi doğumluyum.

— **Mürselek bayağı yamaçta.**

— epey yamaçlı deniz karşısında.

— **Mürselekliler Asya'dan göç etmişler. Doğru mu?**

— kãdim köy delleğ. yayladağından kãdimmiş. bezgeden
 kãdimmiş. tã selçuklu zamanında bilmem bilmem bilmem işte ozamandan
 50 yerleşmişmiş. tãrihi var diyolar.

— **Sen bilmiyor musun?**

— yõk tãrih okumayağım ben tãrihi şeyde (...)

— **Kızlarını nasıl evlendirdin?**

— buyur.

— **Hiç dedikodu falan olmadı mı?**

— olmadı olmadı 'yõk dedikodu modu. evlendirdik yañi.

— **Çok oldumu evlendireli?**

— ey oldu yã. yirmi beş, otuz, kırk sene oldu evleneli. kırk sene
 55 oldu evleneli (...) kırk sene olyo. firansız zamanı bilirim. firansız zamanı.
 firansız devrini bilirim yañi. firansız devrini.

— **Buraya geldiklerini hatırlıyor musun?**

— yõk bura geldiğini bilmemde yañi firansız devrinde yaşadım.
 bilirim yañi. burda abdüsselem vardı. jandarmaydı. sãdık hocanın mıstafa

vardı. jandarmaydı. fıransız jandarmasıydı. bunnar yañi kesepde durullardı.
60 bizim köge geliller giderlerdi yaylı olarak. anarşi ozamanlar anarşi çok.

— **O dönemlerden anlatılan olaylar var mı?**

— ermeni çobannarı var ıdı. gelil bizim köyden sulallardı.

yayallardı. oralarda takılılılardı. bize kemal gelyo kemal gelyo kemal gelyo
dellerdi. yañi kemalde (...) demek de yañi işte añaycan işde yañi (...) demek
yañi kemalınız bize bunu başımıza kağallardı. bize şey dellerdi. kemalınız
65 gelyo kemalınız gelyo dellerdi.

— **Atatürk'ten dolayı mı?**

— ēy atatürkten dolayı. hatay hökmetti. bilmem ne işte. alay
edyolar. biznen alay geçellerdi.

— **Size nasıl davrandılar peki?**

— ermeniler çok adam vurdu o zaman bizden.

— **Evleri yakmışlar.**

— onu bilmem ben de yakmışlar yâ. bura yayladağını yakmışlar.

70 babam ırıhmadlık dusduruya gelmiş. bir de peltek var ımış. atıcımış yañi. tam
askerlik yapmış dep mālum (...) dellermiş. o zaman çavışmış. bura yanyomuş.
añacayın bura tutyomuş yayladağı. bir de ermeni getimişler. demişler qaraca
ahmedde bi de nohut var. haşeret dellerdi. bir adamda get yükled eşşeğe, al
beni demişler bâbama. kannernen barabar qaraca ahmede gelmiş. yükü.

75 yükletmiş. gávıra demiş. sen git. kendi ordan bezgeye çıkıyo. bezgede bir
molla hoca var ıdı. bilirim. şimdi adamı da diyo. gelikler dusduruyu yakıcılar.
yayladağı yanyo. dusduruyda yakıcılar demişler. bâbam eyle demişdi. bir
ermeniyi varımış yakında. yayıkdamlarda orda çifliğı varmış. ermeniyi
getimişler. al diyo kalemi defteri, kalemi eline yazıyomuş. babam diyo ermeni
80 yazamıyo korkusundan diyo. eli titriyo diyo ermeniyin. yazmışlar kağıdı. e bu
her adam götüremez kağıdı dusturuya. bizim köyden peltekli gávırlarda gelik,
orda oturyo. konuşm ya konuşma yapıyolar yañi añayacân. bir qarı var ımış.
qarıya vermişler. getimiş dusduruya vermiş. bu demişler aşğar mısığın oğlu

yañi babamdan dolayı. aşğar mıstafanın oğlu. şey işi oldu demişler. ordan
85 dusduru yanmadan çekmişler getmişler.

— **O kâğıtta ne yazıyormuş?**

— kâğıtta işte herp istiyosañız işte hazırık ermenili keseblerden
dolayı. añayacan hazırık bilmem ne yazmış. o mollo hoca denen bezgenin ileri
gelen bir adamı.

— **Vatanı savunmak için yani.**

— ey 'ey köy savunmak uçun yazmış. kuvatım yerinde. istiyosan
90 harb edek. bilmem nêdek. çetecilik haldâ yañi çete gibi yañi añayacân.
birbirlerini çete gibi şey edecekler yañi añayacân kızım. babam annadırdı baña.

— **O zaman onlar tam birebir yaşamışlar.**

— ey 'ey onnar da meşhürdü. kesebin meşhür gavırlarındandı. atıcı
kırıcı ermenilerdi onnarda.

— **Sonra gittiler mi?**

— yakmadan gedikler. dusduruyu yañi ataş burda yanyomuş o
95 zaman. burayı yakmışlar.

— **Çok eziyet etmişler mi?**

— onu bilmem orasını da firansızlar ilk gelmesinde hamza deresi
deller. körfe körfe deller. körfeynen bezgenin arasında ataşa tutyolar. bezgeyi
yakıyolar yani. bezgeyi yakıp geçyolar. kesebe geçyolar. durakları keseb olyo.
ermenî ya. durakları keseb olyo. ermeni ya durakları keseb olyo. bezgeyi
100 yakıyolar. e bezgeliler mehecir olyo. tâ mecide böyle başbaşına köyde kimse
kalmıyo. dağılıp gidiyo.

— **Bezgeyi yakmışlar. Dusturuyu neden yakmamışlar?**

— işte dusturuyu yakmadan getmişler yañi.

— **Atatürk gelmiş. Dusturuyu falan gezmiş. Doğru mu?**

— onu bir kaleyiçi annattı şu taraftan bir köyden. atatürk ismet
inönü bir de fevzi çaķmak üçü barabar ımış. o köyden de bir adam kendilerin
105 çavışımı onbaşımı barabar ımış. yani er olarak çavış onbaşı olarak kaloduz

köyünde biri kaladuza gelmişler. orda askerin babasıda orda çüt sürüyomuş. demiş atatürke bir hat götürcüm ben demiş. bâbasının elinden çütü almış bir hat getmiş bitirmiş. buda tâbi emekli mi olmuş ne. bilmem ne etmiş ne. ordan geçmişle bēyle o zaman hödöt çizyolarmış yañi söze göre. neyse ileri

110 varmışlar. bu işte çamlıdepenin obúr tarafında yamaç. kesebin doğusuna değin. atatürk demiş burdan ileri getmem. burdan da geri dönmem demiş. yani ordān bezgeye çıkmışlar. bezgede bir tanışları varımış. bezgede yatmışlar. bunu beyle anlattı bize adam ama yalan essañ 'bilmiyom.

— **Bu kesebi bir teneke altına vermişler. Doğru mu?**

— biz hâyvan çobanıydık. tam ben aklım yetyo yañi köy üzerinde
115 bir ıhdıyar var ıdı. barabar biz hâyvan çobanıyık. ora geldiler fıransızlar bizim türkler. albay mı var yarbay mı var geldiler. askere getdim de yani üç ayaklı seħbe deller. kağıdı sermek serdiler ora yañi kağıdı. arapça konuşıolar. türkçeye çevirdi. arapça konuştular arapça. ben tā cobaraqlının o tarafındān karamağara deller. içme bir suy var orda. içmiye sadece şey edyolar. taş

120 tikiciler yañi añaycān biziki le dedi. b yle başını kaldırdı le le le dedi. dediler burdan bir çütlük var (...) çütlüğü deller. o çütlüe yol var mı dediler. var dedik. hâyvanlar ordan geri çevirilerde beyle depenin arkasından o çütlüe indiler. işte o zaman altın yidirmiş dediler. yañi dōrt yüz on dokuz (...) tā ilerde ğarayolu var. ordān nere keseb. ordan kırvanıyon. dusdurudān beyle
125 kel. cobaraqlıdan öyle gidiyo hödüt. işte altın yidiğinden. işte şüpelı yañi anıcān yidirmiş dediler. boğazına akıtmış dediler. öle deller yani. êrmeniler bizim adamları vurdular. hükümet de kendilerindi. çok etdiler. çoğu adamı vurdular. beş altı adamı vurdular benim köyümde.

— **Beş altı adamı öldürdüler.**

— öldürdüler pıçaķnan. bir kadını pıçaķladılar. 'ne bilim. eski
130 günner işte .

— **İnsanlar çok çekmişler.**

— çekikler

— **Zefillik de çokmuş.**

— e ğıtlığ var ıdı. irezillig var ıdı.

— **Bayağı kıtlık varmış.**

— varya ben hödüde getdim. şeyde yetmiş dördde yağ yōķ. evde yağ yok. yağda götürücün işde bitmeyikse o da. (...) bizim ıarı ıanımda
135 onnarın narabasıydı yañi. burdan gelin gidik ya. çütlüğünden bir ıutu yağ
aldım. sabeh yağı. bir ıutuda bezgeden belediye yerinden aldım. iki ıutu sabeh
yağı. birisini eve bıraktım. birisi accaķ aldım gettim. yañi ğıtlık var ıdı.

— **Sağ ol amca. Kusura bakma vaktini aldım.**

— sağ ol ıızım

Konuşan: Fatma Önal

Yaşı: 60

Derleme Yeri: Denizgören Köyü

Konu: Eski Düğün Âdetleri

Derleme Tarihi: 21.04.2010

-22-

Medine Kekeç — bacı şura 'geliver. iccık konuşucu bu. gidiyo. eski zamannarı
eski usulleri konuşucu. gel bura.

— hoş geldin.

— **Hoş bulduk teyze. Sen de hoş geldin.**

Medine Kekeç — ne konuşursan konuş. eskiden ne yapardın. nēderdin. söyleyiver.

5 — çok şükür sana allahım.

— **Nasılsın teyze?**

— iyi allā şükür siz nassınız?

— **Hayırdır, hasta mısın?**

— hiç sorma hastalığı.

— **Neyin var?**

— yuva yapık bañe hastalık. yorulдум. şuña baķ (...) geldik (...) h yvanlara ulaşdık.  ocuk 'y k orda. indim davarları geri  evirdim yoldan.
10 yoldan  ocuk  a ırmış  oyunnarı.  ocuğu aldılar, almışlar yoldan getirdiler geri. yorulдум cımcılık oldum.

— ** obancılık yapar mısın teyze?**

— y k 'y k işte ordan (...) bıraktıkda orda ekin var. ge tiniz siz ordan. arabayı g rd m ben. ekinin i inde dura ladı araba (...)  oyunları bir  a  denesini  ocuk gidyo emme  ocuk  a ırmış (...) yorulдум 'ay allah ş k r
15 sa e

— **Eskiden gelinlerin  eyiz nasıl  ıkardı?**

— evelde gelinin cehizini şeynen beraber g t r lle. biraz cehiz olmazdı zatan

— **Ne yapıldı?**

— ufa  tefek bişeler alılıardı. mesele bir  at  amaşır gimi. bir  at yata  gimi. sandı  allılar ıdı. ufa  tefek  ap  aşşık. onuda gelinnen beraber
20 g t r llerdi. ellerinde g t r llerdi. g re g t r llerdi. mesele şeyle. şeyle sapdan cemem  relleridi. şindi  le s s yapıyolar saplardan. cemem eyle şeylerde  ullanırdı. mesele birinnen bir. birinden bir. (...) birinden bir. g mleklik (...) b yle ellerini taba lara  olla. b le g t r lle . gidellerdi. g re g t ry k dellerdı. şindi nışan olyo da mesele şu anasınnan, şu babasından, şu
25  ammisinden, dayısından deyin.  amaşır halı atılıyo. battan ya atılıyo şindi. ya  yle. evelde halı battan ya da yo  du. eyle bir  at  amaşır bir taba a  ollardı. cimem, cimem derik. o un i ine  ollardı. beyle ellerine alır. bele ellerinde g t r llerdi. cehizide işte toplallardı. mesele bir  at  amaşır olur. bir  at yata  olur. sandı  olur. gelinnen beraber işte gelini ata bindirillerdi. atınan
30  ırvadıllardı. ba ezi at olmayan yerde elinen tutara , y r yerek g t r lle. şindi arabaynan g t ryolar onu. bir adam sandı ı omuzlar. bir adam da bir  at yata  omuzlar. mesele ufa  tefek bişeler olur. 'ey 'ey ellerinen g t r lle di

— **Kına nasıl olurdu?**

— ğına b yle arvadlar arasında ayrı yapallardı. ğızın evinde dışarı çıkmazlardı. erkekler ayrı yapardı. şimdi arvad erkek bir yapıyorlar. evelden
35 arvadların oynadığını erkekler göstermezlerdi. ğapıya bir erkek çocuk gelse gene kovallardı onu. arvadın oynadığını görmesin diye

— **Çeyiz için dikiş nakış yaparlarmıydı?**

— yōķ. eyle çok dikiş nakış eveli çoğ olmazdı. az bişe yani.darısa
da ıdāre eder yani. yağlık yapalla . mesele boncuķ çekelle üç dene, dört dene.
anca yağlık koycūn. olurdu şimdi. iki cemaken ettim her birine kızların. bir
40 cemeken dağıtmalık yetmiyo dellerdı şimdi eyle eveli

— **Çocuklarını evlendirdin mi?**

— ben hepsini evlendirdim iki dene kalık

— **Kaç tane çocuğun var?**

— on tene. on tene. altı erkek, dört kız

— **Onları nasıl evlendirdin?**

— hep beyle evlendirdim işte

— **Senin düğününle onların düğünü arasında fark var mıydı?**

— farklı tâbi bizim kimi mi olucu 'ya.

— **Ne fark var?**

45 — farklar şimdiki. evel eyle bi şeyler yoğudu. şimdi her dolab alınıyo mesele. vitrin alınıyo. televizyon alınıyo. makine alınıyo. bizim zamānımızda yoğ udu. bizim zamānımızda yoğ udu. 'ne bilim işte b yle

— **Kına nasıl yakılırdı?**

— aynı beyle arvadlar arasında oynallar. bir kız bitene ellerine yakardı ğınayı. erkēnkinide erkekler yakardı

— **Kına yakılırken gelin bir şeyler ister miydi?**

50 — yōķ öyle bişe yoğudu

— **Şimdi gelin elini açmıyor. Önceden de var mıydı?**

— hulem diyoñ. para gollardı elinin içine. şindi yüssük dakıyolar.
kına yüssüğü diyolar. yüssüğü gelin ğınayı yaqtırmıyo diyolar. yüssüğü isdiyo
diyolar.

— **Köye gelen bir misafiri nasıl ağırlarsınız?**

— elimizde ne varsa gücümüzün yettiği kadar yaparık. 'ne bilim

— **Sadece bu köyde yapılan yemekler var mı?**

55 — yōk aynı. eyle özel, köyümüz özel yimeği yok

— **Yayladağı ile aynı mı?**

— ‘ayni yayladağı usulü. biz de işte elimizden geldii kadar yapıyok

bişeler işte

— **Tuzlu yoğurt yapıyor musun?**

— yapıyoz

— **Nasıl yapıyorsunuz?**

— duzlu duzlu. o şindi daha olmaz. o şindi sütler göyuluğu bille

60 güür çobannar yaylaya çıkaryo. kaç gün sōña pēynir çālalla . şindi daha penirde
çalmyolar. onnar ordan döneller. sütler göyulaşır. südü o zaman daşırıyok.
mayalıyok. tam tutumu şeyle eşkimeden eşkidimi eşki olur yoğurdu. eyyi
olmaz. oñu beyle ğazana koyok. ğarışdırı ğarışdırı bişiryok.eveller oñu beyle
bişiriller. torbıya gollar. süzeller. (...) şindi ocağtan iner inmez teze teze hemen
65 (...) ağzını açıyok. teze olyo yeni bişik kimi ya

— **Ne zaman oluyor?**

— güz döneminde olyo. şimdi de olur da o zaman daha iyi olur
yağmur

— **Başka neler yaparsınız?**

— ğarnıb olur burda. begmez. ğarnıb beğmezi

— **O nasıl olur?**

— ğarnıb dağlarda olyo. işde getiriyok. yığyok. ıslıyok. ‘ayni

70 ğaynadıyok. şeyle suy olyo. göyok. biraz yarı bir yarı ğaynıyo. dönderiyok.
süzüyok. tekrar ğaynadıyok koyulana kadar. koyuluyo. her türlü hastalıklara,

kadın hastalıklarına filan hep iyi gelir yani o. on milyona, on beş milyona kadar satılıyo kilosu onun

— **Kaç yaşındasın?**

— elli beş

— **Gençmişsin.**

75 — ben kara günlerin çocuğu. sakat oldum. kaza geçirdim

— **Ne zaman?**

— on sene oldu

— **Trafik kazası mı geçirdin?**

— trafık kazası geçirdim ayām gırıldı

— **Nerede?**

— adanada. ayām gırıldı. ameliyat oldum ordan. ağrıdan

ıhtıyarladım yañi. geçen sene bir d ē ameliyet oldum. iki üç gün bir d ē

80 olucum. ellerimden olucum bu sefer ellerim (...)

— **Ne zaman olacaksın?**

— 'bilmiyom birkaç gün sōña gideceğim işde

— **Adana'ya mı gideceksin?**

— yōk antakyaaya gidicim. araştırmıya gidiyom bu sefer.

— **Araştırmadan memnun musun?**

— şindi bir sefer gittim daha ben. işte daha filime havale ettiler.

filim çekicilerde oña göre gün vericiler. ameliyat olmaya artık 'nası edeller

85 'bilmiyom

— **İyi olur inşaallah.**

— işallah (...)

— **Eskiden başından bir olay geçti mi?**

— yōk eyle bi şeyimiz 'yōk allā şükür

— **Türkü şiir falan bilir misin?**

— evel söyledik. şindi söyleyemez oluğuk. eveli işde gelinneri

ğına gecesinde gelin öğerdik.

- **O nasıl olurdu?**
- 90 — gelini öğerek öğerek yakardık gınayı. şimdi unuduğum (...)
- söyleyemez oluşum
- **Okuman yazman var mı?**
- yōk okuma yazma yōk
- **Günleri bilir misin?**
- günneri bilirim
- **Sayar mısın teyze?**
- Ümmet Aktaş — **Selamün aleyküm**
- ‘alükümselem. tarladaydım. duraklar gimi ettiniz orda. geçdiniz
- 95 durmadınız. gübre atyoduk tarlada. allahım sañe çok şükür. günneri eski
- usulemi yeni usulemi diyoñ
- **İkisiyle de say.**
- cumartesi bazar bazartesi salı çarşamba perşembe cum‘a, sebħá
- (...)
- **Ayları biliyor musun?**
- aylarıda bilirim
- **Say bakalım**
- 100 — şubat dellermiş. şubat evelden yāni şubat ayında şubat ayı
- dolsada beşe ayı dellermiş o şubat ayına. beşe ayı dolsada beşikli arvadlara
- dışarı çıksa dellermiş. bazı da beşe itler doyar üleşe dellermiş. it çok olurmuş
- yāni şubat ayında
- **Sonra?**
- şimdi şimdi yeddiye beşe deyin şey etmiyolar. ihin ocağ şubat
- 105 mart nisan beyle sayıyolar.
- **Şubat ayına önceden beşe mi diyorlardı?**
- beşe ayı dellerd
- **Bunlardan başka var mı?**
- başkasını 'bilmiyom başkasını. şimdi bildiklerimide bilmez
- oluğum ben. ameliyat ola ola aklımda kalmaz oluk.

- **Kaç kere ameliyat oldun?**
- üç sefer oldu oluyom
- **Neyden ameliyat oldun?**
- 110 — iki sefer oldu ayağımdan olyom. bir de doğumdan oldum. üç sefer oldu ameliyat oldum. şimdi ellerimden olacağım. artık allah yardımcımız olsun
- **Hacca gittin mi?**
- yōķ hacıya getmedik. şimdi de saķat olduķ. çok isterim getmeyi amma işallah allah nasib eder
- **Köyden giden var mı?**
- 115 — saķat maķat benim babam iki sefer gitti hacıya
- **Onların anlattığı şeyler var mıydı?**
- babamgil ğırķhanda benim. burda deyiler. annem ğaynanam gidikti daha önce. yaņi biz gelin olmadan, düğünümüzden önce gidikti. 'onnan sōņa babam iki sefer getti. anam ölük. analığım var. analığım getti gene hacıye. işallah kısmet olur biz de giderik. çoğ isdiyom getmeyi emme
- 120 ķurbanım allāma
- **Onlar neler anlatıyor ?**
- eyi geçen sene bezgeden bir denesi gene getdi. üryemde gördüm. ben de gidiyom beyle geçen sene. o ķadın dedi. seni çok çağırdım dedi. üryemde gördüm. yörüyüm. gedyom beyle. beyle üryemde gördüm. hacıya gidyodum dedim. senin gibi ben saķatım gidemem dedim. senin gimileri
- 125 sandalyede ğırvadyolar dedi arvad. ğidersin işallah dedi.
- **İnşaallah ğidersin teyze. Sağ ol teyze. Hakkımı helal et.**
- allah herkesin yardımcısı olsun. içinde sizinde bizimde. anana selem et.

Konuşan: Medine Kekeç, Hatice Doğru
Yaşı: 45, 55
Derleme Yeri: Denizgören Köyü
Konu: Âdetler, Gelenekler
Derleme Tarihi: 21.04.2010

-23-

- bura daha iyyi şimdi şalın olursa şağmaz millet de zarar eder
- **Böyle daha iyi.**
- ne sorryon ya.
- **Mesela çocuk doğduğunda ne yaparlar?**
- çocuk doğduğu zaman yani tâbi önce yıķalle
- **Murtla mı yıkarlar?**
- doğru tâbi. yoksa sesimi alyo mu bu? aladabilir de. şindi çocuğu
- 5 doğdu mu yâķeller. ondan keride, ümmet bilir bilir, o murtu döğersin. yas murtu döğersin. içinede duz gatarsın
- **Önemli olan senin ağzından duymak.**
- tamam söylüyom. baķ çocuk doğdu. anasından doğdu. tâbi áyyip deyi. doğdu çocuk doğdu. yıķarsıñ. ondan keride döğersin murtu, duzlarsın. çocu u güzêl murtlarsın her tarafını. teri ķoķmasın diye. yani eskiden böyle
- 10 yapallarmış ben yaptım b yle yañi çocukları
- **Ümmet Aktas** eğer çocuk ķoķuyosa seni duzlayanıda duzlayanada dellermiş
- háyir allah gorusun eyle deller mi. çocuğun teri ķoķarmıřta teri ķoķmasın diye
- **Başka ne yaparlar?**
- başka ne deyim yañi ne söyleyim señe ki
- **Mesela çocuğa ismi nasıl verilir?**
- 15 — canım nene adı verilir baba adı verilir dède adı verilir
- **Ezan okunur mu?**
- evet ezen okunur çocuk hem emmeden ezen okunur

— **Kim okur?**

— canım kim ossa okur. hocada okuyabilir. hocasızda okuyabilir
yañi mesele bu adamda okuyabilir

— **Kimin okuduğu fark etmiyor.**

— yōk kim ossa faretmez hiç mesele benim çocūmun kulağına
20 óbur dayım okudu. büyükünde m hammad deller her neyse o dāyım geldi
okudu. belkide buda okur. iki çocūm oldu benim. elini öper. gerçi seni
öpmezler, büyükler. sen daha 'onnan güççüksün.

— **O zaman ben öperim.**

— el öpenneri çoğ ossun. çocuk emmeden yāķeller. o zaman
öledi. biz öle yapardık. şimdi ámeliyetli oluyo. şu oluyo. doğumda oluyo.
25 herkiş bilabar. kıslı arvatlar birleşyo. eveli mesele ben doğum yapığım bu
ğadında doğum yapığ kırkılyık bu ğadınnan bu ğadın yaklaşamaz. ikimiz bir
yakın yakına gidemek. burdan gidiyosa ben şoyzdan ğırvanır giderdim. eveli
b yleydi. eski ádetlerimiz böyleydi.

Hatice Doğru — böğün aranmıyo aranmıyo

30 — emme böğün hepsi bir oluğ. doğum oldu ya

— **Ben eskileri soruyorum.**

— eskiden soruyoñ. mesele eski adamnar hāmile inne vurulma yōk,
ası yōk. tetonoS innesi diyolar yoğ. vurulma 'yōk eski adamnara. telezyona
tutulmak yōk. baķ sāñe söyleyim açığını. e ben hāmileyim. böğün gideyim, ğaç
günmüş ğaç gün kaldı doğum ne zaman yapıcım 'yōk her şey belli. ben nası bu
35 çocukları doğurdum biliyoñmu. şura görön ğara (...) çüt süre süre. b le saban
var 'biliyoñ. sabanna bele çüt sürerekten geldim çocūmu doğurdum. evde hem
yimek yaparak, bulaşık yāķeyerek. yāķedim, toplamadım, yerden kıldırdım.
çocūm oldu benim. zōğla kākđım. benim adam yimek yaparak. sabehten elime
çocūm doğdu benim. işinen biz bōledi eveli. emme şimdikiler aney karnım
40 ağrıyo. ay doķtura gidicim. haķlı sōlüyommu. şimdikiler böle. bizim

zamanımızda bu yoğ udu. heç daş kimi dem r kimi ayñi. yorulmuyon mu, yorulmayı bilmiyoñ mu, deller beñe. hámilesin. hámile kimi bile deyildim. baķ hindi aynisini konuşıyom yáñi. eski zaman kimi dēymi. güzel konuşıyom dēymi. hatle bunun çocū olmayıg.

— **Peki çocuğun kırkı çıkınca ne yaparsınız?**

45 — canım ğırgı mesela ğırg gün yirmi gün oldu. yirmilig çıkarısın yedi yeddili çıkarısın. yirmi gün oldu yirmilik, ğırg gün oldu ğırgını çıkarısın.

— **Ne yapılır?**

— kırk sayarsın. ayrı ayrı kırklarsın ayrı ayrı ğırklarsın

— **Yedisini çıkarırken uygulanan gelenekler nelerdir?**

— ne adet olacaķ ki. çocuğa banyo yaptırısın. çamaşır. har

yaprağınnan sayarsın (...) yaprağı har yaprağınnan ğırg dana yapraķ sayarsın

50 ğırglarsın yañi başından aşıağı dōken çocuk kırklanmış oluyo

— **Tarağın üstünden dōküyorlarmış. Doğru mu?**

— hayır ben darağı 'bilmiyom onu şimdi 'bilmiyom yalan söylemeyim demek ki o da ayrı olabilir

— **Siz sadece har yaprağıyla mı yapıyorsunuz?**

— evet har yaprağını mesele çoprağın içine koyoķ tābi bide güzelki

Ümmet Aktaş — yıkadıktan sonra da murt yaprağı var ya. ondan onu koltuķ

55 altlarına ayaklarına her tarafına tuzlarlar onu oda güzel bir koķu verir yani

— ey ondan ğorsun. 'ey ellerine boynuna boğazına. evet parfümü çocuğun o. şimdi parfüm dōkyolar. he o zaman parfüm o baķ. 'hele aģa ümmet. gene şimdi parfüm, şey. m rt yaprağı gene parf mden eyyi açıķcası bu çocuģu. baķele sen söylemede ben söyleyim ümmet aģam. daha gözle söyleyim.

60 toprağı deşersin. kazma kürek havla alırsın gidersin. doģar çocuk. toprağı var māvı

Hatice Doğru — gidersin deme giderim deycin

— yañi giderim. mavi toprak çuvalıda alırım. küreğimide alırım.
 kızmamıda omuzlarım. çocuk dermiş ki o zamanların çocu eskilerin
 65 çocukları anamın bulguru tükensin benim toprağım tükenmesin dermiş. acep
 bunu dermi demez mi böyle dellerdı yañi nenelerimiz. kıynanam gene bunu
 böyle derdi. toprağı alık gelirim. bir çuval bulgur çuvalı kimi omuzlarım
 elerim. onu içeri kıorum. yağmır yedirmem. onuda yaşsa toprak kırudurum.
 mesele o toprak her ne olursa olsun bir gaba kıorsun. onun toprağın gabi ayrı
 70 tabi. onda kıatık yapman. o çocun toprağını kıorsun. atasın üzerine toprağı
 gıavırısın. toprak kıurur. yañi yaş utubet kıalırsa çocun gıarnını ağıdır. o toprak
 gıurur.

Hatice Doğru

— kıupkıuru olucu
 — he o topağı şöyle ılık şöyle elini değirisin. ş le elini değirisin ılık
 75 ılık eline değır ılık ılık. beşşığın içine tahta beşşik yere belemek 'yök çocuğı.
 ey bezini serersin. bezin içine dıkarsın toprağı. çocu böyle bakarsın. beznen
 (...) bacaklarına sök değmesin diye uzuv yerine. he çocuğuda belersin.
 beşşığide örtersin bide poğur dellı. şu dağ poğurunnı yakarsın. poğur çamlı
 poğur dellı. dağ poğuru. he dur yakarsın beşşığın altına çarşafın içine burcu
 80 burcu kıoğar. açıverisin im poğurun kıokusu çocuğun parfım dellı. şimdi
 parfım sıkınık. o onun parfımı

— **Mis gibi kıoğar.**

— mis kimi kıoğar mesele çocuk sarılığ olur dellı. güççüğü çocuk
 sarılığ olur. ümmet abim diñiyo beni aklıma geleni söy'leyiveryom yañi

— **Bunları ben soracaktım. Sen sormadan söylüyorsun.**

— sarılığ olur ne dellı sarı gömleg sarı (...)

— **Sarı yazma da örtüyorlarmış.**

85 — sarı yazma eveli yazma yoğ udu. ben yazma gömayığım. sarı
 bıçça çocuğun üstüne. õñadan nakış yapardım. mesele şeyle gül gül nakışlı
 yapığım yapığım var iki tene

— **Nakış dikiş biliyor musun?**

— evet bilirim kaneviçceyi bilirim. yapamaz oldum. gözüm görmüyo ya. yalnız biliyom emme yapamaz oldum

- 90 Ümmet Aktaş — mesela sarılık olunca üst dudağının oradaki o şeyi keseller
— o kesmeyi ben 'bilmiyom. nası ettim ben biliyoñ mu. altın dağarsın çocuğa. filkete dağarsın yani. barnağına deyi boynuna dağarsın. ipe dağarsın. altın yoğu sa çocuğun yoğu sa sende varsa yüssüğün mü var yok çocun üzerinde o yüssüğünü çıkarısın boynuna dağarsın. veyakit filketeyle
95 dağarsın. olabilir mesele çocukların böğün kolye var boynunda. çocuk bazı sarılığı bilmiyolar. şindikiler bilmiyo. hemen alyo çocuğu doktura götürüyo. çok doktur diyo ki sarılık olmuş, bilmem ne olmuş. bak doktur bizim kimi bilemiyo. biz dokturdan daha iyi biliyok. emme deycim okuma yazmamız yōk. emme biz daha şeyik. bak mesele gene söylecēm var ıdı. çocuklar diş yarıyo
100 çocuklar (...) eveli nēdeller biliyoñ mu. şimdi ulaşıdırıyok toktura. şindi çocuk isāl oldu diyok. oladabilir. ille yāñi çoğunluk götürüyo. çoğunlukda götümez oluk. eveli hiç götümezdik. başıma geldi benim götümedim o zaman yañi. onnar da emme şindi bu ossun hemen ulaşır doktura çünkü alışık dokduru da. tokturun altında bu

— **Eskiden ne yapıyordunuz?**

- 105 — onda nēderdim, biliyoñ mu? bak toprak gavırım. zahder vardı. zahderi gavırdım. kurudurum toprağına korum isāl kessin diye. bak bunu yapığım elime. mesele diş çıkaryo. soğan verisin. bildiğimiz soğannarı kesersin. dişlerine sürter. accı dişlerini yakarmış. eyle eyi çıkarı deller yani. onu da yapardım. emme şindikiler ne soğan veryo. e kál çocukların mesele
110 dellerdiki dırnağlarını kesmeyin güççük. niye hırhız olurmuş güççük. ben bunu duyuğum. hâyır onna onun alağası yōk. ben yaptıktan kerı zatan yaparım. yapmadısam yapmam (...) deyi miyim e çocuklarımin dırnağlarını keserdim ben. çünkü çocuk güççük çocuk ya. böyle yüzlerini yolyo. bilmiyo. yüzünü

- ġanatya. ben keserdim. e al kesmeyin. ya o zaman (...) ħırız olur. ħáyır onu
- 115 onun alaası yk
- **Sen kaynananla beraber oturdun mu?**
- daha ġaynanamnan beraberim ben. ayrılmayıġım daha.
- 'bilmiyom eyi oldu. bilmiyon kt oldu. hala daha bilabarım ite
- **yi olduġu zaman da olmutur. Kt olduġu zaman da olmutur.**
- eyide olur kt de olur. hala daha yniyim. ktde olur.
- darġınım ktde darġınım.  bu kim.  el bir olmu. ben aıġını sylerim.
- **Dġunnde sana ne yaptılar?**
- 120 — dġunmde mevlt ound. davlda dġld. nian vardı
- evvelden. nianı biliyon mu. erbet dellerd. erbet iilir mmet aġa helimi
- **erbet nasıl yapılır?**
- ba mesele kz niannlı niannlı kza ne yapallarm biliyon
- mu. imdi u bir taba. taba dediġim yimek yidiġimiz tabalar deyil saptan
- taba sap taba
- **Biliyorum.**
- 125 — biliyo biliyo gryo onnarda gk cimem. o cimemlerin
- iini amaır ollar. buna anterilik eveli. indiki kimi hazır amaır mı varya.
- para getiricin ayrı para. mesele uma yr yr para. yaġlık yaġlık
- dediġimiz yazma. irenklide deyi ozaman. bayaz var. siyah var bayaz var sen
- alrsn. bae daıntı getiryon mesele telefonu vericin bee daıntı onu getirille
- 130 o tabaları ble ollr. millet ġırvan cimeme oyun burda oynalla. orta yerde
- oynalla. bu tabalar byle e dzeller. cimem senden var cimem. onda var
- cimem. onda var. kyde toplallar cimemleri.  bir evin cimemi nolucu. ok
- oġu be cimem var. daha fazla olmaz ya. o zaman eklellerdi taba. bende
- byle oldu. ba benim nianımda byle oldu. cimeme onan o paraları ayrı
- 135 ayrı o paralardan oynanır ya. uma  met re drt met re be met re
- anterilik anterilik gelir. avlar alrsn emme erkekler oynar arvadlar oynamaz
- 'h. eveli arvad erkek 'yk 'ayrı

— **Ayrı ayrı mı oynuyordunuz?**

— evet ayrı ayrı. şimdi o zaman mesele biz burda oynuyok şimdi bayanık bir erkek bura oyuna 'bakabilir 'ha. mümkün dël bakamaz. hâyir bir
140 erkek avrada bakamaz. bağırılar çağırılar. bak ele dışarda kim var deller. kim gelyo deller. bir ağızda ona çekilici çıkıcı mesele burdan görükür mü acep deyin oynallar. arvatlar çevirili orta yola (...) kağallar ayağa ki erkekler bizi görmesin diye. bu erkekler burda oynar. erkegede bakmazlardı fazla oyna herkiş oyununu oynardı. arvad erkek böğün arvad oyunu yōk. erkek arvad ayñi
145 hem erkeklerde bakmazsan olmuyo böğünkü zamanda. ille señi oynadıverek diyok böğün değimi. hiç yalan gonusyom mu. emme evelki zaman böyleymiş şimdi bāez yellerde öyle var. arvad ayrı erkek ayrı var. bak burda ğarışDı.

burda 'vele vardı. gene mesele dedim ya çok yaşa bāzı yellerde burda daha yenileri yeniler ayrı oynuyo şimdi ğarıştı. mesele ben çocuğa sünnet düğünü
150 ettim. 'aha de kenne ayñi oldu. erkekler için böyle oldu

— **Sünnet düğünlerinde neler yapılır?**

— olur canım niye olmayıcı mesele emme davıl getirsin emme şo ötedeki şeyden getiriñ sazdan getirisin ayñi oynarsın

— **Kına yapıyorlar mı?**

— evet ayñi akşamnayın kına yaparsın ayñi gelin ğınası kimi ona yapan mesele müsefire yimek yaparsın. mesele şöyle bişe deyim müsefirin çok
155 gelecek senin. bu köy güççük köy. benim müsefirimi köy kaldıramaz çünkü ş yle deyim şu anca on kişiyi kaldırır. şuda hiç kaldıramaz eyle ğeseb et. evi yōk yeri 'yōk var emme bir göz evin içinde kaç müsefiri kaldırıcı. on tana kaldırdı. yirmi tene kaldıramayıcı. ben ne derim biliyoñu. bir duvar keserim yañi göyun ossun teke ossun geçi her nese. bir duvar boğazlarsın. duvar dedim
160 de ele duvar deil yañi kan akıdırısın. emme öküz boğazla emme dana o ayrı bişe. kan akıdırısın. bir kazan aş fasıyla sulusu bişirisin. piriç pilavı bişirisin yimek yaparsın. ne yaparsan yapan. misefirine açarsın şora bir kilimini hasırını. ayran yapan ne verisen ver misefirine yimek verisin. bak bizim burda hala daha

bu olur. ayñisini ben yaptım bak. sünnet düğünümde misafir çok geldi. buraları
 165 deyim señe ne söyleyim bu har yeri vardı ya düğün burda oldu. bizim o zaman
 bu cami yapılmayıkdı yenge dáyı bu cami yapılık mıdı bizim sünnet
 düğününde. yapılmayıktı. bak bu cami yapılmayıktı. bura böle yığıldı. bura at
 tarafa düzdüler şe yaptılar o sazları deyim. bu köyün içinde yañi inneyi at, şu
 gözlüğünü yere at, yere düşmezdi. adamnan başları damların başı böle. bu
 170 giden gelen benim evim şo yokarda şurda yokarda. ordan bura adam. burdan
 ora adam. bu yoğarı máhelle adam. her taraf adam her taraf adam. o da ne
 káder biliyoñu. gece oldu düğün. gece geri gidennen háriç gece gelip gidennen.
 izin aldı benim adam yani benim düğünçüm gelecek sabahe káder gidici gelici
 dedi. düğünçün dedi izin dedi.

175 Hatice Doğru — her zaman eyle oluyo düğün olduğu zaman izin veryolar
 — ohō izin veriyo ecabında izin vermedi. izinini alacaksın. ayağına
 tepkir alacaksın. hadi adam izin vermedim diycek, seni geri çevrici. sen getmek
 istiyon. bak izin aldık getti geldi böle. bak sabehtende olur düğün. yaptın gene
 sünnet düğünü emme ata bindirip gezdiriyolar mesela dēymi. bizim orda burda
 180 öyle olmadı. ata bindirip gezdirme olmayık daha ben görmedim bak burda

— **Gelini de ata bindiriyolarmış.**

— evet evet ata mesele burdan alıcın gīzı. burdan ata bindirisin gīzı
 şu diñeldiğın yerden eyle şo yoğarı götürüsün vakıt ordan gelyon burdan
 götürücün. burdan gediyo. ora götürücün seyi gelini. ne dellermiş biliyoñ mu.
 seğmen seğmen ne. düğünçü düğünçünün yañi bu yoldan gelirse gelin bu
 185 yoldan getmeycimiş emme başka yerden yol olmayınca mecbür gene burdan
 gedici. öle dellerdı. ılal eyi deyimiş. mesele düğünçü burdan geldi e ılal tekrar
 burdan düğünçü gidemez e nasıl gidecek

Hatice Doğru — nerden gidici

— eveli ayñi yoldan getmiyo mu? gelik şındiki yoldan gidiyo.
 190 gene gelen yoldan geri gidilmiyo mu? gidiliyo. ne dellermiştı? eyi. evelimiz
 adamları böyle dedi. duydum bunu ben gene duydum yani büyüklerimden. ne
 biliyim eyi deyı dellerdı. şurdan yoğarı getsin dellerdı. yaye mesele yayan gene

gelin gelirdi. evden çıkarıllar atada binmeyecek. yayen götürüllerdi köye yā
şimdi araba çıkık. iki adımda ossa ille taksiye binyo. gülyon. kızım adın ney

— **Kevser**

195 — kefsen ödeviñ ha bu alla muāk etsin. şimdi iki adımda ossa
şuradan daçıksan illa taksiye bineceksin. taksiye gidicin. 'gezicēn
gelicin. 'ey ne deyim şimdi benden daha ne istiyon

— **Ben Hatice teyzeye de bir şeyler sorayım.**

— söyle konuş. ekin ekeller. tütün ekeller. burda her şey

Hatice Doğru — köyümüz var evimiz bu

— **Tütünü nasıl ekiyorsunuz?**

200 Hatice Doğru — kıştan ekerik beyle şetil ekerik

— **Ne zaman ekiliyor?**

Hatice Doğru — işte bugünlerde ekiyoğ işDe

— şimdi tütün ekiliyo

Hatice Doğru — şimdi tütün ekilir. ayları 'bilmiyom ben de. şubat ayında. biz
ekiyoğ. büyüyo, ondan keri kırıyoğ kendini. aşkı yapıyoğ. orağ oluyo. zamanı

205 geldimi satıyoñ

— sıcakta düzemen o tütünü emme 'ha

— **Ben tütün düzmesini bilirim.**

— düzüyoñ mu? sıcakta düzemen bağ. kölgede düzüyon çünkü
sıcakta düzdüğün zaman büzülüveri

— **Sararıyor.**

— sararı deyi. düzdüğün kimi büzülü sıcakta. kölgede sıcakta

210 kölgeye gidicin

— **Evde kadının sözü mü geçiyor? Erkeğin sözü mü geçiyor?**

Hatice Doğru — erkeğin sözü geçer

— **Öncedende mi öyleydi?**

Hatice Doğru — önceden eylemiş.

— **nceden kaynananın kayınbabanın yanında çocuğunu**

sevemezmişsin, dövemezmişsin. Doğru mu?

- öyle öyle yengem 'söylemiyo. utanı'yo. utanma yengeciğim bak sen. dayımın hanımı bu dayım olyo dayımın hanımı yani. ilk hanımı deyi bu.
- 215 hanım öldü sōña bu geldi. kaynana görme'yig bu
- Hatice Doğru — kaynana görmedik sōña geldik biz
- çocuğunu kaynananın yanında emziremem. kaynanayın kayınbabayın anayın babayın yanında emziremen. hemile olduğunu söyleyemen. ben gettim ben gardaşımgile getdim antekeye. şöyle bir yere
- 220 oturyom
- Hatice Doğru — kadın görmüyo mu 'ya?
- biliyo emme utanma varmış 'ha. yani saygı var ıdı
- Hatice Doğru — emme şimdi geriliyolar eyi'ce
- haksız söylüyom mu 'çocuğum?
- 225 — doğru teyze.
- evelikiler varya kaynanasının bubasının yanında dayısının ‘ammisinin yanında. bak sigara içer mesele benim ölüm içerdi kendi. bubasının yanında içmezdi. bu içtiğini bilir emme göstermezdi. saygı değil mi. bak hepsi aynı dediğim gimi. benim gayunbubam benim çocu 'sevicin,
- 230 'öpücün, 'ilgilenicin. öpemen kardaşıyın yanında dayıyın yanında. ne deyim señe yoğö. senden böyüğün yanında o çocu sevemem. çocu emzircisin dahi de o çocu alıcın başka bir şöyle görükmecene (...) soğulucun. bir evdesin heli mi. şöyle adam yerine gidicin. dedim ya 'nası edcin göstermēcin. bir evdesin bir eviñ içindesin. nere gidicin. görükücün sen oturyon orda.
- 235 o zaman sen şöyle arķana geçicin çocu öyle emziricin. ben eski zamanı bak tam añatıyom señe demi. bir evdesin. bir göz ev var evelden iki öda üç öda ev yōķ. bi öda bi odanın içinde nerde emzircin çocu ille şöyle (...) emziricinin. bu çocuk ağılyo. olacak bu iş y‘ añi
- **Peki bayramlarda ne yaparlar? Sahurda, iftarda ne yaparlardı?**
- mal hazırı her şey yapılırdı y‘ añi

- **Sahurda illa aş pişermiş. Doğru mu?**
- 240 — ey ş'āreli aş pişer
- **Bayramda ne yaparsın?**
- gelenekler küfte yaparsın. işte bişeler yaparsın. tá'ek yaparsın işte bir tārif edersin sabahleyin
- **Nasıl yapılıyor?**
- açma tá'ek yapallar
- **O nasıl yapılıyor?**
- yapılyo işte. açarık keni oqlānan. sen bu sesi çekyon bence
- 245 dēylmi. sesi buña çekiyon çekiyon. 'ey ey ben biliyom
- **Hamuruna ne koyuyorsun?**
- Hatice Doğru — hamırına mı. hamırına tuz kōruk. şeker kōruk. her şey kōruk
- **Başka?**
- Hatice Doğru — başka işte kōruk hamırını yoğuruk yinir
- hamırı yuğurusun. duzunu katarsın suyunu katarsın içine. lēne koyarsın. un elersin önce. ondan keri lēne katarsın. yuğurusun hamırı. bañe
- 250 bakıyo ümmet. açarsın yere dökülmesin diye. güzel açarsın ekmeği. bir ikisi zeytler. sobada bişiricisiden fırınına atarsın. eyle fırın varsa ceryanlı fırına atarsın. eveli ceryanlı fırın yoğ umuş ocağda bişirillermiş. 'tandırda tandırda. benim anam tá'ek bişiridi o da tandırda
- **Ekmek pişirilen tandırda mı?**
- Hatice Doğru — evet daha güzel olur
- **O tandır nasıl oluyor?**
- 255 — o tandır ğiremit var ya
- Hatice Doğru — bunda gene bişe
- yō bişmez. bu tandır deyi 'ha eski tandırı söylüyom yenge. o tandırı toprağtan suvarlar. o toprağı ne deller 'biliyo'ñu? o toprağın içine üçü beşi biriktirilleğ duzunu varacāna ğatallar, döğelleğ çamırı özlendirilleğ. ondan
- 260 keri de o tandırı sulallar. ğiremiti sulallar. ben sulayığım. bak ben sulayığım.

yaparsın accık çamırı. ğalın. soruşdu mu? bu çöp yani içine çalı ğırdığı
 ğoduğun zaman bir (...) verdimi çamıra tizer. tizince 'nolucu? çukurlanıcı.
 çakrak çukrak olur. şey çalı değirmecin. güççük güççük kırıcın yakıcın. hâ hâ
 ha ğurur. az ğurudu mu dut yaprağı var ya. şu dut yaprağını döğellerdi. içine de
 265 duz ğatallardı. zeytinyağıda sürelle. bir çırpıda ğorsun. bu tandırı böyle
 sürtersin her tarafını. ğızğın ğızğın böyle sürtersin o tandır yarılmasın diye. ilk
 yanısı ekmek olmıyık daha 'ya. ondan keri bak bu tandıra zeytli halağa var
 'biliyoñ. zeytli halağayı tandıra vurullardı. çütlü halağa, yuvarlak çütlü halağa.
 zata ekmeği tandırda vuruyolar. sac ekmeğinide biliyoñ zatan sacda oluyo

— **Sac ekmeği yapıyor musunuz?**

270 — yaparık gülüm haıa daha yaparık. şindi azcık da var. tandır
 ekmē, sac ekmeī çocuğa azık ğodum. zeytinyağlı çökelek ğodum. zeytinyağı
 (...) kesnik yiyom dedi çocuğ da

— **Peki bayram sabahı ne yemek yaparsınız?**

Hatice Doğru — her yimek yaparık. rasgele her zaman yaptığımız yimeklerden
 yaparık davet ederik

— **Önceden, doktor yokken kırık çıkık işlerinde; akrep, yılan
 sokmasında ne yapardınız?**

275 — onu yengem bilemezki. biliyoñ 'heli mi?

Hatice Doğru — bilmem ben. bilmem.

— nedciler oña ben 'bilmiyom. bilmeden söyleyim señe. seni ağrap
 soğtu nedcin. ağrap soğunca ipinen bağlallar ımış boğallar ımış. yılan
 soğuyo ağrap soğuyo adamı hep böyle duydum. hep yañi olannarı duydum

280 Hatice Doğru — beyle boğazlar ımış yañi zihiri. şiy olmasın diye ileri
 geçmesin zehir deyin

— ileri getmesin diye oña pıçak vurullar bence pıçak

Hatice Doğru — pis kan ağsın deyin

— cilet değirilleğ zehir ağsın diye. doğtur mu var eveli? şimdi

285 doğtur var emme doğtur bilmiyo ki oñu

- **Şimdi köyde buralı olan başka biri var mı?**
- yōk 'yōk imne vardı işte buralı olan. imne ne konuşucu 'ya eski 'zamānna
- **Emine kim?**
- şindiki burdan çocukları aldı gitti ya. burdaki köylüler konuşur emme benim gader gonusamazlar
- 290 Hatice Doğru — şindi bu nanca ossa biliyo burayı hindi biliyon
- şindi seña bişe deyim. şindi bi adam gördüğünde 'amman deyi deyi ne konuşucum, ne añadıyım mesele. ē yōk. konuşucun 'ayiplik deyi y' añi deymi. konuşyolar konuşyolar telezyonda göryom ben şeyde 'hani köy köy kırvanyolar, konuşyolar ya oñu
- 295 Hatice Doğru — ey 'ey göryok
- evelki adamlar nedermiş biliyoñu. çüt sürmeye gideller kocası yahut geriden gider vaht ileri gider. al zurnalı kendi gider arkası bille. yeri gelir herifinde lafi 'geçer. yeri gelir arvat yeri gelir (...)
- Hatice Doğru — yèrine göre yèrine göre
- 300 — yañi yerine göre. mesele yeri gelir onuğu dinnenir. karşılıklı bu iş. hayat müşderek yañi. 'ayñi değışen bişe yōk. kocanda çalışyo sen de çalışyon. 'ayñi deñişen bişe yōk. mesele eşine yardıma gidiyo bilabar 'ayñi. gızma ossun tahta ossun odun etsin 'ayñi. ben gidiyom ümmet ağa. beni bura çene çevirdin.
- **Zaten soracaklarım bu kadardı.**
- 305 — yōk sormakdan 'deyi 'deyi. onun şu (...) buralı
- **Sağ ol teyze**
- sen de saol canım

Konuşan: Veli Doğru
Yaşı: 60
Derleme Yeri: Denizgören Köyü
Konu: Eski Âdetler

Derleme Tarihi: 21.04.2010

-24-

- ney işte. eski 'meski zaman
- **Avcılık yapar mısın amca?**
- arıcılık mı
- **Avcılık**
- avcılık, balık avcısıyım ben
- **Burada yapıyorsun, değil mi?**
- he burdan denizden denizden
- **En çok hangi balıklar çıkıyor?**
- 5 — e kaya balıkları, kafesler. en çok kaya balığı olur. oltayla tuttuğumuz benzerleri işte böyle. lüfer filan olur gibi o türlerden. en çok meşur olan ğaya var yani şimdi ğaya balığı var
- **Güreş oluyor mu?**
- güleş oldukça olur tabi. eskiden köyler güleşirdi. mesele ş yle bir şey olur. örneğin bizim köyde bir düğün 'varsa çandırıla genelde urfayıl misal
- 10 veryim. yakın köyler bayrak meselesi olur. düğünde kimin bayrağı önde gidecek. sekiz, on belki yirmi köy toplanır. hep sinin bayrakları olur beraber. köyü temsil eden bunnarı güleş yapallar. mesele iki gün olur düğün. bir gün evel bayrak 'kaldırma denilir. mesele gelin yārın çıkacaksa zatan bugün bayrak kaldırılır.
- **Bayrak kaldırma ne oluyor?**
- 15 — bayrak kaldırma m'ānesi düğün olacak evin tepesine veya yakınına bir ağacın üzerine düğün evine bir bayrak dikilir ki gelen düğünçü o düğün evini bilsin bir gün önce dikilir o. çünkü bir gün önce geliyo düğünçüler. hani ğına gecesinde daha evelce gelmiş olyo. o ğına gecesi veya o bayrak kaldırıldığı gün güleş yapılır veya gelin çıkana kader. yani ikinci gün

- 20 öğleden sōña çıkıcı mesele gelin. öyleye kader de güleş yapılabilir. o aralarda iddā olan köylerde mesele dir kine köyün bir tenesi. benim bayrak önde gidecek. o zaman hadi hödri meydan hesabı buyrun méydana deller. bir mess' aḥ yaḥallā. geceyse bir ateş. tabi o zaman elektirikle löküs olmadığı için o ateşin ışığında sabāḥa kader güleş yapallar. genelde hengi köy yıkarsa o
- 25 ilerde gidecek. tabi o düğün olan köy buña gatılmaz. ötekiler misafir olduğu için kendiniki en arkada gidecek. bir başka köye vardığı zaman o yani o köyün bayrağı en arkada gider. o güleşe katılmaz. b yle y' aḥi. güleşler bizim köyde böyle olurdu. aba güleşi olarak geçer örf âdetlerde. biliyorsunuz yaḥi. bu yayladağında halen festivallarda geçer. aba güleşi. işte önce bizim köylerde
- 30 geçerliydi bu ama onnar şimdi kalmadı

— **Yayladağı'nda başlayınca köydeki güreşler bitti mi?**

— he bunnar zatan böyle köylere gelipde beleş iş yapan yani şimdi hep ıkramıyalı olduğu için paraya dönüşünce beleşçiler galmadı yani

— **Sen hiç güreştin mi?**

— güleştim

— **Yenildiğin oldu mu?**

— yendiğimde oldu yenildimde oldu. kendi çapımıza göre tabi. bi

- 35 kere benim golum söküldü (...) güleşyodu. biraz iyidimde yani ben kendi kiloma göre ama o zaman kilo yoğ udu. mesele elli beş atmış kilo gelirdim. o zaman atmış kilo olarak beni güleştirse çokları yenerdim zatan. tabi şimdi hepisi bir güleşyo. yüz elli kiloda olsa ayni, elli kiloda olsa ayni olunca tabi yüz elli kiloluğ adamınan elli kiloluğ adam bir olur mu? deyel. ille güçlülüler

- 40 kazanırdı

— **Sen bu köylü müsün amca?**

— bu köylüyüm. doğme böyüme bu köylüyüm

— **Eski adı Mürselekmiş. Nereden geliyor bu isim?**

— mürselek adı aslında mürseloğullarından gelen bir kişi gelmiş bu osmanlı döneminde. bir yaḥi şöyle deyim ben. bir ermeni kesiminin önünü

kesmek için yerleştirilmiş bura. üç kardeşler imiş. o dönemleri ben 'bilmiyom.

45 işte hint hitintler mi ney. böyle bişeler diyolardı

— **Hititler mi?**

— heralda öle bişe. yani ben bilemiyom. onların önünü kesmeg için türk kesiminden mürseloğullarını amık ovasında mürseloğullarının gelen 'kişi bura yerleşyo. burda danacılık filan, hayvancılık yapmaya başlıyo. günün birinde şuralara ceviz ekyo. 'eski ceviz ağaçları var. 'asırlar boyu önceden ekilmiş

50

— **Çok mu büyük?**

— kocaman kocaman ceviz ağaçları var. onnari ekiyo. bu samandağında ermeniler yaşarmış. vakıf filan deller. orada hâlen daha ermeni kalıntıları. bu ermeniler burdan, bu yol üzerinden geçince ne yapyon mürsel diyolar. diyo ceviz ekiyom. 'ek mürsel 'ek diyolar. y' añi iyi mäne de. y' ani iyi, 55 ceviz ekmek iyi bir şey. 'ek mürsel 'ek. mürsel ek adını ordan alıyo. dokuz yüz elli yıllarında da yayladağından bir gaymağam geldi bura. ben böyle ufağ çocuktum. burda ne yaparsınız dedi. hudût bilyosunuz. hatay suriyadan alınmış. o arada hatayla barabar tabi bizim köyümüzde alınmış. kırklı, otuz dokuz, kırklı yıllarında alındığına göre o arada bura vâli, gaymağam hiç

60 gelmemiş. yayladağının gaymağamı yıllarında, kesin tarihini bilemiyom, gelyo bura. burda nāpyoñuz diyo siz. yol yoğ, bişe yoğ, arazi yoğ filan. bizim babamlar diyoki işte 'denizi gözlüyok. başka ne gelir elimizden ki diyo. denizi gözlemekten gāyı hiç başka bişe gördüğü yoğ. elektirik yoğ. televüzyon yoğ. telefon yoğ. şu yök, bu yök, hiç bişe yoğ. anca denizi. ha denizgören

— **Denizgören ismi de ordan mı geliyor?**

65 — he denizgören adında bir çok köylerin adları zatan değişyodu o zaman ya. diyo burada denizgören. çünkü deniz görmekten başga bir çaremiz yök manesinde denizgören adını aldı. halen bu güne kadar de ismi taşıyo. işte öyle

— **Bu köydekiler için Asya'dan gelme diyorlar. Doğru mu?**

— yök şindi orta asyadan deyil. şindi onnar işte bu mürseloğulları
70 ordan gelmişler. onnar sōñadan gelmişler

— önceden köyde sel, deprem gibi bir felaket oldu mu?

— hâyir eyle birşey olmadı. yalnız oynama yelleri var. işte atmış
beşlerde, atmış sekizde ben askeryedim. altmış sekiz yılında bu köyün
çevresinde ufağ bir oynama oldu. köyü taşıyık kaldıracaqlardı. hatta ağşēre
75 konyaya gideceğini filan söylediler. beñe mektüp yazdılar ben eskerdeyken.
tekrer geldiler. dediler 'yök oynamaz filan derken kaldı gitdi. kaldı
deñiştirilmedi

— **Tütün ekin gibi şeyler ekiyor musunuz?**

— genelde tütün ekincilik pek fazla deyil. çünkü malcılıkla
geçinen bir köy olduğu için

— **Zaten arazi de yok.**

80 — arazilerde az. parça parça. örnēn şu dağın arkasına getsen şindi
bir parça ekin eksen belkide mallar, koyun, mallar bıraksa doñuzlar koymaz.
doñuzda çok bizim burda. evet çok

— **Avlayan yök mu?**

— yök. şindi doñuz bizim burda nakadar avlasan suriya tarafından
gelyo zatan. sınır öbür taraftan gelyo. gelenler çok. doñuzlar yani. ekin
85 bırakmıyolar ama tütünü yemiyo. genelde tütüncülük yapabiliyok yani. az o da
fazla deyi.

— **Bu sene ektiniz mi?**

— he başladık ekmeye. işte bir gün ektim ben. şu karşıda bir yerde
yañi

— **Seneye de mi tütün ekeceksin?**

— başka çāremiz 'yök zata. tütün. yani devlet musade ederse tütün
90 ekecez. 'yök onuda musade etmezler

— **Artık devlet almıyormuş, değil mi?**

— devlet almıyo. tüccarlar alıyolar. şindi tüccarın almasıda bize
yeterli. yeter kine yasağ etmesinler. biz başka bir çāre yök.

— **Hayvancılıkta hangi hayvanları besliyorsunuz?**

— hayvancılıkta genelde mıntıkamız böyle 'dağ, kayalık, sarplık, kayalık olduğu için sığır hayvanı yani büyük baş hayvan pek fazla yaşamıyo.

95 sōña büyük baş hayvanı yaşatmak için en azından düz arāzi, tarla, 'saman olması İ لازم. saman imkanımız uzak. sorun olyo taşımacılığı. onun uçun keçi. keçi dağdan yayılıyo. birde bu kayalarda istedii yerde gezebiliyo. 'kıl keçi yañi en büyük gelir kaynağımız zatan kıl keçilik

— **Askerliğini nerede yaptın amca?**

— ben askerliği dōrd ay (...) kaldım. yirmi dōrd ay oldu. yirmi
100 ayda ıstanbulda galdım.

— **İki yıl mı yaptın?**

— tam iki yıl yaptım evet

— **İstanbul'un neresinde yaptın?**

— davudpaşadaydım. topkapı dav tpaşa

— **Ben de Edirne'deyim. Bizim tarafa yakınmış.**

— eyle mi? yolunuz topkapıdan geçer. iki telli büyük terminal oluşmuş şimdi. iki telli benim pist alanıydı. tatbıkad alanıydı yani. boş bir
105 alan ıdı. televzyonda geçende

— **Şimdi görsen tanımazsın.**

— belediye olmuş orası. gördüm. televzyonda gördüm. geçenlerde haberlerde de gene çok dıkkatımı çekti. ıstıkamat tilki delikleri tepesi dellerdi. yani askerdik ya. marş marş verille. askeri tanklarda b yle. e, o tilki delikleri tepeleri biraz gördüm. memleket hālını almış

— **Siz çocukken hangi oyunları oynardınız?**

110 — mesele kompanya. kompanya deller. artık ne anlamda onu bilemiyorum. çocuklar birbirini kovalayarak, tutarık işte iki tenesi kovalar. on tenesi kaçır. getirille ora otutturulur. bir belli bir nokta gonur. o noğt ya getirille, otutturulu. dışardan yakalanmayan çocuk gelip de oña dokundu mu o

afedilmiş men'asında. o kaçır. o da başDa ғalır. o da kaçmaya başlar. b sifer
 115 amma oña doğanmadan ob r iki kişinin yañi onu qovalayanların eli oña değerse
 o artık onlara elini değirmez. geğersiz. o da onnarıñ yanında oturmağ zorunda
 ғalır. örnēn on kişi kaçyoda iki kişi qovalyosa on kişinin hepsini toplayıķ ora
 oturduğu zaman onnar görevini yapmış olur. bi sifer on kişinin içinden iki
 kişi seçilir. onlar artık kaçanlara yañi orda önemli olan o görevi telmillemek

— **Cirit oynar mıydınız?**

120 — oynanır. ciritde oynanırdı. sōña çete oyunu delle . mesele üç
 ayaklı bir zopa gimi bir 'ağağ dikilir. genelde bunu erkek çocuklar yapallar
 yañi. gençler onu dikeller yere. üç ayaklı yañi. çardaķ kimi bir değnek. herkeş
 eline bir zopa alır. onunda aynen bir görevlisi olur. beriden sopayı atar. eer
 sopa ora düştüğünde onu yıķamadıysa ordaķı o görevli o sopayı tutuķlar. eer o
 125 sopayı almaya ordaķı görevli ulaşmadan sopayı atan gitti onu aldıysa sopa gine
 kendini bir daha atabilir. almadan ulaştıysa o sopaya el koy bir daha atamaz.
 örnēn atannar kaç kişi. bayāķı bāsettimiz gimi yine on kişi. on kişinin sopası
 orda tutuķlandı mıydı o görevli tek millemiş olur. başķa bir isim değişir. yañi
 kişi başķa birisi geçer ora

— **Hacca gittin mi amca?**

130 — yōķ ben hacıya gitmedim

— **Hıdrellezi kutlar mısınız?**

— hıdrellez samandaında

— **Burada kutlanmıyor mu?**

— yōķ 'yōķ ha hıdrellez yōķ. bizim köyde kutlanmaz

— **Nevruz kutlanır mı?**

— nevrúza ęutlanmaz şindi nevruz bayramının bayramını

biliyoruz yañi ama bizde kutlamazlar. kutlamamanın sebebide nevrúz

135 bayramını yani ęırısıyannar geleneği deyi görür.

— **Önceden kutlanır mıydı? Babalarınızdan dedelerinizden hiç duydunuz mu?**

— yōķ şindi o senin dediğın nevrúz bayramı deyí. nevrúz bayramı hırıstıyannarın. 'yōķ bizde kútlanmıyo. bizde díní bayramlar genelde. bizim yañí díní bayramlar fazla gelenekte görenekte

— **Peyğamber kıssalarından bildiğın var mı?**

— pek fazla bilmem ben o hikayerleri emmá şeyle bir şey ki tabi
140 şindi o peygámberimizin doğduğı zamannarı, berat gecelerini filan gene biraz ağırlıklıyım o şeylerde yani. o berat geceleri genelde kúran okullar. b'ázileri ziyāfat çeker. mevlit okudulla. olur

— **Başından geçen bir olay var mı?**

— pek fazla deyel

— **Ne zaman evlendin amca?**

— ben bin dokuz yüz altmış sekiz sonlarında evlendim

— **Önceden başlık parası var mıydı?**

145 — yōķ bizde başlık parası hiç olmadı

— **Eskiden mi yoktu?**

— yōķ yōķ 'yōķ. bizim yörede başlık parası hiç olmamış. yalnız bizde mihir var.

— **O nasıl oluyor?**

— mihir denilen bu bir hisap. mesele örnēn bir kadınla erkek evlenecek. kızla oğlan. bu kıza bir mēhir okudulur. mehir okutma denilir. bu
150 kızın bir hakkı. yañí buda bir servet sahibi olsun. çünkü baba evinde uçub gidiyo. gitdiğı yerde 'yalnızlık olmasın veya bir mal sahibisiz. yañí malsız kalmasın diye. buña bir hak biçeller. örnēn baba dēr kine benim kızımın mehiri şindiki deyimle diyelim kine elli milyar. bu günkü parayla. oña bir misal bir ha. şindiki para elli bin oldu ya. ben biraz öncekilere göre hisaplıyom yañí. elli
155 binin örnēn yirmi binine bir ev yaptırılır. yirmi binine bir tarla verilir. on binine biraz altın yapılır. genelde böyle olur yañí. keçi verilir. koyun verilir. inek

verilir. bulunur bişele. yañi mehir budur yañi. yoksa buña anne baba yani kızın annesi babasına bundan bir pay almazlar. sadece kızın olur. birazda kendiler veir. oğlan tarafından o kâder alındıyın birazda kendiler verir. orda bir yuva

160 kurmuş olur yañi

— **Cenaze olduğunda ne yaparsınız ? Sela verilir mi?**

— selâ olur mesele o selâ ş yle bişe. herkiş duysun, haberi olsun deyi o kişinin adına selâ verilir

— **Sonra?**

— ondan sōña toplallar. o gün defn edilir. kömeller yañi. namaz kılınır, namazı kılınır. cenaze namazı. he o da kefareti, yemin kefareti deller. o
165 kişinin adına yañi kaç yaşında. misal bu kişi sekzen yaşında ölmüş. sekzen yaşında ölen kişiyi mesele on iki yaşına kâder, on yaşına kâder 'çocuk. buña günah olmaz. çocuk aklı ermemiş görülür. buluk halini aldıktan sōñağı yañi sekzen yaşındaysa ölen kişi altmış sekiz yaş itibarıyla buña kefareti dağıtılır. misal onun aylığı şey, kaç yıl kaç ay olmuş yañi kaç yetmiş altmış sekiz aya
170 pötlükleri zaman o ay üzerine bir kefareti verilir. fakirlere dağıtılır ki onun günahlarının affedilmesi için. beyle bi şey, olânüstü bişe var yañi. vasiyat aynı vasiyatı şeyle birşe oluyo mesele insan yirmi yaşında olabilir. yirmi yaşında bir insan olduğu zaman buna sekiz yıllık kefareti dağıdılla . kefareti son kefareti yemin filan delle hocalar bilir bunuda şindi o sekiz yıllık dağıtılır o. geriye kal
175 amma adamın vasiyatı. örnēn bugünkü parayla yüz bin kağıt

vasiyat etmiş ise adam zengin ise bunun geriye kalanını bazı şeylerde kuran kurslarınınada verilebilir. bir hayır kurumlarına filan verilebiliyo yañi

Konuşan: Fatma Çardakoğlu

Yaşı: 78

Derleme Yeri: Eğerci Köyü
Konu: Günlük Yaptığı İşler
Derleme Tarihi: 22.04.2010

-25-

- allah düşürüp de el ayak gözletmiye yarabbi
- **Kaç yaşındasın teyze?**
- ne bilim ben kaç yaşında olduğumu. allah. atmış yetmiş yaşında varım. onu mu sorucun?
- **Evet. Adın soyadın nedir?**
- ēy fatma
- **Soyadın?**
- 5 — çardağoglu. aman kızım araba giderde. araba gider ya hindi. ben gidiyom. köye gidiyom da geliğim bura
- **Yayladağı'na neden geldin?**
- aylığım var. aylık almıya geliyom kızım
- **Ne aylığı alıyorsun?**
- babamın aylığını alıyom ben
- **Çocuğun var mı?**
- yōk. çoluğum çocuğum herkiş gelin oluğ gidik. 'ne bilim ben.
- 10 hāci zümmeyi bilin mi
- **Yok bilmiyorum.**
- bi tene antekede var oğlum. bi tane (...) var. tā irak. orda bi oğlum var. bi tene antalyada. bi tene samandağında var. bi tenede burda köyde var. dōrd oğlum var. dōrd oğlum, dōrt kızım var. kızımın birisi öldü siz sağ olun. 'ey de kızım. ne sorucun beñe?
- **Çökelek yapar mısın?**
- 15 — yōk ben başkasına söz veriğim. cūm'e günü getirici
- **Hayvanın var mı?**

- var oğlanın heyvanı. yapmıyolar sütçiye veriyolar. bende başkasından alıyom
- **Ekin ya da tütün ekiyor musun?**
- yō ekiyolar ekin eken. oğlannar eker. ben ekin nerde ekicim. ben satın alırım kızım. buğdamda satın, içtiğim suya satın
- **Artık hiçbir şey yapmıyorsun.**
- 20 — yōk oturuyom. o'turum bütün gün. ıccık sabehten kağarım. öğlen olur. namaz kılarım. yatarım. ikindin uyanırım. namaz kılarım. ıccık dışarı çıkarım. ora o'turum. işde beyle. benim işim yōk. ne sorucun 'de? bunnarımı soruyon
- **Evet teyze. Bunları soruyorum.**
- ey canınız sağ olsun kızım. yallah şimdi herkiş gider ya
- **Pazara gittin mi?**
- 25 — pazara kızlar getti. getidiler kodum ben de ora. kal sağlıcakla
- **Güle güle. Sağ ol teyze. Hakkımı helâl et.**
- halâl olsun

Konuşan: Osman Kurtoğlu
Yaşı: 90
Derleme Yeri: Eğerci Köyü
Konu: Karışık
Derleme Tarihi: 22.04.2010

-26-

- **Adın nedir amca?**
- osman gurtoğlu
- **Askerliğini nerede yaptın amca?**
- çanakkaledede
- **Ne zaman gittin?**

- bin üçüz otuz dört, otuz dokuz senesinde asker oldum. kırkta kırk birde askerdim
- 5 — **Kaç sene askerlik yaptın?**
 — iki buçuk sene
 — **Kaç yaşındasın?**
 — dokzan yaşındayım
 — **Maşaallah**
 — **Gençliğinde avcılık yaptın mı?**
 — zamanın gençlik zamanımda yaptım.
 — **Nerelerde yaptın?**
 — bizim dağlarda. bizim köler ěrci köyünün oralarda yaptım. keklik avlardık. dâvşan avlardık. avcılık yaptım. dağ hayvanı olurdu mesele
 10 onnara çıkardık.
 — **Keklik ne zaman olur?**
 — keklik şindi yavrılar. şindi olmaz. olurda y'áni günah. şindi vurması yavrısı var. şindi yavrılı. artık yaz aylarına mesele güz aylarında avlardık.
 — **Çocuğun var mı amca?**
 — var. dört tene oğlum var allaha şükür. iki tene kızım var emme
 15 hep si gidikler y'áni. biri antekede, biride mürselekte, biri iskenderyede, birisi daha çütlükte çalışıyolar
 — **Askere gittiğinde evli miydin?**
 — ben mi? 'yōķ nişannılıdım. askere gettiğimde nişannılıdım. altı sene nişannılı kaldım. askerden geldim bes iki ay bilaber kaldık siz sağ olun geçindi getdi. ondan sōña başka aldık. işte ondan oldu bu çocuklarım
 — **Teyze neden öldü?**
 20 — hâstalanmış o şindi ben askerdeken. doķtura götürmüşler onu. o burda o zaman kesepte bi toķtur vardı. süryede yañi. ona götürmüşler. demişler bu kadın evlenmesin. evlenirse yaşamaz demişler. e beñe demediler. askerden

geldim evlendik. allahın emri. o da iki ay, bes bir ay hasta kaldı. bir sağlam kaldı. ömrü size ossun geçindi getti.

- 25 — **Askerde yaşadığın bir olay var mı?**
 — nüfus kağıdında varsa var. 'bilmiyom. başka yerde yök.
 — **Askerdeyken yaşadığın bir olay var mı?**
 — yök 'yök ben eyle bişeler yapmadım. sadece ben normal eridim.

o zaman şu beyle mekine heyvannarı var ıdı. araba yoktudu o zaman.

subaylarda 'vele mekine heyvannarinen gidelleridi. dokuzuncu bölüktedim

- **Çanakkalenin içinde miydin?**
 — içindeydim. bir köy yoluna gidecek (...) var ıdı. orda kaldım.
 30 — **âcemiliğim izmir kazemirdi. sōña on dokuz gün yol yürüttüler bize yol. on dokuz gün yol yürüdük otuz beş kilo yüknen. çanakçaleye. siziñ köyden eses mahemmet ney o şifer (...) vardı. askerde bilabardık yani**

- **Askerlik eskiden zormuş, değil mi?**
 — on dokkuz gün yol yürüdük (...) emme bizim bölük ağır bölüktü. 'ya mekineli bölüğün bir yükünü arabalara yüklediyok. heyvannara
 35 — **yükler bizim bölük. mekine heyvannarına yani. yükledik döküldü. kaldı geriye otuz beş kilo yük. bu bi gün deyiki. 'ya kolay deyi. 'sıcak (...) şindiki kimi. bizi götürdüler beyle. (...) o zaman biz harbe gidicimissik. kırk bir senesinde (...) piñere geçtik (...) piñere götürücüler bizi emme bize söylemediler (...) gidyok dediler. mēirse harbe götürüyorlar bizi. askere söylemediler. ordada sülh olmuş**

- 40 — **allaha şükür. biz geri geldik çanakkalenin içine**

- **Askerin yiyeceği nasıldı?**
 — normaldi normaldi ismet paşa vardı o zaman başta
 — **İsmet İnönü**
 — ismet inönü vardı
 — **Askere bakıyolar mıydı?**
 — ē biraz normal işte. çok (...) deyi. kesilcek de deyi yani. o

zamannarda kıtlık vardı ya (...) ben otuz dokuzda bizi asker ettiler. otuz

45 sekizde de 'türkiye burayı aldı. otuz dokuzda bizi asker ettiler. ben o zaman yirmi yaşlarımda bir delikanlıdım. bēle fransızların günüñde on sekkiz sene kaldık fransız el altında. o zaman benim gençlik zamanım. siziñ köye düğüne gettik. (...) düğün edyodu emme ahmedimi yapıyodu, hengisine yapıyodu 'bilmiyom yani. aklıma gelmiyo. unuduğum yani. siz ufaqtınız o zaman daha

— **Bu Fransızlar köyleri yakmışlar. Hatırlıyor musun amca?**

50 — ulaşmadım. o zaman bir yaşındamışım ben. burayı yakmışlar. ben bir yaşındamışım. burda (...) ağa varmış 'onnan bilabal yaşıtı. (...) ağa der. 'ta olduğu yerde yakıyorlar. burayı almışlar, kaçmışlar. o zaman tefecilik yeni olmuş daha

— **Sağ ol amca. Allah razı olsun.**

— sağ ol sağ ol yavrim

Konuşan: Ali Acem, Asiye Acem

Yaşı: 88, 88 (Asiye Acem 2009 yılında vefat etmiştir.)

Derleme Yeri: Gözlekçiler Köyü

Konu: Askerlik Anıları

Derleme Tarihi: 14.08.2008

- 27 -

Ali Yurtman — **Mustafa'nın düğünü de kalmış.**

— bayram soğna haralda. bi türlü şey edemediler. olucu da keñdi diyo. bir yere dıkılaқта birden bire. 'ey bir yere güvenliğe filan dıkılsa. düğünde görmediniz mi. hösün de gidikti. hössün ayrılmaz ordan kalan. kádrölü h o yerleşik şinđi ora. yirmi sene oldu orda.hanımı da çalışkan. ikisi bir oñlar

5 çalışkan. bu sene hep sini hösünün arvadı yaptı.

Asiye Acem — gelin ya. getidi kenneri kodu getdi. ahmediki burda. hösünükünü diyom. ben 'ey e vakıt onun nenesi gelikmiş. nenem gelik dedi. hösüne telefon etti. hösün arvadı aldı. döllerı aldı geldi.

— **Çocukları büyümüş.**

Asiye Acem — oḥō ya. maşşallah şĩndi oḡlan vardı. nene der suy getiricim der.

10 el arabamı alyo ik üç tene şişeyi koyo. tingir tingir bura káder getiri. geldi suy hayden der. yoḡarı çağırı yete mi nene bi tene der. bi tene báne veri. çok eyiler çocuklar çok.

— **Teyzenin gelinlerinin hepsi birbirinden iyi.**

Asiye Acem — ántepli sebeḥten beri biber dilyoduḡ. şĩndi ƣaldırdıḡ da bes ƣıktılar getdiler. yoḡarı ƣaḡık gettiler.

— **Köyde de kimse kalmamış.**

15 — yañi beş on sene sōña kimse ƣalmaz.

Ali Yurtman — **Bu kadar mal ne olacak?**

Asiye Acem — alayı ḡaraba

— ek diyon kim ekici adam 'yōḡ adam yōḡ

Asiye Acem — şurda öte ƣastále káder belki ƣaç kişi vardı. kim ƣalıḡ şĩndi orda şurda. şurda nuru (...) uḡyo dōkülyo. 'nolucu hiḡ kimse 'yōḡ

20 — yō şĩndi ek diyon kimse eken 'yōḡ yōḡ 'yōḡ tenezül eden deyi gücü yetmiyo adamın kendi malına

— **Gençler de tenezzül etmiyor.**

— yō gençler durmuyo. mesele şĩndi baba yiḡit mıstafa. ne işin var daḡda daşDa senin, şurda burda. gel malıym üstüne g zel. her şey yap. yōḡ.

Asiye Acem — 'ihi işta iki ay ƣader ƣaldı. babasından diḡir diḡir ƣekişyo.

25 işle miyo canım zorlamı.

Ali Yurtman — **Alışmış çocuklar rahatlıḡa.**

— alışık ama şimdi hocalıḡa rahatlıḡa emme o ırḡaDlıḡı nêrde bulucu ya. bulabilir mi. keñden ƣabaḡet. ben dedim. oḡlum baḡ. ‘ antebe gidiyon. veḡilsin. imam var. öḡretmen var. müftü var. hepsi var orda. ƣalış dedim dersine. ikki yıllıḡı bitirsedı şĩndiye imamdı. kim keñnere şey etti. 'kim

30 kim kim. gide gele gide gele ora bura ora bura ƣalışmadı. 'top dedin mi keñne

tamam. top bu top ne. adama èkmek yèdirmez bişe etmez. nêrdemiş ya hñi.
'nêrde nêrde. 'amm n 'vele topa gözünü kör edyo yō bağa bağa.

Ali Yurtman — **Mustafa mı bakıyor?**
— hepsi. bi mıstafa deyi. top. alayı eyle. biz üç búçúķ sene
'eskerlik yaptık.

— **Nerde yaptın?**
35 — uzak. t geliboluda. gidikmin oralara.
— **Gittik hacı amca.**
— geliboluya geçtiñmi
— **Evet**
— h̄arabadı bizim zamanımızda. o iskeleye uğradınız mı
— **Kilitbahirdekini mi diyorsun?**
— yōķ 'yōķ gelibolunun iskelesini
— **Adalara gidilen iskele mi?**
— yōķ 'yōķ şeyin gelibolu iskelesini. geliboluyu gördüñüz mü siz?
— **Evet**
40 — ben o iskelede on sekkiz ay inzıbatlık yaptık.
— **Sonra?**
— ondan evelde yle askerdik. soğña inzıbat olduķ. teSkireyi
ordan aldık. hep geliboluda kaldım.

— **Ne zaman gittin?**
— sene kırķ birden kırķ beşe kader
— **Evli miydin?**
— yōķ yōķ
— **Kaç doğumlusun?**
45 — bin üç çüz ottuz yèddi.
— **Miladi?**
— milādi yirmi bir de doğuğum. SekSen Sekkiz yaşına girdik
— **Sen kaç yaşındasın teyze?**

Asiye Acem — ‘ayni ikkimiz bir. altı ay bilmem kendinden altı ay bilmem.
‘ayni ikkimiz bir senenin çocuğuyuk.

— diyom kı eğer ikimiz olmazsak biz nerde gün geçiricik 'yoho
50 ben konuşyom. gelyom gidyom. hiç olmazsa şimdi kendi diyo sen benden evel
öl diyo. 'yōk ben ölyüm diyóm. şimdi ben bişi yapamam yañi. şura gel beri
gel şeyle. yene kendi eyi kötü yapıyo 'yoho. şimdi çocuklar öğün gelik hasan
hoca. e baba götürerek 'bire oğlum bu sıcakta ben memlekette nişleycim 'yoho.
şurda iki habbe hava alyom. ondan keri 'payastan telefon edyolar. amān dedim
55 'yoho. aman beni öldürücünüz mü 'yoho. 'hele bi iki ay daha sōña giderik.
allah bol kısmetlerini versin. çocuklar eyi yañi. çok şükür ‘antabe gidiyoduk.

— **Kaç tane çocuğun var?**

— dört tene

Asiye Acem — iki ondan iki ondan

— **Askerliğin nasıldı?**

— yalnız bir şey vardı. mähmet çavuş derlerdi oralarda. biz
60 gettiğimizde zaman daha kanlar bilmem neler hepsi duruyodur. kan
koşuyodu.ordan geçemezdik. çok emme şimdi eyi oluk. oralar deniz kenarları
güzel. oñdan keri icébāt var. çanakķáleye gidiğik. icebāta gidiğik.

— **Mehmet Çavuş’a ne oldu?**

— mehmet çavış çarşıda madalyasıñnan gezerdi. o kırtarmış yani
'türkiyeyi. memet çavış gemiyi batırıkmiş. zatan çanakķalanın kalesi o şey
65 elinde belki gördünüz.

— **Biz Çanakkale’ye gitmedik. Gelibolu’da gezdik.**

— şeye geçtiñiz mi ney ō bizim şimdi oralar dediñiz yerlerin altı
sade mevzi. oralarda boş yer yōk. biz hep bizim zamānımızda yapıldı.oralar
tankerden yaptırdılar. o zamāñkı áskerlik yañi bütün gün daş çekicin işte. zor
yō emme ya şimdi kurban olyum allā her şey doğruluk eğrilik belásini vürü
70 deller. ben ézyet çekmedim. ısta kurban oldüm allā. günü biri inşaata götüdüler
bizi. bizim alaya gelmiş. bizide muabere kırsuna yazıklar. dedi tab r

ķumandanı illē gidecek. hepsi gidecek. 'gettik ora ulařtıķ. ķenteleri ķadırları ķurduķ. anca alay subayı geldi. 'ülen dedi bu adamları niye getidiniz dedi. bunlar ķurs ğorücü. niye getidiniz dedi. ķab k dedi bunların eşyesini alın. bir
75 ekmek torbasınnan ķentesi ķassın. tamam dedi. geri geldik biz. millet ķalıřtı orda.

— **Yayan mı gittiniz hacı amca? Araba var mıydı?**

— araba nēde yō. araba nēde. at vardı o zaman ķumandañnar atñan gezerdi.yō dūnye giderdin.yō biz bir meresim geķtik on beř alay ķoķ ķoķ ásker vardı. biz ora gettiĝimiz zaman askere alman vuruyódu y neni. hep bize
80 kaçtıler.

— **İkinci dūnya savařı mı?**

— 'ey alman ħerbinde ħamze deresi deller. mevl ħāne vardı. bařı aķıķ bir yēr. eski. ora ecevitñen sūleyman demireli sūrgūn ettiler ora. bir kere yō h ķūmet pozuldu da yañi onları yañi řey ora gettiler. eziyet ķektiler.

— **Hacı amca o zaman sen asker miydin?**

— yōķ 'yōķ yeñi oldu onnar yeñi. gene az demirele ğózü ķōr olsun
85 'd yyūsūn. baķ bütūn oyumuz vēdik belki on sene veriĝim kenne. belki on sene. 'eřřōlu 'eřřek bütūn 'řiñdi solu tutyo. elinden gesse bi ğūnde ķaybediciler bu adamı yō. dediler o zaman bizim bi milletvekilimiz vardı. 'ali yılmaz. o dedi. dedik ki oña ki bu dēdik mason dēyolar buna. hoca 'nedek ħaci dedi. en eyisi bu řiñdi dedi.mason mason mason tam masonmuř d yyūs. ēħ ē řiñdi
90 bu adam milleti yařadyo emm fırsat ķomuyolar ki.her ğūn bir belá herĝūn.

— **şimdi buna da terōrist diyorlar?**

— yōķ 'yōķ 'bire yavrim beş evde ķurán oķunyodu. beş evlik bi yerde ķurán. eveli var mıdı bu eveli.

— **Eskiden daha sıkıymış.**

- ò o bizim zamānımızda 'türkiye 'türkiye geldiği zamān hocaların boynuna sarıklarını boynuna sürüdüler kenni. kitapları topladılar.ē şükür şimdi
- 95 serbes millet
- **Bunlar ne zaman oldu?**
- inönü zamānında inönüyü bilirmisiñiz.
- **Biliyoruz.**
- bizim áskerlik yaptığımız zaman reisi cumhurdu inönü. bolayıra gettiniz mi gelibolunun
- **Yok gitmedik.**
- orda şey var. nāmık kemelin zind ñı var geliboluda. ondan kerı
- 100 bolayırdı zıyaratı var orda. o bolayıra çıktıñ mı. tā yúnanistanın adaları görükür. çanaqqaladan gelibolunun arasında basmadık yerimiz qalmayıq. üç buçuk sene yañi umudu kesiktik yañi.
- **O zaman hiç izinde yoktu. Değil mi?**
- izin nérde mektúp da işte üç ayda dört ayda bir mektúp gelir. yō álo şimdi álo işte diyom ya álo nérdesin böğün áskerlik kolayda šiñdi bu
- 105 terörüstler vuryo áskerleri. buñnara yazzıq olyo buñnara. yazzıq olyo. qörü qörüne gidyo yō
- **Buralarda terörist olur mu?**
- 'yōq orda yaşamaz. buralarda yaşamaz. 'kürtlerin yanında yaşar onnar. bu çocuklar sáña mı äit ¸ áli.
- Ali Yurtman — **Evet hacı amca**
- 110 — heyirli ossun.
- **Haydi yukarı çıkalım. Allah’a ısmarladık.**
- háydin güle güle

Konuşan: Hüseyin Yıldırım

Yaşı: 84

Derleme Yeri: Gözlekçiler Köyü

Konu: Askerlik ve Gençlik Anıları

Derleme Tarihi: 22.04.2010

- 28 -

— **Neler yapıyorsun amca?**

— ben uzun süre ç ftçilik yaptım. zamânında ç ftçilik yaptık.

muhtarlık yaptım. gözlekçiler köyü sınırında

— **Kaçakçılık falan da oluyormuş.**

— kóyün kaçakçılık filan ben bilemem oñu. oñu ben bilemem

— **Ne zaman askere gittin?**

— bin dokuz yüz elli. elli birde midi yoñsa

— **Nereye gittin?**

5 — şeye gëttim şeye 'mardine jandarma olarak gettik mardine.

mardinde altı ay jandarma okulunda górdük oñdan soñra siirte gittik. siirtin şirvan kázasında áskerliğı bitirdim. ben siiirtin şirvan ilçesi var.

— **Kaç sene askerlik yaptın?**

— üç sene dokkuz gün üç sene dokkuz gün askerliğim var

— **O zaman da böyle olaylar var mıydı?**

— evet oranın olayı tükenmes. orada bir 'aile şeyi oldu mu

10 birbirlerini 'vurdular mı dağa kaçardı. eşkiya dellerdi oña o zaman ben orda askerlik yaptığım zaman batman ufacık bir kóydü. beşiri ilçesinin bir köyüdü içinden bi sefer gettik. b yle o eşkiya tākibine böyle (...) o zamandan 'var yani.

o mustafa barzāni dedikleri şindiki barzāniñin ħaralda ya babası ya 'oğlu

m stafanın ya oğlu barzāni barzāni mıstafa barzāninin oğlu olması lazım' bence

15 yañi onlar o barzāniler tā o elli kırk bēş senelerinde kırk sekkize kader benim askerliğim kırk bēş beñ yañıldım. kırk bēşten kırk sekkize kader o zamana kader onlar tā diyarbakire kader (...) o zamandan tā diyarbakire kader el uzatırdı. yañi onların meskeni eses vatani diyerbakırda . bak ħala bi şeyleri diyarbakırda öle deyi mi

- **Öyle tabi**
- 20 — yañi kırk beşin on birinc ayının on birinde mardine (...) kırk sekkizde de terhis oldum
- **Çatışmaya falan girdiniz mi?**
- yōk çatışm ya girmedik de ben eyle tákiblerde çok górdüm
- **Yakaladığın oldu mu?**
- yakaladığım oldu. yakaladık onlar áskere gitmeyi hiç sevmez. bu güne kadar kırk yaşındaki elli yaşındaki adamları yakaladık. ne
- 25 nüfus cüzdeni var ne 'türkiyeye gaydı var. nüfusa gaydı yōk. o zaman yleydi.
- **Yakaladıklarınıza ne yapıyordunuz?**
- yakaladıklarımızı getirip teslim ediyoduğ. tábi ordan askere gönderiyolardı. tábi hiç askerlik yapmayıklar. 'hiç askerlik yapmazlarmıs gónüllü askere gitmek 'yōk onnarda. he zorla. hem istellerdi ki cebinde beş lira parası varsa candarma yakalarsa candarmaya verebilirse onu candarma bırakır
- 30 gider. b ylede olurdu yañi. illá askere getmeyci yañi. o beş lirayı saklar. onu candarma yakaladı mı veri candarmaya. gene askere gétmez
- **Bunlar nerde oldu?**
- gúneydoğu bölgesi o milátta öyleydi. ben diyom señe. ilk óñce mardine gittim. mardinden siğirte gittim. siğirtin şilvan ilçesinde ben askerliği bitirdim. kóyümüzde öyle biri, olay molay bizde olmaz yañi. ney sorucun
- 35 köyden beñe señ ki
- **Köyde kimse kalmamış. Doğru mu?**
- köyde kimse kalmamış eyi öğrenmişsin. köyde kalanlar hep si böyle altmış yaşından yokarı. çoğu bir karı bir koca. bir ' ailesi bir kendi. yañi çoğu b yle kalık. köyümüz köy halından çıkık yañi. bunlar hep bizim köylü sayılır aña şo gürbüz. gürbüz benim ámcám oğlu bacanağım
- **Gürbüz dayı mı?**

40 — he ğurbüz benim bacanağım. hem 'ammim oğlu. yoĥo bizim köyümüze yañi arāzi ĥıssi bol bol alı. hindi ne eken var ne diken va.r ne eken var ne diken var. benim zeksen beş d n m falan dap lı arāzım var. yarısı bo. o motur s ren yerinide bir torunum var oña dedim. ek oğlum ben bişi istemiyom y . ek. o da motur tıraqt r n aldığı yer. k y m zde  yle bi
45 yaramazlıda olmaz allaha ş k r. yani kimse kimseden de ğavĝa etmez. 'y k kızım eyle ĥısmi yaramazlı olmaz. sen  irelisin eses

— **Dusturuluyum.**

— nası dusturulusun

— **Dusturuluyum. Mehmet amcam oluyor.**

— y k 'yoĝo

Mehmet Yurtman — **Kardeşim Ali var ya. Onun kızı bu. Edirne'de okuyor.**

— y k 'yoĝo.  yretmen n rde

— **Edirne'de**

50 —  dirnede  dirneli burda bir aradaş vardı. 'bilmiyom  ld  m , aldı mı? 'ne bilim. uzunk pr l . bu uzunk pr  il e mi olyo?

— ** l e?**

— uzunk pr n n ayepi ar k y nden dediğim bu aradaş.

aa eliği soruyo . aa eliği devlet serbest edik ba e g re. ba e g re eyle.

aa eliği serbest edik d vlet. asker yaalıyo. getiriyolar burada omserin

55 yanına. ya ış  f de veryolar geri bırayolar.   bunu yaalar mı asker bidaha yaalamaz

— **Asker de işin i indeymiş.**

— yoĝ t bi asker yapmasa zata aa ılı olmaz kızım. ottuz

sekkizden bu yana h d tteyik. otuz sekizde bu yanayı  ok eyi bilirim

ben. askerin eli olmasssa aa ılı olmaz. benim (...) o k y den ge ecek

60 aa ı benim b bamın abarı olmadan ge emezdi.  skerlen   ay i ortaklardı.

aa ılı kilisli kilisli bi  av ř varmış o bizim ğaraĝolda. b bam rahmatlıda

- gider gelir böyle gacığa. amca demiş ben kilisliyim. ben kaçakçıyım demiş. gel beraber çalışak. he gel beraber çalışak. babam rahmatlık emin olamıyo tãbi. ben çalışmıyom diyo. kaçaga gëtmem. gidyon diyo. gettiğın yolu 'vele
- 65 öğrendim diyo. gettiğın yolu 'vele öğrendim diyo. bak seni yakalarım diyo. getmiyom ki yakalıyasın beñi diyo. emme gidiyo cãnım. yolunu bellemiş eyigele. iki askernen oturmuş or ya yañi. getse çeketi çekmiş çeketin şurasını. nası demiş. yakalarmıssım deyimi. yakalarmıssın. hayde bırakıyo. ben izinli geldim işta. o anda güpegüñdüz gidiyolar. serbeSt etmiş hödüdü. e para alyo.
- 70 tam kaçakçılık. bir habbe (...) oğın sırtınnan getirilē götürülleğ. böğün ara'banan hãyvannan götürük getiryolar kardaş. yoğo 'hısım gene bizim hısımlardan işte yañi. bahsene bu da şu dede ağanın hanımı. bábamın şeyin kızı değı midi bu. hãci áhmedin. hãci ahmednen benim dedem öz möz kardaş. yañi bizim köyümüzün kökü buralı yayladağlı. kökeni buralı. şu arap cãmisi bizim
- 75 köyün cãmisidi. şimdi gene cama' atin üşde gene dusturulu. biz buralıyık kızım esesinde yañi. sen de ben de. biz buralıyık. bunlarıñ dedelerinin mahellesi orası. kadılıkmış kadılık orası. bu yayladağı müh tinde birisi bir suç işlediğı zaman yemin gônlekleri varmış. oñu geydiriller. bu suçu işlediñ mi işlemediñ mi diye kur'anı kerime el bastırılarmış. orası böyle bir yermiş yañi.
- 80 onnarın şeyine ben ulaşmadım da duyuğum. genco siziñ 'aile. asker hössün kemağilin 'ailesi kara 'allek. ümmetgilin bunnar hep 'ammi uşağıarmış. bunnarın tarlaların narabaları ayrı. kennerin atın seyisi ayrı. arvadın evde hizmetçisi ayrı. bak köyden sōña işde añnadıyım saña. açıldı bak añnadıyım. bunnarın böyle hizmetçileri varmış. emme şimdide haraba oldu. 'yök evi yeri
- 85 yurdu bellisiz oldu yañi. yalıñız dedesini bilirim parlañ áhmet dëllerdi.
- Köylü — zālımmış yoğho zālım
- zālımmış yleymiş. 'aya aya gırşun sıkık deller. aya gırşun sıkıkmış. 'aha ayı vurdum demiş. 'emme soñra çok sekkiz senemi doğkuz

senemi kafamda davıl çalinyo dêrdi. öyle derdi. dêrmış yañi. çocuktuk yañi
 90 böyle söyleller. 'yök canım ben böyle duyuğum. ben de görmeyiğimde
 duyuğum duyuğum. aya gurşun 'sıkık. 'aha vurdum da deyik

— **Neden sıkmış?**

— yaho niye sıkmasını var. adam sapıtmış zata baña göre. o bizim
 çeşmenin başında bir seki var. 'hemen çeşmenin üstünde. o sekide dedeyiñ
 oturduğu yer 'ayrı, semiñ rahmatlığın oturduğu yer ayrı. o bakça vardı orda. o
 95 kıstalın ora. taratur ağacı ağaç incir dut ne varsa şuña değık buña değımeyik
 sıkı sıkı sıkı o kader bakçanın ağacını kurutmuş o dedeñ

— **Sıkı sıkı?**

— böyle oluk kızım.

Koylu — kaçığa gidiyomuş. ay arğadan 'doğunca ortalık aydınlanıyo 'ya,
 aya niye doğuyon diye sıkmış

100 — ben oñun kaçığa gittiğini 'vele bilmem de semiñ rahmatlık
 giderdi bak. semiñ rahmatlık giderdi. hatte bir rımazanda eyi hatırlarım.

ikindinden gelir bábamın yanna. orda ortası çalımlı bir evi vardı babam
 rahmatlığın. ahsam ezeninden evvelce or ya diñelir. her birisi eline ekmek
 alıllā. içine ne kolladı 'bilmiyom. hep burda top atıldı mı 'güm ettimi top
 105 bir yudum su içelle. ekmek ellerinde kesebe. zöñür zamānı ya gelilleğ, ya yolda
 yelleğ. 'bir ayın bi gününü geçirmez misiniz yoño múbarak ramazanda yoño. bir
 gecesini geçirmediiler arhadaş. semiñ rahmatlık işte ikindinden gelir. bizim
 havuş boş. ben de şeyle on yaşlarında filanım. beni tutar deh diyo bañe yañi.
 anam rahmatlık semiñ bırak şu çocuğu yoño eziyetleme der anam rahmatlık. e

110 ben bir oğluydum bábamın anam n bir oğluyum ben. oğlanı eziyetleme bırak
 derdi. bak esme hanımın aklına bak. ben güleş öğrediyom oña derdi. gelir o
 zamānın kaçakçılığı böyle gızlidi. kaçak diyok. böğünkü eşkere. arabanan
 gid yok. hayvannanan gidyo. katır eşsek at yükledip or ya götürüyorlar. orda
 yükledip bura getiriyorlar. bizim dusturu eski ismi durduruydu. dusturu dēmenin

115 m'aneside 'dumduru dèmek yañi dumduru temiz yañi. dusturu demek dumduru demek. gerçekten de öyle yañi bizim köyümüzün şimdi bu aḡlaḡı var. hiç kimseye bir zararı olmaz yañi. alikümselem 'ammim oḡlu. gel baḡalım

'ammim oḡlu gel baḡalım gel baḡalım niye soluyon bire

Köylü — yoruldum yō

120 — (...) solur mu adam yō? güççücük çocuḡsunuz daha yō. kendide 'ammim oḡlu, ḡanımı da 'ammim kıızı.

— **Benim de babamın dayısı.**

— ēy neyse kıızım

— **Saḡ ol amca**

— sen de sāol kıızım

Konuşan: Muhammet Güler

Yaşı: 81

Derleme Yeri: Gözlekçiler Köyü

Konu: Kıızını Vermesi

Derleme Tarihi: 14.08.2008

- 29 -

— hepsi deli diyo yañi söz vermedim. gelik gidiyolar 'emme en sonunda ḡaci kemeli aldılar geldiler. şurda oturyoḡ. ḡaḡdı ḡaci kemel burda namaz kıldırdı. sūḡan da barabar kıldı yāni. emme o oldu. daḡa 'yōḡ emme. namaz kııldık burda ceme' etñen filan birdehe yōḡ. 'ihi geḡen sene diñle

5 tereveḡe gidikdi emme. ḡaci kemel başladı. ḡaci arkadaşım dedi. haḡḡatan ḡaci arkadaşık yañi. 'yoho dedi. bāḡ dedi. buña deli dēyolarmış dēdi. ben senin ḡaci e arkadaşık dēdi. ben seni düşürmek istermiyim dēdi. buña hiç bişe yoḡtur dedi. añlattı söyledi. ḡāydi ben de verdim kıızı. ḡaci kemeli kıırmadım. yoḡsa uzattım şey sūḡanın öyle deli olduḡunu duyunca. yañi sertmiş beyle. bizim

10 kemel rıhmatlık rastgeldi bikere diyo. o gene verme ha deyo. deli bu dëyo. o tekelin önünde şo bi hıci ney onun aklımdan çıkık. onu diyo bi kere rastgeldim orda dëyo. ora yolun içine çınara dayayık diyo. sille attığı bille diyo orda döğyomuş. yō 'bösböyük hıci yoğō. he adam kennen böyyükmüş. benim döğmediğim adam kalmayık diyo. işta böyle deyince şüphelenyo.

15 — **Küçük evlendirmişsin kızını.**
 — he küçüktü.
 — **On beş yaşıdaymış.**
 Zekiye Güler — on beş yaşa koyuk mu ki kenni? on beş yaşamayıktı. küçüktü küçüktü.
 — **Diğerlerine etmedin mi?**
 — hêç birine ıtıraz etmedim.düğün edicik medicik dedi. dediğin zaman yap. isteyikti buña. ne yaparsanız yapın dedim.
 — **Fatma yengemi baban vermiş?**
 20 — fatmayı mı? 'yōk. e danışıkıktı. yañi barabardıktı tâbi. bize söz düşmez deyiktik.

Konuşan: Şadiye Acem
Yaşı: 65
Derleme Yeri: Gözlekçiler Köyü
Konu: Gelin Oluşu ve Oğluna Kız İstemesi
Derleme Tarihi: 14.08.2008

- 30 -

— anam ne deyim neyden başlayım. benim gelin oluşumdan başlayım sañe. evet ben yōkarı mähálleden aşşığı mähálleye gelin geldim. beni atDan getidiler. atın her tarafında bir kadın beni tutuyo. evin öñüne getidiler. Dāmad şeker atdı. silah atınca at havlanyo. gelin düşücü üsDünden. he kōrkDu.

5 soñra ışta beni endirdiler. düğün oldu bitdi. çocuklarım oldu. on dórd yaşında evlendim. çocuklarımız oldu. kocam askere getti.iki tene çocuğum doğuğDu askere gettiğinde üçüncüde askere gittikten keri doğdu. çalıştık çabaladık zefil olduk.

— **Evlendiğinizde enişte kaç yaşındaydı?**

— o da işte o da on dórd on beş yaşlarında o da eyle.

— **Askere gitmeden önce mi evlendin?**

10 — askere gettiğinde üç tene çocuğum oluğdu 'benim. işte ondan keri çalıştık çabaladık. başka evde çalışan yokuğdu. kocam askere getti. kay nbabamdan ikimiz çalıştık. ben hep dağa giderdim. kaynanam evde kalırdı çocuklara bakardı. on beş sene bir arada çalıştık. soñra bizi ayırdılar. ayrı ev olduk yani. ayrı ev kurduk işte. soñra çocuklarımı evlendirdim. büyük oğlumu evlendirdim. onun güççüğünü evlendirdim. onun güççüğü evlendi. dórdüncü evlendi. onun kocası da onu 'terketDi 'getti.

— **Ayşe ablayı mı?**

— h aşe ablañı. marmarise getti. geri gelmedi. üç sene kaldı. üç sene soñra geri getidik. bi sene bi buçuğ sene tekrárdan yanımızda kaldı. 'ustanbula çalışmaya getti. orda da işte bitanesi kenne 'irmenmiş. bir ay soğña kaynanasını nişannısını aldılar, deşirik getidi 'kóy biz de orda mecbur olduk vermeye. tekrerden getti. işte erzincanlımış adamın esesi. şimdi de 'çok mutlu. bir de kıızı oluğ. kocası 'çok bi b fendi bi adam. h işte soña oldu getdi.

— **Gelinlerin nereli teyze?**

— gelininde birisi köylümüz. koñşumuz. birisi 'ántepli. biri de gine yayladağlı hataylı da şeyden tumama köyünden. nişannılı daha o
25 üçüncü gelin

— **Tumamalı gelini nasıl istemeye gittiniz?**

— istemeye getdik bak nasıl gettik biliyon mu. şindik oğlumuz kıy gezyok. oğlumuz büyük ablası dórtyolda. dórtyoldan dórd dene

tanımış kız. kardeşini ora çağırmiş. dördünü de göstermiş. bu u da memet
 amcan kızı görmeyikte biraz akraba gelyo. bunu tanımış yani öğrenmiş yerini.
 30 dedi ki oğlana. ben de dedi burdan bi tene öğreniğim buluğum dedi. gel buğada
 bak dedi. dördyoldağılara bakıyo. kóye geldi. ablasıda geldi barabar büyük
 ablası. aħşamdan kerı getdiler kıza bakmaya. orda ışta elektiriklendim demiş.
 řıñdi dördyoldağıların tek bi tanesine góz koymuş. hiç yani ordan geldi tamam
 dedi. eğer bunu da beğenmeSsem dördyoldağının birisi olucudu. sōña ora
 35 gēdiyo. bu kııda antekede yani tumamalıda antekede yaşıyomuş. liseyi
 bitirikmiş. bi kitaBçıda çalışıyomuş. ántekede kalyolarmış dörd kardeş. bir üç
 kız bir oğlan kardeşleri. soğña ışta gettiler bir gece. ayrı dıkmışlar keñneri
 konuşturmuşlar kıızdan oğlanı. tanışmışlar tamam demişler birbirlerine.
 sebeħten oldu. birbirleriñe telefon numaralāñı vermişler. sabeħten kız
 40 tekrerden telefon açmış. demiş ben iyi tanışamadım, iyi tanıyamadım,
 antakýaya 'gel tekrerden konuřak anlařak birbirimizi eyi bir tanıyağ. sebeħten
 oğlan tekrerden bindi arabıya ántekyeye getDi. aħşam oldu daha oğlan 'gelici.

— **Kızın yanına gitmiş. Gelir mi?**

— getmişler 'h r şartlarını konuşmuşlar. birbirini tanımışlar.

yemēge gētmışler ışta nere gidiklerse getmişler. aħşam oldu geldi. nasıl
 45 mıstafa. iş tamam. elektirik aldın mı dedi ablası güldü keñne. he aldım dedi. bir
 gün sōña da gidici. ántepde górev görýo oğlumuz. vekil 'imam. akşam oldu.
 ablası oldu babası oldu oğlan oldu ben oldum. dördümüz bir getDik. k z
 anasından babasından tábi iş bitici. kız oğlanı beğenmiş oğlan da kıızı beğenmiş
 'emme illa anasından babas ndan istemek ister. dördümüz bir olduğ getDik.
 50 anası babası da b le çok bi insan adamlar.añnayışlılā. háç biç demediler.
 keñner karar konuşsa demişler. bizede he demek düşer dediler. he çok
 an ayışlılā tamam orda bu iş bitirdik. oldu bu iş dediler. dedilerki sebeħten
 gelek bizikiler burdan kıızı alağ antakýaya gidek. kııza kıyafet alağ. Barnağına

yüssük alaķ. tamam dediler. ordan gece eve geldik. sebeħten de ķağdılar. ben
 55 gêtmedim. oĝlan oldu babası oldu büyük ablası oldu. kız tarafına getdiler.
 ordan da iki kişi üç kişi olmuşlar antaķyaya getmişler. kıza kıyafet
 beĝenmişler. yüssüğünü almışlar. keñner oĝlana yüssük almışlar geldiler.
 aħşamısına da dadlımızı aldık geri getdik kız tarafına. dadlımızı yedik yedirdik,
 çektik geldik. sebeħısına da oĝlumuz görevine getdi. he üç ĝún. tanışma
 60 aňlaşma karar vermek dadlı yemek üç ĝún sürdü. he ıřta b yle oldu. yani ř yle
 biřá, biz acele etdik gülüm. oĝlan ħañi vekil ya. gidik gidik geri gelemmez. eyi
 oluķ deĝil mi.

– **İyi olmuş teyze. Hiç mani biliyor musun?**

– ben mãni vardı da unuduĝum hepsini unuduĝum. ben
 kafa da bişe tutmaz oluĝum ben

– **Düzerlemiş önceden.**

65 – ne deyim. ne düzyüm ya cierim. yōķ. çok bilirdim de
 hepsini unuduĝum.

Konuşan: Zekiye Güler

Yaşı: 77

Derleme Yeri: Gözlekçiler Köyü

Konu: Çektiĝi Yoksulluk ve Hastalıklar

Derleme Tarihi: 14.08.2008

- 31 -

– sabeħDen ķaĝdım da yavrım báhár altınā

(...) dudamış yavrimd geri batıyō

benim nazlı yavr md kara yerde yat yō

daĝları delemedim yavr md yazılıp geled m

5 geldim bend yiğidim gör m d m

yete mi. yete mi k zım

— **Diline sağık teyze. Her gün evde ne yaparsın?**

— sábehten kağıarım yavrım. abdezimi alırım. namazımı kılarım. tespihimi çekerim. allahıma zikirêderim. deyim çayım demlerim. çayımızı içerik. bulaşıklarımızı yákerim. ondan keride yatarım. kocağa giderim

10 yavrım.

— **Kocabağ neresi teyze?**

— koca bağ dërler. orda bir ıccık yerimiz var. ora bostan ekerik. kocabağa ênerim yavrım. dinamây çalışDırım. bostanımı sularım yavrım. bostanımı da toplarım torb ya korum yavrım. omuzuma da asarım 'evc zime gelirim. b yle zalatalıkları kucağıma toplarım yavrım. evime getirim,

15 komşulara verim. yete mi kızım

— **Başından geçen önemli bir olay var mı teyze?**

— ey yavrım bak ele. vaktında benim óhsümde ağı çıKDı. antekeye getidiler beni. inne 'vurmadan óhsümü yardılar. ellerimi ayaklarını bağladılar. bağırı bağırı. eve gêtDim yavrım. depleşDi. ağırdı. çok çekDim. çocuklarımda 'zerzefil kaldı

— **Ne zaman oldu teyze?**

20 — bu güççükkendi. çocuklarım vardı ik üç tene. çocuklarım

güççükkendi. bu óhsümde ağı çıktı. bu kader uyuşturucu inne yoktur.

getidiler. benim ellerimi bağladılar. burayı 'yardılar göz göre göre 'bağırı

'bağırı. bağırdığım vahıt koğıuşu ciğılediyom b yle. ordan beni bura

yayladağına getidiler. deyim sağı burda şo kaynımgil var. hasan ağamgil. áva

25 bakıyo şindi. buralarda kaldım bir hafta. ondan keri şurama bir güççük yastık

kucakladılar óhsüm sallanmasın diye. b yle bütün gün otura otura köye

gáttik. yáye. araba yóktudu. bir ğún bütün ğún kıóye gettik. oturu oturu oturu
gettik. çocuklarım oralarda zerzefil káldı yavrım.

— **Yengem küçük müydü?**

— yō bunlar güççüktü zadanak. çok zefillik çekıgık biz. benim aç
30 yatDıgım gece oluk. bizi ayrıttılar da bes bir kıuzu kıazanı verdiler. bir
torbadada bīr. yazyon mu hindi bunu?

— **Evet yazacağım.**

— ēy. ayrıttılar bizi yavrım bir çuvaldan bir leğen un kıáder orda
arka ğapı var. ordan içeri kıoyuverdiler. 'velē bir çatal kıaşığım yóktuDu. bışem
yóktuDu. bīde leğen, 'yōk leğen 'vele vermediler. anam getidi beñe. ayçiçek
35 ğutusu yağ Duzladı. ik üç tene tas getiDi. oñnardan b yle. acı 'ámminde
giderdi başka yere çalışmaya. çalışı çalışı getiri babasına parayı verī. hepimiz
barabarık. aç káldık. suzuz káldık. zefil beslendi çocuklar. yā eveli yā soğna da
kıy nbabam ayağı kıırıldı. kimse de bakmadı. ben baqtım yanımda. beñe de
ilkine keñnerde beñe çok etdi. ben de dedim. ilāhī dedim. benim el altıma
40 kıalasın. beñe dedi kine eveli o óhsüm ağırdığında ilāhī serili gerili kıalasın
dedi kıay nbabam. ben de dedim o çok kıalbimden ilāhī dedim. sen de benim el
altıma kıalasın suyu ağızına ben damızlatam. ayağı kıırıldı kimse bakmadı. 'yeddi
ay yanımızda yattı. kendi burda yattı biz burda yattık. çatır çatır sıdı. 'yeddi ay
boķunu dóktüm. kimse ellemedi cierim. yā ben 'çok ğara ğún ğörüğüm. 'çok
45 ac yatığım. 'çok zefil oluğım. bir kıafla çocuğım vardı ayrıttılar bizi. hiç
bışemiz yóktudu.

— **Evlenirken sana çeyiz vermediler mi?**

— yōk 'vele ne bir 'sed r ne bışe. bes bi sandık. bes bi leğen un
kıoyuverdiler nedersen et. ik üç tene de çocuğım vardı. ceħiz meħiz yōk. bir
kıat yataķ edikler. ne sedir ne çekyat ne bir ğaşıık ne bir tabaķ. bir evde yattık
50 işta. bir evde yattık. soğña soğña 'aha 'aha. ayrıldık iki kıırık mal aldık. evde
yaptırdık. işta hindi iki göz bir evimiz var. bir kıocadan ikimiz. başka bışemiz

yōk. 'vel canlı olarak bir toğugumuz dañi 'yōk cigerim. bir yaşıllığımız var
kızım. bir yaşıllıknan geçniyoğ. yaşıllık má' aşı alıyoğ. bişemiz yōk. oñnan
cierim. geçiniyoğ. iştá allah ıynat eDyo bize. biz başka bişemiz yōk. 'hiç

55 bişemiz yōk. 'onnan geçinyoğ.yete mi keFserim

— **Sağ ol teyze.**

Konuşan: Mehmet Sabancı, Ayşe Sabancı

Yaşı: 78, 64

Derleme Yeri: Gözlüce Köyü

Konu: Karışık

Derleme Tarihi: 21.04.2010

- 32 -

Ayşe Sabancı — hoş geldiñiz

— **Hoş bulduk**

Ayşe Sabancı — heyirli akşamlar

— **Nasılsın? iyi misin?**

Ayşe Sabancı — eyiyim

— **Nerden geliyorsun?**

Ayşe Sabancı — muştan

— **Burç mu?**

5 Ayşe Sabancı — allah dağdan böyümeyiksin onardan ha allah alla şurdan

yayladağına gettin yō

— **Bak zahter de varmış.**

Ayşe Sabancı — vereyim de götü

— **Yok sağ ol. Tütün falan ektiniz mi?**

Ayşe Sabancı — yōk

— **Niye ekmediniz?**

Ayşe Sabancı — kocanan emekliğe ayrılığık

- **Kaç yaşındasın teyze?**
- 10 Ayşe Sabancı — 'bilmiyom doğdum doğalı böyleyim
- **Bu köylü müsün sen?**
- Ayşe Sabancı — he
- benim hanımın. on beş sene büyüğüm kenninden. dördüncü hanımım.
- **Doğru mu teyze?**
- Ayşe Sabancı — aman ben 'ne bilim. geldim ağlaştıyodu evde. otudum orda biraz.
- 15 ağladım bende
- **Ne cesur bir kadınmışsın. Böyle bir şeyi ilk kez duydum.**
- Ayşe Sabancı — yōk cesür deyilim. işte 'ne bilim süt mü ney mi
- **Ne sütü?**
- Ayşe Sabancı — ana südü
- **Kim kime bakıyor?**
- Ayşe Sabancı — o beñe getiriyo. ben de yiyom. oña bişiriyom.
- **Ne pişiriyorsun?**
- Ayşe Sabancı — ne varsa evde
- **Bu akşam burç mu var?**
- 20 Ayşe Sabancı — muç var. pahala var
- **Bunu nasıl yapıyorsun?**
- Ayşe Sabancı — allahım
- e e konuş yō
- Ayşe Sabancı — suyu gaynatırsın. yākersin ondan kerı
- Ümmet Aktaş — **Ben biliyorum ama bu kız yarın evlenecek. Nasıl yapacak?**
- Anlat bakalım.**
- Ayşe Sabancı — onun beklide kocası var
- Ümmet Aktaş — **Yok ama oğlun varsa al.**
- 25 Ayşe Sabancı — yōk canım. doğrarsın. gözel yākersin. soğan gavırısın. soğanı gavırısın. emme gaynettikten kerı yakeycin onu ha. eşki olmasın deyi. soğanda gavırıcın. onun üsdüne göcun. duz atıcın
- tereyağlı olucu

- Ayşe Sabancı — zeyt daha gōzel olur
- **Peki bunun yanında ne güzel oluyor?**
- 30 Ayşe Sabancı — aryan. verimde götürün yō
- Ümmet Aktaş — **Baklayı nasıl yapıyordun?**
- Ayşe Sabancı — anām. anana sormadın mı. ötekide hısımımız
- **Adın ne teyze?**
- aşe. alla alla beni gōnuşduruyo. sağır edici beni
- Ümmet Aktaş — **Bu yeni nesil birşey bilmiyor?**
- Ayşe Sabancı — yimek itmeyi 'vele bilmiyolar
- bunun adı ne de bilmez
- 35 Ayşe Sabancı — nerden bilici ya. görmemiş adam dağda daşda
- Ümmet Aktaş — **Ama dağda yaşayan da daha dinç oluyor .**
- Ayşe Sabancı — he terledin. ıcık da rıhatladın
- **Teyze bunları nerden topladın?**
- Ayşe Sabancı — tarladan. getdiğim yerden. geldiğim yerden. veryimde götürün yō. e siz nēdyonuz
- **Öyle geziyoruz işte.**
- Ayşe Sabancı — ey selem söyle anana
- 40 — şimdi bir adam her şeyi bitirmiş okulu. hiç bişe kalmamış. sādace bir şey kalmış. fırında yediği ekmēn ağacını 'bilmiyomuş. sōña varmış ki bāba demiş. bañe yārın sordularsa bu yidiğin t'āin, simidin, ekmeğin demiş ağacını ben görmiyiğim. ben okul okudum, isviçriye getdim, amarıkaya gettim, bilmem nere get. yārın bana bunu sorallarsa demiş. ben not kaybederim. bañe
- 45 bunu göster. bin taksiye demiş gel yanıma. gitmiş. adapazarı ora gebze gebze diyolar. orada bir tarlıya varmış. oğlum demiş işta. habbesini say. otuz beşten atmış habbeye kâder kellesi var. otuzbeş kırk santım boyu var. neyse bitirmişler işte. oğlan getmiş. eve varmış. hayde okula gidici sabehten. varmış açmış defteri. en basit soru sormuş dimiş. 'baķele genç kaç yerde okudun. işte
- 50 isviçriyi okudum. amarıkayı okudum. almanya okudum. okumadık bi şeyim kalmadı. kültürüm kalmadı. peki demiş yidīn ekmēn ağacını bilin mi demiş. bilirim demiş. çıkarmış. otuz beş santım boyunda. işte otuz beş habbe olur o.

işte sañe demiş on puan daha yani. aşe bunu añamadı. bilirim yani. bu
örğetmen olacaktı şimdi

- 55 Ayşe Sabancı — olur işallah
— olur. oluk işalla zata da işte
Ayşe Sabancı — böğün hazırı var çarşıda. var böğün
— **Askerliğini nerde yaptın amca?**
— benim askerlik uzak. amān dünyayı dolaşdık. yeşil bursada
yaptım bursada. benimde yüzümden, benimde suratımdan o sene bir don oldu.
- 60 ne dusduru, ne yayladağında, ne bezgede, elli üç senede, zeytinnen incir
kalmadı. kurudu hepsi. yirmi beş gündür kesildi bursa. su gelmedi
— **Ne zaman oldu?**
— bunun babası öldüğü zaman işte. 'yök gışın. ocağ ayında.
kucaklardık dörd gışidik. beş gişi galdırdık şeyi buzu. şu direk gimi beyle
doñar doñar doñar (...) şakılır. ordan kıparık omuzlarık. 'yüzbaşı götürün atın
- 65 öbür tarafa der. dörd kişi götürüdük buzu. e sökersin (...) orayı bitirdik. şeyde
hamamda kaldık on sekkiz ay ıspartada. 'yök yirmi ay 'ombaşı olarak
— **Bursa'da kaç sene kaldın?**
— yök yirmi dörd ay (...) ısparda şimdi daha güzel oldu.
eğirdirden çıktık. benim geldiğim yer nere, oralar nere. sekizinci ayın yirmisine
getdim. domatis ekikler daha yeni. yaylamış orası
— **Çok soğuk oluyormuş oralar.**
- 70 — orda ben bir yere düştüm emme güle güle. şordan yokardan
aşşağı inyim, gezyim dedim. uyanığım gezyim dedim. in in in yirmi iki
merdivan indim. yirmi iki merdivan daha indim. alla alla gırvan gırvan gırvan
gırvan şeyle bir genç geldi. amce sen nerelisin dedi. hataylıyım dedim. neme
geliksin bura dedi. yokarda dap cular var dedim. onnarın yanına geliğim
- 75 dedim. sen dedi üç kere oldu dolaşyon burda dedi. yabancı olduğunu bildim
dedi. gapıyı açdı. şunnara bas dedi. yokarı çık dedi. bi daha bura da gelme dedi.
alla olla zata şey bey

- **Yürüyen merdivenlere binmişsin.**
- ey eylemiş. orası halg bangasıdı (...)
- **Kaç yaşındasın amca?**
- yètmiş sekiz
- **Teyze kaç yaşında?**
- 80 — atmış ikimi, altmış beşmi. bu ara işde. on beş sene. benim eski
‘ailemin. oğlunun torunu hoca oluğ. heseb et 'hele. ednen kenen
- **Bağkurun var mı?**
- Ali Yurtman — yōğ. şimdi nerde görev yapacak bu.
- **Edirne’de**
- maşallah. uzak yer yō. iskenderünde oturuyom dedin.
- Ali Yurtman — **Ben İskendurundayım da o Edirne’de.**
- **Artık gidelim. Allah’a ısmarladık.**
- Ayşe Sabancı — güle güle allah kısmetini bol etsin

Konuşan: Hatice Aksoy, Ali Aksoy

Yaşı: 58, 63

Derleme Yeri: Gözlüce Köyü

Konu: Yöreye Özgü Yiyeceklerin Tarifi

Derleme Tarihi: 22.04.2010

-33-

- Ali Aksoy — şimdi orası bitaneden ora akmıyo bura yoğarı çıkmıyo suy. ne
‘anerciye çıkıyo ne (...) çıkıyo suyuda burdan alyo
- **Buralara çıkıyor mu?**
- Ali Aksoy — buralıa çıkıyo. burdan havıza akıyo. burdan havıza geliyo.
- burdan da şeye alığım kenni. bura çıkmıyo. bak sen ora çıkıyo da bura çık.mıyo
- 5 onu ordan iptal edek. kızlar müsefir gelyo
- hoş geldiniz

- Ali Aksoy — geç içeri hanımdan konuş
— konuşuruk. gessin gessin konuşuruk yoħo ne var ya. 'yōķ yōķ
Ali Aksoy — bura geldiler konuştuşdular
— **Kim geldi?**
- 10 Ali Aksoy — eppeyi oldu oħa
— tütün düzdüşdü báħe. bi resmimi çekti o. 'yoho burda tütün düzyoduķ, dibini.
- Ali Aksoy — üç sene filan oldu oħa
— **Kadın mıydı?**
— yōķ erkekti. 'ey buraların iresmini çekti. civcivleri çekti bizim.
- 15 şindi tütünü mü naķledicim
— **Evet**
— tütün (...) şetilini yerini kazıcın. meskebe yapıcın. ondan keri biderini saçıcın. onu işde böyüdücün. gidik tarlayı sürücün. küşküşle ekicin. ineklerle hatlācın tütünü. bu moturnan süryolar. ineknen isteyen ineknen sürer. moturnan süren moturnan sürer. sōħa ıcık böyüdüğünce çapasını, otunu
- 20 temizlēcin gözel. ondan keri siftah dıblēcin. ondan keri ikinci fahlesini. ondan keri üçüncü fahlesini. ondan keri dōřdüncüyü son ucunda bitiricin. kıparık atıcın. işde bu tütüncülük. sōħa önü vurucun. düzücün. kırıcın, asıcın. zor işi. yumuşatıcın balya yapıcın. 'ne bilim işte. götürük devlete satıcın.
- **Devlet alıyor mu?**
— yani eskiden devlet alıyodu. şindide özel sektör alıyo. başķaları alıyo. özel sektör alıyo. en kötü dövlet giden sene dövlete verdik. son devlet
- 25 kıpattı giden sene. bu senede millet kimi özel sektöre verdi. kimi araba sattı. kimi götürüyo satıyo malını para yapıyo. baya ekyo bizim köy baya (...) kimi başlayık ekyo. millet baya ekyo. e nediyo. başķa bişe 'yōķ ki yavrım burda. dağın başında nişleci. toplu bir paradı o. devlete eskiden o ya bi ton çıkarıyoduķ. beş şüz çıkıyodu. iki ton çıkarıyoduķ. toplu bi paradı. toplu
- 30 oluyodu.
— **Şimdi ne kadar çıkartıyorsunuz?**

— ē biz ekenner çıkarıyo. biz iki sene oldu az ektik. bu sene temiz gene var beş altı yüz kilo. tarlaların hepsinde buğda ektik tütüncülük öldü deyî. tekrerden millet tütüncülük geri başladı. biz de bin pişman olduk emme ne çere. bi daha biz de ekicik yõmyenen

— **Seneye mi?**

35 — seneye ekicik ya. ekicik ya. birini buğda birini tütün. on dönüm biri on dönüm biri. birini buğda birini tütün ekyoduk her sene. tütüncülük öldü deyin ikisini de buğda ektik. buğda da satılmıyo, saman dasatılmıyo. ucuz olan yõk. herkeş buğda ekik herkeş. daha olduğı gimi kızım buranın samanı. bak bunun altı deppo. o odanın altı hiç ellemeyik daha. bir samannığı
40 yidiriyoğ iki inēmiz var. iki danamız var. sözüm oña bir merkebimiz. ben diyom birini satardık. para yapmadı. kışın satarık para yapar. bu sene ‘ayni ikisinide gine buğda ekigik. onu nedıcık diyom ben. kurban olduğum allah bu yimeyede yeter. gözēl harallara basım. altınada laylon açığım. bişe olmaz. ne buğda para yaptı. inan bir buçuğ milyar para verdik sürdürmesine,
45 döğdürmesine. em‘ēmiz hāriç. satamadık. kimini geri ektik, kimini

— **Har oluyor mu?**

— har bu tarafta. har eyyi canım. harı elden alıyo. onunda emeğı zor. katlanıcın. nedıcın. şindi gündüz deşir oñu, akşam geti kaynat. sebehten sat. para defne yağı

— **Onun yağını nasıl çıkartıyorsunuz?**

— şindi gündüz bunu topluyok. akşamda oldu mu getiriyok, kazana koyok.
50 ‘yağyok altını, ‘kaynıyo. bişj. bi pilavı nası bişirin. bulğuru, piriç bişıyo. suyunu çekyo. onu şeyden döğüyok. zopeyle. tekrar suı koyon oña. tekrar kaynadıyon. yüzüne çıkıveryo. alıyon, kutuya koyon. alıyon koyon kutulara işte. götür para. zor işde. daldı zeyd yle deyî. topluyon onu. götürük sıktırıverik geliyon

— **Zeytin ekiyor musunuz?**

— ekiğik canım. on dönüm ekiğik. desteklemede aldık baya. bu
55 sene verim verī

— **Devlet zeytine destekleme veriyor, değil mi?**

— verdik. bi sene veryo. bir sene ilk ektiğin sene veridi. iki milyar yüz aldık. yüz mü aldık, on mu aldık, beyle bişe aldık. on dönüme bir kere verdi. 'yōk allaha şükür oldu gine. sizin tarafta oldu gine. ekinnere tütünnere bir 'neşe. çiftçilik beyle yavrım işte. başka neyini añnatıyım. 'ayni bir çocuğu
60 bir bebeyi nası beslersin, şetillik de eyle besliyoñ. tarlaya 'ekiyon. üç kere sürüyoñ. hatlıyoñ.

— **Neden üç kere sürüyorsunuz?**

— üç kere sürücün. o her şeyde olmaz ki. bir kere motura veriyo. bir ker tekrar sürüyon. tütünü tekrar bi kerede hatlaya hatlaya ekiyon. hat çekiyon. emme moturla emme inekle. bunu ne kâder sürersen o kâder güzel
65 olur. gürbesini atıyon. ilk sürette gürbesini atıyon. zor zor 'zor. bunu sabeh ezeni allahu ekber dedimi tarlada olucun. gözünü üveleyi üveleyi

— **Sıcakta kırılmıyormuş, değil mi?**

— sıcakda kırılmaz. süner. başın ağrır. serinlikte de düzerik. namazını kılıcın gidicin (...)

— **Bir günde ne kadar kırılıyorsunuz?**

— iki kişi giderse biri kırañ. dört kişi giderse ikiyi kırañ. üçü kırañ.
70 kendi şeyine göre. iri olursa üç dört yük kırañ. ufağ olursa iki yük, üç yük

— **Tütün işi çok zor.**

— zor yavrım zor. nēden? kılığımıza bākele. hōsün bilir işde. bu bizim aķrebe. vedat bizim köylü. bizim kızımızın oğlu. anam öz möz 'ammisi kızı. gelin de 'ammisi kızı. āciz kalık fuķare ondan. işede gücü yetmiyo şindi (...)
75 şindi biz dōrd yüz kilo filan çıkarıgık. beş milyar alyok. eyy çok yararlı sabın. yapyom kullancēm kâder. kızlar var, gelin, kızlarım var. ayırıyom

— **Kaç çocuğun var teyze?**

— benim sekiz tene kızım var yavrım. oğlum yōk. iki tenesini okuttum. geriside ortayı okuyuk. derdim çok benim anam babam ilķoķul 'vele

okutmayık. ben emme hepsini okuttum. köy yerinde çalıştım. tütün ektilim. bunu topladım. buğda ektilim. inek besledim. geçi besledim. bu halimnan okuttum

— **Köyde okul var mı?**

80 — var burda. ya çoktan beri var

— **Bir ara herkesi yatılı okula göndermişler.**

— bu aşağıda bir çütlük var. o zaman onnar gidiyo yatılı okula. bizim orda okul çoktan var. belki kaç senedir ortıya yedi depêye gitti benim kız. liseyi antakya'da okudu. biri iskenderünde okudu. bir ebe bacım var. onun yanında. üvey anamın teyzesinin yanında okudu. biri de ablası kız var

85 antekede. orda okudu. şimdi onu işde evlendirdim. onun kocası öldü. sen saol kâzada öldü. tırafiş kâzasında. o da orda çalışıyo. işte işe geçirdik. o öteki okuyan daonun çocuklarına bakıyo. 'ey beş sene oldu. otuz yaşındadı. daha gencecik. iki çocuk. kızım otuz yaşındadı. kendi otuz üç yaşındadı. teyze çocuklar ıdı. nidek yavırım kader. bişe diyemek. yârin gelici işde o. yirmi üç

90 nisan 'ya (...) özleyiğim seni diyo. telefon etti biyağdan. geliyom diyo. 'ey onnarnan teselli oluyom işde. nēdyim. çok acıklı. bitirdi beni. şu gözüm görmez oluğ. dizlerimde yürümez oluğ. iresmi içerde. sen bi bakısan. gelen diyo, nası dayanıyon buña diyo. 'e nēdyim. ölünmen ölünmüyo. gel gösteryim señe. gel 'hele. ağ yavırım ağ işte burda. şu da kenni

— **Kızında küçükmüş.**

95 — 'yök küççük deyî. şey z'âyif benim gimi minyon tipli

— **Kaç yaşında evlendi?**

— liseyi filan bitirikti. kaç yaşındadı acep. yirmi bir mi yirmi iki yaşındadı. şimdi giden sene gelin ettim birini. bir çocuğu oluğ. yirmi dörd yaşında. hep beyle gelin ederim ben. biri ondokuz yaşında. bi dene gelin ettim on yeddi yaşında. en ilkinî tez aldılar. durdurmadılar. on yedi yaşında gelin ettim onu. 'ey (...) o işde şeygil yaşında gelin dâmad başka konuşucum mu buğday filan?

— **Anlat teyze**

— e kolay moturnan sürdürücüsən. saçarsın biderini. motur sürer çıkar. çütle sürücüsən az az günde günde saçarsın biderini. çütlen sürersin.

— **Öyle sürmek daha zor, değil mi?**

— zor ya. ondan da tarla gözel sürülür. motur şurayı süryosa şorayı
105 bol kıoyo. bizim yerimiz taşlık biraz 'ya şurayı süryo şorayı bol kıoyo. bol kıalan yerleri kıazan. kıazar, kıazmayan dakıazmaz nedicin. gücümüz yetmez oluk. biz ikisinide motura 'veriverdik. on dönüm biri on dönümde biri. yirmi dönüm. hep buğda ekiğik şindi.

— **Buğday para etmiyor ama değil mi?**

— hiç etmiyo yavrim. satılmıyo. kilosunu beş şüz lira veryolar.
110 e şindi herkeş buğda ekti. herkeşinki çok. kim alıcı? e gene toplayannara kıayrine veriyon birer çuval. bu yurtlara topluyolar. çocuklara yetimlere topluyolar. onnara veriyon. oğluna kıızına veriyon işte. eyle işde bu. bu iki tarlanın buğday on iki sa' at çekti motur çekmesi. kırk beş sa' ati altı yüz milyon. şeyi çekti. çekirtmesine bunu motura veriyon. yeddi yüz elli milyonda
115 sürdürmesine verdik dayımızoğluna. yayladağında memet aksoya. ne kıader oluyo? altı yüz elli yeddi yüz elli

— **Bin dört yüz lira.**

— beş şüz de gurbetine veriyon. ya bunu hep biçmesi de. elimiznen biçtik on gün, yirmi gün, yirmi beş gün. tarlanın utkıunda kıoca biçti. ben biçemiyom. başım ağrıyı veriyö.

— **Neyle biçiyorsunuz?**

120 — oraķna biçiyon. boğuyon. iki üç kışı biçiyö, biri boğuyo. işde bunca emek ediyöñ. hiç bi ğuruş satamadık bundan. bol bol yiyök işde. şindi kıalan tütün ek'sek beş liradan alyö. beş altıda tütün edyodu bir geçim sağlıyodun. işde bunnan kıız gelin edicin. allah kıayirlisini vere. ortalık ğürlüyo

— **Yağmur yağacak.**

— yağmır yağsında toludan korkuyom. geçen sene üzümner
125 beyledi asmalar. 'bir tolu oldu. bir çıtıf üzüm yiyemedik. ya hepsini döktü.
şindi salkımlar bell oluk damda. işde ondan korkuyom

— **Üzüm olmayınca ekşide yapamadınız.**

— ne eşkimi oluyo. ne bi çıtıf yiyibiliyoñ. ekşiyi de aldık başka
yerden. 'nedek? allah tan gelene ne diyek yavrım. nar eşkisi aldım bi kere şeyle
oldu. tanıdıktı getidi bize. ben de kenne defne yağı verdim. sabın yapıcım dedi.
130 o getidi bi kola şişesi. sōña bigün şey getidi. yayladağında bi tanıdık var. ondan
aldı getidi iki kilo. yetti nolucu. malımızdan yapamadık ey. eşkiyi yine alıyoñ.
'ya bu gelenin gidenin? bir çıtıf üzüm lāzım olyo, gidiyon bezgeden ordan
buradan alık gelyon. bir ay yiyon emme onu dıkıl çık bir misefirin gelyo iki
salkımlar kesiverik geliyoñ. yanına bir adamın geliyo. iki salkımlar kesiveryon.
135 çocuklara gönderiyoñ. dama çıkıp yediğini yiyon. yemediğini seriyoñ.
yiyemedik işde bu sene. allah. ya 'kaysiler 'armutla 'erikle. bi tene kalmadı. ya
'ceviz. damın ardında bir cevizim var. beyle üçüştü. şindi gine eyle. nohut gimi
olukdu. hiç ağaçlarda yaprak komadı. (...) düşdü geçen sene aynı bu zaman.
aynı nohut kimi çöküverdi bu ceviz ağacının köküne. ne başında yaprak kalık,
140 ne başında ceviz kalık. 'ey bu damın üzümünü iki üç nakıl çamaşır nakılınan
üzüm salkımlarını döktüm. bu tiyekler noldu beyle. ağaçnan döğersin de dal şey
kütüğü kaldı. allah hakkımızda hāyirlisini vere ya rabbi. allah hakkımızda
hāyirlisi. allah bilir. allah rızgımızdan çıkarmıya. köylerde geçim bu yavr m.
işde bir inek iki inek beslersin. sağar satar yersin.

— **Hayvancılık yapıyor musunuz?**

145 — iki ineğimiz var. çoğ olan şey veri. südçü geli. az olan evine
çālar. benim şindi ineğin biri doğurdu işde. kışın şey ayında ocağ ayında
doğurdu. bir ay filan almadım. biri de işde şindi yirmi gün filan soğna
doğurucu biri. ondan keride onu yerik. işde sağar sıkır. ben veremem sütçüye.
kızlara gönderim. o yetimlere gönderim. bir çālarım. evel çökelek iderim.

150 peynirini yaparım. yoğurt yirik. gelenimiz gidenimiz oluyo. birinin yanında bi
satıl oña götürük. ben satmam. satıyo herkiş. kardaşlarım gelir iskendinden .
onnara çālarım bi ayçiçek. gidince götürüm.

— **Peynir nasıl yapılır?**

— peyniri südü sağarsın. süzersin gözel tencereye (...) ondan ker
ıciķ soğuyuksa az ılıdırsın ataşta. emme tūpde emme ataşta. mayasını atar
155 karıştıriñ. örtersin. bakarsın tutuksa torbaya kıorsun. suyu akar. onun şeyi
peynir olur. doğrarsın. duzlarsın. kıorsun ğabına. eyle kıocusan eyle kıorsun.
eyle ğomacısan, canın sıkımanı istiyō. kıaynadırsın sıcak su. doğrarsın. oñu
dōkersin içine. sıkıarsın. beyle ğıcıır ğıcıır ğıcıır eder. çok gözel olur

— **El emeği.**

— ey. el emeđi. göz nūru. canın eyle istiyise eyle edersin eyle

— **Peki önceden mayanın olmadığı zamanlarda nasıl yapılıyordu?**

160 — maya yoğukan şeyle yapallardı. o daha gözel. şindi davarları
kesiyon dēymi? kıurbannarda kıasap yapıyon. onun içinde salkıanağı var. ğarnının
yanında. dayazam ır ğımatlık ğaynanam olan, hem teyzem hem ğaynanam.
bizim adamın anası dōkerdi temizlerdi. onun içini duz doldurudu. duz
dolduru, akardı. beyle otumadığın bir odaya kıala kıala kıala kıurur orada (...)
165 kimi olurdu. onu işde peynir zamanı getiri, doğrar, ıslar, suya soğuk suya
ıslarsın oñu. akşamdan yāķer, ıslar, doğradığınca yāķer. bir iki kere süzer.
tekrrer duru suy kıor. ıslar oñu sabaķe kıadar. nolur o. sāp sarı. şu limon var ya
suyu onun gibi çıķan ondan bi çımķa gezdırsın. kıoca bi kıupeli. süde örtersin.
'kerpiķ kimi tutardı. hem onun keremesinide yi'yebilirdin. bu zıhir. şindi onun
170 peyniri hiç doķunmazdı insana.

— **Teleme yapar mısınız?**

— yaparıķ ya. tumnan incirlerin çok gözel olur. geçi südünnen

— **Nasıl oluyor peki?**

— şindi incirler oluyo ya. tumu oluyo ya. bir incir olmadan tumu oluyo. südü sıkarsın geçiden. geçiyi süzersin. kıl mıl düşmeyik düşük deyin. hemen sıcak sıcak. o an onda sütleme var tumu. burasını atarsın, karıştırısın.
175 'şâk edene oturu. bi gözel dadlı olur

— **Kaç tane tum atıyorsunuz?**

— bir dasa iki tene üç tene. çok deyi. tuttuğunca onu çıkarı atarsın. üstünede şeker

— **Hemen nasıl tutuyor?**

— ē kurban oluyum kenne yarabbi. o bir habbe sütlemenden onu şeyle kırdığınca onun sütlemesi var. 'ey tumun içinde. şâk edene. onu eline
180 değir şeyle yakıyo da. hem de mum gimî de yapışıyo. kabardır. 'hele de alışmayana. gene bizler biliyik. biz her gün başındayık. ginede incir topla. elin ayağın kabarı bir sene tütün düz, elin ayağın kabarmaz. bir gün incir topla, uyuz olursun. kaşınırsın. bişe etmez tütün. elin 'âkir olyo. yıkıyon. ye 'hele ye. şindi yaptılar daha tandırda. bunda nasibiniz var. yi yi kızım yi. işde beyle
185 çiğçilik yavrim. dağlar 'nolucu domatis eken. işde beyle salça yaparsın.

— **Salçayı nasıl yapıyorsunuz?**

— domatisi ekiyoğ. tarlaya ekincede bi damla su koyoğ. ondan keri sulama yōğ. 'ey gidiyon. onu kızyon ıcığ. ondan keri çiçē olduğunca tohum tutar tutmaz küküt atarsan at. daha güzel oluyo. küt müt işlemyo. küküt zehir küt düşmüyo o zaman. şimdi şu tütünlere zenk deyin zehir atyon ya. eğer oña
190 atıver. hiç domatis kırtlu olmuyo. yaklaşmıyo. hiç yaklaşmıyo. ondan keri olū. tohum olur. kızeri gider. toplar gelisın. gözēl'ce oñu temizlersin. çürüğünü mürüğünü seçersin. yıkarsın gözēl temiz suyda. koca kazannara kıorum ben. altını yaşıarım. birazda Duz 'ezerik. ezince eleknende süzersin

— **Elle mi eziyorsunuz yoksa çizmeyle mi?**

— yōğ herkiş eyle edyo. ben edmem eyle. mādē almaz. benim
195 midem çok kötü yavrim. hepisi ayağınnan depeler. ben yiyemem onu derim. burda ocağım var. 'aha şorda ğapının yanda. burda ezerik. gözēl duzlarım.

yâketirim. şura suyumuz. 'aha ocağ kuruğum. gözəl bir nağılım var. gözəl ezerik. tertemiz eleknen de süzer, korum oña. bişirim ben. herkeş ayağınan depeler. aman ben yiyemem onu yavrım. ayaknan kolay emme ya 'mide. işde
 200 benim gelin ettiğim kızlar ana diyolar biz başkasının salçasını yiyemek.
 hepine ayar yaparım. ayaknan depeliyolar doğru. e ben öldükten keri nedciniz diyom. gelir kaynadırık diyolar. on iki ayçiçek kaydattım bu sene. hiç satmadık. 'ey hayırma verim. bacılarıma. şunnara yem at. geçti bak bak.
 cücükler ta nere çıkık. hadi çayını iç.

— **Biber salçasını nasıl yaparsınız?**
 205 — biber salçasını. getirisin, biberi dilerim, dama sererim
 — **Yıkıyor musunuz?**
 — ey ben yıkarım. nağılı çıkarım dama. dinemeyi çalıştırım.
 buradan dama akıyo. gözəl'ce yâkerim oñu. doldurum kulağılılara. suyunu süzerim. başlarım kala dilmiye. sererim dama. ondan keri bir gün soğuştuğunca mekişeyi çıkarım. ona birimiz korus. kızlarıda çıkarım. birimiz çekerik. bi kere
 210 çekerim. bir gün daha gurur. tekrar ikincisini çekerim. iki ağız çekilyo 'ya. ondan keri duzla yuğur, bas kanevizlere. bişi olmaz. bişe olmaz. duzunu bol atımı bişe olmaz.

— **Tuzlu yoğurdu nasıl yapıyorsunuz?**
 — tuzlu yoğurdu südü ğaynadırsın. geçi südünü ğaynadırsın.
 uyudursun. sabahlē ğaynadır, uyudurum. beyle aşamdan keri bi'şirrim. ya orda
 215 ya. ğurt ocağında. eşki olmaz hiç. yağ gimi olur. eğer sabeh bişirisen eşki olur. ben akşamdan bişirim. herkiş sabahleyin bişiri. sabahleyin uyuducun, akşam bişiricin. ben eyle ederim. herkeş sabah çalıyo, geri sabeh bişiriyoy. şorbaya ğayvaltılıkda eşki olur. midemi sıyrır. yiyemem ben. benim duzlu yoğurdumu yiyen yağ gimi tereyağ gimi olur. 'bēmbeyaz çok gözəl olur. 'hele de yeni
 220 bişirdi 'mi. o işde yetimler gelik. yoğurdu bişiriyok. nene ğırmizisini yap, ğırmizisini diyo. salça ğırmizi oluyo ya. onu çok seviyo. nene ğırmizisini yap. onu yalamayı çok seviyo. yağ gimi olur. yi 'hele yi

— **Yedim teyze. Sağ ol. Allah razı olsun.**

- ben ğarılığımnan bayaktan biteneyi ğıvırdım beş dakķada. yiyin, yiyin. ben onu beş dakķade yerim
- 225 — **Bayramlarda ne yaparsınız?**
- ta‘ek
- **Nasıl yaparsınız?**
- hamırı yuğurursun
- **Hamurun içine ne koyarsın?**
- hamırın içine ne ķoyarık biliyon mu? ğalaķa otu derik biz. onu çarşıdan alırık alınız. ķatık tuvasında dōğerik gōzel. ğavanda elerim elekten. atarsın onu hamırına. ona gōre duz ğorsun. maya ğorsun. yuğurusun.siz
- 230 yayladağlı deyimisiniz?
- **Yayladağlıyız.**
- yayladağında da çok yapıyolar
- **Neyi?**
- bu ince ta‘āği iřde gūuk bayramda, zeytinyağından olur. kūncū atarsın. susam atarsın içine. ķara ōrek atarsın. ğıramfil dōğer ğorsun. tarçın baharat dōğersin. o zeytinin içine atarsın. daha gūzel olur. yağlar,
- 235 yağlar būkersin. fırınnarda řu sobalarda. fırınnı sobalarda bişirin tavalarda. beř altı ķadın. bir kiři. misal bir kiři yağlarsın. bir kişide bişiri odunna yanan ocaķda. Çok gōzel olur. bir soluķda bişirisin. iki kere oldu edyom ben bayramdan keri bu şış. ana diyo bu. o bir kere (...) odunda var. ğara odundan ğırıverek. unumuzda var. zeytimizde var. edekde yiyek ana diyo. Çok gōzel
- 240 oluķdu diyo. eline sağlık diyo. anam doyamadım diyo. 'hele aynan. bōyuk bayramda da zata ķurban kesiyon. bōyuk bayramda da ğurban keserik
- **Bazı kōylerde bayramın ilk gūnū kōyde topluca ař yapıyorlarmıř. Bu kōyde de yapılır mı?**
- yōķ birlik olmaz. řindi her sene herkeř keser. eveli ař yapıyolar. řindi yapmaz oluķlar. ya kebab yaparsın. ya ğavurma yaparsın. ik ū kiři çağırın. ğuran oğudursun. ik ū kiřiye gerek yōķ. zaten bayram oldu mu

- 245 bizimde ğardaşlarım geliyo. kızlar geliyo. dāmadlar geliyo. torunnar geliyo.
ev almaz oluyo. kavuruveriyok bir tencere. diyom pilav yapın yavrım diyom.
yōk diyo kızlar. ana beyle yīcik diyo. siz bilirsiniz, canınız nası severseniz eyle
yapın diyom. pilav istiyosanız pilav yapın. eskiden hep pilav yapardık.
ğayınbabam eyle derdi. bi kere ğavırma yaptık. ölmeyikti. sen saol. 'yoho
- 250 pilav yapın pilav. pilav. bununan ğarın doymaz dedi. 'e 'bire 'ammi istemiyo
emme. herkeş bunu istiyo. kaçtım ğocaya tekrar bi güççük tencerede pilav
yaptım. işte yaptım sana, ye dedim. acılık varmış eskiden acılık. şindiki gimi
bolluk nerde. o zamanda insannar sağlammış yavrım. kabağı zamanında
yellermiş. domatisi zamanında, biberi zamanında. hep şindi yediğimiz zehir. şu
- 255 yeni yetmelerde, hiç kimsede bir hayat var mı? herkiş çapıt gimi. eskinin adamı
daş gimimiş. daş gimidi. benim bir ğayınbabam vardı. yetmiş beş seksen
yaşındadı. çivi gimi, demir gimi sağlıklı işte. ya işte o her şeyi zamanında
yimiş. e şindi yazı kışı yōk. teze kabağ ğavırık yiyok. tadı duzu var mı? eskiden
biz ekerdik olurdu da kabağ yerdik. patlıcan eylesine. e şindi yazı ğışı bellisiz.

260 hormon zehir

— **Şimdi tohumlarda bozuk?**

— yōk biz tohumumuzu elimiznen alırık. kendi şeyim. şindi salça
ğaynadınca ben gözel irilerini gözelleri seçerim. keserim. sıkarım şeye. şu
yimek süzeğın suyu altına gider. çekirdek üstünde kalır. işde tohumunu ondan
tutarım. işde herkiş eyle eder köyde. bizim hiç ona biz bişe atmak. çok gözel
265 olur. nezzetli. ben yiyemem hiç domatisi. satın domatisi ağzıma koyamam (...)
kesinlikle ben yiyemem. yimeklere kolları ben görmeden yirim. domatis
yiyemem ben hiç. malımızdan oldu mu onu kavırık, yirik. yisedin kızım ya

— **Yedim de içtim de teyze sağ ol. Allah bereket versin.**

— afyetler ossun. yimediniz katıklı ekmek

Ali Aksoy

— oldu mu? aldın mı bunun ifadesini? bunun çenesi uzun.

— **Konuştuk. Sağ olun. Allah'a ısmarladık.**

270 — hoş geldiniz. safalar geldiniz. haydi güle güle. ayaklarınıza sağlık. selem söyle annene. tanımıyok emme

— **Tamam söylerim.**

Konuşan: Ahmet Öztürk

Yaşı: 76

Derleme Yeri: Gürışık Köyü

Konu: Karışık Anıları

Derleme Tarihi: 29.01.2010

- 34 -

— daha yeni başlıyok emme. biz de yeni başlıyok. biz de daha başlıyok cep telefonu

— **Askerliğini nerde yaptın?**

— ben bin dokuz yüz otuz dört doğumluyum.

— **Kaç doğumlusun?**

— bin dokuz yüz otuz dört. şeyimiz belli deyî yalnız kızım. size

5 olarak konuşuyom. şimdi otuz sekizden evelki şeyler türkler burîya gelmediğinden firansız himayası altındamış hatay. o zaman şey, ayı günü yoktu doğmun. sadece yılı var

— **Fransızlar dönemini hatırlıyor musun?**

— geri gidişleri kıt çok hayal kimi hatırıma gelir. dört yaşındamışım ben herhalda. arabalar, askeri arabaların beyle konvay halinde
10 gittiği hatırıma gelir. yaşadık elli dörtte, bin dokuz yüz elli dörtte askere gitdim. istanbul hadımköyünde askerlik yaptım.

— **Hadımköy Edirne'ye yakın.**

— evet lüleburgaza kâderde gitdim. lüleburgaza kâderde şöför kursunda gitdik. askerlikte şöför olduk. şöfürlükte kaza yaptım. kazada on ay ceze evi hapis yattım.

— **Nerde hapis yattın?**

15 — şey çatalcada hadımköyünde askeri ceze evinde. dört buçuk, on ayı, beş buçuk ayı bir şeyde askeryede; tekrar beş buçuknan, dört buçuk, beş buçuk, on ayda diğer beş buçuğunda çatalca kazası vardı. öbür taraftan çatalcada yaptım. ordan terhis olduk. terhis olduktan sōna bir sene askerliğim vardı kızım. o zaman kaza yaptığım gün bir sene askerliğim vardı. iki sene 20 yapıyoduk. bir senesi tamamlanık. yirmi, yirmi yeddi ekim bin dokuz yüz elli beşde ceze evine girdim. aynı gün aynı bir sene sōna yirmi üç ausdos bin dokuz yüz altmış altıda ceze evinden çıktım. tekrar bi sene askerliğime devam ettim. işte yirmi yeddi aylıknan idaratan bir ay izine geldim. hataya geldim ve dönüşümde o zaman herhalde mısırnan annaşmamı ne bişe vardı. mısırdı ben 25 beyle tarihçilere soruyom mısırdı. o zaman diyolar galata köprüden gemiye binerken bir ğaste aldım. ya yirmi dört geçmiş gün ya. kırk sekkiz saati yazan bir ğastenın başlık şeyi var. ya sulh ya silah diyo. beyle yazıyo başlık şeyinde. buriya ulaştım. buradan on gün içinde tekrar buriya yazı geldi. derhal (...) dönmesi diye gelişim gidişim on beş gün sürdü. istanbuldan buriya izine 30 gelişim. ondan sōnada devamını devam ettik. elli yeddinin, elli yeddinin yirmi üç hazıranda terhis oldum. elli yeddinin. elli dōrtte askere gitdim. elli yeddinin yirmi üç hazıranda terhis oldum. buriya bindiğimiz yerimize geldik. köyümüze geldik. üç dōrd ay sōnada darısı görmiyennere düğünümüz oldu. elli yeddinin on birinci ayında düğünümüz oldu. ođan bu tarafada işta yarı 35 aç yarı tok. işte çalışarak şūda būda yaşayık geliyoğ. bin dokuz yüz atmış sekkizde işçi olarak te'kele girdim. yayladağında tek el ambar depposuna odada yīmi bir sene çalıştım. ordan emekli oldum. şimdi emekliyim. altı yüz elli lira emekli aylığım var.

— **Çocukların var mı?**

— he çocuklardan da mı bahsedek. emme şeylerini çok eyi

40 bilemem. doum tārīhlerini

— **Olsun bir şey olmaz.**

— en büyük oğlum atmış ikide de atmış üçde şeye girdi .doğum tarihi atmış üçde onu büyüttük. orta okulu okudu. şeyide dışardan verdi. sağ sol vardı o zaman. oğudamadım. imam hatibede getmedi. iki senede kuran kursunu okudu. bunar uzun. lāzım mı olur sañe

— **Yok amca. Sağ sol davasını yaşadınız mı?**

45

— yaşadık ya

— **O zamanlar neler oldu?**

— o zaman ya çok perişandı çocuklar. can güvenli, burada

yayladağı kimi küçük bir yerde iki tene ceneze oldu sağ solda. bundan korkumdan okudamadım. liseye imam hatibe başlattırıyım dedim. onuda işte bir sene daha b rası, imam hatibi daha bi sene sōna başlıyodu. kuran arapçayda

50

istanbuldan getittirdim. onuda çalıştırdı.emme çalışmadı. devam etmedi.

soğnada malıyada mamur olarak, hizmetli olarak işe girdi. işte ondan bu tarafada devam edip gidiyo. ikinci oğlum bin dokuz yüz atmış sekkiz doğumlu. atmış sekkiz doğumlu işte. ilkökulu orta okulu burda okudu. liseyi adana yatılı imam hatibinde bitirdi. ordan marmara ünüversitesi ılahiyat fakültesini

55

kazandı. istanbul onu bitirdikten sōna uşak eşme kazasında imam hatip

öğretmeni olarak, din dersi öğretmeni olarak orıya göreve başladı. ordan adıyamana getdi. adıyamanda dört sene kaldı. ordan tekrar hataya geldi.

şimdide hatayın gāzipaşa ilkökulunda müdür. he üçüncü oğlum. he kızım vardı. kızım ilkökulu bitirik. üçüncü oğlum 'bu. ilkökulu okudu. ondan sōna okumadı.

60

işte burda yanımızda çalışıyo. dördüncü oğlan gine yetmiş, yetmiş altı doğumlu zannedersem. o da şeyi bitirdi. imam hatibi bitirdikten sōña ağıri ikinci dönem mi diyolar oña

— **İkinci öğretim**

— ikinci öğretime ağırida tutturdu. bir sene kaldı. ikinci sene yatal geçiş yaptı hataya. hatayda bitirdi. şimdi şeyin altınözünün büyükburç köyünde

65

sınıf öğretmeni. ikide kızım var. bunnarı ilkökuldan sōna okutmayığım. onnar da evliler. bu oğlannarın üçüde evliler. çocukları var. şimdi büyük oğlanın oğlu adanada şeyi bitiryo bu sene, nasib olursa, örgetmen okulunu. ötekilerde hep

— **Oğlanların hepsini okutmuşsunda kızları neden okutmadın?**

— okudamadık. doğru söylüyon. haklı yōk. birisi okumadı.
okuycudu küçük kızım. okuycu şeyden taktir getirdi hatle. birinci dönemde
70 taktir getidi. yayladağı imam hatibinden. işte ordada geri şey ettik. olmadı. ne
bilim beyle oldu. başka sor kızım. hayvancılık yapıyok işte. daha eskiden.
başka sorular ne üzere

— **Tütüncülük nasıl gidiyor?**

— tütün şimdi fazla kalmadı. eskiden tütün ekme vardı. artık tütün
75 zaman zaman tütünde oldu. şimdi var emme çok az. yani âsas devlet alımı
kalmadı.

— **Artık tüccar mı alıyor?**

— tüccar alıyo evet. yani devletnen bağlı değil

— **Fransızlar ilk geldikleri zamanlar çok eziyet etmişler.**

Yayladağı'nı yakmışlar doğru mu?

— yle deller 'amma kesin olarakta sağlam bi bilгим yōk.

allah allah burıya alıyo mu şimdi sesimi b yle? maşallah.

— **Düğünün nasıl oldu?**

— düğünümüz burda. komşudan yakından nişanlandık. davullu
80 oldu. o zaman şimdiki gibi deyidi. davıllı düğün yaptık filan böyle oldu.

— **Sen askere gittiğinde nişanlı mıydın?**

— yōk gelir gelmez. 'ey kardaşım askere gidecekti filan. tamam elli
altıda on birinci ayı mıdı. on birinci ayında izine geldidim. bir ay be bunnarnan
b rabar döndük emme burıya harp ettiydik. allah allah 'ey evet tam yeri
onun. başka kızım. başka nelerden istiyon. ne biliyim ben. edirnedemisiñ

— **Evet**

85 — maşallah ney okulu

— **Türk dili ve edebiyatı**

— allah allah eski zaman firansız zamanından eses şeyler istiyolar.
daha eski beyle deyil mi

— **Buraya da sabah kar yağdı mı?**

— yağdı ya. bu tarla bembeyaz kar olmuştu.

— **Yayladağı’nda hiç tutmadı.**

— yōk tuttu emme çok gecikmedi. hemen tam araziyi tüm

90 kaplayıktı maşalla

— **Başından geçen önemli bir olay var mı?**

— işte en önemli olaylar askerlikteki olaylar oldu. askerliğin içerisinde birde on ay ceze evi yatmak çok acı. çok çok acı hem

— **Ceza evinde bir şeyler oldu mu?**

— olur kavğada oldu. sıkıntıda oldu. ordan şey olmasa tekirdağı

şeyimizdi. sürgün yerimiz tekirdağı. orda bir şey herhangi bir askerler

95 çoğalınca şey olur. sürgün yapallā. sivil ceze evinde yatıyok. askeller

kalabalık olduğunna. orda biz tekirdağına bir dayı bulduk. orda açıkçası bir dayı bulduk. onun sayesinde gitmedim hamdolsun. sürgüne gitmedim.

sürgünde kızım orda idamlıklar varmış. otuz yıllıklar varmış. benimki altı üstü on ay. bir an kurtulmıya çalışıyom. orda her mahkûmün bir zulası olur. zula

100 demek silah. g̃zli zula demek g̃zlilik demek. bir kız ocağı o zaman tüp yōk.

kız ocağlar vardı, kız ocağı. bacağını keseller, ideller onu. bir kēbab şişi kimi şiş yapar. eline bir silah kavğa ettiği zaman. ben görmedim onu da görenler söylerdi. gelir durduğun yerde al şunu arkadaş. ben hayatımdan vazgeçiyom. ciğerime salla. ne sallıycın. sen bir an evvel kurtulmayı istiyon ordan kızım.

105 aman aman dersin bu sifer ben sañe saplaycım deyin başına debelleş olur.

bu tekirdağında bu korkularıda çektik. yani görmeden bu korkuları da yaşadık.

— **Sizin olduğunuz yerde hiç kavğa oldu mu?**

— yōk olmadı sayılır. yalnız şeyin battanıyasını adliyenin

battanıyasını bir asker bir sivil mahkûmlerden tozunu silkelemiyeye

çıkarıyolar. çıkarınca asker ordan kapı açık kapının dışarıda serbes bu kadar

110 yoktudu şeyler yani içerde sıkıntılar ordan kaçmıya çalışıyo. çatalcada öyle

bi şeydiki bizim belediyeenin olduğu yer, kimi altı ceze evi, üstü mähelliye

- máhellie, annıyoñ? bütün kaymakamlık şu bu, hepsi üzerinde. hemen arka taraftada sizin eski evlerin olduğu yer fundalık, orman. 'yemyeşillik bir orman. o kader yakın emme az bişe kaçsa kurtulucaktı. kaçmıya çalışıyo asker.
- 115 asker çalışınca nöbetçiye çağırıyo. o sivil çocuk içeri aldılar kenni. köstelik yaptılar. döğge döğge emme hepimiz haklıyık. hepimizin düzeni pozuluyo. biz yatıyoğ emme günde dört saat dışarda, avluda geziniyoğ. bu büyük nimet. he sabahleyin iki saat, öğleden sōna iki saat tenefüse çıkarık. orda hava alırık. o kadar güzel. tabi o mahkūm kaçarsa bizim hepimiz sıkıntıya düşeceyik. onun
- 120 uçun çok işkence yaptılar oñada. memnūn olduğ yani işkence yapıldığına filan. yalnız çok zor. allah düşürmesin hiç. yediri içiri, dōğmez sōğmez bişe yapmaz yavrim. erim erim böyle erirsın namısı başında olan, akli başında olan kiři. o zatan dünyasını bitirmiş. dünya serbes, her taraf serbes mahkūm olunca. beleş ekmek yiyom diyo. ıstırhathana diyo. orasında
- 125 ıstırhathana burası diyo. b yle yavrim. ne biliyim eskiden hayvanlarla çit sürerdik. eğri orağnan ekin biçerdik. düğen dellerdi. gem derik biz köy tãbiriyle diliyle gem. onun bir altına çakmak taşi derik, sert bir taş çıkarılır. ona, o tahta parçasına o çakılır. 'onnan bu hububatı eritir, saman halına getirirdik. onuda tekrar küreğē benzeyen yabalar olur. dilgen yaba deller. onlara onu savurarak,
- 130 el gücūnnen tenesini samanından ayırırik. ondan sōna götürün işte. tekrar o buğdayı yıkarsın. eğitmeklik olur. şeylik olur. bulğulluğ olur.

— **Şimdi hepsini makina yapıyor.**

- hepsini he şindi hepsini makine yapıyo. doğrudan doğru, doğrudan doğru çuvalın içersine giryo. o ne zorluklardı. o düğeni dōğmek. düğenin üzerinde uyğun gelir, uyursun. binmesi güzel emme otuduğunnan bir
- 135 uyku bastırır adama. çok zorluklardı o zaman. şimdiki çok kolaylık. sor kızım. doldurabildik mi

— **Eskiden köyde su yoktu değil mi?**

— yetmiş dördte ben bir kaynağtan getittirdim mehellemize. buraya sadece burıya suyu. iki kilometremi diyek, ne kadar yerden caralardan getirilerdi. desdi diyek. şimdi cara annamazlar

— **Carayı biliyorum.**

140 — biliyon mu? işte o desdilerden kadınlar suyu getirillerdi. ondan biraz kolaylaştırdık. sōna tekrar zaman oldu. köye su daha başka kaynaklardan su geldi. daha rahat oldu. evlere su oldu. işte seksendemi şey oldu. allah razı olsun gene sebep olanlardan seksen ihtilālından sonra köylere tuvalet yapma emiri geldi. söylemesi ayıp herkeziki hiçbir yerde. köylerde
145 tuvalet çok azdı. ormanlara çalıların arkasına eyle.

— **O zaman iyi olmuş.**

— çok eyyi oldu. allah razı olsun sebep olandan. hüseyin çay isminde bir mülkiye āmiri vardı burda. o dedi, herkes dedi, şey yapacak tuvalet. (...)

— **Köye su geldiği zaman Kadir Akın amca mı muhtardı?**

— he

— **Amca sende çok şey yapmışsın ama bize anlatmıyorsun.**

150 — gençliğinize mıkıyat olun. kırklıktan hasta olmuşum.

Kadir Akın — kafeyi dökücün. konuşucusan tabilē koyda konuş.

— on üç yaşında, kırk, otuz dört, on üç, 'yök kırkın içinde olur.

— **Kırk yedi olur**

— kırk yeddimi. kırk yeddide fitik ameliyeti geçirdim. yetmiş dördte apentis ameliyeti geçirdim, iki sefer. açık mı şey açık mı

— **Açık amca.**

155 — iki sefer apentis ameliyeti geçirdim. patlama üzere olmuş. ya acı günneri. iskenderün ssk hastanesinde alınmamış. iki ay sōna tekrar getdim. hiç bayıtmadan bi buçuk saat devamlı dayanmak üzere bağırı çağırı apentis ameliyetini oldum. ayık ayık. ondan sōna gitdik, üç oldu ameliyet. ondan sōna dokzan altıda sol gözüm arka kanama geçirdi. anğara, orda göz bankası diye bir

160 hastana var. orda bir sene gidip gelmek üzere şeyi aldırđım. o anamayı
aldırđım. he tekrar burdan drt be sene evel bu gzm atıratan ameliyet
oldum. imdi ok gzel. bunu da bu sne, iki ay evel tekrar bunuda atraını
aldırđım. mercek oydurđum. drt be seferde ameliyet geiriim.

— **Ne ameliyatı oldun?**

— he iki bin bir yılında sol bacak kirelemeden urudu. he iki bin
165 bir yılının on sekiz martında sol bacatan ameliyat oldu. bu neresi, (...) dnen
bir yer var. dmecik rm. bunu deitirdim. halan imdi pıropos mu
ney daılı bacaımda yani. iyi tam apıya ras gelmissin ızım, olaylı yerlere.
allah bu eyide, o yetmi, yetmi drttedi. duyukuzunuz belki. yazın fırtana
oldu. apalları gtd bierde. hatirlemez misiniz, yetmi drtte. anan baban
170 hi sylemez mi sizin yoho. hepiniz (...) tam bu dibie kprsnn zerinde
arpalar biilmiti. o iki tene kprnn zerinden geti. on dokuz hazranda bir
gn evelde.

— **Seli mi diyorsun amca?**

— sel, sel oldu

— **Duydum onu.**

— bilin demi. ite sel kprlerin zerinden geti dediler. iki kpr
175 arasında oldu. o nur aanın tarlası. he bilmen mi. o hatle, o ali ceylangilin filan
o dzlkte arpalarını gtrm. (...) gtm dediler dibiede. he nur aailiki
hemen apı yolunun alt tarafı, altı st. ite oralarda bu aparı gtrd
yani. ekinin biilmi eklii gtm yani. daha yokarda biraz eyden yokarı.
kprden daha evel dibiede dolu. aaıki oca kprde dolumtu.

180 zerinden gemi. haci slemene, slemene herhal urayın.

— **Aslında gerek yok.**

— var var derinini o ey eder.

— **Sa ol amca.**

Konuan:

Zekiye ztrk, Fatma ztrk

Yaşı: 35, 70
Derleme Yeri: Gürnışık Köyü
Konu: Köyün Okulu, Sağlık Ocağı
Derleme Tarihi: 29.01.2010

- 35 -

— **Bu köylü müsünüz?**

— he ben de bu köydenim. niye ceketini giymeyiksin

Çocuk — işte

— **İki çocuğunuz mu var ?**

— üç. birde oğlumuz var. oğlan büyük. orta ikiye gidiyo. kızda üçe gidiyo. birde bu şimdi yaş olarak büyük bir yaş ta. biz bi sene salmadık. hasta
5 oldu çok. yatılıda okuyunca

— **Köyün okulu var mı?**

— e vardıda işte sōna örgenci ikiye düştü bir ara örgenci kalmadı.

o zaman taşımaya aldılar. taşımada kaçınca şimdi yatılıya

Fatma Öztürk — halayı köyler kağıdı ya şehre

— yatılıya gidiyolar. haftada bir işte. pazartesi gidiyolar. cuma

10 geliyolar. onun için işte çocuğun bir senesi gitti. hasta oldu.

Fatma Öztürk — çok küçük gidiyolar 'bire gidince ya

— **Anneden ayrılmamak için küçük oluyorlar.**

Fatma Öztürk — ya ya

— ta on beş tahtile kadar hep şey oldu. örgetmen nerde dedi.

çocuk beşten fazla hasta oluyo dedi. bi sene aldık kenni

Kübra Yurtman — **Ben bu yaşta annemden ayrıldım. Daha alışamadım.**

15 Fatma Öztürk — sen demi ayrıldın

Kübra Yurtman — **Ben bu sene gittim.**

Fatma Öztürk — bu sene mi

— nere gittin ünüverste mi okuyon

Kübra Yurtman — **Evet. İstanbul'a gittim.**

- **Şimdi yatılıya kaç öğrenci gidiyor?**
- şimdi çok oluk iki dolmuş gidiyo.
- **O zaman buradaki okulu neden açmıyorlar ?**
- açmıyorlar. taşımada vermiyorlar. bi kere ora şey olunuk deydi.
- 20 uğraşılıyo 'amma olmuyo
- Fatma Öztürk — hep köylerde var bes bizim
- birden beşe kadar burda okusalar ya hut taşımada. orta okulu gine yatılı olsa bi türlü. çok küçükler
- Fatma Öztürk — ey ya ya orta okulda getseler neyse
- **Öğrenci de çokmuş. Muhtar Milli Eğitim'e söylemiyor mu?**
- 25 — yapıyorlar ta valiliğe kadar çıktılar. şimdi okulda öğrenci azalıyo deyin vermiyorlar. okul kapanma şeyi olurmuş.
- Fatma Öztürk — en yakın bizim köy yayladağı çevresinde. uzak köyler 'vele geliyo. taşımali işte. öğrenci şey oluyo deyin.
- çıkma dışarı. seni bir yere götüremem. soğuk
- **Bu sene taşımaliyla mı gidiyor?**
- 30 — yök gine yatılı gidiyo. işte pazartesi günü gidiyorlar. cuma günü geliyorlar.
- Fatma Öztürk — siz de mi okuyonuz
- **Evet**
- siz ne bölümlerinde okuyonuz
- **Ben Türk Dili ve Edebiyatı. Bu amcamın kızı. Muhasebe okuyor. O da kardeşim. Hukuk okuyor.**
- 35 Fatma Öztürk — allah zihninizi açık ede
- **Amin. Sağlık ocağı var mı?**
- Fatma Öztürk — köyde bişe 'yök
- **O zaman burda halk hekimliği bayağı gelişmiştir?**
- 'e 'yök sürekli şeye gidilyo. hastanelere gidilyo. araba var. biz her hafta giderik
- **Siz direk hastaneye gidiyorsunuz.**

— şu şeymayı götümediğiniz hastana kalmadı. o çok şey oldu.
40 hasta oldu.

— **Onun neyi var?**

— bārsak enfeksiyonu vardı bebekken. her hafta ateşlenir.
yayladağınada gittiğimiz zaman gitmezdik. çok hemşire derdi. daha siz evelki
gün burdadınız. niye geldiğiniz der. çok ateşlenirdi bu. onun içinde zayıf kaldı.
hiç gelişmedi.

45 Fatma Öztürk — yeyin canım yeyin. alma yeyin.

— **Yedik teyze. Elinize sağlık.**

Fatma Öztürk — niye kine yemediğiniz. 'yōk yeyin 'hele ye'yin

— **Babamlar şimdi gelir.**

Fatma Öztürk — e gessin. gelene kadar yeyin. soyun yeyin. ya allah yeyin. ye
sen de soy ye

— **Yiyoruz teyze. Sağ ol**

— senin kardeşinde zayıf

50 — evet öyle

— sen almıyon mu şey? kilomu almıyon

Kübra Yurtman — **Bu benim kilo almış halim. İyi de yerim aslında ama
alamıyorum işte.**

— hadi o ablanın yanına otur

Fatma Öztürk — yeyin. soyun yeyin ya. herkiş ayrı soysun yeyin.

— bir almayı üç kişi bitirdiniz.

55 Fatma Öztürk — ey ya nası boğazınız varmış. ya yeyin

— **Sağ ol teyze. Köydekiler şimdi nelerle uğraşıyor?**

Hayvancılık yaygın mı?

Fatma Öztürk — ey hayvancılık işte. tütüncülük işte. ekincilik, bostancılık
yapıyolar. 'har yapıyolar.

— **Şimdi genellikle har yapıyormuş.**

Fatma Öztürk — he har da yapıyolar. yaprak yapıyolar.

— **Harın yağı çok para ediyormuş. Değil mi?**

60 Fatma Öztürk — ey yağınıda yapıyok. sabın yapıyok. ‘onnan işte tenesi, şeyide
yaprağın da yapık satıyo. işte o şeye deyin fabrikaya götürüyo.

— defne yağı diyolar

— **Kilosunu 15 liradan satmışlar. Doğru mu?**

Fatma Öztürk — ya hep on beşe sattılar. işte hepsini

— **İyi para ediyormuş.**

Fatma Öztürk — çok eyyi çok. harı olan çok aldı yani emme

Konuşan: Hatice Köse, İsmail Köse

Yaşı: 67, 50

Derleme Yeri: Güzelyurt Köyü

Konu: Karışık

Derleme Tarihi: 22.04.2010

-36-

— **Afiyet olsun hiç rahatsız olmayın.**

— hoş geldin.

— **Hoş bulduk.**

— nerden gelyonuz?

— **Aslen Yayladağlıyız.**

— yüzün bañe yabancı gelmedi.

— **Yayladağlıyız. Hacı Meryem’i tanıyor musun?**

— hacı meryem dusdurulu mu?

— **Dusdurulu. Onun torunuyum ben.**

5 — iskenderünden geliyonuz

— **Evet**

— eyyi eden canım. hoş geldin. safa geldin. bak abla gelmiş abla.

— **Tütün ekiyor musunuz teyze?**

— tütün ekek almıyolar. 'ney ekek ya.

— **Tüccarlar alıyor diyorlar.**

— tüccarlar alıyo. onnar da giden sene şikayet ettiler. şey alıyodu burda. söyleyiver. neydi o kız. öteki şeyler alıyodu. sözleşmeli yapıyolardı. ona
10 satmadılar.

Gelin — işte tüccar o.

— tüccar mı o hē. şimdi öyle kaçak sattılar. kaçak satılanları da bahalı verdi. yakalattılar. onnar da bu sene gelmiyo işte. şimdi 'nası olucu 'bilmiyom. tüccarda o verenleri yazmamış bu sene.

15 Gelin — yañi şimdi tüccara yazdıryolar. gidyolar başkasına veriyolar hani. pahalı diye.

— **Anladım. Şimdi de tüccar gelmiyor.**

— yōk geliyoda.

Gelin — tüccar geliyo da. o vermeyenlere bu sene yazmıyo. hani kendisine yazılık da başkasına satana bu sefer kıta vermiyor y' añi.

— **Siz ekmediniz mi?**

20 — ektik. ona ekiğik. bakalım satılıcı mı? 'bilmiyom. giden sene ekmeyigtik bu sene de.

— **Millet tekrar dönüyormuş tütüne.**

— 'bilmiyom. alan olmasa neye ekici ya ciğerim.

— **İşte bu tüccarlar alıyormuş.**

— yazmadılar işte. bizim gelinin üstüne yazdırak dedik. bu sene ekek dedik, yazmadılar.

— **Neden yazmadılar?**

25 — e giden sene ekmeyiktik. yazılmayıktık bu sene de. işte yazmadılar köye. yeni verdik m ğtere.

— **Tütünle uğraşmak da zor.**

— 'çok zor.

— **Emeğine değmiyor.**

— deymez deymez. ucuz da alyo. hem üç milyona alıyo. dört milyon alyo. 'para mı bu. gübresi var. süreñ var. bi mazot getittiriyon, kırk

30 milyonluk verdim. köyün getire bir güççük bidonun dibinde bir habbe. halayı
'mazot. 'ney sürücün kenne. ney 'ekicin.

— **Siz motorla mı sürüyorsunuz?**

— moturnan süryok 'ya.

— **Gözlüce köyünde çiftle sürüyorlarmış.**

— motur sürmez oraları. tarlaları şey

— **Çok bayır.**

— ya kızım bak şu dışardağılara kahve mi yaparsın. ne bilim canım

35 işte geçim zorlanık. zor (...) 'hele çok zor. bakyon malı mülkü olmuş emme
zor zamanında çalıştık çabaladık. dedik iki kırık malımız ossun. çocuklar zefil

olmasın dedik. mal aldık. mal aldık. bilmem ne ettik. e şimdide tütün

'battı. tütün eyi paradı. bak önceden çıkarıveryodun. benim üzerime şey vardı.

mesele bir ton üç çüz kilodu. beyim üstede vardı. bir ton, iki ton, üç çüz kilo. e

40 bunu çıkarıveryodun tütünü. hesab et. bir toplu para geçyodu eline. ne istersen
onu alyodun. e soñra soña şeye düşürdüler, kotaya düşürdüler. iki yüz kilo. e
iki yüz kilo nolucu.

— **Hiç uğraşmaz insan.**

— 'ya.

— **Motoru getirdiğine değmez.**

— yök. soñra işte onuda batırdılar.

— **Şimdi ne ekiyorsunuz?**

45 — 'vele bişe ekmiyo. ne ekici ya. tarl lara ekin ekikler.

— **Ekin de para etmiyormuş.**

— ekin de zata para etmiyō. zata şu tarlayı iki sene üst üste ektiğin
zaman onda ekinde olmuyo. e eskiden tütündü mesele bir yeri ferhâle edyoduğ.
süryodun. bir sene orayı tütünlük bırakıyodun. sene bir sene orayı bir dahağı bir
sene öyzünü ekyodun. bir sene üstündekin ferhele olyodu. e şimdi ek hiç biraz

50 ek hiç biraz olmuyo.

— **Olmaz tabi. Şimdi köylü ne yapıyor?**

— ne yapıcı işte ekin ekyo ne yapıcı zata köylerde de kimsemi kaldı çocuklar gitti. benim çocuğun bitenesi iskenderünde. şo güççüğü demirçeliğe geçti. şo büyükde işte sağda solda kamyon süryo (...) uçu işte nâpıcın.

— **Köyde de kimse kalmamış.**

55 — yōk. netcin canım. tütün batırdılar. köyde ne yapıcı çocuklar.

— **Devlet zeytinle nara destekleme veriyormuş.**

— bizim burda olmuyo zeytin meytin. toprağından gelyo.

altınözüne deyi o zeytin toprağı

— **Nar da mı olmuyor?**

— nar olur. nar olur.

— **Nara da destekleme veriyorlarmış.**

— veriyo emme işte narı da ekmedik çok. narda şey oluyo. bizim

60 toprağlarımız biraz kil. toprağlar kil bizim.

— **Killi toprakta ne olur peki?**

— kil toprakta olmaz. nar olmaz. zeytin de olmaz.

— **Ne olur peki?**

— ne olucu işte tütün olyodu ekin olyodu o da kaçdı.

— **Tütün iyi olur ama.**

— he tütün eyyi olyodu canım. bizim buranın tütünü çok meşûrdu.

— **Hayvancılık var mı?**

— e yapan yapıyo. var olan da var emme pek az

— **Sonuçta insanlar bir şeyle geçimini sağlayacak.**

65 — he yapıcı ısta. kendini idere edecek alyo. bir iki hâyvan filan. yine de çok aşırı deyi.

— **Önceden kıtlık da varmış.**

— onları biz bilmek. onları bizim ebemiz, nenemiz söylerdi. o şey manadurun şeyini, darının içindedi. bak hâci emmi gelik. verde cebine koyuversin oñu. manadura. şey. tûbanın babası gelik. çok şükür allaha. nidek

- 70 — **Peki, teyze köyde düğünler nasıl olur?**
 — bildiğin kimi olyo işta.
 — **Mesela nasıl kız istenir?**
 — nası. isdemeye gelyo gidyo işta. allahın emrinen isdiyo. onlar da veryolar.
- **Eskiden nişanlandıktan sonra kızlar nişanlılarına görünmezlermiş, doğru mu?**
 — āh eskidendi yavrım. şimdi kaçan mı var. şimdiki kızlar bulyo.
 — **Eskiden nasıl oluyordu, şimdi nasıl oluyor?**
 — eskiden kaçalladı.
 — **Kınada ne yaparlardı?**
 75 — kınada kına yakalladı işte.
 — **Farklı âdet, gelenek yok mu?**
 — yōķ bizim b ralarda eyle. işte eskiden kaçallardı. nişannıya görükmezdi düğüne kâder.
- **Düğün genellikle hangi gün olurdu?**
 — yōķ. her gün olabilir.
 — **Sen çoluğunu çocuğunu nasıl evlendirdin?**
 — ben çoluğu çocuğu evlendirdim. işte benim gelinin bi tanesi
 80 yeniköylü. bi tanesi altınözlü tarafından alıķ kōşkalalı.
- **Sen gelini stemeye nasıl gittin?**
 — biz istemiye gittik. işta buñu gördük. dediler filan yerde bir kız var dediler. gittik işte biz beyimnen barabar. ikindi zamānı gittik. baķtıķ. e bunnar evde dōrt 'kızdı. en büyüğü dedik hengisi. bunu gösterdiler. hoşumuza gitti. biz oğlanı götümeyiktik önce. gittik. sōra bizim dedim. 'bire oğlum bir kız
 85 var bir yerde dedim. sōra bizim oğlanı götüdük. o da baķtı işte. ben dedi yaşı böyūķ olursa ben olmam dedi. yaşını sorduk işte. yaşıda kennen güççūkmüş bizim oğlandan. işte kısmetmiş oldu. ondan sōña nişanımızı yaptık. hem tatlı hem nişan ikisi bir oldu.

- **Giderken ne götürdünüz?**
- paqlavı götüdük işta. paqlavı yendi şeyde işta. o zaman işta altın
- 90 dağıldı. eşya dağıldı. dağan dağıtı.
- **Ne taktınız?**
- altın.
- **Kim ne taktı?**
- dağılyo işte. altın dağılır. kaynana altın dağar. konu komşu dağar işte altın hısım akrabaları işte. gerisi de battanyamış, kapmış, kaşşıkmiş onnar da öyle dağar.
- **Sonra ne oluyor?**
- 95 — sonra işte düün olyo. sonra da bir söz kesilyo (...) mesele düğün edicisen ondan sōna da düğün ediyon.
- **Bayrak kaldırma var mı?**
- 'var.
- **Ne zaman oluyor?**
- düğünde mesele bir kıızı aldığın yere gidiyoñ. orıya bayrağtarı görüyoñ. ona para veriyon. para vermessen ordan kıızı çıkaramassın. oña başlığı
- 100 yōk dellē. öyle işte. para veryon. orda düğününü edyon. ondan sonra seslenmiyolar. kıızı çıkaryon, gelyon. onlar da seni bayrakdan ğarşılıyo. olyo öyle getiriyon.
- **Siz bayrakla gidiyorsunuz onlar da sizi bayrakla karşıliyor**
- he çıkana kıader öyle olyo.
- **Nasıl oluyor düğünler?**
- davılınan da olur, mevlütne de olur. isteyen mevlütne ider,
- 105 davılınan ider.
- **Eskiden nasıl oluyordu?**
- eskiden de eyledi.
- **Davullu olduğunda kadın erkek birlikte oynarlar mıydı?**
- eskiden mi?
- **Eskiden?**
- eskiden oynamazlardı.

- **Şimdi.**
- oynuyolar. eskiden bir kere biz iskenderüne düğüne gittik.
- 110 lobası, o köyü biliñ mi bilmem. biliyoñ mu?
- **Biliyorum.**
- he lobas şimdi yalas oluğ adı. bizim iskenderünden bir kere istediler. biz de o zaman şeyle yeni yetmedik. iskenderüne düğüne gittik. orda bir çalgıcı getimişler. 'erkek. çalgı çalıyo. hem çalgı çalıyo hem türkü söylüyo. bizikiler bir 'tenesi dıķılmadı 'oynamıya. bizim köyden gidenler. ordan bir
- 115 kadın geldi işte. dansöz kimi hem oynadı, hem şey etti. bizikiler de baķtı. 'velē dıķılmadılar meydana. eskiden oynamazlardı. oynamadılar. şimdi öyle ķarışık.
- **Başından geçen bir olay var mı teyze?**
- nası başımdan geçen?
- **Mesela hastalık, kaza gibi.**
- iki sefer ameliyat geçirdik.
- **Neyden ameliyat oldun?**
- benim bir çocuğum ölü doğdu. tam dokuz aylıķtı (...) kenarları
- 120 yırtılmış. dış deri tutyodu. hepsini dış deri dutunca zata gebelik şeyde olyodu. iç zar tutyodu. sōña işda gittik. adanaya gittik. dedi tiyze dedi. işdeki zar yırtılmış dedi. işta sōña geldi. ameliyet olduk antekede. üş dikiş midi neydi boydan boya. işte öyle oldu. ondan amalıyat oldum. birde benim işte arķa taraftan oldum iskenderünde. onda onda da sağalamıyoķ. daha eyi değilim.
- 125 baķ üç ay bitti oldu.
- **Hangi hastanede?**
- şeyde gelişimde.
- **Doktorun kimdi?**
- ali ali ali yıldız mıdı acaba ali yıldız mıdı.
- **Genel cerrahıta?**
- he.
- **Gelişim iyi diyorlar.**

— he orda. bizim gelin de orda olmuş. yavrım sen git şu şetilleri
130 başını aç 'hele. heydi yanallâ. hindi bir kâhve yap da heydi.

— **Sen hastaneden memnun kaldın mı?**

— işta sağ olamadım 'bire gülüm. sağalamıyom. mesele bir ay
sürer dedi. bak üç ay oldu. ben on beş tahtilde ameliyet oldum. bir türlü
sağalamıyom.

— **Çok olmuş.**

— çoğ oldu.

— **Bir daha kontrole gitmedin mi?**

135 — git'dim. eyi dedi. sağalı dedi. sağalamıyom işte. dışarı çıktımı
ağrı yapıyo. yanma yapıyo. rıhat edemiyom hiç.

— **Zormuş onun ameliyatı.**

— yara vardı bende. o ölen çocukta şey oldum. işte kabız oldum.
onda da çatlama yaptı. o çatlamada da işte utandığımızdan gidemedik. 'ayip
dedik. 'ayip dedik. 'ayip dedik. meğersem 'ayip deyimiş de

— **Hastalık sonuçta.**

140 — mesele şimdi eyerlemişler. mesele seni, mesele ameliyet ediyö.
mesele bir külot veriyö. mesele her yerin kapalı. biz işte utandığımızdan
gitmedik. çok çektim ben. kırk seneler oldu çekyom. kırk seneden fazla oldu o
çekiğim. olduk işte. onda da ırhat edemiyom işte şimdi.

— **Çocuk doğduğunda çocuğa, anneye yapılan âdetler,
gelenekler nelerdir?**

— vele bişe yapmazlar bizde.

— **Çocuğu yıkarlar mı?**

145 — çocuğu yâkerik 'canım.

— **Nasıl yıkıyorlar?**

— o çocuğu mesele doğdu çocuk. onu yâkerik, duzlarık. her yerini
duzlarsın kennin.

— **Murt da koyuyor musunuz?**

— he murtta olur. murt döğersin oña. murttan çok dadlı kıkar
 çocuk. murtu döğersin. ıccıkda duz kırsun kenne. onu kıltuklarının altına
 150 mesele bacaklarının aralarına kırsun. çocuğu şu boynularına filan kırsun. çok
 mis kimi kıkardı.

— **Sonra?**

— sonra tuzladıktan sonra. işta kıalır. işta tuzunnan yeddisine kıáder
 mi kıalır daha önce mi kıalırdı yākerik.

— **Kırkında peki?**

— he kırkını da yaparsın.

— **Kırkından önce bir şey yapar mısınız?**

155 — yōk. arada da şey yaparsın. yakkersin çocuğu.

— **Bana sesleniyorlar. Sağ ol teyze.**

— oldu canım. kevser mi adın?

— **Evet.**

— adın da gözelmış.

— **Sağ ol teyze.**

— gel oğlum gel. çeket geymeyiksin gel. gel oğlum. bir bayaz
 araba gelik diyo. aşağıdan çıkıyo gelyo. arabayı görük. bayaz araba gelik diyo.
 160 aşağıdan çıkıyo gelyo. arabayı görük. bayaz araba gelik diyo. gel oğlum gel.
 gel, gel çeket geydirim sañe gel. soğuk, soğuk. üy kafasını vurdu kafasını. üy
 kıpıyı görmedin mi sen kıpıyı. kıpıyı görmedin mi sen. üy üy.

Mustafa Arslan — ne yapıyon. ne ekyonuz şimdi buralarda?

— şimdi burada genellikle tütün ekilir.

165 İsmail Köse — tütün var da ağırlıkta. sözleşme yapamıyorlar şimdi.

— **Niye?**

İsmail Köse — yapmıyorlar.

— **Allah Allah.**

— sekkiz kışı var. şimdi kendisine vermiyenlere sekizine de
 vermedi.

Mustafa Arslan — ama o da haklı. yalnız ama o da ucuza alıyomuş.

170 İsmail Köse — yüz elli biñ ton mu almış? öyle almış.

- Mustafa Arslan _ şimdi hala oğlunna konuştuğum. yō diyo. sözümü yapığım. bir ton diyo. hepsi diyo kenne vermiş diyo. satmışlar diyo.
- İsmail Köse _ abi kennerde de hata var. şimdi şöyle bak şimdi. tütünleri ahıra koydurdu. gelmedi. iki ay gelmedi. tütünleri hazırlayın dedi. hazırlattı,
- 175 gelmedi. gelmeyince vatandaş, kardeşim gelyo adam. sekiz, dokuz milyon para. bilyolar çünkü burası altı milyondan yukarı para vermeyecek. adam dokuz milyon para veryo. şimdi adam da 'haklı. sen diyo gelmedin. 'heydi gelmediñ. heydi getmediñ (...) 'kuş senin vereceğin 'para emeğin aha mesele.
- _ ism'âl tellikleri çıkarık. ayağınna tellikleri çıkarık bu döl.
- 180 İsmail Köse _ heydi tellikleri gey gel. 'aha orda tellikleri. orda ellehem. 'aha içinde var.
- _ heydi tellikleri gey. nere çıkarıksın. burda 'yōk yoğö.
- İsmail Köse _ ney üzerinde şey yapıyorsunuz siz şimdi?
- _ **Tarihiyle ilgili bir şeyler biliyor musunuz?**
- İsmail Köse _ tarihi ilgili önce burası 'çiflik. hıralı çifliği. eğerciye bağlı çiflik.
- 185 burada eski. çok eskiden 'hıra hıra demek düzen.
- Mustafa Arslan _ ney?
- İsmail Köse _ hıra hıra 'hıra.
- Mustafa Arslan _ düzen mi?
- İsmail Köse _ hıra hıra bir adam varmış yañi.
- 190 Mustafa Arslan _ he kısa boylu adam. ēy.
- İsmail Köse _ hıra ondan dolayı buña bu köyün adını 'hıralı koymuşlar. hıralı koymuşlar.
- Mehmet Kızılkaya _ **Ama biz Güzelyurt yaptık.**
- İsmail Köse _ zaman geçti çiflikDen köye dönünce adı gözelyurt oldu.
- bunnarı yazıcısıñız, not alıcısıñız alın. almaycısıñız.
- Mehmet Kızılkaya _ **Bir de hıra diye bir ot var.**
- 195 İsmail Köse _ he ot var ēy.
- _ **Ot da oluyor mu burada?**
- İsmail Köse _ vallahi ben tanıımıyom o otu. yani şimdik önce çiflikti burası.

— **Kaç hane burası?**

İsmail Köse — valla abi şimdi burası altmış hāneye yakındı ama boşaldı. geri boşaldı getti.

— **Nüfusu kaç?**

İsmail Köse — nüfusu üç çüzün üzerindedi eyle bişe .

— **İyi.**

200 İsmail Köse — fakat boşaldı burası. 'gitti. artık tutamazlar. yani evlenen gidyo.

Mustafa Arslan — ama şo geçen gün şu düğüne geldik. düğünün sahibi var. ney? o kızın babası mı o?

İsmail Köse — kardeşimin oğlu ābi. o adam burda kınalda çalışıyodu. geldiler bitene adamı toru 'topun kınelden çağırdılar. arabıya bindirdiler 'zolla.

205 antalyaya götüdüler. hanımı kıaldı bir sene. bir sene sōña hanımı da gitdi.

çocuğu da gitti. haylet dağıldı. şimdi e burda şimdi yetişen kıardaşıım rıfat hocaya gidyo. bizim burda iki gün (...) daha geçen gün, evel gün gene bi tenesi gitti. abi 'kimseyi tutaman daha burda. şimdi burda baraj yapıldı ābi tarlalara (...) bir de bizim burayı mağdur eden şu kıanal köyün içinden geçti. köyün orda biri

210 sulanmıyo.

— tarlalar yokarda kıaldı.

İsmail Köse — adı baraj. bize dipde görüküyo. ama sulama oranı yayladağının. bize bişe yōķ. ya yayladağında kim var. 'aha hep tarlalar boş duruyo. tarlalar boş duruyo. kimse bişe ekmiyo ki yayladağında. bir iki mısır fılan. ekende burdan köyden giden birkaç tana köylüler. y'āñi yayladağının içinde kimse yōķ. yayladağına suyu boşuna veryolar.

Mehmet Kızılkaya — **Adanalı gelip ekiyordu.**

İsmail Köse — hāle ekyolar. devam edyo onnar.

Mehmet Kızılkaya — **Adanalı geliyor. Yayladağı'nda mısır ekiyor.**

İsmail Köse — yayladağının içinde bişe 'yōķ. işte vāli şey ektiryo. işte çilek. bire 'kıardaşıım çileği ektirdin ama kime ektirdin. çilekte kıardaşıım kilosı 'aha bir buçuķ iki lira yāv. eyi veryomuş müdürüm. beş ton veryomuş dönümü. hatle āmancı diyo altı yedi ton yine veryo diyo.

Mustafa Arslan — pazarlaması?

- İsmail Köse — pazarlamasını o 'alı kuvat var. ilk ihracatçılar şeyi.. gelir alırım diyo.
- 225 Mustafa Arslan — bunda önemli olan pazarlama alırım diyorsa eyi.
— **Çilek hassas iş.**
- İsmail Köse — çilek zatan yani hassas ve günlük olay. y' ahi nârin. oğlum gitme oyza diyom.
— barajı çok aşşağdan düşürdü. az bişe derin yoğarisından geti. baraj şeyle gidci ki şafağdan ki herkesin eline gessin.
- 230 İsmail Köse — gitmesin gitmesin gitmesin. şimdi burdaki pompalı sulamayı bura burdan kösrelik şafağa vereceğdi. yeniceköyden beri sulanırdı. 'he. tuttular kenni sapanlıya verdiler. ordan sōña bu pompayla verilen şeyi boruyu sisteme alacağtın çünkü enerjiden çıkıyo bu. masraftan çıkıyo. bu suyu kaybetmemek lazım. ābi yoğarı pompalıyolar. sapanlı deresinde adamı götürıyo. suya ağıyo. ya
- 235 bu elektrik harcıyolar dereye suyu veriyolar. bu 'olmaz.
- Mehmet Kızılkaya — **Yani su gelmiyor mu?**
- İsmail Köse — burda pompalıyolar işte. sapanlıya pompaladıkları pompa kanalı gidıyo. 'bire 'ihi seña diyom 'bire kardaşım. daha kanal teslim olmayık.
şimden bari dağıtımınız yapın diyok. yani burayı az daha yoğarı çıkarağ.
- Mustafa Arslan — tamam da sen geliyon benden para istiyon (...) suya niye para
- 240 veriyim. y' ani şimdi o da var. y' ani geçen sene mısır ektirdim tarlalara. ē? suy 'gelmedi. zor iki defamı ne suladılar kenni. sulıyamadılar sulıyamadık.
- İsmail Köse — şimdi bunu zata bunun yapılacağı iş kanalın içine boruyu yatırıp verilecek ābi. bu suy yōğ. bu yayladağının arazisinin içini biliyoñ mu? eğer kaybolmasın tā şeyden beriyi sular. yalazdan aşşağıyı sular.
- 245 Köylü — bu ismāl tavık çifliğinin orda kanal var. kanallar çatlayıkki o aşşağlardan su ağıyo. hep yolun içi suy her taraf.
- İsmail Köse — ābi boş o boş. 'her taraf şimdi bu yayladağı tamamı toplanacak bu devlet su işlerini mahkemeye verecek. tamamı y' ani o arāzilerden zarar görıyo. suy öldürüyor arazileri. çünkü hep su kaçırıyo. hepsi tarlası batıyo. hiç
- 250 bişe olmıyo. hepsi mahkemeye verince onu hemen kapatıcı. istemezler çünkü.

yiri hazır, yolu hazır. hemen getirillē. boruyu döşeyiveriller. olay biter. 'heydi ibrām 'heydi bul gel bakım kardeşinin terliğini. 'heydi eve heydi. bunnar sürtüldü kazana sürtüldü her şeye sürtüldü bu. yoksa suy çok burda zaten. suy üç köye yeter. şimdi bir iki metre daha köprünün altında yükselme payı var mı
255 şimdi o köprünün altını iki metre daha yükseldimi zatan. yirmi metre temel 'altmış yeddi metre üzerinden kuruldu buranın temeli. yükseklik temeli kırk altı metreye geldi. düşürdüler. götürdüler samandağına yaptırdılar. oñur kumbaracıbaşı o zaman devlet bakanı kendisiydi.

Mehmet Kızılkaya — **Ama Onur Kumbaracıbaşı temel atmak için Yayladağı'na geliyor. O zaman ki belediye başkanımız bir masa verip bir mikrofon veripte konuşturmuyor. Neden? Bu solcu bakan diyor. Şimdi bu böyle mi olur? Biz hacdaydık. Döndük. Harbiye'ye geçtik. Allah allah. Yolum ortasına bir çizgi çekilmiş. Hatta sen de vardın. ne oldu dedim. Bakan geldi onun için çizildi dediler. İyi ki çizilmiş. Siste gidemiyorduk. Üstelik bakan, Onur Kumbaracıbaşı Hatay kontenjan milletvekiliydi. Bakanı iyi karşıladınız mı dedim. Yok dediler. Belediye başkanı iyi karşılamadı. Yahu bakanın solcusu, sağcısı olur mu? Eğer o zaman iyi karşılasaydılar yolun da temelini atardı. Biz bağcıyı döveriz üzümü yemeyiz.**

Ismail Köse — gine şimdi de 'ayni. ya şimdi belediye başkanı seçtiniz niye
260 iktidardan seçmiyoñuz?

Mustafa Arslan — hemen işi politikaya getirin ha.

Ismail Köse — yō şimdi mhp den seçmeden şimdi şeyden seçmenin farkı 'yōk mu, var mı?

Mehmet Kızılkaya — **Peki dur. Peki ikdidar partisinden seçildi. Ne yaptı? Onu da söyle bakalım bana. Ne yaptı, ne yaptı? Bak ikisi de benim öğrencim. Peki daha önce dört tane aday vardı. Hacı İhsan Gürkan, Tayyip Kızılkaya, diğeri Cemal'in oğlu, bir de Tayfun. En değersizini seçtiler, koydular. Böyle particilik mi olur? Adam seçin, parti seçmeyin. Adam seçin dedik. Adam seçmediler. Ne oldu? Yine bak bu şöyle böyle çalışıyor. Af edersiniz ama eşek gibi çalışıyor.**

— O zaman adam seçilmiş olsaydı iktidar da bu sene ona göre adam çıkartır, iş yapardı.

Mehmet Kızılkaya__ Şimdi ne oldu? Faik'i beğenmediler. Faik'i Antakya aldı. Encümen yaptı. Şimdi de başkan vekili. İşte başkan yardımcısı. Benim oğlum olduğu için söylemiyorum. Eşek gibi çalışıyor. Hepsi kendisine emir kulu arıyor. Bana karşı gelmeyen biri olsun diyor. Ankara da bunu yapıyor, iller de bunu yapıyor, ilçeler de bunu yapıyor. Biz bu kafayla gidersek ancak isteyenlere emir kulu oluruz. Bunlara yiyen ve yediren adam lâzım.

İsmail Köse — valla şu barajı işte mesele yayladağını. yayladağında da çalışan 265 adam 'yök' âbi. yayladağında bakın yayladağının yerlisi olarak hiç bişe üretmiyork' bak yayladağında çok şey var. mesele yayladağının 'hiçbir şey üretmiyor. üretim 'yök' yayladağında. yayladağında birkaç kişi darı ekenler de y' ani köylerden gitmişler. adam yok adam kim yapacak?

Mehmet Kızılkaya__ Haydi kalkalım. Kahvemizi de içtik.

Konuşan: Fatma Yalçın
Yaşı: 90
Derleme Yeri: Hisarcık Köyü
Konu: Gelin Oluşu
Derleme Tarihi: 26.06.2010

- 37 -

— hoş geldiniz canım

— **Hoş bulduk. Selamün aleyküm**

— alikümselam. hoşlar safalar geldiniz hepinizde canım

— **Nasılsın teyze?**

— sağlığın canım. duacıyım canım. ayaklarınıza sağlık afiyet vere. sağlık vere canınıza. bekğâr mısınız canım. ilahi temiz 'ailelerle düşüre sizi 5 canım. kardaşlarınızı bağışlıya

— **Nasılsın? Neyin var? Hasta mısın?**

— valla ne hasta oldum belli. yaşlıyım yaş seksen dokuzan yüze yaşına yanaşığım. 'bilmiyom. ne hasta olduğum belli. ne didim, bu dilim arğıyo işte. 'bilmiyom. 'heni bir tiken batarda geri çıkar ya. 'ne bilim ben. ekmek ba' ez kuru oluyo. ellām ondan mı oluk 'bilmiyom ki. çay mı yakığım
10 bilyom mu? siz neredensiniz? kimdensiniz? hoşlar sefalar geldiniz.

— **Dusturuluyuz.**

— dusturulu musunuz. hoşlar safalar geldiniz. ayaklarınıza sağlık. bekker misiniz

— **Evet**

— ilehi temiz eilelere düşüre hepinizi. hepinizdemi bekkersiniz. ilehi temiz 'ailelere düşüre sizi yarabbi. körü körüne gitmeyin. aqlanın, uslanın,
15 sorun. sorunda eyle çütleşin. aman yavrim. temiz 'ailelere düşüre

— **Çok mu eziyet çektin?**

— ben mi. ben yavrim. bak kardaşım r hmatlık daha askere gidilmeyikti hiç kökümüz. kardaşım rahmatlık dört sene askere gitti. ben ayağıma ediği çektim. babam rahmatlıknan barabar. ben sürdün, kendi kazdı. ben sürdüm kendi kazdı. eyle böyüdük. böyüñkız olduk. arvatlarda. bir

20 kociyada kısmet olduk. işte gelin olduk. işte böyle

— **Kocan iyi miydi?**

— eleme karşı iyidi. gene çok şey deyildi

— **Sana karşı?**

— e beñe karşı nēdci ya. evlendim, bes kimse yōk. ben gelin oldum, ne görümce var ne 'ammi var, ne kaynana var. kimse yōk. hiç. bes kennen ben. ırhat ettik. eyyi. 'yōk eyi. geçinmiye geçindik ama beni buriya
25 yalnız kōdu getti. nolur yani çit ölsedik. daha iyi olmaz mıdı.

— **Allah'ın takdiri.**

— tābi öyle yazmış

— **Ne zaman öldü?**

— oldu yani bi yeddi, sekkiz, on sene oldu belkide. benim kafam hafif, bişe etmez oluğ. daha şimdi heseb eder kâriler. heseb eder ölçülür. şey eder bildiğim yōğ. allah rıhmat kıssın canına. allah rıhmat kıssın.

— **Çocukların var mı?**

30

— var yavr m

— **Kaç tane?**

— üç oğlan bir kız. allah sizide bir temiz ‘aileye düşüre yavrım. allah heyirli bir gapıda aç a hepimizde. hepimizde mi bekkersiniz.

— **Evet**

— maşşallah maşşallah

— **Çocukların nerde?**

— birisi iskenderünde canım. birisi antekede. biriside 'ihi burada.

— **Kızın nerede?**

35

— anam kız evel eyidi yavrım. kız hindi bilmem. kız şey oluğ.

bennen küskün oluğ. olursa olmuş. aman canı isterse ossun. eveli elimizden hár iş gelirdi. hár işi yapıyoduk tabi. ana ana derdi. anası düşkün oluğ. isterse gapı açık. gelmiyene de ne yapıcın.

— **Neden seninle konuşmuyor?**

— allah allah nasıl. e nēdci ya. anası nası nāpıcı ya

— **Mal için mi küstü?**

40

— yōğ valla yavrım. mallar zata babalarının iki parça malı vardı.

ikisi birini alık, ikiside birini alık anlayın. 'yōğ mal için falan deyi

— **O zaman niye küstü?**

— valla küsme müsme deyi. küsme dedim. bir şeyle bir laf söyledi

beñe. yani ağırıma getdi. onun için şeyle kırık kimin oluğum. eyi şeyle töbe.

bi kere saklıyom 'amma allahtan saklanmaz. canı isterse iştehe gapı. ba‘ez

45

kere, canı isterse, bayramda gelir ba‘ez. ötede gelmesin. iki kere oldu işte

haciye gidyomuş. geliyomuş. haciye gelyomuş. beni burda bulamıyomuş. ben

halbuğu ya iskenderündeyim ya antekedeyim. antekeyide bilī. dōllerimin

yerinide bilī. gelik bura gezyomuş. bulamıyomuş. benden günah gitti diyomuş. benden günah gitdi diyomuş. haciye gidiyomuş. böyle günah günah haciye gidilir mi. innenin ipliğin arasından anayı bulunur. ana baba bulunur. böylemi
 50 canım. ya bañ hoşlar safalar geldiniz. ayaklarınıza sağlık. geldim bu ev yavrım şu tuvar, çamur tuvarı. yağmır yağdı. 'bire yavrım beni bırakın şu evime gidyim 'yoho. evime gidyim 'yoho. 'bire ana nişlecın daha erken daha evine. aman oğlum bi kere dedim bakam dedim. geldim. ev çalkalanyo. çamur toprak oluk
 55 yáni. o toprak, o tuvar kışlakdan yapıcı mahammet derik, o yapık. çamırdan yani, betundan deyi. çimentunan deyi. geldim çalkalanyo evin içi. ilehi bi kere yağmır yağdı gene huna bakın. gene doldu. geldi, aktı geldi. beñe değmiyo ya yete. işte bu şekilde yatıyom nedyim. nasıl edyim. bi çay filan yapsam size yersiniz emme

— **Yok teyze. Sağ ol.**

60 — çok ayıb olmaz mı 'bire yavrım

— **Olmaz teyze. Biz bir şey yiyip içmeye gelmedik. Seninle konuşmaya geldik.**

— hoşlar sefalar geldiniz. ayaklarınıza sağlık canım. ayaklarınıza sağlık. ilehi temiz ayleye düşüre sizi canım. nêrelisiniz

— **Dusturuluyuz.**

— dusturu. 'bilmiyom. çok gezginci kâri deyilim. bilmem bir yeri

— **Yayladağı'na gidiyor musunuz?**

— yayladağınada gidyok canım. niye hindi yalan mı söyleyim. üç
 65 aylık ma'aş veryolar ya, ona gidyok canım. allah ēsik etmeye hükümetimizi. eksik etmiye allah (...) üç ayda işte ma'aş veryolar işte. ondan işte. alık alık gidiyo. yeter yeter bundan fazla düşürmiye. beni mi yazyon yōsa. benimi yazıcın yoksa. hepiniz talebesiniz dēlmi

— **Evet**

— yavrım yavrım hepiniz bir köylümüsünüz

— **Evet. Bunlar amcamın kızları.**

70 — ey allah ēsik etmesin

— **O da kardeşim.**

— kardaşın. maşallah maşallah. ananıza babanıza bağışlıya sizi. herhal illi şeyli misiñiz illi. ba‘ez kadınları işi olyo ya. kennin işi var 'amma varacağını işi olmassa. belki ölede kısmet beliyosuñuz. öle dēmi canım.

— **Kısmet bakalım. Allah kimi yazmış bize.**

— allah temiz ayleye yazar işallah. işallah temiz ayleye yapar
75 işallah. ne biliyim geldim. ne açyım, açsam yağmır yağdığının vuruyo. atlar yaş olyo. 'hele otuduğunuzun atları yaş. yerde dedim. daha var daha.

— **Evin yerin yine de temiz.**

— temiz mi bakalım. görüyömmü. kötü bir karii pis karii dēseniz.

— **Aşk olsun teyze. Kaç yaşındasın?**

— sekzen dokuzan. ben 'bilmiyom ki. aylelerim bilyo benim

— **Adın ne teyze?**

— fatma yalçın canım. ismim fatma da, yalçın iki adımız da yalçın,
80 fatma yalçın. şorda oturyoduğ sabehten beri. iki karii geldi. orda otuduğ biraz. baktım şeyle üşüdüm kimin oldum. eve geçim dedim.

— **Kaynanadan çok çektin mi?**

— bağ ne dedim ya. kaynana yōğ. görümce yōğ. ‘ammi yōğ. hiç kimse yōğ. bes geldim bir herif var

— **Tek başına herifi nerden buldun?**

— yōğ deyi yōğ. ben düğün ettim. tek herifi öyle bulunur mu ya?

— **Ne bileyim? Kimse yok diyorsun.**

85 — yōğ yōğ. bura geldim. bir kayınbabam vardı. başka oğlu vardı. yani analık babalık. yani benim kocamın anası ayrı ötekinin anası ayrı. babaları bir yani. benim kocamı adam yerine komamışlar hiç. dört tene tallası vardı. dördünüde 'vallahı tapısını çıkardı ötekine. dört tılanın tapısını sōña

— **Kimsesi yoksa seni istemeye kim geldi?**

— beñ mi. kimse deyi. yani burada yakın akrabaları varmış. sōna o
90 geldi. 'bağale dedi. enişte dedi. bu kızını dedi. filan adama ayarlayağ dedi. ismi benim kocamın adı mıstafa. mıstafa yalçın olyo ellām. mıstafa adı yani. filan

- dedi. oğlana veryosan ver. veri verdi bakalım. oğlana dedi. oğlan yemek
 komuyo. bişe etmese nolur. aman zaten benim kocam reçberdi. rıhmatlık amığa
 bılana giderdi. alırdı baş ucuma kırdı. ben gelene yete bu saña bu derdi
 95 giderdi. vallahi böyle. biz böyle yaşayığık. sōña bu nese o da kısmetmiş zahır
 oldu. mesele gelin olyok bişi yapman mı. altın maltın yapman mı ya. kemer
 vurmuş, o da kapkara kıpkırmızı. dedim şu kemeri ver kenne dedim. ben
 kocama yani. birde depelik olur. yani depelik bulmuşlar yani. depelik deller
 bizde. şu gelinde depeliği amanatmış ha dediler. şunuda sahibına götü ver
 100 'hele dedim. sahibına ver. ben dedim ben altınsızda. yanı arvadı yanı altınnan
 bilmem. neden mi. altın kadın isterse bile bile varsın. yani analık. yaho birini
 vermen mi. birini vermenmi bize 'yoho. hepsini vallahi dapusunu çıkardı. sōna
 kocam rahmatlık. bişi yōk. mal yōk, mülk yōk. kaç dedi. topla dedi. ben burdan
 gidcim dedi. nereye gidcin 'ya dedim kene rıhmatlık. şu eveli öte yanında bir
 105 mağara varmış dedi. ora gidicim dedi. mağaranın suyu var mı, yolu var mı,
 yolağı var mı ya dedim. 'baķele dedim. aķlını başına topla. vallahi ta böyle ha.
 anam babam rahmatlık iki yorķan diktirdiler. iki de dōşşek. iki yorķan, iki
 dōşşek, bir de kırmızı sandık derik biz. evelden kırmızı sandık olurdu
 gelinnere. babamgil alık onnarı. neyi toplaycım dedim. işte iki yorķan, iki
 110 dōşek burda. 'aha birde sandık. nere gidicim. mağarıya gidicik. başladık
 didişiye. 'baķele ben mağarıya gelin gelmeyiğim dedim. ben burıya gelin
 geliğim dedim. işallah ölümüz dedim, bu evden çıkar dedim. elhemdüllah
 kıurban olyum kenne, kocamın ölüsü bu evden çıktı. canınıza sağılık āfiyet
 versin allah, ömür versin size canım. aķlını başına topla koca, aķıllan aķıllan.
 115 nere gidcik. vallahi burdan çıktımı daha aşığı yola adımızı atmadan buranında
 dapusunu çıkarı. buranında dapusunu çıkarı dedim. vallahi ta beyle. meydanda
 kalırık dedim. idiş idiş idiş. düşündü düşündü rıhmatlık. vallahi sen benden
 aķıllı çıktın dedi. kenne ķalsa gidici. yani yüzlerini görmeyim ben diyo. nolur
 (...) 'amma bēlana gider gelir, tekrar gider. eyle eyle öle öle bir omūr geçiriğik
 120 işta. ne bilyim. işta böyle yaşayığım ben. bazı mal yōk, mülk yōk. nedcim ben
 bunu. hop hadi hop. iyise de kötüse de ķaderimiz heyirli ossun canım.napaķ

- yani. öteki varacağın kıoca bundan (...) bilyon mu. eyi kıáhpe ossa der. ilk vardığım göcanda adın. bunu erkek ille başa kıağar. bu ömrü vallahi ben böyle çürüdüğüm. eyisi kötüsü kıaderine heyirli ossun canım. 'yök yaşam mı yaşadım.
- 125 eyi yaşadık ama beni yalnız kıodu getdi. ona canım sıkılıyo. ē kimsede çüt ölmeyik. öle dēlmi. kimse çüt ölük mü. kıoca kıari (...)

— **Kocan neden öldü?**

- yavr m baķele. şimdi bilmem noldu kenne. gezdiğı yerde bir gülmiye düştü bu rışmatlık. güle güle güle güle gülē. yanı ne geçirdi 'bilmiyom yanı bir (...) uzak ossun yavrım kimselere göstermesin. bir gülmiye düştü bu
- 130 rışmatlık güle güle güle güle gülē. tam bayılana hatle. güler ha kimse zaptedemez. böyle geçirdi biraz yani. hemen seniye yakın böyle etti. ondan sōna canım sizden uzağ ossun (...) yatıdı (...) üş sene. yani evladım yerindesiniz. üş sene ben kādırdım endirdim. altını dōktüm. ben aldım. üzerime belenedim, kııyafatıma, üzerime. üş sene çektim bunu. size ömür vere. kendi
- 135 rıřmatlık oldu getdi. beni yalnız kıodu getti. emme olū mu? bu olūr mu?

— **Kader teyze.**

— kıader mi

— **Tabi ki**

— geçinik gidyoķ. oluķ getdi işte. içerdede māřım var. 'bire yavrım baķ herkişin çocuğı. kimisi okudyo. kimisi şeyli. herkeşin yani. bir habbe hamırım var. tandıra getdim. noluķ canım

— **Bir şey yok teyze.**

- 140 — bişe olmaz arabanız mı canım

— **Evet**

- orda erkekler var işte. getmiş bu kıariyi sormuşlar yani. bu kıarı nerde demişler. inan tandıra getti ellām demişler. sōna anca o zaman gelir. horda bir tandır var. ora gettim. aşağı yoldan, bi kere diyo teyze teyze. bir kere diyo nene nene diyo. sōna baķtım yabancı kimi geri dōndü verdim. baķtım.
- 145 buyur yavrım dedim. benimi çağıryon dedim. hemi yoķarı çıktı geldi. nene dedi. seni māřa bağlaycım dedi. malın var mı, 'yök mu dedi. 'bire yavrım

dedim. dünyada malsız adam olur mu dedim. şorda bi parça malım var. anam rıhmatlık tarla verdi dedim. kocam rıhmatlık ta dedim. yani az bir iki üç ağaç ekin dedi, anam biraz zeytin ağacı ekti, biraz incir ağacı dikik. iki üç de (...) 150 ektik. ne veryo. 'hele dedi (...) bak yavrım dedim. bir mala bakarsan dedim. o şē eder. eskide olyodu dedim. yüz kilo olyodu dedim. yüz elli kilo olyodu dedim. yalnız dedim kocam geçindi getdi. sürmessen, almassan gübre komassan, zibil komassan, māmurlamassan; elin sürmesi, sabanı şōle götürüyo da altındaki otu toprān üzerine çekyo. ble adamnar var dünyada (...) el de 155 olyo. el sana. ayaklarınızı ayakkabılarınızı çıkarıkmısınız. bak bak

— **Yere basmıyoruz teyze.**

— yavrım dedim. nası malım var dedim. yoktu deyi. 'amma dedim. kocamız zamanında olyodu dedim yani. yüz kilo olyodu dedim. şimdi elli. elli. elliden dedim atmış, atmıştan sekzene, otuza kırka enik gelyo dedim. 'nolucu bire yavrım. sürülmesse māmurlanmassa, ağaca bakmassan ağaç saña ney. 160 valla şimdi böğün (...) arayı açar olyok. aman sōra seni māşa bağlayım.

bağlasan dasaol canım dedim. bağlamasanda. gelmissin. bakkalda yazmış sādık kağıdı salmış. bir iki ay sōna anca bir olan çocuğun eline geçmiş.

bir oğlan nene nene mās kağıdın gelik nene mās kağıdın. 'bire kıt çekesice beni kaşmer etme. 'bire hös dedim. eve gelince miliyetçi gelik eve. o dōle de 165 ras gelik. o mās kağıdını o dōle verik. o da bana keflendiriyomuş. yani beni mās kağıt. 'bire ayyip, 'bire hös dedim. tā o yandan beri gelik. nene dēde mās kağıdın gelik. 'bire hös dedim. 'bire kaşmer etme bire. māşa bağlanığım. gine hükümetinizin rızkını kesmiye allah eksik etmiye yavrım nāpāk (...) öyle mi canım. okulda mı okuyonuz

— **Evet**

170 — okuldami. allah zehin açıklığı vere yavrım. zehin açıklığı vere. kur'an mı öyle öteki okullardan demi

— **İkisinide okuyoruz teyze**

— aman yavrım bākele. o da gerek, o da gerek. hiçbarım
namazınızı da kılarırsınız elhemdüle. yālīk bağlanın bağlanın. bağlanın işallah
canım. maşallah allah zehin açıklığı versin. ilehi temiz aylelere düşüresiniz.

- 175 — **Sağ ol teyze**
— ey yavrım nası hiç mi nasıl edyim
— **Biz kalkalım artık teyze.**
— yavrım ayaklarınıza sağlık canım
— **Hakkımı helal et.**
— nettik ki
— **Olsun. Vaktini aldık.**
— allah razı olsun. ayaklarınıza sağlık. âfiyet vere canım
— **Hiç kalkma teyze. Haydi Allah’a ısmarladık.**
— ilehi güle güle. temiz ayleye düşüre sizi. ayakkabınızı filan
180 çıkarttınız. vallahi görmedim ben
— **Olsun teyze. Eve ayakkabılarla girilmez. Namaz
kılıyorsun.**
— valla ben namazımda bu yattığım yerde, hep otumuyom mu,
valla hemen orda kılıyom
— **Allaha ısmarladık**
— güle güle. ayaklarınıza sağlık

Konuşan: Mevlüt Pekmez, Mustafa Alkan
Yaşı: 65, 78
Derleme Yeri: Hisarcık Köyü
Konu: Askerlik Anıları, Çiftçilik
Derleme Tarihi: 26.06.2010

- 38 -

- **Adın soyadın ne?**
Mevlüt Pekmez — mevlüd bekmez
— **Kaç yaşındasın?**

- Mevlüt Pekmez — altmış beş
 — **Sen kaç yaşındasın?**
 — ben yetmiş sekiz
 — **Adın soyadın ne**
 — mustafa alkan
 — **Bu köyde bir cami varmış**
 5 — tamam
 — **Kimlerden kaldığını biliyor musun?**
 Mevlüt Pekmez — yõk. bizim hiçbir kimse onun yazısını okuyukda bilemiyo
 yavr m. eski türkçesini kimse okuyamıyo onun.
 — eski yazı var
 Mevlüt Pekmez — eski türkçesini her adam okuyamıyo. duyduğumuza göre
 10 babalarımızdan dedelerimizden duyduğumuza göre o eski türkçeyi şimdiki bu
 kıran okuyannar okuyamıyomuş. yani diyelimki áhmetten maħemmetten
 kalma, davuttan bilmem neden kalma diye okuyamıyolarmış yani.
 — **Kimden kaldığı belli değil mi?**
 Mevlüt Pekmez — merhaba canım hoş geldin buyur
 — **Oturun amca**
 Mevlüt Pekmez — olmaz ama
 — **Yok olmaz sen otur**
 15 — şindi bu mezarları kıpatmışlar bizden b yükler. ben duyduğum
 bu mezarları kıpalı şeyi deriye akmış
 Mevlüt Pekmez — yani üzerine böyle kıpat kıymuşlar. bi bakmışlar deriye atılık
 — biz büyüklerden böyle duyduğ
 — **Burası çok eski bir köymüş değil mi?**
 — eski kadim bu çevre köylerden daha
 20 Mevlüt Pekmez — burya cuma namazına gelillermiş sungurdan sürütmeden
 — attan gelillermiş burda namaz kıllallāmiş cuma namazını. eyle
 gidellēmiş.
 Mevlüt Pekmez — en eski camisi bu kışlaķtan kıdıldan bu sungurdan

- şeyden yenice köyden ta yokardan şeyden güveççiden
 — **Eskiden çarşısı falan varmış.**
 25 — yōķ
 Mevlüt Pekmez — çarşısı filan yōķ
 — eski köy, eski köy
 — **Peki köyde eskiden kalma başka bir yapı var mı?**
 Mevlüt Pekmez — bide şurda bi çeşmesi vardı. onuda bilmiyolar yani tarihini
 — **Belli değil mi?**
 Mevlüt Pekmez — yōķ tārīhi belli deyi
 30 — tārīhi 'yōķ çeşmenin aslında. bundan evel geldiler
 Mevlüt Pekmez — çeşmeninde tarihinide bulamadılar
 — dediler çeşme var. var dedik. şu gösterdik. bişe söylemedi onnar.
 baķtılar gezdiler mezdiler kenni bişi yōķ. tārīhı marīhı yōķ.
 — **Peki köylü şimdiki geçimini nasıl sağlıyor?**
 — köylü geçimini çişçilik, ekincilik, zeytincilik işte bu. başka yōķ.
 — **Tütün falan yok mu?**
 35 — yōķ
 Mevlüt Pekmez — tütünnemizi kestiler
 — **Mevlüt Pekmez** — kıotaları kıaldırdılar
 — eveli ektik. çoğ ektik. belki otuz seneye yakın ektim ben
 Mevlüt Pekmez — köyde tütün eken 'yōķ şindi
 — **Tüccar alıyor diyorlar.**
 40 — tüccar geliyo. kıotası olannara gelyo
 Mevlüt Pekmez — alsada bizim köylüden almıyolar. bizikilerde ekmiyo yāni köylü
 olarak
 — yōķ kıotā yōķ. kıota ossa ekellē
 — **Hayvancılık yok mu?**
 Mevlüt Pekmez — var bi kaç tene hāyvan besleyen var
 45 — ben hiç bişim yōķ. benden başka bi kıarım var.

- Mevlüt Pekmez — senin şahsını söylemiyo. köy adına bi kaç tane besliyen var öyle. on tana, yirmi tana, otuz tana böyle besliyen var bir kaç tana. ama böyle. herkiz böyle besliyo deydi yani
- yomyacılıktan geçinen var
- 50 Mevlüt Pekmez — yomyacılıkta kalmadı yomyacılıkta
— var var
— **Nereye gidiyolar?**
- Mevlüt Pekmez — gelenner her sene gelmediği için burdakılar çüt sürdürüyo, kazma kazdırıyo. başka bişi yok.
- Mevlüt Pekmez — başka bişisi yok
— **Bağkurdan emekli olan yok mu?**
- 55 Mevlüt Pekmez — var bağkurdan olannar var. tütün kıotasından faydalandı bi kaç kişi. on beş, yirmi tane olan. yaşı dolmuş olan on beş yirmi milyar para yatırdılar. emekli olan oldu. bir kısmıda önceden demirçelikte çalışannar vardı. emekli oldu. mesele ben demirçelikten emekli oldum. öyle işte
- **Sen askerliğini nerde yaptın?**
— ben istanbulda
— **Kaç sene?**
60 — iki sene
— **Nasıl zor muydu?**
— zordu ağır bölüktü beniki.
— **Ne olarak yaptın?**
- Mevlüt Pekmez — piyada
— **Ne zorluğu vardı?**
— hayvan vardı o zaman. katırlar vardı. büyük büyük makineleri ona yükledirdik. şeye giderdik. tablağota. o zordu. tumar ederdik onarı
- 65 zâmanında. hayvan zâmanında. şimdi hayvan kalmayık
- **Başka zorluğu var mıydı?**
— işte eğitim, nöbet. başkada askerliğin bi zorluğu yok. askerlik evel rahattı.

— **Önce gelenler sonra gelenleri dövüyolarmış. Sizde de var mıydı?**

Mevlüt Pekmez — var var var

— vardı. usta erler bizi döverdi acemileri ama sōna biz de onnarı
70 döverdik acemiler

— **Sizde sizden sonrakileri dövdünüz.**

— he he ya sıranan

— **Var mı böyle askerlik anıların?**

— yōķ.

— **Askerdeyken başından geçen bir olay var mı?**

— yōķ olmadı şükür. askerliğimiz eyi geçti. eğitimimiz vardı işte.

nöbet var. başka bişi yōķ

75 Mevlüt Pekmez — olaysız geçik askerliği

— he olaysız geçti

— **Kaç senesinde gittin askere? Hatırlıyor musun?**

— bin dokuz yüz elli üçde getdim. elli beş elli altıda terhis oldum.

— **İki sene mi?**

— iki sene

— **Baba camiyle çeşmeye gidelim mi?**

Mevlüt Pekmez — cami de burda çeşme de burda. ikisi de burda. zıyarat da burda.

80 cami de burda. çeşme de burda.

— vakit doldu heralda

Mevlüt Pekmez — ihi cami 'ihi

Konuşan: Şerif Uyanık

Yaşı: 80

Derleme Yeri: Hisarcık Köyü

Konu: Köyün Geçimi

Derleme Tarihi: 26.06.2010

- **Selamün aleyküm amca**
 — benim emme şeyim 'yōk ha
 — **Yok amca gel otur.**
 — evet
 — **Adın soyadın ne?**
 — şerif uyanık
 — **Kaç yaşındasın?**
 — sekzen yaşındayım
 — **Bu mezarların nerden geldiğini biliyor musun?**
 5 — yōk 'bilmiyom. bizden büyükleri bilmiyo. yalan mı söylüyor
 hindi?
 — **Bu köylü müsün?**
 — bu köylüyüm ya. evimde şurda buyrun.
 — **Allah razı olsun amca. Askerliğini nerde yaptın?**
 — geliboluda
 — **Nasıldı güzel miydi?**
 — en birinci şey bendim (...) sifatah. doğru getdik. bizim aylede
 10 (...) asker sürdürdü hep onnarı. şeylidi yani (...) ğasap yapıp, belleyik. 'şunun
 gimi. şey darısı. ğolları var. oralarda yatardık bereber. yalanmı süleyek.
 sonrasında iyi oldu. siz nerelisiniz
 — **Biz Dusturuluyuz.**
 — dusduru mu? dusduru bi tene var. bi tene emme adını valla ismi
 — **Hatırlayamadın mı?**
 — yok
 — **Nasıl köyün durumu?**
 15 — eyi eyi
 — **Tütün ekiyor musunuz?**
 — ekmez oldular bitti
 — **Köylü ne yapıyor?**

— zeytin var (...) var ekin var. onnardan uğraşyo. işde yāmır yağdı çok köyler. ıslandı buğdalar. gidyolar, baқыolar. çok yağmır yağdı amma. ha siz de gördünüz mü

20 — **Gördük**
— ya

— **Bu cami ne zaman yapılmış biliyor musun?**
— yoğ caminin (...) çok eski. bak burda zıyarat var. şeyde var bi tene. ondan sōna işte sōna yapılyo. (...) tekrar yapılyo. eveli ağaçtandı. yani bu ben ulaştım ağaçtan kırmıt kıllardı. (...) şey gibi verev verev yani. budan bura kırmıt vardı. böyle kavağ çınardı (...) böyle şeyderdik.

25 — **Senin çoluk çocuk var mı?**
— var ya. evim var benim.
— **Kaç çocuğun var amca?**
— dört tane
— **Hepsi köyde mi?**
— yōğ iki tenesi burda, iki tenesi almanyada. gelecek yakında sözde. yani haber etti. yani izine gelecek.

30 — **Köyden göç çok oluyormuş. Doğru mu?**
— çok çoğ
— **Niye bu kadar çok?**
— işte herkiz şeyine baқыo
— **Kaç senesinde askere gittin?**
— ohō kaç senedir (...) ben sekzen yaşındayım
— **Çok önce**
— o zaman şey filan yoktudu. arabadan giderdik. yalan mı söyleyim. ismet inönü mü diyolar ne. orda başkumandandı yani ya.

35 — **Bu alman harbini hatırlıyor musun?**
— yok evel bizden. şey ettik emme yōğ olmayık
— **Buraya Fransızların geldiğini hatırlıyor musun?**
— firansız ya firansız o. okur yazarım 'yōğ benim. yalan ordan bu kadar yoktuduk. bu zamannar daha öyle gittik. yalan mı söyleyek

— **Çok eziyet etmişler. Doğru mu?**

— ettiler ya

— **Ne yaptılar?**

— ohō bakma gemliye gelillē. şordasa ta buradan kök (...) şey edicinde bıra geçicin kışlaktan. orda şey vardı. ordan gelille şurya. bir tele
40 derik (...) o zaman böyle orda şe yapardık. keleyi böyyük bir daş (...) yapardık
harnıp. sōna sōna gem çıktı. evel şindide zatan şeyde çok. her şey çok maşalla.
siz eses buralı mısınız yoksa.

— **Yayladağlıyız amca.**

— yayladağlı. dün müdü evelsi gün. buradan gitdiler kızlar
yayladağına. boyu ufağ boyu daha ufağdı elleham bunun. maşalla eyi. onarda
45 gezmiye gitdi ya. hoca vardı burda hindi

— **Hoca gitdi. Sağ ol hacı amca.**

— işiniz ras gessin. şindi şurdan daaşşığı doğru sen midin. yoğ
emme başkadı

— **Haydi Allah’a ısmarladık.**

— e bi çay may içirek size ya

— **Sağ ol amca**

Konuşan: Ayşe Doğrul, Abdurrahman Doğrul

Yaşı: 78, 76

Derleme Yeri: Karacurun Köyü

Konu: Köydeki Yatırlar

Derleme Tarihi: 23.06.2010

-40-

— **Nasılsın teyze?**

— eyyim siz nasısıñız

— **İyiyiz çok şükür**

— allah iyilik vere yavрім. allah iyilik vere

- **Amin**
 — allah kimselere acı yaş göstermiye. cümlesine de bize de yavırım
 — **Amin teyze. Kaç yaşındasın?**
 — bilmem yaşıımı. gidiyoğ. ne bilyim ya
 — **Bu köylü müsün?**
 5 — 'ya
 — **Buraya başka köyden mi gelin geldin?**
 — yōğ gelin de geliğim. buralıyım. babam aşşığı köydedi. gelik
 buralara. buraları yaptırdık. ondan sōñada yazları geliyoğ buralara
 — **Adın soyadın nedir teyze?**
 — āşe dōru
 — **Kaç çocuğın var?**
 — ne bilyim ben işte. on tene.
 10 — **şu sandalyaları çıkartsana 'yoho**
 — **Gel otur teyze. Ben getiririm, sen gel.**
 — al al da otur al
 — **şu güççük hasırı getir şura. nerde okuyon kızım.**
 — **Edirne'de.**
 — bizikinde kınyada okudu. ilehiyat bitirdi. şimdi antekedeler
 hepsi. biri ğardiyen. biri lise örğetmeni. biri sınıf örğetmeni
 — **Selamün aleyküm.**
 15 — hoş geldin safa geldin
 — **Akşamın hayırlı olsun teyze.**
 — heyirli akşamnır canım hoş geldin
 — gel şuraya
 — **Sen otur amca.**
 — ben kıru yērede alışığım ben
 — **Ben de alışığım.**
 — yōğ olmaz. demek müsefir diñelici ben oturucum.
 — **Gel yanıma otur amca.**
 20 — **yannış añnamyın. bu bizim kıızımız sayılır**

— **Tabiki amca. Askerliğini nerde yaptın amca?**

Abdurrahman Doğru_ biraz izmirde yaptık. ondon sōña erzuruma getdim. ben askerlik mi yaptım ya. ben sıhiyedim. boyuna hastaḥanadadık. hālen de şindiyene ḡader eyle allaha şükür. iyne yaparım.

— **Kaç sene askerlik yaptın?**

Abdurrahman Doğru_ iki sene yaptım. sene elli altıdan beri ben devamnı inne yaparım

— **O zaman köyün doktoru sensin?**

25 Abdurrahman Doğru_ he benden başka kimse yōḡ.

— **Kaç yaşındasın amca?**

Abdurrahman Doğru_ otuz dōrt doğumluyum

— **Hekimliği nereden öğrendin?**

Abdurrahman Doğru_ izmirde sıhiye eğitim alayı vardı. ora gettik ilkine. acemi ilkine. zati bizden önce giden olmadı

— **Teyze gel sen de otur.**

— otur 'hele bakım

30 Abdurrahman Doğru_ otu şōle otu. biraḡ biraḡ zarar etmez. hayde bakaḡıḡ oña

— lē ilehe ilallah

— **Askerdeyken öğrendin yani.**

Abdurrahman Doğru_ he he

— **Köyde başka hekim yok mu?**

— hekim nişleycī, şey nişleyci burda

Abdurrahman Doğru_ şimdi biz ikimiz ḡalıḡıḡ. bōle yeddi sekiz seneden yalnız

35 ḡalıḡıḡ. hindi bu da işte unutḡannıḡ var kende. nere gittiḡini, nere geldiḡini bilmiyo. gece ḡūñüz bekḡiyik yani

— cannarı saḡ olsun aman herkiş

Abdurrahman Doğru_ nedcik. şükredeceksin. çok şükür. ne bilim

— kenner orda örḡetmennik yapıyolar. kimi ḡardiyen, kimi

40 örḡetmen. ırhat ırhat yaşıyolar. nişleyciler burda. zefil olucular. ōle besledik, böyüttük kenni

— **Biz de Dusduruluyuz.**

Abdurrahman Doğru — dusdurulu bizim çocuğun örgetmen arkadaşıda vardı. neydi onnarın adı unuttum

— **Peki amca tarlalarda akrep, yılan var. Değil mi?**

Abdurrahman Doğru — yılan olur da asker nişleci burda ya

— **Yok amca. Akrep var mı?**

45 Abdurrahman Doğru — olur

— **Birini yılan soktuğu zaman ne yapıyorsun?**

Abdurrahman Doğru — ya öldürüyök ya da kaçık gidyo

— **Mesela birinin ayağını soktuğunda bunu nasıl tedavi ediyorsun?**

Abdurrahman Doğru — helbet (...) nişleci ya

— **Sen anladığın için sana sordum.**

Abdurrahman Doğru — ben 'alecinimi daşıyom onun. sağlık ocağı yakında

— **Köyde sağlık ocağı var mı?**

Abdurrahman Doğru — şurda yakın. arabadan beş dakke sürer

50 — her yer yırak mı araban olduktan sōña. bindin mi bi sa'at

Abdurrahman Doğru — bizim burda da doñuzdan başka bişe yōk. orman çok 'orman. şu karşılarda yatyo. gece buralara inik gelyo. tā şu evlerin kenarlarına y'ani

— **Aç olunca, yiyecek bulamayınca geliyor.**

Abdurrahman Doğru — ne erik kıoyo, ne armut kıoyo, ne mişmiş kıoyo, ne bi tütünün biderini. 'vele yiyo. yetemedi mi vuryo. şuradan ağısınnan deviryo kenni, 55 yatıryo. bacağının arasına alıveryo şeyle (...) kimi sene de on iki on üç tene doğuru. bi dene beş dene deyi ki.

— **Vurmuyorlar mı?**

Abdurrahman Doğru — vuryolar tükenmiyo tükenmiyo

— gücün yetebilise öldürüsün. ya yalnız olursan ya adamlı olusun

Abdurrahman Doğru — tükenesi yōk. ne dedim burada bu çam tükenir, ne doñuz tükenir.

60 ne de terörüs tükenir. dōlet o kıader mücadele edyo (...)

— **Bu taraflarda da var mı?**

— allah yardım eyleye yarabbi

Abdurrahman Doğru— gelmez onnar. bizim buralarda ne yeyci. eğer buralardan bir iki tene kenner kimi deli bulursa yemek götürü kennere. 'yök bulamasa burda dağda ne yaşaycı, yaşayamaz.

— **Buranın köyleri barındırmaz.**

65 Abdurrahman Doğru— yok 'emken yök. samandağna inellēse o zaman.

— **Kaç çocuğun var teyze?**

— var işte beş altı tana

— **Hepsini evlendirdin mi?**

— oğlan ıalılık evlendirmedığım. bes biz ıalığık evde işte. geliller

ba' ez kere. şindi şey olmasadı, orda işleri olmasadı, burda ıalılıadı.

— **Neredeler?**

70 — antekede. şeyde. orda ev yaptıırıklar. ora işte kennerinde az çok geleni var. kimisi okudu. kimisi şeyde. o bir tenesi ğardiyen. bir tenesi örğetmen. gene bişe alıktı emme baı aklımda ıalmayıık. döllerin hepsi de görevli şükür.

— **Buralarda terörist var mı amca?**

Abdurrahman Doğru— görmüyök kızım. askerler boyunca kırvanır. tā dördyolun askerleri gelikti giden sene.

75 — asker nedci burda hiç.

Abdurrahman Doğru— asker burda şo ıalıların içinde yatar. bura yiyecek için gelmesse askeri nerde görücüñ sen. görülmez.

— **Köyün suyu var mı? Bol mu?**

80 Abdurrahman Doğru— suyumuz 'yök demek. bizim suyumuz şeyden gelyo. yııkmağı biliyoñ. sen dusturulusun. bizim suyumuz ordan gelyo. yayladağına, bezgeye, ıaraköseye baraştan gelicimiş emme bizim buraya, köye yök. çünkü köylünüñ suı parasını veremez. çok bahalıya mal olur.

— **Köy kaç hane?**

Abdurrahman Doğru— atmış beş, yetmiş hāna bişe. yani iki misli dışarı gidik buranın

- burda yaşlılar filan ğalık işde. elinden bi iş gelmiyenner malı olannar.
- 85 Abdurrahman Doğru — antekenin içerisinde yalnız köyden fazla var. köyden fazla var yani antakıda. iskenderünü, başka yeri, adanayı bırak.
- can sağ olsun. allahu tale nerden rısk verise ora giden.
- **Burada iki tane türbe varmış.**
- Abdurrahman Doğru — ney varmış?
- **Türbe.**
- Abdurrahman Doğru — türbe mi?
- **Yel Baba türbesi varmış**
- 90 Abdurrahman Doğru — hē tamam var. biri çütlükte. var yel baba. biri de şu çamlığdan öbür tarafta. oña da çocuğu olmayannar gider aslan dede.
- **Oraya neden Yel Baba diyorlar amca?**
- Abdurrahman Doğru — orasını anca allah bilir.
- **Aslan Dede Halep’li bir doktormuş, doğru mu?**
- Abdurrahman Doğru — aslan dede çocuğu olmayannar gelir. gēçi ben fellahlerden de gelen oldu da götüdük kenni. adamnar, ora giden abdezini alır. girer. iki irkāt
- 95 namazını kılar. içerisinde üç sēfer kırvenır. orda iki irkāt namaz kılar. şeyle bir parça yatar uyur orda. ondan sōña döner, savışır gelir. onnar da bes kırvanıveryo. bahtım sol taraftan kırvanyolar şeyle. yō dedim. ney dedim beyle. bura gelen beyle beyle yapacak. e siz allah geçirsın, kırvandılar, savışdılar, getdiler.
- **Yel Baba.**
- 100 Abdurrahman Doğru — burası da yel baba. buña da iki tene şeyle. bir şu (...) daş vardı. o kırvım kırvımdı şeyle. ondan arğıyan yellerine şeyle sürtellerdi. oña eğer geçerse allah uçun bir horuz boğazlarım filan delle. buña da çocuğu olannar oğlan olursa aslan vuru. kız olursa aslı vuru adını. bir davar getirik, ya orda kesellē, ya dağıdıllā. işde bu orda aş bişirik yellē. emme burada. ister burada
- 105 keser yedirisin istersen ne yapañ yapañ.

— **Yel Baba bir çok hastaya derman oluyormuş, doğru mu?**

— helbet canım helbet ne bilek.

Abdurrahman Doğru — vallah 'bilmiyom orasını da, bundan eyle bişe duymayığım ben de. emme orada harb olmuş da bütün oralarda şimdik mezerler çıkıyo. hatle bir mezerinde saçları duruyomuş. çürümeyik saçları. duruyomuş. hârb olmuş

110 orda. heralda adamın bi denesi de yerişmiş. vura vura vura vura bu adam aslanmış. bakıyo adamın kellesi gidik. kılınç elinde daha adamnardan hârb edyo. öteden adamın bidenesi heralda o da yerişmiş bir adam. yaşa aslan, yaşa diyo. eyle deyince adam yere düşyo. hatle kenni aşşağda, kellesi şeyde yokarı bir debenin içerisinde kalık. orayı da zeyarat ediğim. orayı da ilerisinde anca
115 allah bilir şindik.

— **Neden kafasıyla gövdesini aynı yere gömmemişler?**

Abdurrahman Doğru — ya şimdi ora iki sefer beyle gördüm. bak bi sefer şurdan gördüm. şu deñizden, taraftan şeyle şu kâder bir ışıık çıktı. beylê savışdı getdi. bi kere de buyzdan gelince bu çaksınadan çakı (...) içine aşşağı gelirken moturnan, acebe dedik. ney bu şu dağın üzerinden şeyle bir ışıık yanıyo. geldikçe döndü.

120 'geldikçe döndü. öyze dönüverdi. cum'e geceleri orıya gidermiş. evel ben beyle gördüm emme elbet ya davar çobanı filan dedik. neyse bi ıyarat yokmuş. beyle gidermiş. 'ayni gemici fenerleri kimi böyle yanık gidiyo müberek

— kurban olyum allah. yetişmiş adamnar da hâydi

Abdurrahman Doğru — nası olduğunu da bilmiyok y'ani. biz eyle gördük. eyle bişe
125 varsa işte bize çocuğu olmayannar gelir burada yel olannar gelir. gerçi bugün yelsiz adam kalmayık.

— **Adın nedir amca?**

Abdurrahman Doğru — abdırrahman doğrū

— **Kaç yaşındasın amca?**

Abdurrahman Doğru — otuz dörd doğumluyum.

— **Teyze kaç yaşında?**

Abdurrahman Doğru — o da daha büyük

- **Senden büyük mü?**
- 130 Abdurrahman Doğru — ik üç yaş büyük. otuz iki doğumlu
- **Senin adın nedir teyze?**
- Abdurrahman Doğru — ayşe
- halayı mı soruyoñ. bir vahıtnan beri burdasın. (...) bellemedin mi daha adımı
- Abdurrahman Doğru — şimdi geliyo daha bunnar şimdi
- 135 — niye eyle mi
- Abdurrahman Doğru — başka yerli bunnar
- ben hergün sizi bize gelenlerden belliyom. ananla mı geldin, babanla mı?
- **Babamla geldim.**
- eýy barabar geldiñiz demek. heyir işallah. hoş geldiñiz. safa
- 140 geldiñiz. anan ya?
- **Annem evde. Neyse teyze. Sağ ol. Allah’a ısmarladık.**
- güle güle. güle güle. ayaklarınıza sağlık. ananıza selem söyleyin.
- **Aleyküm selam.**

Konuşan: Meryem Gülistan, Mustafa Gülistan

Yaşı: 83, 56

Derleme Yeri: Karacurun Köyü

Konu: Karışık

Derleme Tarihi: 23.06.2010

-41-

Mustafa Gülistan — hoş geldiñiz

— **Hoş bulduk. Ben Edirne’de okuyorum.**

Mustafa Gülistan — edirneli. ē ne okuyon? şeyin ney?

— **Türk Dili ve Edebiyatı**

Mustafa Gülistan — edebiyatda şey istiyosuñuz yani eski kültür şeylerini

- **Evet**
- **Bir amcaı arıyoruz. Köyün en yaşlısı o imiş.**
- Mustafa Gülistan — heci sabriyimi diyoñuz yoksa
- **Evet**
- 5 Mustafa Gülistan — şimdi bu şey meselesi. hâci sabri çok ossa köyün şeyini añatır size. anısını añatır
- **Sen köye neden Karacurun denildiğini biliyor musun?**
- Mustafa Gülistan — karacurunun mu? he söyleyim. ben söyleyim saña. bu köyde bir çoban varmış tamam mı? şuraya dirsek deller. şu şeyin
- seleme alikim
- **Ali kümselam teyze. Hoş geldin.**
- 10 — saolasın kızım saolasın
- Mustafa Gülistan — tamam mı. o dirsekte davar yayomuş. bir teke gidermiş. gider geri gelirmiş. sakkalı yaş. sakkalı y'ani tekenin sakkalı yaş. bu çoban bunu tākib edyo. gidyo bakyo. orda tekne deller. y'ani curun. tekne. değişik deñişik
- gölek gölek
- 15 Mustafa Gülistan — he orada bakyo. oradan suı içiyo. suı içyo. bakyo 'yanda da bir kıyu var y'ani. hemı tekne var. hem bir kıyu var. y'ani bu karacurun. y'ani burası ören, y'ani orası eski kalıntı y'ani
- ören deyince añlıyon mu canım?
- **Anladım teyze.**
- Mustafa Gülistan — hē eski y'ani kalıntı
- 20 — küfar küfar
- Mustafa Gülistan — küfar işi ordan neyse geri dönyo. diğlerlerine söylüyo. köylünün diğler şeylerine söylüyo. diyo işte ben beyle bi şeyden karşılaştım bugün.
- ne gezyoñuz ya. ne gezyoñuz.
- **Köyün tarihini araştırıyorum.**
- eyle mi
- 25 Mustafa Gülistan — kara demek teke demek. curun tekneyi bulduğı için tekne teknenin tekneyi bulduğı için tekne karacurun olyo. añadın mı? karacurun ismi ordan kılyo ve hepsi değışdi. karacurunun ismi değışmedi.

- k̄araçuk̄ur dimemişler de k̄aracurun dimişler.
- **Oradan mı geliyor?**
- ̄eyir işallah. ̄eyir işallah. allah ̄emenizi zayi etmesin
- **Sen ne yapıyorsun teyze?**
- 30 — ben ne deyim 'kele k̄ızım. k̄ocam ̄ölük. başınız imanınız sađ² ossun. işte eyle kimsem ȳok. bes bir oğlum var. onunda eylesi. ̄öldü bildir.vele devletten de bir k̄uruş parada yazılık alamayığım. eyleyim işte. eyleyim nedyim
- **Adın soyadın nedir?**
- meyrem ḡülistan
- **Cuma Ḡülistan'ın neyi oluyorsun?**
- k̄ardaşı arvadıyım
- **Öyle mi?**
- 35 — ̄ey
- **K̄öyün en yaşlısı oymuş?**
- emme ̄öldü
- **Allah rahmet eylesin. şimdi en yaşlı Sabri amca mı?**
- Mustafa Ḡülistan — he emme babam kimin ağnatamıbilir?
- cemal ḡülistandı benim k̄ocamın adıda. '̄ey işte bir d̄öwletten bir para yazdıramadık. bir bişe 'ȳok hiç
- 40 — benim k̄ızım da şeyde okuyo. k̄ütahyada okuyo
- **Hangi b̄ölümde okuyor?**
- Mustafa Ḡülistan — sosyal bilimler ̄örđetmenliđi. 'bire yavrım işte ne yapıcın.
- k̄urban olyum allaha. her şeyiniz iyi de soğuğa dayanamıyom soğuğa. vallahi benim k̄ız diyo. bağ ̄abi yarım saat diyo beyle diñel diyo. eğer ayağını k̄oparabilirsen o zaman ondan s̄õña görürsün diyo. 'ok̄kader soğuk̄ diyo ya.
- **Edirne de çok soğuk̄ oluyor.**
- 45 — edirne de soğuk̄. ben edirneye gidiğim. bir d̄efa hatay, bağ
- 'türkiye ḡüzel, en ḡüzel yeri de hatay, ađdeñiz b̄ölgesi. hani şeyle. bizim memleketimiz olduğu için şeyle beyle ȳok. allah için gerçekten de eyle y' ani.
- bire k̄ardeşim so'đuk̄ olur da beyle mi olur.
- **Kaç çocuğun var teyze?**

- altı tana. burda deyiler emme. antekedeler.
- **Hepsi mi orda?**
- 50 — yõk iki oğlannan bir kız burda. bir tenesi de orda.
- **Devlet yaşlılık maaşı veriyor. Sen neden almıyorsun?**
- viriyo emme üç ayda iki yüz elli lira para veriyomuş
- **Olsun?**
- üç ayda da sürünük gettiğine de değer mi oralara amān
- **Nerden alıyorsun?**
- yayladağına gidiyok ya. yayladağına gidiliyo.
- Mustafa Gülistan — sen nerde kalıyoñ orda
- **Benim dayım Edirne’de.**
- 55 — 'nişliyo dayın edirne?
- **Dayım Edirne’de okumuş. Orda da evlenmiş. Sonrada oraya yerleşmiş.**
- Mustafa Gülistan — y’ añi arvadın köyün kaldı
- **Trakya’ya giden geri gelmiyor diyorlar.**
- Mustafa Gülistan — şimdi bizim çocuk orda kütahyada bangaya gitmiş. orda gülistan soyisini 'görüşken bangā mēmurunun bir tenesi dēmişki. gülistan kim demiş. benim dēmiş. sen gel şura dēmiş orıya. ne işin var dēmiş. işte beyle beyle bir
- 60 çekim var dēmiş. tamam dēmiş otur. bi çaycıya çay ısmarlamış. amca dēmiş sen nerelisin dēmiş. sen kimsin. ben seni tanımıyom dēmiş. ben her adamın çayını içmem dēmiş. yayladağlısın deymi demiş. he dēmiş. nerden biliyoñ dēmiş. annımın çatında yazıyo mu dēmiş yayladağlı. ben dēmiş. orda mēmurum dēmiş. şeyde bangada mēmurum dēmiş. bu isimler çok geçerci
- 65 göz öñünden dēmiş. ondan sōñā eses oralıymış yañi emme . işde şimdi getdin mi hemen hiç işi şip şak. hała daha orda yañi. şindik hāci sabrinin yanınanı gidciniz. buralardadı. evin öñünde kımıldamaz bi tarafa.
- kimin yanına gidcik diyoñ
- **Sabri amcanın yanına gideceğiz. Köyün en yaşlısı oymuş.**
- ē nediciñiz yaşlıları
- **Sohbet edeceğiz. Teyze burda kız istemeye kim gider?**

- 70 — böğün kız isteme almayık kızım
- **Eskiden kimler giderdi?**
- eskiden ana baba giderdi. kim gidicidi 'ya. ana baba gider.
- **Seni istemeye kim geldi?**
- beni mi? beni söylemeyim
- Veğeni — kenni istemeye kim gelik. ‘ammime aşık oluk
- **Öyle mi?**
- yalan yalan. ablam ölük ocam askerdeken. ablam ölük burda.
- 75 ablamı vèrikler de askerden geldikten keri. üç yıl askerlik idik askerden
geldikten keri babam beni vèrdi. bi çocuğu vardı. sen baan bua deyi. benim
ište ara günüm eyle
- **Sana bir şey almadılar mı?**
- yök yök. o eskidekinin neyi varsa ou oyuverdiler öüme.
suvadılar ıtılar şura
- **Hiç mi?**
- 80 — yök yök. o vahıt yokluktu yavrim yokluktu.
- **Kıtlık varmış.**
- kıtlıktı ne bilim ben
- **Kıtlığa sen yetiştin mi?**
- ilk ur‘e askere ilk ur‘e askere gettiğindedi. ilkoula biz
gidiğik. ilk oul açıldı bura. ilk ur‘e de askere getti onnar. 'vele asker falan
yoktudu. sèferberlikten sōa ilk ur‘ede askere getti. biz de ilkoula getik.
- 85 ondan evvel oul yoktudu.
- **Okuman yazman var mı?**
- okuduk biraz ēy.
- **İlk okulu bitirdin mi?**
- bitirdik.
- **Şimdiki kızlar okula gitmiyor. Sen şanslıymışsın.**
- kızlar nası getsin oula ya. cannarı nere istiyosa orıya gidiyolar.
ya bolluk böğün. allah bol eyleye. allah bugünümüzü yitittirmeye kızım. yeyin

90 kızım emme du'a da eyleyin. şu aldığınız, geydiğiniz şu elbiseleri acebeme o
 vahit kimin eline geçerde geyerdi. kenni 'yōk yavırım. allah düşürmeye. allah o
 günneri göstermeye bir daha. yō acılık bir yandan, cıblaklık bir yandan, bit bir
 yandan. menderes rahmatlık bir 'aleç getidi de dağıttı şu köye. alayı şu köyleri
 'eleçlettirdi. ahırları, zibillikleri, evleri, yatakları. milleti kırtardı. allah öteki
 95 dünyede sıkıştırmıya kenni.

— **Kimi?**

— menderesi rahmatlık

— **Sonra astılar.**

— ēy astılar. çekeller işallah. öteki dünyada nası asalla kenneri

— **Çok iyi insanmış.**

— yā çok eyidi rıhmatlık. allah r hmat eyleye canına

— **Hiç gördün mü?**

— yōk görmeyiktik yōk

— **Atatürk'ü gördün mü?**

100 — gördük

— **Buraya geldi mi?**

— yōk gelmedi emme foturaflarını gördük atatürkün. 'yōk
 atatürkün nerde ossa foturafları var şimdi.

— **Fransızları hatırlıyor musun?**

— yōk 'yōk görmedik.

— **Kaç yaşındasın?**

— belki de sekizen üç filan varım.

— **Çok dinçsin maşaallah.**

105 — yōk arğır yerim 'yōk çok şükür.

— **Burda oğlunla mı kalıyorsun?**

— ēy burda bir oğlum var. işte onun yanıdayım. onunda eylesi.
 öldü bildir canın sağossun

— **Ne zaman öldü?**

— bir sene oldu ıšta

— **Nasıl öldü?**

— kanser oldu karnında. doktura götü geti, götü geti. 'dörd buçuk
110 sa'et karnını yardılar. ameliyeti. çıktı. onu kes bunu kes, onu kes bunu kes,
karnında bişe komadılar.

— **Allah kimseye göstermesin.**
— yâ. altı milyar ameliyetine çekti. 'altı milyar
— **Çokmuş.**
— yâ. get gel. altı kere de adanıya getdi geldi. altı kere de adanıya
getdi geldi. şimdi bir tene de arvad aldı altınözünden. ondan fazla da oña masraf
115 yaptı. koydu şimdi sıkıntının içinde. sıkıntının içinde şimdi. allah sıkıntı
göstermiye yarabbi. çok sıkıntının içinde.

— **Haygi artık gidelim.**
— şimdi hacı sabrının yanına gidiciñiz. 'nolucu orda?
— **Gidip onunla da sohbet edeceğiz. Allah'a ısmarladık teyze.**
— güle güle kızım. güle güle. allah ziyan vermiye bes. işiniz ras
gele. 'heydin güle güle kızım.

Konuşan: Sabri Yeloğulları
Yaşı: 92
Derleme Yeri: Karacurun Köyü
Konu: Köyde ki Yatırlar
Derleme Tarihi: 23.06.2010

-42-

— hoş geldiñiz
— **Selamün aleyküm.**
— kızım hoş geldiñiz
— **Hoş bulduk. Sana bir kaç tane soru soralım mı? Müsaade
eder misin?**
— soruñ. gel bakım. sandalya 'bire kızım

— **Gerek yok amca. Sen bu köyün tarihini iyi biliyormuşsun.**

Bu köy nereden gelmiş.

— bu köylü amığın höte başına gelik. burıya gelik. bırası şu yoğarı
5 mahallada oturuqlar. ordan birisi burıya gelik. iki kardaşlarmış. biri bura gelik.
biri orda kalık. bu mahelle bir anadan bir babadan türeme. bir ana, bir babadan.
kör ‘aliden

— **Sonra?**

— ē sōña işte yaşayık gidyo millet bilmem

— **İki kardeş gelmişler, öyle mi?**

— iki kardaş gelikler. biri bu mahelleye, biri yoğarı mahelleye.
10 orda kalıklar

— **Neden köye Karacurun demişler?**

— karacurun mu? kızım şimdi karacurun bunun eses ismi
karacurun. şeyle şu aşşagda bir guyu var. burada davar 'yayarkan böyle malın
bir tenesi çipindiklerin içine, tikennerin içerisine soğulmuş. ordan çı'karқан
sağkali yaş çıkmış. bakmış ki orda su var. 'he bakmış ki su var orda.
15 demişler o suyu. ordan bir guyu çıkmış, gözli. bugüne halen kâder dolu gözü.
'onnan buña, bu köye karacurun. bu mahel, burıya karacurun demişler.
karacurun demişler

— **Buradan mı gelmemiş?**

— 'he 'onnan geliyo evet

— **Burada Aslan Dede ile Yel Baba yatırı varmış.**

— yel baba orda

— **Oraya kimler gidiyor?**

20 — bu işte ayaklarında arğı olannar, bilmem neyle, ora gider.
loğlanır. adağ adar. bilmem ney işde. bu aslan dede de, afedersin dölü olmayan
kadınlar gider. orda dilek dileller. işta okullar ben iki tane götüdüm. iki tene
götüdüm beñ. ikisininde çocuğu oldu maşallā

— **Aslan Dede vakti zamanında savaşmış, doğru mu?**

— eyle deller

- **O nasıl olmuş?**
- 25 — burda şindi şu dağın üstüne arap paşa deller. bu arap paşadan aslan dede harb etmişler. aňladĩnı? harb etmişler. aslan dede orda mağlub olmuş. orda bu arap paşa da işte böyle çekilik gidik. bilmem nası oluk
- **Kafasını kesmişler.**
- aslan dedeniň
- **Evet**
- evet. eyle olmaya eyle
- **Şimdi bedeniyle kafası ayrı yerde mi gömülü?**
- 30 — 'tābi ayrı ya
- **Neden aynı yere gömmemişler?**
- onnar şindi eses orda. şeyle bir yüksek, bir yer var. anca gözünne göresin de bilesin. orda mezar var. iki, üç, dört tene mezar var orda. he üç dört tene mezar var. artık onun 'aylesi mi nesi 'bilmiyom ki. aslan dede işte. beyle dölü olmayan kadınlar gider orıya.
- **Yel Dede'ye kimler gider?**
- 35 — yel dedeye ayānda mayānda dizinde arğı olannar gider. orıya loğlanıllā. bilmem ney işte.
- **Yel Dede aslında doktormuş, doğru mu?**
- onu bilmem gīzım. bilmem gīzım onu ben
- **Askerliğini nerede yaptın Sabri amca?**
- ben mi? ben istanbulda yaptım. yalovada yaptım
- **Kaç sene yaptın?**
- otuz bir ay yaptık biz
- **Kaç yaşındasın?**
- 40 — doğuzan iki yaşındayım. amān kızım nedcin işta
- **İstanbul'un neresinde yaptın?**
- birinci ordu evinde yaptım. üç ay birinci ordu evinde, harbiyede
- **Sonra?**

— yirmi dört ay nanca yalovada yaptım. 'onnan sōña denizliye geldik. denizlide üç ay mı, dört ay da denizlide kaldık. ordan terhiz olduk, geldik.

— **Artık ne yapıyorsun Sabri amca?**

45 — işte oturyok kızım. cāmiden eve, evden cāmiye. işte cāmi, işte de ev. bi de kötü karım var ş ylege işte.

Köylü — yine senden iyi

— eyyi

— **Senden küçük mü?**

— yōk. bizīnen küçük deyi

— **Senden büyük mü?**

50 — başka var mı bir soracān kızım

— **Yok amca. Sağ ol.**

— saol kızım saol

— **Allah razı olsun Sabri amca.**

— sizden de

— **Soyadın ne amca?**

— yeloğulları. sen örğetmen fılanmısın?

— **Öyle de denilebilir Sabri amca. Köyleri gezip yaşlı amcalarla ve teyzelerle konuşuyorum.**

— eyi ettiniz. hoş geldiniz. safa geldiniz. bunnar nen gelir?

— **Amcamın çocukları ve kardeşim.**

55 — kardeşin mi? 'ēy eses nerdesiñiz? hangi köydesiz?

— **Babam Dusturulu.**

— baban dusturulu. kim dellē babana dusturudan

— **Hacı Genco var. Bilir misin?**

— hacı genco mu? 'yōk hacı remzi var orda. hacı mahmut var. hacı fettāh var

— **Hacı Mustafa vardı. Rahmetlik oldu. Soyadı Aldanmaz.**

— onu da bilirim. hacı mustafa

- 60 — **O benim dedemin babası olur.**
 — ben dusturuyu bilirim. haydar var orda
 — **Hacı Gürbüz'ü bilir misin?**
 — yōk
 — **Yayladağı'nda caminin yanında dükkânı var.**
 — cāminin yanında mı
 — **Evet**
 — oraları hepsini bilirim. tā üst başa kıader. ne bilyim ben
 — **Neyse. Allah'a ısmarladık amca.**
 — heyirli başarılar dilerim
 — **Sağ ol amca.**
 65 — allah heyirlisini vire
 — **Amin amca**
 — güle güle. ismini söyle bañe
 — **Kevser**
 — gözəlmiş adın da
 — **Sağ ol Sabri amca.**

Konuşan: Ahmet Canbatık
Yaşı: 39
Derleme Yeri: Karaköse Beldesi
Konu: Çiftçilik, Cenazelerde Uygulanan Âdetleri
Derleme Tarihi: 23.04.2010

- 43 -

- **Köyün tarihiyle ilgili bir şey biliyor musunuz?**
 — tarihinne ilgili 'yōk bir şey. ne bilicik.
 — **Ne zaman kurulduğunu biliyor musunuz?**
 — kurulduğunu bilmek canım. onu yaşlılara soracağız. biz
 kurulduğunu ne bilelim yani. biz ne bilek aradan asır geçmiş yani.
 — **Peki köy geçimini nasıl sağlıyor?**

- çiftçiliknen, tütüncülük işte. buğday bundan yani. bizim
5 buralarda ne var ki başka.
- **Şimdi tütüncülük para etmiyor diyorlar.**
- ne yapsın gine millet onan uğraşıyo. yani 'onnan mücadelesini
yapyo ne olursa 'onnan gelir geçimini sağlamaya çalışıyo. bizim oralarda su
'yōk zatán. belki siz bilmiyoñuz da biz yaz geldimi içmiye dolduruyoz suyu.
başka bişe olmaz. yani suyumuz kısıtlı. başka bişe olmuyo. kuru buğday
- **Ekin de hiç para etmiyormuş.**
- 10 — masrafını kırtarmıyo. yayladağı geneli beyle yañi.
- **Karaköse'nin kaç mahallesi var?**
- tek mıhtarlık bizim köy.
- **Mahallesi yok mu?**
- şimdi mahalle olarak da topak olarak. mesele bizim orda bezge
gibi mahálle mahálle ayrılmamış. bezge mesele iki mıhtarlık var, ayrı. ama
bizim orda tek muhtar.
- **Avcılık yapan var mı?**
- 15 — avcılık mı. var yapan var .
- **Karaköse Fransızlardan zarar görmüş mü?**
- inan biz oncasını yine bilmiyoruz. yani onlara yetişemedüğümüz
üçün bilemek yani. biz yetişemedik. yetişen insanlar anca onu bilir. ne olmuş ne
bitmiş yañi .
- **Ölen birinin arkasından ne yaparlar? Yemek götürürler mi?**
- hayır yaparlar. ne yapacaklar ya. mevlüt okuturlar. götürüller.
- 20 şimdi insanlar zatan yastalar yañi. onlar yemek yemeye eli değmez yani.
yastan şimdi. yemek götürüller. koñşular yapar. götürüller yani.
- **Başka bir adet, gelenek var mı?**
- yōk öyle bir gelenek yōk. ondan soğna belli bir gün mevlüt
yapallar. büyük bir hayır.
- **Peki bir misafir geldiğinde nasıl ağırlanır ?**
- hayır 'yōk ya farklı ne olucu ki. yani ne gerekiyorsa gine misâfire
- 25 yapılır da farklı bir şey olmaz yañi

– **Peki bayramlar nasıl kutlanır ?**

– şeker bayramında işte herkeş dostuna akrabasına köy olarak bayramlaşılr. başka bişe. kıurban bayramında herkeş kıurbanını keser. dost aııbab bayramlaşıllar .

– **Mezarlığa ne zaman gidilir ?**

– öncede giden olur. namazdan sonrada giden olur yani. bizde
30 de ‘arefe günü yani. bayramdan öncede bazı şey yapıyo. bizde o ‘adet 'yök yaıı ta‘eknen mezarlığa bizde yök. bizde cenezeyi gömdülermi halva getiriler. biliyon mu. orda herkişe halva dağıdıllar.

– **Küçükken oynadığınız oyunlar var mı?**

– ço'cuıııkan ne oynacııı. top oynadııı. ip atlamaıı, köşe kıapmaca.

– **Cirit var mıydı?**

– cirit oyunu yoktudu. kıale dikmece oynardııı. beyle taş dikedik.

35 onnarı devirmek üıün (...)

Konuşan: Duran Çatlak

Yaşı: 53

Derleme Yeri: Karaköse Beldesi

Konu: Definecilik

Derleme Tarihi: 23.04.2010

- 44 -

– **Köylü geçimini nasıl sağlıyor?**

– bizim köyün geçimi tütün. yayladağıda ayııi dēmi. yayladağıda ayııi başka bi bizim mahsülümüz yoıı tütün.

– **Tarihi yerleri var mı?**

– var. işte o tarihi geldi mi. ben zaten tarih öııretmeniyim. neyi sorucun. baıı bu tā isa aleyhisselemden bu tarafı milatdan önce öbüı tarafı yani
5 bi derenin içi isa aleyhisselem derenin içinde doğdu. bu tarafı milátdan önce

milátdan sonra yunan, roma, bizans, emeviler, ebbesiler, osmanlı gelir. ben tarih öğretmeniyim. osmanlıdan sonra biz. osmanlı torunları filan deller ya bizik. hengisini soruyon. bak ilk yunan paranın ilk basılması yunanda. ondan sōra roma. daha öncede vardı. giremit paralar vardı. ğiremitten soñra mäden
 10 devrine girdi. o zamanda yunan dabaşladı. bu onnarı şindi beñe dünyede ilk basılan parayı hengini bul geti. señe filanın parası derim. söylerim. müze müdürüde bilmez benim kader. çünkü bu hatın yolcusu benim. neyi soryon hengini söyleyim señe .

— **Peki buldunuz mu hiç?**

— benim elime çok geçer

— **Nerden bulup getiriyolar?**

15 — ben de arıyom he

— **Genelde nerde bulunur?**

— keldağda bulurum. orda şey var. manastır var. yıldırım (...) diye.

hırısıyıannarı taptığı bi yer. para atyolar. bende de mekine vā. gidiyon buluyon

— **Manastırla ilgili neler biliyosun ?**

— manastır romalılara ait. okul papaz okulu. haraba olmuş. iki bin
 20 dört yüz yıl 'bire abi. he şindi bile hırısıyıannarlarda papaz ölüktü. sekiz on tene kadın. siyāh geyili kişi var. bizzat papaz elinde. 'heni sefer tası olur ya onun gibi. artık bişe söylüyolar. onnarıñ dilini biz añlamıyok. ikide bir de o papaz, şeydeki, ordan çıkan duman senin gözünü yaşartıyo. tām mı. o kadınlar, siyeğ geyili, ağlıyolar. kadının elinde de benim şimdi şunnarı aldım da şey için
 25 arabamı çizmişler. yazı mazi yazmışlar. onnarı şey için yazıları kapatmak için, şey, dırnağ boyası yañi. bu adamda ne arıyo demeyin. şindi onnarda böyle şişeler var. finike ismi bunnarın. bunnarın ismi finike. getiriyolar. herkesin öñden ağan yaşı bir kadın alıyo. tām mı. alıyo kapadıyo. gözyaşı şişesi dedikleri o finike. bunnar eses fiyatlı biraz. yāni eski, tarihi şey olarak fiyatlı.
 30 tabi fiyatide şeyle. mesele bunnarın çeşit çeşitleri vā. büyükleri vā, küçükleri vā. bilmem neleri vā. onları saklıyolar. onlarıda nediolar. tabi iki bin beş yüz yıl geçik. sonra nolyo. bu rengini atyo. şişesi toprağa dönüşüyo. bilmem

- nediyö. e ne. vallahi ben bişe buldum ya. ne buldun. bak şuna. bağalım ya. toprak olmuş ya bilmem ne olmuş. bitmiş suyu muyu. iki bin beş yüz 'yıl. ne
- 35 olyo. altın tozu. yañi kimye. ney kimye. değerli malların hepsinin ismi kimye. kimye dedin mi kıymetli bir şey. canavar ney mesele. canavar ney. insanında canavarı var. beñe saldırırsan canavarsın. kedininde canavarı var. köpeğinde canavarı var. her şeye zarar veren şeye canavar denir. kimye de ne. kıymetli malların hepsi kimyedir. biz toplum olarak kimye derik yani. altın tozu yā. ē
- 40 nolmuş. e ben işte biraz kürreğe toplatıp damlatıverisem hepisi altın oluver imiş. geç. eyle bi şey yōk. şimdi bir gün tırafık gazası geçirdim. sen duydun belki. antakıyadan çıkışta hösünlü çatında. yō arkadaş sabehtende, bir fellah mercedes beni çarptı, sabehtende bizim hanım turşu koyuğu. turşu içiktim. gettik içki testine. bende on beş içki çıktı. benim ağzıma içki
- 45 değmeğik. ben dedim komutanım benim ağzıma içki değmeyik. oğlum işte mekine. fellah de çıkmadı içki, bende çıktı. he. dedim ben ne bu yō. dedi sen sabehten ne yiyon. valla dedim. turşu yiyiktim. şimdi ondan şey çıkıyo. asit çıkıyo. bu da şimdi bak. mesele tüm şimdiki bizim evlerimizde dükkanlarımızda yakıtığımız bu tip noluyo. şeyden çıkıyo. miyvadan çıkıyo. domatisten çıkıyo
- 50 bu tüp. alıyolar bunu ambara. eskitiyolar. eskiyince noluyo. gaz oluyo. insanın karnında da oluyo. gaz gaz oluyo. çok böyle miden eşkirse ağzına çakmağı yakıver yanar. gaz oluyo. onlarda asit oluyo ābi. o toprağa döküver 'kaybolur gider. eskiden beyle (...) güneşi gördümü beylē dağılıverir. 'amma oña biraz su döküver geri gaz oluverir. emme dağıtmadan. şimdi erkeloğlar var. beyle
- 55 fırçanan temizlerler yerleri. biliyon mu. niye. kırılmasın diye. kırılır o. bir yerde bi mezar beni denk geldim. (...) beyle geziyok ha. gemiye bakıyom. gemi yeşilimsi yā. bu gemi yeşilimsi olu mu. valla dedim bu gemiyin yakınındada para var. 'yōk dedi. canım ābi var. bu gemi beyaz olması lazım. nası para var dedi. bakır para var. niye. oñun şeyi, oñu çıkmış. şimdi kadınlar
- 60 böyle çamaşırları yıkarken beyazı siyehe, siyeği beyaza koyduğun zaman

birbirine şeyi çıkmaz mı. o çıkmış dedim. 'yök ya. vallahi dedim var. neyse geçtik. yetmiş bir tere bakır para var. ama yakınında ha. artık nası ordan ora çekik. çeker. yani kızım bişe söyleycisen söyle ha. tarihten ne sorarsan sor. en ufağ bir parayı getir hangi dönem olduğunu da söylerim. kiremitte hengi insan

65 burda yaşayık bilirim, kıremitte.

— **Peki Yayladağı'nda önceden kimler yaşamış? Hepsı Türk mü?**

— yök canım burası bizans. bizan köprüsü şu şeydeki köprü. jandarma askeriye durmuyomu, onun yanındaki köprü bizans köprüsü. daha önce ordu diye bir asker gelmiş. burda işte ordulu ordulu ordulu. bir ordu burda kalık. ondan sonra buranın ismi orduydu. sonra yayladağı oluk. daha önceki

70 ismi buranın ordu yā. buralarda en çok bizanslılar yaşamış. bu bizanslılarda işte 'emeviler abbasiler islamlar geldikten soğra islamı. hazreti muhemedin parasını buldum. bi tarafında allah bi tarafında muhemed yazılı. bide şöyle. mesele ben varım cebimde dolar var. 'bire ābi amarıkan mı burası. işte cebimde var dolar. amarıkan mı bura, yök. şimdi şöyle. turistler tarafından gelir gider

75 bunlar çok eskiden beri, oldu ? şimdi arabayı şeye koyuğum. çocuklar çivinen bilmem neynen çizikler.

— **Sağ ol amca.**

Konuşan: Fatma Şahinoğlu, Aysel Şahinoğlu

Yaşı: 73, 30

Derleme Yeri: Karaköse Beldesi

Konu: Karışık

Derleme Tarihi: 29.01.2010

- 45 -

— ey gettik cehizimizi aldık. okuntumuzu aldık savıştık geldik eve. he ata bindirdiler. aldılar gettiler beni.

— **Kocanla aynı köyden misin?**

- yōk ben aryı köydenim. ayrı köy sayılırık. eskiden bi kat yatak babam yapardı, bi kat da kayınbabamgil yapardı. işte bu 'kele kızım
- **Başka bir şey yok mu?**
- 5 — yōk ik üç kap, ik üç parça bakır tas alıllardı. yōk.
- **Sen çocuğunu evlendirdiğinde neler aldın?**
- ben mi şindik nen varsa ondan alığım hepine. oda daķımı, divanı, her şeyini, telezyonunu, buz dolabını hep alıģık.
- **Evlendiğin zaman kaynananla aran nasıldı?**
- ya bak ğanyana filan eyidi eyi. ğaynanamda vardı, kayınbabamda. kayınbabamın bir cevizi yimezdim kayınbabasız. nerde
- 10 versinnen bañe de burdan, dusduru kimi yerde versinner bañe cebimde saklıdım. getiri kayınbabama veridim. o kader kıymatlıdım yannarında. kaynım altı oğlan üç kızdı. hepini ben gelin ettim.
- **En büyüğü sen misin?**
- en böyüğü benim
- **Başından geçen bir olay var mı?**
- yōk şükür allā. başıma bir olay gelmeyik 'kele kızım. yalnız
- 15 nişannım askere getti. kardaşım dedi ki görümcemden dolayı, bañe verillerde dedi, seni dedi çaydırmam. iki ğünün biri telefon edelle. gelin cehinizinizi götürün. ben de dedim ki babama.. baba dedim cehizim burdan giderse, bu yoldan, ben şo yolda giderim dedim. ben nişannımdan vazgeçmem dedim. nişannımdan çok ğözel yakışıklıdı. ğözümünden çıķmadı.
- **Nişanlıyken mi askere gitti?**
- 20 — üç ğún kaldık nişannı. askere getti
- Aysel Şahinoğlu — deĝiş tokuş yapmışlar. deĝişikler. görümcisini kardeşine verikler. kenide görümcisinin kardeşine alıķlar
- ben gelin olduşkan keri verdiler. kardaşım baskı yaptı. ille bu olucu dedi. görümcemde on iki yaşında. kendi yirmi beş yaşında. işte dedi ki
- 25 kayınbabam kaynanam. kardaşı geldi. āĝam dedi. gelinimiz dedi, bize çok eyyi

dedi. gelinimi çok güzel yakışıklı dedi. gelinimden ben vazgeçmem dedi. şimdi bu kıızı vermedisem dedi. gelinim dedi babasıgile gider dedi. giderdim, kalmazdım vermeseler.

— **Sonra verdiler mi?**

— he

— **Kocan, nişanlyken gözünden çıkmamış da evliken mi gözünden çıktı?**

30 — emme varsın, gözleri korksun diyom yō. 'ey örğetmenniği kazanıksın dēy mi canım. 'ēy allah zehin açıklığı vere. tayının nere gidiyo.

— **Belli değil daha.**

— allah zehin açıklığı vere canım.

— **Çocuklarımı okuttun mu?**

— yōk yōk 'yōk. eskiden oğul mu vardı? eskiden oğul mu vardı?

ben üç gün okula gettim bes gettim. bañe çağala atlattırdı örğetmen.

— **Gelinin mi?**

35 — 'ey gelinim bu, gelinim. en güççük gelinim.

— **Kaç tane çocuğun var?**

— altı tãne. iki kız dōrd oğlan

— **Hepsi evli mi?**

— ey hepisi. allah siz de uçurasınız.

— **Çocuk evlendirmek nasıl bir duygu?**

— allah cümlesine nasib eyleye

— **Kız evlendirmek mi daha güzel, oğlan evlendirmek mi daha güzel?**

— valla kızları ben daha fazla severim oğlannardan. kızlar bakar.

40 oğlannar bakmaz. kızımın birini yanı başıma veriğim canım. bes bir gün görmeyiğim deli olurum. kenninde bir kıızı iki oğlu var. kıızı kaçdı getdi. antalyıya kaçdı getdi. köyde üstüne gōzellikten yani bu yana gelici yoktudu.

— **Antalya'ya kime gitti?**

— çalışmıya getdi. pişman olma dedik. kızım dedik. nişannılı ammisi oğluna. dōrd sene oldu nişannılı.

45 Aysel Şahinoğlu _ he he nişanlıydı. kaçtı getdi.
 _ orda kaçırılmışlar, yazdırmışlar kenni canım. kaynı, ammisini
 tarafada yazdırtmış parasınan kenni. para verikler orda. kaçdı getdi. ben şimdi
 gonusuyom. telefon açıyo beñe. diyoki nene diyo. her gece üryemde görüyom
 seni diyo. o kadar güzel dersen o kadar güzel. bakyon bir daha bakým bi kere
 50 daha bakým diyon.

_ **Siz kaç kardeşiniz?**

Aysel Şahinoğlu _ altı abim kardeşim var. dörde bacım var. beş bacadık biri öldü
 siz sağ olun

_ **Maşaallah**

_ benim dörd gelinim var. bir gelinimnen çekışmeyiğik. çünkü
 benim gaynanam vardı. şora gider. altı gelinnik. beni kes. altımızı bir keser.
 55 ben de adağ adayığım. gelinim ossun bir kimseye kesmem gelinimi deyiğim.
 işte, gelinner şeyle, gelinner böyle der ba'ez. yök işte söylesin

_ **Beraber misiniz?**

_ he barabarık.

_ **Kaç senelik evlisin?**

Aysel Şahinoğlu _ dokkuz sene bitici işte

_ **Memnun musun kaynanandan?**

Aysel Şahinoğlu _ memnünüm valla

_ **Amca sağ mı?**

60 _ sağ sağ

_ **Kaç sene nişanlılı kaldın?**

_ iki sene kaldım. e saol canım. rahmat geçmişlerinin canına.
 ceneze varmış bi yerde canım. ceneze ossun yatamıyom. oña merağ ede ede. bu
 da tırafık kazasında ölmüş. 'ey o garakösedden işte. enerciden üsdüne düşmüş.
 üçüncü gattan. üç tene çocuğu var. havadağan canı çıkık.

_ **Ne zaman olmuş?**

65 _ yirmi gün oluyo

_ **Sen Karaköse'de mi oturuyosun?**

— yōk yokarı çütlükte oturuḡ biz emme ġarakōseye baġlıyık
belediyelimiz. oġlum kennin ġocası ebemin ġardeşı. hade kızım araba gider
şindi.

— **Sen de mi aynı köydensin abla?**

Aysel Şahinoġlu — he ben aynı köydenim

— **Akrabalıġınız var mı?**

70 Aysel Şahinoġlu — aḡraba hepsi aḡraba zatan. amca uşaġılar. aynı köydeniz

— **Neyle geçim saġlıyorsunuz? Çiftçilikle mi?**

Aysel Şahinoġlu — çiftçiyiz he. buġda ekeriz. tütün ekeriz.

— öteki çocuklar gidik. kennin ġocası ıalılık

Aysel Şahinoġlu — defne harımız var. har toplarız har zamanında

— **Yani geçiminiz çiftçilik?**

— he buġdadan, hardan, zeytinden dörd milyar para alıġık.

— **Çiftçilikte para kalmadı diyorlar.**

75 Aysel Şahinoġlu — çiftçinin işi bitmez. her zaman köyde iş var. inēmiz var.
hayvanımız var. ondan sōna bu devlet daġlara harnıp ektiriyō. ya o işde
çalışıyo. şu an harnıp ekiyolar. böyle çalıları buduyolar önce sōna harnıp
ekiyolar

— **Harnıp neye iyi geliyor?**

— bekmezini çıkarıyolar.

— **Saġ ol teyze. Allah razı olsun. Hakkınızı helal edin.**

80 — saġ ol ġızım. sen de haḡḡını helal et. beñe baġ. örġetmenliġi
ḡazanırsan. baḡ evinizi biliyom. mıstafayı alır gelirim. hediye mi isterim.
örġetmen olduḡan.

— **Buyur gel beklerim. Bakarsın ben köye gelirim.**

— gel. köyümüzde on sekkiz tene örġetmen var.

Aysel Şahinoġlu — allah emeklerini zāyi etmiye

Konuşan:

Ayşe Fatma Bilgin

Yaşı: 82
Derleme Yeri: Kışlak Beldesi
Konu: Yöresel Yiyeceklerin Tarifleri
Derleme Tarihi: 26.06.2010

-46-

- **Selamün aleyküm teyze.**
- ali kümeleşem kızım hoş geldiniz safa geldiniz
- **Sana bir şeyler soralım mı?**
- ne sorucunuz baña
- **Yemek tarifi soracağım.**
- kabaklı aş bişirik. meneduralı aş pişirik
- **Bunları nasıl pişiriyorsun?**
- ne sorucun? manadurayı dorğarık, kavırık onun üstüne (...) asım

5 tutarık. 'onnan soña bulğurunu koruk. olur bir pilav

- **Kabaklı aş nasıl yaparsın?**
- kabaklı aşda eyle iderik
- **Aynı şekilde mi yapılıyor?**
- ya
- **Başka nasıl yemekler yapıyorsun?**
- hamır yu'ğuruk. ekmek pişirik. 'onnan soña küfte filan yaparık.

oruk yaparık

- **Köfteyi nasıl yaparsınız?**

10 — küfteyi (...) koduk mu? gençlik vardı. elinde yuğura yuğura

'omur kimi ederdik kenni. onuda getiridik içine bele bele oyarık. içinede şey koruk. iç koruk. kavırma kıyma. he oyarık koruk. yumduruğ, Bişirrik, yirik.

- **Şişpereği nasıl yapıyorsunuz?**
- şişpereği de hamırdan iderik. onun içinede koruk kavırma
- **Köftenin dağılmaması için ne yaparsınız?**

- dağılmaması uçun un k ruk. yımirtada da  ırarık i ine iki tene
- 15 da ılmaz, da ılmaz.
- **Nar ek isi yapar mısın?**
- ben mi? benden eyle  ey ge ti
- **Gen li inde yaptın mı?**
- yaptım ya
- **Nasıl yapıyordun?**
- nar e kisini. nalları toplar, gelirik beyle. nalları keserik beyle. elimizde bir bir sıkarak. ondan, sabehten  uvala k ruk. ayamızın altına alarak,
- 20 depelerik. depelerik. suyunu s zerik. onuda lakına k r e ki bi irik beyle. eyle deyi mi
- **Tuzlu yo urt pi iriyor musun?**
- bi irim
- **Nasıl pi iriyorsun?**
- i te yo urt ederik. s d n  bi irik. yo urdu   alarık.  aldıktan s  a da  ey iderik. mayalandıktan keri k ruk oca a. pi irik lakında
- **Ke i s t nden mi yapıyorsun?**
- 25 — keci s d nnen yapalla ekseri. satın alarak zata
- **Ke in yok mu?**
- y    cierim. ben ke iyi nedirim. ben gendimi ıdara edemiyom.
- **Ka  ya ındasın teyze?**
- valla ya ım 'bilmiyom ben. epeyi ipeyi. ben torunumun torununu g r   m. g    k m y m?
- **Torununun torunu mu g rd n?**
- evet evet torunun torunu d y mi? sevimden sevimin torunu.
- 30 torunun torunu g rd kten keri adam g    k m  olur benim anam babam daha yani gen li imde  ld . babamın i te.  ks z  aldık. anam da  eviremedi. beni de  rken sattı.
- **Sen evlendi inde baban  lm   m yd ?**

- 'yā. kaç sene evel ölüktü babam
- **Çok mu küçük evlendin?**
- öksüz kaldım. anam çeviremedi. verdi beni. everiverdi.
- 35 Kızı — sevimin torununun çocuğu oldu.
- sevimden işte ēy. sevim benim torunum. onun da torunu evlendi. onun da çocuğu oldu. torunun torununu gördük yā. siz okuyoñuz mu? քur՝ende misiniz?
- **İkisini de okuyoruz.**
- allaha şükür canım. allah zehin açıklığı versin allah (...) ne
- 40 mutlu. vallahi ne mutlu. āh biz tembel çıktık. okutan olmadı. baķan olmadı o zaman. hindik eyi çok şükür. şindik hep okunyo
- **Kur'an okumayı biliyor musun?**
- bilemiyom hay canım. bilmem. artık bir namazlık. ele. allah yardım eyleye ħalımıza. gine olur işallah allah (...) namazımızı kılyoķ
- geçinyoķ
- **Çok şükür namazını kılıyorsun.**
- 45 — çok şükür allaha. kılyom canım kılyom
- **Adın nedir teyze?**
- āşe fatma
- **Soyadın?**
- bilgin. adım, soyadım bilgin. adım āşe fatma
- **Bu köylü müsün?**
- evet doğma büyüme bu köylüyüm
- **Bu köyde mi gelin oldun?**
- evet başka yere gitmeyiģim
- **Düğününü hatırlıyor musun?**
- 50 — e gelin oluķta hatırlamaz mı hiç ya
- **Sana çeyiz olarak ne yaptılar?**
- cehiz abō. bugün günümüze allah kimseyi ķomasın. valla biz gelin olduķta 'heni ne bir suy taşı, ne bir ķatık tuvası, ne bir hamır leģeni. ne

bişe. hiş. bele işte. bize ik üç tene altın daqdılar. altının şeyine başka hiç bişe.
 bir döşşek, bir yorgan. anamda yapmadı. sahepsizdi. yapaman yavrım dedi.
 55 yapamadı anam da. bir döşşekten, bir yorganna gelin oluğum. işte o zaman
 eyle bişi. sahep olmazsan halen daha olaman

— **Sonradan da mı olmadı?**

— olmadı demek. ya ney. 'onnan sōna gelin olduk. çoluğumuz
 çocuğumuz dedik. adanıya get. amığa get. çapaya get. pambığa get. beyle

— **Kocan ne iş yapıyordu?**

— şey şu gapıları tokaları yapardı. tahtaları bilek kuvvatınnan.
 60 hizarnan deyi

— **Hızarda mı çalışırdı?**

— yōk hizar yōk. bele elinnen

— **Marangoz yani?**

— he marangoz. hiç 'onnan. işde bu gapıları kenner yapıp. kendi
 yapıp. bu deyi de şunnarı. işte böle. bilek kuvvatınnan. 'onnan çalışırdı. ne bi
 aylığı vardı. ne bir günlüğü vardı. ne birşesi vardı. eyle

— **Kaç çocuğun var teyze?**

65 — dōrd oğlum, iki kız. on tene oluk eseste. ölenner var. öldü üç
 tene. oğlan iki de kız öldü.

— **Hepsi köyde mi?**

— yōk elime bir tas suy veren 'yōk burda şindi. şunnar var emme
 bunnarda ta ötekiçede (...)

— **Bu teyze kızın mı?**

— gelinim. o da oğlum. kocası. o da oğlumun evi. austuryada o. dış
 70 d vlette. burayı yaptıran dış d vlette

— **Çocukları çok uzağa göndermişsin.**

— gettiler çok şükür allaha

— **Sen gittin mi?**

- beni de götüdüler. üç ay gettim. orda bir kızım, bir oğlum var
orda. ordağıkların hepisi akraba
- **Orası mı daha güzel? Burası mı daha güzel?**
- eyle. herkişe vatani dadlu emme işde. ya işde gidenner. hep eyle
- 75 diyo. biz eyle demiyoz. siz neredensiniz
- **Biz Dusduruluyuz.**
- maşşalla
- **Bunlar amcamın kızı. Bu da kardeşim.**
- dusduru, dusduru. buyzda mı olyo. buyzda allah bilir.
- **Bezge tarafında.**
- tamam tamam bildim. aferim be kızım. he he dusduru. 'ey ey tā
şoyzda. ordan bir gelin aldım. çandırdı. dusdurudan hōtede ora.
- **Evet**
- 80 — afferim bire. aferim bire. maşşalla. böyle dağlardan kırtuldunuz
dey mi?
- **Benim babam da köyde doğmamış. Biz yirmi senedir
İskenderun'da oturuyoruz.**
- şimdi iskenderünde mi okuyunuz siz
- **Ben Edirne'de okuyorum.**
- ĩy canım benim. kendinize mıkıyat olun canım. anan baban
nasıl salyo kız
- **Gönderiyorlar.**
- 85 — anaları bırağık, babaları bırağık bunnarı. allah sahebiniz ossun
- **Amin**
- birbirinize mıkıyat olun yalnız (...) 'ēy işallah allah emēnizi
za' i etmesin. güzel ma' aş alıcınız mı ilerde daha
- **Allah kısmet ederse alacağız.**
- işallah işallah. yani siz çocuk mu okutucunuz? son zamanda
kırc en kırsune hocası olucun
- **Öğretmen olacağız.**

90 — örğetmen. kaç tesiniz ya canım siz şimdi. ya sınıf deyi yōķ. eyi.
allah zeyninizi açık ede.

— **Amin**

— afferim afferim kızım. çay içersiniz. yapsınnar 'ha

— **Yok teyze. Biz daha Hisarcık'a da gideceğiz.**

— siz mi? niye?

— **Evet.**

— aferim sizi böyle mi görev verikler

— **Evet**

95 — iyi iyi canım. iyi. afferim

— **Hakkını helal et teyze. Vaktini aldık.**

— yōķ canım. niye ben 'nişliyom ki. zata oturom

— **Olsun**

— haydi güle güle gidin. güle güle gidin

— **Allah'a ısmarladık.**

— allah allah zeyniniz açık olsun. allah amanat olun canım

— **Sağ ol teyze**

— güle güle gidin canım. allah zeyninizi açık eyleye. çok

100 okuyasınız

— **Amin teyze. Bize de dua et.**

— edyom canım. ne gözel okuyunuz. allah sahebınız olsun.

Konuşan: Nebi Yarar, İhsan Bilgin, Mustafa Yetişkin

Yaşı: 75, 80, 83

Derleme Yeri: Kışlak Beldesi

Konu: Askerlik Anıları

Derleme Tarihi: 26.06.2010

-47-

— **Selamün aleyküm.**

- Nebi Yazar — ali k mselem. hoş geldi niz buyurun
— **Hoş bulduk.**
- Nebi Yazar — amacı nız
— **Yayladağı ile ilgili bir  devimiz var. Sizinle sohbet etmeye geldik.**
- Nebi Yazar — aferim.  ok g zel aferim kıızım. buyur yavrum.
— **Adın soyadın nedir?**
- Nebi Yazar — benim soyadım nebi yazar
— **Nebi Yazar**
- 5 Nebi Yazar —  y
— **Ka  yaşındasın?**
- Nebi Yazar — yetmiş beş
— **Askerliğini nerde yaptın?**
- Nebi Yazar — k tahyada, istanbulda haydar paşada yaptım.
— **Ka  sene yaptın?**
- Nebi Yazar — iki sene
— **Nasıl, zor muydu?**
- Nebi Yazar — yok ben havacıydım
— **Havacılara ne yaptırıyorlardı?**
- 10 Nebi Yazar — m zeme şe yaptırıyorlardı. bazı yerden gidik m zemeyi getiriyok
eskişere filan g nderyodu . başka bi şeyimiz y k
— **Sen şof rl k m  yaptın?**
- Nebi Yazar — y k ben şof rl k yapmadım. iş iliğini yaptık
-  hsan Bilgin — doğruları s yleycin. doğru
- Nebi Yazar — iş iliğini yaptık. başka bişe yaptığım y k
— **Sen buralı mısın amca?**
- 15 Nebi Yazar — buralıyım
-  hsan Bilgin — ba  sen buralı mısın diyo. doğru adresi vericin. hatay
yayladağının  işla  belediye halkından neydi şey adı
- Mustafa Yetişkin — neyse şindi sa a gelince sen s yle

- İhsan Bilgin — hatay yayladağının kışlak köyünden, kadir oğlu ehsan bilgin,
- 20 doğuz yüz hatay deycin
- Nebi Yarar — diyecēm itfayada yaptım ben. dörd ay sōna haydar paşaya
getdim. ben bizim orda bir şeyimiz vardı. orda şe yaptık. eyle bi şeyimiz yōk.
- İhsan Bilgin — kim kimlerdensiniz yavrım ya
— **Biz Dusduruluyuz.**
- İhsan Bilgin — dusdurulu mu
- 25 Nebi Yarar — yerci köye gider gelirdik. bizim bi itibatımız ordan var. başka
bişe yōk.
- İhsan Bilgin — bire dusdurudan bize bir kadın gidikti yō
- Mustafa Yetişkin — neyse şimdi onu bırakın. o kıassın da başka şeyler añnad
— **Sen kaç yaşındasın amca?**
- İhsan Bilgin — otuz doğumluyum ben
— **Sen nerede yaptın askerliğini?**
- 30 İhsan Bilgin — çanakçalada
— **Kaç sene yaptın?**
- İhsan Bilgin — iki ay iki sene
— **İki sene?**
- İhsan Bilgin — ēy
— **Çanakkale güzel miydi?**
- İhsan Bilgin — ēy
— **Orası mı daha güzel yoksa burası mı?**
- İhsan Bilgin — orası gözel
— **Niye?**
- 35 İhsan Bilgin — iki sene askerlik yaptım.
— **Sen bu köylü müsün?**
- İhsan Bilgin — adrese verdik 'ya. hatay yayladağının gışlak belediye halkının
bin doğuz yüz otuz doğumlu kadir oğlu ehsan bilgin dedik 'ya
— **Duymamışım ben. Ayakların mı rahatsız?**

- ih̡san B̡ilgin _ irātsız ya. gözlerimizde rahatsız. ayaklarımız da r hatsız.
- kulaqlarımızda rihatsız
- 40 _ **Neyi var?**
- ih̡san B̡ilgin _ ne bilyim beñe mi söylüyo ya neyi var deyi
- _ **Söylemiyor mu?**
- ih̡san B̡ilgin _ yōķ
- _ **Ne yapıyor peki?**
- ih̡san B̡ilgin _ işte 'yörüdükçe arğıyo
- _ **Gençliğinde avcılık yaptın mı?**
- ih̡san B̡ilgin _ yōķ çütçülük yaptım
- _ **Ne ektin?**
- ih̡san B̡ilgin _ arpa ektim, buğda ektim, şıfan ektim, küşne ektim, nohud ektim
- 45 biçdim.
- _ **Buğdayı nasıl ektin?**
- ih̡san B̡ilgin _ buğdayı böyle tarlıya ata ata ekiğim.
- Mustafa Yetişkin _ çütñen. o zaman motur mu var? şey mi var?
- ih̡san B̡ilgin _ çütñen öküź çütünñen
- Mustafa Yetişkin _ şimdi moturlar yeñi çıktı
- 50 ih̡san B̡ilgin _ baķ ele beri tutamañ sen
- _ **Niye?**
- ih̡san B̡ilgin _ beyle. on aylıķtım. izine geliktim. geri giderken bi arķadaşda on sekkiz aylıķ, hava değişimine geliyomuş. 'onnan iskenderünde beyle caddede geliyoķ, subaylar alaya gidiyolar.
- Mustafa Yetişkin _ yō niye öyle deşyon kenni yō. adamnarın belki işi var
- 55 ih̡san B̡ilgin _ alaya gidiyolar. o arķadaş hiç elini yekindirmiyo. subaylara selem vermiyo. ben emme her gördüğüme selem veryom. bi üst teğmen geldi. gelin baķım bura dedi. gettik. bañe sordu. kaç aylıķ askersin dedi. on aylıķ dedim. bir ay izne geldim dedim. on bir aylıķ oldum, geri gidyom dedim. nerde askerlik yapıyon dedi. çanaķķalada dedim. sınıfın ney. piyāda. birliğin dedi. künyemi okuyum da onu da belle dedim. künyemi okuyum. oķu baķalım
- 60

dedi. birinci ordu, ikinci kolordu, yüz dört tuğay, iki yüz kırk piyâda alayı, ikinci tabır, yedinci bölüklerinden, kadir oğlu ehsan bilgin, dokuz yüz otuz, hatay, buyrun komutanım dedim. teşek'kür ederim dedi. 'vallahı teşek'kür ederim dedi. ötekine sordu. sen kaç aylık askersin dedi. on sekiz aylık dedi. 65 eşşölu eşşek dedi. on aylık asker bülbül kimi ötyo dedi. birkaç tene salladı oña. 'vallahı yalan deyilim ben. dedi bunu da döğyü mü dedi. o bizim köylü döğdüüne. sen bilirsın üsteğmenim dedi. bu döğülmez dedi. sevilir bu dedi. baķ dedi. herif nası konuştu dedi. yā

— **Çanakkaledeki komutanların seni sever miydi?**

İhsan Bilgin — yōķ

— **Niye?**

70 İhsan Bilgin — e komutanı nerde görüyüm 'ya ben.

— **Arkadaşların nereliydi?**

İhsan Bilgin — arkadaşlarım mı? arkadaşlarım çok. ottuz altı kişi hataylıdık, bir arada. gerisi içeri memleketlerden

— **Sizden sonra gelen askerleri hiç dövdünüz mü?**

İhsan Bilgin — işte āñamadım ki

— **Sizden sonra gelen askerleri hiç dövdünüz mü?**

İhsan Bilgin — yōķ biz teskereden iki ay evel geldik. biz eyle bişi görmedik.

75 bizden sōna gelenleri görmedik biz

— **Peki, sizi döven oldu mu?**

İhsan Bilgin — vallahı bir tenesi bir tokat atık. zonguldağın bartın kazasından ālmet baryam isminde. duydum iradyoda mı telezyonda mı (...) ölmüş. kömür ocā çökmüş üzerine. vallahı yavrım sağa dönünce baña bi tokat attı

— **Durup dururken neden sana tokat attı?**

İhsan Bilgin — şindi yavrım āskerlik ters ocaķ. ders veryom size. verdi, verdi.

80 kağdı, üç kişi kaldırdı. ben ne dedim. bişi yōķ. kim söyleyci? ben söyleycim. kaķ söyle bakalım. kağık söyledik. at bunnara birer tokat. attık. gel bakalım bura. beñe yavrım sağa döndü. 'bir tokat attı 'bu. onun uçun. yoksa bilmeyerek deyi. bilerek. arkadaş bilir. siz bilmessiniz. ācemidik biz. banga komutanlığı

yaptım ben. o kıáder yani. iyi emme siz ne āñasınız? elindeki ney ya? eyle mi?
85 elindeki ney?

— **Telefon.**

İhsan Bilgin — bu içeri çekmiye 'ha

— **İstersen çekeyim.**

Nebi Yarar — duryo mu acebe diyom ben askeryeniki. aşşagısında biraz, hava alanı vardı. askeryenin, havacıların yani. orda yirmi beş, otuz ağaç yetiştiriğim. ağer şe yapmadılarsa, kesik yerlerini değıştirmedilerse. bahçıvanlık yaparık.

90 ağer kesilmedise o ağaçlar kıoca ağac olmuştur y' añi. yetmiş sekkiz senesinde

İhsan Bilgin — e o kıáder emeg etmissin. get yokla kenni bi kere

Nebi Yarar — getmedim, getmedim. yani belki yirmi beş otuz ağaç, yolun kenarlarına ektirdiler bize. ağer o ağaçlar yetişikse kıoca ağac olmuştur haralda. yetmiş sekkiz senesinde ekiğik. iki hafta orıya gönderdiler bize.

95 Mustafa Yetişkin — dusdurulu muyuk diyoñuz. yayladağında benim bildiğim dusdurulu gürbüz var

— **Babamın dayısı oluyor.**

Mustafa Yetişkin — öyle mi? gürbüz. yayladağına. bir gün çüt sürüğüm kene öküznen

— **Ne zaman?**

Mustafa Yetişkin — bilmem kaç senesinde tütün ekim zamanı. bir de ahmet vardı.

100 buğdarlık satallardı burda sürünen

— **Hâlâ Yayladağı'nda.**

Mustafa Yetişkin — duruyo mu?

— **Duruyor. Ahmet Türkyılmaz.**

Mustafa Yetişkin — gürbüzü biliyom. cāminin ardında. şindi hāle orda. bilirim

— **Sen kaç yaşındasın hacı amca?**

Mustafa Yetişkin — sekizen üç

— **Adın soyadın ne?**

Mustafa Yetişkin — mıstafa yetişkin

— **Sen askerliğini nerede yaptın?**

- 105 Mustafa Yetişkin — birazını malatyada yaptık. birazını da iskenderünde yaptık
 — **Sen yakında yapmışsın.**
 Mustafa Yetişkin — iskenderünde alayda yaptık. malatyada da kazada yaptık.
 — **Hangi kazasında yaptın?**
 Mustafa Yetişkin — kötürge kazasında yaptık
 — **Senin askerlik anıların var mı?**
 — **Sen dayak yedin mi?**
 Mustafa Yetişkin — yâ. asker olur da döğmez olur mu 'yö? askerlikte ben dayak
 yemedim diyen yalan söyler. askerlik olur da döğmez olur mu?
 — **Sen kimlerden dayak yedin?**
- 110 Mustafa Yetişkin — ben ele birini 'bilmiyom. 'ne bilim ben. kürtlerdi zata.
 bizim bu darafdan hiç yoktudu. kürtlerdi (...) bellemedim kenni
 — **Niye?**
 Mustafa Yetişkin — ne diye belleyim kenni
 İhsan Bilgin — benim gibi beyle az bulunur askerlikten bahsedecek. ben şimdi
 künyemi bilirim. nöbetçiye bilirim. tüfeklerin künyesini bilirim. bilmem hepisi
 115 aklımda.
 — **Sen birini dövdün mü?**
 Mustafa Yetişkin — yök ben kimseyi dövmeyiğim. ben kimseye bir tokat
 vurmuyığım
 — **Sen hacca gittin mi?**
 Mustafa Yetişkin — yök
 — **Gidersin inşallah.**
 — işallah maddi durum olursa gidersin. maddi durum olmasa
- 120 Nebi Yarar — yazılıcın ómreye gidicin. çıktığı zamanda hacıya gidicin.
 bekliycin. hacıyıda yazılıcın. ne zaman çıkarsa, gençsen gidersin. 'yök
 gidemessen o artık allah bilir nasî olduğunu
 — **Sen gittin mi amca?**
 Nebi Yarar — getdim
 — **Güzel miydi?**

- Nebi Yazar — güzeldi. her zaman getmeyi isteñ. şindi gücünde yetmesse
- 125 ómreye. gücün yeterse ómreye gene getmek Íazım yani
- **Sen umreye gittin mi?**
- Nebi Yazar — ómre ne. hacıya gettik ya bi sefer
- Belediye Başkanı — **Hoş geldiniz.**
- **Hoş bulduk.**
- Belediye Başkanı — hayırdır inşaallah. Kamuoyu araştırması mı yapıyorsunuz?
- **Evet. Trakya Üniversitesi'nde yüksek lisans yapıyorum.**
- Belediye Başkanı — **Tebrik ederim.**
- **Teşekkür ederim. Tez çalışmamın konusu Yayladağı Ağzı.**
- Onun için köyleri geziyorum. Yaşlılarımızla sohbet ediyorum.**
- Belediye Başkanı — **Evet çok güzel. Dilerseniz size yardımcı olması için bir arkadaşımızı görevlendirelim. Sizi yaşlılarımız evlerine götürsün. Size eşlik etsin.**
- **Çok teşekkür ederim başkanım.**
- Belediye Başkanı — **Rica ederim. Araştırmalarınız bittiğinde vaktiniz olursa birer çay içelim.**
- **O halde bize yardımcı olacak beyfendiyle belediye döneriz. Sizinle de görüşmüş oluruz.**
- Belediye Başkanı — **İyi çalışmalar. Bir aksilik olursa beni arayın. Ben size yardımcı olayım.**
- **Teşekkür ederim.**

Konuşan: Ömer Yanar

Yaşı: 90

Derleme Yeri: Kışlak Beldesi

Konu: Hacca Gitmesi, Askerlik Anıları

Derleme Tarihi: 26.06.2010

— hoş geldiniz 'bire kızım. 'vele birinizi tanımıyorum.

- **Biz Dusturuluyuz. Sen bizi tanımazsın.**
 — dusdurulu mu
 — **Evet**
 — ēy hoş geldiniz. safa geldiniz. hayr ola
 — **Nasılsın? İyi misin?**
 — allahıma çok şükür yavrum. işte kendimi idare edyom işte.
 — **Kaç yaşındasın?**
 5 — anamdan doğdum doğalı yaşıyom işte
 — **Yaşını bilmiyor musun?**
 — ne bilyim 'bire kızım. bin dokuz yüz yirmi doğumluyum
 — **Doksan yaşındasın mısın?**
 — işte eyle zahır. e siz dusDuruluyuk diyoñuz
 — **Evet**
 — ē hoş geldiñiz. ne diye? hayr ola
 — **Köyün en yaşlısı sen misin?**
 — 'bilmiyom ben işte ben. ben hepi bi (...) yani benim (...) çok
 10 kulağım duymuyo yavрім benim. çok şey onuñ uçun yani
 — **Fransızların geldiklerini hatırlıyor musun?**
 — fransızların el altındadıķ zatan. fransızlar geldi. yirmi sene qaldı
 fransızlar burda
 — **Ne yaptılar? Yakıp yıktılar mı?**
 — amān ah ğavırın müslümana yüreğі acır mı? gözünüñ óñüne
 çocuktum. okula gidiyodum. bi tenesi. yol yaptıryolar. 'bastonnan vurmasına
 15 kenni, baston iki parça oldu. itti. keni üzerine çıktı, depelemeye başladı.
 müsliman ğav r
 — **Çok eziyet etmişler doğru mu?**
 — eyle yol yaptıryok diyen, bu antakya yolunu yaptıryok diyen,
 çok iziyet ettiler
 — **Para da almışlar?**

- 'bilmiyom paraları. çünkü çocuğtum. dimem o zaman yani şu
20 çocuk kâder ancak vardım ben yañi
- **Fransızlardan çok korkar mıydınız?**
- 'ya fransız. h kümetten korkman mı yō? hükümette korkman
mı? askeri, keni var, şeyi var, korkmaz olur musun?
- **Ermeniler de geldi mi?**
- zaten ermeni 'bire yavrım. fransızlar ermeni pozū. pozması
- **Hacca gittin mi amca?**
- gitdim. allah getmeyenlere de allah nasib eylesin.
- **Nasıl, oralar güzel miydi?**
- 25 — oralıa doyulur mu 'bire yavrım? hacıya doyulur mu?
- **Kaç defa gittin?**
- bir defa gittim
- **Nereleri gezdin gördün?**
- ne bilyim 'bire yavr m. eşte biz hacıya ziyaret edecek yerleri
gezdik işta
- **Nereleri gezdin?**
- medineyi gezdik işta. mekkeyi gezdik işte. bu şeyleri biz
- 30 oralarda başka yerde gezipde biz ora gezmiye mi getdik. ibadatı ettik.
- **Şeytan taşıladınız mı?**
- e taşıladık ya
- **Neden şeytan taşıyorlar, biliyor musun?**
- ne bilim 'bire yavrım. amān işta höteden beri bizden atalarımız
onu şētmişler işte. şeytan daşlayın. hāciye giden şeytan daşlayıcı. ē insannar
çeşit çeşit daha şeyi daşlayom. şeytan daşlamaya getdik. eline papucu alık. şey
- 35 bitenesi şeytanın ora bir resim yapmışlar. şeytanın ağzına gözüne vuryo
papuçnan cahilana. bi şey e onun hareket yani. orda kurban kestik işte. kurban
etinnen dölü olmıyannara yedirillerdi. getidiler bizim erkadaşlar. şeyle kurban
etinnen beyle dölü olmayan kadınnara yedirillermiş. eyle der

- **Sonra oldu mu peki?**
 — ne bilyim ben yavrım. olur allah verise olur
- 40 — **Askerliğini nerede yaptın?**
 — askerliği ben tırakyada yaptım
 — **Trakya'nın neresinde yaptın?**
 — l leb rgaz dellē. orda yaptım
 — **Ben de Edirne'de okudum.**
 — edirne de misin? edirnenin askerlerinin borozannarı çalınca duyardık yañi. biz l leburgazda
- **Hiç Edirne'ye gittin mi?**
 — yōk getmedim yōk. çok gezmedik 'bire yavrım. bizi acemiliğe
 45 oralığa götüdüler. ordanda tekrar bu şeye geldik yañi. karadeñiz tarafına getidiler bizi. orda da hastalandım ben. hava değışimi verdiler. oradan da bur ye geldik. bere yavrım sizi bura kim getidi. kim tavsiye etti
- **Babamla geldim.**
 — babañ mı?
 — **Evet.**
 — baban kim
 — **Babam Dusdurulu. Aşağıda bekliyor.**
 50 — nedyo ya
 — **Köylülerle konuşuyorlar. Belediye başkanını gördük. Köyün en yaşlısı senmişsin. Belediye başkanı gidin, onunla konuşun dedi.**
 — hoş geldiniz. sefa geldiniz yavrım
 — **Çocukların var mı?**
 — çocuklarım var emme burada deyiler işte. birisi dağda biçin biçmeye gidik. birisi antekede. biriside âsturyada. dusdurudan senin babana kim deller
- **Yayladağı'nda Hacı Gürbüz'ü tanıyor musun?**
 55 — ēy
 — **O, babamın dayısı oluyor.**

- onu tanırım bak iyi bilirim
- **Karın yaşıyor mu amca?**
- karım altı yedi sene oldu öleli.
- **Sana kim bakıyor?**
- işte çocuklarım bakıyo yavrim.
- **Askerdeyken birini dövdün mü?**
- doğükmüyüm. ne deyin döğücüm 'ya.
- **Askerde herkes birbirini dövüyormuş.**
- 60 — yōk yavrim eyle bir zalımlık yapmadım ben kimsiye. niye
yapyım. ben de bir askerim, o da bir insan. o bir çavış, onbaşı. onnarıñ işte
itaat etmiolar deyin onnarı döğeller. bak çavış çavış, onbaşı bunnar. şēdeller.
haķarat edeller bāzen ayarsız insannara. söze gelmiyolar. ē o da onun da üssü
var. o da üssünden ķorkusundan niye sen bunnara beyle şey edyon deyin,
65 üssünden ķorkarak döğeller. 'el bu 'bire yavrim. her beş parnağın beşi bir mi?
- **Değil?**
- 'ya
- **Tarlan, bahçen var mı amca?**
- amān tarla bakçanan ne işim var 'bire yavrim. var emme
çocuklarda. çocuklara teslim
- **Haydi Allah’a ısmarladık amca. Sağ ol. Hakkını helal et.**
- halāl ossun yavrim emme bu ne āñadık bu şeyden biz. iş tanış e
70 ne geldi. baban dagelmedi
- **Babam seni rahatsız etmek istemedi.**
- yōk niye rahatsız olucum
- **Adın soyadın ne?**
- hacı ómer
- **Soyadın?**
- yanar
- **Allah’a ısmarladık.**
- hedi güle güle

- 75 — **Hakkını helal et.**
 — haılal ossun yavırım. siz haılal edin. allah razı ossun hepinizden de
 — **Amin amca.**

Konuşan: Durmuş Güney, Mevlüde Güney
Yaşı: 61, 57
Derleme Yeri: Kızılçat Köyü
Konu: Kızının Nişanı
Derleme Tarihi: 24.06.2010

- 49 -

- **Okumasını nişanlısı mı istiyor ?**
 — nişannısı istiyo ya. okusun kazansın. iş yaptık bostan ektik. tütün ektik. e yalnız kaldık 'heydi yalın başıma ben yapıyom o çocuk getti.
- **Liseyi ne zaman bitirdi?**
 — giden sene bitirdi işte. maşallah hep beyle eyinen aldı. eyi aldı şeyi
- 5 — **Durmuş Güney** — sen türk çayı mı demliyon yoksa
 — yōk 'yōk onu e yō kaynadıkta koycun ya. sen benden eyi mi biliyoñ ya
- **Durmuş Güney** — yōk sordum yani yañıldın mı
 — ustasın ha
- 10 — **Durmuş Güney** — yañıldın mı dedim acebe
 — yōk canım sen de şindi kaynadıcın. oña dem mi tutucum. acep içine mi koyum içine kollar heralda.
- **Durmuş Güney** — içine kōcun
 — yıkacım içine kōcum o sağlam satın almalar kimi mi. boyanan şeynen zor içiyo insan
- 15 — **Durmuş Güney** — benim oğlannan kızlar tuvarlarda gördün mü fotōraflarını
 — **Görmedim.**

- Durmuş Güney — bak şurdalar hepisi burdalar
 — **Kaç çocuğun var?**
 Durmuş Güney — dörd oğlan üç kız
 — **En son bir kızın mı var?**
 — bir kızım kaldı o da nişanlı
 — **Köyden birine mi verdin?**
 20 — bu köyden denizlide çalışıyo çocuk
 — **Uzakmış.**
 — ya uzak. uzak gitti
 Durmuş Güney — heni o tokenin patronun dedim kız kardeşinin kızını alık benim
 oğlan ya. orda karşıda onun şeyi
 — **Bakarım şimdi**
 — ya şey oldu nişannandı kısmetmiş işte. 'heydi hî. belki kaç kişi
 25 istedi. kenni istemiyom dedi. okuycum okuycum okuycum. bu çocukta
 isterken isteyince istiyom ellâm dedi. birazda âbileride başkî etti dedi bunca
 miyençi gelyo. niye istemiyon. istemiyom 'bire âbi dedi. daha okuycum. bir
 görev almadım bişe etmedim. sen niye beyle edyoñ. neyse. şey ettim emme
 beyle yıkarık. içine koyuverik. basit gelyo şu. arıymı demliyedik kenni. bunu
 30 beyle eskiden beyle içellemiş
 — **Amca çok övdü.**
 — yâ bunu eskiden bütün millet içer hasta olmazmış. 'babam
 'annem hindi seksen 'doksan yaşında annem daha benden genç maşallah. e ben
 'hıh şinden daha halım yök. her gün dokturdayım. 'her gün git git gel. kemmün
 müdü acebe kemmin. demlensin bakalım
 — **Kızın hangi kursa gidiyor.**
 35 — kız meslekte antakyada işte şey örgetmen. şey çocuk bakım.
 çocuk bakım şeyinde. eyle diyo kazansın getsin diyo. yañi belgesin alsın demiş.
 bir ona da katılık bir de şey sınavlarına mēmürlük sınavlarına katılık. hangını
 kazanırsam diyo
 — **Hayırlısı olsun**

— sağ olassın canım. eyle valla uğraşyok. e burda yalnızık işte
40 biz de edemiyok. perperişan olyok işte. bugün yağmır yağdı da rıhatım evde

— **Köy çok güzel.**

— çok gözel köyümüz. evlerde yapılcı. hükümet evleri yaptırıcı.
ya kağıtlar filan yapıldı işte. gitdi. köyler yapılcı yañi pozulucu bura tekrar
keri pozulucumuş yeni yapılcımuş. o zaman gözel olur köy

— **Şimdi de çok güzel.**

— çok gözel sakın. çok eyle kalabalık yök. eskiden kalabalıkmuş
45 emme millet göçük. kalmayık kimse. bunun hindi renkli kimi heyle bir boyası
çıkar. çok şeker koyūm ellām. şekersiz içeller mi. ben komıya mıdım acebe.
komayım kenner kıysun. kenner içsinner. 'bilmiyom. demlensin bakalım.
bugün gelir yārın cum'e günü gelir. iki gün kalır. kırk günmüş. daha dört beş
hafta. 'ey valla ben burda yalnızım. bostan çok ekiğik. balcan domatis biber

— **Düğün ne zaman?**

50 — düğün büyük bayrama yapıcılar

— **Az kalmış.**

— cehizi hazırlanıcı. bu sene iş çok

— **Buralarda ne çeyiz yaparlar?**

— çok yapallar kız tarafı. oğlan tarafı bes mobilyayı alır

— **Kız tarafı ne yapar?**

— kız tarafı çamaşır mekinesini alır. ocağını alır. emme şeyini bir
grubu alır. bir odayı. perdelerini kendi alır bir odanın. e mutfak eşyası az deyî.
55 eşşa altı yedi milyara patlar. ya çok bizde çok şey edeller. e yatağ yorğanı hiç
saymayım y' añi

— **Kaç tane yatağ yorğan yapılır?**

— bir bir döşek yapalla. yorğan yapalla. bir çüt satın almanla yök.
satın olur canım eşya çok. dört tane küs yastığı edeller. eskiden iki de büyük
yapallardı. büyük uzun yastık. bugün o yök. dört tane öle şey yapıyolar. büyük
60 yañi dağyolar. iki üç tane de küçük eyle yatağ yastığı yapıyolar

— **Altın ne takıyorlar?**

— beş çüt bilenzik. set takımı. şu paralıdan yapallaş. o gelinnerinize ne yapıksanız buña yapcınız. bugün de altın bahalı. bunnar düğünü hemen yapıcıları. e yapamıyolarda şindi. hâyvannarı var satıcılar. ucuz hâyvannar düştü. altın bahalandı, hâyvannar düştü. altın da bahalanınca millet de şindi
65 bunnar altın yapamıyolar. dur diyorlar. işte çocukta ordan anca mobilyayı alıcı. çalışık şey edyo. e diyo biraz aşşağı olsun. altın yapıcısın sen oğluna yapıcın. beñe ne altını yapıcın. alık getcin. eşyeyi yapıcın gene alık getcin. beñe ne. ben yök ben oğluma yaptım. evme getidim. yañi kaynanası biraz şeyle şey edici. bir iki çüt aşşağı edici. ben dedim valla şey etmez. kabıl etmez. ille altında altın
70 yapıcı

— **Beş çift bilezik mi istedi?**

— beş çüt. ister burma. ötekilere burma yapığ buña da burma yapıcın diyo kız. ona ne yapıksan buña da yapıcın. geri düşyo diyorlar emme bilmem işallâda düşsün de kennerede zarar olmya emme oğluna. beñe yök. düşer. ben nedcim alıcılar yalla. ben ossam evme getiryom gelini. ikisini
75 burdan aldık biz. biri iskenderundan biri de böysün köyünden. burdan göçüktü köy. burdan bir köy göçüktü. ondan aldık. hepsi bir yanda. her oğlan bir tarafta. demlendi mi acebe

— **Demlenmiştir.**

Konuşan: Meziyet Yılmaz, Samiha Yılmaz, Leyla Yılmaz

Yaşı: 75, 59, 30

Derleme Yeri: Kızılçat Köyü

Konu: Karışık

Derleme Tarihi 24.06.2010

- 50 -

— **Selamün aleyküm**

— elikümselem hoş geldiniz sefa geldiniz yavrım

- **Ne yapıyorsun buralarda?**
 — aman ihtiyarlık işte gezyok ayaklarımız soğusun diye
 — **Seninle biraz sohbet edelim mi?**
 — e buyrun eve gidelim
 — **Haydi gel. Arabaya bin gidelim.**
 — yakın evim oğlum ya
 — **Olsun teyze olsun. Haydi gidelim. Adın soyadın ne?**
 5 — yılmaz soyadım. mustafa karataşın kaynanasıyım. bilişmişiz
 mustafa karataşı
 — **Ben bilmiyorum.**
 — duran dönmez
 — **Baba şurdan fotoğraf çekelim.**
 — o öteden cāminin yanında çekerdik. birde aşşığı inerseñiz. geçen
 geldi çektiler zātı. bu ev yapma meselesine.
 — **Kim ev yapıyor?**
 10 — yani hükümet ev yaptıryomuş. hazırda kondurucumuş da kötü
 yerlere geldi, çekti, gittiler.
 — **Ne zaman geldiler?**
 — valla bir haftadan fazla mı oluyo bilmem
 — **Herkese mi ev yaptıracaklarmış?**
 — yeşil kartı olannara
 — **Senin var mı?**
 — var yeşil kartım. burda dur işte. şurda dur
 — **Burası mı teyze?**
 15 — he bura bura. şu yoğarı. bura. şura duruver şeyle.
 — **Tamam. Dün gece çok yağmur yağdı mı?**
 — sa‘at üçden beri başlayık. böün bir habbe açılık
 — **Yayladağı’na da çok yağdı.**
 — garadutlar yāmır yedi
 — **Kara dutlar oldu mu?**

- ğara dut deyî kızım. bu beyle bayaz dut da eşte toplanmıyo
deyin ğaraya dönükler. 'heydi buyrun.
- 20 — **Selamün aleyküm**
Leyla Yılmaz — hoş geldiñiz
— **Hoş bulduk.**
— içeri geçek içeri
— **Burası daha güzel teyze. Burda oturalım.**
Leyla Yılmaz — niye geçin geçin
— **Burası daha iyi.**
— dağların şeyleri beyl olur işte.
— **Biz de Dusturuluyuz.**
— dusduru mu? iy. akrabamışınız. işte gelin verikler bizim burdan
— **Gelin alanlar bunlar.**
25 — selma selma deyî midi. selma vardı. bi de meyrem vardı.
— **Teyze sen de gel otur.**
— ayaklarım arğıyo. belim arğıyo bir habbe
— **Çok güzel bir köymüş burası.**
— her gelen irmenir bura
— **Çok güzel.**
— 'e 'nolucu 'bire yavrım daha? köy yeri anca bunca olur. daha nasî
olucu ya
— **Diğer köyleri de gezdik ama bu köy çok güzelmiş.**
30 — e tabi herkişe vatanı dadlı
— **Tabi ki yemyeşil her taraf.**
Büşra Yurtman — bahçede miydin? Ne yapıyordun?
Leyla Yılmaz — ordan aşşağlara bakar işte
— aşşağlarda malımız var. onnara şey ederim. orayı düzlerim.
ondan aşşağı bi tene bi yer var. orası görükmüyo ağaçlardan
35 — ayakları arğır gezer bütün gün

- ey gezerim bi kere (...) bir kere o c'amiye deyin kâder giderim.
 otusamda arğıyo geSsemde arğıyo. kurban olam kenne
- **Tarlanız falan var mı?**
 — he
 — **Ne ekiyorsunuz?**
 — ne ekyok ya. biber ekiğik biraz. şo aşşagda bir parçamız var.
- 40 oralığa tütün ekiğik. alıllarsa da
 — **Şimdi devlet almıyormuş. Tüccar alıyormuş. Doğru mu?**
 Leyla Yılmaz — eylemiş
 — eylemiş ey
 Leyla Yılmaz — geçen sene ekmeğiktik
 — biz ekmeyiktik evel (...) dedik ekek kısmetimizde varsa satılır
- 45 yoksa kalır 'nedek
 — **Öyle tabi ki. Har da çok oluyormuş. Doğru mu?**
 — ey
 Leyla Yılmaz — var da çok fazla deyi yani
 — o fazla aşrı deyi. böysun tarafında çok olurdu. o yükselin
- köyünden ondan da gidyo. millet çekik çekik gelyo. hâtir üçün gidyo. yaprak
- 50 satyolar.
 — **Sabun falan yapmıyorlar mı?**
 — bînde bi yapallağ
 Leyla Yılmaz — eyle 'yök yök burda
 — yök burda yapmazlağ. evine yapan (...) olur. olmassa satın alır.
 geçen sene midi evvelki sene midi. bir habbe har tohum toplayıklar. ille yağı.
- 55 bir kazan bişirdik (...) oğlana
 — **Har baya para ediyormuş?**
 — yâ
 Leyla Yılmaz — ediyo da
 — zeytin yağından bahalı oluyo
 — **İşi mi zor?**

- Leyla Yılmaz — ne bilyim ya. önceden olmayık yañi. buralar da bezge tarafında
- 60 mesele çok öbür taraflarda
- sen de oralısın ellehem
- **Biz de dusduruluyuz.**
- Leyla Yılmaz — ben bilmem de oraları da yañi. delleğdi bizim hoca vardı.
- önceden burdada (...) topluyok derdi yañi. ondan biliyom yañi. bizde burda
- yōk. bi iki tenenin ancak varsa bi iki ağacı işte bele uzaklardan tã hödüdden
- 65 felan keser geliller yaprağını satallağ
- **Sende mi bu köylüsün?**
- Leyla Yılmaz — anam
- anasıyım
- **Ben gelinin diye düşündüm.**
- yōk gelinim biri antekede var. iki tene bi tenede var gelinimiz
- **Kaç çocuğun var teyze?**
- bunnar aryı. on tene mi on iki tene mi
- 70 Leyla Yılmaz — kaç tene 'bire ana?
- bir oğlum da (...) sağmış. bennen doğdu. kurban olyum allaha.
- belki eyle layıg gördi zahır. nēdyim.
- Leyla Yılmaz — herkişin kısmeti aryı
- kız daha heyirli olyo. señe ulaşyo. oğlanın işi ırakda tez
- 75 gelemiyo emme kızlar
- **Çocukların nerelerde? Köyde olan var mı?**
- aşşagda var bi tene
- çoğu yayladağında. biri antekte. iki tenesi antekede. başka
- kalmadı herhalde. oluk gidyo. siz neynen urğaşyoñuz. ney yapyoñuz ney
- çızyonuz
- **Biz köyleri geziyoruz.**
- 80 — ney üçün. ayakabları niye çıkarıksın.
- **Toprağa basalım.**
- tut gey bakým baton baton

- **Köyün geçim kaynağı nedir?**
- bilmem nesi var kızım. bostan eker, domatis ekeller. 'ey işte bir habbe ekin ekeller. en mühümü ektirse hükümet tütün ekyolar.
- Leyla Yılmaz — herkiş zararına çalışyo. eyle geniş arāzimiz yōk.
- 85 — yōk 'heni parça?
- Leyla Yılmaz — parça parça. bi dönüm iki dönüm. onuda ekyon. mesele ekin ekiktik gene zarar edyoñ. olmuyo bitmiyor (...)
- (...) ney besleycide ya
- **Köy olarak siziñ köyünüz en güzel köylerden birisi.**
- her gelen eyle der
- 90 Leyla Yılmaz — havası delle. tertemiz gelyo delle. 'amma gel gelelim şey 'yōk geçim yōk
- **Biber çok varmış. Değil mi?**
- Leyla Yılmaz — ey biber var emme
- emme satılmıyor 'bire ciğerim parası
- Leyla Yılmaz — giden seneden veriğik şo yoğarı köye. daha parasını almayık
- 95 daha da. iki buçuk ton toplayıktık. (...)
- iki yüz elli kilo mu, kaç kilo mu vardı? 'verin. daha anca verici. daha verici parasını
- **Burda yukarıda hangi köy var?**
- tinziri tinziri var (...) köy var ekseri. e köyden yoğarı gene bir köy var
- 100 Leyla Yılmaz — yani millet elden boğazlayık
- inan elden boğazlayık. netsin (...) tekesini kesyolar (...) nolucu
- **Hayvan yok mu?**
- Leyla Yılmaz — hayvanıda yōk
- hayvan dayōk. bi tene iki tene. evel bizde de şey oluk gücüm yetmez olunca (...)
- 105 Leyla Yılmaz — hayvanın olyo emme saman istiyo. yem istiyo.

- ben evel yüz milyona yakın yakıt parası verdim. malından gele
de besliyesin
- **Doğru**
- bir oğlum var. o da antekede
- **Köyde genç de yok değil mi?**
- Leyla Yılmaz — evlenen gıdyo
- **Öyleymiş**
- 110 Leyla Yılmaz — mesele çocukta 'yök şimdik millette de
- doğum etmez oluk millet
- Leyla Yılmaz — hep yaşlılar kalık. yeñi şey olannarda gidiyo. evlenen gıdyo.
- evlenen gıdiyo. hiç bulaman. şindi orta yaşlılar ana babalar kalıyo çocuk yök
- getir şurdan kayfe felan 'nedek ya
- **Hiç zahmet etmeyin. Tinzir'e de gideceğiz.**
- 115 — eyi ettiniz hoş geldiñiz safa geldiniz kızım
- **Hoş bulduk teyze. Sağ ol.**
- bol kısmet vere yarabbi cümlesine bize de (...) yardım edyolar.
- dün evvelki gün (...) kırmaya kırdık (...) yağmırın altında
- Leyla Yılmaz — yağmır da yeyince maşşallah burda da bir yağmır oldu
- her yerde eylemiş yavırım
- **Yayladağı'nda da hiç durmadı.**
- 120 Leyla Yılmaz — saat üçde başladı. şindi dindi (...) valla bak nası oldu
- bişe bişirsin kayve yapsın yō
- **Sağ ol teyze. Hiç zahmet etmeyin. Köyün en yaşlısı kim?**
- en yaşlı kim ya.
- Leyla Yılmaz — yaşlı da yok kari koca hepisi (...) ne gözəl bizim köyde onu da
- bulaman.
- 125 — yök 'yök (...) var emme yök. her evde iki kişi üç kişi. burdan
- öte hep iki kişi. bizim burdan gelinnen oğlan iki. ordan öteki koñşu iki. öteki
- koñşu iki. hepi iki. 'ey çocuk yök.

— **Burda düğünler nasıl oluyor? Mesela kız istemeye kimler gider? Neler takılır?**

Leyla Yılmaz — gücünün yettiğini dağar. ne bilyim ya. büyükler gider
— büyükler gider. söz gelişi haylet kenni evin hayleti akrabası

130 varsa gel buyrun diyo filan temem işte

— **Senin zamanında nasıl oluyordu teyze?**
— benim zamanımda vardı biraz yaşlı gettiler hepide
Leyla Yılmaz — nasî oluyodu diyo yani isteme
— eyle eyle gidellerdi işte
— **Hiç değişmedi mi?**
— aynı. allahın emrinnen piğamberin kavlinen dellerdi. kızınız

135 istemiye geldik

— **Senin gelinlerin hepsi bu köyden mi?**
— ney diyo
Leyla Yılmaz — gelinner mi. biri hassadan gelik. biri de gene mi buralı. bacıyın
kızı

— ey o da
140 Leyla Yılmaz — bura mı yani. ben bilmem onnarı. büyük onnar
— **Aşlı buralı mı?**
— şey anası bacım
— **Diğerleri?**
— işte
Leyla Yılmaz — bi tene yayladağından
— bir oğlumun aldığımız bacımın kızı. biri de işte şeyde bacısı

145 kızını alıgık. yabancı deyî. köyde hiç yabancı yōk. sen beñe. ben señe

Leyla Yılmaz — köyde yabancı 'yōk ' ammi dayı hep akrababa yañi
— hep akrababa yabancı yōk
— **Dışarı gidenler nasıl oluyor?**
Leyla Yılmaz — canın istediği yerden mesele uzağtan olyo köyden olyo
— yabandan da gelir. istiyen olur. yabana da varyolar. ne bilyim
— **Köyde okul var mı?**

- 150 Leyla Yılmaz — önceden vardı da şimdi belki de on sene filan olmadı mı.
yayladağına gidyolar. münübüsnen yayladağna gidyo (...)
- Leyla Yılmaz — az deyi götüme-yiklermiş mi
— on tene mi. sekiz tene mi çocuğu götürüyorlar okula arabanan. ya her sene bi tene iki tene
- 155 Leyla Yılmaz — on, on beş tene 'yōk belkide
— **Sağlık ocağı var mı?**
Leyla Yılmaz — yōk
— tinziride var tinziride (...) ora (...) sağlık ocağını işte 'bilmiyom yavrım. 'ne bilim ben (...)
— **Kışın çok soğuk olur mu?**
— yle fazla olmaz 'bire bilmem
- 160 Leyla Yılmaz — biz alışığık.
— **Kar yağıyor mu?**
— evel yağardı. yağmaz oluk.
— **Yüksekte olduğu için yağar.**
— nerdedik. kız antekede midik de o zaman bir habbe yağık diyolardı. kar yağık diyolardı.
- Leyla Yılmaz — evelcede yağardı. git gide nolyo. 'bilmiyom ki dünya mi değışyo
165 — ne bilim yavrım. herşeler başka oluk. 'ne bilim.
— **Aslında yüksek?**
— ne bilim haq tãle bilir yavrım. kırbana olam kenne
— **Haydi kalkalım mı?**
— emme bi kıayfe içseniz çok eyyi olurdu 'kele kıızım.
— **Sağ ol teyze. Zahmet olmazsa ben bir bardak su alabilir miyim?**
Büşra Yurtman — **Kaç yaşındasın teyze?**
— ben yetmiş beş. otuz beş doğumluyum. eyle olmaz mı
— **Kaç yaşında evlendin?**

- beni alan çocukların babası ben aldı. on dörd yaşındadım.
- 170 öksüzdüm. babam yoktu. anam vardı. ‘akrabadık da. ölen kadının arvadı
‘ammim kızıldı. onun yerine verdiler beni. on dörd yaşındadım. 'amman
ciğerim soğuksa çok içmeyin ha (...) ney kaymak mı ondan veriklerdi kaşşığa
ama öldüryo beni öhsürtü öhsürtü
- **Sana sormadılar mı?**
- e güççüktüm işte. aqlın yetyo mu. on dörd yaşındadım. böğünkü
- 175 nesil bilirdi o zaman 'ne bilim ben
- **O zamankiler bilmiyordu.**
- yōk
- **Sen de bir şey demedin.**
- yōk
- (...)
- **Teşekkür ederim. Sağ olun**
- afyet ossun
- Semiha Yılmaz — selemalikim
- 180 — ali kümselem
- Leyla Yılmaz — gel yenge gel
- (...)
- **Elinize sağlık.**
- Leyla Yılmaz — afyet ossun
- öteği oğlan ev yapyo şura koyuğu iki üç kök (...) çok sovuğ su
- 185 içmeyin 'bire kızım içmeğin. çeşmeden geti
- Semiha Yılmaz — e nassınız
- **İyiiz teyze. Sağ ol. Sen nasılsın?**
- Semiha Yılmaz — allaha şükür işte kendi kendimizin derdini çekik gid yok ya
- nolucu 'ey amān (...)
- Leyla Yılmaz — valla köyün gelirini geçimini bilmem işte bişeler soryolar
- 190 Semiha Yılmaz — oy oy kızım köyümüz ölü de ağlayanı 'yōk yavrım
- **Biz köyü çok beğendik.**

- Semiha Yılmaz _ aşıağılara ininde beğenirsiniz. aşıağıları aşıağıları inin gezin gelin beğenin
- _ e gene eyyi noluk kenne
- Semiha Yılmaz _ 'eyyi harabası çok bizim köyün
- 195 _ eskiden oturannar (...) şindi yapan yapıyo. yapmayan eyle kalyo
- Semiha Yılmaz _ onnarımı yazıyolar yazıyosunuz yani
- _ **Evet. Adetleri, gelenekleri soruyorum.**
- Semiha Yılmaz _ he nolucu
- _ **Sana da düğünde yapılan yemekleri soralım. Düğünlerde yemek yapılır mı?**
- Semiha Yılmaz _ 'ya yapılır
- _ **Hangi yemekler yapılır?**
- Semiha Yılmaz _ hepide yapılır. bak ' aşüre yapallar. kuru fasilye yapallar. pirinç
- 200 pilavı yapallā. bulgur aşı yapallā 'etli etli
- _ **İçli köfte yapar mısınız?**
- Semiha Yılmaz _ yōk yōk
- _ **Düğünde değil normalde yapar mısınız?**
- Semiha Yılmaz _ 'yaparık canım. yaparık onu
- _ **Nasıl yaparsınız?**
- Semiha Yılmaz _ ben yaparım elimnen. aklıma 'geliverdi yaparım. belim arıyo
- belim. sebehten beri hamır yoğurucum ceseret edemiyom bugün (...) dedi ana
- 205 o da. yalınızık ciğerim yalınızık. herkesler iki iki. k'ari koca. üreme yōk. yoktu
- ufağ çocuk yōk. bes bi tene şurda bir evde o da gardaşının oğlunu alık. bes
- onda. ondan başka daha ufağ çocuk yoktu. benim ağzımdan dilim ucunda ney
- çıkık 'bilmiyom. abōv öldüryo beni öldüryo. beyle işte. iki köfteyi yuğruk.
- içini hazırlarık. yaparık. kızerdirik kızertmesini. sulusunu yaparım ben.
- 210 binerlisini yaparım.
- _ **Sulusunu nasıl yapıyorsun?**
- _ eşkisini kaynadıllā. kaynayınca içine koyon

Semiha Yılmaz — eşkisini yapıyon. içini koyon. ya eyle işte. o da eşki suyundan. ona da sarımsağnan şey dorğarım ben. bişirim onnarı. nânesini kuru nâne, yağ. onnarı gösderdirim iyice. şeye ağer şē kırsan çok kıkar. eyle şeyse kıkmaz
 215 eyle sarımsağlıyı da yaparım. eyle aynı gene aynı bişirim. sarımsağını zeytinyağında

— **Nar ekşisi nasıl yapılıyor?**

Semiha Yılmaz — nar ekşisi döğüyok sıkıyok kıynadyok eşki olyo.

— suyu

— **Taşla mı dövüyorsunuz?**

— dağneknen beyle vuryon. bu senede şansımıza 'vele bi tene yōk

— **Ekşinin işi çok zormuş.**

220 Semiha Yılmaz — zor ya kıynadyon. kıyulaştır kıyulaştıra eşki yapıyon. mesele suy. bildiğin bir suy. çeşmenin suyu kimi.

— dumduru suy

Semiha Yılmaz — dumduru suy 'ey vallahi kırmızı olur. kıyduğun zaman kırmızı olur. sōña sōña kıararmıya başlar. gid gide kıararır

— **Burda biber salçası da meşhurmüş.**

225 — biber salçası çok yaparık

— **Nasıl yaparsınız?**

Semiha Yılmaz — biber salçasını dilyok kırudıyok (...) duzunnan salça. bişirme yapıcı olan bişirme yapar.

— **Pişirme de yapılıyor mu?**

— yā 'ey yapallā.

Semiha Yılmaz — pişirme yapıyolar

— **Pişimesini nasıl yapıyorlar?**

230 Semiha Yılmaz — dilyon çektiyion pişiryon kırutyon. sōña çektiyion. kıymak kimin olyo

— ya çektiyonda bişiryon ya çektiirmeden bişiryon. 'ey gözel olur.

— **Hangisi daha güzel oluyor?**

- Semiha Yılmaz — pişme daha güzel olyo. benim daha var. bu seneki dolapta dolu.
yā yiyen olmasa nolucu
- 235 — yiyen 'yōk yinen.
- Semiha Yılmaz — birde rengi var böyle hem (...) kim yeyci yā. haylet ola da yiye
— biraz koy kennere
— **Yok teyze yok. Sağ ol. Annemler de yapar.**
- Semiha Yılmaz — ne memleket nere
— **Dusturuluyuz.**
- Semiha Yılmaz — ēy uzak deyi
— **Yok yok uzak değil. Biz pişirme yapmıyoruz.**
- 240 — çekilyo
— **Evet**
- Semiha Yılmaz — kardaş mısınız
— **Amca çocuklarıyız.**
- Semiha Yılmaz — amca çocukları. hepinizde benziyonuz.
— eyyi eyyi allah sağlık vere yavrim. allah heyirli gapılara kısmet
aça. heyirli ömürler vere cümle yavrulara içinde size de
- 245 Leyla Yılmaz — kahvenizi içtiniz 'vele
— ēy içerdiniz hindiye
- Semiha Yılmaz — niye yaptırmadılar mı
— yōk
- Semiha Yılmaz — niye
- 250 — yaptırmadılar
- Semiha Yılmaz — ben diyom araba kimin burda yabancı araba
- Leyla Yılmaz — ben de gördüm yarabbi dedim bunnar kim
— ben de bi habbe diñeldim. yanıma durdular
— **Köyü bilmeyince durup teyzeye sorduk. Sonra da muhabbet ettik işte.**
- 'e 'ne bilim. bir tene koca var.
— **Teyze senin adın ne?**

- 255 Semiha Yılmaz — semiha yılmaz
 — **Sen gelini mi oluyorsun?**
 Semiha Yılmaz — he he gelinneri olyom
 — **Sizin isminiz nedir?**
 Leyla Yılmaz — beniki leyfa
 — **Biz müsaade isteyelim.**
 — oturyoduk vallahi çok güzel oluktu
 — **Yine geliriz inşaallah. Haydi Allah’a ısmarladık.**
 — güle güle. güle güle
 — **Hakkınızı helâl edin.**
- 260 — halâl olsun canım. sağ ol canım
 Leyla Yılmaz — haydi gene beklerik
 — **İnşaallah geliriz.**
 Semiha Yılmaz — işallah beklerik
 — **Bize dua et teyze**
 — ederim yâ. ananıza babanıza selem söyleyin. heyirli yolculuklar

Konuşan: Durmuş Kalabaz
Yaşı: 67
Derleme Yeri: Kösrelik Köyü
Konu: Askerlik Anıları, Tütüncülük, Avcılık
Derleme Tarihi: 23.06.2010

- 51 -

— **Selamün aleyküm**
 — ali kimselem hoş geldiniz.
 — **Hoş bulduk**
 — şu yokarda babanın yanda bir ev var. orda. hemen orda o adam
 — **Peki köyde başka yaşlı var mı?**

- bayan var burda. yaşlı emme antekede
- **Neyse o zaman**
- burda yaşlı kadın yok öyle. düşkün yaşlı kadın yok. Yaşlı işte o
- 5 adam var şevket altıoğ
- **Sen kaç yaşındasın?**
- ben atmış yeddi filanım ney soracak
- (...)
- burda bir hacı nezre var hacı nezre, yaşlı deyince, şu arka tarafta
- **Tamam ona da bakalım.**
- nerelisiniz siz
- **Dusturuluyuz amca**
- yaşlı adamlara sor. neler olmuş tarihte .
- **Sen bu köyden misin?**
- 10 — buralıyım he.
- **Burası önceden köy değilmiş. Doğru mu?**
- çütlüktü. yeniceye bağlıdı.
- **Ben lobasa bağlı diye biliyordum.**
- yök yeniceye bağlı. yalnız buranın çocukları lobasa giderdi
- oğımıya. bura daha yakın. orda dere var dere. onun uçun gidemezlerdi.
- güççük çocuklar lobasa giderdi.
- **Buraya barajdan su gelmiyormuş.**
- 15 — gelmiyo ya. çıkmaz barajdan burıya. gelmez.
- **O zaman su sıkıntısı var.**
- var ya.
- **Ama köy çok yeşil.**
- geniş köy, istanbul kimi. her ev bir yerde
- **Su yoksa nasıl bu kadar yeşil oluyor?**
- e suy işte. bu gelirdi eskiden, eskiden bu suy gelirdi. çeşmelere
- bağlı. şimdi karaköseye gidiyo buranın suyu. kışın suy bol.
- **Baraj yakın aslında.**

20 — barajdan işte buriya veremiyolar. halbuki pompalama ossa, şu tepelere yapılsa, beyle gelir.

— **Burası yukarda mı kalıyor?**

— yokarda kalyo ya ondan gelmiyo.

— **Amca askerliğini nerde yaptın?**

— askerliği tırakyada yaptım ben.

— **Trakya'nın neresinde?**

— piñerhisarda.

— **Ben de Edirne'de okuyorum.**

25 — ben de gittim. edirnedden lüleburgaza geldim. lülebüğazdan piñerhisara verdiler bizi. ben de gittim edirniye tirennen. istanbuldan tirene bindik, edirniye. edirnide indirdiler bizi, arabiya bindirdi askeriye. lülebüğaza getidiler. orda okulda kaldık.

— **Neden okulda kaldınız?**

— okulda bi iki saet kaldık işte. arabalar gelene kadar piñerhisarın.

30 — ondan sōna bindirdiler bizi piñerhisara sabehten.

— **Kaç yıl askerlik yaptın?**

— yirmi ay, on sekiz ay filan yaptık

— **Edirne soğuk değil mi?**

— edirne yayla, soğuk. piñer suyu bol, kaynarca var.

— **Selimiye'ye gittin mi?**

— getdik çınarlar filan var. büyük büyük ağaçlar. çay içilyo orda.

— **Edirne'de ki Selimiye camisine gittin mi?**

— selimiyeye mi

— **Evet.**

35 — nirde bu.

— **Edirne'de.**

— getmedim yōk. nerde gedici asker adam. bizi bindiryolar. ya, askeri bırakmazlar.

— **Orda askerlik yapmak da zormuş.**

— zor ya. kar yağar. ş le ince bir kar. ne erir, nēder. so'ğuk olur

- **Kayar bir de.**
- kayar fakat suyu g zel. i me suyu  ok g zel. aynı bizim buranın
- 40 suyu gimi.
- **K y n elektiriğinde bir sorun var mı?**
- tirefe  aldırımıyo diyolardı. tirefe ister  ura diyolardı. orda
- b y k lav a var ya, orıya bir tirefe gelici filan diyolardı.  aldırımıyo.
- ** ok sık kesiliyor mu?**
- y    indilik.   k r allaha iyyi
- **Kı ın oluyor mu?**
- kı ın olur. r z ar  ok oluyo. r z ar beyle do udan batıya
- 45 do ru esyo. sigortaları attırıyo.  ok  uvetli.
- **K yl  ge imini nasıl sa lıyor?**
- n den i te. t t nc l k  ld . bu da ekyo, arpa ekyo, yomyaya
- i e gidiyolar k yl . kimse 'y    ok. gen  'y   burda. hep i e gitdiler.
- **Hayvancılık var mı?**
- hayvancılık yapyolar, 'ey var yapannar.
- **B y k ba  mı?**
- b y kba , k   kba  eyle 'y   fazla. i te bizde var, on be  yirmi
- 50 tene ge i.  onarı yayala . on tene  ader teke var, o la  var on be , on altı tana.
-  onarı y yo  ocuk. ekseri gen ler i e gidik  alı yolar
- **Bu k yde akraba evlili i  okmu . Do ru mu?**
-  imdi oaotı
- **Niye?**
- yabancı alyolar  indi. efendim zekiyasız oluyomu  do an  oc .
-  afası almıyomu  soruları. onun i in hindi yabancıdan alıyo . bizim d ller
- 55 i de yabancıdan aldık.  arabadan almadı.  indi eyle olu . ille yabana gidiyolar.
- **K ye neden K srelik denmi ?**
- m den var m den. m den var burda. k rse. onun u un k srelik
- demo ler. ta , ta . pı a ı s ren, s ren, s ren, keskiner.

- **Hâlâ var mı?**
- çok. ilerde dolu. yolun bir tarafı şeyle hep maden, kösre daş. yerden çıkmalar daha sağlam olyo. yüzündeki güneş yakyo, çürük olyo.
- **Çıkartan var mı?**
- 60 — yök. geldi aldı getdiler burdan emme üzerine duran yök.
(...)
ne diyon ney. 'bilmiyom. çocuklara mı kızyo. ne istiyo 'bilmiyom.
- **Tütüncülük yaptın mı?**
- 'çok
- **Tütün işi zormuş.**
- iki ton, üç ton tütün çıoarığım. e zor tabi.
- **Tütün ne zaman ekilir?**
- ezan okudu mu kağıcın. erken gidicin, kırıcın. sıcakta getiricin.
- 65 köylede düz. gene ırhat bir iş. Köylede, sıcağa çıkmıyon beyle. sıcakta kıraman elin sakızlanır.
- **Şetilleri ne zaman ekiyorlar?**
- şubatın on beşinde şetilden. mayısın birinde. nisan, ba'ezleri nisanda ekyo. ba'ezleri mayısta ekyo. bāzileri geç yetiştiryo şetili, mayısta ekyo. bāzi erken yetiştiryo, nisanda ekyo. (...) üş kere kıralar.
- **Şetil nasıl ekiliyor?**
- 70 — şetil meskebe yapıyon (...) ondan kerî tohumu saçyon. üzerine zibil atyon. züğüryon kenni. işte sōna 'naylonnan kapatyon, bityo. kapatmassan bitmez.
- **Şetiller nasıl ekiliyor?**
- bi tene, bi tene yolyon. sandıklara koycun. götürük tarlıya dikeceksin.
- **Tek tek mi?**
- 75 — he tek tek, tek tek düzücün yaprağını.
- **Zahmetli işmiş.**
- çok.

- **İyi kazanıyor muydunuz?**
- yōk para etmedi. şimdi ondan eyi. şimdi tüccar alyo. aralıkta gelyo, alyo. sekize, doğuza, ona getdi bu sene. emme bu sene kaç gider 'bilmiyom. daha satılmadı.
- 80 — **Köylü aralığa kadar bekleyip tüccara mı veriyor?**
- he gelennere. diyarbakırdan falan gelyolar tüccarlar.
- **Hiç avcılık yaptın mı?**
- yōk yapmayığım. avcılık hiç yapmadım.
- **Yapan var mı?**
- yapan var.
- **Burda neler olur?**
- burda keklik olurdu. dāvşan olurdu eskiden. bugün 'yōk kökü, nesli kesildi.
- **Şimdi avcılık yapan da yok o zaman?**
- 85 — yōk bi kaç geyig filan gelyo ba‘ez çamlara. onu vuryolar işte eyle.
- **Fransızların geldiğini hatırlıyor musun?**
- yōk bilmem onnarı. babam söylerdi. burdan gelmiş geçmişler. (...)
- ney ney. bi bakıym 'hele şu kıariye
- **Sağ ol amca.**
- sen saol

Konuşan: Nazmiye Kalabaz
Yaşı: 55
Derleme Yeri: Köşrelik Köyü
Konu: Evlilik Üzerine Olan Âdetler, Gelenekler
Derleme Tarihi: 23.06.2010

- **Selamün aleyküm. Kolay gelsin.**
 — hoş geldiniz.
 — **Hoş bulduk teyze. Nasılsın?**
 — buyrun ekmek yeyin.
 — **Sağ ol teyze**
 — yeyin yeyin. alın bir tene pölüşün.
 — **Nasılsın teyze?**
 — iyiyim. nere gidyoñuz beyle.
 — **Şakşağa gidiyoruz.**
 5 — şakşağa niye
 — **Köyleri geziyoruz.**
 — eyyi
 — **Sen Durmuş Amca'nın karısı mısın?**
 — ey gördüñüz kenni.
 — **Evet konuştuk.**
 — bağıryom bağıryom çıkın getimiyo bu döl. getide ekmē
 koycum üstüne diyom. ben diyom, ben dinliyo. çocukları salıyo,
 10 getimiyolar. nerden gelyoñuz siz şindik.
 — **Yayladağı'ndan geliyoruz.**
 — ey yayladağında mısınız
 — **Evet.**
 — ey
 — **Teyze ekmeği nasıl pişiriyorsun? Anlatır mısın?**
 — bilmiyõñu
 — **Yok bilmiyorum. Hamuruna ne koyuyorsun?**
 — maya
 — **Başka?**
 15 — başka, işte zeytinyağınnan yassılarım. başka bişe komuyok.
 — **Pişirmesi zor mu?**
 — yõk kolay

— **Piştirirken sıcaklamıyor musun?**

— ey. ūy yanmıyon mu diyo. yanıyom. o sıcak günner bişirdim öldüm.

— **İçine düştü. Alırken elin yanmıyor mu?**

— yanmaz alışık.

— **Senin gelin olduğun zamanlarda kız istemeye nasıl gidilirdi?**

Hatırlıyor musun?

20 — hatırlarım.

— **Ne götürürlerdi?**

— ilkinden istellē. sōna dadlı götürülē. 'ey barabar götürük akrebemizde

— **İstemeye gittiniz. Sonra ne olur?**

— istemiye gettik. sōna yüssükleri daķarıķ

— **Kıza “istiyor musun?” diye sorarlar mıydı?**

— sorulyo canım.

— **Seni istemeye geldiklerinde nasıl geldiler? Ne getirdiler?**

25 — beni istemiye mi. iki teneke halva vardı o zaman. iki teneke halva. millet toplandı ora. iki çuval ekmek bişiriller, meydanda yelleğ. erkekler nişanı daķallar. işte bes bu.

— **Altın takmadılar mı?**

— taktilar. beñe 'ķırk beş tene altın daķıldı

— **İyi takılmış.**

— mal aldık 'onnan

— **Başka ne taktılar?**

30 — başka mı. başka, ķaynana bir kemer daķdı, gümüş, kenninmiş.

— **Kendi kemerini sana mı taktı?**

— ēy

— **Sen tek gelin misin?**

— ey. 'yōķ iki teneyim.

— **Sen büyük olan mısın?**

— ey büyüğü benim.

- **Diğerine kemer takmadılar mı?**
 — yōķ takmadılar. ona az yaptılar altın. bes beş tene
 — **O zaman seni daha çok sevmişler.**
 35 — ey beni daha çok sevdiler.
 — **Nişan yaptılar mı?**
 — ey aş bişirdiler. aş pilav. davar keseller. yemek yapallar. eyledi yaptılar beñe.
 — **Sen bu köylü müsün? Yoksa buraya gelin mi geldin?**
 — ey biz eses çütlüktedik de şu yokallarda çütlük vardı. bura bizim malımız vardı. ev yaptırdık. göçdük bura. o dağlar oralar kalmadı.
 — **Kaynanan sana hiç eziyet etti mi?**
 40 — ū kaynanamın ettiğİ eziyet.
 — **Ne yaptı ?**
 — ū bir yerimi koymadı. söğdū söğdū.
 — **O kadar altın taktığı halde neden eziyet etti?**
 — amān söyletme beni. bir görümce vardı. kardaşımıza verdik, verdi. geçinemediler. o da aryıldılar. e söğmez mi söğdū beñe.
 — **Onun acısını senden çıkartmış.**
 — ey. benim ne suçum var 'yoho heydi.
 — **Seni atla mı gelin getirdiler?**
 45 — ben mi. 'ey atnan geldim. köyü gezdirdiler. eskiden mezerliğide gezdirillerdi. bi fethe okullar ordan ölülerin başına gelillē. gezdirdiler köyü de aşşāğlardan beri. gene yemek yaptılar. davar kesellē hū
 — **Kaç tane davar kesmişlerdi?**
 — dört beş tene
 — **Düğünlerde hangi yemekler yapılır?**
 — kuru fas lya, pilav, piriç pilavı, etli aş, etli bulğur pilavı etden.
 — **Şimdi de yapıyor mu?**
 50 — ya dolu yapallā.
 — **Kaç çocuğın var?**
 — benim mi. çok söylemeyim.

- **Söyle ya.**
- beş oğlan dörd kız
- **Maşallah Allah ömür versin.**
- yedi tenesi getdi. iki tene oğlan kalık şindik.
- **Köyden mi evlendirdin?**
- ey 'yök kızları hep öyle veriğim. antekede. öyüz tanışmayı bilin
- 55 mi
- **Yok bilmem.**
- serinyolu
- **Biliyorum.**
- ey bir kızım orda. bir kızım tanışmada
- **Niye uzağa verdin?**
- geldiler neydim
- **Sizi nasıl bulmuşlar?**
- 'bilmiyom oturyoduğ geldiler. benim kızlar bi tenesi on altı
- 60 yaşında gitti. ha havada ğaptılar eyidi kızlarım.
- **On altı yaşındaki kızı uzağa nasıl verdin?**
- 'vermeycidim vermeycidim. babası verdi oğlan kırbısta.
- **Kıbrıs'ta ne yapıyor?**
- kırbısta tamirci. araba yapyolar. araba tamircisi. böyük tıransitler
- var ya onardan yapar.
- **Kızın nerde?**
- kaynanasının yanda. kaynanası var, ammisı var.
- **Birlikte oturmak zordur.**
- 65
- yök çok eyyi. ū birde oğlu oluğ hindik. eziyet etmezler.
- **Tatillerde geliyorlar mı?**
- ya geliller. temmüste geliciler. gelici beyi ordan. kırbıs'tan
- geldikten sōna gidicik diyodu kız bura
- **Gelinler köyden mi?**
- yök tanışmadan alğık birini

- **Yani gelinlerde buralı değil.**
- yōk ūy yaqtık ekmeği
- İrem Yurtman — **O yanığı ben yiyebilir miyim?**
- 70 — sevyon mu
- İrem Yurtman — **Çok severim.**
- bizim oğlanın kızı var. nene beñe yanığını ver der. ben yerim der. alın yeyin ekme. yeyin. acıkıksaңыз yeyin.
- **Yok teyze sağ ol. Bana Kösrelik’te kimse dışarıya kız vermez dediler.**
- yōk 'vele kimse burdan evlenmeyik. kim dedi sañe.
- **Önceden mi öyleydi?**
- yōk
- **Amcayla sen akraba mısınız?**
- 75 — ēy
- **Nerden akrabasınız?**
- anamın ammisi. öz möz babasının kardaşı anamın
- **Bir rahatsızlığın falan oldu mu?**
- yōk yōk
- **Dinçsin maşallah. Dokuz tane doğum yapmak zor olmadı mı?**
- doğumnarı antekede, antekede yaptım. bi tenesini burda bes.
- **Seni iyi Antakya’ya götürmüşler.**
- zor doğuryom ben zor. dölün birinde hasta oldum bak.
- 80 kıınıldıyamadım hiç. çatlıyodum beyle. nefesim çıkmaz oldu. olduktan sōna. doğdu, acele beni ölücüm dedim. beni götürün. hiç sesim çıkmaz oldu. gece yarısı aldı getidiler beni. ora getdik. doktur şey muyene etti beni. baktı. bes bir kutu heb verdi. bunu iç dedi. içtikden sōna inanın mı hiç bişem kalmadı.
- **Neyin varmış peki?**
- 'bilmiyom soğuk alık dedi. karnım şişik.
- **Dokuz çocuk kolay mı?**

- 85 — çok zor. on tana, on tana, on tana. beş kız beş oğlan diyom.
oğlanın biri ölüğ dokuz aylık.
- **Neden öldü?**
- 'bilmiyom bir gün haste oldu. ikinci gün sabehine sen saol.
şindiki kimin öldü. 'vele bilmedim
- **Dokuz çocuğu büyütmek zor olmadı mı?**
- ū beñe gene afferim diyolardı hös
- **Tabi ki dokuz çocuğu büyütmek kolay mı?**
- 90 — kolay deydi. biri askerden gelik oğlanın. biri de gidici temmüzde.
- **Neresi olduğu çıktı mı?**
- çıkmayık daha.
- **Sanki yağmur yağacak.**
- aman eyle deme (...) dışarıda şindik
- **Sağ ol teyze. Haydi Allah'a ısmarladık.**
- alın ekmek alın.
- **Sağ ol aldık.**
- güle güle, güle güle
- **Haydi sana kolay gelsin.**
- 95 — sağ ol gene buyurun gelin.
- **Teyze adın ne?**
- necmiye
- **Kaç yaşındasın?**
- elli beş
- **Amcadan baya küçükmüşsün**
- ey güççüğüm ondan ben. doğduğumu bilir o.
- **Neyse haydi kolay gelsin.**
- sağ ol sağ ol

Yaşı: 94
Derleme Yeri: Kösrelik Köyü
Konu: Fransızlar Dönemi Olayları
Derleme Tarihi: 23.06.2010

- 53 -

- **Selamün aleyküm**
 — hoş geldiniz.
 — **Sana bir kaç tane soru sorsak olur mu?**
 — ne sorucular ya.
 — **Amca gel buraya otur. Nasılsın iyi misin?**
 — sağ ol.
 — **Köyün en yaşlısı senmişsin.**
 — neyi kimin en yaşlısı.
 — **Bu köyün en yaşlısı**
 5 — ey hacı şerif vardı. öldü o.
 — **Şerif amca kaç yaşındaydı?**
 — dokzan üçde öldü.
 — **Sen kaç yaşındasın?**
 — dokzan dörde geldi. şubat gelirse tam dokzan beş olur. şubatta öldü geçen sene.
 — **Askerliğini nerde yaptın?**
 — izmirde yaptım.
 — **Kaç sene yaptın?**
 10 — yirmi altı ay heralda. iki seneyi dolduran defteri (...) sōna on sekkiz aya indi. evel otuz yeddi, otuz sekizler dörd sene yaptı.
 — **Kim dört sene yaptı?**
 — otuz yeddi, otuz sekizliler hava kurumuna aldılar.
 — **Fransızların geldiğini hatırlıyor musun?**
 — ben bilirim ya firansızları.
 — **Ne yaptılar buralarda?**

- askeri almazdı. canderme yazallardı. şimdi şerifoğlunna şey
- **Çok eziyet etmişler. Doğru mu?**
- 15 — etmediler eziyet fıransızlar yō (...) yaptılar. buyzdan antekeden geldi. bi kalfada laskıyeden geldi. bu deppoyu görüyoñuz mu. hep çamlık. ordan öte getdiler tanklar manklar. buyzdan gelen (...) yirmi üç (...) iki üç alay malatyadan geldi. indi. kâğıt atmış. o çeşmenin (...) yola yola
- **Her yeri yakmışlar. Doğru mu?**
- yakıklar heralda (...) kesepde yanık, yayladağıda. dağa kaçıklar.
- **Kimler yakmış?**
- 20 — (...) kaçkını varmış. avırlar çütlükleri (...) yerleri basallar yiyecek deyin. oturamadık derdi anam. bu yeñice köye kaçtık der.
- **Ermeniler de var mıydı?**
- ermeniler yā. 'türkiye şey edyodu. harb edyodu. sōña avırlar birleşmiş yenmiş 'türkiyeyi onnarın silehi (...) alaman varmış. az daha şey gelirmiş. azab gelirmiş. gavurmuş. yedimez atları (...) arpa seçer yellermiş
- 25 gavur şeye geliyo yiyeceğe. vermiyo. saklıyo mu nediyo? asker acından ölüyo.
- **Çok kıtlık olmuş.**
- ney oluk.
- **Kıtlık olmuş. Kimse ekmek bulamamış.**
- ismet inün gününde olurdu. ben biliyom. sōna demirel çıktı. bilmem fılan. onnar bol şimdi. gübreyi atmazdık. heyle bes (...) ekik ekik gider. moturda yok. kötü hayvannarnan, canbalarnan. biderini almazdın. elimiznen
- 30 'yoho. şimdi maşallah gübre veriliyo. moturdan sürülyo. yā bol.
- **Hanımın sağ mı?**
- sağ. benden güççük yirmi yaş.
- **Kaç tane çocuğun var?**
- dörd oğlan üç kız var.
- **Hepsi evli mi?**
- hepisini everiğim.
- **Köydeler mi?**

- biri dē istanbulda arvat alık. ordan. hem ma' eṣ alyo arvat hem
 35 kenni. arvadı da alyo
- **Geliyorlar mı?**
 — yaz tatilinde gelyo. beş on gün sōna gelirler.
- **Sen hiç gitmiyor musun?**
 — getdiler arvatnan dōller. ben gidemem araba tutyo beni.
- **İzmire nasıl gittin?**
 — o zaman gittik canım. şimdi gidemiyoo.
- **Hiç köyden dışarı çıktın mı?**
 — bi yere çıkmadık ya. izmire gāzi emirde yaptık. piyade alay.
- **Nasıldı askerlik?**
 40 — (...) bir köy var (...) ceze almak. māşına yazallar.
- **Asker arkadaşların nereliydi?**
 — bilmem (...) yol parası veryoduğ.
- **Fransızlara mı?**
 — ya.
- **Niye veriyordunuz?**
 — antekeye yol yapıyo köprü
- **Onu köylüden mi topladılar?**
 — ya.
- **Köylüyü de çalıştırdılar mı?**
 45 — çalıştırdılar.
- **Sen de çalıştın mı?**
 — yōk yō. biz çocuktuğ.
- **Atatürk'ü gördün mü?**
 — atatürkü duyduğum çocukken. askere daha getmeyiktim.
- **Buraya gelmiş. Hatırlıyor musun?**
 — kimin bilirim (...) izmiri kendi alık. hatayı burayı kendi alık. her
 şey adamın.
- **Buraya geldiğinde gördün mü?**

50 — antekeye gelik. bura antekeye. yayladağına gelmeyik. anteke viliyet. işte bura. hatay dörtyoldan oyuz türklerindi.

— **Payas'tan bu taraf da Fransızlarınmış.**

— firansız anteke (...) mustafa kemal başbağandı.

— **İnönü'yü biliyor musun?**

— ismet inönüyü iyi bilirim. bilmem mi ya. acılık oldu o zaman.

ğabar dağından gettik. azattık. çay may darı ekmē vardı. hiç buğda yōķ. bu

55 gübre çıktı. ondan keri millet zengin oldu.

— **Bahçen falan var mı?**

— bahçem var ya. yukarda var ya. olmayık daha. austostan keri olur.

— **Seninle birlikte oturan çocuğun var mı?**

— (...)

— **Köyde oturan var mı?**

— köyde oturan var ya. hatle tek fabrikada çalışyo. iplik

60 fabrikasında. biri ıstanbulda öryetmen. ev de alık.

— **Diğerleri?**

— diğerleri antepde var (...) tütün ekyo burdağılar. malı işte.

— **Sen ekiyor musun?**

— yōķ yō. ben tütün mü ekerim. hayvanattan şey ola bilmiyon mu? işte şura.

— **Orası senin evin değil mi?**

— ey gidiciseniz gidin ora

— **Hayvanın var mı?**

65 — hayvanım vardı da yapamaz oldum. dōller yapıyo. tabla

yaptırıkmiş şura.

— **Haca gittin mi?**

— gidemedik. anca ona para yōķ.

— **Olsa gider miydin?**

- ossa giderdim
- Mehmet Yurtman — **Yayladağında hacı gürbüzü tanır mısın?**
- kimi
- Mehmet Yurtman — **Hacı gürbüzü**
- 70 — gürbüzü tanırım yâ
- Mehmet Yurtman — **Onun yeğenleriyiz biz.**
- dusturulu o adam. ondan alırık biz alışveriş.
- Mehmet Yurtman — **Hacı gencoyu bilir misin? Onun oğluyum ben.**
- hacemmi bilin mi. aysel kızını alyo hacem āğa.
- Mehmet Yurtman — **Hacem ağayı bilirim**
- antekede hindi oturyo. döllər serdi evi.
- **Haydi sağ olasın. Allah’a ısmarladık.**
- heydi güle güle. saol. belimde arğıyo, ayaklarım da (...)
- 75 — toplayık.
- **Bizde evine gidelim.**
- heydi güle güle. burdan şo kıvanın yanından gider de oyzdan dönüverin.
- **Tamam sağ ol**

Konuşan: Feride Uysal

Yaşı: 80

Derleme Yeri: Kulaç Köyü

Konu: Yemek Tarifleri, Karışık

Derleme Tarihi: 26.06.2010

- 54 -

— **Feride teyze sen misin?**

— ēy.

— **Seni arıyorum. Nerdesin?**

— şurda komşulardayım. hoş geldin.

- **Hoş bulduk. Nasılsın?**
- eyiyim. kimsin ya sen
- Ali Yurtman — **Akşamın hayırlı olsun.**
- hayırlı akşamlar.
- **Yayladağı’ndan geliyorum. Sen beni tanımazsın.**
- 5 — e sen beni ne biliyon ya.
- **Az önce kızını gördüm.**
- hângisiñi
- **Kandıl’daki kızını.**
- ēy.
- **“Benim annem Kulaç’da” dedi. Bizde seni de ziyaret edelim**
- dedik.**
- fatmamı adı. ē nediciniz ya onu.
- **Köyleri geziyorum. Senin gibi teyzelerle amcalarla**
- konuşuyorum.**
- eyyi edersin, eyyi edersin kızım.
- **Ne yapıyorsun? Nasılsın? Bir şikayetin falan var mı?**
- 10 — ben yalınızım işte. oturyom. şikayatım ney bişem yōķ.
- **Kaç yaşındasın?**
- sekzen
- **Daha gençsin maşallah.**
- yōķ iyi dēlim ben. bakma burda oturmama, çeneme bakma.
- gövdeme bak.
- **Neyin var?**
- valla 'bilmiyom. kólustur mu diyolar bulustur mu diyolar. ben
- 15 bilmem ondan var bende. ondan sōña işte gözlerim çok görmüyo. yā tek
- başımayım. kimse baķan yok.
- **Niye?**
- kim bakıcı beñe ya.
- **Çoluğun çocuğun yok mu?**

— yōķ. ben burda bi kızım var. ben kendi kendime bakıyom işte.
allah hókümetimize saēlık vere. hókümetimizin, zaman geldi mi ĩramazanda
20 veryolar yiyom. birde işte yaşıllık m'āşı alyom. veryolar. 'onnan geçinyom
gidyom.

— **O para da sana yeter.**

— e yetyo zār. yetyo zār. veryolar bi iki yüz kaēıt filan.

— **Paranı Yayladaēı'ndan mı alıyorsun?**

— he yayladaēına. onada gidemez oluēum zatan. ayaklarım
yörümüyo.

— **Seni kim götürüyor?**

25 — e gidyom. yavaş yavaş götüryo mekine. ya köyleri gezyonuz ne
üçün

— **Senin gibi teyzelerle sohbet ediyoruz.**

— eyyi konuşun bakalım.

— **Fransızların geldiēini hatırlıyor musun?**

— yōķ bilmem ben

— **Neden buraya Hasma diyorlar?**

— ne bilim ben. ķuseyirde oturyoduķ. benim esesimi sorarsan
30 şeyim. benim esesimi sorarsan surıyalıyım anam babam

— **Arap mısın?**

— yōķ türküm. surıyada malımız çoktu. surıyayı işte. o zaman
anam babam mēcirliktemi neyde. çıķmıē gelmiēler buyüze.

— **Suriye'nin neresindensiniz?**

— murtlu deler, murtlu deler. şu yayladaēının öyzünde hemene

— **Seneye Suriye'ye gideceēim.**

— gidebin mi ki

— **Gideceēiz işte**

35 — allah alla beni de götürün.

— **Tamam, seni de götürelim.**

— götürün

— **Orda akrabalar var mı?**

- ohō akrabam var ya. dayımın dölleri var. şey var. o daha ilerde dervişende. murtluda eses babamın köyü. anamın köyü dervişen.
- **Kaç çocuğun var?**
- sekiz tene
- **Köydeler mi?**
- 40 — yōk antekedeler
- **Hepsi mi?**
- hepisi antekede. esası dokuz tene. 'ey 'yōk bakım. sekkiz tene bir de olursa dokuz tene mi olur
- **Evet**
- ey
- **Burda kimse yok mu?**
- burda yōk. işte şu evde oturyom ben.
- **Biliyorum. Geldim baktım. Kapın kitliydi.**
- 45 — yōk kitli deyi. ele bağlayıktım.
- **Kapalıydı.**
- kapadığım ēy. açık olmaz 'ēy ēy. hoş geldin. safa geldin.
- **Hoş bulduk**
- bunu beyle geziyonuz neyçün
- **Teyzelere yemek tarifi soruyorum. Nar ekşisi yaptın mı?**
- ne yapıkmıyım
- **Nar ekşisi.**
- eşya mı
- **Nar ekşisi**
- 50 — yōk. eşki nerde yapıcık ya daha
- **Önceden yapar mıydın?**
- eskiden yapardık ey
- **Nasıl yapardın?**
- eskiden narı toplan toplan, getirin, kömelen şoraya. kesen kesen. onu çırgan. sıkın, bişirin ekşiyi.
- **Tuzlu yoğurt pişirdin mi?**

- duzlu yoğurt bişiriğim emme evelden
- **Nasıl pişiriyordun?**
- 55 — onu işte. şey eden. südü alırsın, bişirisin.
- **Ne sütü ile pişiriyorsun?**
- davar südü, hâyven südü, onu bişirisin. uyudursun.
- yoğurd olur. yoğurdu da bu sefre kon kazana. bulayı bulayı bulayı bulayı bişer
- o bişme yoğurd
- **Bulamazsan ne olur?**
- kesilir çökeleg olur. çökelek arı şey, arı o çökelek oluveri.
- 60 o çökelek arı, o yoğurd arı olur.
- **Kocan yaşıyor mu?**
- yōk on beş seneden fazla oldu
- **Neden evlenmedin?**
- 'aman evlenmede deyim. nedcim ben kocayı.
- **Niye? Kocan ölmüş işte sende evlenseydin.**
- yōk 'aman aman aman aman. ben bene başardım da. ben iki
- adım yürüyemiyom.
- **Sana bakardı.**
- 65 — yōk emēn. beñe baomasın. 'yōk ben istemem koca moca. böyle
- yaşıyom. allah eksik etmiye konuyu komşuyu, hükümetimizi. veryo yiyom.
- **Hükümetten memnun musun?**
- tabi memnünüm
- **Niye? Ne veriyor sana?**
- aylık veryo, aylık veryo. milletimizde zaman geldi mi
- ıramazanda eşye veryo. 'onnan geçinyōk gidyōk. geçinyom gidiyom. benim
- 70 bişim yōk.
- **Tarlan, bahçen var mı?**
- tarlam bakçam çok emme kim gedici kim. velē şorda köyün
- içinde bir bakçam var gidemiyom kenne. gidemem. yürüyemem kızım. burda
- oturyom. çenem eyyi emme ya burdan o eve anca gidyom.

- **Eskiden ne ekiyordun?**
 — buğda. ney ras gelirse ondan ekyoduk.
 — **Hiç tütün ektin mi?**
 75 — evelden ekyoduk ya.
 — **Tütün işi zor oluyor mu?**
 — ē o zaman kalabalıktık, yapıyoduk ya. çocuklar vardı beş, altı tana, sekiz tene çocuk vardı. onar evlendi gitti. hepside antekede. baña bakmıyolar şindik. ben kennere baktım emme kenner beñe bakmıyo.
- **Niye?**
 — ne bilyim ben
 — **Gün gelir onların çocukları da onlara bakmaz.**
 80 — e bakmaz zatan. bakar mı belliyon. işte bak gözlerim seni beyle karannık görüyom. yeni geldim 'ihi tokturdan.
- **Ne zaman gittin?**
 — eppeyi oldu. beş on gün oldu gettim antekēye. antekede çocuklar var . orıya gitdim. hüsüsü dıktura. o götünü getidi beni, şeye doktura. bir oğlan var orda, tekte. onun üstüneyim. o oğlanın üzerineyim.
- **Çocukların sana bakıyormuş. Neden bakmıyorlar diyorsun?**
 85 — 'velē evini bilmem. ben evini gene bilmem. var var çoluğum çocuğum emme ben de gitmiyom, kennerde götümüyo.
- **Kandıl buraya yakın. Kızının yanına neden gitmiyorsun?**
 — kandıla mı. o kızın 'yanna mı. ben o kızın 'yanna gitmem.
 — **Niye?**
 — yōķ. 'pis evi görmediñ evini.
 — **Görmedim**
 — görmediñi
 — **Hayır**
 90 — dışardamı gördün kenni. evine geçinilmez. ben orda yaşayamam kızım.
- **Çok mu pis?**

- pis pis evi. eyi deyi
- **Temizlemiyor mu?**
- amān temizlese 'nolucu onun evi, temizlemese nolucu.
- **Aranız iyi değil mi?**
- eyyi. niye eyi deyi
- **Sen öyle diyorsun.**
- 95 — dē adanaya getdik geldik. bir kızım var adanada.
- **Yanına gitmem diyorsun.**
- yōķ aman gidemem. ben onun ne yemeğini yiye bilirim, ne ekmeğini yiye bilirim.
- **Neden kızına bir şey öğretmedin?**
- bire öğrettim. benim yanımda eyidi. ora gidince kötü oluķ.
- **Niye?**
- ne bilim ben
- **Kocasını mı kötü?**
- 100 — kocasını da aynı kennin kimin. işte kazan yuvarlanır kapağını bulur, bulmassada satın alır.
- **Neyse biz artık müsaade istiyelim.**
- nōyze gitcin ya
- **Artık dönüyoruz.**
- nerde oturyon ya
- **İskenderunda**
- iskenderünde ēy. bu gezmeden ne ańlıyońuz yani bişe ańlıyońuz
- 105 mu
- **Yemek tarifleri alıyorum**
- ne bilim her şeye para. her şeyi tutarıķ. ben yapmadığım bişe yōķ emme hepisini yaparım.
- **Sen de hastayım falan deme. İyisin maşallah.**
- yōķ ben yemeğimi yaparım da eyle gezemem. yemeğimi yaparım. burdan şo taksi kader giderim. o taksi oader gittim mi oturrum bi
- 110 habbe.

- **Yine de iyisin.**
- çenem eyyi, çeneme bakma. çenem eyyi emme gövde, ayaklar
eyyi deyi
- **Neyse haydi hakkını helal et.**
- halal olsun ya allah
- **Dur yardım edeyim.**
- işte bu dizlerim arğır, belim arğır
- **Haydi allaha ısmarladık**
- 115 — güle güle kızım. uğurlar olsun. allah dünyeler durduksıra
durasın. ne bilyim 'bire kızım. işte dünyanın halı beyle.

Konuşan: Hanifi Kızılkaaya
Yaşı: 76
Derleme Yeri: Kulaç Köyü
Konu: Çiftçilik
Derleme Tarihi: 26.06.2010

- 55 -

- **Burda Feride teyze varmış. Tanıyor musun amca?**
 — feridemi
 — **Feride Aksoy**
 — feride aksoy deyide feride (...)
 — **Köyde başka yaşlı biri var mı?**
 — feriden yaşlısı yök
 — **Sen kaç yaşındasın?**
 — ben yetmiş altı
 — **Yetmiş altı?**
 5 — èy
 — **Adın soyadın ne ?**
 — hanifi kızılkaaya
 — **Fransızların geldiğini hatırlıyor musun?**
 — yök bilmem bacım. ben türklerin geldinden sōña doğuğum.
 — **Askerliğini nerde yaptın?**
 — erzürümde sarıkamışta
 — **Kaç sene yaptın?**
 — iki sene
 — **Zor muydu?**
 10 — helbet zor olmaz olur mu. olur biraz
 — **Erzurum soğuk olur**
 — ya souk erzürümde. sarıkamışta souktu. ne hâyir işalla
 — **Köye neden hasma demişler?**

- yō bilmem bacım. eskiden kāl şeyi varmış. sığır hayvancılık yapallağmış. hasma diye. yani yağı yoğurdu çoğ olduğ uçun hasma demişler. bunu beyle söyleller büyüklerimiz. artık biz bilmek
- **Feride teyzenin evi nerde?**
- 15 — (...) tam bu garaca gettiğin yerde. mekinelerin durduğu yerin önündeki ev kennin
- **Köyün nüfusu ne kadar?**
- vallahi 'bilmiyom ben
- **Kaç hane?**
- valla atmış yetmiş hana anca kalık. eskiden üç dörd yüz hanadı amma şimdik sekizen getti. kalan kaldı. az kalık. kalmayıp. eskiden gelirdi,
- 20 dörd yüz hana dellerdi.
- **Eskiden çarşısı bile varmış.**
- her şeyi vardı her şeyi. yoğu yokdu
- **Sonra ne oldu?**
- battı getti işte. biraz, 'ihi tam zengin olannar memlekete göçdü. fakır olannar da alm nyaya şırıya burıya gaçdı. halan daha bizden doğan çocuklarımız hemen evlendimi dışarı gidyolar. burada kalmıyolar.
- **Kaç çocuğun var?**
- 25 — benim yeddi tene
- **Köyde olan var mı?**
- yok 'vele bi tene yoğ
- **Nereye gittiler?**
- dörd tenesi iskenderünde dörd beş senedir
- **Ne yapıyorlar?**
- iki tenesi beledyede çalışyo. iki tenesi de kociya varık orda kızlar. dörd üş denede oğlan gene şeyde tığla fabrikasında çalışyolar. (...)
- **Köyde herkes göç ediyormuş.**
- 30 — göç edyo diyom ya. doğan, evlenen kalmıyo, hemen gidyo.

— **Hanımın sağ mı?**

— benim hanım sağ da biz aryıgık

— **Neden?**

— geçinemedik. beñe dedi sat buraları yete. iskenderüne gidek.
satarsın satmassın. ben de istemedim, kaldık. daha sönada ayrıldık yani.

— **Bu yaştan sonra?**

— ey valla

— **Kaç sene oldu?**

35 — ohō belki on sene oldu

— **O da mı köyde?**

— he o da köyde

— **O da gidemedi.**

— yō çocuklar gitti, kenni gidemedi daha işte. bi tene bekker var
işte. onu everir iderse bilmem.

— **Köyün geçim kaynağı nedir?**

— valla köyün geçimi çiftçilik başka bişe yoğ

— **Ne ekerler?**

40 — arpa eker. buğda eker işte. çı pan, yolma hepinden ekilir de fakat
ez şeyle fazla tüccarın alacağı kader çıkaramak. evel tütün ekyoduğ o da yassak
oldu.

— **Şimdi ekmiyor musunuz?**

— hiç ekmiyoz. şorda bir bölük (...) karşıda var. başka 'yōk
köyde. dışarlarda ekenner var fakat bizde eken yoğdur 'bilmiyom.

— **Hayvancılık var mı?**

45 — var hayvancılık var birkaç kişinin

— **Senin var mı?**

— vele bişiyim 'yōk benim bacım

— **Tek başına mısın?**

— tek başımayım hatle işte biraz mal mülk var. nedcemi şaşırıgım.

— **Köyde har var mı?**

— har mı

— **Evet**

— valla har çok emme yapan 'yōk harı. benim evin ordağından on
50 beş kilo yağı çıkardı verdi yağı. çoluk çocuk yapalardı. yomyacı tutar (...) e
böün kimse kalmadı. iki sene oldu dökülük gidyo başında. 'vele ellemiyö
kimse. bulamıyon adam bulamıyon.

— **Aslında iyi para ediyormuş.**

— eder eder emme deşiremiyok

— **Yazık olmuş.**

— yazzık mazık. ne yapıcın deşiren olmasa, gücün yetmesse.

— **Zeytin yağı beş milyonmuş. Har yağı on beş milyonmuş.**

55 — yōk iki katı olur. evelden beri iki kıata satırık. o beşe satılırsa o
ona gider. o üçe giderse o altıya gider. o öyle hesep edilir

— **On beş diyorlardı.**

— o on beş. canım o bir kilo, iki kilo satyo. ben onu heseb etmem.
toptan almıya bakıcın sen. bir kilo on beş kıağıt edicin. yirmi kıağıt mı edicin.
ben onu hiseb etmem. arkadaşaya icabında ben beleşde verim. eses almaya
60 bakıcın sen. tüccarın almasına 'aha zeyti beş lira diyolar 'vele kimse
alan da yōk.

— **Köyde zeytincilik var mı?**

— var biraz var. benimki çıkık bir iki yüz kilo kıader. iki sefer oldu
zeydçilerin yanına gidjom. getir abi bakak da oña göre diyo. iki liradan dörd
lırıya kıadar zeyd alıyok biz diyo

— **İki liraya zeyt mi olur?**

— vallahi eyle diyo. aqlına dörd lırıya alyo, aqlına gelmesse
65 almıyo. ben de dedim 'hele bi bakalım kıassın. nolur nolmaz. ne gidci ne
görücü. e bi kere antekeye gidcim, şeyini götürücüm, nüşhesini. bakıcı, orda
edici, ona göre bañe fiyat verici. beyenirse tekrrer. dedim amān allahın dediği
olur. bakalım allah nasip eylerse biri gelir alır.

70

- **Haydi sağ ol amca**
- hah. uysal. feride uysal uysal
- **Tamam sağ ol**
- haydin uğurlar olsun. allah yol açıklığı versin.
- **Allah’a ısmarladık**
- güle güle

Konuşan: Havva Akbaş
Yaşı: 84
Derleme Yeri: Kulaç Köyü
Konu: Karışık
Derleme Tarihi: 26.06.2010
 - 56 -

(...)

- **Seferberliğe nereye gitmiş?**
- nere derdi
- **Alman harbi mi?**
- yōk mālbeke dirdi. mālbeke gittim derdi. burdan kurşun geçik burdan çıkık.

5

- **Babanın mı?**
- he bu yandan suy akar durudu. bu yandan akmazdı babam
- **Gazi olmuş o zaman.**
- hē ya
- **Sen kaç yaşında evlendin?**
- yirmi
- **Küçük değilmişsin.**
- yōk güççük deyidim. yirmi yaşında güççükmüyüm.
- **Önceden kızları küçük yaşta veriyorlarmış.**

- yōk ben güççük deyidim. büyüktüm. babamın anamın bir kızıldım. iki kardaşım vardı. birisi öldü sen sağ ol. iki sene oldu. biriside duryo
- 10 daha. benden güççüğü öldü, büyüğü duryo.
- **Senin küçüğün mü öldü?**
- he böyüğüm duryo. kardaşım öldü. beñe gelik sıra işte emme daha işi var azrailin
- **Ecel bu. Belli olmuyor.**
- yōk kimse bilmez. oğün dediler işte, ābin düşmüş dediler. korktum ölüğ deyin. ölmemiş neyse, götümüşler antekeye ulaştırmışlar.
- **Nereye düşmüş?**
- 15 — yıkılmış, düşmüş gittiği yerde. düşkün, ıhtıyar, yaşlı. benden iki üç yaş böyyük ya. bostanı var, malı var. o koz dağı derik, dağlarda oralara gitmiş
- **Senin bostanın var mı?**
- işte buralar bizim kızım. şo dud ağacına kader bura bizim. o yoğarlarda tarlamız var. bakçamız var.
- **Ne ekiyorsunuz?**
- 20 — bişe ekmeyiğik bu kim ekici kızım
- **Önceden ne ekiyordunuz?**
- ekin ekerdik, biçin biçerdik. şimdi ekmiyo kimse
- **Sizinde gücünüz yetmiyor.**
- yoğ 'vele on sene oldu. ben bunara gitmeyiğim gidemiyom. ayaklarım arğıyo yürüyemiyom. buğön ayağım arğıyo. bugün hastayım. böün amelyat oluğum. böğün eyle beyle on sene yirmi sene oldu bëyleyim.
- **Doktora gitmedin mi?**
- 25 — çok gittim kızım çok. bi çaresi olmadı. gittim işte bir kere safra kesesinden ameliyet ettiler. bi kere gittim mide kanamasından emeliyat ettiler. ta evelden o da. ne bilyim çok gidiğim doktura. iyne vurulacak yer kalmayığ dedi hemşire. iyne vurula vurula

- **Amcanın neyi var?**
 — ámcede halsız. halım yoktu diyo. kaç diñel koca diyom.
- 30 dinelemiyom diyo. halım yok
- **Yatıyor mu?**
 — yatyo yatar. yemekten yemeğe kağar, gelir, bi habbe iki kaşık yer. gider geri yatar yatyo
- **Size gelin mi bakıyor ?**
 — ey gelin bakar. oğlan, gelin. yavrularım sağ ossunnar. allah ēsik etmiye sizide kenneride. bişiri gelinim öñümüze kor. yediri kaldırı. 'nedek
- 35 çocukları var.
- **Bugün oğlun sana bakar, yarın da onun oğlu ona bakar.**
 — ey çok şükür bakalar. 'yök bakar. bi şeyi var. minübüsü var. başka bişesi 'yök oğlanında. ondan da çocuk okulu götürü getiri. servislik yapar. işte bu. başka bişe yök.
- **Sizin bir geliriniz var mı?**
 — bişem yoktu. ne kocanın ne benim bişemiz yök. ne bilyim bi
- 40 yerden bi şeyimiz yoktu. 'vele beş kuruşumuz gelirimiz yoktu. işte bu çocuk besler bizi bakar
- **Allah ondan razı olsun.**
 — ey allah razı ola. allah sağlık vere sizede kenede yarabbi. e 'nedek çok şükür kenne bakyo şükür
- **Feride teyzenin evi nerdeydi?**
 — ihi 'ihi şurda. araba var. orda bir araba
- **Adı feride değil mi ?**
 — feride feride. feride kari deller. orda evi 'aha araba görükyo
- 45 orda. ordaki kapı
- **Ondan başka yaşlı var mı?**
 — inan 'bilmiyom kim var. h yle yaşlı yök. yaşlı o koca vardı işta. o kocada burdamı nirde 'bilmiyom. oğlunun yanında mı. burda bir oğlu var onunda. bu kocanında bir oğlu var burda. işte o gelinidi. ta kástaldan yokarda
- 50 onarın evide. ilerde kástal var, ta oradalar.

- **Uzaklarmış.**
 — uzaklar ya uzaklar. nēdiciniz kocayı
 — **Ona da köyün tarihini soracaktım.**
 — ey koca bilir
 — **Sen Fransızların geldiğini hatırlıyor musun?**
 — yōk yavrim 'bilmiyom çok. ben 'bilmiyom güççüğüm
 — **Baban falan anlatır mıydı?**
 — ney añadıcı babam. askere gidikti işta. kalırdık askerlikte, tel
- 55 örgüde derdi, kaldık yeddi sene derdi.
- **Fransız askerleri nasıl giyinirdi?**
 — ne bilyim ben feslerimi vardı ne. kara kıramı fesleri vardı ne.
 eyi aklıma gelmiyo kıurban olyum. güççüğüm çünkü. çok aklıma gelmiyo
- **Ne ile gezerlerdi?**
 — atları vardı.. he atları vardı atnan gezyolardı b yle
 — **Türk askeri hiç yok muydu?**
 — ne bilyim ya. yoktu zahır. 'bilmiyom kıızım 'bilmiyom çok beyle
 — **Allaha ısmarladık. Teyze hakkını helal et.**
 60 — halal olsun. allah güler yüzün siz de halal edin. sağlıkınan
 gidesiniz. işiniz ras gele
 — **sağ ol**
 — háydi güle güle

Konuşan: Mevlüt Aslan
Yaşı: 66
Derleme Yeri: Leylekli Köyü
Konu: Köyün Sorunları, Defne Ticareti
Derleme Tarihi: 23.04.2010

— **Köye neden leylekli demişler?**

— leylekli adını mı yani leylekli ismini ne için vemişler. ilk muhter şimdi bizim leylekli diye bi şey vardı çiflik. ilk muhter oradan olmuş. onun uçun leylekli ismini koymuşlar. eses bizim şey çınar bizim máhallemiz. ilk isim muhter orda olduğu için leylekli isim komuşlar.

— **Peki oraya niye leylekli demişler?**

5 — inan hiç bilemiyorum. havada lēlek kuşları uçar ya. oralara konmuş leylekli leylekli öyle kalmış. yani öyle söyler yani eskiden büyüklerimiz

— **Önceden dört mahallemiş. Değil mi?**

— dörd mahalledi

— **Neden birleştirmişler?**

— ya işte hepsi birleşti hepsi bir ossun diye. devlette yardım etti.

10 dörd mahalledi hepsi bir tene oldu

— **Şimdi köyde gençlerde kalmamış?**

— genç kalmıyo. meselem benim iki tene oğlum var. ikiside bekker. şimdi biri asker biride antalyada. istanbulda çalışıyodu hoşuna gitmedi. orda şimdi. iki ay oldu antalyaya gidik. antalyada çalışıyo.

— **Köylü geçimini nasıl sağlıyor ?**

15 — valla köylü işte çiftçilikle onuda yapan kalmadı. bes ben iki buçuk dönüm buğday ekiğim. sâdece o. ondan sōna bi doñuz yelleşti tarlalarda bişe gomuyo.

— **Zaten tütün bitmiş.**

— tütüncülük. tek bir kişi var şimdi eken. tek bir kişi var. hep kıarı kıoca kıalık. bir kıarı kıoca kıalık. çoğu emekli oluğ zaten bağğurdan. tek bir kişi kıalık köyde zaten. adamda kıalmayı kıalayını toplasan şimdi (...)

— **Köy şimdi kaç hane?**

20 — köyümüz şimdi şu durumda elli hana filandır emme elli hanada oturan yok yani hiç olmaz

— **Hayvancılık yok mu?**

— bırak herkesin bir inē var. bir kişi geçisi olan var. le fazla şey yapan yōķ. tek bi kişi var adını (...) zaten burda oturyodu. geri kōye gōřtı. dişcilik filan yapardı. benim yeğenim olyo o. o kōye getdi. on üş dene inē var
25 şindi. hepinde bi tene, iki tene. bir kısmının hiç yōķ. mesele benim hiç ineg yōķ. bes iki tene üç tene keğim var.

— **Her kōy azalıyormuş.**

— e ne yapıcın yōķ. başka bir geliri yōķ.

Ali Yurtman — **Kōylerin yüzde doksanını gezdik.**

— gezmekte maķsat ne ali bey

Ali Yurtman — **Tezi var. Onun için geziyoruz.**

— **Leylekli'ye de gittik. O gün çok yağmur yağıyordu. 2 ay oldu. Askerliğini nerde yaptın amca?**

— askerliği burdurda yaptım. ben atmış beş, atmış ātılda
30 askerdim.

— **Kaç sene yaptın?**

— iki sene

— **Zamanınızda askerlik yapmak zor muydu?**

— ne kadarda ossa bōęünkü gimi deyi zor tābi

— **Kōyün bir sorunu var mı?**

— kōyün ney sorunu olacaķ. suyumuz kendi halından gelyo. idāra etmiyo. şindi şeyi suyun olduğu yeri řazacaķlar. deşip suyu toplaycılar amma
35 bilmim ne zaman başlallar. ondan sōna bir kōy odamız var. onu dar gelyo. genişledek diyo. bele bir düğün filan olduğu zaman orda řey yapıyōķ. geğen gün il özel ıdāradan gelikler. ne tāmır oluķ o yapılalı dedi. şindi tāmırını yapalım. řeyi sōña yaparız dediler. şindi bu otuz milyar para tutar dediler. heralda dedi şindi řū ufaķ tefeg sıvası var, şapısı var. onnarı yapalım dedi (...)
40 kōyde zatan bir ğarı bir ğoca ğalıķ. bir kısmı tek řalıķ. kimisinin şocası ölük kimisinin hanımı ölük. 'hele bi hassa bizim orda mesele şu har ağağları vardı.

bilirsin. onnarda bir dağ var bizim köyün üzerinde. orayda şimdi ormanıya çeviriyo mu. hepsi har. olduğu gimi harlık ha. tapu bölünmemiş kadastro geldiğinde. sōña bu bizim diyo ormanıya. nolacak.

- **Har nasıl yapılır amca?**
- 45 — valla şimdi bunu ağacında böle zeytin toplar gimi topluyoruz.
- **Hangi aylarda toplanır?**
- ekim ayında ekim kısıım bunu getiriyorlar. kázannarda bunu pişiriyorlar. piştikten sōña onu káıştırın. onun kabığı var. kabı (...) ondan sōna suı verin. suynan káynadır. üş dōrd defa ğaynadır zeytinyağı yüzüne çıkar. onu alırız. bu zeytin gibi çok fazla çıkmaz yani.
- **Ama işi daha zor.**
- 50 — çok zor. zeytinden çok zor. odun çok yağar. bizim odunda bitecek.
- **Zeytinde çok para ediyormuş.**
- zeytin. tabi zeytinin yağı beş kağıt. o on beş kağıt. on beşe verdik bu sene toptan şimdi (...) yirmi kağıda (...)
- **Sabun pişiriyor musunuz?**
- biz kendi evimizin ihtiyacını yaparız
- **Sabun nasıl oluyor?**
- 55 — herhal sabında 'bilmiyom. yapıyorlar ışta. bu kössük diyorlar. bele ondan koyolar. defne yağına dōrd kiloya bir kilo kōruk. 'onnan zeytinyağı ğarışırsa zeytinyağına beş kiloya bi kilo koyok.
- **Peki yüzde yüz defne yağından sabun oluyor mu?**
- olur olur o da oluyo daha kaliteli olur
- **Onu bulmak zordur. Değil mi?**
- ille şimdi zeytinyağı katıyorlar yani. yapraklarını da topluyorlar.
- **İlaç sanayide kullanıyorlarmış.**
- 60 — baharattamı kullanılıyomuş ilaçtamı ne biliyim ben.
- samandağından çok gelir. burada bizim köyde şey var. har ocağı yapıklar
- **Gördük.**

- gördüğünüz mü. emekli öğretmen şey yapıyo
  - **Çok işçi çalıştırıyorlar.**
  - yaprak yaparsan bi milyon. çalı getirisen üç çüz elli kağıt.
- tohumu bi milyon. yaprağı bi milyon. tohumunda alyo kenni. o adam alyo.
- 65 yağını kendi çıkarıyo. gene bi milyon oluyo.
- **O zaman yağ verirsen daha çok kâr edersin.**
  - tabi. mesele elli kilodan 6 kilo yağ çıkar. genede yaprakdan iyi
- yani gine. okulu bitirdin. heyirli uğurlu olsun.
- **Çok şükür bitti.**
  - ne bitirdin.
  - **Türk Dili ve Edebiyatı**
  - edebiyat. benim bir yiğen var tarih okuyukda şimdi görev
- 70 alamıyo.
- **Bakanlık tarihten hiç kadro vermiyor.**
  - vermiyo. vekillik yapıyo. yedi köyde vekillik yapıyo
  - **Köyün elektriğinde sıkıntı var mı?**
  - elektirik. valla bir rüzgâr bir rüzgâr olsun gaybolur gider. bizden
- yokarda bezge var. bezgeyi bilirsiniz. orda kesilmez bizde kesilir bir hafta
- **Aynı hat değil mi?**
  - yōk hat deñişıyo. bir hafta bu sene bi oñarım yapıık. oñarımdan
- 75 sōna daha kötü oluk. şindi bunarda direkleri deñişırdiler filan. bi kaç dene
- sözüm onnara kūt gelikti. bize bakmadılar bu köyde demiş. yō yomyanı alyon.
- sen bunu onnar. şey olduğdan sōna daha beter ettiler. bi yağmır olsun hemen
- bak elektirikler gitmiş
- **Köye dışarıdan gelip yerleşen var mı?**
  - kōye mi. valla dışarıdan gelen kim. işte emekli olannardan bir
- 80 iki kişi gelir emme yazın geliyo. kışın geri antakyaaya gidiyo
- **Köyün yerlisinin dışında başka memleketlerden gelip**
- yerleşenler var mı?**

- hē yōķ. köyden mesele emekli olmuş yazın geliyo. köyde oturyo. malı var bahçesi var. kışın gidiyo antakyaaya. mesele ābim var. kışın 'payasta oturu şimdi köyde. 'yōķ eyle
- **Köyde pehlivan var mı?**
- valla güleşde benim oğlan var. bitene güleşirdi emme şimdi
- 85 gidik. antalyaya gidik. güleşirdi bu okullarda filan. yatılı bölge okulunda okudu. güleşirdi emme.
- **Başka var mı?**
- köyde yōķ. eyle yetişenlerde yōķ. bizim köyde pek yōķ.
- **Şimdi Bezge'ye boru düşüyolar. Nerden götürecekler suyu?**
- şimdi belediye yaptırıyo. getmeyik daha hiç
- **Nereden gidecek?**
- barajdan gidci
- **Bezge'ye kadar çıkacak mı?**
- 90 — çok zor barajdan. ora arıtma tesisi koydular. şeye karaköseye kadar gidici
- **Karaköse çok uzak. Oranın suyu yok mu?**
- çok az idara etmiyo yani
- **Bu Yayladığı'nın su sorunu hiç bitmiyor.**
- yōķ bitmez. elinize sağlık.
- **Afiyet olsun**
- köylere geldiğiniz zaman beklerik
- **İnşaallah geliriz. Sağ ol amca. güle güle**
- 95 — sen sağ ol kızım.

Konuşan: Ayşe Yıldız
Yaşı: 75
Derleme Yeri: Olgunlar Köyü
Konu: Anıları
Derleme Tarihi: 23.06.2010

- 58 -

- **Selamün Aleyküm.**
- ali kimselem. hoş geldin kızım
- **Hoş bulduk. Nasılsın?**
- eyyik allaha şükür kızım sen nassın
- **Çok şükür iyiyiz.**
- allah iyilik versin yarabbi
- **Ne Yapıyorsunuz?**
- ekmek pişiryok
- **Bugün hep ekmek pişirenlere rast geldik.**
- 5 — öylemi olyo. e acıktı millet pişiryo
- **Neler yaparsınız?**
- valla ne yapağ kızım bişe yaptığımız 'yök işte. damatın şetileri açıcığ. telefon edyo şetili ört yāmır yağyo. ē sıcak oldu şetili aç. şetil açıcığ şindi kalana
- **Burda değil mi?**
- hamamda ossa. bağ görük. bâban mı deden mi olyo
- **Babam.**
- 10 — baban he he baban. hamamda, hamamda yolun üstüne ekyolardı. hiç şey étmeyiksiniz yoksa bırakmazdı sizi fettah bırakmazdı. bir telefon edek gelsin 'yoho
- **Hiç arama.**
- yle diyo orda yolun şeyinde ekyolardı diyo. yolun üstünde ekyolardı. damatı kıızı hamama verik ya, damata gidik böün. o dāmadında
- 15 şansından böün yāmır yāmır. yağmırda şey edikler ekyolar. gelmediler. bi kere yağmır yağyo deyin şetili ört dedi. geldik aşeden örttük. şindi telefon etti şetili aç. benimde ayaklarım arğıyo
- **Gel otur.**

- beyle dinelmem dáha éyyi dáha éyi. 'heydi eve diye gidek
- **Burası iyi.Senin için fark eder mi?**
- yōk fark etmez. ben şey bekliyorum. āşeyi bekliyorum
- **Kim?**
- 20 — kaynımızın gelini de. şetili açmıya. yalnız açamam. şetil açmak için
- **Köyün tarihini biliyor musun?**
- bilmem kızım. tarihini bilmem ben
- **İsmi neden değiştirdiler?**
- 'bilmiyorum işte deyimler. 'bilmiyorum ben. eveli karpüçüktü şimdi olgunlar oluk emme ne deyin deñiştirikler 'bilmiyorum.
- **Çocukken hangi oyunları oynardınız?**
- 25 — küççükken dokuz taş oynardık. beş taş oynardık. işte daşları atma kapma oynardık. saklambaş oynardık. göz yummaç oynardık. sallangaç kurardık. salıncak kurardık. ağaçlara sallanca kurardık sallanırdık işte.
- çocukluk 'nolucu. çobancılık ederdik. 'nolucu 'bire kızım köylerde
- **Okula gittin mi?**
- okula gëttim kızım ben. benden önce okul yokturdu. ilk şey
- 30 gelikti. bir şakşak köyünden bir eğitimci gelikti. ilk sene okuduk. ondan keri köye öğretmen geldi
- **Okuma yazman var mı?**
- var yā var
- **Genellikle eskiden kızları okula göndermiyorlarmış. Sen gitmişsin.**
- yōk ben gittim
- **Kaç yaşındasın?**
- yetmiş iki
- **Hiç göstermiyorsun.**
- 35 — kızım ben eyiyim sağlamımda bu dizlerim arğıdı sizden uzak. işte yārin doktura gidicim. bakalım bañe ne deyciler. işte bu dizim bu dizim

bağ bükülmüyo bu dizim. 'yök gene allaha şükür eyiyim şeyime göre emme işte dizim argıdı yine argıdı. daha üç dörd gün oldu

— **Şimdiki nesle göre yine iyisiniz.**

— aman nasıl çürük. aman nasıl çürük. benim üç dörd güççüğüm
40 var antekede 'çürük

— **Aslında eskiler kıtlık çektikleri için daha kötü olmaları lazım.**

— açlığa işte ben ulaştım ulaştım. arpa ekmeği şey ederdik. seçerdik. gider üğütürdük kenni. 'vele yākemezdik. 'ey çiştahāne ben ulaşmadım emme acılık varmıştı

— **Kıtlığı annenden nenenden dinledin mi? Anlattılar mı?**

— on iki tene çocuğu varmıştı nenemin. on iki tene. on iki teneden
45 bes üç tene kalmış. hep alcıktan ölmüşler. dedem rahmatlık getmiş. bu yenice köyden getimiş. işta ordan nohut unu almış. batman olurdu eveli batman. kilo deyil batman. o batmanna üç batman nohut unu almış gelmiş dedem rahmatlık. bu eski evlerde de beyle çengel olurdu. çengele asallardı. o çengele getirmiş asmış torbayı dedem ır hmatlık. çocuklar bunu düşürek de kavıt unu yer kimi
50 ağzıma atak yiyek. ona bir avuç un kolları biraz da çiştahān. dağlarda buralarda yoktur. şimdi tam zamanı çiştahānın. varda buralarda yök. meneyiş çiştahān kolları eyle bişirillermiş. şunca şunca her bir çocuğa bi pölüğ ekmek sacda bişirillermiş. he ondan keri demişler çocuklar. bunu, kavıt unu olurdu eveli. kavut çekellerdi. kavura kavurullardı. çekellerdi beyle, un kimi
55 yerdik onu. ulaştık oña. bu çocuklarda dahnek almışlar. sen vur, ben vur, sen vur, vur vur vur vur vur çocuklar düşürememişler eme çuvalda un yarısı kalmamış. hep tozumuş. vura vura vura vura düşürememişler çocuklar. bu çocuklar işte beyle dağlarda, beyle hayvan yayarken, şey yayarkan ulaşamaz olmuşlar. arkasından hayvannarın ulaşamaz olmuş. acılıktan hepsi ölmüş. bes
60 anam rahmatlıknan iki tene dayım kalmış. üç tene. ben oncalığını ulaşmadım. çiştahene ulaşmadım emme arpa alıllardı getirillerdi. onu eyle. onu da elekden

ele ele kılçıklar. beyle beyle arpaların kılçıkları iri elekten eleller. onu da
 ekmek pişirik şunca şunca şunca şunca. e biz yeddi teneyik ben gelin geldim
 buriya. hatle gelin geldiğimde yeddi teneyik. biz hamır yuğuryok. kaynanamın
 65 (...) vardı rıhmatlık onu bir habbe şeyle bişiririm. dokkuz tana ekmeği çıkar.
 yeddi kişiye dokkuz ekmek 'nolucu bir öğün, bir öğün. bunu 'vele yemeğe
 ulaştırmıyon, yemeğe ulaştırmıyon bile. yemek istemiyo 'vele . kuru kuruya.
 allah o günneri andırmiya. emin. allah gide de gelmiye o günner. eyle acılığı
 70 çektik emme çiştene ben ulaşmadım. çok acılık çektik. 'nolucu. şeye isterse
 bir avuç bir avuç koy. õ üç beş gün deyi hergün bişirici. bu dokuz tana her gün
 bişyo. e ben dedim kaynanama ya. biraz çok yuğuryum, bi gün bişirmiyek. e
 hepini yeycik çok yuğursam. hepini yeycik. gene gene sōnağı günü bişiricik. az
 az bişiryon işte onun uçun. gidyok beyle. tandır bekliyoğ, dokkuz tana ekmē
 tandır bekliyoğ. e bir leğen yuğursak hepini acılık hepsini yeyivericik. eyle
 75 idaradan yedik. eyle acılık çektik. çok acılık kızım çok zefillik çektik

— **Eşkiyalık var mıydı?**

— varmış ya şey olmuş. şey edellermiş. gem vardı eveli. gem
 döğellerdi. sapı gem döğellerdi. onu köme yığallardı. onu savırılar. ben
 ulaştım oña aşe. savırılar oñu. onu gelir köyün muhteri mühürler o buğdayı.
 buña kimse qarışamaycı. buña tahsil gelici. onu ölçücü. sañe nanca veri, bi
 80 çuvalmı veri, iki çuval mı veri, gerisini hep kendi alık gidici. e 'nolucu bir
 çuval iki çuval bu haylete nolucu. elleyemen, eve getiremen. eyle acılık çektik.
 eyle çalıştık.

— **Sen yapıyorsun ama başkası alıyor.**

— ya emēmi işte. ben şey edyom işte elliyemen kenni. sōna şora
 yığıcın. haber vericin muhtere. muhter gelici onu mühürleyci. evine bir avuç
 85 getiremen

— **Hiç kaçırın olmadı mı?**

— yōk aşkıyalar seni şeyde koymaz. kaçırımı bilirsın. yağma mı.
 kaçıraman işte. sañe ne düşerse o sañe vericiler. kenner götürücü. sen de onu
 getiricin. e 'nolucu señe. 'nolucu çok acılık çekiğik

— **Bu eşkiyalar nerden geliyorlardı?**

— işte bilmem yayladağından mı gelillerdi kızım. ne bilyim. ondan
 90 sōna kızım ayakkabı namazlık giymeye. eveli dikellerdi şeyden. köşkerler
 dikellerdi. ayakkabı yırtılır, ayakkabı alaman. alacak para yōk. çok beyle.
 ayağım altına yetti çalısı, yetti çalısı, ayağımın beyle yetti çalıyı, beyle yetti
 çalısını kırık kırık beyle bağlayığım. bēyle biçin biçiğim. ayakkabı yōk. ya
 allahıma çok şükür. o günnere karşı genede sağlamık. genede sağlamık. beyle
 95 ben biçin biçiğim. nerde bulursun. benim bâbam, anam ölük de bubam duryo
 daha, zeytci gelir bu köye. zeytci gelir. zeytinyağı. bubam gider bir kilo alır
 gelir. o bir kiloyu anam anam rahmatlık kaşşıktan bir kaşşık kor. bir kaşşık kor
 bir cara aş bişiri. ben nişannılıdım. bak o zaman buña bir yanaşırık, señe değdi,
 beñe değmedi. ye ye eğer böün ossa mümkün deyi yenir mi böğün o. nağmet
 100 ya. yenmez ya. beyle yavlarıdım. ana derdim. bir habbe derdim. ekmeğime sür
 derdim. anam rahmatlık bir soğum batırı. değmez, her tarafa değmez. onu
 dürümler eyle. bir dadlı olur. bir dadlı olur. o günneri gördük biz, o zefillikleri.
 kabarı dellerdi. kabarı ayağımızın altında beyle beyle, benim ayağımın altında
 kabarı çıkardı. yalnayağ, yalnayağ geze geze, beyle beyle kabarı çıkardı
 105 ayaklarımın altında. patlardı. o zaman süpürge çalısı deller. beyle kırarım.
 beyle bağlarım. beyle ipten ipten ipten beyle bağlarım. bağlarım, biçin biçirim.
 onu da gelir alıllar, giderler. sañe ya bir çuval veriller, ya iki çuval veriller. ē
 nedicin onu çok çektik.

Kompa — āşe abla

110 — ne var ne bilyim ya ben. sen bak oralara. vardır onnarda zahır.
 ne bilyim. var çıkar. istersen götü o zaman. götü bir soluk (...)
 ē böğünküler gün görüyo hay kızım. yaş yaşyo böğünküler. eyle derim devamlı
 da. ēyle söylerim. şu dünyaya erken gelmissik derim. gelecek zamannar bu
 zamannarmış emme geşti, ómur geşti. günner geldi geşti. erken gelmissik bu
 115 dünyaya. çok zefillikler çektik kızım çok çok çok. amān benim bu şey oluk
 işta. bu fettaha, dāmadım benim, tanıyon fettahı, tanıman.

— **Tanımiyorum.**

— tanıman. tanımıyoñ. 'ey benim bu şey güççük. benim ilk kızım güççük. yemek yapıcım şey yōk. yapacak bişe 'yōk evde. nē zeytinyağı vār, ne bişirecek vār. bu çocuk ana acıkığım ana acıkığım. biraz şorba korum ocağa. o
120 zamanda 'kele aşe bu heyirli yoğurdu bilmen mi. bulama yoğurdu kıldır. bir kızan aryanı bula bula bula bula. onu torbala, bas şeye caraya. yağın eseri yōk. 'onnan bir habe kırsun. bir avuç da şey bulğur şorba iç

— **Tuzlu yoğurt yok muydu?**

— o zaman duzlu yoğurdu bilmezlerdi ki. duzlu yoğurd sōnadan çıktı. o zaman duzlu yoğurd mu vardı? yağ nerde yiyebilirdi. yağ yiyemibilin.
125 satağda derdimize derman edek. ben tē bura geldikten keri gördüm oñu. kıynanamın evinde gördüm oñu. kıynanamda bir ekmē sürttürmezdi rahmatlık. aman derdi. satağda borcumuzu verek.

— **Kaynanandan çektin mi?**

— ohō çok çekğim kızım ben. kıynanamdan çok çekğim çileler

— **Ne yaptı?**

— çok yapık beñe. çok çekğim. ben kıynanadan çok çekğim

— **Teyzenin birini kıynanası tarlada dövmiş. Kaynanandan dayak yedin mi?**

130 — yōk beni döğmeyik. beni döğmeyik emme r hmat da salamam kenne

— **Niye? Ne yaptı?**

— her şeyi saqlardı kızım bennen. her şeyi saqlardı. yiyecek ossun. evde ne varsa bişe getisinner, ne şeker kıalır, ne şey kıalır, hepsi kıalır sandıkta. ekmek bişiri gelirim. e sōna sōna bolluğ çıktı ya onca kıalmadı zefillik. babamın
135 günündedi o kıaderlik zefillik. ekmek bişiri gelirim. ekmē saqlar şeye, sanduğa saqlar. kilitli elinde. yō ne yeycim ben. çalışıyom ya çalışıyom. bir gün kıızı vardı. kıızını yemekler erkenden. biz giderik eve yatmıya. biz gelene kıader kıızını yimekler işte. çok bedd' a ettim kennede. günümü gördü haddinden fazla. benide geçdi. allaha şükür, çok dedim, günümü göresinde sabrını etmiyesin
140 dedim. çok gün gösterdi beñe. neyse geldik, kıaktık, geldik. geldiñizmi dedi. hadi gidin dedi. şu dağdan dedi. ağıl dökün dedi. biraz çalı getirin dedi. yō

sabehten iftar etmeyiğim. aç açına kaçtım gettim. ağılı döküyom beyle. ağılı döküyo. gözlerim yeşil, başım dönyo. (...) geldik eve ulaştık emme sabehten bi kere kızını yimekleyik. (...) anan çağırıyodu dedi. (...) gettim ana dedim ne
145 diyon dedim. bişe demiyom dedi. get bak işine dedi. geri geldim. benim iki bacımda gelik kapının önündede oynuyo. kaynanamın beyle dediğini duydum. yeyiver dedi. aşe gelyo dedi kıza. yeyiver aşe gelyo dedi. ondan keri ben şeye geçdim, içeri geçdim. kız şeyi ambar vardı, ambarın altına yitiverdi. yimeği ambarın altına yitiverdi. 'ey geldini dedi. 'heydi gidin zeytinnerin dibini seçin
150 dedi. bak gettim zeytinnerin dibini seçmiye. ağıla gözlerim görmüyo zeytinin dibini. ağıla ağıla ağıla ağıla. benden keri gene kız yemeklendi geldi. ağıla ağıla ağıla ağıla. geldi kız niye ağılyon ya dedi. niye ağlamayım dedim. anan dedim, sabehten dedim, bañe şey etmedi, iftar etmeden kışlıya saldı dedim. seni yimekledi dedim. ordan da geldim dedim, kulağımnan duydum dedim. yeyiver
155 aşe gelyo deyi dedim. ne yedim ya ne yedim dedi. bulğur katıkmış dedi. ben de yiyedim bulğur katmasını dedim. bir habbe dedi bulğur katmış beñe dedi. ben de yiyedim onu dedim. ikindin oldu. ikindin ezeni allahu ekber dedi. ağıdımnan şeynen zeytini görmedim. allah dedim günümü göresinde sabrını etmiyesin dedim. görümciye dedim bunu eme benden fazla çekti. çok çekti.
160 haylet yerede düştü çok çekti. artık dayanamaz oldum. ikindin ezeni oldu. çıktım gittim. anamın yanına gidiyom emme nerden gidiyom nere gelyom 'bilmiyom. 'vele yitiriğim ben beni. gëttim ağıla. ana dedim sabehten beri acım ben. beyle beyle. aman kızım hös, al yimek ye, acıktığın zaman gel. gel acıktığın zaman. heç sesini çıkartma. acıktığın zaman gel yè. ordan kalanak
165 yedik, geldik. akşamda şorba bişirmişler. happudu şuppudu şorba işdik. èyle èyle günner gördüm ben kızım. eğer dedim, ben kaynana olursam dedim, çok afedersiz şu boğunu dedim, avucuma alırım, başımda gezdirim dedim. ta beyle adadım. ben bir kaynana olursam dedim. allaha şükür gelinnerim 'ne kader memnünner benden ne kader memnünner. ne bilyim köle olullar benim için.
170 yemem yedirim. giymem giydirim. çok memnünner şindi. beyle beyle günner gördüm. 'yök kızım ben çoktan dedim. kaynana olursam dedim, o günü de

görüşem dedim, benim çektiğimi çektirmem dedim. allaha şükür gelinnerime
ne bilyim ben, birisine öte git gene demeyiğim. deli olullar benim için. çok
çektim ben çok. çok çektim. çok döğdüdü beni kaynanam. kendi döğmedi
175 emme oğlana çok döğdüdü beni. allah uçu döğdüdü beni. çok dayak yedim
oğlannan.

— **Sonra pişman oldu mu?**

— ō ille hałal et, hałal et, bilmedim cahilliğime say. hałal et.

birazda kēfsiz kēfsiz hakkını hałal et. nişledim ben. allah rāzı olsun senden.

ne halt ettim ben beyle. nettim ben beyle. emme geşdi günner, geşdi getti. ne

180 günner gördük, günnere benzemez. çok şükür bugünümüze emme ómür gitti.
erken gelmissik dedim şu dünyaya. dünyeye gelecek zaman bu zamanmış,
erken geldik.

Babam — **Haydi Kevser**

— siz gezinin orda biz çene edek

— **Neyse allaha ısmarladık**

— heydi güle güle kızım

— **Hakkımı helal et.**

185 — hałal olsun. sen de hałal et kızım. selem söyle annengile

— **Söylerim.**

Mehmet Kızıkaya — **Beğendiysen yanında kalsın.**

— ben beyendim emme durmaz yanımda nēdyim

Konuşan: Burhan Karaman

Yaşı: 68

Derleme Yeri: Sebenoba Köyü

Konu: Karışık

Derleme Tarihi: 29.01.2010

- **Selamün aleyküm**
 — ali kümselem
 — **Nasılsın?**
 — eyyim çok şükür sen nassın kızım
 — **İyyim çok şükür. Nereden geliyorsun?**
 — belberden gelyodum.
 — **Sana bir kaç tane soru sorabilirim?**
 — sor kızım sor. ne sorucun
 — **Köyün eski adı nedir? Köyün adını neden değiştirmişlerdir?**
 — esgi adı tumama. değiştirdiler. tüm köyleri değiştirdiler. ne
 5 bilim 'ya ben niye değiştirdiler. devletin adamnarı değiştirdi.
 — **Geçiminizi ne ile sağlıyorsunuz?**
 — çütçülük ederik. bir iki mal beslerik. bizden geçik gızım. biz
 vele bişe yapmaz oluğuk.
 — **Ne ekiyorsunuz? Tütün artık para etmiyormuş?**
 — ēy tütün para etmez oluğ. 'ne bilim ekin filan ekyolar.
 — **Sen gençken ekini nasıl ekerdin, şimdi nasıl ekiyorlar?**
 — şimdi her şey kolaylaşık kızım. herşey kolaylaşık. eskiden
 10 gemnen döğerdik. gem dediğin de bir tahtanın altına çakmak daşı çaçañ.
 hâyvan gırvanı gırvanı buğdayı döğer. şimdi hepisini mekineler yapıyo. esginin
 zorluğu kalmayıp şimdi.
 — **Bulgurla kaç çeşit yemek yaparsınız?**
 — çok yaparık gızım. biberli aş yaparık, tomatıslı aş olu , şēriyeli
 aş yaparık, acılı aş yparık, mercimegli aş yaparık. 'ne bilim ya. siresil yaparık.
 — **Siresili nasıl yaparlar amca? Biliyor musun?**
 15 — cıvıg bişiriller oñu. aşdan cıvıg olur. içine yört katallar. işte
 olur señe siresil.
 — **Sağ ol amca. Biz artık gidelim.**
 — oturun yō. şoralıkda gölenye vardı gızım. alıverin 'hele.

- **Sağ ol amca.**
- sen sağ ol
- **Allah’a ısmarladık.**
- güle güle gızım. allah işinizi ras getire. az otudunuz emme gene
- 20 gelin.
- **İnşaallah geliriz.**

Konuşan: Ahmet Karakurt

Yaşı: 88

Derleme Yeri: Sungur Köyü

Konu: Karışık

Derleme Tarihi: 23.06.2010

- 60 -

- **Selamün aleyküm**
- âlikümselem
- **Nasılsın hacı amca?**
- eyyim hoş geldiniz
- **Hoş bulduk. Kaç yaşındasın?**
- sekizen sekkize geçtim
- **Adın soyadın ne?**
- ahmet karakurt
- **Dürdane teyzenin kardeşi misin?**
- 5 — ben. o kardeşim arvadı. o büyük kardeşimin arvadı. o kaç yaşındamış. onu sordunuz mu
- **Seksen dört yaşındaymış.**
- benden dört beş yaş böyyük. tâbi böyyük kardeşim ayilesi.
- **Askerliğini nerede yaptın?**
- bir sene karasuda yaptım. sōna saḳaryada. sōna ikinci senesi ordan ḳaḡdık altı ay tâlim ettim. altı ay sōna da bir ḳaraḳola verdiler. bir altı

- 10 ay da karakolda kaldık. deñiz kenarında ordan kağıdık. orıya ikinci alaya getdi. biz üçüncü alayık. geri biz alaya geldik. alay hendekte. iki sene de hendekte kaldık. ordan bi seçim dediler. izin yök. biz de dedik seçim deyişke bizi de kıtın buña dedik. memleketede yaklaşırık. bizi ordan aldılar tā (...) ulaştık. (...) alo efendim dedem. bak 'hele oğlum hāni baban gelyo mu. (...) hāni nérde
- 15 baban nerde baban. alikümselem oturyom işte burda he burda. gelyoñu eyi ne zaman (...) peki peki 'heydi halledme'diñi. ne zaman olucu. 'ey heyir işalla de heydi eyyi günner eyleyse señe. bak ele dışarda (...) 'ey anladım evet. (...) iki senede hendekte ettim askerlik. ordan bi seçim dediler bize. seçime dahil edin bizi dedik. ettiler. ordan biz çektik tā çaldırana. çaldıran var çaldıran köyü.
- 20 nahye orası. orda iki üç ay kaldık. alayımız yerini candarma geldi. biz piyada alayıgık. biz muşa göçdük. ben göçerken alay göçerken ordan kağārқан bir başçavışın aylesine hizmet eri oldum. hizmet eri 'oluşқан ayleyi getidim kadın. van gölünün kenarında bir gece yattım. ordan vapura bindik sabehten (...) çıktık. (...) bir araba tuttık geçtik biz muşa. on beş gün sōna geldi baş çavuş.
- 25 yörü yörü ayakların altı kabarık. askerliğim orda ordan muşdan terhis oldum. birinci ayın onuna yörü yörüü üş gün qarın içinde yörüdük. bitlise vardık ki qar yök. dizlerinin içinde üş günlük yara oluk. ordan kırdalana geldik. kırdalanda tirennen aldılar bizi (...) ordanda kağıdık diyerbekirde bi kaç gün ondan sōna birinci ayın onunda terhis olduk. ikinci ayın ikisine geldim.
- 30 bura ulaştım. askerliğim beyle bitti askerliğim. başka soru
- **Köye Çorum'dan da gelenler varmış. Doğru mu?**
  - bu köy çorumdan gelme evet işte gelmiş dedelerimiz bir ayle zahır ondan sōna çoğalmış işte. bir ayleden bir şey olmuş.
  - **Başka yerlerden gelen var mı?**
  - ey var ya başka yerden de var. bes hepsi çorumdan deyi
  - **Başka nerelerden var?**
  - şeyden gelik. malatyadan gelik. kürtler var kürt

- **Kürt var mı?**
- 35 — kürt deyi de şindi ordan gelmişler.
- **Yeni mi?**
- yeni deyi çok oluk. dedelerimizin dedelerinden he malatyadan gelmişler. şu dağa otumuşlar. ağaçlar var ya asfaltın 'yanna otumuşlar çadırnan onnar burda kuyuları var mezerlikleri var söktüler. ordan da şu aşşağı deyin kaçmışlar. aşşağılardan da bu köye de yerleşikler başka köye de yerleşikler.
- 40 yörük bunnar he
- **Fransızlar dönemini hatırlıyor musun?**
- evet hatırlıyom. on dört yaşındadık firansızları burdan kovduğumuzda
- **Çok eziyet etmişler. Doğru mu?**
- onnarı görmedim ben
- **Köylüler iki tane Fransızı öldürmüşler.**
- evet şu yokarda
- **Nasıl olmuş?**
- 45 — vurmuşlar orda eşkıyalar kaçmış getmiş eşkıyalar. eşkıyaları bulamadılar. o cenezeleri getidiler. cāmiye komuşlar. ben çocuğum cāmide yatmışlar bi gece. sabehten ata yüklettiler iki cenezeyi aldılar getdiler. antekeye attan götüdüler. gömdüler geldiler nere gömdülerse. 'yök araba 'yök işte beyle o da
- **Hanımın sağ mı?**
- 50 — yök karım 'yök işte o dünyeye getdi.
- **Çok oldu mu?**
- dört sene oldu.
- **Evde kimin sözü geçiyordu?**
- (...) beş sene felç oldu ben baktım
- **Bu köyden miydi?**
- bu köylüdü
- **Akrabalık var mıydı?**
- yök akrebelimiz yokturdu

- **Eskiden güreşlerde çok oluyormuş.**
- 55 — olurdu olurdu güleş olurdu
- **Sen de güreştin mi?**
- olduğu kader güleştim. 'yōk köylü bi gün işte meydan dediler. meydanda indirdiler beni. üç adamı yıktım. ondan sōnada beni çok güleştirmediler. şimdi yeniceden gelik bi adam diyolar. ediğinin şeyi bu iki elim kader var altı. sōna adam burdan göşdü getti kırıkhanada. kundura geydi.
- 60 adama dedim. babası gidikti kırıkhana kenni de aldı ora (...) deñizdi orası açtı deñizi menderes. kuruttular işte şeye verdiler asıya verdiler. asıya 'verişkene kuruttular. toprakmış çünkü bir iki saz filan bitikti. o sazları da kuruttular.
- **Masal efsane bilir misin?**
- yōk kızım
- **Peygamber kıssaları bilir misin?**
- yōk bunnarı biz bilmek bunnara ulaşmadık. ne bilek. ben
- 65 görmedim onnarı
- **Sen askerdeyken yemekler nasıl?**
- eyidi eyidi aç kalmadık. bilmem ben eyidi. geyimi eyidi ayakkabısı eyidi. ē babayın evi kimi deyi orası. orası askerlik asker ocağı her biri (...) askerlik ocağı şimdi kadınarda burda erkekler bir araya gelip oyun yapmazdı. askere gettim bir assubay malatyalı yoldaş olduk. kaç sene okudun
- 70 askernen (...) dedim. dedi on iki sene kuzey buz deñizi var dedi. güney buz deñizi var dedi. ben hindi kuzey buz deñizi duyduğumda güney buz deñizi ben onu duymayıktım. okumayığım çünkü o şeylerden. ē güneydede buz deñizi var. benim oğlan şimdi afrikada. baba diyo batyo gelyo bizim kılbezimiz şeylerimiz diyo oyzde kılbe oyzde kılbe her taraf kılbe.var mı bi soracağın başka
- **Yok amca. Sağ ol. Hakkını helâl et.**
- 75 — halâl olsun. 'heydi güle güle kusura bakmayın.

Konuşan:

Elif Çaparoğlu

Yaşı: 73
Derleme Yeri: Sungur Köyü
Konu: Peynir Yapımı
Derleme Tarihi: 23.06.2010

- 61-

- **Selamün aleyküm**
 — ālikümselem
 — **Nasılsın?**
 — iyyim canım hoş geldin
 — **Hoş bulduk.**
 — istemez sağ olun sen de hoş geldin canım allah rāzı olsun
 — **Nasılsın teyze?**
 — sağlığın canım
 — **Ne yemek yapıyorsun?**
 5 — salata yapyom
 — **Bu köylü müsün?**
 — ēy
 — **Bu köyün peyniri meşhurmuş. Nasıl yapıldığını anlatır mısın?**
 — añađırım. şindi südü süzerik. süzdükten sōna ılık olucu emme. gözēl gelen oña ayarı kader maya atarık. onu řoruķ. o nası olur. şalıp kimi olur. onu süzerik işde peynir olur yavırım.
 — **Önceden maya yokmuş. O zaman nasıl yapıyordunuz?**
 10 — inan ben oncasını bilmem 'bilmiyom
 — **Kaç yaşındasın teyze?**
 — ben biz eveli şatık yapardık yañi teze yağ yapardık. çōkelek yapardık. ben yetmiş üç yaşıdayım.
 — **Mayanın olmadığı zamanları hatırlarsın**
 — işte maya olmadığı zaman gülüm bēyle yapardık.

- **Katığı nasıl yapıyordunuz?**
 — aryan çalkalardık (...) nerden gelyonuz.
- 15 — **Dusturuluyuz**
 — dusturulu mu? 'ēy eyyimisiniz. burda gelinliğiniz de var taman
 — **Bilmiyorum**
 — hē
 — **Kimin kızıymış?**
 — abdıllanın kızı işte burdan geldiler hocamış nişannısı
 — **Şimdi Yayladağı'nın içindeyiz.**
 — yōk canım ben yayladağını çok pek tanımam. bu peynir işini
 nedyonuz.
- 20 — **Köyde yapılan yemekleri araştırıyoruz.**
 — şimdi biz bak südü bişirik. südü çālarık. yoğurd olur bilyoñ onu
 dēymi.onu tutarık çalkalarık. böğün çalkamak kalmadı. celyanlı şeyler var ya
 yālıklar var ya. onu kōruk fişi dağarık kendi haline yağ olur. aryanını kōruk
 kazana. altını yakarık çökelek ederik. görmüyom seni.
- **Peynirin güzel olmasının sebebi sütü mü?**
 — yōk sütünden gelir.
- 25 — **Diğer köylerden daha güzelmış. Sebebi nedir?**
 — ne bilim hindi. benim bak. ben düşkün oldum. ayağım arğıyo
 senden irak. ben hiç kağamaz oluğum. dahnekden gezyom. peynirden hindi
 pek añamaz oldum yavrım. hindi gençler sizin kimin gençler yapyo. daha
 gözēl oloyo. bizim günümüzdeken çok peynir yoktudu.
- **Sen şimdi yapıp satmıyor musun?**
 — ben mi. bizim bişemiz 'yōk yavrım. ben düşkün oldum deyin.
- 30 — biz ne malımız var ne davarımız var ne bişemiz var.
 — **Tarlan yok mu?**
 — tarla dolu talayı nēdcin

- **Ne ekiyorsun?**
- eller ekıyo yarya. yarısını bize veryolar yarısını el alyo.
- kimsemiz yoktur. çoluğ çocuk hiç yōğ. kökten yōğ.
- **Kocan var mı?**
- ámcen var. kocam var
- **Buna çok şükür teyze.**
- 35 — sizleride kıoya allah bize de cennet kıokusunu versin allah. ne yapak çoluğumuz çocuğumuz olmadı. görmüyom seni emme çok sevdim seni
- **Sağ ol teyze**
- nişannılı mısın?
- **Yok**
- o araba neyce
- **Babamın arabası**
- baban mı
- **Evet**
- 40 — ēy ciğirim şimdi daha ileri gidin sorun. daha güzelleri āñadılar. çünkü ben böğün eski kıafa oldum yañi
- **Öyle deme teyze. Eskiler yenilerden daha iyiler.**
- yōğ çekmek kı ğık. bak akıllısın. böğün herkiş pişiri herkiş. fişi dakıyo yağ kııkıyo. yannada şey edıyo. yağında süzyo atyo içine bir kıaşşık maya. yapıyo şey peynir yapıyo. bizde bu peynir işi yoktudu. eskiden biz
- 45 çökelek yapardık. yağ yapardık. satardık götürü çarşıda.
- **Çökeleği nasıl yapıyordunuz?**
- işte beyle ayanı dolduruk bu kıazana yaqarık altını o gözəl tolu tolu kııkar. ne kıader gözelse o kıader kııkar.
- **Eskiden daha güzelmiş.**
- gözeldi ya. şindikilerin ne gözəl gözəl çökeleği yenyo. ne gözəl gözəl yağı yenyo. siz yayladağında mı oturyoñuz
- **İskenderun’da oturyoruz.**
- 50 — ēy hoş geldiniz safa geldiniz

- **Sağ ol teyze. Senin adın soyadın ne?**
 — elif çaparoğlu buyurun gelin içeri geçek
 — **Yok teyze sağ ol. Köye ineceğiz .**
 — heydi bakalım. 'heydi güle güle sağ olası istemez. 'heydi güle güle
- **Kolay gelsin.**
 — sağ ol sizlerde sağlık âfiyet versin. aklınızdan yaşayasınız. bak
- 55 her zaman için duacıyım işallah. ben haciyimde. her zaman için duacıyım.
- **Ne zaman gittin?**
 — çoktan gettik. on dört sene oldu gideli
 — **Çok olmuş**
 — o şimdi gene can atyom emme bu ayağım götürmüyo beni
 — **Ayağının neyi var?**
 — ayağımda işte bir arğı oldu işte
 — **Düştün mü?**
 — yök bişe olmadı. allahtan geldi ayağıma bir arğı geldi. kağamam
- 60 şimdi dahneknen o'turum şu ağacın dibinde eses benim yerim ora
- **Hacca kocanla mı gittin?**
 — he kocamnan gitdik. allah sizleri de kısmet eder işallah. öy oraları gören adam burcū burcū koşyo o güzel piğamberimizin mezeri. beyle bi odanın içinde
- **Gördün mü?**
 — he gördük ya. sizlerede göstere allah. sizlerede göstere.
- 65 sağ olassınız. sağ olun allah rāzı olsun. gidin bulun. ilerde piñer var (...)
 onun öte tarafında yini bir ev var. beyle etrafı suvanık. dusturuluyuk mu diyon?
- **Evet**
 — işte o köyden onnar. o köyün gelinniği onnar. onnar peynir yapıolar. onnar çökelek yapıolar. onnarda daha güzel annarsın. hem de gelinniğinizmiş. 'heydi güle güle
- **Allah'a ısmarladık.**

70 — heydi güle güle. ananıza babanıza başışlıya

Konuşan: Hatice Kerten
Yaşı: 84
Derleme Yeri: Sürütme Köyü
Konu: Valiyle Konuşması
Derleme Tarihi: 23.06.2010

-62-

— hoş geldiñiz.

— **Hoş bulduk.**

— oturun oturun. al buñu da altınıza.

— **İyi böyle teyze.**

— alın alın. barabar mı götürücünüz kenni ya. kusura bakmayın bene.

— **Aşk olsun. Kolay gelsin.**

5 — sağ ol. bunnarı şey kesmiş. fara kesmiş. bura eve koyuñtuğ da dağa gidiktik. geldik, fara kesmiş kenneri. 'ēy onnarı yamıyom ihi.

— **Gel teyze, boş ver, uğraşma. Biz seninle konuşmaya geldik.**

— konuşuñ konuşuñ gene.

— **Hiç zahmet etme teyze.**

— benim de bir kâhvemi için 'bire kızım. bir kâri kâhvesi için.

— **Yardım edeyim teyze.**

— ben yaparım, yaparım. sen z hmet etme. şekerini nası içyoñuz.

10 şekerli mi içyoñuz.

— **Asıl sen zahmet etme teyze.**

— ossun. kâhvesini de barabar mı koyoduğ.

— **Ben yapayım istersen.**

— yap heydi. kim içmiyo. kim içmiyo 'kele kızım.

Irem Yurtman — **Ben kahve içmiyorum.**

- beyenmedin mi yoksa?
- İrem Yurtman — **Yok. Ben kahve ile çay içmiyorum.**
- sen de mi içmiyon?
- **Yok. Ben içiyorum. Sen gel otur. Biz seninle konuşmaya geldik.**
- 15 — konuşucuk ya konuşucuk. her gün yanıma mı gelyoñuz ya 'bire yavrim. yayladağından mı gelyonuz? yayladağlı mısınız siz?
- **Evet.**
- kimlerdensiniz?
- **Esas Dusduruluyuz.**
- dusdurulu. dusduruda kimlerdensiniz? dusduruda şeygil var. şeytan ahmetgil.
- **Yok. Onlardan değiliz. Parlak Ahmet diyorlar.**
- 20 — onnarı bilmem ben. hepiniz mi dusdurulusunuz.
- **Evet. Bu kardeşim, bu da amcamın kızı.**
- eý benziyoñuz. birbirinize benziyoñuz.
- **Sen bu köylü müsün?**
- bu köylüyüm ben. benim oğlum var yayladağında. şeyde. öryetmenner evinde.
- **Adı ne?**
- ömer çámkerten.
- **Tanımiyorum ben.**
- 25 — aşe kahveni içsene.
- Köylü — istemiyom hatce abla tansiyon düşşüklüğü var ben de bunu içersen yatağdan da kağamam.
- **Kaç yaşındasın teyze?**
- (...)
- **Bilmiyor musun?**
- biz fransız çocuğuyuk yavrim (...) zamānının çocuğuyuk (...)
- 30 yatmış sekizen. hēseb et.
- **Fransızları hatırlıyor musun?**

— o vaḥıt fransızların dönemini kıt ḥetirliyom. cendermeler, zaptıyalar gelirdi, kaçardık (...) kaçardık. cendermeler, zaptıyalar gelir deyin, sizi alır kaçallar derdi annemizgil, babamızgil. kenneri gördüğümüzce, atnan gelillerdi, kaçardık. evlere kaçardık, çocuḡuk daha.

— **Bu köyde mi doğdun?**

35 — bu köylüdüm. bura da gelin oldum.

— **Kocan akraban mı?**

— yōḡ. babe tarafından aḡrebe. ana tarafından deyi. babe tarafından aḡrebe. ‘ammisi oḡlu.

— **Erken mi evlendin?**

— yōḡ yavрім. ben yetkin kızdım. doḡkuz kũrede ben bōyũk kızdım. babam, ‘ammim askere getdi. doḡuz kũreye getdiler. baṣke ḡardeṣ yōḡ. 40 bacı yōḡ. bes tek benim. evde bekliyen. davar, oḡlaḡ baṣımıza ḡaldı burda (...) ḡoḡraḡların arasında neyden yaṣyoḡ. yani bi habbe ṣu iki ḡariflerin arasını ekiyoḡ yemiye. gelyosa ancak ḡarın doḡluḡu yavрім. ḡarın doḡluḡu baṣḡa biṣe yōḡ. bir ḡazanc yōḡ. bir gelir yōḡ. o zaman babam ‘ammim doḡkuz kũryaye gitdi. elli atmış gecı öñũnde, bir cũt hayvan öñũnde, bir at öñũnde yalnayaḡ. 45 bacı ḡardaṣ ṣo ayaḡlarımızın altında yavрім. ḡabar ḡıḡardı. allah o ḡũnner gide de yavрім size ḡoṣtermiye 'yārabbi. bizden doḡannara, ondan doḡannara ḡoṣtermiye o ḡũnũ. gide de geri gelmiye. o ḡũnneri size ḡoṣtermiye yavрім. bizim ḡoṣdũḡũmũzũ kimseler ḡoṣmedi. kel ḡıḡmet bize darı daḡıttı. nũfũs baṣına gelyo bura. ḡaḡ nũfũssũnũz? mesele altı yeddi nũfũsũk. elli girem, yũz 50 girem darı daḡıttı darı. ṣunca darı ḡoruḡ. deḡermenci el deḡermeninde ḡekerik. ṣuncada menengiṣ, ḡıṣteheni ḡoruḡ yavрім iḡine, ekmek yaparıḡ. tandıra yapsan yapılmaz. saca yapsan yapılmaz. oruḡ ṣeklinde ṣunca ṣunca yaparıḡ gene. saca labb slar, labb slar yerik yavрім. allah o ḡũnneri ḡoṣtermiye. bizden doḡannara da ḡoṣtermiye yārabbi o ḡıtlıḡları bōḡũn yavрім. emme yavрім gene 55 hindi dũnũ zamanadan saḡlamdıḡ. doḡturu, ḡāḡimi bilmezdik yavрім. doḡturu ḡāḡimi bilmezdik. baṣımız arḡımazdı yavрім. diṣimiz arḡımazdı. ē bōḡũn

yavrim her şeyler çok şükür. millet dokturdan gelmiyo yavrim. hayatımda bir kere doktura gidiğim başka şükür dokturu hâkimi bilmem yavrim.

— **İyisin maşaallah.**

— e şimdi şükür elhamdilla odunumu getirim. hamırımı yuğurum.
60 ekmeğimi yaparım. katığımı yaparım. çocuklarıma da yaparım. yaparım ben. odunumu da getirim. çalımı da getirim yañi. dağa da giderim canım isterse. dağa da giderim dağa da. nereye bakçalarımızın kinarlarına, bizim malların kinarlarına gider, yapar gelirim. odunumu da yaparım. evel allah, allah düşürmiye yavrim. böğünkülere bakıyoñ yavrim pëyniri bir tevir, zeytinyağı
65 bir tevir, balı bir tevir. señe söyleyim. şo miyvayı da sorma. mayvayı da sorma yavrim. bakıyom. üy karnım, üy yüyegim, üy belim, üy dizim, üy gözüm, üy kolum, üy başım. hemen doktura. doktur tansiyonu bir tevir, şeker hastalığı bir tevir, kollüstü ül bir tevir, baş bir tevir yavrim, mağde hastalığı bir tevir. türlü türlü hastalıklar çıkık yavrim.

— **Doğru söylüyorsun.**

70 — arpa ekmē yerdik. arpa ekmēni buğda kimi açardık. biz arpa ekmēni nohut ekmēni üğüttürüdük. suy değermeninde üğüttürü gelirdik. şeyle şeyle açardık. şordan çıktığınca unu mis kimi burnuna koğardı. e böğün (...) yiyen yavrim señe hiçbir feri 'vele yōk. hiçbir feri yōk. çünkü niye (...) kenne bir eyyisinden gürbe atılyo kene. iki kere kenni patus çekyo 'ūç. bir kere
75 fabrika döğüyo unu 'dört. bi kere kenne ayleç atılyo 'beş. beş altı kere kenne ayleç atılyo. o zaman ne ayleç vardı yavrim, ne gürbe vardı. nağmetlerin bir nezzeti olurdu. bi şeye benzemez. şeye gittik. dediler kine vali gelicimiş. şen köyüne dediler. beş on arvat olağ dediler köyümüz susuz yavrim. köyümüzde suy yōk. bizim suyumuz sorunumuz kızım. suy, suyumuz yōk. suyumuz kıt. şu
80 şeyde bir suyumuz var işte o gelyo idaratan. idaratan yoksa bostanmış. şu gördüğün ağaçlara bir damla suy akıtmak yavrim. bir damla suy vermez ağaçlarımız.

— **Köy çok yeşil.**

— yemyeşil yavrım. havasınnan torpağınnan. havasınnan torpağınnan. yoksa bir damla suyu akıtmak biz bu ağaçlarımıza. zaten çökran arasında bizim keysilerimiz var, eriklerimiz var. ne bi de şirin olur, nezzetli olur. şeyden alyon bazarda alyon. ne bir dadı var, ne de bir duzu var. yas yavan. dediler gidek de sen köyün. vali gelicimiş dediler. gidek de bir bakalım. bir danışak, söyleyek dediler. belki bir mümkün olursa, belki bize bir allahtan hidiyet verise kenne, devletin köyünde bir suyu getirse. söylüyek. söylüyök 90 büyük köylere, şey edyolar yañi. bir baqtı (...) durmuş. zengin ya kendi. fakır çocuğu ya. ağanın arvadı tammahmış yavrım adam (...) fakır çocuğu ya. her gün aryan kıor çobanın önüne. her gün aryan kıoy. bir gün canına bağına taq demiş çoban. ney 'bire abla bu demiş. her gün aryan, her gün aryan demiş. bir günde yoğurt kıoy önüne demiş. şimdi o hêsep belki şimdi büyük memleketlere 95 bakıyo mesele. 'ey gelecek yerlere bakıyo. şurda mesele az köyümüz güççük, büyük dēyl. çok da böyyük dēyl, çok da güççük deyil köyümüz. bir parça (...) gelyo gene yavrım. gidek de gene bakalım şu valiye bir şey edek. gitdik. vardık. ğapıyı bilmek. bir yere gitmeyiğik. bir yeri bilmek. bir yere gitmeyiğik. bir māmurun amırına çıkmayığık. çay mı bişirim yoksa yavrım?

— **Yok, sağ ol.**

100 — bire kıari hedi geçirek seni dediler mühter. 'bire oğlum ben bilmem. ben konuşmayı bilmēm. utanırım. nası edicik. 'bire yavrım bu 'vele utanır sıkılırim yañi. ben konuşmayı bilmem dedim. 'heydi 'heydi kıari gene sen belki bizden eyi konuşursun. iki kelime konuşursun dediler. aldılar, getdiler. otuduk beyle. millet 'çōk. kıadınnar 'çōk. mesele adam dağıdacānı dağıttı, verdi. 105 söhbet êtdi. kennikleri verdi. oğul çocuklarına öteberi dağıttı. dışarda diñelyoduk biz. oğuldan bi tenesi çıktı. 'yoho şu nenem 'bire üşüyo dedi. şunu içeri alın dedi. adam aldı beni, getidi. adam bir sandalye kıoydu altıma, otuduk. içerden vali gelyo dediler. ē vali gelyo deyince kıızım sen de mesele köylüyüm deyin bişe görmeyiğim deyin orda oturuğ mu durucum? şeyle ben de 110 diñeliverdim. sandalyadan kıağdın şeyle yañi. öteden beri vali geldi böyle. ne dedi (...) işte. şimdi ben de şeyle diñeldim. öteden beri geldi, geldi. bura dedi.

- kadınlar gelmiş dedi (...) bir de beñe bağı bağı. ben dedi kimseden
dinlemeycim dedi. şu nenemden dinleycim dedi. ben de ne söyleyim, ne
söylemeyim. terimnen beyle yokardan aşşağı ter akıyo. bennen ter akıyo.
- 115 kıpkırmızı olyom yañi. biçinnen gelik kimi kızeryom. utandığımnan. 'heydi
bağalım konuş nene dedi. ney konuşum 'bire oğlum dedim. ben de ney
konuşucum 'bire oğlum. sayın valım. 'bire oğlum dedim. şey konuşucuk 'bire
oğlum dedim. bizim suyumuz 'yök oğlum dedim. sıkıntımız, su sıkıntısı. bize
mimkün mertebe dırnağınız ucunu dayarsanız köyümüze bir su istiyok oğlum.
- 120 nerden getittiriseniz emme getittirin. beyle dedim. iki hayvan besleyemiyok
(...) ba z kere korkumuzdan geçen sene evelki sene dedim (...) dedim
sıçanın suyunu içe içe, yılanın suyunu içe içe dedim.(...) koñuldu hatle (...)
sōña hükümet iki tenker su gönderdi, içemedik yañi. acı zıkkım kimi. 'ey
konuş. nere dedi. konuş dedi. ordan öbür koluma geçyo beñe. burda beni
- 125 görmüş bir kelle. konuş konuş konuş diyo beñe. 'hey edyo. konuş. ē hoca
dedim. oğlum dedim. oğlum diyom kenne. anca elini attı şeyle. elini attı şeyle.
ben de kenne elimi beyle attım. elimi öptü. ben de elimi elinin üstüne kodum.
- **Ne yaptı bu kızlar?**
- oturyolor gel gel buyur. (...) ben dedim bir köye oğlum dedim.
bir hoca imam dōmüş dedim. köylü demiş kine dedim. ya hocam git şu
- 130 müftüye dañış. bu namaz üç irket. biz buña dayanamıyok iki irketini (...) yō
oğlum namaz iki irkete iner mi? iner iner hocam demiş, dedim. müftüye
tanışdılar cüm'e günü hocayı dedim. ē dedi. gülüyolar emme korumacılar,
beyle eğilik omuzdan omuza. askerler şeyle benim şeyime gülüyolar. haşyeme
gülüyolar. dedim hoca gitmiş. millet bekliyor dedim cāminin önünde. hoca
- 135 gelmiş dedim. hoca nası oldu. nası oldu. ney nası oldu demiş dedim. ellerimi de
beyle ettirdim. omzundan çektim elimi. kenni eli umuzumda. ney nası olucu
dedim. demiş indir indir dediniz demiş. işte eyi'ce indi. namaz beş irkete çıkmış
demiş. bir hangırdı kopardılar namaz beş irkete çıkmış deyince emme bağ dedi
muhter (...) ben de işde muhterimiz işte dedim. da bir haha kopdular anca.
- 140 emne dedi. muhterle konuştum ben köye gidik, köyü gezicim dedi. nenemi de
yanıma çağırıcınız dedi. bağ dedi. evine gidicim dedi. bir kahvenizi içecēm

dedi. hoş geldin safa geldin dedim. başımda yerin var. emne gelmezsen
 cezelisin 'ha dedim. cezeye çarpıdırım seni dedim. bir ha ha attılar orda da. bir
 ha ha attılar. bak dedi. ben köye gidcim dedi. bu nenemi alık gelicin yanıma
 145 dedi. muğdere tembihliyo. bu nenemi getiricin yanıma dedi. getirecem dedi,
 sayın valim dedi. ben yanına geleceğim (...) benim üç oğlum var. biri de sen, biri
 de sensin dedim. bak o kadar ki sevgin gecdi beñe dedim. saydım, teşekkür
 ederim oğlum. bak dedi emme senden dedi (...) kâder çıkıcıık emme dedi. zaten
 ben ıhtıyarım oğlum dedim. ben berk yürüyemen. zaten ben ıhtıyarım dedim.
 150 düz şeye kâder barabar çıktık kennen. ikimizin eli barabar. işte kızım bir yeri
 görmem yavrım. bir yeri bilmem. bāez kere beyle bir yerlere gittiğim var.

— **Vali geldi mi?**

— talaştalar yavrım. daha gelmeyik. şimdi gelici daha. şimdi
 bakalım (...) şimdi bir yerde su var kızım eski muğder o suyu (...) şimdi bir
 yerde su var kızım. eski muğder o suyu (...) köye kızım suyu mahkemeye
 155 verik (...) köylü diyolar. zapt olmuyo diyolar. 'bire oğlum dedim. köylünün
 elinde ne var? hükümet kendisinin (...) bilmiyo mu dedim. yani köylü
 karışamaz buña dedim. bir köy iki köy dedim. susuz ölür mü? her tarafın suyu
 çok kızım. bizim burdan alem çütlünde su yok. 'ēy bizim çakçağın suyu da,
 her tarafı su kızım. gene de kışkanyolar. suyu vermiye kışkanyolar. 'bire ne
 160 muslumanık bire. gavur değilik. iskenderünde mi oturuyunuz?

— **Evet.**

— e heyir işalla.

— **Annemler İskenderun'da oturuyor. Ben Edirne'de okuyorum.**

— allah zehin açıklığı vere yavrım. allah zehin açıklığı versin. allah
 yolunuzu açık etsin. allah bir büyük meslek kazanırsınız işalla kızım. olur
 işalla kızım. olur işalla.

— **Sağ ol teyze. Hakkını helal et.**

- 165 _ haılal ossun. sağ ol kıızım. sağ olun.
- _ **Kahveni içtik. Allah ziyade etsin.**
- _ afiyat ossun.
- _ **Haydi Allah’a ısmarladık.**
- _ güle güle. güle güle kıızım haılal ossun. siz de haılal edin.
- _ **Yayladağı’na gelirsenez bekleriz.**
- _ kıusura bağmayın mayva kıoyamadık.
- _ **Aşk olsun teyze.**

Konuşan: Mustafa Dönmez
Yaşı: 82
Derleme Yeri: Sürütme Köyü
Konu: Karısını Kaçırma Hadisesi
Derleme Tarihi: 23.06.2010

-63-

- 5 _ **Selamün aleyküm**
- _ ăli kümselem
- _ **Nasılsın amca?**
- _ eyiyim heyir işalla
- _ **Kaç yaşındasın?**
- _ sekizen mi doğzan mı bu aralar
- _ **Kaç doğumlusun?**
- _ doğkıuz yüz yirmi sekkiz
- _ **Adın soyadın nedir?**
- _ adımı? mustafa dönmez
- _ **Askerliğini nerede yaptın?**
- _ tırakıya burđaz çorluda
- _ **Ben de Edirne’de okuyorum.**

— 'yōk bire. çorluda kıldım bir ay. İramazan ayı. sōna burğaza geldim. döndüm, orda geçirdim.

— **Kaç sene askerlik yaptın?**

— yirmi dörd ay. ēy. hasta olduğ orda. ordan bizi çorluya
 10 gönderdiler. hastahanaya geldik. yirmi gün, yirmi beş gün yattım. bir gün zıyarata çıkardılar bizi. bes ben 'deyi. yüz bin kişi düzüldük emme benim bu omuzumnan şeyle bir şişe su aldılar. bēlē sıkıtı beni. inneyi 'vurunca orda bizi (...) bir baston. altı ay, üç ay, altı ay, üç ay, dōrt sene hava deñiřimi. en geriye durdum. ben istemiyom gelmeyi. en geriye durdum. geldi sıra bize. üç ay hava
 15 deñiřimi. geldik bura. üç ay geri geldim bura. zıyırat ettim. hasta oldum (...) ordan (...) üç ay burda kıldım. günüm bitti bitiyō. şindi ben artık geri gitme şeyindeyim. düşüncesinde. bir yeri bilmem. bir yere şey etmem. nası gidicim, nası gelicim. bu şeydeyim daha birkaç günümüz vardı daha terhis oldu
 geri dönünce. ben de elbiseden geliktim. burdan elbiseyi aldım, gettim. gezdim.
 20 şeyle binbaşının yanna. elbiseyi getirik misin dedi. getiriğim dedim. 'heydi teslim et dedi. ertesi gün. gözēl bir yerde fakat çok so uç. sabahleyi bele cimennlerin üstüne çiy yağardı biraz (...) bakarsın mınç souk emme şu
 kışlaları 'görsen. şu kareşleri görsen. arabaların durduğu yer 'bire sırf sac. yiyeleri sacdan yapılık. kareşe gittim. tin tin tin her direğın dibinde bir musluk.
 25 suyu. suyu çok. rezervi çok. demek bu henimefendi öryençi. benim kızın kızıda işte bunnar kimin öryenci. böğün mü, yārın mı geliyo diyolar. gelmedi daha

— **Nerede okuyor?**

— vallahi söyledi tam. kaymakam olma taraftarı işalla (...) işte böğün mü yārın mı gelici diyolar. gelmedi. (...) çalışyolar.

— **Ben beş senedir Edirne'de okuyorum.**

— 'yōk canım. burğaz, lüleburğaz, burğaza gittin mi

— **Gittim.**

30 — lüleburğaz eyyi ya

— **Neresi daha güzel?**

— valla herkese şeyi dadlı. melmeketi, silası dadlı. biz ne kadar öğsek gene bize buralar dadlı. çünkü burda doğma, burda böyüme, burda yetişme vatan

— **Hanımın sağ mı?**

— yōk (...)

— **Allah rahmet eylesin.**

35 — hanımım ossa ben beyle mi olurum

— **Öleli çok mu oldu?**

— çok oldu. hanımdan bir heyir görmedim

— **Niye?**

— hanımı kaçırma kaçırdık. istedim, istedim, vermedi babası. çıktık yola. (...) kız diyo sen bitene birini bene bir istenci gönder. babam ister versin, ister vermesin dedi. yani o bir şey deyil. isteyciyi gönder. bir covab
40 alamadık. babası iynat adam. getdim, geldim bir iki kere. kızdı görüşürük nolucu beyle? beyle nolucu? nolucu? erkeksen düş yoluma dedi.

— **Kaçırdın mı?**

— yō kaçırma'yı'gım. 'kaçırmadım. yakalandık evde. evin içinde çevirdiler bizi. köylü çeviriverdi evde. biz kaldık kıznın içerde. küfür edyolar dışarda. ben de içerden küfür edyom. birbirimize küfür. efendime söyleyi
45 askerler. burda bir dūn vardı. burda. bu köyde. askerler ulaştı orıya. ne bunca adam yığılık evin òñe. sür git. bundan sōna açdım kapıyı. askerler bekletyo. emir veremiyo. ev sehebini bekliyolar. ev sehebi yetiştı. çıktık dışarı kızdı barabar (...) kıznın babası. bes kıznın babasını gördüm. burda onbaşımış. kıznı, oğlanı, kıznın babasını (...) burda kenner içki içyo. düğün var. kıznın babasını
50 getirdiler. (...) kıza sordular iki kere. oğlanımı istiyon babanı mı? oğlanı mı istiyon, babanı mı? ben dedi oğlanı istiyom. 'ne diyon babası. 'heydi bakalım söyle. beni istemiyosa ben de kenni istemiyom dedi babası. ēy. kız, ben, köyün bekcisi vardı. o, birde iki tene cenderme, bi de oranın bir adamı vardı hacı (...)

dellerdi. allah r hmat eylesin. bir (...) vardı rahmatlık içerdı on başı (...) al
 55 eline kıızı 'heydi (...) yani çok meseleler geçti

— **Hangi köydendi?**

— şo alemi çütlüğünden. çok (...) bak 'hele şurda şey vardı

— **Hiç rahatsız olma amca.**

— şeker alın hiç barım

— **Sağ ol amca. Daha Karacurun'a gideceğiz.**

— allah kolay getirsın. allah ziyan etmesin. allah başarılar versin

— **Çocuğun var mı?**

— 'var 'yoho. 'nası yök. bir oğlan çocuğum getdi sen saol. (...)

60 çocua 'geliverdi mi düşe . arğı çökyo. böyle çok yaşamadı. maşalla birsürü var
 dölleirim. dölle işte çocuklar burda. kalabayık. biz çok kalabayık

— **Kaç çocuğun var?**

— bakıym. üç oğlan, bir kıız. hepsi burda. böğün, bakma böğün
 yaşlıyık. ıhtıyarık. yoksa ben beyle deyidik. gençlikde görsen, sen bilmezsin.

— **Gençliğinde avcılık yaptın mı?**

— avcılık mı? 'yök avcılık yapmam. çobancılık yaptım emme.

65 'davar vardı. 'davar vardı. 'háyvan vardı. 'at var. 'öküz var. 'davar var. davarın
 hisabi yoktu'du. ü ben bu köyde durmazdım, 'durmazdım. benim malım

başımdan aşkın. ben göçerdim yazın. tā şo şakşağın beri yanında. ben davarımı
 ora göçürüdüm. ora yazlak yapardım. bes bura süt gelir gider. davarın südü.
 davar yaptım. 'ne bilim ben. davarın hesabı yoktudu. 'heni? yaş getdi mi hepsi

70 gözünden çıkar baba. dünya malın ossa şu yatağ kader gözünde kalmaz. emme
 gücün yetmez. gözünden çıkar. benim şurda bakçam var. bak işte bura düşeli
 ikki ay kader oldu belki. (...) hale ameliyet olduk. işte daha düzelemeyiğik.

gidiyodum gezmiye. gözümde uçyo emme gidemiyom. gidersem gelemem deyi
 korkuyom. bir yerden düşerim müşerim, eyiken kötü oluruk. ben diyom. 'hele

75 biraz daha sabret. ne bilyim

— **Düzelirsin inşaallah. O zaman gezersin.**

– gezerim işallah. 'giderim yō. bak zeytinnerim var orda. zeytinner
çok

– **Biz artık kalkalım amca.**

– eppey señe nesihet ettik. lakırdı ettik.

– **İyi oldu amca. Okur yazarlığın var mı?**

– yōk şindi burda ilk önce bir öyretmen yoktudu. eğitmen vardı.

80 şü cemide okudurdu çocukları. ben o zamannar çocuktuğ. okuldan kaçardık
(...)

– **Allah'a ısmarladık.**

– heydi güle güle. allah başarılar versin.

– **Amin.**

Konuşan: Nebiye Bozkurt

Yaşı: 70

Derleme Yeri: Şakşak Köyü

Konu: Karışık

Derleme Tarihi: 23.06.2010

- 64 -

– **Nasılsın teyze?**

– buyrun yimek yiyek

– **Sağ ol. Allah razı olsun teyze**

– yimek yiyodum bende

– **Sen ye yemeğini teyze.**

– gelin yiyek 'hele kızım

– **Sağ ol teyze. Sana afiyet olsun.**

– yeyin 'hele yeyin. 'hele yeyin. aryan koyum için

– **Sağ ol teyze**

5 – ekmek yaptım bayakten. yoktudu ekmek. aryan koyun için ya

– **Ver ben koyayım teyze. Sağ ol.**

- için için sañede getiriyim
- **Yok yok. Sağ ol teyze.**
- doldurun bardakları doldurun.
- **Sağ ol teyze**
- âfiyet olsun kızım. hava da halayı tozu bura getiryo. 'ey bi hava çıktı allā
- 10 — **Tam ekmek pişirme havası. İnsan sıcaklamaz.**
- ey dünden yapıcıdım yapmadım bende. ben dedim sabehtan ederik. bi kere dağa getdik geldik. hamırı yuğurduk. daha getdik dağdan geldik. ekmē yaptık. geçiler daha tarlada şurda ilerde
- **Tarlanız var mı?**
- var ya
- **Ne ekiyorsunuz?**
- ne ekicik. biraz ineğe darı ekiğik. mısır. onu yediryok. biraz
- 15 — karpız ekiğik. biraz öteki bostannardan ekiğik biraz yerini. biraz yeri bol. biraz yeride ekin (...) evinin öte tarafında
- **Tütün ekmiyor musunuz ?**
- aman yavrım gücüm yetmez oldu. iki sene oldu ekmiyo.
- ekyodum hindiyene kader. bak tek başına ekiyodum. gücüm yetmez oluk.
- **Çocukların yok mu?**
- var herkiş aryıldı çıktı. kızlar gelin oldu. oğlannarda evlendi.
- 20 — tarlanın üstünde şimdi evleri. biri altında biri üstünde.
- **Sen tek başına mı yaşıyorsun?**
- yōk eşim var
- **Kaç yaşındasın teyze?**
- ne bilim 'bire kızım. kırk doğumluyum. kaç yaşında oluyom bilmem.
- **Yetmiş yaşındasın.**
- belkide. doğduk doğalı yaşıyok 'bire kızım. nidek. allahım
- 25 — düşürme

- **Kaç yaşında evlendin teyze?**
 — vallaha yirmi mi ney
 — **Küçük evlenmemişsin.**
 — yōk küçük deydim. 'ne bilim 'bire kızım. işte dünya beyle.
 — **Kaç çocuğun var?**
 — benim mi. benim üç kızımnan iki oğlum var.
 — **Köyde olan var mı?**
 — iki kız köyde. üç oğlan köyde. bi kızda tā konyada
 — **Oraya mı gelin verdin?**
 30 — yōk bir yere verdik bunu. burdan bu köye. 'ēy ora verdik.
 geçinmediler. oğlan delimiş. geçinmeyince ayrıldılar.
 — **Konya'ya kime verdin?**
 — kimdi yā aḥmet oğluna. soñada arıydılar. arıyılınca kısmet kader
 yavrım.
 — **Kızını vermeden önce neyin nesi diye sormadın mı?**
 — ne bilim 'bire kızım işte kısmet. çekecek var. çekecek var 'bire
 35 kızım çekecek.
 — **Şimdi Konya'da ne yapıyor?**
 — konyada ırhat. üç sene oldu haciye yazılıklardı işte çıkmış
 hacileri
 — **Evlendi mi bir daha?**
 — ey işde evlenik 'ihi orda
 — **Konyalı mı?**
 — ey 'ey konya şumra köyümü ne diyolar. yāni konyada köylümüz
 — **Sen hacca gittin mi?**
 40 — gitmeyiğim yōk
 — **Niye gitmedin?**
 — nēden bilim 'bire yavrım. işde gidemedik. oğlan everiyok, kız
 everiyok deyī. neydim, 'nedek. kısmet olursa işallah kısmet olursa giderik.
 — **İnşaallah**
 — işallah yavrım

- **Burda mağara varmış. Sen biliyor musun?**
 — mağara mı. nēdemiş bu mağara yāñi. ne tarafındamış bu.
 — **Peki türbe yatır falan var mı?**
 45 — yōķ ya. 'ne bilim 'bire kızım. mağara nerde var.
 — **Bilmiyorum ki. Burda var dediler.**
 — kim dedi bunu
 — **Yayladağı'ndan biri söyledi.**
 — yayladağından biri. kimmiş ya. biz davarcılık ederdik
 zamanında. babamgilin beri tarafta ön tarafta şeyle kurbet mağarası deller.
 geçiler sokulurdu içine
 — **Belki de odur.**
 50 — valla belkide o. 'bilmiyom. geçiler kaçardı yañi yağmırda. orda
 yemek olurdu. yañi yağmır değmez. belkide orası. ondan başka yerde mağara
 yōķ bu tarafta
 — **Kocanda mı bu köyden?**
 — ēy
 — **Aynı köyden evlendiniz.**
 — ēy benim anam hıralılıdı rıhmatlık öldü. babam buralı. dōrd ay
 55 oldu anam öleli kızım
 — **Adı neydi?**
 — izar
 — **İzar senin annen mi?**
 — ēy
 — **Köyün en yaşlısıymış. Doğru mu?**
 — ēy en yaşlı kadın ıdı r hmatlık. allah rahmat kıssın ölenlerin
 canına. ne yapak yavrim dünya beyle
 — **Kocanla aranda akrabalık var mı?**
 60 — yōķ amān akrabıya yaklaşmaycın bu zamanda
 — **Niye daha mı kötü?**
 — el el (...) eden birbirine eder.
 — **Peki seni nerde görüp istemişler?**

- yō bu çocuk biz o tarladayık. onnar burda. e görmek isder mi
bunu.
- **O zaman önceden birbirinizi görmüştünüz.**
- ben iki sene nışannılılı kalığım tek kelime gene etmeyiğim
- **Niye gelip gitmedi mi hiç?**
- 65 — gelir giderdi ben konuşmazdım
- **Niye?**
- bilmem konuşmayığim
- **Ayıp mı karşılarıydı?**
- ey ayıp karşılarıydı. bak bak nışannısınnan konuşuyo dellerdi.
- **Peki seni istemeye nasıl geldiler? Ne getirdiler?**
- ne getiriciler 'ya. amān 'bire yavım. işte beyle dünya
- **Selamün aleyküm amca.**
- duymaz duymaz. onunda kulağı şey edik. hiç duymaz duymaz
- 70 oluk eveli hoş geldin diyo hoş geldin
- **Altın falan takmadılar mı?**
- dağıklardı canım. ya dağmayıklar mıdı
- **Ne taktılar peki?**
- (...) beni konuşturuk sesimi mi alıyonuz
- **Her köyün adeti geleneği farklı. Burda kaç tane takıyorlar?**
- benikide yirmi tenedi. benim altınımda yirmi tenedi
- **Gümüş kemer taktılar mı?**
- ey vardı
- **Bu eve mi gelin geldin?**
- 75 — yōk buñun altına geliğim. şindi ahır oluk. sōna yaptırdık bunarı
- **Kaç çocuğun var teyze?**
- beş tene
- **Yine senin azmış. Bir teyzenin on tane çocuğu vardı.**
- hangisi o
- **Kösrelikte.**

- yōk benim bi tenede ölük. üç kız üç oğlan oluğu. benim ilkim ölük.
- 80 — **Eskiden düğünler nasıl olurdu?**
 — eskiden ata bindirilerdi. takısı filan yoktu.
 — **Sonra?**
 — sōna getiri gelillerdi
 — **Peki davullu mu olurdu? Mevlütlü mü olurdu?**
 — mevlütlü olan mevlüt ederdi. davul olan davul ederdi.
 — **Kadın erkek ayrı yerde mi olurdu?**
 — yok arıy arıy olurdu. arvatlar ayrı erkekler arıy
 — **Mesela bir yerde gelinin ayakkabısına para koyarlarmış.**
Burda da varmı?
 — bilmem ben kızım. ben para filan görmeyiğim. ben bişe
 85 görmeyiğim
 — **Peki düğünlerde yapılan adet ve gelenekler nelerdir?**
 — yō var. şindi kına gecesi var. yüssük veriyolar. para veriyolar var.
 — **Kim veriyor?**
 — oğlan tarafı.
 — **Neden yüzük veriyorlar?**
 — bilmem işte gelin elini açmıyo. açma diyolar oña. ya bir yüssük
 90 veriyolar. ya bi para veriyolar. gōñlünden kıpan veriyō
 — **Eskiden attan da inmezlermiş. Değil mi?**
 — ēy ‘ey enmezler. takıdan inmeyci. her birine bir altın veriğim gelinnere. (...) bir çemiş veriğim oğlağ
 — **Senin gelinlerin nereli?**
 — benim gelinnerimde buralı. biri kıardaşım kıızı. kıardaşım kıızı bir tenesi. diğeri de ötede şu beri hanada
 — **Hangisini daha çok seviyorsun?**
 95 — kıardaşım kıızı konuşmuyo bennen.

- **Niye?**
- bilmem ben halasıyım hem kaynanasıyım. beñen vasiyat diyom
şindi her kim olursa ossun birbirine yaklaşmaycın
- **Kaynanan sana hiç eziyet etti mi?**
- o baña edik emme ben gelinnere etmeyiğim
- **Eskiden kaynanalar gelinlere yemek vermiyolarmış.**
- yōķ beni aç kıomayıķ kıızım yōķ
- **Ne yapardı?**
- 100 — amān neyse. abdez alaķ namaz kıılaķ.
- **Adın ne teyze?**
- nebiye
- **Soyadın?**
- bozķurt
- **Sağ ol teyze. Allah razı olsun.**
- sağ olasın bir iş yapmıya yaptınız emme
- **Yok. Köyün adetlerini araştırıyoruz.**
- ēy sağ olun. sağ olasın 'heydi güle güle
- **Hakkını helâl et teyze.**
- 105 — halal ossun. 'heydi güle güle dua et
- **Bize de dua et teyze.**
- allah zihin açıklığı vere yarabbi. 'ey ya tanıştık ya. dua ederim
kıızım.
- **Yayladağı'na gidip geliyor musun?**
- yōķ. hasta oldum. boazlarım ağrıdı. hap verdi. getdim geldim
yayladağına. doķtura getdim.
- **Benim babaannem caminin yanında oturuyor.**
- 110 — kıızım hiç getmeyiğim ben. hiç getmeyiğim. karacahmetde bir
diyazam kıızı var. gelin gidik.
- **Kimlere gelin gitmiş?**

— adı zehide. şeyler aşkar bir adam var. beyle yiğitçene bir adam.
siz hangi köydendiniz.

— **Dusturuluyuz.**

— allah zehin açıklığı vere yarabbi. sağ olasınız. allah yol açıklığı
115 vere.

Konuşan: Necla Yılmaz

Yaşı: 66

Derleme Yeri: Şakşak Köyü

Konu: Karışık

Derleme Tarihi: 23.06.2010

- 65 -

— hoş geldiniz

— **Hoş bulduk teyze. Sungur’a burdan mı gidiliyor?**

— efendim şurdanda gidiliyordu emme burdan dailerden dönülür
burdan

— **Sen Şakşaklı mısın teyze?**

— şakşaklıyım

— **Ne yapıyorsun? Nasılsın?**

5 — işte çobançılık edyom. bunnarı yayom. iyyik işte

— **Kaç tane keçin var?**

— yirmi tene. siz ?

— **Bizde Sungur tarafına gidiyoruz.**

— burdan giderseniz yanı buyza dönenen sola dönen ilk yola
dönersiniz. burdan giderseñiz döñerseñiz aşşagdan giderseñiz

— **Aşğıdaki direk mi gidiyor?**

— direk gidiyo emme burası asfat deyi. orası daha eyyi haralda

— **Öyle mi?**

10 — eyle

- **Orası kesin gidiyor mu ?**
- o yol direk gidiyo. yani şeye dönersiniz sola. başka dönecek yer yōk yani. yanı solda en önce ona dönersiniz. yani sağa dönmeyciniz. bu tarafa sola dönücüñüz. dağın içine gidiyo. ‘yōk burdan dönerseniz beyle gidiyo
- **Kaç yaşındasın teyze?**
- atmış ā tı yaşındayım
- **Çoluğun çocuğun yōk mu da sen çobancılık yapıyosun?**
- 15 — yōk canım
- **Torunlar falan yok mu ?**
- torunnar yōk. iki tene iki kızımız var. birisi giden sene gelin oluk. biriside işde on beş yirmi gün sōna gelin olucu taman
- **Nereye verdin kızları?**
- birisini köye veriğik. istanbulda oturucu. biriside göksunda maraş göksun
- **Başka çocuğun yok mu?**
- 20 — yōk
- **İki kızın var.**
- ey
- **Allah bağışlasın.**
- ölen de var
- **Kaç tane öldü?**
- üŞ tene. işte allah bunnarı kodu
- **Neden öldüler peki?**
- hasdalıkdan. siz nēdensiniz
- **Dusturuluyuz.**
- 25 — dusdurulu mu? e bize yakınmissınız
- **Adın soyadın ne teyze?**
- nejla yılmaz
- **Az önce bizde Nebiye Bozkurt teyzeyle konuştuk.**
- bizim evelki adımız bozkurttu. biz sōna karşı çıktık yani
- **Nebiye teyzeyle akraba mısınız ?**

- akrabayıda evelden bozkırttuğ yani. evlendikten sōña deñiřdi
- tābi
- **Bōyle dağda taşta zor olmuyor mu?**
- 30 — olyo emme ne yapıcın 'bire canım. işde geçim dávası
- **Hayvanınız falan yok mu ?**
- hayvanımız 'yōk kōyde. bunnarı yayıyom malımız var emme
- **Hiç para etmiyormuş. Doğru mu?**
- bişe para etmiyo 'onnan sōña şeyimiz var işde. emeklimiz var
- **Tarlan var mı teyze?**
- var tarlamız canım. var
- **Ne ekiyorsunuz? Tütün mü?**
- aman tütün ekmiyoğ. yani iki sene oldu. yani ekmez oluğuk
- **Ne ekiyorsunuz?**
- 35 — buğda ekiyoğ. buğdada masrafını kırtarmıyo. işte bunnarı yayoğ
- filan
- **Bu keçiler sizin mi?**
- bunnar şeyleri çoçukları bunnar. anaları ta başka yēde. şindi
- bunnar emiyolar deyi
- **Bunun rengi ne kadar değışik?**
- işte hepsinin deñiřik renkleri var. onunki daha deñiřik. bunuğı
- 40 deñiřik
- **Kocanda mı şakşaklı teyze ? Akralalık var mı?**
- teyzem oğlu. teyze kıızıyım. teyze çoçukları
- **şimdi akrabaya kız verilmiyormuş. Doğru mu?**
- veryolar canım
- **O zaman bu yoldan gidelim biz.**
- nerden burdan mı gidiciniz
- **Burası asfalt dedin.**
- burası asfat canım emme yani ilk sola dōnen yola dōnersiñiz.
- 45 dağın içine yoğarı çoğkar. tamam deyimi canım.
- **Tamam öyle yapalım.**

— orası asfat deyî. icabında yol bozuk olur. arabanız şey gitmez belki dey mi? (...) gidiyo da hani burası daha eyyi

— **Allah’a ısmarladık teyze.**

— hadi güle güle canım güle

— **Kolay gelsin.**

— sağ olun. uğurlar olsun. kazadan beladan her türlü şeylerden

50 korusun

Konuşan: Cemal Tokaç, Meryem Erdal

Yaşı: 86, 64

Derleme Yeri: Yalaz Köyü

Konu: Gençlik Dönemlerindeki Yaşam Koşulları

Derleme Tarihi: 23.06.2010

-66-

— **Selamun aleyküm.**

— hoş geldiñiz.

— **Nasılsın amca?**

— sağlığın duacıyız. hoş geldin.

— **Kaç yaşındasın?**

— ben mi? sekizen yaşındayım.

— **Teyze senden büyük mü?**

— o bin dokuz yüz yirmi altı. ben bin dokuz yüz yirmi dokkuz.

— **Senden büyükmüş.**

5 — büyük mü olyo?

— **Senden üç yaş büyük.**

— evelsi zamanında doğdu mu yazdırmazlarmış. en aşağı beş yaşında varım yazıklar. ē beş yaşında, altı yaşındasam işte zekzen demek.

Meryem Erdal — şimdi benim kimliğimde atmış üç. atmış dörde dönüğüm kimliğimde. ana yaşım atmış beşi geçik. beş tene oluk içerde daha anamın

10 izinnemesi yokmuş kızım. 'heydi hêseb et. sōna ekiz ekiz qardaşlarımnan yazdırıvermişler. ē bize düğün olunca ayırana qáder ne çektiler. çok çektiler. mahkimiye verdiler. git gel mahkimiye, git gel mahkimiye.

— **Fransızlar dönemini hatırlıyor musun?**

— 'ya hâtirlemem mi yaḥo. 'payastandı hödüt. 'payastan bu yüz fransız el altında, öte 'payastan öte 'türkiyedi.

15 Meryem Erdal — senin qala duruyo ha. senin qala, askerlik yaptığın qala duruyo. tā orda. entike oluḡ hindi o qala orda.

— e duruyo qala canım. orda yaptım ben eskerlik. daha esker var mı içinde bilmem.

— **Nerede yaptın?**

— dōrtyolda yaptım da, o topçu alayının bütün mēzemesi ordadı.

20 nöbete gelirdik ora.

— **Payas'a mı?**

— he. o qalanın altı sada bütün beyle şeyi, sada cepheye dolu. ondan aşağıda çukurun içinde şey vardı eskiden. dabanca qoma tutallardı. onu qoyuqlardı. onun içine çukurun içinde, orda nöbet beklerdik.

— **Kaç sene askerlik yaptın?**

— üç sene. üç sene olmadı harhalda. kırk dokuzda gittik. elli, elli

25 birde terhis olduk. iki sene olyo canım.

— **Eskiden uzun gidiyorlarmış.**

— üç senedi, dōrd senedi.

Meryem Erdal — yirmi senemiş 'bire. yirmi sene olan varmış.

— yōḡ. yirmi yōḡ. üç, dōrd

Meryem Erdal — bilmem duyuguḡ yani. yirmi sene eskerliği de duyuguḡ. yani

30 eskilerden varmış.

— beyle māmurlardan, çütlerden yōḡ. şeyle cahıl bunnardan var (...). davarlara oşūr vardı. hazreti zeksen liradı. şey zekzen gūruş, o zamanın parası.

— **Fransızlar eziyet ettiler mi?**

— yōk etmediler, etmediler. yalnız māmurları ezyet ederdi. köye
 35 gelir. mesele tarlan var. her tarla on ğuruş, yirmi ğuruş. o zamanın zamanı bu
 tahsildar gelir, tahsil eder, toplar gider. davarlarınkını öteki tahsildar toplar. yol
 parası on lira veridik o zaman. yolların yapıldığını bilmem emme döküldüğünü
 bilirim. beyle şey dökellerdi çarrap.

— **Antakya'nın yollarını mı?**

— he.

40 Meryem Erdal — ē o yolların yapıldığını ben bilirim dayı. 'aha kazma topladılar,
 kürek topladılar. eveli insannan yollar olurdu. şimdi düzer kenni vuryo, gıdyo.
 bütün milleti topladılar.

— onu babam rıhmatlık yaptılar. bütün yayladağından kışlak
 mafragına kadar bizim köye ait. bele kazmanan küreknen yapıldı hep. ondan
 45 keri devlet el attı. devlet yaptırdı.

Meryem Erdal — arabayı hiç bilmezdik. hiç görmeyiktik arabayı. kenni kenne
 yürüyo dellerdi beyle. 'amman derdik, bir kere görek şunu, nası? kenni kenne
 yürüyo bu 'yoho derdik. bir kere görsek şunu derdik. kendi kenne
 konuşyolmuş. bişe getimiş dediler. ilk önce kösrelikte 'ali emmi getidi. kendi
 50 kenne bele konuşyomuş dediler. nēdyo bilmiyoğ. babamın abesinin altına
 dıkılığık. 'amman baba, canım baba, ciğerim baba. şunu bi bizi gôtür gôster.
 'ya. babam bizi gece gôtüdü onu göstermiye, radyoyu göstermiye (...) bizi
 gôtüsün deyi güççüğük ya, hiç unudaman bak. daha dellerdi eşşeği gözel de
 çıkıcı. adamnar içinde görükücü dellerdi. işte o da telezyon kızım. eşşeği gözel
 55 o. 'ya. ona bakanın boynuzları ahrette beyle çıkıcı dellerdi. onu dellerdi. bak
 eşşeği gözel de çıktı.

— çalgı, belki çalgıyı bilirsiniz. beyle sini kimi onun üzerine kor
 zembeleşini, dolduru bırakırdı. üzerine türkü söylerdi. ondan sōna taraddan
 çıktı. bilmem ne çıktı. ışık mı vardı. beyle sizin kimi kızlar, paspus derdik,
 60 paspuğ. güççük kaznan 'onnan bele tantene bilmem keneviç düzlellerdi.

— **Seni büyük yazdırmışlar. Adın, soyadın ne?**

— cemal tokaç. ver ben de yazım.

- **Al yaz amca. Okula gittin mi amca?**
 — on beş gün gidiğim. askerlikte öryendim.
 — **Eski yazıyı biliyor musun?**
 — yōk eski yazı okumadık. bu eveli beyle öryetmen yōktudu
 köylerde. eğitmen çıktı. o osmanyanın 'yanda bir yer var. orda bütün kırs
 65 gördüm. ondan keri beyle eğitmen çıkmıya başladı. eveli köylerdendi. orda
 okudular. atatürk má' ellim dellerdi. má' ellim gönderdi. gece okuluna
 çalışırken okuduk.
- Meryem Erdal — geçen gün sade beyle okumıyannarı yazdılar, gettiler gene. beni
 yazıklar. önnüğünü hazırla diyolar 'beñe. gülyolar 'beñe.
- 70 — (...) atatürk beyle gösteridi.
 — **Atatürk'ü gördün mü?**
 — yōk görmedim. nerde gördüm atatürkü. 'yōk canım buralara
 gelmedi atatürk. zamanında atatürk reisi cumhur, ismet inönü başbağandı. o
 zaman ondan keri (...) ne zıkkım bilmem ne. bilmem ne. kaç tane.
- Meryem Erdal — ádnen menderes vardı.
- 75 — o gene var. kenan evren oldu. 'ne bilim kaç tanesi geldi başa.
- Meryem Erdal — ben gelin olduğum sene ádnen menderes.
- astılar onu.
- **Hatırlıyor musun?**
 — 'ya hetirlemem mi 'ya.
 — **Neden astılar?**
 — 'bilmiyom 'ki. ne yaptı da astıklarını.
 — **İyi bir insan mıydı?**
 80 — 'bilmiyom nası olduğunu. eyle dediler yañi. eyle duyuğuk. ama
 ne yapıқта astılar, ednan menderesi dediler. (...)
- **Sağ ol amca. Biz artık gidelim.**
 — gidiyoñuz mu?
 — **Evet, gidelim.**
 — çay may bişirelerdi.

- **Daha diğer köylere gideceğiz.**
- ē 'heydi uğurlar ossun. şimdi ney incelyoñuz? kimlerdensiniz?
- **Dusturulu Hacı Genco'nun torunuyum.**
- 85 — eyle mi? ha şimdi burda dükkançılık yapıyo.
- **Amcam**
- eyle mi? yumurta yağ çökelek veryok kenne.
- **Öyle mi?**
- he. 'heydi uğurlar ossun. selem söyleyin.
- **Allah'a ısmarladık.**
- Meryem Erdal — güle güle kızım. yolunuz açık ola. işiniz ras gide kızım. kazasız belasız gezesiniz ilehi.
- **Allah razı olsun.**
- 90 Meryem Erdal — verdiğine şükür señe yarabbi. kazadan beleden saklıya yarabbi. cümlesine de yarabbi. otuduğum yerden namaz kılarım. yarabbi bol efiyet ver, kısmet et, kazadan beleden nazardan sen sakla derim ciğerim.
- **Amin teyze.**
- ayaklarınıza sağlık ciğerim. kötülere düşürmeye allah sizi bes.

Konuşan: Meryem Erdal, Emine Tokaç
Yaşı: 64, 84
Derleme Yeri: Yalaz Köyü
Konu: Gençlik Çağı Anıları
Derleme Tarihi: 23.06.2010

-67-

- **Eskiden çok kıtlık olmuş. Doğru mu?**
- çok. biz kıtlıkları bilirik kızım. buğda ekmeği elimize geçmezdi 'yavırım. ne günner, 'ne günner. yani ölmiyesin, bunu da yi de acından. yayladağın çok mısırdan bulgur kaynatıñ. un uğudduk. zata yediğimiz

- mısırdan arpadı. yōk'lūk. arpa ekmeği çok yedik. arpa ekmeğini de yiyen
- 5 sağlam olur. nerde hindiki gençler de nerde eskiler.
- **Şimdi bile nasıl yoruluyoruz.**
- e bizim yaşımızı yaşasanız 'nolucu sizin hālınız.
- **Biz sizin kadar yaşayamayız.**
- ne günner gördük. çamaşırı küllen yākerdik.
- **Temizliyor mu?**
- o tez temizler. hiç çamaşırdı koku kımaz o. yañi hindiki tozlar hastalık kızım hastalık. hastalık yapıyo. ondan keri har sabunnan yākerik.
- 10 sağlıklı eder.
- **Har var mı?**
- var 'ya. var 'ya. toprak 'ya toprak. 'ihi ben doğdum doğalı har sabunu kullanırım. ben çarşı sabunu hiç almayığım. velē hiç almayığım. velē kaç bile bilmem. hiç almadım. evdeler mi bakalım. bakalım evde adam var mı.
- **Selamün aleyküm teyze.**
- 15 Emine Tokaç — ali kümselem. hoş geldiñiz gözelim. kim 'kele bunlar?
- **Tanımadın mı?**
- Emine Tokaç — yōk.
- gelin oturun da konuşun, gelin.
- Emine Tokaç — 'yā allah' bir.
- gel diyaza seni istiyolar gel.
- **Nasılsın?**
- 20 Emine Tokaç — sağ olasıñ ciğerim.
- **Köyün en yaşlısı sen misin?**
- Emine Tokaç — añamıyom.
- köyün yaşlısından, yani haber, eskilerden haber vericin. nası yaşadın, bu dünyeye nası geldin?
- Emine Tokaç — ēy ey. yaşadık, geldik. gücümüz yetmez oluk kalana.

— **Kaç yaşındasın?**

25 Emine Tokaç — ne bilim. üç hastahānada yattık. ācel gelmeyik, tükenmeyik. iskenderünde yattık. antekenin eski hastahānasında yattık. yeni hastahānasında yattık. tükenmeyik.

— vāde gelen ölür. 'baķele şura zebze satmıya gelmiyo mudu mahmut 'ammi? o ölüvermiş dün. 'heydi. kıza geçirmişler. arvad da 30 kıomadamış. hanımı da. 'ya. daha genç gelin daha.

Emine Tokaç — ānām.

— akşamdan beri onnara acıdım, yandım.

— **Hastanede neden yattın?**

Emine Tokaç — elim ayām tutuldu. tutuldu. hiç. işte inne vurdular. yetmiş yaşında çıkıyom dedim. ondan beri işte.

35 — yetmiş yaşından fazlasın sen. dursun ablam yetmiş yaşayık.

Emine Tokaç — yani yetmiş yaşındasın deyik doķtur. belki yüzü buluk. gücümüz yetmez oldu. 'heni ya demet. demet geti.

— **Kaç yaşında olduğunu bilmiyor musun?**

Emine Tokaç — yōķ ciķerim. ben ne okuma bilyom. ne yazma bilyom. elime beş kıuruş para verseler 'bilmiyom.

40 — eskiden bizim günümüzde okul nerededi. okul okumayıķık. bes bir gün okuyadım. keşke bir gün okula gidedim diyom.

— **Sen bu köylü müsün?**

Emine Tokaç — yō esesimiz bu köylüyük. kıoca içerde yatyo.

— **Kocan yaşıyor mu?**

Emine Tokaç — o da düşkün oluk. anası babası biķine gidikler. döllerini bırakıķlar. biz de burdayık (...)

— **Sana kim bakıyor?**

45 Emine Tokaç — bunnar bakıyolar.

— **Oğlun mu?**

Emine Tokaç — ēy.

— **Kaç çocuğun var?**

Emine Tokaç — bi tenesi iskenderünde. bi tenesi de antekede. (...) biri. ikisinin oğlannarı örğetmen oluḡ kızların. (...) hem arvat olyolar. baktıḡ, yaptık.

yalan oldu halayı (...)

— **Nasıl gelin oldun? Kaç tane altın taktılar?**

50 Emine Tokaç — ohō. altın yeddi (...)

— boncuḡlu mu daḡıḡlar, altın mı daḡıḡlar?

Emine Tokaç — yatacaḡ yer 'yōḡ (...) buzaḡıyı pacanın içine baḡlarıḡ, hurasında da biz yatarıḡ. buzaḡı, buzaḡından barabar yatarıḡ.

— **Sana kimse bir şey yapmamış.**

Emine Tokaç — yōḡ yōḡ. ne anamızdan gördük, ne babamızdan görduük. allah.

55 ēy ciğerim. anam. ciğerim böün 'yiyecek bol. 'geyecek bol. 'çamaşır bol.

eskiden 'hō. ekmek bulamazlardı çocuḡlar yemiye. hamırlıḡı yediler. gittim, biraz başsaḡ deşirdim de, başsaḡı döḡdüm, çektim, aş bişirdim de, yedirdim kennere. e böünküler hō. ekmeḡi 'vele dün dē güççük kız ḡur' ene gidyo tama, meyrem. ekmeḡi sürtük, yoḡurdu sürtük. ē horalara. velē yemeyik. ben aldım geldim. buzaḡıların yemne ḡoruḡ. ohō böünküler ekmeḡi beyenmiyolar. aş beyenmiyolar. dadlı deyi diyolar.

— **Sen kıtlık zamanına yetiştin mi?**

Emine Tokaç — yā. kıtlık zamanda çok zefillik çektik. başsaḡ deşirdik. davar güttük şu daḡlarda, bu daḡlarda. ayaḡımız deḡmedik tarla ḡalmayıḡtı. tarha deḡmedik çalı ḡalmayıḡtı. davarlara da kesik getiridik. oḡlaḡlara aynı. hindi satıḡlar. bes üç dene ḡalılık.

— **Yaşına göre iyisin.**

Emine Tokaç — her yerlerim arḡıyo emme nedyim 'bire yavrım. otuduḡum yerden de yapyom.

— **Neren ağrıyor?**

- Emine Tokaç — halayı yellerim arğıyo (...) dizlerimde arğıyo. ayaklarım sızlıyo. jorabnan yatyom daha. jorab ayağımda yatyom. 'hey gidi yavrım 'hey. okuyuk musunuz?
- 70 — **Öğretmen olacağız.**
- Emine Tokaç — kolay mı o döllernen uğraşmak. bismillehi rahmanirahim. onnarın bildiğini sen bilmiyon. biz bilmiyok. afferim bu adamnara. (...) nere diye. şey, deniz, cemil abimin diyo. hanımı diyo. beñe diyo. bir yağlık verdi diyo. bir boncuklı yağlık verik oña. sevinyo. fatma verik.
- 75 — kara yağlık bağlayıkmissınız çocua. o da çıkarmış kara yağlığı. bi tene bayaz bağlamış.
- Emine Tokaç — e nedyim 'ya. süslü yağlığı nerde bulyum 'ya.
- kara yağlık olur mu çocua?
- **Kur'an kursuna mı gidiyorlar?**
- Emine Tokaç — eý gidyolar.
- 80 — daha bir gün gidik.
- Emine Tokaç — demek öğretmen olucunuz.
- **Evet.**
- Emine Tokaç — kolay mı oncuğ çocuklarını avutmak. zor vallahi. zor vallahi. allah allah. 'ey nerelisiniz 'ya, köyünüz nereli?
- **Gözlekçiler.**
- Emine Tokaç — gözlekçiler.
- **Dusduru.**
- 85 — 'kelē dusduru, gözlekçi. 'bak işte duymayıktım. 'bilmiyom. bi gözlekçi deseler ne bilyim. 'bilmiyom.
- **Seni okula göndermediler mi?**
- Emine Tokaç — yōk yōk. elime 'vele parayı verseler, 'parayı bilmem nanca olduğunu. 'vele bilmem. ne oğlannarı okuttular, ne kızları okuttular.
- **Köyde okul var mı?**

— var. yayladağına gidik gelyo çocuklar. okul var emme okullar
 90 harab oldu. 'vele uşdu. hepsi uşdu. adam okumassa içinde 'nolucu? uçuk
 gidici.

— **Öğretmen vermediler mi?**

— yök 'vele bişe vermediler. yaptırdı. 'vele uşdu gitti. devletin
 parasına yazzık.

Emine Tokaç — halbuse okul köyde olucu.

95 — okulda uşdü, sağlık ocağı'da. hepsi harab oluk gidik.

Emine Tokaç — köyde bişe kalmayıñ kızım. bes bir dahneñ kalık. ne adam kalık,
 ne çıyan kalık. 'hele halayı memneketlere gidik. ne var bu memneketlerde
 bilmem.

— yayladığa götürük getiriyolar çocukları. okulları da bırak. yola
 100 kapadılar.

— **Kaç torunun var?**

Emine Tokaç — iki kız üş de oğlan.

— torunun diyo.

Emine Tokaç — toru'nu mu? ēy.

— torunu çok. sayısını bilmez.

105 Emine Tokaç — iki kız. dāmat nerde bilmem. kapıyı üstüne mi örtük 'kele 'bu?

— yokardadı. kábleri yákiyo.

Emine Tokaç — kábları çokdan götürük. okuyo şindi o güççüğü okuyo.

böyüğünü de sattılar.

— **Ne zaman?**

— pazar günü yüssük dağıldı.

110 Emine Tokaç — daha yüssük dağıldılar. dadlıyı yediler. şunnarda da otudular. nere
 diyo'lar? 'payas mı diyolar?

— **Kaç yaşında?**

Emine Tokaç — gelik on doğuza deyin.

— **Küçüğünün yaşını biliyor musun?**

— yōk, 'bilmiyom. harhalda ya lise ikide, ya lise üşde. eyle bişe.
dünye yeninde (...)

- 115 — **Adını biliyor musun?**
— tokaç, emine tokaç. bilmem mi 'ya. teyzem bu benim 'teyzem.
— **Kaç yaşında?**
— 'bilmiyom kızım. 'bilmiyom. ne desem yalan söylerim.
— **Sağ ol teyze**

Konuşan: Emine Durmaz
Yaşı: 72
Derleme Yeri: Yayıkdamlar Köyü
Konu: Karışık
Derleme Tarihi: 21.04.2010

-68-

- **Tarlanız ne tarafta?**
— aha tarla. şo ağaçların 'yanda. 'yakın
— **Yakınmış.**
— ey yakın tarlamız
— **Ne ekiyorsunuz?**
— tütün de ekyok. buğday da ekyok
— **Bu sene ektiniz mi?**
— tütün ektik bitti
— **Seneye ne ekeceksiniz?**
5 — seneye işalla bilmem. kısmet yavırım. sağ ğalırsak ekiyo. yarıya
geçik tarlamızı bizim. biz ekemek
— **Başkasına mı veriyorsun?**
— ēy o ekiyo.
— **Hasat iyi oluyor mu?**
— çıkar yavricığım. ēy

- **Kaç çocuğun var?**
 — dörd çocuğum var
 — **Neredeler?**
 10 — yabandalar. işde birisi iskenderünde. türkmen
 — **Babamın arkadaşıymış.**
 — ēy ondan bilabar çalışıyom ben diyo. kızımızın iki tenesi
 rēhanede. oğlumuzun biri kırbısdı. 'ēy uzaklar
 — **Burada tek mi kaldın?**
 — ēy tek ıalığım. keh geliyolar, keh gidiyolar. gelinimizde
 antekede. kırbısdakının oturanın
 — **Kocan yaşıyor mu?**
 15 — ēy
 — **Artık birbirinize yoldaş olursunuz.**
 — sağ ol yavııcığım
 — **Sağ ol teyze. Allah'a ısmarladık.**
 — türkmene çok 'çok selem söylesin baban. anañı gördük desin
 — **Ali kümselam. Başka bir isteğın var mı?**
 — ne deyim yavırım. 'yök ne deyim 'ya. kenni gözlüyom. belki gelir
 baryam şeyi filan deyi emme 'bilmiyom. gelmiyo işte. gelemiyö
 — **Telefonla konuşur musun? İstersen arayalım.**
 20 — yök gidiyim bakalım. sağ ol yavııcığım. 'yök yök gidiyim.
 konuşuyoğ zatan. sağ ol yavııcığım. selem sōleyin
 — **Tamam. Ali kümselam.**

Konuşan: Recep Aktaş, Meliha Aktaş
Yaşı: 63, 61
Derleme Yeri: Yayıkdamlar Köyü

Konu: Askerlik Anıları, Hal Hekimliğinde
Kırık-çıkık Tedavisi,
Yöresel Yemeklerin Tarifi

Derleme Tarihi: 21.04.2010

-69-

- orda görmüssünüzdür. ora benim eviñ üzerine çıkmadınız mı?
- **Çıktık.**
- evin dibi işte. sera orda.
- **Sen ne zaman geldin?**
- dün geldim.
- **Mürseleğe mi?**
- yōķ. mürseleğe bir ay oldu.
- **Tarlayı ektin mi?**
- 5 — ekmeyiğim. ekecem. orda betunun üzerine çıktığınız ev benim.
- **Fotoğraf çekmek için çıktık.**
- 'he. orası benim.
- **Sen nerelisin amca?**
- ya benim ne olduğumu hiç 'türkiyede gene bilmiyolar. nereli olduğumu. benim yōķ. aslım buralı. avradın köyü orası. şimdi ben avradın köyüne gidiyom.
- 10 — he he. bak sen yañlış söylüyon. ora kendiniñ bura benim.
- ben mi doğdum burda, sen mi doğdun. doğduğun yeri veriller mi adama?
- Meliha Aktaş — burda doğuksun emme orda yaşyon ya.
- hayırdır yañi o tarafa gitmeniznin sebebi.
- **Amcalarla teyzelerle sohbet ediyoruz. Sen askerliğini nerde yaptın?**
- 15 — benim áskerlik yaptığım yerde ilk gettiğim yer erzincan. erzuruma gettim. sarıgamiş'a gettim. ardahana gittim. artvine gittim. maradit karakolu var.

— **Artvin çok güzelmiş.**

— artvin çok şahâne bir yer. ohō artvin 'çok hoşuma gitti. ondan sōna borçka var. hopa var. rize var. tırabzon (...)

— **Oralar mı güzel, burası mı güzel?**

20 — oraların doğası güzel. doğaları çok güzel oraların. yirmi dōrd ay kaldım çünkü ben. doğaları güzel.

— **Askerde dayak yedin mi?**

— he vallā. bi teymenden yedik. teymen bayandan. valla askeri lisiye gidiyodum o zaman. çıktım orıya. bahçe kazdırmaya gönderdiler erzincanda. orıya vardık. bi bayan vardı orda amma şöyle biraz uzaktı. ben de
25 farķında olmadım yañi teymen olduğunu. böyle baktım (...) geçtik biz. bir de onbaşı bir arkadaş var. hadi dedi. asker dedi anca bana. gel bakalım dedi. niye dedi selem vermeden geçdin. teğmenim dedim. özür dilerim dedim. ben bayanım diye dedi. bana dedi, selam vermedin dedi. bana selam verme dedi. benim sana dedi selamına eħtiyacım yoktur dedi. beni dedi. bu ürüdbeye selem
30 ver dedi. bana böyle söyledi. tamam dedim. bir daha teymenim, bir daha selem veririm sana. görmedim dedim. özür dilerim dedim. attı iki tene tamam mı? yumuşak bir eli vardı yañi. hiç acıtmadı yañi.

— **Meliha teyzenin mi eli yumuşak onun mu?**

— onuķu yumuşak geldi yañi. hiç gerçek diyom acıtmadı.

Meliha Aktaş — ya göryoñu sen.

35 — yani doğa olarak. neyler için yañi soru olacak. yaşantı yerim benim işte denizgören, şimdi yayıķdamlar.

— **Köyün ne zaman kurulduğunu biliyor musun?**

— yayıķdamların kurulduğunu 'bilmiyom kızım. ters zamana geldiniz. ben ordaķan gelmediniz de ters zamana geldiniz. orada kiminen görüşdünüz?

— **Teyzelerle, muhtarla görüştük.**

40 — şindi orda mesele peltek çavuşu, onnarı filan añnatmadılar mı orda yani?

— **Yok, anlatmadılar.**

— eses oranın ağası. orıya tek üç ayle gitmiş orıya.

— **Köyde kırıkçı çıkıkçı var mı?**

— var. şimdi onlardan bañe meras kalık. yani ben yapıyom şimdi.

— **Mesela ayağım kırıldı. Ne yaparsın?**

— ayağın kırıldı. ayağına mesele bakarsın. ayağın mesele kırık

45 şeyinen sarğılar var mesele. mesele pilastik sarğısı var. ondan sōna alçı var. zatan alçıyı, ben yerine getirmeden alçıyı koymam zaten.

— **Yerine nasıl getiriyorsunuz?**

— biliyorum. ben onu kırık parça ossa parçalarını ben onu

toparlarım toparlamadan da sarğı yapmam.

— **Çok zor bir şey.**

— efendim bak amelet de etmiyosun onu 'ha. onu elinden derinin

50 altından topluyosun, topluyosun onu. bilhassa benim kızımındı. kızımın ayağı beyle keçi dolanmıştı. kırılık ayağı. iki, beyle ortadan, bele yannamasına beyle gitmiş. bi parça yan tarafına atmış şeyle. barnak kimi şeyle bi parça. o parçayı ben burdan şey. getidim yerine iki elimnen. sardım. o kırığı da yerine getidikten snōa mesele icab ederse bu deride de şey alabilirsin. deriyi de

55 dikebilirsin yani. oynatmamak için yani. burdan sarğının arasından burasına hava verisin yani. afedersin yani koku filan yapmasın diye yani. havada verebilirsin yani. ondan sōna ben atta ince sarğı, ince sarğıdan sōna mesele onun üzerine bi pilastik kırsun. ondan sōna gerekirse pilastikten mesele şöyle şu şekilde ağaç koyosun. bu şekilde. bir, mesele iki, bi de burdan üç, bi de 60 arkadan dörd. onun kenarlarını beyle kartersin iple. onu sararsın . ondan sōna sarğıya alırsın. o tutar kendisini. ayırmaz. o dediğim o pilastikte olabilir yani. onlardan sarıyoruz yani. on beş günde filan ayak üstüne çıkar. kıror. ayak kırusa eyi olur.. o dedelerimizin şimdi mesele meresidir bize dedemden babama, babamdan bana.

— **Benim de bir kez ayak bileğim çıkmıştı. Beni Yayladağı'nda bir kadına götürdüler.**

65 — tamam. mürselekli o. mürselekli. bak şurdan. bak burası üçe ayrılır. bura bak. böyle bir, böyle iki, bide şurda var bak üç. burası üçe ayrılır. bak buna, buna darağlığı deller. burası üçe ayrılır. topuğa gelince dörd. insanın ayağı dörd parçaya ayrılır. burda he. bir ayağında dörd parça. yalnız şu parmaklar hariç. he bunnarın eklemleri arı. bunnarın haricinde dörd parça
70 burası.

— **Tarak kısmı çıkarsa nasıl yaparsın?**

— yaBacaksın. onu da şurdan çıkar bak. şurda düğmeciği. burda. şurda bak. böyle gelir bu. bu ekleme gelir. keçi, inek, insan kırık kırıktır. yani onun üzerine mesele yaptın. icab ederse burayı sararsın. sardıktan sōna altına bir tahtayla çakar, üzerine yerleştirirsin. 'onnan sōna üzerine bastı mı,
75 kaldırırverdi mi, küt diye yerine gelir.

— **Benim ayağımın altına şişe koydu.**

— şişe de gonur. ağaç da gonur. şişeyi göydu mu böyle yuvarlattırır üstünde o dediğin kadın. mürselekli bayan. he yayladağında yaptırdım deyince ondan başka yoğ. bi dene ahmet deller. bir adam var. o da ihtıyarlayık zatan.

— **Kör Ahmet mi?**

— kör ahmet he. onu da bilirim yani. çünkü ben aşşağı yokuarı yedi
80 sene, sekiz sene ben yayladağında oturdum. kazada orda otudum. ormanda çalışırdım o zaman. kesimde. kesim ormanında. belki de ben mesele yayladağlı mısın sen?

— **Evet.**

— yayladağlılardan kimlerden? bilebildiğim insanlardan mı?

— **Hacı Gürbüz'ü bilir misin?**

— he bilmez olur muyum 'yohō.

— **Babamın dayısı.**

85 — hergün görüşdüğüm adam hacı gürbüz. amcamın asker arkadaşısı. memet amcamın. yav şimdi katıklı ekmekler çıkısında.

Meliha Aktay — bu tendır çekilik. bir kere şō neydi o? ney o adamın adı? köy köy dolaşyo.

- **Şoray Uzun.**
- Meliha Aktaş — 'he he he.
- **Konuştğu kadın sen miydin yoksa?**
- 90 Meliha Aktaş — yök, ben dëlim. gaynımın arvadı o. katıklı ekmek yapıyo.
- **Sana benziyor.**
- Meliha Aktaş — benziyo mu? şindi o da evdeydi de nere gitti 'bilmiyom. aşşaglara herifinnen barabar işleri vardı.
- **Ekmeğin hamuruna ne koyuyorsun?**
- Meliha Aktaş — bişe gömuyok canım. maya göyyok. tuz atyok. suynan yuğuryok. sōna bunu açyok. vuryok tandıra.
- **Kereyi ne ile yapıyorsunuz?**
- 95 Meliha Aktaş — bunu ekinlerin sapınnan yapıyok.
- **Nasıl yapıyorsunuz?**
- Meliha Aktaş — güççük güççük yapıyok oñu. o ölüyo. işliyon yani.
- **Ekmek yapmanın püf noktası var mı?**
- Meliha Aktaş — var.
- **Ne var mesela?**
- Meliha Aktaş — nasıl püf noktası?
- **Mesela ekmeği nasıl yaparsan güzel oluyor? Bazen sert oluyor, bazen yumuşak oluyor.**
- Meliha Aktaş — o yuğurmadan gelyo. 'yapmadan gelyo. yuğurmadan yapmadan
- 100 gelyo. şindi hamırı ne kadar 'yuğruşkan o kadar güzel olur. biraz cıvık
- yoğurunca daha şey olur. yumışak olur. sert yoğurunca daha şey olur.
- yumışak olur. sert yoğurunca diş kesmes. sert olur. bizim gelingil oklānan yapıyolar. ben oklavınan yapamıyom. bak oklavıları tahtaları burda.
- oklavınan yassılıyolar. ondan keri bunun üsdüne koyolar. böyle yapmasını
- 105 bilmiyolar bizim gelinner. bu daha gölay. ben de dedim. ben size yaptırmācım bugün. ben yapıcım. hem vurdūn ekmek kabarıır. tandırın içinde kabarıır. o unnu yapılandığından kabarmaz. faḡat sert olur.

— **Bunlar püf noktası işte. Katıklıyı da kereyle mi vuruyorsunuz?**

Meliha Aktaş — yōk canım. katıklıyı elimle vuracağım. 'getmeyin. vurduğum zaman da gör.

— **Elin yanmıyor mu peki?**

110 Meliha Aktaş — yōk yanmaz. yanmaz. bak ben elimle de vurum. elimnen aynı fırından çıkık pile ekmek kimi ekmek vurum ben.

— **Benim de annem yapar.**

Meliha Aktaş — yapar 'canım. yayladağlılar yapar ekmek. yayladağının içinde de.

— **Bunun yerini hiçbir ekmek tutmuyor.**

115 Meliha Aktaş — 'tabi. bu daha güzel. daha nezzetli olur. bak şindi. fırından çıkan ekmeği biz yumuşākan sıcākan yiniyo. şöyle bir saat kadar kaldı mı yinmiyo. bunu bükersin. dolabın buzluğuna göyuyon bu ekmeği. dolabın buzluğunda bu ekmek mesele yiyecek zaman mesele üç tene yiycin, beş tene yiycin. çıkaryon. aynı bu tandırdan çıkık gibi olur. yıymışak olur. bayatsımaz. uzun süre dayanır.

— **Açmayı nasıl yaparsınız?**

120 Meliha Aktaş — açma kâhke. onu biz genellikle bu oğlavınan, tahtanan. mesele hamırını onun az yuğuruk.

— **Hamuruna ne koyuyorsunuz?**

125 Meliha Aktaş — onun hamırının içine gene aynı. maya gonuyo. suyu ısıdıyon. ısınik suyu göyuyon. fazla deyi yani. şöyle elin yakmaycı suyu. mesele ne kadar ediyosa. şundan iki bardak da zeytinyağı göyuyolar. yani yumışak olmanın için. sōna içine beyaz küncü, siyeh küncü, 'ceviz. şo aynı kimyona benzer, halağa kōkusu olur. 'he onun kōkusu olur. yani yeş gimi diyim saña. neydi kemmün gimi olur. o daha güzel olur. kōkulu eder.

— **Bilmiyorum. İçli köfteyi nasıl yaparsın?**

Meliha Aktaş — içli küfteyi şindi kolaylıkları var canım içli küftenin. neden dersen. şu et makineleri var. et makinesinin arı bir oyacağı var. ayrıyeten bir

- 130 oyacak var. onda bıçağını filan takarsın. yani yuğurmassın. önce yuğuruduk
küfteyi. ince bulguru gördün. yuğuru, yuğuru, 'yuğurū özleştiridin önce. ama
şimdi kolaylıkları var. o mekinede çekiyosun mesele. biber salçası koyon.
domatis salçası hamırının içine. ondan keri de kıymayı kavırıyon soğannan,
karabibernen, şunnan, bunnan. tekrerden onun ayrıyeten o pıçağını çıkarıcın,
135 oyacağını dakıcın. oyacağını tahtında, hamırını koydūnda, kırvattın mı aynı
beyle destelik çıkar. harhal görmedin.

— **Yok, gördüm.**

Meliha Aktaş — 'öy. ekmek 'tandıra düşmüş.

— **Elde açabilir misin?**

Meliha Aktaş — bilirim. daha güzel yaparım. o elde yapma da nezzetli olur.
nezzetli olur. he şimdi o eskinede yapma onun gibi olmuyo. o nezzetli olur.

- 140 onda daha ekstresini yaparım yani. bizim kız var. adanada. kaynanasının
barnağı erği. şu barnağı erği. beyle oyunca bu barmağımın oyarım. o da aşçı
olarak da organazaya girik. orda küfte istemişler kennen. işli küfte istemişler.
ben de yalnız yapamıyom anne diyo. getidim diyo. teyzem yapamadı diyo. āh
annem āh dedim diyo. annem burda ossa şimdi yapardı dedim diyo.

— **Sen Mürselekli misin?**

- 145 Meliha Aktaş — ben aslı mürselekliyim. ordan bura gelin geliğim. bura gelin
geldim. fakat burda kalmadık biz. gırıkğanda bizim dörd dērye evimiz var
oğlannara. dörd oğlum var. her birine bir dērye yapığım. işte yeni
yaptırığık. gene de benim çocuklar ō görsen sen. oncacıkdan galmazlar. ne
yaptınız diyolar. işte bu çekim sıraları oğlana ev yaptırdık. ikinci mi üçüncü mü
150 oğlana. en güççük oğlumda askere gitti. yeni gitti. yeni gitti. daha iki ay filan
anca.

— **Nereye gitti?**

Meliha Aktaş — acemiliği manısada yaptı. şimdi ustalığını da ıstanbula gitti.
ıstanbula. ıstanbul ayas. dün akşam kennen konuştu. anne diyo çok eyi, çok
eyyi bura diyo. üzölme anne. benim de tansiyonum var. tansiyon yükselyo.

- 155 anne hasta olma 'ha, ben çok eyyim 'ha, yimekleri çok güzel çıkıyo. her yimeği

yimez. acemiliğinde yimemiş hiç. askeryeden yimek yimedim anne diyo. sada kıantinden yidim diyo. yi dedim. ama burda diyo. dörd dördlük yimek diyo. kıadāmada zata. kendi tamirçi. bi de iki yıllık üniversteyi okudu.

— **Hangi bölümü okudu?**

Meliha Aktaş — s̄ānet s̄ānet okudu. tamirçiden ustalık belgesi var. kıumutanımnan

160 çok eyyim diyo. çok beni seviyo diyo. çok eyyim anne diyo. dedik oğlum, kendini sevdır. işte canım beyleyik.

— **Kaç yaşında evlendin?**

Meliha Aktaş — ben mi? on yeddi yaşında evlendim.

— **Şimdi kaç yaşındasın?**

Meliha Aktaş — atmış yaşındayım. tam atmış yaşadık.

— **Hiç göstermiyorsun teye.**

Meliha Aktaş — allah allah. herkeş eyle diyo. benim bir kıız var antakıyada.

165 antakıyaya veriğim kenni. diyolar sen annenden, annen senden genç görükyo diyolar.

— **Doğrudur. Benim annem de benden genç görünüyor.**

Meliha Aktaş — allah allah. sen evli misin?

— **Yok, değılim.**

Meliha Aktaş — allah kıáyırlisini versin. allah kimsenin ne oğlunu ne kıızını

kötüye düşürmesin. her zaman içinde eyle dilerim allahtan yani. diyolar bañe
170 ahlakın çok eyi diyolar. durmadan allah derim. şindi oğlumu verince allahım derim çok eyi huzur ver derim.

— **Ne güzel. Artık biz gidelim.**

Meliha Aktaş — yōķ canım. kıatıklı ekmek yapıcık daha. usandın mı?

— **Yok teyze. ne güzel muhabbet ediyoruz. Bir kaç köye daha gideceğız. Onun için dedim.**

Meliha Aktaş — mürselekte olsaydık keşke. kıahvemizi içerdin.

— **Zaten çok kimse yoktu.**

Meliha Aktaş — çoğalmaz ki. çoğalmaz ora. çok birbirini istemez. 'kötü köy. işte

175 bizim adam beni götürıyo. birde benim kıardeşlerim 'yōķ orda. babam öldü.

- kardeşim öldü. o biri de hocaydı gitti. şimdi o evlerimiz boş kalık mesele. babamın yurtları boş kalık. benim o bir güççük kardeşim var. daha önce muhterdi. yani bu şeyde gene bu dönemde de. üç dönem muhter oldu. o bizi götürdü getidi. oralara dedi. evimize malımıza sahep olun dedi. bağlarımız var.
- 180 bakçalarımız var. incir bakçamız var. üzüm bakçalarımız var. her şeyiniz var yani dedi. kalın burda kalın dedi. tamam dedik. ben de işte duramıyom canım. bayaktan unuttum da seçimde ev yaptırdık biz orda. önceki başkan kazanamadı tekrar. sōna bir başkan, bir belediye başkanı adaylığını koydu. o kazanınca hep yani seçim üzeri ev yaptılar. önceki belediye başkanı eğer beni
- 185 kazandırmazlarsa dedi bu evlerinizi hep dedi uçutturacām dedi. o gidik şikıyat edik şimdi belediyeye. tapıda benim üstüme. mahkeme kağıdım gelikmiş. tā askerdeki çocuk söyledi beñe. anne dedi mahkemen varmış dedi. salı günü dedi beñe. kazanamadığı için ev yıkacak şimdi yani. bütün herkeş yaptılar belki. diyom sene iki yüz taneden fazla ev yapıldı. şimdi şikıyat olukmuş. ceze
- 190 gelikmiş. işte yıkmassam ceze vereceksiniz. işte zor şeye büküyo. amān işte. o zaman yalvaryolar. şimdi de beyle yapıyolar. başa gelene kadar yalvaryolar. o zaman beyle olur da, beyle olur da. şeyle edicik. beyle edicik. dēy bunnar olmayık. eyle çocuk telefon etti o gün. anne dedi. beyle beyle dedi.

— **Sen yine iyi evlenmişsin. Çandır'da bir teyze on üç yaşında evlenmiş.**

Meliha Aktaş — çandırda böyütmezler ki.

— **Mürselek'te nasıl oluyor?**

- 195 Meliha Aktaş — mürselekte gene accık böyür de. çandırda hiç böyütmezler. on üç, on dört yaşında oğlanı everiller. on iki yaşındaki kızını evlendiriller.

— **Burada nasıl oluyor?**

Meliha Aktaş — burda da aynı. çandır gimi. 'yōk orda daha fazla. daha çocuk. benim dört kız, dört oğlum var. eşit yani. çok ta eyiler yani. benimde tansiyon var. her zaman telefon edyolar. anne nēdyon. babasına darıyolar. annemin orda

200 ne işi var. doktor yök, bişi yök. gece beni götürüyorlar. tansiyon yükseliyo, bes bi şeye sinirleniyim. canım sıkılsın yükseliyo tansiyon.

— **Eskiden böyle hastalık da yokmuş.**

Meliha Aktaş — yök. şimdi hastalık neylerden oyo, biliyoñ mu? formonlu şeyler yiyok. önce beyle var mıdı? elinle yetiştiriyodun. mesele tarlıya ekyoñ. formon filan atmıyon. eyi olur. ama şimdi formonlanyo her şey.

— **Sadece tansiyon mu var?**

205 Meliha Aktaş — tansiyonum var. kalbim daralır. çok şükür eyle. doktor şekerden huylandı benden. kanım ölçer, kanım temiz çıkar. sülelede şeker hastalıklarından olan var mı? olan da var, olmayan da var. olabilir de yani. şimdiki zamanda her şey oluyo. şimdiki zamanda yök. 'yök deyî. bişe yök. kaynımgil tütün ekmeye gidikler. beni götürmediler bugün. her zaman gidyodum. tarlalara ekyolar. sen gitme dedi kaynımın arvadı. seni dedi kıymıyom götürmiye dedi. ama evin işi daha fazla geldi beñe böñ.

— **Tütünü ekmek ne kadar sürüyor?**

Meliha Aktaş — kenner hemen on günden fazla oldu ekyolar da bugün bityo.

Ümmet Aktaş — **Kevser katıklının yapılışını gör.**

— **Ben bilirim.**

Meliha Aktaş — yayladağlı olur da bilmez mi yohō. biz yayladağlıyık diyom. yayladağlılar her şeyi bilir diyom.

— **Tütününüz güzel oluyor mu?**

215 Meliha Aktaş — tütünü biz ekmeyiğik canım. ekmiyok biz. işte şu hoca.

— **Bu köyün tütünü güzelmiş.**

Meliha Aktaş — güzel olur canım. güzel olur. köyün tütünü güzel olur. en fazla meşür olarak bizim buranın tütünü. maya olarak kullanılıyo. iklimden, havasından. ondan sōña kurumasından.

— **Artık gidelim.**

Meliha Aktaş — yök. daha oturucuk, kahve içicik.

— **Daha diğer köylere gideceğiz.**

- 220 Meliha Aktaş — kaç köye gidicin?
 — **Çok teyze.**
 Meliha Aktaş — eyle mi? neyse biz ora gidince gelin. adın neydi?
 — **Kevser.**
 Meliha Aktaş — kevser. maşalla.
 — **Hakkımı helal et.**
 — halal olsun. yiyin.
 — **Haydi kolay gelsin teyze.**
 Meliha Aktaş — sağ ol canım. sağ olasın. güle güle gidesin.
 — **Allah’a ısmarladık amca.**
 225 — güle güle. allah yolunu açık eylesin. allah sonunu açık eylesin.
 — **Amin.**

Konuşan: Durdu Mehmet Yanaray
Yaşı: 83
Derleme Yeri: Yeditepe Beldesi
Konu: Gençlik Anıları
Derleme Tarihi: 21.04.2010

-70-

— **Selamün aleyküm**
 — âli kümselem
 — **Askerliğini nerede yaptın amca?**
 — askerliği dördyolda yaptık
 — **Ne kadar yaptın?**
 — yirmi dörd ey
 — **Ne zaman gittin?**
 — bin dokuz yüz kırk dokuzda getdim. onuncu ayında, elli birin

5 onuncu ayında terhis oldum

- **Önceden otuz altı ay gidiyorlarmış.**
 — yōķ evelcedi o. bizden evelcedi o.
 — **Otobüs var mıydı? Nasıl gittin?**
 — burdan yayladağından bindik otobüslere. ķamyonada bindik.
 vele bir kısmımız isķanduruna, isķandurundan tirene bindik, dōrdyola.
- **Askerden önce evli miydin?**
 — evlidim
 — **Kaç yaşında evlendin?**
 10 — ben mi? yirmi yaşında
 — **Teyze ile aranızda kaç yaş var?**
 — yengenen aramızda beş dōrd yaş var
 — **Kaç yaşındasın?**
 — şimdi zekzen üç yaşındayım.
 — **Teyze buralı mı?**
 — dayım kıızı buralı. ķarşılıķlı evler. dayım kıızım. halası oğluyum.
 vafat edeli altı sene, altı buķuk sene oldu.
- **Tekrar evlenmeyi düşünmedin mi?**
 15 — düşünmedim
 — **Evlensen iyi olurdu?**
 — çocuklarım eyyi. gelinnerim eyyi. ben her şeyi yapıyom şükür
 allaha altı seneden beri. ben gider ķamaşır mekinemde yaparım. yimeğimde
 yaparım. gerekirse çıkarım. burda bir oğlum var. memedi bilyoñ. memet
 olmasa gelmem. iskenderüne anğaraya giderim. anğarada o. bağanlıkda
 20 çalışıyo
- **İskenderun'da kim var?**
 — iskenderünde benim kızlarım orda. oğlum var gine
 dumlupınarda. benim oğlum var ‘ali.(...) antekyede devlet su işlerine gelir
 gider. emeklisi de oluķ zatan anğaradaķı. iki yerden emekli oluķ. bağanlıkta
 çalışıyo. sözleşmeli. var işte. babası çok değerli bir arkadaşdı. çok çok hem ne
 25 kadar ben muhterdim. emekli olduğdan keri muhter oldum. babası dara düştü.
 şindi bi sifer il başkanı benim çok değerli adamım. bunu bilyoñ dey mi? baban

geldi. yō dedi. hanifi amcam neydi? ‘ammisi deyi mi? bunun dedi, oğlunu dedi, petrol ofisine aldırak dedi. ben dedi oğlum kalık zadan. o anda da muhter oldum ki sadece (...) dedim bēyle beyle. hanifi ağamın beyle beyle bir oğlu,
 30 dostu var. petrol ofisine girdirmek istiyolar. eğer senden bir yardım bekliyoğ. ya durdu ağa dedi. adım durdu benim. memet durdu benim adım. hanifi ağanın oğlunu yapmayık da kimi yapacaz 'yoho dedi. dara düşenin elinde tutacağsın dedi. hemen yazdı ismini. petrol ofisine işçi alınmıya başladı. sekiz kontinjan vermişler il başkanna. birincisi ‘ali dedi. benim oğlum. ikincisi hanifinin oğlu.
 35 üçüncüsü hassadan memed aslanın oğlu. dördüncüsü kurbúcükden püsküllülerden. dörd kontenjan düştü kenne. 'dördünüde geçirdik işe. ben muhterdim. emekli olduktan sōna muhter oldum

— **Ali amca şimdi ne yapıyor?**

— bizim ‘ali mi? devlet su işlerinde. petrol ofisinden çıkışları verdiler ya. ilk adanıya gitti zatan biliyoñ. ‘ali de devlet su işlerinde (...)

— **Eskiden düğünler nasıl olurdu?**

40 — eskiden düğünner burda umumiyetle perşembe günü baryak kalkar. başlangıcı düğünün cuma güne. 'yōğ heyir. çarşamba günü baryak, perşembe günü düğün, cuma gününde bir süphe yapallar. bir halay çekellerdi. biter giderdi. davılınan emme 'ha

— **Niye cuma günü olurdu?**

— evelden eyledi. evelden pazar olmazdı. heyirli gece umumiyetle
 45 cuma gecesi olurdu. hemen hemen kırk altıdan bu yanı sağlam tanırım. yirmi sekiz doğumluyum. baya delikanlıdım yani. düğünner eyle. düğünner zatan şeyde. bir yirmi beş otuz sene oldu bele. şiboşlu. evelde çiboş miboş yoğ udu. şimdi şiboşlu. ondan sōna cazlı. āşam caz yapyolar, sabehnen mevlide çeviryolar. eyle ābi. ondan sōna politikacıyık (...) biliyosuñuz tābi canım.
 50 adamnar bilgi alıcı. işte politikacıyık. giderdik bir savunma bağanının hatay teşkilatı ahmet topaloğlu hatay v ālisidi bizde burda (...) emekliden evel bura

gelirdi. şu okuluñ öğüne gelirdi. biz de gelir, güzel bir koyun kesedik kenne. bi zıyafat çekerdik vâliye. ondan sönada milli savunma başkanımız oldu.

milletvekili oldu. milli savunma başkanı oldu. e politikacılarınan uğraşyoduk.

55 sorulara cevap hazır. söyleyin. muhterlik yapığım. kırk sene politika yapığım.

— **Hangi köyün muhtarlığını yaptın?**

— denişçilerde yaptım. burdada âzalık yaptım üç muhternen. hacı ahmetnen, tofuğnan, ibrehem çavuşnan

— **Hacı Ahmet muhtarken sen aza mıydın?**

— beni eğer âza veriseniz dedi. annaşmanan oldu o. durdu yanarı, memet güleci bana âza veriseniz muhter olurum dedi. biz de kabul ettik

— **Hacı Ahmet ceza evine girmiş, doğru mu?**

60 — hacı ehmet ceze evine götüdüler. külâhnen yakalandı. beyaz külâhnen. bir ay mahkum ettiler. yasağtı. şapka devri vardı. bu sefer, tahliye oldu, ay bitti, çıkmam demiş. ne diye? bura ırhat demiş. olur olmaz savcılığa itâl edyo iş. savcı candarmalarınan aldılar, koydular kenni ceze evinden

— **Kendisi de burada suçlulara ceza verirmiş, doğru mu?**

— suçlulara ceze veridi. biz de gider suçlulara burda ceze veridik.

65 gerekirse döğerdikde (...) hata yapana, huzur bozanı çağıttırıldık muhterin odasına. gereken m' âmeleyi yapardık. candarma kumandanı beñe

ulaşdırmayın işi derdi. burdamı yō o. burda ben. ordan iskenderüne gittim. biliyosuñ. demirceliğe girdim ben. kırk altı yaşında torpillidik. kırk altı

yaşında. yoksa ben gittim. ben dördyola (...) teşkilat olmayıktı şeyde

70 demircelikte (...) dördyola giderdik. vâli filan arkadaşlarınan hoş beş ederdik. emekli oluğ adamlar. asker arkadaşların. ben kırk altı yaşında gittim. işte ne yapıyım burda kâvecilik yaptım ben hemen hemen otuz sene. ondan sōna kırk beş, kırk altı yaşadık. millet dayandı şeye. demirceliğe. demirceliğe dayanınca gittim. deli velinin yanna. ankaraya. yō dedi. sen kırk altı yaşında deyi de dedi.

75 yüz yaşında ossan seni demirceliğe gene dıkarım dedi. hem öyle bişe ki iş miş

yōk (...) görevli olarak. ondan sōna baktım oranın dadı kalmadı. yorucu oldu. biraz ora. ondan sōna sekiz senede kōndrōluk yaptım arabalarda. servis kōntrolu. iki senede askerliğı saydırdık. on dōrt sene. emekli oldum. elli dokuz yaşında emekli oldum. yirmi iki sene filan oldu emekli olalı. yirmi üç sene
80 oldu ölüm diyolar beñe. dedim ben. kārdeşim biz ölümdeñ kōrkmağ ki.

doğduğ öleceğiz. torpağdan geldik torpaa gideceğiz tabi. tabi tahsilim yōk. kusura bakmayın. emme bilğim çok. tahsilim yōk. hatte birinci sınıfı gine bitirmeyiğim. çünkü burda okullar başladı. on iki, on üç yaşına vardım ben. okuduğ bir sene. iki sene okuyamadık. demirceliğ girince bir diploma şart
85 kōştular. olmasa gine girerdim 'de geldik burdan dışardan şeye girdik. formite icabı bir ilköğul diploması aldık

— **Okuma yazma var mı?**

— okuma yazma var. var emme az. az he. tabi ya. köyde telefonunu eden (...) ahmet mehemmet yazan. askerde mesele mektup filan yazmadım ben. askerde gine torpillidim.

— **Sen de hep torpilliymişsin.**

90 — torpillidim he. atlar gelirdik. torpillidik. torun maşallah. bayaktan gine doğdu.

— **Kaç tane çocuğın var?**

— çocuğum. benim başta. mādem soru sorryosunuz. beş tene öldü çocuğum. ondan sōna beş tene sağ kaldı. o beş deneden, beş denenin ikisi gīz, üçü oğlan. ondan şimdi bi gīzın yirmi tene var. bi gīzın on bir tene var.
95 anğaradağının sekiz tene var. burdağının altı yedi tene var. var yani. onanda doğan, doğan hisepledi o gün. atmış, elli dokuz tane. bi de dün gece doğum yapmış. atmış oldu.

— **Torununun çocuğunu gördün mü?**

— görüğüm. zeksen üç yaşaycık işte. yine belki yaşlarımız fransız zāmanı burası. payasın öte yanında guru dere dellerdi. guru dereden bu tarafa
100 sūriyeye aitti. 'dōrtyol 'adaniya aitti. 'türkiye aitti. burayı 'türkiye alverince

ata'türk, ata'türk dörtyola kadar geldi zatan. buyza geldi dediler emme yalan. yalan söylüyolar. ğapıya geldi. gelmiş filan dediler emme 'yök dörtyoldan beri gelmedi. geldiler bugün mesele. ahmedin mahemmedin geldiler sordular mesele. hanifinin şunun babasına hanifiye sordular. kaç çocuğun var. ne zaman doğdu. bunnar şu ayda doğdu. biçin biçerken doğdu. bilmem ne yaparқан doğdu. tarih yazıverikler. tutmaz yani. beni gine iyi yazdırıklar. yirmi dokuz doğumlu yazdırıklar. fakat ben yirmi sekiz doğumluyum. bugün beyle burada çok zefillik, çok şeylik çektik burda. antekeye yayan giderdik. burdan yayladağına yayan giderdik. eskide beyle cuma günneri beyle (...) yirmi üç nisan gününde bir güleş olurdu. yayladağından sebehnen giderdik yayan. gece gelirdik yaya. altınözünde bir güleş olurdu. gece, düğünnerde yayan giderdik altınözüne. 'ya ikindin vaḡti burdan çıkardık. kârbiyeze. kârbiyezden yatsı ezeninden sōna. az sōna ulaşırdık. yiğitlik vardı 'bire ğardaşım o zaman. he beyle. şinköyünden aşşağı giderdik. burdan sungur, sürütme, şinköyü günüri, ondan sōna kârbiyeze geçerdik (...) antekeye çok yaya gittik geldik. antekeye çok. çok. bi kere izinni geldik. antekeden araba bulamadık. 'bire yārin gine 'yök araba dediler. öğlenden sōna yörüdük. bura geldik. yadsı ezeni okudu. antekeden yayan geldik. (...) karacurundan. çok çile çektik. yani şimdi eyle bişeler buyurun.

— **Sağ ol hacı amca.**
 120 — sen nereliyim dedin?
 — **Dusdurulu'yum ben. Hacı Mustafa vardı. Ben onun kızının torunuyum.**
 — hacı mıstafa dediğin bıcaḡlı mustafa deyi mi?
 — **Evet.**
 — benim o bir numaralı aḡbabım benim o. ondan sōna dōllerinnen barabar demirçelikteyik. hacı mıstafa bir tarihte yanına gittim. dāva sor. bende çok. bir ev yaptıryom ben. şimdi çocuklar geçti ya. aşşağıdaki evi. bu deyi aşşağıda. para ilāzım. senin 'yanna gittim para yök. onun 'yanna gittim. para yök. kıymatlı bir bacımızın 'yanna gittik. baldızım dedik kennere. dedi paramız yök emme yastığın altından şeyi çıkarıverdi geldi. bir düzum altın. altını al get

nedersen et dedi. yani kıredim de var. şindik zekzen üç kabul et. daha bir deftere meftere bi yerde ismim girmeyik. kolay deyi ya. borç yapmayığım (...) çok gettim. verdim ondan o zaman (...) var çandırda bir düğün var. indim aşşağı. hacı mıstafanın dediler. aşşağda bir karpız tarlası var. haymanın altında oturyo. şindi dediler. indim vardım bahtım. selemin aleyküm. ali kümselem. kağıverdi. baba dostu hoş geldin. babamna çoğ arkadaşlamış. dedim bir maksatla geldim. ev yaptıryom. bir ihtiyacım var. beş yüz kağıt. geldim dedim. ah dedi. 'bire kazağın oğlu dedi. bábama kazağ dellermiş. şu çandırın gedikten o tarafa dedi. vâdim vardı iş görmemeye emme dedi seni gıramam şindi dedi. otu şorda dedi. bi de ğarpuz kesti. eve gitti. getidi geldi parayı. peş şüz lirayı. cebime dadandım. altını göstermeyim mi? eğer 'bire kazağın oğlu dedi. şu altını dedi beñe evelden diyedim, bu parayı vermezdim señe dedi. ben 140 sōña bunu dedi (...) koyarım yanna. 'yōk dedi. altını kimden alıksan götü altını ver. benim paramı bir ay sōña getir. yeter ki (...) bir cum'a günü getdik. nur 'ali gel dedi. nur 'aliyi de bilin mi? yerciden. bilmeñ. nur 'aliden aldım parayı. bir cum'a günü. yad ettik. ondan sōña 'bire ne zaman işin düşerse gel dedi rıhmetlik. 'yōk getmedik. şükür allaha çalıştık. evcilik yaptık. demirceliğe 145 girdik. bu evi yaptırdık. iskenderünde dumlupınarda on üç sene otudum. denişçilerde otudum. on altı sene filan da deñişçilerde otudum. ondan sōna emekli oldum. muhterlikte bitti. sıcak kardeşim. yatılmıyo iskenderünde. göştük geldik bura

— **Sağ ol amca. Allah'a ısmarladık.**

— kusura bakmayın. başınızı argıttım belki

— **Estağfurullah**

150 — heydi güle güle. babası çok değerli arkadaşım emme fakat ne yapalım. barabar politika arkadaşıldık. oldu. güle güle. yolunuz açık olsun

Konuşan: Gülperi Yetim, Felek Bağrıyanık,
Ayşe Çete

Yaşı: 75,65,78
Derleme Yeri: Yeditepe Beldesi
Konu: Gençlik Anıları
Derleme Tarihi: 21.04.2010

-71-

- **Selamün aleyküm**
- Gülperi Yetim — ali kimselem
- **Nasılsınız?**
- Gülperi Yetim — eyyik hoş geldin
- **Hoş bulduk.**
- Gülperi Yetim — hoş geldin gızım
- **Hoş bulduk teyze.**
- Gülperi Yetim — nerelisin gızım
- **Dusdurulu'yum.**
- 5 Gülperi Yetim — ē canım benim
- **Belki tanırırsınız.**
- Gülperi Yetim — nerden bilek gızım
- **Eskiden düğünler nasıl olurdu?**
- Gülperi Yetim — gel beyle. şimdi eveli (...) ardını aryı, öñünü aryı edeller 'onun. ē davıl getirillerdi kızım. arvat erkekleri hiç görmezdik. ordan iki kişi kolumuzdan tutardı bizim. getirillerdi orıya. ona kılbey yönünü. şeker atallar.
- 10 ondan keri dıkılılık. ora gapiya vardık mı? birer nar veriller elimize.
- Ayşe Çete — eyle. eski güñner eyleydi kızım
- Gülperi Yetim — eh yōk. şimdi hamırlığ. onnarı gırarıg. ondan keride kızım şura ortıya bir yastık kollar. şimdi o yastığı gucaqlarık götürük. eveli kürsü de yoğ udu.
- 15 Ayşe Çete — sandalya
- Gülperi Yetim — sandalyada yoğ udu
- Ayşe Çete — sandalya nerden

- Gülperi Yetim — nerden? teneke vardı. tenekenin üstüne gördün.
otutturullardı.onun üsdüne gördük. oñun üstüne oturudun. işte beyl oldu.
- **Narı neden kırıyordunuz?**
- 20 Gülperi Yetim — âdet diye. şindi hamırlıg yapıştırıyolar.
- **Nar da kırıyorlar?**
- Ayşe Çete — kırılıyo kırılıyo. bardağ kırıyorlar
- Gülperi Yetim — mış çakıyolar dörd köşiye
- Ayşe Çete — biz eski güñne bu. bizim günümüzde bunnar vardı.
- Gülperi Yetim — e şindikini bilmiyoğ. şindi bunu gamaraya alıyon 'ha
- 25 Ayşe Çete — şindi arabıya bindiryolar. şindi gelinneri gezdirik getirik
dıkıyolar eve.
- Felek Bağrıyanık — ey davıl öldü
- Gülperi Yetim — şindi bunnarı sañe kim deyik beyle
- **Öğretmenim ödev verdi.**
- Felek Bağrıyanık — e heyirlisi
- **Kına gecesinde ne yapardınız?**
- 30 Ayşe Çete — kına gecesinde. ne bilyim ben. söyleyin benim aklım kalmayığ
- Gülperi Yetim — baķele ben söyleyim. baķ kına gecesine (...) masadan orta
yerinde onu başına kollar. orda döğeller.
- Felek Bağrıyanık — ağlayacak olan gelin boynuna sarılır ağlardı. hindi o yōğ.
- **Gelin ağlatmak nasıl olurdu?**
- Felek Bağrıyanık — ağlatıllardı işte gelini (...)
- 35 Ayşe Çete — (...) döğellerdi cānım. çok gözēl dōğúúm ben
- Felek Bağrıyanık — emme onu gözēl öğellerdi gonusmanan
- **Biliyor musunuz?**
- Ayşe Çete — inan ben 'bilmiyom yōğ.
- Felek Bağrıyanık — ben bilirim de boğazım şey etmez.
- Gülperi Yetim — söyle 'bire kız
- 40 Felek Bağrıyanık — işte sesim yōğ

Ayşe Çete — hacı gülisanın yanına get. o da iyi bilir. hacı gülisanın 'yanna get ıcıkda

— **Bir çocuk doğunca ne yapılır? Yedisinde ne yapılır?**

Kırkında ne yapılır?

Gülperi Yetim — çocuk doğdu mu , doğdu mu çocuk yâkerig gözəl. yüzlerine gözlerine sürme çekerik. murtlarık. duzlarık. olduğu gün duzlarık. arkasını,

45 başını her tarafını bişmesin deyi şindi eyle yök.

Felek Bağrıyanık — ya bunnar duzluyolar cänim. duzluyolar

Gülperi Yetim — murt yök

Ayşe Çete — dolu murt

Gülperi Yetim — şindi sadece tuzluyolar. 'vele duzlamıyolar.

50 Felek Bağrıyanık — ey hastañanada olanlar (...) ilaclı suya tutyok diyolarmış. bişe olmaz diyolarmış

Gülperi Yetim — heyir bak. duzlanmadı mı çocuk kokyoy. yañi kokyoy

Felek Bağrıyanık — işte murt döğde yolla ana diyo. bir ağız aşağı getdim. alık gelicim

55 — çocuğun şindi her tarafını duzluyolardı. ağzını varaca ğırvadıyolardı. duzunan ğırvadıyolardı. şindi etmiyolar eyle.

— **Kırkında ne yaparlar?**

Gülperi Yetim — kırkında yeddisinde. kırkına kâder

— **Kırkında da aynısını mı yapıyorlar?**

Gülperi Yetim — aynisi he. kırkına kâder yapallar

— **Anneye neler yaparlar?**

Gülperi Yetim — yök eyle yani. ğırglı arvat üsdüne adam çok fazla geçirmezler
60 yani. ğırglı diye. şindi eyle kalmayık. evelidi o. şindi yök. ğırg güne kâder çocuğun üstüne böyle

Felek Bağrıyanık — şindi bundan ödev mi olyon sen beyle

— **Evet**

Felek Bağrıyanık — peki şindi bu konuştuğlarımız aklında kalıyomu

— **Yazıyorum.**

Gülperi Yetim — ēy 'maşallah

- 65 Felek Bağrıyanık — şimdi onu yazıyoñ. içerde yazıyoñ. aklına geleni yazıyoñ.
 Gülperi Yetim — nerde okıyon? kaçınıcı?
 — **Edirne’de.**
 Ayşe Çete — ēy uzakmışın gīzım
 — **Evet, uzak.**
 Gülperi Yetim — allah yolunuzu yolağınızı açığ eyleye gīzım
 — **Hepiniz buralı mısınız?**
 Felek Bağrıyanık — ēy biz hepimiz buralıyık
- 70 Gülperi Yetim — biz hepimiz aynı köydeyik
 — **Kimlerdensiniz?**
 Gülperi Yetim — ne bilicim ya sen yavrım. seherlerdenim ben. seherlerdenim.
 — **Adın soyadın nedir?**
 Gülperi Yetim — benim adım gülperi yetim
 — **Kaç yaşındasın?**
 Gülperi Yetim — yétmiş beş
 — **Allah hayırlı ömür versin.**
 Gülperi Yetim — sa olasın yavrım
 — **Peki senin adın soyadın nedir teyze?**
- 75 Gülperi Yetim — barğıyanığ 'bunun soyadı
 — **Adın nedir?**
 Felek Bağrıyanık — felek bağrıyanık
 — **Kaç yaşındasın?**
 Felek Bağrıyanık — ben de yaşayığım zağır atmış
 — **Eskiden bayrak kaldırma varmış, doğru mu?**
 Gülperi Yetim — yavrım şimdi gelenekler görenekler. böğün erb’a günü mesele.
 baryak kaldırılla . evelden erb’a günü baryak kaldırılla. hamis günü gelin
- 80 getiriller. cum’e gecesine gelirdi. şimdi bazara getiriyorlar
 Ayşe Çete — benim adımda ayşe çete gīzım. ben de çetelerdenim
 Gülperi Yetim — şimdi sazda getiriyorlar
 — **Kaç yaşındasın?**

- Ayşe Çete — ben de varım. yetmiş sekiz filan oluğum
- **Neredeyse yaşıtsınız. Aynı dönemde mi evlendiniz?**
- Ayşe Çete — ne bilim kızım. yōk. er oluğ, geç oluğ herkiş ya
- 85 Gülperi Yetim — bir ay ileri bir ay geri eyle oluğ
- Ayşe Çete — máhellenin çocuğuyuk hepimiz
- **Sünnette düğün yapılır mı?**
- Ayşe Çete — yapan yapıyo kızım
- Gülperi Yetim — yapallardı evelden yapallardı. damdan dama çıkallardı. damda bir kütüg atallardı kōmpedene. bir dâvar alırdı baryağdar. baryağdar başı
- 90 olurdu eveli. oña bir dovar verillerdi. gider aş bişiriller yıllardi.
- **Bayraktar ne yapar?**
- Ayşe Çete — baryağ çekellerdi
- Gülperi Yetim — baryağ çeker. seymenin õñüsıra baryağ çeker. seymen dellardi erkeklere y' añi
- Ayşe Çete — şindi heli mi? anamızdan doğdu doğalı sünnedi mevlid
- 95 okudullar.
- Felek Bağrıyanık — şindi eveli baryağ çekellerdi. gözlüce gelirdi. körfe gelirdi. oralar gelirdi. beş altı baryağ olurdu. çekellerdi. şindi o bitik.
- Gülperi Yetim — bu mesele. bu köyü beyl olduğı kimi (...)
- Ayşe Çete — yayladağında mı oturyo bâban
- **İskenderun'da oturuyoruz.**
- 100 Ayşe Çete — ey eyi allah herkeşin ğismetini rızkını bol bol versin.
- **Önceden doktor yokmuş. Biri sarılık veya kabakulak olunca ne yapardınız?**
- Felek Bağrıyanık — ne bilyim ben. dağlardan od toplallardı
- Gülperi Yetim — yazallardı
- Ayşe Çete — yazallardı
- Gülperi Yetim — kabakulağa şeyle mirekkeb kalemnen yazallardı hocalar. ondan
- 105 keri geçerci.

- Felek Bağrıyanık — sarılığ olunca aspirin, şey, gripin hâpi olurdu. sarı sarı. ondan içellerdi
- Gülperi Yetim — kızamığ çıkarıdı çocuk kimisi eveli. şimdi yök.
- Ayşe Çete — şimdi inne vuruluyolar
- 110 Felek Bağrıyanık — 'aşı vuruyolar 'aşı
- Ayşe Çete — gızamık aşısı yapıyolar. ille çıkar. ille çıkıcı
- Gülperi Yetim — o bi zaman yeddi gün hiç heslenmedi. hiç konuşmadım. ben dedim. arhaz olur şimdi bu dedim. eğer bu dedim, açılırsa dedim, bir horoz boğazlarım dedim buña. aşşağı getidim de ana dedi. ben acıkığım dedi. getdik
- 115 horozu boğazladık.
- Ayşe Çete — gızamığ da zalım olurdu eveli. beyle aşı yoğ udu eveli.
- Gülperi Yetim — baķele çoluğun comlağın varsa arhaz olurdun
- Felek Bağrıyanık — aşı yök. doķtur yoktur. araba yokdur yayladağına götürösin. antekeye götürösin.
- 120 Ayşe Çete — şindik var. doķtur nerde. bizim günnerimiz zor. zor besleniğik. coluğu çocuğuda zor ediğik.
- **Eskiden kıtlık olmuş. Siz hatırlıyor musunuz?**
- Felek Bağrıyanık — biz çoğ gıtlığa ulaşmadık
- Ayşe Çete — biz ulaşmadık emme ginede söyleller.
- **Anlatan kişilerden neler duydunuz?**
- Ayşe Çete — bizim köyün adamımış. (...) kesebe gidellermiş ot deyin. kömeç
- 125 deyin.
- Felek Bağrıyanık — duzu denizden sıyıırılar gelillerdi. duzu denizden sıyıırılar gelillerdi. ğurudullar. bulğur dēmeni olur şeyle ya. onda çekellerdi
- Ayşe Çete — çağıl olurdu. seçerdik daşlarını
- Felek Bağrıyanık — oy allahım señe şükür
- **Düğünlerde hangi yemekler yapılır?**
- 130 Felek Bağrıyanık — bizde mi? 'fasılya
- Ayşe Çete — aş döğmeli. çorba

- Gülperi Yetim — kabak yahnısı yapallardı bu nohutnan filan
 — **Kabak yahnisi nasıl yapılır?**
- Gülperi Yetim — şimdi fasılyanan aynı. fasılya gibi soğanını biberini öldürüsün.
 katkığını görsun. öldürüsün. suyu görsun. bişer. endirisin.
- 135 Ayşe Çete — edirneli bir koñşumuz vardı iskenderünde
 — **Tuzlu yoğurt yapar mısın?**
- Gülperi Yetim — yaparık
 Ayşe Çete — o yapıyo canım. dāymen yapılır o.
 Gülperi Yetim — südü alırık. çalarığ. bir mayalarığ. uyuduruğ. yārin sabehten
 kağarığ. ilēne dökerik. ocağı yağar bişirik.
- 140 Ayşe Çete — karıştırık. karıştırmasan kesilir
 Gülperi Yetim — yani karıştırmasan kesilir. bi şeye yaramaz. kesilirse bulğur
 gibin olur. emme şimdi beyle karıştır gariştir. 'tā oluşane kadar gariştiricin
 — **Döğme eskiden de yapılır mıydı?**
- Ayşe Çete — yapılır ya yapılır. oldum bittim var
 — **Nasıl yapılır?**
- Gülperi Yetim — buğdayı bir habbe suynan karbalersin. soğularda döğersin. el
 145 soğularında. şimdi dērmenlerde döğülyo.
- Ayşe Çete — döğerik buğdayı
 — **Sonra?**
- Gülperi Yetim — onu getiryon. savırısın. kepeğini savırısın. gurudursun. kırsun
 çuvalına. kış geldi mi sobanın üstüne soba mı var? ocağı kıor bişir. ya beyle
 işte
- 150 Ayşe Çete — demircelikde mi çalışıyo baban
 — **Hayır.**
- Felek Bağrıyanık — ik üç tenede sen söyle
 Ayşe Çete — kendi sorgusunu verdik
 — **Allah razı olsun teyze.**
- Felek Bağrıyanık — eyle yavrım
 Ayşe Çete — allah işinizi gücünüzü ras getire gīzım.

- **Bu yaşıınıza kadar hiç ameliyat oldunuz mu?**
- 155 Gülperi Yetim — yōķ allaha şükür. 'hastalık olyo canım. amelyat olmayıķık hiç
- Ayşe Çete — ben gözlerimde oluğum amelyat
- Gülperi Yetim — allah ehteyac etmiye. allah dinıyatınada 'afiyet vere yavrım
- **Önceden erkeğın mı yoksa kadının mı sözü geçerdi?**
- Gülperi Yetim — orası erkeğ arvad birbirine bağılı olur. erkeğinde sözü geçer
- **Nışanlıken hiç görüştünüz mü?**
- Gülperi Yetim — nışannılıķan görünemezdi hiç. gösteremezdik. hiç görmezdik.
- 160 gerdek gecesine ķader birbirimizi görmezdik. gerdek gecesı görüdüķ
- **Görmeden nasıl verirlerdi?**
- Gülperi Yetim — işte eyle veri veriler
- Ayşe Çete — kör kütük verillerdi
- Gülperi Yetim — fılan isiyo mu? ona veri verillerdi hiç görmeden
- **Köyde birbirinizi hiç görmez miydiniz?**
- Ayşe Çete — ē o zaman sahaplı deydik
- 165 Gülperi Yetim — dağdan gelince görün. kazmadan gelince görün. çütten gelince görün
- **Nışanlandıktan sonra mı görüşmezsiniz?**
- Gülperi Yetim — ēy ey
- **O zamanlarda hiç severek evlenen var mı?**
- Gülperi Yetim — o zaman yokturdu ama şındi var. şındi görmeyince varmıyolar
- (...)
- **Kürtlere Araplara kız verilir mi?**
- 170 Gülperi Yetim — herkese verilyo
- **Eskiden verirler miydi?**
- Gülperi Yetim — yōķ. köyden dışarı kimse çıkmazdı. keşke eyle kılsaydı emme
- yōķ
- **Evlendikten sonra hiç kaynananla birlikte oturdun mu?**
- Gülperi Yetim — 'yā oturdum.
- **Kaynanan yaşıyor mu?**

Gülperi Yetim — yōk kaynanam da ölük, kayınbabam da öldü. kocam da öldü. beş
175 sene oldu kocam öleli

— **Allah rahmet eylesin. Kaynanan sana hiç eziyet etti mi?**

Gülperi Yetim — 'yōk benim kaynanam hiç eziyet etmeyik beñe. yirmi sene
bilabar kaldık kaynanamlan. hiç bişe etmedi.

— **Ayşe teyze kaynanan sana hiç eziyet etti mi?**

Ayşe Çete — biraz çektik. analıkdı gaynanamız. şimdi de sen sağ ol gidik

— **Ne yaptı?**

Ayşe Çete — e hangi birini añadıcık

— **Bir tanesini anlat.**

180 Ayşe Çete — çalışırdık çalışırdık vermezdi. 'ne bilim ben. kocam askere getdi.
neler çektik. 'ēy kocam eskerdeyken çektim

— **Çocuğun var mı?**

Ayşe Çete — yōk. çektik biraz. kocam askerededi. ondan sōnada kocam geldi.
demirceliğe geçtik. ordan sōna da sen sağ ol kocamız öldü

Felek Bağrıyanık — kamarayamı çekyon

— **Çekersem konuşur musun?**

185 Felek Bağrıyanık — çek kızım çek

Ayşe Çete — nolucu kızım. çektik zāmanında. yokluk da çektik, varlık da. ben
çok çekdim

— **Bir fotoğrafınızı çekebilir miyim?**

Gülperi Yetim — çēk hātıra kalır saña

Ayşe Çete — kötü karıları nedicin?

— **Aşk olsun teyze. Sağ olun. Allah razı olsun. Haydi Allah'a
ısmarladık.**

190 Gülperi Yetim — sağlıknan gidesin

Ayşe Çete — yolun açığ olsun kızım

Felek Bağrıyanık — heydi güle güle kızım.

Konuşan: Ayşe Taylan, Fatma Taylan
Yaşı: 74, 47
Derleme Yeri: Yeniceköy Köyü
Konu: Karışık
Derleme Tarihi: 22.04.2010

-72-

- **Selamün aleyküm. Kolay gelsin.**
- sağ olasın. hoş geldin. istemez sağ ol.
- **Nasılsınız?**
- eyyik tandır yakıyok. yakmaya çalışıyok.
- Fatma Yakın — sen ne yapıyon?
- **Ben ekmek nasıl yapılır diye sormaya geldim.**
- Fatma Yakın — eý işte yapıyok.
- 5 — ye ye şordan ye.
- **Sağ ol. Nasıl yaptığınızı anlatır mısınız?**
- Fatma Yakın — bu hamuru güzelce özlügele yuğuryon. Duz atyon. maya koyon. işte beyle topak yapıyon. yumağ. kereye koyoñ. ondan sōña tandıra vuryosun.
- maya koyon maya.
- Fatma Yakın — sen nerelisin?
- **Ben Dusduruluyum.**
- 10 — e 'bire kızım dusdurunun adamı 'bilir.
- Fatma Yakın — nenelerin annen mesele yangelerin
- **Biliyorlar. Belki sizde farklıdır.**
- 'yōk canım 'yōk ayñi.
- sen ne yapıyon. nēdyon. bura geliksin.
- **Ben Yayladağı'nın yemeklerini araştırıyorum.**
- ey hoş gelmişsin. señe bişe sorucum 'ben.
- 15 Fatma Yakın — allah razı ossun.
- **Sor.**

— cānım biz tütün sattık. benim baykurdan önceki tütün sattığının şeyi, dosya káybolmuş. şimdi ben de gözlerimden ırhatsızım. y'ani herkeşin bir bildiği olabilir. dün kadının bitenenen seniñ gibi karşılaştık. konuştuğ. sen diyo beñe. git diyo. dokturunan rapor al diyo. gözlerim benim y'ani çok aşırı derecede yani ırhatsız. rapor al diyo. dokturunan diyo. ben normal y'ani baygurlu olmak istiyom de diyo. git baygura başvur diyo. beyle bişe olur mu?

— **Sor teyze. Belki olur.**

— eyle dedi kadın. hiç dedi, tütünün olmasa da dedi, o dosyayı bulamadık dedim de. seniñ diyo. bu diyo. gözlerinin ırhatsızlığı, eger diyo, doktur diyo, dediğin kader diyo. gözlerinin ırhatsızlığına raporu yüksek verise diyo.

— **Sormak lazım.**

— çok aşırı çok. yani gözlerin diyo, señe ilaç verdiksıra diyo, daha kötüye gidiyo diyo.

— **Köyünüz çok güzel. Her taraf yemyeşil.**

— eý sen nerde kalyon?

— **İskenderun'da oturuyoruz.**

— iskendurunda oturyoñuz. dusdurulusunuz.

— **Evet, köye gidip geliyoruz.**

30 — köye gidik gelyoñuz.

Fatma Yakın — gidik gelinmez mi ya.

— **Suyunuz çok.**

— suy 'çok çok. evin içinde akýo, 'evin içinde çocuğum hep herkişiki.

— **Kaç yaşındasın teyze?**

— ben yaşlıyım yavrım. 'ne bilim. kocam öldü (...)

— **Ne zaman öldü?**

35 — epeyi oldu. okumam yōk. yazmam yōk. ben eyle öksüz büyüdüm. böğün şurda. böğün burda. anam çoktan ölükmüş. sürünüyomussum. e kardaşım yōk. bişem yōk. işte ben beyle bir adam. babam da arvat alamadı. arvat alamadı babam da eyle zefil ölük. 'beyle. koca zefil ölük.

- **Hiç kimsen yok mu?**
- yoktur .işte şu kızım.
- 40 Fatma Yakın — annem güççükmüş bebekmiş annesi ölmüş.
- araba tahtada yâkyolarmış. ekmek veriklermiş elime.
- yyiomussum beyle hapır hapır. ne gün hiç görmeyiğim çocuğum. yavrım bişe diyemem. anamı görmeyiğim. anam beyle bir kardaşı varmış. o da ölmüş işte. bir anam. ondan da ben oluşum.
- 45 Fatma Yakın — sıcağ ekmek yi. neneye bakma yi.
- **Sağ ol.**
- Fatma Yakın — neneyin āñatışına bakma. sıcağ ekmek yi.
- **Sağ ol teyze. Sonra ne oldu?**
- e allah sağlığı vere yavrım. allah heyirli kazanç vere size.
- **Sonra ne olmuş? Annen öldükten sonra ne olmuş?**
- anam ölük.
- Fatma Yakın — anası ölük. babası bakıık kenne.
- 50 — babam bakdı. bizi ‘ammimiz oğluna verdi. o da öldü sen sağ ol. işte beyle.
- **Kocanı da öldürdün.**
- he kocayı da öldürdük. beyleyim işte.
- **Kaç çocuğun var?**
- üç dene. işte birisi kız birisi de.
- Fatma Yakın — ikisi de oğlan.
- **Sen bu köylü müsün?**
- 55 — ey ‘ey bu köylüyüm işte. üç dene. bi de koca öldü işte sen saol.
- Fatma Yakın — dusdurudan fettehi tanın mı?
- **Ben tanımiyorum ama babam tanıyormuş.**
- háydi. o köyden biz iki tene kız alığığ. biri payasta oturyo. kocası demircelikte.
- **Kız da vermişsiniz.**

— ey burdan da kız veriğik. fettehin kızının amcası oğlumuş
60 verdiğimiz. fettehin kardaşımı.

— **Akraba sayılırız. Kız alıp vermişiz.**

— ē şimdi ne yazyon sen?

— **Çocuk doğduğunda nasıl tuzlarlar?**

— ciğerim ben onu görmeyiğim. ebeler yapar onu.

Fatma Yakın — onu ben söyleyim.

— **Söyle teyze.**

Fatma Yakın — çocuk doğdu mu çocuğu alıllar. göbeğini keseller. (...) kadını
65 yatağa yatırılar. çocuğu normal suda yıkallar. yıkallar. elbisesini geydiriller.
işte kundağa sarallar.

— **Murtla yıkıyorlarmış.**

Fatma Yakın — ona kırk çıkarma deller.

— **Çocuk doğduğunda murt yok mu?**

Fatma Yakın — yōk. doğduğunda murt yōk.

— **Yedisinde ne yaparlar?**

Fatma Yakın — yedisinde bişe yapmazlar 'vele . yedi sekiz tas su dökeller. yine
70 yakaller çocuğu. geri beeller. yeddi gün duzlu gelir çocuğ. beyle tuza beliyolar
kenni. eyce beyle. işte yeddi gün kalyo. yeddi gün soña duzunu götürüyorlar.
yakıyorlar. geri geydiriyorlar üstünü çocuğun. kırk gün sōna da gene kırk yama
deller. oña murt kabığı, kırk dana murt kabığını şeyle daha fazla da ossa olur.
bir tasa kollar. işte onun suyunun içine ıslallar. onu yākeller. kırkı çıkmış
75 sayallar. işde kırk diye sayallarmış daşı.

— **Taş da mı koyarlarmış?**

Fatma Yakın — bilmeyen y' ani.

— **Diş hediğini nasıl yapıyorsunuz?**

Fatma Yakın — diş hetigin mi? diş hetigini 'ne bilim. kollar bi kazan diş hetigi.
koñşulara dağıdılar.

— koñşuda o sahenin içine ya para qor ya çocuğa yiyecek qor.

— **Yumurta koyuyorlarmış.**

80 — işte yiyecek diyom ya 'ihi. ya beş şüz lira ya bir lira para kor. ya şeker kor boş göndermezler y'ani hetik tabağını. sen bunu örğenyon.

— **Seni istemeye nasıl geldiler?**

Fatma Yakın — beni istemeye nasıl geldiler 'ya. geldiler. 'ammim kaynanam. babama dediler. allahın emrinnen dediler, peygamberin kavliynen kızını bizim oğlumuza istiyok .

85 — kısmetse olur.

Fatma Yakın — babam da dedi. danışak bakalım dedi. fikirlerimizi dedi, alak dedi, birbirimizin dedi. hanıma kızıma söyleyim dedi. işta bir hafta sōna gine geldiler. dedi y'ani herkesin ırazılığı var dedi. heyirli olsun benden y'ani dedi. kızım istiyosa dedi.

— **Sana sordu mu?**

90 Fatma Yakın — ēy.

— **Kaç yaşındasın?**

Fatma Yakın — ben şindi kırk yeddi yaşındayım da elli üç yaşında görükyom kimnikde. yaşıımı böyütük babam okula getmeyim diye.

— okula getmeyik bu. okula getmeyik. bir kızımızdı çocuk. başka çocuk oldu. yanında kıassın dedik. tütün ekyoduğ, bilmem ne edyoduğ işte.

95 okula göndermedi babası. şey mi olucu dedi. doktor mu olucu dedi.

Fatma Yakın — şindi poşet kimi bir adamığ.

— ben parayı 'vele bilmem çocuğum. bir parayı 'vele bilmem. on kuruş emme yazıyı ne bilyim.

— **Adın soyadın ne?**

— aşe taylan. kimim kimsem yōk. yalnız evdeyim. ben bir

100 allahnan bir ben varım işte. 'bunun 'yanna geliğim. 'bunun 'yanna gelyom. bi habbe ekmek filan yiyom. gidyom evime yatyom.

— **Köyde bir cenaze olduğunda neler yapılır?**

Fatma Yakın — konu konuşu nāpıcı cenezeyi. kıran okullar (...) vefet edici kıur' en okullar. baş ucunda durullar.

— **Ağıt yakma var mı?**

Fatma Yakın — 'ya yakmazlar mı? 'ey mesele cenezen öldü ağlaman mı? evinden
105 bir hâylet kaybolyo da. e kür'en okullar iştehe. vefet edeceği zaman mesele
ağzına açyo. dudakları kuryo. oña suy damlatıllar ağzına. çapıtla süreller
ağzına. öldükten sōña ayaklarını bağlallar. çenesini başına bağlallar.

— **Kaynanandan çok çektin mi?**

Fatma Yakın — benim kaynanam yōk. (...)

— dört tene çocuğum olyodu. 'ikki kızım ikki oğlum olyodu.

— **Sen kaynanalık yaptın mı?**

110 Fatma Yakın — 'yōk yōk yōk 'yōk gelin beñe şey edyo. işte ğapımız böyle.

— **Kocanla aran nasıldı, anlaşıyor muydunuz?**

— anlaşmasan nolucu.

— **Teyzenin bir tanesi ben kocamdan hiç memnun değilim dedi.**

— bak 'hele. memnun olmasa nere gidicin. hem allahın kulusun

hem kulusun. oturu tabi. nere gidicin. seni gülecek alıllar. yaşlı başlı
bir kadınsın. nere gidicin. okuman yōk. yazman yōk. namısın var. herif kimisi

115 gider her yere gider. sen gidemezsin.

Fatma Yakın — anamın çenesini üş gün deyi beş gün de gessen gine
bitiremessin. bu ekmeği babana götü git.

— **Katıklının içine ne koyuyorsunuz?**

— çökelek, kekik, zahter koyok. domatisi kuruduruk. oñu döğerig
havanda.

— **Domates kurusu.**

120 — he domatis kurusu korusuk. sen benden eyi bilyon her şeyi emme

'beni söylediyon. heli mi? seniñ anan iskenderünde ekmek yapıyo mu?

— **İskenderun'da tandır yok. Yayladağı'na gelince yapıyor.**

— yayladağında da mı eviniz var?

— **Babaannemin evi var.**

Fatma Yakın — şeygilin dusdurudan orhan diye bir adam var. ikinci evliliğini
yapık, yaşlı. kışlağdan alığ hanımını. hanımı daha genç. benden filan çok genç.

— **Bilmiyorum.**

- 125 Fatma Yakın — yañi akrabanız mı demek istedim ha.
 — **Yok.**
 Fatma Yakın — anan da mı dusdurulu?
 — **Annem Tumtum'lu?**
 — ēy allah sağlığı vere.
 — **Size kolay gelsin.**
 Fatma Yakın — dur dur. kalmıya kaldın bi tene katıglı ekmek vuryum. ye de git.
 — **Sağ ol teyze. Ekmek aldım ona gerek yok. Ben gideyim hakkınızı helal edin.**
 — haılal ossun. 'heydi güle güle. gene buyur gel kızım
 130 Fatma Yakın — anangile selem söyle.
 — **Allah'a ısmarladık.**
 — güle güle kaza bila vermiye allah. señe heyirli gapı aç a bes.
 kötüye düşürmiye.

Konuşan: Emine Uğurlu
Yaşı: 82
Derleme Yeri: Yeniceköy Köyü
Konu: Karışık
Derleme Tarihi: 22.04.2010

-73-

- **Ameliyattan mı korkuyorsun?**
 — 'bilmiyom inan kızım korkuyom
 — **Eskiden kız istemeye nasıl giderlerdi?**
 — 'e 'ne bilim 'bire kızım. giderdi 'bire kızım. allahın emirinen
 — **Sen gitmedin mi?**
 — heç getmeyiğim ben. iki tene everdim emme getmedim. heç getmedim. birisine de şöyzdan istedi. şo âlemimiz mi, neymiş mi. ben dedim.
 5 bu döle ben kız istemem dedim. 'söğüyodu söğüyodu. sağa sola söğüyo, küfür

yapıyo. getmem buña istemiye dedim. kendi aqlını başına deşirise giderim dedim. getmem emme dedim. kocado darıldı, söğdü. bir iki dövdü mövdü, getmedim. gelin vardı. öteki gelin. hocanın. o getti. o getti. o getti. getti de getti oldu. sōña da burda almam ben onu dedi. almadık. burdan aldık. bunun da
 10 kayını kızıldı. işte bunnarın şeyidi.bunun hanımının şeyidi. kayını kızıldı. hem kızın olur, hem gelinin olur.hem kızın olur, hem gelinin diyolar. kocaya vardılar. işte allahın emrinen. çok şükür eyi. gelin de eyyi.

— **Kız istemeye kimler gider?**

— kim gidici 'kele kızım. ya 'ammisi gider. ya babası gider. ya anası gider. anası babası gider işte giderse. getmesse ya 'ammisi gidici. ya
 15 dayısı gidici. ya hısım akraba gider. yabancı mı gidici ya 'bire yavırım

— **İstemeye giderken bir şey götürürler mi?**

— yōķ eyle gideller. iş bitti mi loķum filan alıllardı evel emme hindi dadlı alyolar. ne bilyim. köy teklif edyolar. şerbet içyolar. orda okuyolar kūr'en mur'en. savışık gidilyo.

— **Nişan yapıyorlar mı?**

— nişan bu işte. edyolar

— **Göre var mıydı?**

20 — eveli gōriye gidelleridi.oña da beyle dadlı madlı yōķtudu.

kaynanam ħalaķa bişirik. işte yeddisi oldu mu yeddi güne ķader kızlar evden çıkmazdı. yeddi. yeddi ħalaķa bişirillerdi. 'ne bilim fakirlik mi var? eyle 'adet mi? 'bilmiyom ki. o ħalaķayı doldurullar ķulaklılara. sepetlere. getiriller kız evine. oynallar moynallar işte. orda yeller meller daķılıllar.

— **Takıntı olmaz mıydı?**

25 — olurdu emme.onu da diyek. ķapıya diñelirsin. sōna ķapıya diñelirsin. gelenin elini öp. gelenin elini öp. 'bire eline de şeyine de. gelenin elini öp. daķılana ķader öp. kese verillerdi. kese. şu para koyacak keselerden olur. tütün kesesi olurdu. 'ne bilim? mendil olurdu.verillerdi hısımına, akrabasına başka diyerlere. hepinede verillerdi. iki ķuruş daķacaķı. orda avcuna
 30 ķor. ya ķuruş, ya delikli ķuruş olurdu evellerde. eyle deli para bilmem ne. yōķ,

para yōk. işte eyle. eline kollar onu da. eyle toplama yōk. orda elini öpen de eline kor.

— **Nişanda bir şey getirirler mi?**

— nişan da çok bişe. kaynana maynana anterilik manterilik getiryo. ye 'bire kızım. eyle mi gelici?

— **Bilmem. Bayrak kaldırma nasıl olurdu?**

35 — erkekleri toplallar. silah olannarı işte. bir de bāyak kaldırma. çit mi ney mi dikyolar şeyle. dutlara yani. ağaçlara atyolar silah. 'ne bilim? eppeyi bir silah atyolar. ondan keride işde yakın akrabalarına corab mı vericin? kağıt mı? eyle şey edyolar. karalıyolar. 'ey okuntu. onu da okuntu dağıdyolar. bu köye. başka köye vericisen yani. diğer kösrelilik diyek. hamam diyek. şakşak
40 diyek. kurbüçük diyek. 'akrabasına diğer o köye böğüklüğünce, vericise böyüklüğünce gelir onnarda. 'ne bilim 'bire kızım. evelden davar getirillerdi. hindi davar mavar gelmiyo. yōk.

— **Niye davar getiriyorlardı?**

— 'bilmiyom. ādet mi eyleydi? surmacıklılar babamınkına getirikti. davar getirikti onnar.

— **Kına gecesi nasıl olur?**

45 — napıcılar işte. oynuyolar moynuyolar. bilmem nedyolar kızım? ondan sōnada gelini övyolar. gelini ağladyolar.

— **Gelini nasıl övüyorlar? Sen hiç övdün mü?**

— ben eyi bilmem yō.

— **Bilirsin teyze?**

— ne bilim ben. çaqtılar. ocağ başını gurdular. düğün aşını. çağırın kız kardaşını dellerdi. 'ne bilim ben 'bire kızım.

— **Başka var mı? Bak biliyorsun işte.**

50 — gelir geçer. yazın gözeldi. oğlun kızın yañıldım da. 'aha ben evelden beri öğmeyiğim ki dolayıdan gelen yolun olaydım, üstümüzden geçen çağır felektir. seniñ neyin? ben unuduğum unuduğum. esseğ gelin öğerdim.

çok öğerdik. çok öğük gelinneri emme unuduğum. ben bilmem kızım.

çokdan beri hacce getdikten keri filan. ben getmeyiğim. meydana filan

— **Hacca gittin mi?**

55

— ēy

— **Nasıldı? Güzel miydi?**

— 'çok gözēl. sizide nasib ede allah. bizide tekrar ede allah.

— **Amin.**

— çok gözēl işde. 'ne bilim? daş maş yōk. bişe dikmeyikler 'bire

kızım orda. şura hava anamızın. şura peygamber efendimizin şura. şu

ómrıyada getdik. orada getdik. 'ne bilim ben omrıyada hoca dedi. bişe yōk.

60 eyle dediğiniz dedi. du'e edicim dedi. bilmiyenner emin desin, bilenlerde
söylesin dedi. orda iki ırkāt namaz kıldık.

— **Başka?**

— başka geldik ciddiye. ciddede daş çektik. 'yōk cānım. otuz mu
yaşadı habibe? halt etti. yani daş çektığımız yer, ordan müjde elife geldik. daş

çektik. müjde elifde bir gece yattık ell'ām. sabehten kurbannarı boğazladı. biz

65 hacıya para vermeyikdik. herkeş hocasına vermiş parasını kurbannarın. hoca
kesti. bizinkinide. bizim haci aldık davarı. gelmiyo. kafla kafla gelyo. şeyle
iraqda duryo. ciddiye deyin oralarda. al al gel, paran varsa. ē kestik.

yemedik. 'ne bilim? deve eti dediler. bañe bi tene verdiler şunca. tüpte ne

bişici? bi güççük tüpümüz var. seniñ benim güççük tüp. büyük deyi, bişe deyi.

70 bişimişler. eşki diyolar. 'bilmiyom ben. bi tene yedim. yeddi kişi bi deve
kesyo. yeddi kişi bi dana kesyo. sen de davar alyosan bi tene alyon.

— **Siz ne kestiniz?**

— biz iki tene aldık. iki tene kestik. cemil 'ammi dedi. ben

çekersem bu arvaddan çekerim dedi. 'bire cānım sürüyolar davarı. 'get al gel.

fatma abla y'ani. gel al gel. diñle diñle diñle. daha oña bazarlık yapıyo. oña

75 bazarlık mı isterdi. orda bazarlık mı olur. ne diyosa vericin alıcın. yiyemez ki
ora koyar. araplar yiyodu bizim günümüzde. şindi askerlere veryolarmış. ben
hocıya sordum. hatle şeyler deñişikse filimler dedim. hocam bize getir. 'ēy

sõña o şordan gedyomuş. ben evine filan getmedim. filimler nasî hoca dedim. aynı film diyo. almadım dedi. hoca sağ ossadı bizim hoca ben giderdim. şeyle
80 hocanan barabar. gene de allah şükür. şorda bir tarlam var. nedcim tarlayı. satıverdim háydi.

— **Kaç yaşındasın?**

— biliyo mu ya kızım? yaşadığım yaşı 'vele bildiğim yōk. şorda nüfúz cizdanı vardı. şu şeyin altında. sen oturuksun. nerden buldun bu kızını.

— **Niye? Beni beğenmedin mi?**

— beyendim. beyenmem mi ya. yayladağının neresindensin ya?

— **Dusturu'luyum.**

85 — bizim fatmayı da veriğik biz dusduruya. ğarabacağın kızını derik biz. görümcemin.

— **Kimlere verdiniz?**

— iki kızını vardı. ikiside örğetmen mi oluğ emme ne oluğlar 'bilmiyom.

— **Seksen iki yaşındaymışsın.**

— az yaşamayığık 'bire abō. hasta olman mı? olacak kimi
90 gideceiz. allah çocuklarımıza sağlık āfiyet versin. karilere iman versin karilere.

— **Okuma yazma biliyor musun?**

— eyle evzerimden okuyuğum.ne bilim kızım ben. ağdarıcıdım. benim aklımm eyyidi. güt hâyvan. anamız babamız güt geçi, güt oğlağ. gelirdim gene zabahı alırdım ben. ben tā vaşşemsiye kâder okuyuğum evzerimden.
95 hocam dedim şu ebcedi filan diñle 'hele. siz beyle mi okuyoduñuz? şindi beyle okunmuyo hocam dedim. gettim hocanın yanna. elhamı okudum. namaz kılıbilirsın dedi. ne deyi? dorğı deyi mi? eyle dedi. üş dene okudum. allahuyu okudum. elhâmı okudum. namazı kılıbilirsın dedi.eyle dedi işde. bu elif de dedim. hemen dedim. şey edikdik dedim. (...) eyle hâcim dedi. biz de beyle
100 okuyoduğ dedi hoca. (...) biz de beyle okuyoduğ dedi. şindi bunu okumuyolar dedi. ben hepini tez ağdarıcıdım. emme işde babam. eski adamnar bōnmüş

'ben. okurdum. kız kimisi nedici. kız kimisi nedici. işde herkeş okuyo. işde m' aşını alıcı çocuk. ya böğün iş 'yök mu?

— **Şimdi kimse tütün ekmiyor?**

— ey tütün ekmiyolar. 'ey çoğu tergeyik. emne eker dey mi? devlet
105 ektirmiyo da ektirmiyolar. d vlette veryo ya. fakırı fıkarayı besliyo. bu devlet
çok eğlenmez kızım. tōbe yarabbi bin sene var. (...) allah bin yaşatsın. bu
devlet kimseyi mahrum komuyo.

— **Devletten memnun musun?**

— memnün oluk nedcim kızım? beñe nēdyo? kōcası hāsta oldu.
ben kōcama mecbürüm bakmıya. m' āş veryo bak deyin. yedirmesem nedcin?
110 kōcama yedirmesem nedcin? parayı veryon beñe emme geliğ parayı mı
gözlüyön? alığ yedirmesem nēden? deliye duluya veryo. 'deliye duluya. anası
babası yedirmese nolacak? bu bişe olmaz 'bire kızım. beyle düşünyom ben de.
meñeşe kārı diyo. herife bakmıyo diyo. şu şakşaklı. neye bakıcın herife cānım.
burda da her şeyin var allaha şükür. pirincin var, mañıltan var, 'şunun var,
115 'bunun var. 'azdan 'uzdan. gidik dañışıcım diyodu. bilmem dañışdı mı? eğer
haramsa almaycım diyodu. bilmiyoğ orasını. kōcana yedirmessen nēden?
çocuğuna yedirmessen nēden? 'ya başkasına yedirisen. ne bilim kızım ne
bilim? kimlerdenim diyon?

— **Dusduru'luyum. Hacı Gürbüz'ü tanır mısın?**

— hāci gürbüzü eyi bilirim. dusdurudan şu hāci fettehi eyi bilirim.
120 bizim hāsta olunca filan geldi.

— **Hacı Fatih'i tanımıyorum. Hacı Gürbüz, babamın dayısı oluyor.**

— dayısı mı olyo? bābayın? burdan bir kız götüdünüz. kime
götüdünüz?

— **Bilmiyorum.**

— o ölen adamın oğluna mı diyolardı? burda bi oğlan ölüktü. bi
herif. antekede oturyomuş o adam da.

— **Ben bilmiyorum teyze.**

125 — nerden bilicin? kennerin dölllerini geleni gideni bilir. nerde okuyon kızım?

— **Edirne'de.**

— edirne'de mi?

— **Evet.**

— ne bilim. böğün millet köyde durmuyo. her yere gidiyo. gidyo çalışmıya malışmıya. bu iki kalem de vur'du mu 'onnan k zancı edyo. yiyo
130 dēy mi? bu iki kalem vurdu mu gidyo m'āşini ırhad ırhad alıp yiyo. 'aha bak 'hele. şu hamid hocanın kızı (...) bir adama varmış. adamın sevgilisi varmış zata başka yerlerde. anası oñu almıyomuş. ille buñu alırım diyomuş. anası ölmüş. anasından kerı arvadı boşamış. getmiş sevgilisini tutmuş. hamid hocanın kızını boşamış. yazzık deyi mi o çocuğa? adını pis ettin 'döyüs. anası
135 emme suç. onu ille almam bunu alırım deyişmiş. (...) alayıda getdi. işde şeye gidicimiş. 'ustanbula gidicimiş gelin. öğünde geldiler. 'yağmır, 'tıfan. haydın 'ha haydın. gidicik. bizim şeygil. şu sapannılılar. dolduk bir araba. koca araba. (...) yediler dadlıyı. (...) ben dedim. 'ustanbuldaki kalmamış mı 'bire oğlum dedim. kız mı kalyo ya kız mı kalyo dedi. kalem vuran ötekine kalem vuryo dedi.
140 'háydi. (...) diyolar. gülüşyolar. kalem vuryo, oğlan da kalem vuryo. böğün (...) istemiyo kızaları diyolar. eylemiş.

— **Sen evlenmeden önce kocanı tanıyor muydun?**

— tanırım. benim amtim oğludu. benim anam vermiyodu ki. anamın başını yardı 'bâbam.

— **Niye?**

— vermem ben oña. kızına vermem dedi'ği vahıt anam.

— **Neden vermek istemiyordu?**

145 — babam da kardaşım aman bacım deyi veryo. anam da vermiyo. iş bilmez güç bilmez diyo. ekmek bişirmeyi 'vele bilmez diyo. yamalık yamamayı bilmez diyo. evelden yamalık yamalık kızım. (...) böğün iki gün giyo atıyo kenni. bolluk allaha şükür. çok şükür. çoluğumuz çocuğumuz aç

qalmıyo. susuz qalmıyo dēy mi? ó seneki kimi on iki ağaç incir qalıqtı taman
150 tükendikten keri. onnarı atla 'yoho.

— **İnciriniz var mı?**

— üzümümüz de var. bekmezimiz de var. 'çok. her şeyimiz çok
emme yapan yök. yeddi tene kız 'bilmiyom altı tanamı? oğlan kız olyo deyi
arvad alıcıldı. aman oğlum dedim. kızını yaradan dedim, oğlanı yaradmaz mı?
aldığın arvadın kızını olmaz mı? aman çocuğum. yedirdi parasını sağa sola.
155 sōña darılmış o. ben de darıldım marıldım. almadı. yök. bir adam geldi seniñ
gelmen kimi kızım. ora, yazlağa göçüktük. oracığa geldi. nene dedi. ne dedim.
bebeğiniz gene mi, oluğ mu dedi. oluğ cānım dedim. bunun adını da biz vurağ
dedi. vurun ya dedim. cānım dedim. ne vurusanız vurun dedim. dōne ossun
dedi. dōne deyin dedi. dōne oldu. ondan sōña üş dene oğlumuz oldu.

— **Torun mu?**

160 — torun. kızlar da çok. bi tene yerciye veriğik. bi tene bu işde
sapanlıya veriğik. bitene şura kırpüçüğe veriğik. iki tene şakşaga veriğik. üş
dene şakşagda. iki tene bir eve. kızlara ırmendi herkeş. dē biri bursada. biri
antekede.

— **Kaç tane çocuğın var?**

— benim çocuğum hiç yoğ. ben beslemeyi bilmedim. 'gelinin
165 bunnar gelinin torun.

— **Bir tane oğlun mu var?**

— bir oğlum var bes. ēy. iki tenedi kızım benim. beni ağlatma. iki
tenelerdi. imamdı birisi. işde orda burda imamlık yapardı. ana dedi. bir gün
geldi. ne 'bire oğlum dedim. qal akciğermi qaraciğer mi yitme yapıyomuş dedi.
'ameliyet isdiyomuş dedi. 'aman oğlum 'tez ol dedim. öteye götü, beriye götü,
170 anğaraya götü, ıstanbula götü. kırtaramadık yavrım. 'ēy çocukları da olmadı.
askere getmeden everdik. çocuğu ossun da sevek dedik. çocuğu olmadı.
hocalık yaptı yaptı askere getti. askerden geldi. epeyi yaptı. bi kaç sene yaptı.

gene çocuğu olmadı. gelin getti şoralara vardı. ney ola. amān. nēdcin işda?
 iskenduruna bir kocaya vardı. izinnemesi bize. izinneme çıkattırsa m'āşini
 175 alamazmış kal. kocasının m'āşini alyodu gelin. 'ēy çıkattırmadı eyle. sōña o da
 yavrim ağla sızıla. ağla sızıla. boş yavrim boş. çok zor ha yavrim.

— **Kaç tane torunun var?**

— bi tene kalık. yeddi tene kız üş de oğlan. gelene git dememişler
 yavrim. böğün iki tene bes. iki tene. iki tene ya olyo ya olmuyo. gelene get
 diyo herkeş. herkeş beyl oldu.

— **Ben artık müsaade isteyeyim.**

180 — otu otu çay koyak yavrim.

— **Sağ ol teyze. Allah senden razı olsun.**

— sen sağ ol. siz de hakkınızı halâl edin

— **Bizden yana helâl olsun. Sen de helâl et.**

— halâl ossun. güle güle gidin. sağlıknan gidin. çay may içedik
 'yoho.

— **Sağ ol teyze.**

— allah yolunu bahtını açık ede.

— **Amin.**

Konuşan: Muzaffer Parlak, Bekir Aydoğan

Yaşı: 78, 58

Derleme Yeri: Yeşiltepe Köyü

Konu: Köyün Geçim Şekli ve Sorunları

Derleme Tarihi: 25.12.2010

-74-

— **Köyün ismini neden Yeşiltepe olarak değiştirmişler?**

— Köyümüz çok yeşil. hemde çok tepesi var. bu sebebden köyün
 adını yeşiltepe koydular.

— **Köyün tarihi ile ilgili neler biliyorsunuz?**

Muzaffer Parlak — köy eskiden aydınbağçaya bağlı bir máhelledi. doqzan dördde aryı bir köy oldu.

5 — böyyük bir köy bizim köyümüz.

— **Evet. oldukça büyük. Nüfusu ne kadar?**

— net olarak 'bilmiyom emme üç çüz filan var herhâlde.

köyümüzün c' amisi var. okulu var. örğetmeni var. üç máhelle köyümüz.

merkez, kıla boğazı bi de yarımca. burası merkez olyo. şo taraf kılaboazı bu yan da yarımca olyo.

— **Köyde tarihi bir kale varmış. Doğru mu?**

10 — dorğu

— **Kale kimlerden kalmış?**

Muzaffer Parlak — vallâ kıızım iyonyalıların kıaldığını söylüyolar. romalıların kıaldığını söylüyolar. daha sōna bizans gelmiş filan. bura ipekyolumuş eskiden. o sebebdan çok önemli y'ani. geçen yolların yapıldığı vaht bişeler bulundu. romalılardan kıalmamış. müziye teslim ettiler.

— **Mağaralar da varmış?**

15 — ēy var ya. suylu maaradan çif girişli mağara var. sulu mağarada her vaht suy olur.

— **Köylü geçimini nasıl sağlıyor?**

— evelden tütün ekyo millet. şimdi tütüne de kıota getirdiler. millet de tütünü bıraktı. şimdi herkeş kıar topluyo satyo. hatle çoğusu yağını yapıķ satyo. köyümüz şimdi kıar sabunundan mēşur oluķ. sabun yapıķ satan çok

20 köyde.

— **Köyün belirli sorunları var mı?**

— içme suyumuz 'yōķ bacım. accıķ bostan ekyon onu sulamaya vele suy yōķ. tankerlerlen filan işde. debbo yapılık şimdi. köylünün sorunu biter mi hēç.

— **Bitmiyor, değil mi?**

- bitmez.
- **Ben artık müsaade isteyeyim. Teşekkür ederim.**
- 25 Muzaffer Parlak — bi çay içsedik 'yoho.
- **Yine geliriz inşaallah. O zaman içeriz.**
- Muzaffer Parlak — eyyi güle güle gidin.
- gene buyrun gelin.

Konuşan: Abdullah Gökalp

Yaşı: 88

Derleme Yeri: Yukarı pulluyazı Köyü

Konu: Fransızlar Dönemi,
Peygamber Kıssaları

Derleme Tarihi: 24.06.2010

-75-

- hoş geldiğiniz cümleten. tanıyamadım ben ha. yani kusura bakma.
- **Tanımazsın amca. Biz seni ziyarete geldik.**
- e hoş geldiğiniz. sefa geldiğiniz. oturun buyuruñ.
- **Nasılsın amca?**
- eyyım siz nassıñız.
- **İyyiz.**
- allah eyilik versin. ben gidiğim zata. bir ayağım mezerde. allah
- 5 imandan ayırmasın. gözlerim görmüyo. dizlerim, burda düştüm. gemig
- kırılmış. gitdim amelyat oldum doktura. antekede yattım bir ya yakın sizden
- yırağ (...)

- **Kore'ye savaşmaya gitmişsin. Doğru mu?**
- kure ney? onu añıyamadım ben kuryi.
- **Eskiden savaşa gitmişsin.**
- eýy firansız devrinde mi? 'ey ben gaziyim.
- **Nasıl savaştınız?**

10 — çoğ oldu oña. firansız askerleri elinde kaldık. sōña gönüllü çıktılar. bir iki kişi öldüse de gönüllü çıktı gitti firansız. suyu ben gösterdim kennere. yayladağına gidiyolar bahtım iki tene asker. firansız askeri. ov ov dediler. ov diyolar suya. az aşığı in dedim. ben de arapça söyledim. beyle oldu o zaman. siz öyrenci yayladağında mı?

— **Yok. Edirne’de okuyorum.**

15 — edirne. edirne eyi bilirim. alaşehir, turğutlu, istanbul, izmit her yeri gezdim ben. antep, maraş, urfa hepini gezmişim. kaman y‘ani. aklıma gelen bunnar.

— **Nerede ğazi oldun?**

— antekede. arıldım işde iskenderüne acemilik yaptık iskenderünde.(...) yazıldık (...) bişe vermiyolar. ben emekliyim. emniyet deşirdim iskenderünde. emniyecdidim. niye yalan söyleyim. ben hâci adamım. hâciye gitdim.

— **Nerede askerlik yaptın?**

— ben işde antekede firansızlar şey oldu. çarpışdık orda biraz. sōña da gönüllü çıktı getdi.

— **Fransızlar halka çok eziyet ettiler mi?**

— yayladağına askerler geldi ya. o zaman bişe yapmadılar
25 yayladağında. burda şura şey kurdular. çadır orda. orda ziyarat vardı. oñdan sōña oñu eşdirdiler. kuspinerliler, köyün adamı. para çıkmış ordan. (...) şo gedigin başında. ağa derik ora. eyyi oldu.

— **Fransızlar başka neler yaptılar?**

— yok. gönüllü çıktılar, getdiler. hârp mârıp olmadı. evet y‘ani
burda çarpışmadılar. antekede işde bir iki kişi gitdi. sōña da gönüllü çıktı
30 gitdi adam

— **Askerliğini nerede yaptın?**

— askerlik çok gezdim (...) ondan sōña alaşehir, salihli, turğut üç dörd yeri gezdim ben. sōña şeye yazıklardı bizi. anğara çankayaya. ondan sōña

oraya da gidemedim. gidemedim. terhis oldum askerden. beyleyim.

yayladağından mı gelirsiniz. sen örgetmensin.

Ali Yurtman — **Yok. Ben maliyede çalışıyorum.**

35 — maliyada mı? malıya ben gelig gidiyom. görmedin beni maliyada. bangâ müdürü var orda.

Ali Yurtman — **İskenderun'da çalışıyorum.**

— iskenderünde mi? ben yayladağında mı? ē iskendeürün yōķ. bilmezler iskendürünü. iskendüründe de evel gidikdim. endim oturdum ben. evim de vardı. sōña satdık. dedim yaylıya getmek daha eyyi. çektim geldim
40 bura. ev yaptırmıştım esen tepeye. eyle oldu ķardaşım. demek siz de iskendüründen gelyoñuz. ben iskendüründe oturdum yō. emniyet bekçiliği yaptım filan. çoğ otudum. siz hangı mahallede duryoñuz?

Ali Yurtman — **Akbağlar'da.**

— akbağlarda dey mi? benim oğlan orda. moderen evlerde o. şey akbağlarda mı acebe? o şeyde okulda çalıştı. emekli oldu orda. okulda. şindi
45 emekli. orda oturyo. emekli oluķ. tālib göķalp. belki duyukşuñuz adını.

Ali Yurtman — **Duymadım.**

— duymayıksınız. allah harbe kimseyi düşürmesin ģardaşım zor. firansızlar gönüllü çıķdı. öyle. antepde oldu çarpışma. işte onnar. dıķmadı antep kenneri. ondan sōña başka yerde ele şey etmediler. adam aķıllı harb olmadı y'ani. fağat hepini duydum ben. filan yeri aldı. filan yere geşdi. filan
50 yere. anteb, kilis bunnar antebe geldiler. kilis maraş urfa. urfada şey. hezreti ibrahim peygembere nemrut şeye attırdı. otağ aşşığı (...) daha şey duryo y'ani orda. mancır. orda. ondan sōña ķuranı kerimde geçyo. ben okumuşum (...) baķdı nemrut ataşnan oynuyo ibrehim peygember. bildi ölmiyeceğini. kendi de bıraķdı getti. getti şeyin yanna. firavunun. çağırttırdı kenni. firavun vurduķu
55 vurduķ. kestiği kestikti firavunun. dedi sen necisin. bu ney. bu kızım dedi. avradından hanımından dolayı. aldı elinden kenni. alırmış, boğazlarmış, öldürümüş geri ķocalarını (...) geldi. tekrar istetti kenni. geldi dedi. bu neyin gelir. tekrar dedi aylem. niye evel demedin. aylem dedi kenne. hazreti

ibreheme. k rktum dedi. senden dedi. onun u un diyemedim dedi. ondan s  na
 60 i de yarabbi dedi. hazreti ibrehim bana bir evlet ver.  eyirli bir evlet. isme il
 aleyhisselem doğdu hacir anamızdan. neyse. tam seni, en sevgilimi boğazlarım
 dedi. en kıymatlımı, sevdiğimi, boğazlarım se e dedi. adadı cenabı ha  a. doğa
 doğa isma il doğdu i de. tam b y d . yetmi  sefer mi, y z yetmi  mi ne? bu
 r yeyi g rd . niye boğazlamıyon sevdiğini diyerekden fılan. s  na dedi. isma il,
 65 sevdiğin ism ail. anasına dedi. hacir anamıza. bunu y  e. sa ını dara. hillele.
 yani kıra 'y   demek istedi. hilleli demek arap a. benim arap am da var y ani.
 k ranı kerimin  ok yerini   narım. mehamiye i o uyuğum. suratın nebiyye
 o uyuğum. harb ede ede ifla ı kesildi pegemberimizin. hezreti pegember. s  na
 ebedi vericidi kenne  m r cenabı ha . temelli  alıcıdı. kıyamatin sonuna   der.
 70 (...) bu yeddinci. son. yeddi  at (...) evel g ğ  halk etti m, s  na yeri. bunnara
 inancınız var heralda.

— **Elhamd lillah.**

— ondan s  na i de isma ili hilleledi anası. g t rd  hacir anamız.
 eyle gezmeye gidicik dedi hezreti ibrehim. g t d , ula dı yerine. boğazlacı
 kenni. g z n  bağlacı. dedi 'y   baba. ben sana  ar ı deyilim. isma il dedi
 75 emme kenne ' a. cenabı ha dan nide geldi. isma ili boğazlacın dediler kenne. o
 boğazlanadı herke  evledini kesecekdi. kı ı ossun oğlu ossun. (...) pı ağı  aldı.
 pı a  kesmedi hezreti isme ili. pı a a kı dı. bir b y k da  varmı  yanı ba ında.
 vurmada n iki  a  ke ti kenni. (...) pı a a bu da ı ke tin de bu isme il
 alehisselemi niye kesmedin sen? cenabı ha  be e kesme dedi. pı a  cevap
 80 verdi kenne. isma il demeyi dedi. isma il sevdiğin senin dedi. cenabı ha dan
 nide geldi kenne. tabi g rmeden herhalda. nide geldi. onun u un ke ti. ondan
 s  na heci  uruldu. heciye gettiğinde i de    yeri da lıyoğ. hazreti isma ili
 g t r ken    da  attı. b y k, orta, ufağ da .    da  atıldı. ondan  alma.
 da ladım ben. gettim heciye. kısmet etti cenebi ha . size de nasib eylesin.
 85 bunnar ge di.  ok ba ımdan  eyler ge di. fağat  indi a lım biraz he ifledi.
 g z m g rm yor bir.  ulağım duymuyo iki. yani sizden  ulağlığ da ığımda
 'onnan   nyom. hi    namak yoksa. d   d m de  urdan. iki tene burda  oltu 

- var. bunnarı şeyle çekyim yağmurdan dedim. ezre' il canım beni kaldırdı. sol tarafıma vurdu. 'vurunca kağamadım. kağdım tekrer düştüm. biziki burda.
- 90 şimdi ekmek bişiryo herhalda. geldi kaldırdı beni. ondan sōña hemen gecesinde tā antekiye. araba tuttum hussü. gettim. filmimi aldılar. dedi kırılık dedi. eğilig dedi. amelyet etcik seni dedi. siz bilirsiniz doktur bey dedim. ameliyet olduk sizden yirağ. bir sa'at mi sürdü bir buçuk sa'et mi ne. ondan sōña şükür allaha eppeyi oldu. y'ani basyom arğıyosa da kıymatı 'yōk canım. işte bir ayağım
- 95 mezerde benim. hepimiziki eyle de beni yıkan (...) oldu. diyo cenabı hak. okumuşum ben. dizlerinin dermenini kesyom diyo. baş dönmesi veryom diyo. daha mı bilmiyon öleceğini diyo. cenabı hak bunu söylüyo. kitapları çok okumuşum ben. suratın nebiyye otuz sefer ahtardım. hârbe gidyo. sen, sen. üç kişiye abdulla, bilmem cafer siz ölücüsünüz dedi. 'şehit olucunuz. gittiler
- 100 çocuklarıñnan haľallaştılar. hanımlarınñnan haľallaştılar. yine de gittiler. gitmem diyemediler pegemberimize. şehid oldu üçü 'de. 'bile bile. kardaşı mı eniştesi mi getidi kenne yiyeceğ. abdıllaya. bunu ye dedi. daha yemek mi yecim ben dedi. emne o zaman gavırlar hücum etti kenne. daha onu mu yecim dedi. yekindi. o da orda şehid oldu. üçü de şehid oldu. 'bile bile gittiler.
- 105 pegemberimiz verdi haberini kennere. evel beyledi. hezreti pegemberimiz zamanında tābi. ben ulaşmadım (...) cenebi hakka inancımız ossun
- ğardaşım. hepsini kendi yaradığ. ona göre hareket etmemiz lazım yavım. din islamığ şükür allaha (...)

— **Kaç yaşındasın amca?**

- doktur dedi. sekzen segiz yaşındasın dedi. belkide fazla. ben
- 110 sōñadan yazılığım. belki daha da farklıyım. 'bilmiyom. tehminen yazık. ben yoktudum. gelmiş yazmış getmiş. sekzen segiz yaşında çıkıyom şimdi. çok şükür allaha. yaşamak eyi. bu dünyede bir gün yaşamak bin sene yatmadan efdeldir diyo. yerden diyo. bir daş atar diyo. bi sadağa veri diyo. kazanıp diyo.

o zaman öldü mü, heyrinde gidiyo ğardaşım, şerrinde gidiyo. bir ağaç ekersen
 115 yetiştirdiğin ağaçlar kuruyene káder seveb yazıyo señe. bu da var. daha ben
 zeytinnik yaptıryom şura. yeni bitikler şindi. eppeyi bitik. bu çürüyene káder
 zeytin dayanır. son kom bu ğardaşım. bundan sōña kom gelmeci. fadime
 anamızı gönderdi. kapı döğüldü. gitti kapıya bakdı. bir arap. bir arap. yā baba
 dedi. o arab deyi. o arab deyi dedi. o can alıcı dedi. sōña pegamberimizden
 120 konuşdu. işde haķ te‘aleden nide geldi. bu kom bitene káder dedi. atmış üç
 yaşında verdi canını. bunnarı hep okumuşum ben. gördüğümde var. firansız
 askerlerinin elinde kaldık bir iki. yani kimsiye beyle zālımlık yapmadılar. (...)
 evel kuş olurdu. şindi gidig. kuş muş yōķ. olmuyo. sarı baş kuş, kara baş kuş
 olurdu. doğan kuş. şimdi k‘ayıp. sarı bilbil çoğ olurdu. kara tāvıķ var. daha
 125 cubbal. baķ şindi kesilik. eskisi kimi deyi y‘ani. hep bunnar geşdi. dıbķıda
 kırmaz oldular y‘ani. eyle kıryolar dağlara. kara tovıķ filan tutan olyo.
 başımızdan bunnar geşdi benim. hārp tatbikini gördük y‘ani. her yerde antepde,
 kiliste. ben hepisini yaptım y‘ani.

— **Haydi kalkalım.**

— oturun. burda yerik içerik.

— **Sağ ol amca.**

130 — ekmek teze bişiryo. y‘ani bunnar tandırda da şindi. kusura
 bakmayın. yaptırdım da. kalın burda yerik içerik. hoş geldiñiz sefa geldiñiz.

— **Sağ ol amca. Allah razı olsun.**

— allah āfiyet versin.

— **Allah’a ısmarladık. Hakkını helal et.**

— ey güle güle. neyimi yediniz ki? bişimi yemediniz. ben size çay
 bişiddiricidim daha.

— **Sağ ol amca. Sen bizi içtik kabul et.**

135 — güle güle.

Konuşan: Burhan Altaş
Yaşı: 75
Derleme Yeri: Yukarı pulluyazı Köyü
Konu: Karışık
Derleme Tarihi: 24.06.2010

-76-

- **Selamün aleyküm.**
 — ali kümselam
 — **Bu köylü müsün amca?**
 — he bu köylüyüm
 — **Kaç yaşındasın?**
 — yetmiş beş yaşındayım
 — **Nereye gidiyorsun?**
 — eve gidiyom
 — **Tarladan mı geliyorsun?**
 5 — şorda bakça var. bakçadan geliyom
 — **Neler ektin?**
 — bostan ekiğik de, zebze. onnara baktım. işde orda gidik 'oturuk
 'oturuk geliyoğ. 'nedek işte
 — **Tütün ekmiyor musun?**
 — yōğ. kim ekici tütün. ben tütün ekemem ki. 'zor, zağmat.
 yürüyemiyom. ayaklarım arğıyo.
 — **Nerede oturuyorsun?**
 10 — caminin altında
 — **Adın soyadın nedir?**
 — burhan altaş. ben seni görük kimiyim. daha evel geldin mi?
 — **Yok, gelmedim. Sen Yayladağı'na gelip gidiyor musun?**
 — devamnı gelik giderim 'ya
 — **O zaman belki Yayladağı'nda gördün.**
 — belki de yayladağında görüğüm
 — **Hacı Gürbüz'ü tanıyor musun?**

- tanırım 'ya. tanımam mı?
- **Hacı Gürbüz babamın dayısı oluyor.**
- 15 — babanın dayısı. hâ onu eyi tanırım. ondan ben alışveriş yaparım.
- ey tamam. hâyırlisi olsun. allah hâyırlisini versin.
- **Amin. Allah'a ısmarladık amca.**
- güle güle. güle güle.

6. SÖZLÜK

Aba	: Kalın kumaştan yapılmış kolsuz giysi,güreşlerde güreşçilerin giydiği giyisi
Abeytaran	: Güzel kokulu bir ot
Accak	: Biraz
Acep	: Acaba
Acer	: Yeni
Acımık	: Safra kesesi
Acirvan	: Ezilmiş, fazla olgunlaşmış
Aciz ikrah	: Bıkmak, usanmak
Acur	: Bir çeşit salatalık
Afara	: Mahsül toplandıktan sonra geriye kalanını toplamak
Ağartı	: Ayran, yoğurt gibi yiyeceklere verilen tür ismi
Ağı	: Zehir
Ağı duz	: Çok tuzlu olan
Ağıl	: Çitle çevrilmiş ve üstü açık olan, içinde keçilerin veya koyunların barındığı yer
Ağı veren	: İri bir kertenkele çeşidi
Ağız	: Doğum yapan hayvanların ilk sütü
Ağnanmak	: Hayvanların sırtüstü yatarak sola sağa dönmesi, yan gelip yatmak
Ahını almak	: Bedduasını almak
Ahırsamak	: Kış boyu ahırda kalan hayvanların dışarı çıktığındaki kaçak hâli
Ahlemek	: Büyük abdestini yapmak
Akbili	: Darısı başına
Akıt	: Şerbet
Akir	: Tütün kiri

Akis	: Ters
Alas kesme	: Bir çeşit oyun
Albili	: Bana ne, sen bilirsın
Alhak	: Galibiyet nidası
Alıcısı tutmak	: Ölümcül hastalık
Allek	: Tembel, başıboş
Allengirli	: Cazibeli, albenili
Allenguç	: Salıngaç
Allov cillov	: Bir işi oldu bittiye getirmek
Almacık	: Uyluk kemiği
Ambar	: Tahtadan yapılan, içerisine erzakların uzun süre korunabilmesi için konduğu büyük bir sandık
Ame yaramaz	: İşe yaramayan
Amel	: İshal
Ammi	: Amca
Amti	: Hala
Anayık	: Zurna
Anaç	: Karşı yamaç
Anarya gitmek	: Geri gitmek
Antuz	: Eşek çiftesi
Anziki	: Bir çeşit incir
Apış	: İki bacak arası
Akkürüt	: Yaramaz ama aynı zamanda da sevimli olan çocuk
Aktun	: Dalında olgunlaşmış zeytin
Ardı bayraklı	: Köpek
Arhez	: Sağır, dilsiz
Arık	: Su kanalı
Arlı akıllı oturmak	: Sessiz sessiz durmak
Asbap	: Elbise
Aşkar	: Sarışın
Aşkıla	: Aşk olsun, düğünlerde damadın babasına söylenen bir söz

Atep Etmek	: Sitem etmek
Avırt	: Ağız
Avsunlu olmak	: Okunmuş olmak, efsunlu olmak
Avundurmak	: Teselli etmek
Ayak yolu	: Lavabo
Ayık	: Uyanmış olan kişi
Aymüşlemek	: Karıştırmak, mıncıklamak
Azap	: Amele, işçi
Aznafur	: Azgın, kudurmuş

Bakdeniz	: Maydanoz
Balcan	: Patlıcan
Başı kirlenmek	: Kadının adet hali
Bayaktan	: Biraz önce
Bayramcalık	: Bayramlık elbise
Behtil	: Rezil, kirli
Belben	: İncir tatlısı
Belemek	: Kundaklamak
Belermek	: Morarmak
Belik	: İnce, uzun örülen saç
Belleğa	: Lağam
Bellemek	: Öğrenmek, anlamak, öyle zannetmek
Bellik	: İşaret
Bent	: Su kemeri
Berdüş	: Ayyaş, sarhoş
Berk	: Sert
Bermil	: Varil
Bes	: Yalnız, sadece
Bette' a	: Beddua
Bezemek	: Dayamak, döşemek

Bıçak çalmak	: Kesmek için bıçağı bir yere sürtmek, bir şeyi kesmek
Bıçkı	: Testere
Bıldır	: Geçen yıl
Bıngıldak	: Bebeklerin kafasında olan kıkırdak bölgeye verilen ad
Bıtırak	: Diken
Bibi	: Dayının hanımı
Bibiş etmek	: Çiş yapmak
Bider	: Tohum
Bire	: Erkek çocuklarına karşı kullanılan bir çeşit seslenme ünlemi
Biz	: Çuvaldız
Boğarsamak	: Büyükbaş hayvanların çifleşme isteği
Boğazı düşmek	: Bademcik iltihabı
Boğazlı	: Doymak bilmeyen kişi
Boklu boğaz	: Abur cubur yiyen kişi
Bor	: Ekilmemiş tarla
Boşboğaz	: Yerli yersiz konuşan kişi
Boyun kütüğü	: Ense
Boz	: Renksiz, rengi kaçmış
Bozmak	: Tecavüz etmek
Böğalek tutmak	: Kış boyu ahurda kalan hayvanların huysuzlanarak kaçması
Böğürmek	: Öküz gibi bağırmak
Böhten	: İftira
Böke	: Tekelerin en güçlüsü
Börtletmek	: Hafif pişirmek
Börtü böcük	: Haşerat
Bulayı bulayı	: Karıştırarak
Bunca	: Bu kadar
Buymak	: Çok üşümek
Buyz	: Bu taraf
Büllük	: Erkeklerin cinsel organına verilen isim
Bürümek	: Sarmak, yayılmak
Büzük	: Popo

Calba	: Tarla kenarlarında yetişen bir çeşit ot
Cara	: Büyük su testisi
Cılban	: Bezelye
Cımcılık	: Sırlı sıklam
Cıncık	: Cam parçası
Ciğiletmek	: İnletmek
Cimem	: Buğday sapından yapılan tabak çeşitleri
Cirmiş	: Buğday ve sütle yapılan bir çeşit yemek
Cubbal	: Bir tür kuş
Cücük	: Cıvcıv

Çakşır	: Cinsel gücü arttıran otun adı
Çalkamak	: Çalkalamak
Çapıt	: Kumaş parçası
Çarkıt	: Zayıf
Çebiş	: Oğlak
Çekişmek	: Kavga etmek
Çene kızdırmak	: Muhabbeti koyulaştırmak
Çenen çekile	: Çok konuşana söylenen bir çeşit beddua
Çeşmek	: Çözmek
Çıkın	: Sofra
Çıtıf	: Üzüm salkımını oluşturan küçük salkımcıklar
Çiplek	: Alkış
Çiştahan	: Menengiş
Çomça	: Kepçe
Çomu	: Kulakları kısa, ufak olan oğlak, keçi

Dakıntı	: Düğünde takılan takı
Damızlatmak	: Damlatmak
Darı	: Mısır
Dasdingil	: Ortada tek başına kalmak
Davar	: Keçi
Debbülenmek	: Yatakta dönüp durmk
Değın	: Diye
Dehnek	: Sopa
Depelik	: Eskiden gelinin başlığına sarılan altın
Deleşmek	: Artmak, fazlalaşmak
Dervisi	: Ertesi
Deşirmek	: Toplamak
Deşmek	: Eşlemek
Deyi	: Değil
Dıkıl çık	: Gir çık
Dıkılmak	: Girmek
Diblik	: Kazanları ocaktan indirdikten sonra kazanların altına koymak için yaban mersininden yapılan bir çeşit nihale
Didişmek	: Kavga etmek
Dinelmek	: Ayakta durmak
Diyaza	: Teyze
Döl	: Erkek çocuk
Düğın	: Dükkan
Düğü	: İnce bulgur, köftelik bulgur

Ebe	: Babaanne
Eci	: Anneanne
Edik	: Çizme
Ellengeç	: Yengeç
Elpeçen	: Küçük kertenkele
Emen	: Çam kozalağı
Entari	: Elbise
Evermek	: Evlendirmek
Evlek	: Tarlanın çevrilmiş bir miktar bölüm
Ey	: Evet

Felhan	: Verimli, boş arazi
Fellah	: Arap alevilerine verilen bir isim
Fettah	: Fatih
Filkete	: Çengelli iğne
Firik	: Olgunlaşmaya yakın olan nohut, buğday
Firtik	: Şımarık kız

Gidişmek	: Kaşınmak
Gedik	: Dağ eteği
Gem	: Atla veye öküzle yürütülen, tahtadan yapılmış olan, buğdayı sapından ayırmak için kullanılan ilkel bir alet
Göbelek	: Mantar
Göbüt	: Kaba saba olan kişi

Gümbel : Büyük su testisi

Ha ha attığı bille	: Kahkaha attığı zaman
Habbe	: Tane, (<i>bir habbe</i> : biraz)
Halayı	: Tümü, hepsi, tamamı
Halleti	: Sağlam olmayan, iyi yerleştirilmeyen, uyduruk duran
Haltı	: Hala
Haneke	: Selvi ağacının yuvarlak olan meyvesi
Hangırdamak	: Kahkaha ile gülmek
Hangırtı	: Şamata
Hanifiye	: Başı sarı olan musluk
Har	: Defne
Harnıp	: Keçi boynuzu
Haşşeler ola	: Şaşıran birinin söylediği söz, bir çeşit şaşıрма ünlemi
Hatle	: Hatta
Havli	: Doğurmamış inek
Havuş	: Avlu
Haylet	: Kalabalık
Haytik	: Çok küçük, ufak
Helbet	: Elbette
Heli mi?	: Tamam mı?
Helke	: Kova
Heslenmek	: Seslenmek
Hırıflamak	: Yaşlanmak
Hışva	: Döküntü
Hingirti	: Cilveli gülüşmek
Hofturlanmak	: Öfkelenmek, homurdanmak
Hoklanmak	: Aşırı derecede sinirlenmek
Hoşhana	: Kase
Höfkere	: Avlu

Hölüp	: Testi, toprak çanak
Höshös	: Pörçük kemiği
Höngülhöç	: Tahteravalli
Hösmek	: Susmak
Hössün	: Hüseyin

İccık	: Azıcık
İstifıl ol	: Ne halin varsa gör, istediğini yap

İhi	: İşte
İmil imil	: Yavaş yavaş
İlame	: Bir çeşit hayret sözcüğü
İşlik	: Gömlek

Kabar	: Ciltte oluşan su kabarcıkları
Kabben	: Kantar
Kadim	: Eski
Kahbendiri	: Allah belanı versin
Kal	: Heralde
Kalli	: Sincap
Kama	: Bıçak
Kaput	: Patiskaya benzeyen bir çeşit kumaş
Karbi	: Batıdan esen rüzgar

Kasıla mı yattın	: Çok uyuyan kişiye söylenen bir söz
Kastal	: Büyük pınar, nehrin kaynağı
Kaşmer etmek	: Alay konusu etmek
Katrembiz	: Kavanoz
Kavut	: Kavurulmuş nohutun un haline getirilip içine şeker katılarak elde edilen bir tür yiyecek
Kayış	: Kemer
Kaynarca	: Kaynak su
Kaypak	: Kaygan
Ke' eskere	: Bazen
Kehkehi	: Bukalemun
Kele	: Kızlara karşı kullanılan seslenme ünlemi
Keme	: Patates
Kendi merdimine	: Kendi haline
Kere	: Ekmek yapmaya yarayan içine buğday sapları konulan yastığa benzeyen bir araç
Keri	: Sonra
Kernep	: Su kabağından tas
Kertmek	: Sıklaştırmak, sağlamlaştırmak
Keskinnemek	: Keskinleştirmek
Kesnik	: Çökelek
Kırlent	: Yastık
Kırşak	: Kene
Kırvanmak	: Dolaşmak
Kırvatmak	: Karıştırmak
Kıt	: Çok az
Kıt çekesice	: Bir tür azarlama sözcüğü
Kimi	: Gibi
Koz	: Ceviz
Kömeç	: Ebe gümecı
Kömelemek	: Toplayıp bir araya getirmek
Könçek	: Uzun don

Kösnük	: Asit
Kösre	: Bıçağın keskinleşmesini sağlayan bir çeşit taş
Köşker	: Ayakkabı, yemeni diken kişiye verilen isim
Köyle	: Gölge
Kulaklı	: Yaban mersininden yapılan ve iki sapı olan küfe
Küçüküş	: Tütün ekmek için kullanılan bir çeşit tarım aracı
Küncü	: Susam
Küremek	: Bir şeyi kürekle toparlayıp kaldırmak
Kürem pele	: Rast gele, gelişi güzel
Kürrüş	: Eşek yavrusu
Kürtün	: Kalın
Küşne	: Hayvanlara yedirmek için ekilen bir çeşit yemiş
Küşşe	: Uzun saç

Labbus labbus	: Gelişi güzel, kaba saba
Labbuslamak	: Bir işi gelişi güzel kaba saba yapmak
Lakın	: Çamaşır yıkanan leğen
Lepeç	: Kırmızı mercimekle yapılan bir çeşit yemek
Loğlanmak	: Yatarak yuvarlanmak

Ma' allef	: Kül tablası
Ma' atter	: Zavallı, gariban
Mafrak	: Kavşak, yol çatı
Mağde	: Mide
Mahılta	: Sarı mercimek
Mahmel	: Yatak ve yorgan konulan yer
Manadura	: Domates

Mancer	: Kara savaşlarında gülle atmak için kullanılan ilkel bir kaldıraç, mancınık
Matbak	: Mutfak
Mayasıl	: Mantar
Melhafe	: Yorgan yüzü
Mengele	: Eskiden zeytinlerin sıkılmasını, zeytinyağının çıkarılmasını sağlayan araç
Merfez	: Koridora benzeyen, eski evlerde bulunan geçiş yerleri
Mersah	: Düğünlerde ateş yakılan meydan
Meskebe	: Tütün fidesinin yetiştirildiği sera
Meyit	: Cenaze
Meymenetsiz	: Biçimsiz
Mezzake	: Salyangoz
Mıhlı	: Bozulduğu için içi çok sert olan karpuz
Mıncıklamak	: Ezmek, karıştırmak
Mitaken	: Sedirlere konulan uzun yastık
Mişmiş	: Kayısı
Murç	: Beton, taş veya kaya kırmak için kullanılan büyük çivi
Murt	: Yaban mersini
Mürdüm	: Taş söken demir
Mürebbe'e	: Kerpiç evlerin tavanlarında bulunan, bir duvardan karşı duvara uzatılan ağaçtan yapılmış kalın direk

Ne halt etmek	: Ne yapmak
Nöker	: Kuma
Nöyz	: Ne taraf, ne yan

- Okuntu** : Düğünlerde davetiye olarak dağıtılan hediye
- Omur** :
- Oruk** : İçli köftenin tepsiye börek şeklinde döşenmiş hali
- Oyz** : O taraf

- Öbürtü kara** : Çok koyu siyah
- Ölük** : Ölmüş, vefat etmiş
- Öte** : İleri
- Öteberi** : Eşya
- Ötürmek** : İshal olmak
- Özlendirmek** : Özdeşleştirmek

- Pahala** : Bakla
- Palıt** : Palamut
- Paspus** : Gaz lambasının daha ilkel şekli
- Patus** : Buğdayı döğmeye yarayan eski bir araç
- Payam** : Badem
- Peşkir** : Havlu
- Pinti** : Temiz olmayan, uyuşuk olan, cimri
- Pissik** : Kedi
- Pohur** : Ada çayı
- Pohurlamak** : Nazar değmesin diye ada çayını yakarak birinin etrafında gezdirmek,
- Pohur yakmak** : Perşembe akşamları ada çayının yakılmasıyla ölmüş ruhların orayı ziyaret etmeye geleceğine inanılması

Sağalmak	: İyileşmek
Sağın taşı	: İçerisine süt sağılan, bakırdan yapılmış, sapsız, büyük kase
Sahtiye	: Meşin derisi
Salaca	: Sedyeye benzeyen üstü açık tabut
Salsanak	: Peynir yapımında kullanılan işkembenin bir bölümü
Sarat	: Kalburun daha seyrek deliklisi
Satıl	: Alüminyumdan, bakırdan yapılmış süt, yoğurt taşımakta kullanılan küçük kova, bakraç
Savışmak	: Kaçmak
Sınamak	: Denemek
Sıvanmak	: Bulaşmak
Sille	: Tokat
Sini	: Büyük tepsi
Siresil	: Ayran aşısı
Siyeç	: Çit
Siyen	: Yosunlaşmış yer
Soku	: Dibek
Sokum	: Lokma
Suvamak	: Sıva yapmak
Süğürtmek	: Koşmak
Süllüm	: Merdiven
Sürtmek	: Gezmek, dolaşmak
Süt çalmak	: Sütü mayalamak
Süvari	: Çay bardağında Türk kahvesi

Şak etmek	: İkiye ayırmak
Şımt	: Mayalanmamış hamur
Şişperek	: Manti çorbası
Şetil	: Tütün fidesi

Ta'ek	: Ramazan bayramında yapılan bir çeşit pasta
Taman	: Hani, ya, hani ya,
Tarha	: Ağaçların dallarını budamak için kullanılan orak biçimindeki kesici alet
Tappuşlamak	: Birinin sırtına yavaş yavaş vurmak
Tas	: Kase
Tekavüte ayrılmak	: Emekli olmak
Teleme	: İncir sütü ile mayalanılan bir çeşit yoğurt
Tentene	: Oya
Tevir	: Tür, çeşit
Tez ol	: Acele et. (Genellikle Azeri Türkçesinde kullanılan bir birleşik fiildir. Yöremiz ağızında oldukça sık bir şekilde kullanılır.)
Tıh	: Keçi pisliği
Tiken üzümü	: Böğürtlen
Tiyek	: Üzüm asmasının dalı
Tum	: İncirin olmamış hâli

Uluk : Evi de, kendi de pis olan, ağır hareketli olan kişi.
Çürümüş yiyecek

Vele : Bile, belkide
Verev Verev : Yan yan (/ şekli)

Yağlık : Eşarp
Yanaz : Salak
Yassılamak : Hamuru biraz açmak
Yaş : Islak
Yaşarmak : Islanmak
Yavan : Tadı tuzu olmayan yiyecek
Yekindirmek : Kaldırmak
Yekinmek : Kızmak
Yerti : Meşeye benzeyen, palamut gibi bir meyvesi olan bir bitki
Yoklamak : Kontrol etmek, ziyaret etmek
Yolma : Mercimek, nohut vb. tahıllara verilen isim
Yolmak : Koparmak
Yummak : Kapatmak

Za' allemek	: Boş boş gezip dolaşmak
Zahr	: Herhalde
Zahter	: Kekik
Zefil	: Çok perişan
Zenk	: Genelde sebze ve meyve için kullanılan bir hastalık
Zeyt	: Zeytinyağı
Zınık	: Sinmiş kötü koku
Zibil	: Hayvan gübresi
Zincer	: Böğürtlən çalısı
Zindiyen	: Palamuda benzeyen bir çeşit çalı
Zohtuyan	: Bir çeşit çalı
Zöğülmek	: Dar bir yerden geçmeye çalışmak
Zula	: Gizli, saklı

7. EKLER

Ek 1 : Görentaş Köyü

Ek 2 : Güvecçi Köyü

Ek 3 : Uluyol Köyü

Ek 7 : Kel Dağ

Ek 8 : Yayladağı Barajı

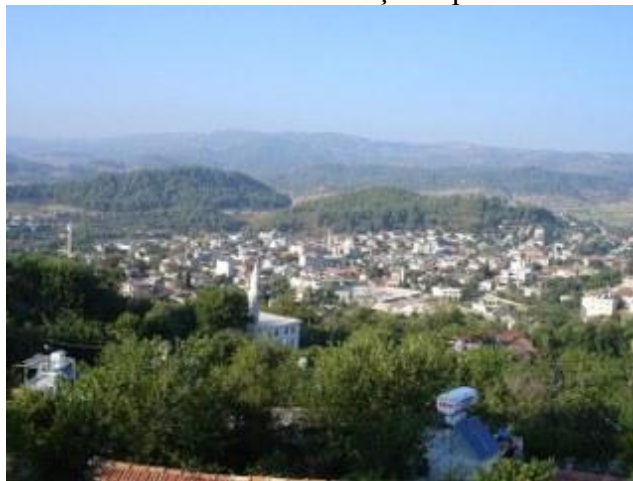
Ek 9 : Yayladağı Ormanlarından Görünüş

Ek 10 : Kasım Bey Camii

Ek 11 : Dibitçe Köprüsü

Ek 12 : Yayladağı'ndan Genel Görünüş 1

Ek 13 : Yayladağı'ndan Genel Görünüş 2

Ek 14 : Atatürk Meydanı

Ek 15 : Tütün Tarlaları

Ek 16 : Seralardan Genel Görünüş

Ek 17 : Aslanyazı Köyü

Ek 18 : Aşağı Pulluyazı Köyü

Ek 19 : Aydınbahçe Köyü

Ek 20 : Ayışığı Köyü

Ek 21 : Çabala Köyü

Ek 22 : Çakı Köyü

Ek 23 : Çandır Köyü

Ek 24 : Denizgören Köyü

Ek 25 : Eğerci Köyü

Ek 26 : Gözlekçiler Köyü

Ek 27 : Gözlüce Köyü

Ek 27a : Gözlüce Köyü'nden Asi Nehri'nin Denize DökülüŖü

Ek 28 : Gürışık Köyü

Ek 29 : Güzelyurt Köyü

Ek 30 : Hisarcık Köyü

Ek 31 : Karacurun Köyü

Ek 32 : Karaköse Beldesi

Ek 33 : Kışlak Beldesi

Ek 33a : Kışlak Beldesi'nde Sohbet Ettiğimiz Amcalar

Ek 34 : Kızılçat Köyü

Ek 35 : Kösrelilik Köyü

Ek 36 : Kulaç Köyü

Ek 36a : Kuvva-i Milli'ye Katılan İlk Köyün Kulaç Köyü Olması Sebebiyle Köye Yapıtılan Anıt.

Ek 37 : Leylekli Köyü

Ek 38 : Olgunlar Köyü

Ek 39 : Sebenoba Köyü

Ek 40 : Sungur Köyü

Ek 41 : Sürütme Köyü

Ek 42 : Şakşak Köyü

Ek 43 : Yalaz Köyü

Ek 44 : Yayıkdamlar Köyü

Ek 45 : Yeditepe Beldesi

Ek 46 : Yenice Köy

Ek 47 : Yeşiltepe Köyü

Ek 48 : Yukarı Pulluyazı Köyü

Ek 49 : Kırk Yama İle Yapılan Seccade Örneği

Ek 50 : Tarihi Barlaam Manastırı

Ek 51 : Kara Mağara

Ek 52 : Aba Güreşi Müsabakaları

Ek 53 : Yalıdağı Lokumu

Ek 54 : Katıklı Tandır Ekmeği